Boris Druță

SĂ EVITĂM ETERNELE CĂDERI

Lector: **Maria Moroz-Ciocanu**
Corector: **Natalia Pîslaru**
Coperta, grafică: **Veronica Druță**
Machetare: **Andrei Dorgan**

În existența cotidiană avem parte atât de bucurie cât și de tristețe. Măria sa Viața din momentul nașterii ne deschide drumul către…moarte! Ne aflăm zilnic între aceste două capete ale destinului fără a cunoaște clipa când se va încheia ascensiunea și se va produce căderea în neant. Pe parcursul anilor conștientizăm că devenim puternici dacă suntem capabili să înfruntăm eșecurile, pierderile, ne dorim un destin demn pentru generațiile care mâine ne vor urma, asta înseamnă că trebuie să știm a risca, a iubi, a studia, a crește copii, a călători, a cunoaște mai mulți oameni, (fiecare fiind o lume aparte), a stima, a ajuta părinții, bătrânii, a face față eșecurilor…Adică, să fim orientați mereu spre o confruntare cu viața care își are legile ei dure, ce se cer depășite. În jurul nostru există mai mult bine decât rău. Când însă răul începe să prevaleze asupra binelui, se dezlănțuie războaie mondiale! Generația mea a reușit să evite un nou război mondial, iar astăzi în lume tot mai mult miroase a praf de pușcă, persistă tot mai multă violență. Nu am pretins vreodată că aș fi profet, dar fac un îndemn de a păstra viața în legile ei firești alături de natură, de frumos, de omenie…Altfel viitoarele vremi ne pot duce pe toți într-o nouă cădere… Cel care vede viața în culori sumbre, care răspândește în jur doar energie negativă, se cuvine să știe că se află într-o cădere eternă a destinului… De aceea, îndrăznesc să propun, la judecata dumitale, dragă cititor, o carte prin care te îndemn să îmbrățișezi binele și frumusețea oferite de viață. În speranța că vei lectura aceste file, dacă nu acum, peste o jumătate de secol, rămân la convingerea că o să afli că am fost, sunt și voi fi iubitor de viață, că nu m-am lăsat pradă eternelor căderi spre care ne înclină momentele cotidiene….Dar dacă vei descoperi și careva lacune în isprăvile și faptele mele, să nu mă judeci prea aspru, pentru că orice epocă își are fața cu greșelile sale inevitabile. Vreau ca epoca ta să aibă mai puține lacune decât cea care mi-a fost hărăzită să o confrunt, îți doresc să trăiești o viață mai bogată, mai interesantă, evitând cu demnitate eternele căderi ce ne urmăresc zi de zi.

Autorul

Să evităm eternele căderi…

În veacul nostru plin de-aproximații
Iar ne sufocă vechile tentații
Femei și tipi obezi de alte orientări
Ne-accelerez-eternele căderi…

Tuluz-Lotrek demult nu este-n modă
Bandiții … se prefac politicieni
Mereu aceiași bani și prostituția e-în vogă
Tot repetînd eternele căderi!

Telefoanele mobile ne domină
Înlocuind contactele pe viu, cu noi păreri…
Chiar de Joconda ne îndeamnă după grilă
Să evităm eternele căderi!

Întreag Pămîntul este afectat
De ebola de sida și dictat…
În vechi ne-ndeamnă porcălăii de-azi și eri
Să acceptăm eternele căderi!

Magazinele cu luxuri azi ne-ademenesc
Manelele ne schimbă clasica de eri
Iar eu îndemn pe oameni, ce-i iubesc
Să evităm eternele căderi!

Trecut-a vara, venit-a toamna vieții
Curînd o iarnă pentru mine plină de mister
Veni-va la casa părintească să năruie pereții
Cum să evit eternele căderi?!

Copilăria doar rămîne o cetate
Fără de zile mari îndoliate, remușcări
Ademenind ce-am obținut și am pierdut în toate
Tot evitînd eternele căderi!

Ajuns-am pe aripa Muzei călătoare
Secat frecvent de-al trupului plăceri…
În ritmul vremilor de condamnare
Mă mai opun eternelor căderi.

Veriga-ambătrînit se duce viața
Făclia bucuriei se-ncinge în…dureri
Copiii mei demult s-au risipit în ceață
Ei, să confrunte-eternele căderi.

Ce-o să-mi ofere ziua cea de mîine?
Comorile amintirilor de ieri …
Și Patria România, ca să mă mențină
Să evităm eternele căderi!

PROZĂ

Femeia care nu l-a iubit niciodată

„Femeile sunt făcute pentru a fi iubite, nu înțelese."
Oscar Wilde

Ploaia turna și turna cu găleata. De cîteva săptămîni orașul se bălăcea în monotonie.

Radu Inereanu, bărbat căsătorit de aproape zece ani, pentru a-și confirma specialitatea de jurist, a decis să-și facă stagiunea la cursurile de notar. Aici o cunoscu pe Linelea, o evreică înaltă, suplă, cu părul blond, ochii albaștri, bine crescută, care folosea cele mai sobre formule de politețe cu clienții, purtînd totdeauna fuste și rochii de o culoare, ca și cum făcea o demonstrație de modă. În clipele de răgaz, lîngă calculator totdeauna avea o carte, pe care o citea concentrată. Radu a avut mereu slăbiciune pentru femei suple și Linelea, ordonată, simpatică, adeseori zîmbitoare și binevoitoare, îl intriga. Se simțea copleșit de emoții cînd li se încruțișau privirile, intuind că nu-i este indiferent, obrajii ei îmbujorîndu-se de fiecare dată. I se părea că domnișoara joacă teatru, demonstrîndu-i prin comportament că, chipurile, manifestă o ușoară indiferență, îl ține la distanță și nu-i va permite să se apropie de ea nici cu un milimetru… Văzîndu-l intrând pe ușă, sălta din umeri, deschidea larg ochii expresivi, parcă voind să se ridice în picioare în semn de respect. Lumea ei pentru el era o enigmă, deși cunoștea că Linelea a crescut fără tată, că locuiește într-un aparatament din sectorul Botanica, împreună cu maică-sa, că îi plac *cameliile* și cinematograful. Tatăl, originar din Belorusia, decedase pe cînd ea împlinise doar cinci anișori. Cînd a început mișcarea de renaștere națională și vorbitorii de limba rusă s-au pomenit strîmtorați, obligați să însușească limba băștinașilor, ea și mama au vrut să se mute cu traiul la Bobruisk, dar s-au răzgîndit. Mama ei, o doamnă înaltă, suplă, cu privirile blînzi, purta părul împletit, vorbea românește, familiarizînd-o cu *limba de stat*, ca fiica ei să se simtă comod în postura de secretară a notarului. Linelea îi frapa pe toți prin acuratețea și comportamentul impecabil, prin florile îngrijite de ea, care erau pestetot în vazoane. În biroul de servici, dosarele își aveau ordinea lor sistematizată, biletele colorate, cu inscripții citețe atîrnau în dreptul mapelor de pe poliţele din anticameră. Fiecare document se afla în vizorul ei și, la prima solicitare a șefei, îl scotea de la locul său de pe raft. Îl impresiona atitudinea ei amabilă față de clienți, parcă alegînd frazele, susținînd cu ei un continuu examern de conduită, creînd o atmosferă de așteptare plăcută, de sărbătoare. Cugeta în sinea sa și gîndea că el nu poate să-i fie atractiv din mai multe considerente. Era în vîrstă, avea familie despre care dînsa știa, dar simțea că vrea să aibă cu ea o relație, măcar să se plimbe pe vreo alee, discutînd despre viață, despre orașele și țările pe care avusese prilej să le cunoască. La acei ani era împătimit de călătorii. Aduna bani și vizita diferite colțuri ale nemărginitului imperiu sovietic. Avea impresii adunate cu duiumul pe care dorea să i le împărtășească numai ei. *Linelea*

intuia că are o anumită putere asupra lui însă canaliza discuțiile doar pe teme de serviciu, fără a-i permite să se refere la viața personală, intimă. Încercă s-o invite la o cafenea, însă ea zîmbea și-i amintea că nu-i șade bine să vină cu asemenea propuneri cînd acasă are o soție, căreia trebuie să-i acorde toată atenția... În plus, parcă intenționând să-l lipsească de orice speranță, îi declară că este tot timpul ocupată, că mereu e în criză de timp... După acest refuz, Radu, la vârsta sa de atunci, era de părere că fiecare femeie flirtează în felul ei și nu e sinceră cu ea însăși. De ce? Pentru că domnișoarele zilelor noastre se aruncă în *dîrdora* căutărilor și ele însele sunt vinovate de criza în care se pomenesc. În ultima vreme femeia a început să se devalorizeze. Acum un secol pentru a cuceri o *domniță* trebuia să depui mari eforturi, iar astăzi pentru o domnișoară e o adevărată tragedie la vîrsta majoratului, să nu se pricopsească cu un concubin. Femeile, ca și bărbații, au nevoie mai mult de comoditate fiziologică într-o relație! Astfel cugeta el, fiind convins că Linelea nu e o excepție. Doar e domnișoară modernă. Că are statut de bărbat însurat, avea dreptate, dar că dînsa îl place aproape că nu avea nici o îndoială. Își puse scopul s-o cucerească. Ce va fi mai departe se va vedea. Trăia cu îndoiala că prin acel ușor refuz *Linelea* demonstra că nu e sinceră cu el. Presupuse că la mijloc mai poate fi cavalerul înalt și subțire, cu o față coșuroasă care venea timid la ea și-i aducea flori, apoi se așeza în fața ei și îi urmărea în tăcere mișcările elegante. Alteori aducea cu el aparatul de fotografiat și îi făcea poze și atunci ea devenea iritată, neliniștită. Dacă vlăjganul mai îndrăznea să deschidă gura îl silea cu un gest să tacă, apoi roșea și-l urmărea cu ochii mari pe Radu, parcă cerîndu-i ajutorul. Îl trata cu răceală în timp ce aranja florile în vază și, după cîteva clipe, îi amintea că se află la serviciu, ca în sfîrșit, cavalerul să fie nevoit să plece... Aceste scene îl amuzau, dîndu-i speranța că lucrurile se pot schimba în favoarea lui. Pe lîngă dorința de a deveni notar public, Radu mai visa să devină scriitor și în asemenea ipostază subiectul ar fi fost binevenit. Chiar dacă în afara orelor de serviciu frecventa zilnic biblioteca, muncind la viitoarea lucrare, ar fi dorit s-o aibă tot timpul alături pe Linelea, să-i povestească subiectele narațiunii, să polemizeze cu ea, să găsească împreună anumite soluții. Își zicea că dînsa dispune de acel intelect pe care el și-l dorea. Deocamdată profita și se bucura de societatea ei la ora prînzului, cînd rămîneau amîndoi în antreul împodobit cu flori de cameră și liane atârnate pe pereți. Prefera să-i împărtășească planule sale, ea îl asculta pasionată, exprimîndu-și punctele de vedere. Într-o zi i-a spus că e un tip original, că e deosebit de ceilalți bărbați pe care îi cunoștea. Și imediat, după o pauză filosofică, accentuă cu amabilitate că el o interesează doar în discuții, ca prieten și atît. Adică îi dădea de înțeles că nu are nici o șansă.

– Nu-mi închipui că aș putea să am o relație cu un bărbat căsătorit, îl limpezi ea.

Insistențele lui Radu deveneau tot mai evidente. O vreme a tot cicălit-o să plece împreună undeva în Siberia, pe insula Sahalin sau în Carelia. Ea însă roșea și tăcea. Declarațile lui, uneori nerușinate, de a avea în viitor o soție evreică, ajunseră la urechile notăriței, care într-o zi avu cu el o discuție, care se încheie cu o poruncă drastică:

– Tinere, lasă domnișoara în pace! Ai soție și copii acasă…

El însă surîdea șmecherește, văzîndu-se plecat cu Linelea într-o călătorie îndelungată, pe meleaguri necunoscute.

***

Radu Inereanu atinse vîrsta respectabilă de 55 de ani, cînd niște prieteni din copilărie, stabiliți de o vreme cu traiul în Israel i-au oferit ocazia să trăiască un miracol de poveste. Într-o zi însorită de toamnă se pomeni pe colinele Ierusalimului, iar panorama orașului sfînt i se deschidea exact cum și-o imaginase de mic copil, cînd bunicul îi citea file din Biblie. Ghidul, un bărbat în cămașă roșie, școlit cîndva la Sankt-Petersburg, povestea în limba rusă cu lux de amănunte evenimentele petrecute în leagănul creștinismului. În Cetatea veche, mai întîi au vizitat Zidul Plîngerii. Își potrivi tichiuța albă pe creștet și se apropie cu pași domoli de zidul înalt, puse cîteva bilețele pentru sănătatea celor de acasă în crăpăturile blocurilor antice masive, își lipi fruntea de ele, ca orice evreu din cele mai îndepărtate colțuri ale lumii, care visează s-ajungă în acest loc sacru. În partea opusă a Zidului Plîngerii, precum îi prevenise ghidul, se află Duhul Sfînt. Stînd cu fruntea lipită de piatra știrbită, lucitoare Radu avu deodată o presimțire inexplicabilă, senzația că stă de vorbă cu… Dumnezeu care pătrundea tot mai profund în sufletul lui… Într-o clipită îi trecu prin memoria, răscolită de trăiri profunde, istoria plină de peregrinări și suferință a poporului evreu. Parcă vedea aevea șiraguri de oameni supuși pogromurilor, măcelăriilor hitleriste, după care se domoleau epocile, apărînd chipurile senine ale lui Spinoza, Einstein, Landau, Alfiorov, Ioffe… În vecinătatea lui cete de tineri, îmbrăcați în haine de atlas negre și cămăși albe, pălării cu boruri mari, citeau rugăciuni din cărți minuscule, urmate de melodiile acelor molitve, clătinîndu-se cu tot corpul înainte și înapoi în fața Zidului Plîngerii. În clipele cît a stat cu fruntea lipită de piatra rece, lucitoare din cauza milioanelor de atingeri ale oamenilor veniți să se roage aici, îi se păru că a trăit încă o dată toată viața de pînă acum. Sufletul lui se încărca emoțional și nici un gînd nu-l abătea de la convingerea că acum, ca niciodată, se află cel mai aproape de spiritul divin. Asemenea senzație nu a încercat nici pînă atunci, nici mai tîrziu. Cu ochii închiși continua să treacă în acele zecimi de secunde evenimentele cu miliardele de oameni care în decursul istoriei s-au jertfit, murind pentru a păstra neatinsă această memorie. Atunci înțeles mai bine poporul evreu, care poate fi luat drept exemplu pentru omenire, cum se cuvine să trăiești și să-ți confrunți destinul. În viața noastră persistă imperfecțiunea, se declanșează războaie semănătoare de moarte dar… pe acel loc minuscul ca suprafață al Terrei se simt urmele lui David, Solomon, Isus Hristos, proorocul Muhamed… Gîndurle îl pluteau pe aripile viselor cînd își dezlipi fruntea de Zidul Plîngerii. Așeză pentru siguranță iarăși hîrtiuța pe care scrisese numele tuturor copiilor, rugîndu-se de sănătate și se îndepărtă. Mai apoi ghidul îi conduse prin niște stradele întortocheate, pline de tarabe, unde arabii propuneau spre vînzare mărfuri diverse, colorate, inclusiv icoane și lumînări. Ajunși

în cartierul Muristan, nimeri în curtea Bisericii Sfântului Mormânt. La intrare stătea cheirul, un bărbat cărunt, îmbrăcat la patru ace, cu privirile blînde, de parcă dorea ca fiecare să-l salute şi să-l ia în seamă, că anume el este persoana, datorită căreia creştinii din întreaga lume vin să se închine cu pietate la Mormîntul lui Isus Hristos. În holul Bisericii, pe peretele din faţă, o scenă din mozaic reprezenta suferinţele Mîntuitorului, iar alături stătea lespedea de granit de culoare galbenă închisă, locul unde a fost aşezat trupul lui Isus Hristos după ce a fost coborît de pe Cruce. Pe nişte scări înguste, a urcat sus, la nivelul doi al hramului, şi acolo a văzut locul răstignirii. Era forfotă, învălmăşeală, zeci de ghizi, în diferite limbi, le explicau vizitatorilor că anume aici, pe muntele Golgotei, a fost schinjuit de suliţă şi răstignit Mîntuitorul. El s-a apropiat de lespedea de piatră, a pus mîna pe ea şi a închis ochii. Avu aceleaşi sentimente pe care le avusese la Zidul Plîngerii... Evenimentele decurgeau vertiginos într-un interval minuscul de timp. Coborî pe aceleaşi scări, la primul nivel al Bisericii, şi porni pe Via Dolorosa, străjuită de coloane din piatră ridicate în diferite epoci care ducea spre Mormîntul Mîntuitorului nostru. Înghesuială, învălmăşeală! Se pomeni alături de o domnişoară venită din Spania, care îl rugă să o fotografieze la momentul cînd vor intra prin grotă în încăperea unde se află Mormîntul. Radu, la fel o rugă pe chipeşa spaniolă ca să-l imortalizeze cu un cadru fotografic în clipa cînd îşi va culca fruntea peste placa de granit alb a locului Sacru. Forfota şi înghesuiala sporea. Ca să te închini Mormîntului, oamenii chemaţi să supravegheze ordinea publică, dădeau voie la cîte patru persoane. În sfîrşit, ţinîndu-se de mînă cu spaniola de parcă erau doi îndrăgostiţi, s-au pomenit în interiorul grotei, fotografiindu-se unul pe altul. Nici nu a prins de veste cînd au ajuns afară, în pragul grotei unde ardeau sfeşnice mari şi fiecare vizitator al Mormîntului Sfînt aprindea lumînări, pentru ca mai apoi să stingă făclia şi să le ia cu sine, ca amintire despre vizita făcută la Ierusalim... Acea zi a devenit pentru el memorabilă, cînd fiecare clipă îi aducea în faţa ochilor şi în toată fiinţa evenimente istorice, despre care odinioară, în perioada sovietică, nici nu putea să-şi imagineze că le va vedea. Pe atunci Israelul era pentru ruşi o ţară duşmanoasă, cu o politică reacţionară. Acum dînsul vedea peste tot chipuri de oameni obişnuiţi, veseli, femei frumoase!.. În curtea Bisericii, la ieşire, văzu un pluton de fete în haine militare, care supravegheau ordinea. Nu observase cum se despărţise de domnişoara spaniolă, care probabil se topise în torentul de lume. În aşteptarea celorlalţi membri ai grupei turistice, Radu se odihni pe o bancă de piatră, în vecinătatea acelui pluton de domnişoare elegante din armata naţională a Israelului. Erau una ca una frumoase, cu părul negru, cîrlionţat, cu buclele ieşind de sub bonetele de culoare hachi. Corpurile lor se profilau sub hainele militare. Regreta că nu mai este tînăr. Se simţi obosit de avalanşa evenimentelor extraordinare din acea zi, care-l făcu să ajungă la o concluzie fermă: iată istoria, iată veşnicia! Îşi imagina că deja poate să şi moară fără să-i pară rău. Viaţa i-a oferit ocazia să vină la acest loc sfînt al creştinităţii!

***

Deseori, șefa pleca cu chestiuni de serviciu în oraș, pe la clienți și în acele momente Radu rămînea împreună cu Linelea în anticameră. Avea frecvență liberă, putea să meargă la Biblioteca Națională să-și continue lecturile, să lucreze la manuscrise, dar prefera să se afle cît mai mult în preajma domnișoarei simpatice și inteligente. În acele ore de răgaz intelectual revenea la convingerea că Linelea nu este indiferentă față de el, îl țintea mereu cu privirile și continua să roșească sfioasă, creînd o atrmosferă superbă de comunicare. Că domnișoara îl simpatiza simți cînd reveni dintr-o deplasare în Armenia din Erevan. Îl întîmpină cu multă căldură în priviri și imediat dori să-i povestească cum a călătorit la poalele muntelui *Ararat*, la Sevan, la muzeul de carte *Matenadaran*… Din acea călătorie el se întoarse plin de impresii, îi povesti cu lux de amănunte despre țara miraculoasă din Caucaz, despre străzile Erevanului, unde ai posibilitatea la fiecare colț să-ți potolești setea cu apă cristalină din micile havuzuri ce stau la dispoziția orășenilor. O frapă aducîndu-i un suvenir din *piatră de tuf*, cu panorama monumentului holocaustului declanașat de turci împotriva poporului armean, împrejmuit de o alee cu cîteva *hacicare* ale martirilor. În acea zi, ea, fără echivoc, a acceptat să facă o plimbare prin oraș, să stea la un ceai într-o cafenea. Îl urmărea cu obișnuitul ei zîmbet cînd el povestea pasionat, ca un copil, despre cele văzute la renumita fabrică de cogniac, cu biserica veche din preajma stadionului Razdan, despre întîlnirea avută la reședința *catalicosului* din Ecminadzin, apoi despre hotelul *Erebuni* din piața centrală, unde armenii de curînd și-au proclamat Independența…Cînd mărturisirile lui păreau că se epuizaseră, ea îl surprinse cu o destăinuire pe care o așteptase demult:

– Ai plecat din oraș și… ți-am simțit lipsa…

– Aș vrea să fim cît mai mult împreună, îndrăzni el să o frapeze.

– Este imposibil, ești căsătorit, șopti ea și se grăbi să plece.

Întreruperea subită a acelei întîlniri îl sufoca pe Radu. Nu știa cum să repare situația. Se împăca rău cu soția. Problema consta în comportamentul lui. Avusese o relație cu o tînără poetă de la o redacție. Cînd soția îl descoperi, recunoscu că a avut un scurt roman, pentru care ea nu l-a mai putut ierta niciodată. Înțelegea că familia lui se va destrăma, dar nu apărea momentul potrivit al rupturii. Se gîndea să-și găsească un punct de sprijin pe viitor, o nouă soție, însă avea doi copii și nu era atît de simplu să-și părăsească familia. Încerca să fie calm, să se împace cu soția, dar evenimentele se desfășurau contrar voinței lui. Acum îi venise o idee. În caz de divorț, noua lui soție va fi Linelea! Nu dorea să-i împărtășească domnișoarei ideea. Oficial se considera căsătorit și mai conviețuia într-un apartament cu soția. Zbuciumul lui sufletesc, probabil, îl înțelegea și Linelea. După ce domnișoara îl abandonase la acea întîlnire, căuta să absenteze cît mai mult. O ocolea cu privirile, era reținut în conversații, își făcea doar conștient stagiunea. Nu era sigur că va deveni notar. Continua să creadă că își va împlini visul din anii de școală, de a scrie poezii și nuvele pe care să le îndrăgească cititorii. Acum lucra mult, mergea

la biblioteca centrală, străduindu-se să înveţe de la marii scriitori ai lumii cum se creează operele de valoare. Simţea că Linelea e derutată de comportamentul lui şi vroia să înţeleagă ce-ar face-o să-l accepte. Speranţele lui păreau să eşueze din start. În următoarele săptămîni la finele zilei de lucru, în anticameră îşi făcea apariţia îmbrăcat în pantaloni cafenii de catifea, cu aparatul de fotografiat pe umăr, şi în pulover gros junele înalt şi slab, aşteptînd răbdător ca s-o conducă acasă. Ar fi dorit să-şi împărtăşească necazul, dar nu avea cui. Linelea era în drept să-şi construiască soarta cum găsea ea de cuviinţă. S-a simţit uşurat cînd a primit o nouă ofertă de a pleca într-o deplasare de creaţie pe vreo 3 luni în *Valea Fergana*, în oraşul Andijon, Uzbekistan. Radu plecă în speranţa că se va debarasa de gîndurile melancolice şi o va uita…

La Andijon, unde a stat o vară, a avut ocazia să cunoască mai îndeaproape datinile şi tradiţiile poporului uzbec. Îşi făcu şi prieteni în persoana fraţilor *Taşmatov*, unde a fost găzduit. Erau zile toride, insuportabile în dricul amiezilor, însă în jur mişuna multă lume. Îndrăgise portul femeilor, prietenii îi dăruiseră o tichie pe care o purta fiece bărbat din oraş. Era plin de curiozitate şi admiraţie, încercînd să înţeleagă comportamentul neobişnuit pentru un european nimerit pe aceste pămînturi ospitaliere. Bucătăria uzbecilor este diversă şi foarte gustoasă. Se obişnuise să bea *din pială* ceai verde, fără zahăr, prefera *lipiile* calde, proaspete servite din cuptor şi *leagmanul* la prînz, un fel de ciorbă cu ingrediente şi mirodenii. Seara şi dimineaţa lucra la nuvelele concepute încă acasă. Totul pentru el era nou şi abia de izbutea să noteze evenimentele desfăşurate sub ochii lui. La secţia cultură a administraţiei regionale o cunoscu pe Marina Vizitiu, de la care află că este fiica unor basarabeni deportaţi de ruşi în 1949 şi rătăciţi pe aceste meleaguri. Marina era suplă, smeadă, cu părul scurt, ondulat, mereu zîmbitoare. Chiar din primele clipe găsiră limbaj comun şi comunicau cu fiece ocazie, observîndu-se de la o poştă dorinţa de a se apropia unul de altul. Absolvise Universitatea de Drept din Moscova, fusese căsătorită cu un bărbat din Ural, divorţase, se întorsese să trăiască împreună cu părinţii şi avea un băieţel. Într-o seară ea îl invită în ospeţie. Părinţii ei, originari din Hînceşti, îl primiră călduros, vorbeau cu el româna căreia îi duceau dorul. După câteva pahare au cîntat *Sanie cu zurgălăi* şi *Măi Valoghea, dealu-i mare*... Marina îi admira pe toţi cu ochi scînteietori de fericire, ţinîndu-şi feciorul în braţe. Ea nu cunoştea româna. Zicea că este încîntată de aceste melodii pe care părinţii ei şi le amintesc la fiece petrecere. Se despărţiră pe la miezul nopţii. Era o noapte orientală. Pe cerul senin strălucea luna, licăreau stele mari, în văzduh plutea mireasmă de ierburi atinse de arşiţă. Părinţii rămaseră să supravegheze copilul, iar Marina a mers să-l petreacă într-o mahala îndepărtată, din vecinătatea închisorii regionale, unde se afla casa familiei Taşmatov. În vecinătatea stadionului, unde nu se zărea ţipenie, Marina pe neaşteptate îl cuprinse şi începu să-l sărute cu foc. Femeia era setoasă de dragoste, a recunoscut că demult nu avusese un bărbat şi tremurînd s-a lăsat dusă în braţe pe poartă în interiorul stadionului, pe una din băncile goale ale

tribunelor. Radu cunoscu cum pot face dragoste femeile educate în Orient. Nu descoperi nimic deosebit, în afară de repeziciunea cu care l-a posedat. N-a încercat să se opună. Marinei nu-i păsa că poate să-i vadă cineva, că Radu se pierduse cu firea!.. La Andijan atitudinea bărbaților față de femei nu se manifesta deschis, așa cum se întîmplă în Europa. Deseori cînd vizita vreun prieten din partea locului, acela îl prevenea să nu se uite prea galeș la soția lui. Această educație de moment, amestecată cu multă gelozie din partea bărbaților, Radu o însuși din primele zile, fiind avertizat că uzbecii, atunci, cînd ești prea curtenitor cu soațele lor, îți pot da la moacă sau chiar te pot înjunghia. Marina demonstră plenar că provine dintr-o familie de creștini ortodocși! Tinerii și-au potolit patimile abia spre revărsatul zorilor, cînd au ajuns la poarta de fier a găzdei... Restul zilelor cît s-a aflat la Andijan, au trăit cele mai frumoase clipe. Ea dorea să-l aibă mereu, să hoinărească împreună pe aleile umbrite ale orașului, să vizioneze filme, biserica creștină din vecinătatea moscheei, să admire coloritul bazarului central, servind diferite legume și fructe. Pentru întîlniri intime, prin relațiile sale, Marina închiriase o cameră la hotelul *Andijon* din preajma sadionului și în fiecare seară mergeau acolo. Mai tînără decît el, avea cunoștințe vaste în domeniul dreptului, îi povestea multiple cazuri și istorii legate de viața oamenilor din localitate. La rîndul ei, Marina dorea să afle cît mai multe despre Moldova, despre oamenii de acolo, unde nu fusese niciodată. Nu intenționa să se mute cu traiul în altă parte. Se bucura că are casă și masă. Clipele petrecute cu Radu, i-au dăruit multă gingășie, i-au prilejuit o adevărată satisfacție sufletească, fără a urmări vreun scop anume...

Zilele petrecute în Andijan i-au lăsat amintiri dragi, asociind Uzbechistanul cu chipul fermecător al Marinei Vizitiu. Credea că a uitat de domnișoara secretară, dar de cum avionul aterizâ pe aeroport și Radu văzu prin hublou colinele verzi ale Chișinăului, înțelese că în Valea Fergana a rămas o poveste, iar dorința, cea mare era să o revadă pe Linelea. Dimineața veni la birou cu două buchete de trandafiri. Unul îl dărui notăriței severe, celălalt – domnișoarei, care primi cadoul emoționată. Îi tremurau buzele, vroia să-i spună ceva, parcă dorea să-l îmbrățișeze. După serviciu acceptă să fie condusă pînă acasă și trecură pe la o terasă din cartierul Botanica. Melancolică, fata servi tăcută ceaiul și deodată îi reproșă că a plecat fără să o anunțe. Apoi s-au ridicat de la masă și au mers amîndoi sub umbrela ei albastră. Începuse să plouă și la despărțire Radu încercă s-o îmbrățișeze, să o sărute pe obraz, dar ea tresări din nou și dispăru, lăsîndu-l în deplină derută: *„Știu, știu, șopti el calmîndu-se... Sunt însurat și... Linelea are dreptate, e o fată fină, serioasă...*"

Radu nu mai avu deplasări în acel an și era nevoit să dea ochii cu domnișoara aproape în fiecare zi. Îi ocolea privirile, era distant, rece. Ea însă îl trata cu aceeași amabilitate și atenție, îl servea cu cafea la prînz, iar seara o petrecea acasă, cavalerul ei așteptînd-o în prag cu un buchet de crini. Ce ar fi putut să-i reproșeze, nu-și asumase nici o obligațiune față de el.

Au trecut sărbătorile de iarnă, la începutul lui februarie soția lui a înaintat

acţiune de divorţ în judecată. Radu nu s-a împotrivit. A cedat toată averea celor două fetiţe, care au rămas cu mama lor să locuiască în apartament, iar el închirie o locuinţă în vecinătate, nu departe de blocul în care locuia Linelea împreună cu maică-sa. O vedea uneori prin oraş ţinîndu-se de mînă, ca şi copiii la grădiniţă, cu acel cavaler. Nu vroia să-i aţină calea. Deşi simţea o dorinţă arzătoare să fie cu ea, considera că domnişoara are un drum deja croit spre viitor şi nu este el acela care i-ar face vreun rău, îşi dădea seama că este mai în vîrstă decît ea cu vreo duzină de ani. Da, era decis s-o uite, să-şi caute alte femei care, aflînd că este divorţat, tot mai mult îi aţineau calea. Primăvara susţinu examenele şi obţinu licenţa, arendă o locaţie în centrul oraşului, pe frontispiciul căreia atîrnă o inscripţie cu emblema *Femidei*, atenţionînd clienţii că este notar în adevăratul sens al cuvîntului. Tot atunci în presa periodică apăreau frecvent publicaţii cu fotografia lui, devenind cunoscut pentru un cerc larg de oameni. Ţinea să creadă că şi evreicuţa, odată cu trecerea timpului, nu mai nutreşte nici un sentiment faţă de el. Nu ştiu şi nu se interesă de ea multă vreme. Doar la 8 martie, cînd bărbaţii umblau val-vîrtej prin oraş după cadouri, Radu cumpăni mult pînă luă receptorul şi formă numărul de telefon din biroul unde muncea Linelea. O felicită cu prilejul sărbătorii, îi ură fericire, alături de ursitul ei... În cuvintele lui răsuna o mică doză de ironie şi domnişoara îl întrerupse amabil:

– Primesc felicitările doar de la bărbaţii care au curajul să mi le spună în faţă.

S-au revăzut în amurgul acelei seri. Pînă a veni la locul întîlnirii, avusese o întrevedere cu un amic. Servise cogniac, mîncase carne fiartă de oaie cu mult piper şi usturoi. O făcuse intenţionat, intuind că Linelea va flirta şi-l va părăsi, precum îi era obiceiul. Or, chiar îşi închipuise că ar putea veni la locul întîlnirii, cu cavalerul ei de mînă.

Domnişoara veni singură, veselă, îmbrăcată elegant într-un palton negru, cu o eşarfă albă la gît. *Dinspre ea plutea o adiere de* parfum franţuzesc. I se făcu ruşine că de la el mirosea a alcool şi usturoi. Stăruia un frig pătrunzător. Cu venirea nopţii, peste oraş se năpustise un vînt uscat care spulbera frunzele negre căzute de pe copaci. Vedea că ea se simte incomodată de stihia climaterică de-afară şi, ameţit un pic de alcoolul consumat, îndrăzni să-i propună să meargă la el, făcînd o remarcă sugestivă:

– Îţi promit un comportament cavaleresc, fără excese!

– În tine totdeauna am avut şi o să am încredere.

Seara a fost romantică. Radu a aprins două lumînări pe masa mică pe care stătea o bomboniera. Luă chitara, interpretă cîteva romanţe şi cîntece lirice din folclorul orăşenesc şi din cele învăţate pe timpul cînd îşi făcuse serviciul militar. Ea nu ştia că Radu cîntă la chitară. Stătea în fotoliul din faţa lui cu privirile pline de admiraţie. Cînd amfitrionul mai puse un disc pe picup şi în odaie se revărsă un vals interpretat de orchestra *Paul Mauriat*, ea acceptă invitaţia la dans, pomenindu-se prinsă în braţele lui vînjoase... Tinereţea, dragostea, dorinţa începu să clocotească

în inima lui şi el încercă să o sărute. Ochii ei scînteiară la lumina lumînărilor, deveni neliniştită şi-l îndepărtă cu vehemenţă. În următoarea clipă se îmbrăcă şi, fără a-l asculta, ieşi glonţ pe uşă afară. Radu încercă s-o oprească, s-o petreacă spre casă, dar degeaba...Gestul fetei îl trezi din euforie. Avu o noapte zbuciumată şi în următoarele zile trăia cu senzaţia că a comis o crimă. De mai multe ori încercă să-i telefoneze, să-şi ceară iertare. Presimţea că foarte curînd îi va răsări în prag acel cavaler al ei, care îi va cere socoteală, îl va provoca la duel... Într-o seară, în pragul biroului său, apăru cu adevărat un tip în haine cazone, cu o geantă pe umăr, care se dădu drept poştaş, înmînîndu-i un plic cu aviz. Era o scrisoare de la Linelea, pe care citi cu înfrigurare: *„Radule! Amabilitatea şi ospitalitatea din acea seară de pomină m-au înduioşat. M-ai surprins cum cîntai la chitară. Cred că, dacă te-ai ocupa serios de muzică, ai putea deveni un compozitor, un interpret folk. Sinceră să fiu, m-am simţit foarte bine în compania ta. Ieşind de la tine supărată m-am întrebat, de ce am amânat pentru altă dată dragostea? Acum voi încerca să-ţi răspund: Să ştii că nu mi-i uşor deloc să scriu. Mai ales după ce mi-ai dat de înţeles, a cîta oară, că e timpul să devin femeie şi nu mă accepţi ca pe o nepricepută în ale dragostei. Da, aşa sunt, prostuţă, depăşită. Nu că n-aş fi vrut să iubesc şi să fiu iubită. Vorba e că atunci cînd un prieten devenise prea insistent şi l-am respins, cred că şi-a zis: „Mare lucru! Nici tu sîni, nici tu picioare, nici tu corp atrăgător!" De atunci bărbaţii îmi stîrnesc o repulsie pe care n-o pot ascunde. Poate pentru tine anul ce a trecut a fost productiv. Ai publicat versuri şi povestiri pe care le-am citit cu interes. Ai obţinut licenţa de notar. În schimb pentru mine a fost un an plin de probleme. Nu m-am regăsit în dragoste, am înţeles că nu iubesc pe nimeni şi, pe lîngă toate, mămica s-a mîhnit din cauza că m-am îmbolnăvit exact în perioada cînd ai plecat de la noi şi te-ai baricadat în biroul tău de notar. A urmat o intervenţie chirurgicală, care mi-a lăsat o cicatrice în partea de jos a abdomenului şi o frică permanentă, fiindcă medicii nu mi-au explicat originea maladiei. Cînd te-am văzut iarăşi, în acea seară cu lumînări şi cîntecele tale melancolice, am uitat de necazuri şi alte gînduri triste... Acum cunoşti marile mele taine... De fapt mai este una care poate să nu te mai intereseze. Totuşi, o să-ţi mărturisesc că îmi este foarte dor de tine seară de seară... Dacă după toate cîte ţi-am scris mai doreşti să mă vezi, te rog frumos să-mi scrii... Cu tot respectul, Linelea".*

A doua zi, la finele orelor de serviciu o aştepta în prag. Radu se impunea să fie hotărît să nu-l ia în seamă pe cavalerul ei, dacă eventual îl va surprinde alături de ea. Linelea întîlnindu-l lîngă biroul ei rămase surprinsă. Au preferat să facă o plimbare pe străzile aglomerate decît să stea undeva într-o cafenea gălăgioasă. Un timp domnişoara a mers tăcută. El se aşteptase să-l ia la braţ, să o simtă aproape, dar fata părea să nu fie cea care-i scrisese cuvintele în mesajul primit în ajun. Încercă să o distreze cu nişte bancuri demodate, însă ea surîdea doar fără a scoate o vorbă. Abia cînd treceau pe lîngă blocul unde îşi avea Radu gazda, ea se opri şi, mirosind florile dăruite de el, zise:

– Sărmana ta soţie! Oare cum se va descurca singură cu doi copii?...

Radu rămase stupefiat şi nu mai avu curajul să o invite la el. Privirea ei severă, zîmbetul ei uşor maliţios îl dezarmase. Erau multe de spus despre istoria familiei pe care a avut-o timp de 12 ani. Şopti cu voce seacă:

– Cum ai putea înţelege decizia mea, tu, care n-ai avut niciodată familie.

– Aş vrea să-mi povesteşti.

– Acum? Aici?..

– Deja nu mai stai la gazdă? Sau este cineva acolo? Ori lumînările s-au stins pe masa ta de lucru? îl întrebă ea curioasă, arătînd cu mîna fină spre etajul doi al blocului din vecinătate. Vîntul continua să freamăte, se auzea zgomot de crengi frînte...

Dacă mai ieri avusese impresia că a pierdut-o pentru totdeauna, acum Radu stătea în faţa ei aşezată în jilţ, sorbindu-şi cafeaua şi zîmbind. Căuta să fie reţinut, să nu-i mai dea prilejul să iasă supărată din casă". *Patul să stea la locul lui*, gîndi el. *Bărbaţii, grăbind evenimentele, deseori dezamăgesc femeile. Cu timpul toate vin de la sine. Ea merită mai mult decît patima aşternutului*".

Pe Linelea o pasiona chitara şi el îi interpretă cîntece în limbile italiană, greacă, ucraineană, armeană, rusă... Mai tîrziu, Radu aprinse lumînările de pe masă şi a pus la picup discul lui Fausto Papetti cu *melodia Paradisul*, invitînd-o pe Linelea la dans. Simţi că domnişoara în această seară e plină de iniţiativă, îndrăzneaţă şi avu senzaţia că i se mai pregăteşte o cursă. Dansa cu ea, dar o voce lăuntrică îl prevenea să fie cu ochii în patru, să nu răspundă la provocările ei seducătoare. Linelea îl îmbrăţişase pe după gît şi îşi mişca erotic corpul mlădios şi plin de graţie în ritmul melodiei... Se petreceau lucruri deosebite cu ea, dar ce anume?

–Un pic de alcool nu s-ar găsi în casa ta? îl surprinse ea cu o întrebare.

Radu avea în frigider cogniac, şampanie, vin roşu de casă, bomboane *Chişinăul de seară*. Ea preferă un pocal de şampanie stînd în jilţul din faţa lui, *picior peste picior*. El simţi fiori calzi prin tot corpul. Mai serviră şampanie şi ea îl invită din nou la dans.

–De la tragedia cu divorţul, îngînă el la urechea ei caldă, credeam că au murit pentru totdeauna sărbătorile vieţii mele. Mă simt fericit şi-ţi mulţumesc!..

Linelea îi acoperi gura cu palma fină, îl apropie şi mai mult de sînii ei, continuînd să plutească uşor în ritmul domol al melodiei...Radu niciodată nu şi-a putut explica cum a sărutat-o, cum a fost şi el sărutat, cum s-au pomenit în aşternut. În faţa lor pluteau lumini colorate, peste ei cădeau petale desprinse din florile albe ale unei cîmpii imense de primăvară. Corpurile lor se contopeau, armonizau, părul ei se răsfira peste aşternutul moale, lacrimi de fericire, de durere, de curiozitate, de dorinţa să afle toate tainele vieţii de femeie o potopeau pe Linelea... Abia într-un tîrziu de noapte, cînd lumînările de pe masă îşi trăiau ultimele clipe, părea că totul s-a stins şi s-a potolit. Corpurile lor căzuseră relaxate în euforia plăcerilor trăite, pînă s-au îmbrăţişat într-o singură inimă şi într-un singur suflet. Afară plopii continuau să freamăte, lovind cu vîrfurile ramurilor în geam. Perdelele cu flori albastre alinau clipele în lumea celor doi. Mult după miezul nopţii, cînd se părea că iată-iată

îi va fura somnul, Linelea, ruşinată, puse cearşaful într-un pachet de celofan şi îl puse în geantă. Se îmbrăcă:

– Trebuie să plec. Mama are încredere în mine. Mă consideră o fată de treabă, iar eu uite ce-am făcut. Cearşaful ţi-l voi întoarce curat.

– Poate rămîi pînă dimineaţă?

– Trebuie să plec. E tîrziu! Ce o să zică mama!? Mergi să mă petreci?

– Desigur.

– Aş putea să te rog ceva?

După ora cînd ea plînse lipită de pieptul lui în aşternut, ochii ei deodată deveniră concentraţi.

– Spune, *dulceaţo*!

– Să uităm tot ce-a fost... Apoi concretiză: Să uităm ceea ce s-a întîmplat în această noapte. Cel puţin pentru o vreme. Am nevoie de răgaz...

Rugămintea ei părea serioasă şi el căzu de acord.

– O să încerc dacă voi reuşi. Prea frumos a fost totul.

Au mers amîndoi pe străzile pustii şi friguroase ale oraşului pînă îndreptul blocului ei. Era prima dată cînd ea îl ţinea de braţ. Ajungînd la scara blocului, în maniera ei hotărîtă, îi ură noapte bună şi dispăru în umbrele scării.

***

S-au revăzut la o săptămînă după acea seară. Linelea era timidă, dar chipul şi mersul ei graţios o făceau la fel de seducătoare, liberă şi independentă. Radu i se destăinui că îi duce dorul, că s-a săturat să fie singur şi, din cauza ezitărilor ei, îşi permite să ia cîte un pahar de tărie. Dînsa îl asculta tăcută, ochii ei nici să-l acuze, nici să-l condamne, iar el continua să i se destăinuie, simţind că cade în preajma unei slăbiciuni de bărbat îndrăgostit. Îi aduse în dar tabloul Monei Lisa, şi, după ce ea privi cu atenţie ochii enigmatici, plini de mister, făuriţi de penelul lui *Leonardo da Vinci*, Radu avea senzaţia că pe alături de ei a trecut un cavaler cunoscut, care i-a salutat…Stătură pe banca din faţa bustului lui Ion Creangă din Parcul Central.

–Vreau să te invit la un film, zise deodată Linelea. Un film de dragoste…

Restul serii îl petrecură în sala cinematografului Patria. După film, merseră pe jos pînă aproape de blocul ei. Începu să bureze şi, la intrarea în bloc, Radu observă o femeie scundă, cu ochii vii, părul încărunţit, îmbrăcată într-un pardesiu de culoare închisă. Pricepuse că era mama Linelei, despre care ea îi povestise că e rudă cu artista *Marica Balan*…El vru să se apropie împreună, să o salute, dar Linelea, deodată îi întinse o sacoşă cu un cearşaf scrobit şi un plic.

–Să citeşti acasă. Acum trebuie să ne despărţim, zise ea în şoaptă.

Radu îi dădu ascultare şi plecă prin ploaia măruntă ce se întetea. Era tulburat şi, chiar de avea umbrelă, parcă dorea intenţionat să fie udat pînă la piele,

să se înbolnăvească. Poate atunci Linelea îşi va schimba atitudinea faţă de el. Peste asfaltul negru, la lumina lămpilor, şerpuiau zmei scînteietori, iar frunze îngheţate se zbăteau peste el aidoma unor fluturaşi în agonie. Ajuns acasă, i se păru că pestetot domină dezordinea. Mîncă o tartină, servi o sticlă de şampanie, se întinse îmbrăcat pe pat şi desfăcu plicul ca să citească scrisoarea Linelei, înfrigurat că în conţinutul ei pot fi descoperite lucruri deosebite.

„Radule!

Ce bine că mama ta nu te-a născut fată. Chiar dacă te-ai strădui nu cred că ai înţelege starea mea sufletească de acum. Toată încrederea mamei am spulberat-o într-o singură noapte… Sunt deprimată, plină de remuşcări. Nu mai sunt cine am fost. Îmi este ruşine faţă de toată lumea. Mă rog lui Dumnezeu, plus la toate, să nu fiu şi gravidă. Ar fi o nenorocire. Cel mai groaznic e că nu mă pot plînge nimănui.Poate tot ce s-a întîmplat cu mine în acea noapte a fost un vis urît? Ştiu şi toată responsabilitatea şi toate consecinţele mi le asum. Te simţi mai bine după ce ai citit aceste rînduri? Tu ai fost „şarpele", iar eu „Eva cea proastă şi credulă"! Recunosc, ai fost foarte tandru, deşi înţelegeam că te interesează doar actul sexual şi atît! Şi totuşi am cedat! De ce? Pentru că eşti o bombă cu efect întîrziat! Ştii a ameţi cu vorbe, care la prima vedere nu înseamnă nimic…Ochii tăi păreau prea trişti ca să nu-i compătimesc în acea clipă. Mâinile îţi sunt prea albe pentru vîrsta care o ai (poţi să te mîndreşti cu ele!) Căldura şi senzualitatea lor te cucereşte, te dezarmează. Ar fi bine să scrii pe ele*: „Nu vă lăsaţi atinse. Pericol!"* Braţele îţi sunt pe cît de practice, utile (ca perna de dormit), pe atît de periculoase. Te învăluie ca tentaculele unei caracatiţe pînă simţi că nu mai poţi respira, iar cînd îţi revii trebuie să înfrunţi buzele ce te buimăcesc definitiv. În consecinţă, totul este o momeală perfectă. Din aceste motive, te urăsc cum n-am urît pînă acum pe nimeni şi te stimez cum nu am mai stimat alt bărbat în viaţa mea. Nu ştiu dacă o persoană decăzută ca mine acum, poate să-ţi mai ceară ceva, dar onoarea mea în schimbul unui adevăr cred că este o afacere onestă. Cine am fost eu pentru tine pînă la acea noapte şi după ea? Rog să nu mă jeleşti sau să mă compătimeşti, cum ştii tu a o face. Este suficient că eu mă urăsc. Eşti unica fiinţă după Dumnezeu, care îmi ştie toate secretele corpului şi toate frămîntările cărora nu le pot găsi dezlegare la moment. N-o să mă răzbun, n-o să te blestem, voi încerca să te uit dacă o să doreşti. O să rămânem prieteni care nu se văd zeci de ani. O să-mi caut de necazurile mele şi tu de ale tale. Sunt foarte multe.

Trebuie, trebuie să învăţ a mă stima din nou. Mi-ai oferit o minunată lecţie de viaţă pentru totdeauna şi n-o să te uit niciodată. Nu cred c-o să te pot suna, deoarece nu-mi pot stăpîni emoţiile ce mă copleşesc. Mai bine scrie-mi".

Mesajul ei ustura. Radu vedea în conţinutul lui multe evenimente care o făcuseră pe Linelea să şovăie, şi hotărî să fie mai activ, mai insistent, să încerce a o convinge că o place şi doreşte să fie împreună. Seara, cînd ştia că ea termină

serviciul, veni la biroul ei, așteptînd pînă cînd Linelea avea să iasă alături de notara în vîrstă:

– Ești insistent, omule, îl apostrofă aceasta cu aroganță. Te ții scai de o copilă…

Radu nu dădu nici două parale pe aprecierea șefei, cînd domnișoara îi acceptă propunerea de a o conduce spre casă.

– Ce-i cu tine? Ceea ce s-a petrecut între noi e ceva normal…

– Ce proastă am fost, Doamne! scăpă un oftat Linelea, căznindu-se. Oare chiar a trebuit să rămîn însărcinată din prima clipă!?

– Trebuie să te bucuri. O să-ți fiu alături…

– Mă gîndesc…

– La ce te gîndești?

– Vreau să mă ajuți să fac chiuretaj.

– Nici să nu-ți treacă prin cap. Ne vom căsători, vei deveni mamă!

– N-ai nici un drept, se opuse ea.

– De ce ești atît de îndîrjită?

– Nu te iubesc, rosti ea hotărîtă.

Radu cîntări îngăduitor cele auzite, convins că Linelea glumește, dar privirile ei reci îl descumpăniră. În viața lui avusese femei cu diferite caractere, dar Linelea era o fire deosebită și fiece cuvînt, fiece decizie a ei o vedea ca pe o realitate. Era sinceră și el se simți dezarmat. Încerca să aducă argumente în favoarea sentimentelor sale, însă Linealea părea de neclintit în decizia luată.

–Ești sigură că nu mă iubești?

–Da. Și am doar o rugăminte, îi aminti dînsa, întrerupîndu-l. Să mă ajuți să găsesc un ginecolog bun. Nu vreau s-o amărăsc pe mama și să-mi pereclitez viitorul.

Cîteva zile la rind ea l-a tot contactat telefonic insistînd să o ajute și el nu avu altă soluție. Amicul său, un ginecolog cunoscut, veni la biroul lui, încercă s-o convingă să nu întrerupă sarcina pentru că în perspectivă ar putea rămîne sterilă, însă fără nici un rezultat. După plecarea amicului, Radu o surprinse cu propunerea:

–Acum, să mergem la mămica ta. Vreau să te cer în căsătorie…

–Te rog! sări ca arsă Linelea. Mămica e bolnavă și dacă-ar afla despre situația mea, inima ei ar ceda… Și, în genere… Am cîntărit totul…Ți-am spus că nu te iubesc!

Se îmbrăcă și se grăbi să iasă. Radu porni în urma ei, dar se opri în clipa cînd îl văzu pe cavalerul care o aștepta pe banca din preajma trotuarului străjuit de plopi piramidali.

Trecu atunci prin momente grele de frămîntări și nedumeriri. Ajunse la următoarea concluzie: *„Lumea nu este perfectă. Nu este perfectă nici natura cu toate capriciile ei. Nu sunt perfecți copiii, nu sunt perfecți bărbații, nu sunt perfecte femeile. Toate luate launloc îl fac pe om imperfect. Fie că persoana este boschetară sau căpătuită”.* El se gîndea întruna la decizia Linelei și continua să se frămînte: *De ce a procedat așa cu mine? De ce mi-a dăruit castitatea ei dacă nu mă iubește. N-o fi la mijloc o dependență patologică de mama ei pe care se teme s-o rănească?...”.*

În ziua cînd amicul îi telefonă, anunţîndu-l că Linelea a scăpat de griji, avu senzaţia că-i părtaşul unei crime. Stătea în cumpănă dacă are rost să o viziteze la servici, dacă trebuie s-o condamne, ori s-o consoleze? Dorise să aibă un copil de la femeia care crezuse că îl iubeşte. Linelea însă nu a dorit să dea continuitate unei noi vieţi. Se petrecuse ceva îngrozitor. Descumpănit, nu se duse la servici, deconectă telefonul şi cîteva zile şi nopţi se lăsă antrenat îndtr-un dans al nebuniei, făcînd abuz de alcool, în apartamentul rece şi pustiu, trăind senzaţia că a devenit o şopîrlă de gheaţă, care va trăi toată viaţa, tîrîndu-se fără suflet…

Şi-a revenit după o lună, iar capul continua să-i vuiască de parcă intrase în el vîntul de afară. Sufletul lui sîngera. Încerca să găsească puteri de a evada din starea degradantă. Se lăsă la voia întîmplării şi a timpului, care le pune pe toate la locul lor şi cicatrizează rănile. Nu-şi dădu frîu emoţiilor nici chiar în ziua cînd o zări în plină stradă pe Linelea. Era luna mai şi ea parcă plutea în rochia ei albă, cu o pălărie roz, alături de cavalerul ei. Nu-l ducea la braţ, mîinile ei ţineau un buchet mare de trandafiri roşii…

Curînd, agonisind nişte bani, plecă în preferatele sale călătorii. Zbură peste 9 ore fără escală, la capătul pămîntului, în Kamceatka. Găsi ţinutul vulcanilor într-o perioadă frumoasă de timp, care, din spusele localnicilor, demult nu mai stăruise prin părţile locului. De cum ateriză în portul Elizovo, fu întîmpinat la punctul de control de militari înarmaţi. Petropavlovskul era considerat un oraş închis, controalele erau riguroase. Radu adusese cu el o damigeană cu vin de culoarea mierii şi gazdei, la care se opri, îi plăcu băutura, oferindu-i în schimb posibilitatea de a face cunoştinţă cu acel ţinut minunat şi original prin relieful şi clima lui. Călători cu un şlep în golful Avacea, apoi zbură pe calea aerului pînă în Valea gheizerelor, trecînd deasupra vulcanului Kliucevski. În valurile măreţe şi azurii ale oceanului, prin hubloul avionului, admiră prin binoclu coloniile de *foci, calani, morse albe* adunate pe insule mici. Radu se scăldă în renumitele ape termale de la staţiunea balneară Paratunka. Îl frapă frumuseţea erupţiilor vulcanului Avacea din preajma oraşului. Erau nişte nopţi senine, cu cer înstelat, cu lună plină, iar în zare, pe vîrful vulcanului, vîntul învălura zăpada, amestecînd-o cu lava ce izbucnea spre înălţimi. Nu mai văzuse asemenea frumuseţe. Admira ţinutul gheizerelor şi al vulcanilor din apropierea oceanului, talazurile căruia se auzeau în depărtare ca o simfonie a naturii. Locuia la un marinar bătrîn care seara cînta la *armonică* şi avea o vocea răsunătoare, cristalină de parcă o antrenase pe parcursul anilor petrecuţi pe o corabie comercială de pescuit. Marinarul avea şi o nepoată tînără, căsătorită cu un militar, aflat într-o misiune de lungă durată pe un submarin atomic. Nepoata purta haine scumpe, avea părul lung, semăna cu un fotomodel. Anastasia, aşa o chema pe nepoată, era pasionată de Julio Iglesias, Dalida şi Adriano Celentano. Mereu fredona melodii conoscute şi se interesa de succesele estradei de la Chişinău. Într-o zi îi propuse să-i fie călăuză. Cutreierară Petropavlovskul în lung şi în lat, iar în amurg urcară pe

una din colinele oraşului unde era amplasat monumental eroilor de unde se deschidea o panoramă care cuprindea imensul Ocean Pacific, depărtările verzi cu vulcanii înzăpeziţi pe creste. Anastasia absolvise facultatea de limbi străine. Îi povestea cît de mult îşi iubeşte soţul, că trăieşte cu frica în sîn să nu-l înghită apele oceanului. Se ridică pe o piatră de granit, cu faţa spre oceanul din vale, întinse braţele ca şi cum vroia să-şi ia zborul către bărbatul drag. Hainele ei vălurau în bătaia soarelui şi a vîntului şi în ochii lui Radu apăru un tablou mirific de femeie iubitoare. Ca să vezi, există femei capabile să iubească, fidele şi inteligente! Deşi oboseala, din cauza schimbării fusului orar, îi îngrela pleoapele şi picioarele, nu se îndura să se despartă de acea făptură angelică... După ce părăsi Kamceatka, în zbor spre Moscova, se gîndea cu admiraţie şi gingăşie la Anastasia, considerînd că a descoperit dimpreună cu *gheizerele*, vulcanii şi alte minuni ale peisajului natural, idealul unei femei adevărate. Pentru prima oară nu se grăbea să se întoarcă la Chişinău unde erau cele două fetiţe ale lui, unde era Linelea dură şi independentă în deciziile sale. Descoperind că mai are nişte bani îşi procură de la o agenţie de turism din Moscova o foaie spre Estonia, la staţiunea balneară *Narva Yessuu*. Era tîrnăr şi-i trecu repede oboseala cînd se pomeni pe litoralul Mării Baltice, cu alte peisaje, alţi oameni şi alte curiozităţi. Pe litoralul mării care noaptea părea neagră ca smoala iar ziua orbitor de albastră, creşteau pini şi molizi, amintindu-i de pînzele pictorului rus Şişkin. Şi nu greşise. Află de la localnici, care povesteau cu vocea lor calmă, calculată, că anume în acele locuri a lucrat cu penelul celebrul *peredvijnik*. În staţiune veniseră să se odihnească tineri şi tinere de pe tot întinsul Uniunii Sovietice. Acolo se împrieteni cu Nuris, un băiat deştept, bun sportiv din Başkiria şi cu o domnişoară durdulie, cu părul blond pe care îl împletea într-o gîţă groasă şi lungă, aidoma Frumoasei Vasilisa din poveştile populare ruse. Başkirul îi povesti despre vestita lor miere de albine, îi cîntă melodii ale poporului lor şi, prefera să danseze în iureşul melodiilor populare, atrăgînd admiraţia vilegiaturiştilor. Vasilisa era mai retrasă. Se născuse, locuia şi studia la Universitatea din Kostroma. Avea o voce melodioasă, cu un accent specific pentru ruşii din acea zonă etnofolcorică. Cînd află că dînsul este scriitor, se ataşă şi mai mult de el. Preferau să discute despre artă, literatură, ea îi povestea întruna ce spectacole se joacă pe scena teatrului din oraşul lor şi ce filme franceze cu *Lui de Funes, Jean Marais, Jean-Paul Belmondo, Lino Ventura* au captivat-o în ultima vreme. Scriitorul ei preferat, ca şi a lui Radu, era Ernest Hemingway. Petreceau ore în şir în discuţii savante, încît mai toţi cunoscuţii credeau că sunt soţ şi soţie. Seara pe o terasă largă, toată lumea venită la odihnă dansa pasionată în ritmul muzicii formaţiei *Modern Tolking*...

Radu îşi încheie odihna pe litoralul Balticii şi plecă la Sankt-Petersburg. Visa să viziteze Ermitajul, Catedrala Isakiev şi alte locuri istorice. În capitala de nord a Rusiei a ajuns într-o dimineaţă friguroasă, cu ploaie. Trase la gazdă la un că-

mîntean şi împreună au plecat la Ermitaj, care-i lăsă impresii de neuitat. Geniul creaţiei umane îl avea în faţă şi se convinsese încă o dată în plus cît de mic este el ca om şi ca scriitor, pe lîngă marile valori universale. Stătu în faţa figurii de ceară a lui Petru I, apoi a pînzelor lui Rembrand, Caravaggio, Velázquez, Salvador Dallí a celor 5 lucrări ale lui Vincent van Gog, a sculpturilor lui Michelangelo şi Rodin... Cînd se plimba pe Piaţa Palatului de Iarnă, lîngă coloana lui Alexandru I, îşi aminti că pe acel caldarîm, în tinereţea lui, făcuse armată bunicul său în garda de onoare a ţarului. Avea impresia că simte paşii bunicului, pulsul îndepărtatei revoluţii a lui Lenin. Impresiile au urmat după ce a trecut prin vecinătatea Sfinxului, cuirasatului *Aurora*, a monumentului ecvestru al lui Petru cel Mare, pînă ajunse la Catedrala Isakiev. Pe o porţiune mică de teritoriu al slăvitei urbe un muzeu se rînduia cu altul. Oraşul i-a întărit convingerea că e cel mai minunat şi cel mai frumos loc istoric din lume. Sufletul lui primise o doză uriaşă de încărcătură intelectuală. Luînd avionul la aeroportul *Pulkovo*, Radu revenea acasă, mai bogat, mai pur şi mai liber. Părea că a scăpat de suferinţele legate de Linelea, că se întoarce să-şi continue viaţa fără necazuri, fără remuşcări. Era descis să uite eşecurile suportate în privinţa femeilor, chiar dacă nu trăise senzaţia că a fost iubit vreodată de vreo femeie. Vremurile sentimentaliştilor, romanticilor s-au dus fără cale de întoarcere.

În următorii ani, în Moldova se declanşă mişcarea de renaştere naţională. O societate pleca în trecut, alta venea să-i ia locul şi oamenii, în marea lor majoritatea începură să se descurce fiecare cum îl ducea capul, unii părăsiră ţara în căutarea unui trai mai decent. În cîţivai ani un tablou se schimba cu altul. Rămăsese în trecut copilăria lui miraculoasă, adolescenţa, tinereţea, suportase decepţia eşuării primei căsătorii. Cu toate-acestea se străduia să fie optimist şi să păşească mai departe în viaţă. Îşi procură apartament, devenind mai sigur pe sine. Nu vroia să-şi creeze o nouă familie. Credea că nu este capabil de a fi un familist bun şi decise să n-o creeze niciodată. Din păcate, femeile care îi plăceau nu-i răspundeau cu reciprocitate. Îşi mobilă locuinţa, făcea sport, împăcîndu-se cu relaţiile ocazionale. Inspiraţia venea la el cu aripi de înger, şi publica articole incendiare, versuri, proză, devenind o persoană apreciată şi cunoscută. Nu pierdea însă contactul cu realitatea. Vedea cum unii semeni rîvneasc la glorii şi căpătuire, se lansează în afaceri, deputăţie, la posturi înalte. Cu anii pierdea tot mai multe persoane pe care le considerase prieteni. Totul se reducea la relaţii materiale şi în cîţiva ani se pomeni singur. Avea valorile lui, prefera: lecturile, sălile de expoziţie cu tablouri, lucra asupra operelor sale, iar în societate se pierdea încetul cu încetul interesul faţă de cărţi. O vreme se încadrase şi el în mişcarea pentru renaşterea naţională. Publica articole patriotice, polemiza cu diferiţi oponenţi. Curînd însă se decepţionă, cînd văzu cum unii indivizi, semeni de-ai lui, se bulucesc la putere, iar cînd ajung în vîrful piramidei, pierd orice simţ patriotic, pornind pe calea îmbuibării. Or, anume acele persoane erau onorate, decorate şi ridicate în slăvi, iar el rămînea undeva în umbră. Aceeaşi situaţie se observa şi la Uniunea Scriitorilor. Unii condeieri, avînd la activ cîte-o poezie-două,

peste noapte deveneau laureaţi. Într-un timp i se crease impresia că totul e dirijat atît de serviciile speciale ale Rusiei cît şi ale celor de pe malul Dîmboviţei. Dacă nu erai afiliat la aceste organisme tenebre, nu puteai miza pe nici un succes. Deseori se întreba nedumerit cum de unii scriitori se pricopseau cu de toate?! În cele din urmă rămase complet uluit şi dezamăgit. Îşi zise că mai bine să se lase păgubaş şi să-şi vadă de treabă. Să scrie, să se îngrijească de creşterea şi educaţia copiilor. În scurt timp societatea progresase uluitor. Apăruseră celularele, calculatoarele, oamenii aproape nu comunicau pe viu, majoritatea tinerilor stăteau cu gîndul să plece la munci peste hotare, ca ajungînd acolo să nu mai dorească să se întoarcă acasă. Satele se goleau, familiile se destrămau. În ţările din Europa au năvălit mii de femei, muncind la negru, lăsînd bărbaţii acasă să aibă grijă de copii, care cu timpul se *beţivăneau*, nu aveau locuri de muncă, nu aveau viitor. Nimerite într-o societate avansată, cu mici posibilităţi, majoritatea femeilor deveneau *material fiziologic* la cheremul străinilor din ţările unde plecau să muncească şi, ca să supravieţuiască, începeau care să concubineze cu străinii altele să se prostitueze. Moldova dintre Nistru şi Prut, din totala incapacitate a guvernanţilor autohtoni, în următoarele decenii a trăit un nou exod. Radu Inereanu nu pricepea de ce guvernanţii nu iau măsuri, ci fură fără ruşine tot ce a mai rămas din ţară. Îşi ridicau castele în cartiere elitare, iar majoritatea populaţiei o duce de azi pe mîine. Femeile parcă uitau că există dragoste şi înfiripau relaţii de interes mercantile cu bărbaţii. Concubinajul a devenit o realitate incontestabilă. Şi cu credinţa se petrecuse ceva. Se deschideau o mulţime de mănăstiri, biserici, case de cult, dar credinţa, respectul reciproc scădea şi societatea luneca tot mai mult în amoralitate.

Radu Inereanu însă îşi păstră verticalitatea şi se străduia să lucreze notar, să creeze, publicînd carte după carte, chiar dacă conştientiza că nu este citit. Trăia cu interesele lui, mîngîindu-se cu amintirile despre zilele trăite în trecutul tinereţei lui timpuriii. Făcuse cîteva tentative de a crea o nouă familie. Concubinase cu o doamnă, apoi cu alta, dar în cele din urmă cuplul se destrăma mai mult din vina lui. În situaţia cînd anii îl luau de-a valma cu valurile lor, în schimbarea unui anotimp cu altul, tot mai frecvent îşi privea chipul în oglindă, şi nu-i venea a crede că părul îi încărunţeşte pînă la ultimul fir. Medita, se frămînta şi nu-şi găsea consolarea mutrîvnită de a găsi o femeie pe care s-o aducă în casă şi să-i fie sprijin în toate şi o bună gospodină. Avea impresia că se aseamănă cu o corabie naufragiată, vinovat de această scufundate văzîndu-se pe sine însuşi. Fosta soţie se căsătorise, apoi, la ţară, au decedat părinţii, casa copilăriei rămînînd să pustiască, fiicele plecaseră la studii şi se stabiliseră peste hotare, arareori telefonîndu-i cu ocazia unor sărbători. Colegii de studii, foştii prieteni deja aveau grijile lor, copiii le crescuseră mari, aveau şi nepoţi, nu mai dispuneau de timp liber, ca să se mai întîlnească la vreo petrecere sau pur şi simplu la un pahar de vorbă. Din cînd în cînd primea cîte o veste că cutare sau cutare cunoscut, sau prieten a decedat şi se ducea să-l petreacă pe ultimul drum. Erau zile, chiar săptămîni cînd nu răsuna nici un apel telefonic.

Interesul purta fesul. El încerca să se acomodeze la această nouă rînduială, deveni mai indiferent, împăcîndu-se cu singurătatea, acea singurătate, care cîndva era insuportabilă, devenise o obişnuinţă cotidiană. Nu avea cu cine comunica, decît numai cu clienţii pe chestiuni de serviciu. Nici el nu avea nevoie de ceea ce îl deranjase odinioară. Nu se interesa de soarta altora, avea senzaţia că nu-l mai interesează trecutul, nici amintirile. Semăna cu o insulă nou creată în mijlocul unui fluviu cu apa vijelioasă… Unicul teren de activitate era opera lui, creaţia. La cei aproape 60 de ani, se convinsese că e un om fericit că a îndrăgit meşteşugul de a scrie. Nu se considera scriitor, nici filosof, nici cugetător măcar, ca să dea lecţii generaţiilor viitoare. Era un cronicar al timpurilor sale cu o enormă pasiune de a-şi aşterne gîndurile pe hîrtie. Scrisul pentru el devenise o necesitate, antrenîndu-se în fiecare zi, scriind tot ce trăia şi simţea. Bolise de cîteva ori, suportase şi intervenţii chirurgicale, dar reuşise să le depăşească. Profesia de notar îi aducea mijloacele cuvenite, avea posibilitatea să călătorească. A vizitat Moscova, Italia, Ucraina şi la sfîrşit de toamnă – Israelul.

Mulţi ani se strădui să nu se gîndească la Linelea, chiar dacă nutrea speranţa că într-o bună zi… ea îl va căuta. Fire inteligentă, capabilă, demult obţinuse licenţa de notar şi edificiul ei se afla exact în central oraşului, în vecinătatea *Sălii cu orgă*. Ori de cite ori trecea pe-acolo încerca un sentiment de tulburare. De cîteva ori se simţi tentat să-i facă o vizită la birou, sau să-i telefoneze, dar nu îndrăznea. Aflase că deşi trecuse de vîrsta respectabilă de 40 de ani nu avea familie, copii. Mama ei decedase şi Linelea locuia în apartamentul de la Botanica, unde cîndva o petrecea acasă.

În zilele de sărbătoare mergea în Piaţa Marii Adunări Naţionale, visînd să o vadă în mulţime. În torentul de lume constată că a trecut la mijloc o epocă. De-acum se pomenea străin cu totul, fiindcă putea să stea printre oameni ceasuri întregi şi să nu întîlnească nici o faţă cunoscută. Nu o întîlni nici pe Linelea. Avea nălucirea că o vede, însă imediat se topea undeva şi el rămînea dezamăgit în mijlocul acelui miraj. Deseori se întrecea cu imaginea, construind-o întocmai aşa cum a întîlnit-o demult, ultima oară şi era convins că ea şi-a păstrat chipul întocmai ca atunci. Apoi pierduse orice speranţă s-o mai întînească, dar nici nu vroia, din propriul său îndemn, s-o vadă. În fine, nu te scalzi de două ori în apa aceluiaşi fluviu. Trebuia şi era obligat să-şi caute de ale lui. Continua să scrie. Era unica sa bucurie şi odată cu editarea cărţii noi, vroia să o dăruiască cunoscuţilor şi prietenilor. Edita tiraje foarte mici, cît să facă donaţii marilor săli de lectură din ţară şi peste hotare, astfel avînd să se mîndrească pentru faptul că la bibliotecile din Washington, Moscova, Bucureşti, Paris, Londra, Berlin rafturile sunt completate şi cu lucrări semnate de el. În una din serile liniştite, cînd în văzduh stăruia pestetot miros de salcîmi în floare, se întorcea de la servici, avînd cu sine primele exemplare ale noii cărţi. În parcul de la Botanica de acum se întunecase şi, trecînd prin vecinătatea unei bănci fu surpins de acei ochi pătrunzători care îl întîlneau cu o deosebită emoţie şi curiozitate... Linelea nu se schimbase, i se păru că purta acelaşi palton negru din timpurile cînd

o cunoscuse. Întîlnirea neașteptată îl emoționă, șovăi o clipă dar în cele din urmă se decise să o salute:

– Ce întîlnire plăcută!

– De bună seamă, zîmbi ea, măsurîndu-l din cap pînă în picioare: Radu Inereanu?!

– El e, confirmă Radu cavalerește. Scoase din geantă un exemplar al noii sale cărți: Îndrăznesc să mă laud! Sunt scriitor prolific. Ți-o donez. Poate o să-ți placă...

– Te citesc, zise ea calm. Sunt abonată la mai toate publicațiile periodice de la noi. Am s-o răsfoiesc cu plăcere.

– Îmi pare bine, făcu Radu, și se așeză nehotărît alături de ea pe bancă. Încă nu-și revenise după întîlnirea lor inopinată. Ar fi dorit să-i spună multe, însă frazele nu se dădeau rostite. Scoase stiloul din buzunarul vestonului și semnă un autograf pe carte.

– Mulțumesc, Radule! Ești de laudă, zise ea, netezind ca pe un copil cartea primită în dar. Prin insistență ai izbutit să realizezi multe lucruri utile în viață. Ai cu ce te mîndri!

– Tu la fel.

– Eu am comis prea multe gafe. Nu prea am cu ce să mă laud.

I se plînse că acum doi ani i-a decedat mama în urma unei boli de cancer și, că nu poate nicidecum să se împace cu gîndul. La serviciu totul e rutină. Alte noutăți nu are. Îi dădu de înțeles că este singură.

– Mda... Să mă fi ascultat atunci, copilul nostru de-acum avea să frecventeze universitatea!

Vorbele lui sunau mai mult a condamnare decît a consolare. Ea își furișă privirile către el aidoma unei feline gata de atac. Însă deodată o podidiră lacrimile și izbucni în hohote de plîns. Radu încremeni în fața ei. O curpinse de umeri și își ceru iertare.

– Te rog, să nu-mi mai amintești niciodată despre asta! îl rugă ea după ce se mai liniști. Niciodată.

– Bine, am înțeles...

– Și apoi, zise, cine ești tu să mă condamni?

Se ridică de pe bancă și plecă lăsîndu-l total descumpănit, înțelegînd că nu trebuie s-o urmeze. Privi aproape disperat silueta ei ce se topea în depărtarea aleii. Se gîndi să o ajungă din urmă, să-și mai ceară o dată iertare, dar conștientiza că povestea lor s-a încheiat odată pentru totdeauna. Îi părea rău doar că nu a aflat nimic despre viața ei. Izbutise doar să observe că nu are verighetă, dar nu știa dacă a fost căsătorită, dacă se află într-o relație cu cineva. Ori poate e femeie de afaceri. Doar în tot orașul sunt magazine comerciale care poartă numele ei, *Linela!* În viața de toate zilele măria sa întîmplarea și norocul pășesc mînă în mînă doar pentru oamenii care merită să le trăiască. Pentru el *povestea* cu Linelea nu a fost o întîmplare norocoasă. N-a dorit să lupte. Era conștient că domnișoara

are destulă cultură, tact, ca să interpreteze realitatea aşa cum este. Deşi era zbuciumat şi neliniştit, se consola cu gîndul că se află departe şi nu o vede, chiar dacă gîndurile i se întorc mereu la ea. Regreta că nu i-a ajuns înţelepciune să depăşească amintirile trecutului, să dea dovadă de mai multă delicateţe... Ajunse la convingerea că anii trăiţi şi experienţa consitituie toamna de aur a omului. Avea tot mai multe idei ingenioase, şi o dorinţă nestăvilită de a scrie. Doar nervii îl dădeau de sminteală. Se aprindea de la nimicuri şi dărîma o relaţie, abandona rezolvarea unei probleme. Însă era destul să se odihnească puţin şi revenea la situaţia pierdută, pentru a soluţiona calm cele întrerupte. *Povestea* întreruptă cu Linelea însă nu o putea relua. Era femeia căreia toată viaţa, şi în tinereţe şi acum, îi reuşea să-l ţină la distanţă. Analizînd toate situaţiile, concluziona că nici pe ea soarta nu a răsfăţat-o. Nu are familie, nu are copii, deşi a rămas neschimbată: frumoasă, suplă! El trebuie să muncească, să adune experienţă. S-a bucurat nespus cînd într-o zi l-a chemat la patul său de suferinţă Grigore Vieru care avusese un atac de cord şi dorea să se consulte în unele chestiuni de jurisprudenţă. Astfel avu prilejul să stea de vorbă cu Maestrul. Conchise că poetul, la vîrsta de 70 de ani era un copil adevărat! Şi totodată un mare înţelept! Descoperise un frate într-o credinţă, asemănător la caracter, amîndoi erau născuţi în zodia Vărsătorului. După fiecare întîlnire avută la spital, Radu, întors acasă, făcea însemnări despre convorbirile purtate şi era convins c-o să revină la ele. S-a bucurat cînd Maestrul însănătoşit a continuat întîlnirile cu cititorii, îndeosebi la grădiniţele de copii, cu tineretul studios, lua cuvîntul la radio şi televiziune, demonstrînd că anii l-au făcut şi mai înţelept, mai cumpătat, solicitat de oameni.

În acea iarnă totul decurgea obişnuit şi nu prevestea nimic rău. Oamenii intraseră în sărbători. Cu prilejul naşterii lui Mihai Eminescu, Maestrul a mers într-o vizită la o şcoală din sudul Moldovei şi în drum spre casă a căzut victima unui dubios accident rutier. Într-o dimineaţă friguroasă de februarie rînduri interminabile de oameni îşi luau rămas bun de la Grigore Vieru. Radu venise împreună cu reprezentanţii Ligii naţionale a notarilor să aducă coroane şi flori. După ce trecu pe lîngă sicriu, ieşind în curte, fu convins că şi Linelea se afla în acel torent de lume. Vroia s-o întîlnească, şi întrebă de-o colegă, dacă n-a văzut-o:

–S-a căsătorit şi a născut, îi comunică cunoscuta.

Era o noutate uluitoare. Să se fi hotărît Linelea să nască un copil la vîrsta ei de peste patruzeci de ani? Însă colega era femeie serioasă, şi nu putea să-l mintă. Cu adevărat viaţa e plină de surprize. Din acea clipă înţelesese că povestea lui cu Linelea s-a spulberat definitiv şi ireversibil!

Trecea timpul şi doar atunci cînd publica o nouă carte făcea tot posibilul ca ea să ajungă cu autograf la Linelea. I-o transmitea prin amicul său care era medic. Altceva nu-l interesa. Nici măcar nu-l întreba pe amic despre reacţia Linelei la primirea cadoului. Uneori o întîlnea prin oraş. Anii nu o afectau. Avea impresia că nici

părul nu i înspicase. Adesea căuta s-o ocolească. Radu în ultimii ani se schimbase. Devenise voluminos, îmbrătrînea. Avusese o căsnicie de scurtă durată. Femeia îl părăsise stabilindu-se cu traiul în America, apoi concubinase cu alta și nici cu aceea nu putu să lege căsnicie. Se vede că nu era născut pentru o fericire conjugală. La vîrsta de 55 de ani se alesese cu copii maturi, dar casa lui devenea tot mai singuratică. Noutățile le afla în timpul muncii de notar la birou. Rareori pînă la urechile lui ajungea știrea că Linelea îi citește cărțile, le păstrează pe raft în biroul ei de servici. Vestea îl surprindea de fiecare dată și, în adîncul sufletului, se bucura că ea știe despre existența lui și, poate, se gîndește uneori la el. Avea și el o fotografie de pe timpul cînd ea era *celebra secretară* iar el *un simplu stagiar* la biroul notarial. Dacă cineva îl întreba cine este domnișoara de pe fotografie, răspundea că e o verișoară stabilită cu traiul în străinătate. Presimțea că va mai avea o ocazie să stea de vorbă cu ea.

Trecuseră mai mult de patru ani de cînd aflase că Linelea s-a căsătorit și a devenit mamă. În toiul iernii s-a decis să facă o călătorie în Egipet.

* * *

Călătoria spre Țara Faraonilor Radu a făcut-o pe neașteptate, fiind susținut financiar de un amic. După o intervenție chirurgicală, mai avea dureri de șale, dar unica dificultate avu deplasîndu-se la Kiev ca să zboare de acolo în Egipt. Călători într-o noapte geroasă, trecînd umilințele vameșilor transnistreni și ucraineni, pe care Radu demult îi numea ***limbrici nebronzați,*** *prin comportamentul acestora. Călătorii au fost percheziționați, verificați în repetate rînduri circa 4 ore pînă le-au permis să-și continuie calea. Ajunse la Kiev, cînd viscolea și spulbera. Apoi zbură ore în șir cu avionul. La Hurgada domnea zăpușala verii. Nu fusese pînă atunci pe continentul african, chiar în aceeași zi avu prilejul să se scalde. Peste o zi plecă cu autocarul plin cu turiști din Rusia în valea Nilului, la Luxor, vechea capitală a Egiptului* antic. Localitatea l-a uimit prin măreția templului *clădit în timpul faraonului Amenophis III*, ridicat în cinstea zeului *Amun. Radu asculta cu atenție ghidul care stătea la picioarele statuii lui Ramses II din palatul Karnak amintindu-le tuturor că pe teritoriul Tebei s-a aflat cîndva capitala faraonilor, oraș din Egiptul de Sus, numit în limba străvechilor egipteni și Wasen sau Nuwe, amplasat pe ambele maluri ale Nilului. Ramses cel Mare a trăit peste 90 de ani si a avut circa 60 de soții, dar cea mai iubită de el a fost* ***Nefertari****, considerată una dintre cele mai cunoscute regine egiptene după Cleopatra, Nefertiti* și *Hatshepsut. Statuia ei mică de granit este alăturată celebrului faraon. Se zice că Ramses și-a dedicat o mare parte a vieții acestei femei, chiar dacă purta pe umeri grijile statului. Pe malul stâng al fluviului, continua să le povestească ghidul, se ridica Teba de Vest, au fost îngropați mulți dintre faraonii Egiptului și Deir el-Bahri, contemporan cu Templul lui Hatshepsut, mai departe se află Valea Regilor. Radu își făcea notițe ca un elev, începînd dinastia a XI-a și terminînd cu dinastia a XVIII-a a Tebei,*

care are reşedinţa faraonilor, şi cea mai importantă metropolă a statului egiptean, pe care grecii au numit-o Diospolis (Oraşul Divin). Citise încă în anii studenţiei în Vechiul Testament , cînd se interesa de istoria antică, constatînd că localitatea se numeşte Teba No-Amon, adică oraşul lui *Amon. Îl frapa ruinele Templului din Karnak, pe caldarîmul căruia păşea alături de sutele de turişti veniţi din toate colţurile lumii. Starea în care s-a păstrat templul îl amintea de* lumea antică. Pomenindu-se în cea mai frumoasă parte a Templului, considerată Marea Sală Hipostilă, cu aleea sfincşilor şi impunătoarele monumente, cu douăsprezece coloane de 25 de metri, pe care se păstrează de peste şase mii de ani inscripţii cuneiforme care constituie o bibliotecă a antichităţii, face ca acest Templu să rămînă celebru şi prin basoreliefurile sale, al cărui cel de pe portal aminteşte de războiul cu hitiţii. În preajma obeliscurilor reginei *Hatshepsutai era lacul, unde se spălau magii, mergînd la Templul faraonului, mai apoi urma postamentul de granit al cărăbuşului magic, în jurul căruia turiştii se roteau de mai multe ori pentru a-şi insufla că orice dorinţă pe viitor li se va împlini, crea o atmosferă de miracol pentru toată lumea venită în vizită acolo. Din spusele ghidului unul dintre principalii ctitori ai templelor din Karnak* se consideră regina *Hatshepsut, care a adus de la Asuan două obeliscuri înalte de granit care i-a înveşnicit amintirea ca în cei 30 de ani de domnie să fie numită* ***Doamna de fier*** *a antichităţii... Surprizele urmau una după alta, fiindcă în valea Nilului orice pietricică constituie o istorie a antichităţii. În drum cu autocarul către mormântul lui Tutankhamon, din Valea morţilor, trecînd şi fotografiindu-se în preajma* ***Coloşilor lui Memnon*** *care au o* înălţime de 18 m şi cântărind aproximativ 720 de tone, fiecare două statui masive din piatră ale faraonului *Amenhotep al III-lea, peste râul Nil. În valea morţilor, la mormîntul lui Tutankhamon, ghidul călăuză le-a amintit despre dragostea acestuia faţă de Nifertiti. Tînărul faraon a trăit doar 19 ani, după o scurtă domnie, dar a devenit celebru datorită mormîntului descoperit în stare integrală în1922 şi e celebru prin balada antică, despre dragostea lui pentru Nefertiti, similară cu cea a lui Romeo şi Julieta. În lumea antică, totul se baza pe pilonul dragostei, chiar dacă decăderea finală a Tebei a avut loc după o reînflorire episodică, odată cu prăbuşirea dinastiei XXXI, iar la finele secolului I înainte de Hristos, oraşul a fost distrus de romani. La întoarcere spre Hurhada, au vizitat templul reginei Hatshepsut, străjuit de stînci colosale de culoare galbenă, care crează o atmosferă de fantasmagorie, lăsînd impresia că în lumea terestră au existat alte civilizaţii dispărute în vîltoarea timpului... Călători peste 500 de kilometri prin deşertul Libiei, obosi de mulţimea de impresii colosale, iar peste două zile făcu o nouă excursie, deja la nordul ţării. Marea Piramidă localizată pe Platoul Gizeh* - necropola anticului Memphis, actualmente parte a capitalei Cairo. După o noapte de călătorie, către zorii zilei, Radu deveni martorul unicei minuni a lumii ce nu necesită descrieri ale istoricilor din antichitate sau ale poeţilor, asupra căreia nu se fac speculaţii referitoare la formă, mărime şi prezentare. *Marea Piramidă din Gizeh e cea mai veche şi singura care a supravieţuit timpului mai mult de 43 de secole, iar pînă la apariţia Turnului Eiffel a fost cea mai înaltă construcţie umană din lume. Feţele pira-*

midei odinioară acoperite cu plăci șlefuite, a fost construită de faraonul Khufu din a IV-a Dinastie, în jurul anului 2.560 pînă la era noastră, pentru a-i servi drept mormînt acestuia. Tradiția construirii de piramide a început în Egiptul antic ca o sofisticare a ideii de „mastaba" sau „platformă" care *acoperea mormîntul regal. Mai târziu au fost folosite mai multe „mastaba", fapt dovedit de primele piramide, ca Piramida în Trepte a Regelui Zoser, construită de faimosul arhitect egiptean Imhotep. Potrivit lui Herodot, construcția ei ar fi durat peste douăzeci de ani și la ea ar fi lucrat 100.000 de oameni.* Întâi a fost pregătit locul de amplasare și transportate blocurile de piatră. Atunci era folosit un proiect pentru exteriorul piramidei, o șlefuire ce a dispărut de-a lungul timpului. Pînă azi încă nu se știe exact cum au fost așezate blocurile de piatră, fiindcă au existat mai multe teorii: una dintre ele se referă la construirea unei rampe drepte sau în spirală, ce era înălțată pe măsură ce se ridica piramida. Această rampă, îmbrăcată cu noroi și apă, ușura transportarea blocurilor trase la locul lor. O altă teorie sugerează că blocurile de piatră erau puse la locul lor folosindu-se pârghii lungi. Cucerind *Egiptul, arabii au găsit piramida intactă și, cînd au deschis-o, căutând comoara lui Keops, sarcofagul era gol. De-a lungul istoriei, piramidele de la Gizeh au stimulat imaginația oamenilor, aceștea numindu-le „Grânarele lui Iosef" sau „Munții Faraonului". Pe acele meleaguri a ajuns și Napoleon* cu oștirile sale, care, admirând mândria acestora a exprimat-o în faimosul citat: „Soldați! 40 de secole ne privesc din vârful piramidei!". În ultimii ani s-au mai descoperit trei sau patru camere, în apropiere de camera funerară, într-una fiind corabia regală, iar celelalte sunt în curs de explorare, dezvăluind poate ultimele secrete ale Marii Piramide: tezaurul și mumia faraonului. În acea zonă au mai vizitat muzeul care găzduiește misterioasa Barcă Solară, descoperită abia în 1954, lângă partea de sud a piramidei. Pe această barcă se presupune că a fost purtat corpul lui Khufu în ultima sa călătorie, înainte de a fi înmormântat în piramidă, dar specialiștii afirmă că barca o putut servi și ca mijloc de transport în viața de apoi, conform credințelor egiptene antice. Se presupune că atunci, când a fost construită, Marea Piramidă avea 145,75 m înălțime, dar de-a lungul timpului, a mai pierdut 9 m din vârf. Fiecare parte a ei este orientată atent spre unul din punctele cardinale locale, adică Nord, Sud, Est și Vest. Perimetrul orizontal al fiecărei secțiuni de piramidă descrie un pătrat. Fiecare bloc de piatră din cele două milioane în total cântărește mai mult de 2 tone. Pe fața de nord se află intrarea în piramidă. Coridoarele și galeriile duc fie spre camera mortuară a regelui, fie au avut alte funcții. Camera regelui se află în inima piramidei, putând fi accesată numai prin Marea Galerie și un coridor ascensional. Sarcofagul regelui este făcut din granit roșu, ca și pereții interiori ai camerei. Cea mai impresionantă este piatra de deasupra intrării cu laturi foarte fin șlefuite. Toate pietrele din interior sunt potrivite așa de bine, încât nu poți strecura nici un card între ele. Sarcofagul este orientat conform direcțiilor cardinale și este cu numai 1 cm mai mic decât intrarea în cameră. Probabil a fost introdus în timpul construcției. Au fost lansate noi teorii referitoare la originea și scopul piramidelor de la Giza... Observații astronomice... Locuri

de venerare.. Structuri geometrice construite de o civilizaţie demult dispărută... Chiar şi teorii legate de extratereştri au fost elaborate, fără dovezi clare... Dar *cercetările istorice şi ştiinţifice copleşitoare susţin în continuare concluzia că Marea Piramidă, ca şi alte mici piramide din regiune, a fost construită de civilizaţia egipteană, pentru a servi ca morminte regilor lor. Alături de marile piramide, fiecare faraon, avusese grijă să construiască altele mici, unde au fost îngropate soţiile lor iubite... Morminte unde Khufu, Khefren şi Menkaure puteau să-şi înceapă călătoria mistică în viaţa de apoi. Herodot a spus că piramida a fost construită în 20 de ani, adică 7300 zile, astfel, toate blocurile de piatră de peste 2 tone fiecare au fost urcate pe piramidă în acest răstimp. Pietrele erau tăiate în forma pe care o au, şi aduse la faţa locului, unele de la câteva sute de kilometri distanţă. În încăperea regelui au fost folosite mai multe pietre de până la 80 tone fiecare, şi probabil nu a fost uşor pentru egipteni să le ridice până în inima piramidei la o înălţime de 50 de metri deasupra solului. Toate aceste date matematice, Radu le nota minuţios ca să se minuneze de miracolul istoriei antice, continuînd să asculte cu atenţie ghidul care le aducea noi şi noi descoperiri. Deşi în Egipt sunt peste 60 piramide, doar cele 3 piramide de la Gizeh sunt construite din pietre atît de mari. Complexul piramidelor din preajma Nilului se încheie parcă cu Sfinxul egiptean, care se află în vale, locul unde în antichitate era malul rîului Nil, iar acum era o localitate de beduini. Pe Sfinx nu există nici o inscripţie ce ar reprezenta anul construirii. Unii cred că a fost construit de către faraonul Khaf Ra, având înfăţişarea acestuia, alţii consideră că a fost construit înca în era glaciară, probabil de către o altă civilizaţie mai veche şi mai evoluată decăt cea din urmă. Multe inscripţii prezintă imagini cu nişte maşinării zburătoare, care construiau piramidele şi Sfinxul. Conform ultimelor teorii spun că Sfinxul a fost construit în anul 2500 pînă la era noastră. Numele de Sfinx vine de la cuvântul grecesc „sfingo" care înseamnă „a strangula" şi grecii l-au folosit pentru prima dată numind o creatură fabuloasă care avea capul unei fete, corpul unui leu şi aripi de pasăre ce-şi strangula victimele. Sfincşii au fie cap de berbec şi corp de leu, cap de uliu şi corp de leu sau capul unui rege sau zeu şi corp de leu. „Marele Sfinx" de pe platoul de la Gizeh este o creatură care are capul unui rege ca al lui Khaf-Ra sau zeu cu corp de leu. Ultima dintre teoriile susţine că Sfinxul a fost înălţat de către regele Khaf-Ra, care a fost unul dintre fiii lui Cheops şi se aliniază cu piramida lui Khaf-Ra la capătul drumului pietruit, presupunîndu-se că ar fi fost construit pentru a păzi piramida faraonului. A fost de multe ori îngropat de nisipuri şi se spune că, în jurul anului 1400 pînă la era modernă, regele Thutmose III, pe vremea când era încă prinţ, a plecat la vânătoare şi obosit, a adormit la umbra Sfinxului. Dormind, a visat că Sfinxul i-a vorbit şi i-a cerut să-l dezgroape de sub nisipuri, ceea ce regele Thutmose a făcut şi a şi restaurat această construcţie. Roca folosită la celebra construcţie a fost expusă eroziunii între 7000-5000 pînă la Hristos timp ce corespunde unor perioade ploioase din istoria Egiptului, ceea ce dovedeşte că Sfinxul e mult mai bătrân decât afirmă majoritatea egiptologilor.*

Radu stătea în preajma acestui monument, avînd senzația că vorbește cu eternitataea. Sfinxul are capul de 6 m înălțime și 4 m lățime, iar ochii au 2 m înălțime. Nasul și barba lipsesc, barba fiind expusă la Muzeul Britanic. O istorie arabă ne raportează că nasul a fost distrus de către un mistic sufi pe nume Muhammad Saim al-Dahr, supărat fiind pe faptul că egiptenii vremii, deși nu mai erau demult pagâni, îl venerau și îi aduceau ofrande, convinși că fertilitatea adusă de Nil depinde de Sfinx. Arabii egipteni îl numesc „Abu Hol", adică „Tatăl Groazei", iar tăierea nasului, în pământ islamic, era considerată ca un semn de infamie. În trecut, statuia a fost pictată: roșu pentru față și corp și galben cu dungi albastre pentru cap. Sfinxul a fost construit pe locul unei cariere de piatră și se pare că a fost sculptat dintr-o singură bucată de piatră de var. Astăzi statuia se deteriorizează din cauza vântului, umidității și a poluării. Au avut loc câteva restaurări și între timp s-au adăugat noi blocuri de piatră, dar păstrarea acestei statui mai prezintă o problemă. Nici până în ziua de azi nu este elucidat misterul Marelui Sfinx. „La început se spunea că Sfinxul avea cap de leu, ceea ce are sens, dar, mai târziu, a fost redăltuit după chipul unui rege sau faraon. Teoria se bazează pe faptul că, în prezent, capul este prea mic față de corp... Cea mai mare parte din perioada existenței sale, Sfinxul a fost îngropat în nisip până la gât, așa că egiptenii din generațiile mai recente l-au sculptat, fără să știe de trupul de leu îngropat. Toate aceste notițe Radu și le făcuse ca revenind acasă, să le recitească, meditînd la cele văzute în miraculoasa călătorie.

Cînd se încheie călătoria în miraculoasa țară, iar lainerul se ridică spre tăriile cerului de pe aeroportul Hurgada, el stătu parcă înțepenit multă vreme lipit cu fața de hubloul avionului, meditînd și urmărind culoarea azurie a Mării Roșii, galbenul pronunțat al deșerturilor...Plutind de-asupra capitalei Cairo, el observă clar rîndul piramidelor de pe platoul Gizeh, avînd senzația că se află în fața eternității. „Chiar dacă oamenii în decurs de milenii, sunt frapați de măreția construcțiilor antice, gîndi el, ei parcă uită că ființa umană, de la momentul existenței sale, a fost genială prin hărnicia sa! Oamenii niciodată nu au stat cu mîinile în buzunar, ci totdeauna au creat, au muncit. Drept pilon al acestor făuriri, a fost și rămîne iubirea.Iubirea față de pămînt, iubirea față de creație, iubirea față de tot ce poate fi frumos, iubirea față de femeie! De ce pentru femeie mai mult decît pentru bărbat? De ce femeia totdeauna a fost, este și va fi cea mai puternică? Iubirea e cel mai nobil sentiment al tuturor timpurilor? Bănuiesc că și piramidele au fost construite dintr-o dragoste pentru... femeie! Femeia este ființa nobilă care este dată de la natură, înzestrată de Dumnezeu să reproducă, să continue existența de la vremurile antice spre eternitate..." Cel mai mult totuși îl minună faptul că și Faraonii Egiptului Antic au cunoscut marea dragoste, pentru femeile lor preferate. Concluzionă că este adevărat ceea se spune că în viață poți avea mai multe pasiuni, dar o iubire adevărată, numai una! Radu nu era nici rege, nici faraon, dar simțise odinioară, simțea și acum dragostea pentru o femeie care credea impresia nu l-a iubit niciodată, dar la care se gîndea și vroia mereu s-o revadă, cînd se va afla acasă.

* * *

Radu se află multă vreme sub impresia ultimei călătorii. Se gîndea la viaţa lui în contextul întregii istorii umane şi ajungea la ferma concluzie că dragostea este pilonul principal, care se menţine frumuseţea din om, fiindcă adevărata lor misiune în această viaţă, indiferent de perioada istorică în care trăieşte este de a construi şi de a menţine iubirea adevărată lîngă ei. Femeile au fost şi sunt mai consecvente, credea el. Îşi amintea mereu despre cele aflate din istoria dragostei lui Ramses pentru Nefertari, a lui Tutankhamon pentru Ankesenamon, a lui Antoniu pentru Cleopatra, a lui Napoleon pentru Jozefina, despre femeile faraonilor moderni precum au fost Hitler şi Stalin, care au vrut să cucerească lumea, dar nu au fost capabili să construiască o dragoste adevărată şi, să o transmită drept exemplu pentru generaţiile viitoare. Mulţi dintre potentaţii lumii nu au făcut faţă, nu au putut rezista în faţa iubirii, darmite Radu Inereanu!

Stăruia o vară călduroasă şi Radu Inereanu, ca de obicei în serile scurte de iulie făcea ordine în biblioteca personală. Deseori rămînea ţintuit pe scaun recitind pasaje din cărţile autorilor săi preferaţi. În una din acele seri după ce se întorsese de la servici, luase cina şi privea un meci de fotbal, răsună un apel telefonic. În apartament parcă se lumină, o boare de vînt pătrunse în odaie.

– Alo! Radule, tu eşti?

Era un apel venit la un interval de 20 de ani, cristalin, sincer şi plăcut. La celălalt capăt al firului era Linelea. Acea voce i-a răscolit sufletul peste atîţea ani şi îl cheamă. Simţi că a rămas fără grai, dar imediat se mobiliză:

– Linelea...

– Ce bine că m-ai recunoscut! rosti vocea calmă, apoi după o pauză continuă: Radule, am nevoie de tine. Cum am putea să ne întîlnim?

– Cînd? Unde?

– Aş putea să vin eu la tine, dar mai întîi trebuie să iau copilul de la grădiniţă...Peste o oră în centrul oraşului, lîngă cafeneaua „Fulguşor”... E bine?

– O să fiu...

Simţi deodată un avînt tineresc. Paloarea, osteneala ochilor dispăruse, părea că pluteşte în întîmpinarea unei vieţi noi. În curînd o va vedea pe Ea, cea care peste 20 de ani a fost şi mai continuă să fie pentru el o taină. Amurgea, pe stradă se aprindeau felinarele, dar el avea nălucirea că e miez de zi, cu soare înalt şi strălucitor. Totodată se întreba de ce îl cheamă atît de urgent şi ce doreşte să-i împărtăşească. Ştia din auzite că are o familie frumoasă, că soţul o iubeşte, copilul este sănătos... Atunci, de ce are nevoie de el?..

De data aceasta o revăzu pe Linelea în toată splendoarea ei. Purta o rochie lungă, sinilie, din pînză fină, prin care se profila graţia corpului. Pe cap avea obişnuita maramă cu floricele, de sub care aluneca abia vizibil o şuviţă blondă. Iradia de bucurie că îl vede după mulţi ani şi în inima lui coborî liniştea împăcării, intuind că vor avea o conversaţie plăcută. Ţinea de mînă o frumuseţe de

copil, cu plete lungi, blonde ca şi ale mămicăi:

– E copilul meu cuminte, îi explică Linelea.

– Frumoasă fetiţă! zise Radu Inereanu.

– Da-a!! Toată lumea confundă...E băieţel şi nu fetiţă.

– Ciudat. Are plete frumoase şi chip de fetiţă, continuă Radu, privindu-l cu luare-aminte pe copilul ce semăna leit cu Linelea.

Intrară în cafenea şi au stat la masa mai mult de o oră. Noaptea cobora domol peste oraş. Pe terasa cafenelei lumea se rărea, iar ei îşi tot depănau amintirile despre acele timpuri frumoase de la biroul notarial, fără a se referi la relaţiile lor personale. Linelea, ca totdeauna, se comporta distant, sobru, cînd nu poţi întrece măsura discuţiei mai mult ca în situaţia asta. Totuşi el vroia să afle cauza pentru care dînsa i-a răscolit noianul amintirilor şi l-a chemat. Femeia cu ochii cuminţi, veşnic tineri, cu obraji rumeni, plină de bucurie că s-au revăzut, discuta cu el bine dispusă. Radu Inereanu se simţea şi el comod, fericit că se revăd după atîţea ani, atît de asemănători, dar şi atît de diferiţi. Îndrăzni s-o facă pe glumeţul:

– Dacă vreodată o să-ţi scrii memoriile... să ştii că sunt bărbatul care te-a iubit mereu şi mereu va regreta că n-ai acceptat să-i fii soţie!

– Eu nu iubesc pe nimeni, îl surprinse Linelea şi rămase cu zîmbetul pe buze, privindu-l cu îndrăzneala ei proverbială, şi îşi continuă gîndul: Chiar nici pe soţul meu!..

– Am spus ca să ştii, cercă să-şi voaleze regretele Radu.

– Am găsit numărul tău în reţeaua de socializare a internetului, îi lămuri dînsa, trecînd uşor la ceea ce intenţiona să-i spună. N-o văzuse de mai mulţi ani şi nu-şi închipuia ce poate fi la mijloc, decît nişte gînduri încîlcite referitoare la chestiuni de servici. Parcă nu avusese tangenţă cu ea nici într-o problemă, nu se ciocnise nici cu un conflict de interese.

– Noutatea ce vrei să mi-o spui e bună sau rea? dori el să-şi astîmpere nestăvilita curiozitate.

– Feciorașul *Tedy* a împlinit deja patru ani, dar nu e botezat. Soţul şi soacra mă cicălesc întruna şi, în sfîrşit, am hotărît să mergem la biserică. Pînă la decizia asta m-am gîndit nopţi la rînd la tine...

– Şi? vocea lui Radu avu un tremur.

– Vreau să fii naşul de botez al fiului meu. Şi adăugă rugător: Vreau să fii anume tu...

El nu îndrăzni să intre în detalii, să desprindă ceva din caierul enigmelor construite mereu de către femeia pe care anii n-o atinseseră. Nu-l văzuse vreodată pe soţul ei, cum se va prezenta în faţa lor în rol de cumătru, care la moldoveni are o semificaţie de rudă apropiată?! Mai ales că din cele spuse de Linelea el o să fie unicul naş al copilului.

Botezul avu loc într-o zi de sîmbătă la sfîrşitul lunii iulie. În gazoanele din

ograda bisericii creşteau astre galbene şi ţigăncuşe. Au venit părinţii, cîteva rude, o prietenă de a Lineleai şi Radu. După ritualul de încreştinare au plecat la soacra Linelei, unde au stat la masă. Radu, în urma acelei ceremonii, avea senzaţia că se schimbase şi el şi Linelea, că se înrudiseră pentru totdeauna. Se simţea oarecum uşurat. Mai departe va urma liniştea şi tăcerea, sublimul, frumosul, înţelepciunea femeii care ştie să păstreze cu sfinţenie ceea ce i-a dăruit prin destin, chiar dacă drumurile lor demult s-au răzleţit. Simţea atracţie, gingăşie faţă de ea, tot ce poate fi considerat sfînt într-o fire de femeie. Căuta cuvinte frumoase, ca să i le spună, vroia să-şi concentreze gîndurile doar la ea, s-o readucă din nou pe făgaşul cînd erau tineri şi plini de energie, visători şi enigmatici. Radu vroia să creadă că anume ea, Linelea, îl învăţase cum trebuie să te porţi atunci cînd te desparţi de o viaţă şi îmbrăţişezi alta, rămînînd nobil şi curat. Abia la anii lui înţelesese cu adevărat că omul este stăpîn pe destinul său, că numai de el depinde cutare pas, cutare faptă şi totul poate fi realizat prin proprie jertfire. Nu era o situaţie favorabilă pentru el, nici dragostea ce o aşteptase dînsul din partea ei nu putea fi considerată atractivă, ea nu greşise, fiindcă greşelile, oricît de grave ar fi, pot fi reparate aşa cum a făcut dînsa. Şi el o iertă. O iertă sincer, pentru totdeauna, fiindcă faptele ei îl făceau să se simtă bine. De cum devenise naşul copilului găseau ocazii să iasă împreună cu finul la vreo cafenea. Stăteau îndelung la taifas, se plimbau prin Parcul Central de pe Aleea Clasicilor. Avea multe să-i spună el, avea multe să-i spună ea, gîndurile lor adesea coincideau. Iată cum e viaţa! Dumnezeu nu ne-a lăsat lumea perfectă, iar în această nedeterminare legile inventate de om cearcă să modeleze perfecţiunea. Oricît ne străduim, ea, perfecţiunea, totuna nu poate fi atinsă. Şi-atunci ne lăsăm pradă amintirilor, trecutului, care adună launloc biografia noastră. Iar în biografia omului domină copilăria şi dragostea! Meditînd astfel Radu Inereanu dorea să păstreze acea idilă scurtă avută cu Linelea, considerînd că ea a procedat cinstit cu el, nu l-a mînţit, dar i-a dăruit acea atenţie şi căldură pe care a meritat-o. Dorul pentru călătorii se atenuase.

Tot mai des îl bătea gîndul să viziteze baştina copilăriei, cu văile şi dealurile ei. O păstra în memorie, pentru totdeauna, alături de amintirile despre satul lui, despre acea cărăruie şerpuitoare a copilăriei pe care zeci de oameni din valea Ineascăi în zilele de duminică mergeau spre biserica şi cimitirul din preajma pădurii. O surprindea pe ea pe acel drum luminos pe care oamenii păşesc prin viaţă, în infinit, în veşnicie...

Povara ultimului drum

Amicului Slava Farber

Păsările lui preferate erau cocostîrcii.

În anii copilăriei, în toiul primăverii, veneau din ţările calde perechi de păsări, care-şi aveau fiecare cuib de mulţi ani pe acoperişul caselor din toate mahalalele tîrguşorului evreiesc Vertiujeni. De cum se încălzea, după iernile geroase, peste lunca Nistrului, prindeau să roiască stoluri de păsări pline de farmec. Se spunea că e fericit acela, pe casa căruia se cuibăresc cocostîrcii, păsări miraculoase, cu aripile mari şi pliscurile lungi. O pereche demult îşi făcuse cuib pe cumpăna fîntînii din preajma caselor unde locuiau în tihnă şi pace bunicii, rudele şi părinţii lui Şloma Farber. Păsările parcă aduceau în acel colţ de sat înţelegerea şi buna cuviinţă. Cei mari îşi aveau dughenile lor în preajma iarmarocului de vite, femeile preocupările lor prin gospodării, iar copiii frecventau şcoala, sinagoga, apoi se avîntau la joacă, parcă avînd o viaţă comună cu cea a păsărilor. Toată vara cocostîrcii reparau cuiburile, cloceau ouăle, creşteau puii aducînd broaşte din luncă, apoi îi învăţau să zboare şi, după sfîntul Ilie, cotropind înălţimile cu zborul lor domolitor, într-o bună zi se topeau în zare, plecînd în ţările calde. Evreii paşnici din tîrguşorul Vertiujenilor, alături de gospodăriile moldovenilor, rămîneau să mai ducă o toamnă şi o iarnă în spate, să aibă grijă de cuiburile mari, părăsite, pentru ca primăvara să fie siguri că la ele vor reveni din nou cocostîrcii.

Copilăria lui Şloma a fost frumoasă şi liniştită. A deprins de la bunici, de la părinţi să înveţe carte, absolvise clasele primare şi deprindea meşteşugul comerţului. În zilele de dumninică, la Vertiujeni se făcea mare tîrg de vite. Veneau negustori de la Soroca, Bălţi, Chişinău, chiar şi de la Odesa, pentru a cumpăra animale să le ducă la fabricile de mezeluri. Ţăranii din satele învecinate cu tîrgul, la fel vindeau şi cumpărau vite. În preajma iarmarocului, evreii aveau dughene pline cu toate mărfurile necesare în gospodăria ţărănească: pluguri, boroane, coase, tîrnăcoape, bucşe, hamuri, unsoare pentru roţi, precum şi produse alimentare. În preajma tîrguşorului, ancorau şalupe care descărcau şi încărcau mărfuri, să le ducă înapoi, în direcţia Mării Negre. Şloma, la îndemnul bunicilor, ca fiind unicul nepot, apoi cu sprijinul părinţilor, a făcut cîteva călătorii la Chişinău, la Bucureşti după mărfuri alese şi era pornit să-şi continue studiile în capitala României, la o şcoală de ingineri. N-a fost să fie, căci în vara anului 1940, de peste Nistru au sosit soldaţi cu stele în frunte, pe tancuri şi frontiera s-a stabilit la Prut. Evreii din Vertiujeni i-au întîlnit pe ruşi cu entuziasm, cu pâine şi sare, cu flori. Toată lumea avea impresia, că a venit peste ei fericirea care plutea de-asupra Nistrului, deopotrivă cu zborul falnic al perechilor de cocostîrci. Cînd se potolise entuziasmul şi colbul stîrnit de şenilele tancurilor se aşezase peste frunzele copacilor, la Vertiujeni s-au prezentat grupe de militari, care i-au arestat pe cei mai de frunte gospodari evrei şi i-au dus în Siberia, de unde nu s-au mai întors. Iarmarocul a fost închis, precum şi dughenele din jurul lui, de către

noile autorităţi, sub motivul că sunt atribute de exploatare burgheză. Evenimentele decurgeau vertiginos, dar parcă pe neobservate. La Vertiujeni, majoritatea populaţiei, atît evreii, cît şi moldovenii, erau nevoiaşi şi trăiau cu speranţa că anii vor fi roditori şi loturile de pămînt ale fiecărei familii o să le asigure un trai normal, indiferent ce putere va exista în sat. La începutul toamnei autorităţile ruse, în frunte cu alţi militari, au recrutat vreo 60 de *băieţandri* atît evrei cît şi moldoveni, printre care era Şlomo Farber, spunîndu-li-se că sunt datori să munciască pentru binele şi înflorirea ţării lui Stalin. Au fost duşi în inima *Uralului*, unde au fost instruiţi, apoi puşi să muncească într-o mină de extragere a cărbunelui. Erau tineri, plini de energie, entuziasmaţi. Au deprins şi s-au obişnuit cu muncile de miner şi nici nu au observat cînd se apropiase timpul să li se dea concediu după un an de muncă. Şloma devenise brigadier, responsabil pe o grupă de mineri, deprinsese limba rusă şi izbutise să trimită bunicilor cadouri, iar părinţilor ceva din banii cîştigaţi. Îl chinuia dorul de casă, de Moldova, de Nistru, de bunica Hana, bunicul Gherş, de părinţi, de cărţile în idiş ale pămînteanului Ihil Şraibman. Dorea să se revadă cu verişorii, cu domnişoara Elica, vecina, care pînă la venirea ruşilor, învăţase la liceul *Regina Maria* din Chişinău şi era învăţătoare la clasele primare din sat... Spera că, odată cu revenirea în Moldova, după un an de înstrăinare, va găsi prilej să rămînă acasă, împreună cu cei dragi. Poate va merge la învăţătură ca să-şi realizeze visul de a deveni inginer. Îi plăcea acea profesie, avînd de furcă cu multe mecanisme şi utilaje miniere. Era sigur, ştia ce-i place şi ce are de făcut. Aceleaşi vise şi speranţe aveau toţi sătenii lui pomeniţi la mina din Ural. Acei flăcăi-mineri primeau de-acasă scrisori, din care aflau că la Vertiujeni e linişte şi pace, şi că îi aşteaptă în concediu, că satul e plin de domnişoare bune de măritat...

În ziua de 20 iunie 1941 aproape toţi tinerii mineri de la Vertiujeni au primit permisiunea să plece în concediu la baştină. Şi-au procurat bilete şi peste două zile, cu cîntece şi veselie s-au dus la gară, şi cînd erau gata să urce în vagoane, au primit groaznica veste că a început războiul. Fără şovăire, în acea duminică, toată brigada de basarabeni a mers la comisariatul militar, dorind benevol să se înroleze în rîndul armatei sovietice, să plece pe front, însă comenduirea le-a refuzat dorinţa. Li s-a explicat că ei nu pot să se întoarcă acasă, deoarece la Nistru e război şi i-au obligat să-şi continue munca în mină la extragerea cărbunelui.

În cei patru ani de despărţire, Şlomo a muncit şi a progresat, devenind un bun specialist în domeniu. Primise multe diplome de laudă, fusese apreciat. Fotografia lui era la Tabla de Onoare. Administraţia a insistat ca el să se înscrie în rîndurile partidului comunist. Credea în ideea socialistă îndoctrinată de propaganda rusească, sperînd că viitorul omenirii, datorită politicii de la Kremlin, va fi cel mai luminos. Deaceea a muncit pînă la sacrificiu, căci în ţară era război şi nimeni nu se gîndea la odihnă. Totul se făcea pentru front, totul pentru biruinţă şi el a fost un mic şurubaş în grandioasa maşină statală sovietică. În orele de răgaz nu se putea relaxa. Era mereu neliniştit, că nici el şi nici camarazii lui nu primeau nici o ştire din

Vertiujeni. Nu avea de unde ştii că acolo s-au petrecut cele mai groaznice întîmplări, fiindcă peste tîrg deja trecuse tăvălugul războiului. Le află pe toate abia la întoarcere, în toamna anului 1944. Mai toate casele erau devastate şi pustii. Majoritatea evreilor, încă la începutul războiului, au fost adunaţi în ghetoul de pe malul Nistrului, apoi împuşcaţi şi îngropaţi într-o groapă comună. Se mai păstra un gorgan de pămînt proaspăt, locul pe care cei rămaşi în viaţă, îl ocroteau punînd peste el crengi de pădure, păstrînd memoria celor înhumaţi. Acolo zăceau părinţii, bunica şi alte rude. Bunicul, cîţiva evrei, printre care şi domnişoara Elica, printr-o minune, s-au salvat, fiindcă, aflîndu-se în ghetoul din Transnistria, au fost eliberaţi de către trupele ruseşti care plecau cu frontul spre Berlin. Peste tot erau ruine şi instabilitate. Numai deasupra caselor, la început de primăvară, poposiră din ţările calde cocostîrcii, despre care, din bătrîni se spunea că sunt păsările lui Dumnezeu, sunt zămislite să trăiască printre oameni, să nu-şi facă cuiburile în sălbăticie, ci deasupra caselor, să supravegheze tot ce se petrecea în viaţa tîrgului... Şloma a muncit din greu, reparînd casa unde locuise pînă la război, împreună cu părinţii, a adus în ordine grădina, a săpat copaci şi, cînd bîntuia cumplita foame din 1946 s-a căsătorit cu Elica. Fiind membru de partid, comuniştii l-au încadrat în activitate. Ba a lucrat colector de impozite, ba ajutor de primar, dar cînd, în stîncile de pe malurile abrupte ale Nistrului au fost descoperite rezerve enorme de cretă, fu numit şef de mină. Aproape toţi sătenii, care munciseră în mina din Ural, au devenit mineri la extragerea cretei. Majoritatea sătenilor erau pasionaţi de munca la carieră, Vertiujenii au fost unica localitate din Moldova, în decursul întregii perioade sovietice, unde ruşii n-au organizat nici *colhoz*, nici *sovhoz*. Pentru Şloma, postul de director de mină, era un lucru cunoscut şi s-a străduit ca producţia să fie pusă pe roate, ca şcolile şi instituţiile de învăţămînt din ţară să fie asigurate cu cretă. Se tămăduiseră cicatricile războiului, viaţa paşnică începu să revină în albia ei. Tînăra soţie a mai muncit o perioadă la şcoală, apoi, după ce a simţit că sub inimă i se zbate o nouă viaţă, s-a stabilit acasă, ca să însuşească tot mai bine meşteşugul deprins de la mama. Şlomo se mîndrea că Elica devenise în scurtă vreme croitoreasa Vertiujenilor... Într-un sfîrşit de primăvară cînd satul era în floare şi pestetot se răspîndea miros de bujori şi trandafiri în familia lui s-a născut un fiu, pe care l-a numit Slava... Mai departe totul a trecut ca în vis, cu greutăţi şi succese, nici nu băgă de seamă cînd îi crescu feciorul şi se făcu mare, iar evenimentele şi viaţa din jur a devenit alta.

Aşa a trecut viaţa şi acum el, Sloma Farber, care îmbătrînise, se pomeni în situaţia cocostîrcilor, care... trebuie să plece spre alte meleaguri. Pentru totdeauna! Nicicînd nu şi-a închipuit că a trăit o viaţă în acest sat, a trecut prin război, unde s-a aflat, s-a străduit să vină înapoi la vatra strămoşească, la lespezile antice cu inscripţii iudaice ale cimitirului, la cîntecele în idiş... Acum n-are de ales, decît fără şovăire... să părăsească satul. Doar amintirile puteau să-l mai lase între pereţii casei pustii din văgăuna nistreană, pentru a răscoli trecutul, amintindu-şi de cartea în care marele scriitor *Ihil Şraibman* descrisese tragicele evenimente din viaţa evre-

ilor nistreni din Basarabia. Datinile, tradiţiile, folclorul, prostia evreiască, deja nu mai aveau însemnătate. Ultimele seri de neghioabă aşteptare, cînd ştia că va sosi feciorul de la oraş cu maşina şi-l va duce în străinătate, deveniseră triste şi reci. Pînă a i se închide pleoapele urmărea parcă în gol făclia lumînării de pe masă, de lîngă fotografia soţiei, care demult decedase, alături de poza fiului de la oraş, apoi... se întorcea cu faţa la perete, parcă ascultînd veşnicia care năvălea de-afară. Din ograda cu gardul de ştachete, prăvălit pe o parte, stătea căruţa fără roţi şi fără oişte, păzită de cîinele care părea că deseori latră aiurit. Se ştie că patrupezii simt cînd stăpînul are o greutate pe suflet. Pe prispă erau hlujani de popuşoi uscaţi pe care vîntul de noapte îi răscolea producînd un foşnet melancolic... În acea mocoşeala, pipăia scrisoarea primită mai ieri de la vărul său din Israel, care-l îndemna să lase totul baltă şi să se strămute cu traiul la Aşchelon. S-a străduit să adoarmă, dar nu se lipea somnul de el... Mereu îl frămîntau gîndurile, îşi punea una şi aceeaşi întrebare referindu-se la trecut: cînd şi cine a pus la cale complotul, cine îl impune şi-i dă de înţeles că viaţa evreilor din acest tîrguşor, parcă pierdut în lunca Nistrului, trebuie să se sfîrşească odată cu plecarea? Situaţia momentului îl răvăşea. Mai încerca să răscolească amintirile înşirîndu-le ca pe sfoară, oprindu-se cu gîndul la fiul, plecat şi demult de-acasă, stabilit la Chişinău. Înţelegea, că oamenii devin alţii, dar nu-i plăcea deloc că odrasla îl cicălea să lase agoniseala de-o viaţă, cu toată mahalaua evreiască a tîrgului, şi să plece. Îl chinuiau îndoielile. Chiar dacă omul posedă în viaţa lui: bărbăţie, laşitate, dragoste, trădare, acum potrivea că totul se destramă, se năruie şi numai adevărata salvare este...străinătatea. Gîngăvi ceva pentru sine cu multă ironie. Nu încercase această stare sufletească de cînd a decedat soţia şi, la îndemnul rudelor, au înmormîntat-o tocmai la Floreşti. Cică, acolo mai trăiesc evrei şi, cu timpul va avea cine îngriji mormîntul. Trecuse deja vreo duzină de ani şi el a tot făcut drumuri lungi pînă la acel cimitir, în loc să aibă mormîntul ei aproape de casă.

Chiar dacă trecuse de 70 de ani, viaţa încă îi era dragă. Îi plăceau toate, îndeosebi fiul care se stabilise la oraş şi conducea un studiou muzical. Fiul prelucrase cu multă sîrguinţă mai toate melodiile vechi ale evreilor şi le cînta cu multă măiestrie în idiş. Ducea farmecul doinelor, veselia prin cîntec peste hotare cu vocea sa de înger.

Iar el a rămas aici, acasă, ca să trăiască împreună cu cocostîrcii care plesnesc întruna din pliscuri în cuibul lor de pe cumpăna fîntînii. Păsările au rămas credincioase satului lor. Multe s-au schimbat în localitate, dar cocostîrcii rămîn fideli şi în fiecare primăvară se întorc în Vertiujeni. Păsările, deşi se spune că sunt de la Dumnezeu şi trebuie să supravegheze oamenii, ele, însă, nu pot opri prostia omenească. Şloma depăna amintirile şi se opri la clipa, cînd reveni din Rusia, după război, şi află despre masacrarea evreilor, cum pe bunica lui au ucis-o tîlharul, care venise să devasteze averea, chiar în grădină după casă. Apoi, cum bunicul Gherş, care era complect orb, l-a recunoscut după zeci de ani pe asasin... Stătea pe prispa casei şi

acel răufăcător, a venit după foarte mulți ani, la ei în gospodărie. Bunicul l-a numit pe nume și l-a blestemat, ordonîndu-i să părăsească îndată ograda casei... Toți s-au mirat cum de a simțit bătrînul sosirea ucigașului, dar bunicul Gherș a refuzat să-l divulge, să-l dea pe mîna legii, spunînd că Dumnezeu o să-l pedepsească!..

Șloma trăia cu impresia că păsările îi simt necazul. Și iar în minte îi roiau întrebările, referitoare la fiul său, care a rămas pentru el cel mai scump și mai drag. Trebuia să-i dea ascultare!

Feciorul devenise un familist bun, ținea mult la el și vroia ca la bătrînețe să-i asigure un trai decent. Cînd era mai în putere, deși era inginer mergea cu el pe la toate petrecerile și sărbătorile evreiești, învățîndu-l și reabilitînd cîntecele în idiș din moși strămoși. Fiul a devenit muzicant, a deprins acordeonul și frapa oamenii cu vocea lui plăcută, puternică, participînd în cadrul uzinei unde lucra, în afara serviciului, la numeroase concerte, astfel că el nu mai înțelegea: fiul este inginer sau artist? Chiar dacă nedumeririle se adunau, fiul totuna concerta ca artist amator din partea colectivului fabricii în Belarus, Rusia, Asia Mijlocie, precum și în satele și tîrgurile dintre Nistru și Prut. Într-o zi a ajuns cu concertul și la Vertiujeni. Sala era arhiplină și el, în fața sătenilor, nestingherit, cu mult curaj și îndrăzneală, a cîntat cîteva cîntece evreiești strămoșești în idiș. Comuniștii sovietici în acea perioadă le interziceau evreilor să-și dezvolte cultura, folclorul, deși pestetot se trîmbița despre egalitatea și prietenia dintre popoare. Antisemitismul era vădit și, poate a fost unul dintre cele mai importante imbolduri care i-a făcut pe evrei să părăsească URSS-ul, înclusiv Vertiujenii... Bătrînii evrei și moldoveni, care au trecut prin strășniciile războiului, plîngeau și-l aplaudau frenetic... După susținerea acelui concert de pomină feciorul a început să fie persecutat, i-au interzis să-și continuie activitatea artistică și continua să muncească doar la postul său de inginer. Iar el, tatăl lui, deja atinsese vîrsta de pensionare, mina se închisese. Dacă în timpurile bune primea scrisori de mulțumire de la Kënigsberg pînă la Kamceatka, pentru creta ce o trimitea întreprinderea condusă de el, acum nimeni nu-l mai lua în seamă. Doar șiragul de medalii și distincții îi îmbogățeau sacoul, îndeosebi în zilele de sărbătoare, cînd îl îmbrăca și ieșea ca la defilare pînă la primărie și înapoi... Cu toateacestea cocostîrcii de pe fîntîna părăsită din preajma porții, unde au locuit cîndva bunicii lui, continuau să vină în primăverile și verile calde acolo, pe acel acoperiș din stuf înnegrit. După 60 de ani unii dintre semenii lui, mai ales după catastrofa de la Cernobil, au început să se plîngă de dureri, să le fie depistate maladii de cancer și unul cîte unul au plecat în lumea celor drepți. Dacă în anii tineri, cînd avea familie și trăiau mulți evrei la Vertiujeni, și, împreună cu moldovenii, participau la festivități, la diferite petreceri. Iată că venise vremea cînd majoritatea întrunirilor, unde avea prilejul să se întîlnească cu semenii săi, erau procesiunile funerare, iar pe aleile cimitirului avea mai mulți cunoscuți decît printre cei rămași în viață...Și, totuși, nu se putea împăca cu faptul că lumea a început să părăsească localitatea, mai ceva ca în timp de război. Și iar reveni cu gîndul la bunica lui, femeie de 70 de

ani, care a plecat cîndva, înainte de 1940, în ospeţie la fiu, în Argentina, dar n-a putut să stea mai mult de o lună acolo. A revenit acasă pe corabie, peste mări şi ţări, la Verttiujeni, chiar dacă fiul ei dorea foarte mult ca ea să rămînă în Argentina pentru totdeauna!.. Acum şi el a atins vîrsta bunicii şi are peste 70 de ani. Doar că toţi unii evrei din tîrg au plecat iar alţii au murit. Rămăsese numai el, ultimul evreu din Vertiujeni, să încheie şiragul de viaţă început de neamul lui cu secole în urmă. Acum era în paragină cimitirul evreiesc, în ruină era sinagoga... Un singur gînd îl măcina cel mai mult, îl dobora şi nu-i liniştea creierul, nu-i dădea astîmpărul şi somnul... Se va despărţi de Vertiujeni, fără a-l pedepăsi pe acel Grişaca, care în 1941 a ucis-o pe bunica lui în grădină, apoi a fugit, s-a pierdut în lume. A devenit membrul partidului comunist şi scria pestetot scrisori anonime împotriva oamenilor de treabă. Cu această meteahnă a supravieţuit pînă la adînci bătrîneţe acel trădător. Oare cum poţi să trăieşti împotmolit în păcate, fără a fi pedepsit nici de legea Ţării, nici de Dumnezeu? Abia mai ieri, probabil, simţind că i se apropie sfîrşitul, a venit la el, în ogradă, s-a rezemat de deregul casei şi a stat îndelung cerîndu-şi iertare de la cer... Totuşi, dintr-o chemare durută, a îndrăznit să intre în vorbă cu un criminal, de la care demult mirosea a hoit:

– De ce ai ucis-o pe bunica, netrebnicule?

– Iertare jupîn Farber...

– Dumnezeu o să te ierte, îi zise neavînd altele a-i spune.

Săptămînă trecută acel Grişaca a zdohnit şi l-au înmormîntat nepetrecut de nimeni, fără pompă, cu ajutorul banilor de la primărie...

Alţi vecini au fost prietenii mamei lui. Femei gospodine, sfătuitoare, care totdeauna îşi găseau relaxarea în întîlnirile lor de pe malul Nistrului, cînd ieşeau de sărbători pe şesul plin de miros de iarbă cosită. Acolo se adunau, în anii trecuţi, veteranii de război. Cel mai apropiat vecin era Petre Grozovanu, care participase mai întîi pe frontul românesc, apoi pe cel rusesc, ajungînd pînă la Berlin de unde s-a întors fără de un picior. La Vertiujeni, din cauza intemperiilor timpului, jumătate dintre veterani participaseră în război în armata română, alta în cea rusească. Aşa au fost timpurile şi marile puteri au trecut cu tăvălugul peste oamenii simpli, parcă punîndu-l pe fiecare să stea pe poliţa soartei sale. La ceremoniile de comemorare a tragediilor din trecut, mama participa la pregătirea meselor de pomină, în memoria celor ucişi, îngropaţi în groapa comună de pe malul Nistrului, unde sovieticii interziseră să fie ridicat un monument, fiindcă acolo zăceau evreii... Sărbătoreau ziua Victoriei, deşi existau multe dubii referitor la această zi. Oricum erau oamenii timpului şi vremile îi obligau să trăiască realitatea aşa cum era. Petre Grozovanu cînta dumnezeeşte la nai iar fiul stătea mereu alături de el, ascultînd frapat triluri melancolice, care probabil le plăceau şi cocostîrcilor. Se creea impresia că păsările revin în satul lor pentru ca să asculte şi doinele de jale cîntate la nai... Dar timpul a trecut şi atît Grişaca cît şi Petre Grozovanu şi-au găsit locul de veci în cimitirul creştinesc din vecinătatea celui evreiesc. Deseori, noaptea mai ales, i se părea că

aude acele triluri de nai, dar cînd se dezmeticea, deslușea doar foșnetul crengilor de nuci. Da... el trebuie să plece și va lua cu el doar amintirile...

În zilele de singurătate petrecea timpul mereu prin paragina cimitirului cu tombolele risipite haotic parcă plîngîndu-se către soare cu inscripțiile în iudaică care confirmau că sub acele lespezi odihnesc străbunii lui evrei, care au locuit alături de bunii moldoveni. Împreună au suportat foamea din 1946-1947... Nu mai vroia, îi obosise creierul, tot amintindu-și de vremile triste. Regreta mereu că soția a decedat și l-a lăsat în singurătate. Să fi fost ea în viață, acum nici o putere nu l-ar fi urnit din locul pitoresc al gospodăriei lui... Odată, vizitînd menajeria din valea Botanicii din Chișinău, a admirat într-o valieră *păunii* sudamericani. Pe o notiță a citit că aceste păsări frumoase, supraviețuiesc doar împreună și dacă moare unul dintre ei, îndată moare și celălalt. Aidoma lebedelor... Numai cocostîrcii, se spune că, după ce moare unul din pereche, se întorloacă cu altul și continuă traiul. El, și-ar fi găsit pereche după moartea soției, dar a decis să-și continue traiul în burlăcie, chiar dacă nu avea cu cine vorbi în idiș, nu avea pe cine petrece și aștepta, chiar dacă s-a deprins cu singurătatea; chiar dacă azi nici la *Baimaclia*, nici la *Zgurița*, nici la *Briceva*, nici la Căprești, nici la Călărași, nici la Telenești nu mai locuiesc evreii... Sufletul n-are nevoie doar de confort material, deoarece e dat omului de către Dumnerzeu, și omul trebuie să-l îmbogățească, inclusiv cu amintirile, chiar dacă realitatea se schimbă. Azi cine îl mai ține minte pe șlepcarul Iosif Zelman, zidarul Huna Șleizer, cojocarul Țalic Vainșencher? Toți au dispărut. Nici războiul nu a nimicit atît de crunt trecutul ca dorința oamenilor de a pleca spre meleaguri mai bune. Tot, ce a fost evreiesc în această localitate, a dispărut complectamente pe timp de pace! De ce s-a întîmplat așa?, își punea mereu această întrebare și ar vrea să ignore, cicăleala fiului care mereu, la fiece convorbire telefonică, îl dojenește, învinuindu-l: cum poate trăi în această țară mizerabilă, că el nu știe, și nici nu-și închipuie cum trăiesc cei din Israel, din America.

– Cui să las casa? șopteau înfrigurat buzele lui, simțind așternutul pustiu, rece. *„Să plec de lîngă cuibul cocostîrcilor?"*.

În următoarea clipă își aminti de scrisoarea primită din Israel, din care află multe lucruri din biografia familiei lor, deoarece vărul lui trăia, ca și el, cu amintirile din trecut, cu dorul sfîșietor de casă. *„Ce e cu poporul nostru?*se întrebă deodată Șlomo*. Mereu nu se astîmpără, mereu migrează dintr-un loc în altul? Oare la ce cotitură a istoriei s-a pomenit atît de instabil? De ce suntem sortiți mereu de a conviețui cu alte neamuri în străinătate și nu ne putem stabili în țara noastră liniștită? Se pare că, Moisei, le-a arătat evreilor un drum de pelerinaj nu de 40 de ani după care trebuiau definitiv să se stabilească pe pămîntul Făgăduinței ci îi mai poartă și acum și-i va purta prin străini cît va exista lumea. Ce soartă i-a fost hărăzită evreilor, mereu pribejind prin epoci, pe meleaguri străine, deseori supuși cataclismelor!.."* Din haosul acelor vremi demult apuse, veneau aceste gînduri înșirate pe foi de caiet, îngălbenite de vreme, care mai purtau amprentele generațiilor trecute. S-a apropiat de făclia

lumînării,căci electricitatea o deconectase în ajun, fiindcă lăsa casa pustie, şi reciti a cîta oară mesajul adresat unei întregi viţe de neam: *„Scumpa mea rubedenie! Rîndurile ce le vei citi în continuare sunt reflectarea vîrstei mele de 78 de ani, orientate şi trimise din Israel pentru urmaşi... Eu, Farber Gherş m-am născut în decembrie 1918 în tîrgul evreiesc Vertiujeni, judeţul Soroca, din Basarabia. Pe bunici nu i-am apucat şi nu i-am cunoscut decît doar din spusele părinţilor mei. Cînd m-am născut, ei deja nu mai erau în viaţă. Cunosc doar numele lor, locul unde au trăit şi ce îndeletnicire aveau. Bunicul pe lina tatălui locuia într-o localitate Bar, de lîngă Mojilău, în Ucraina. El se numea Moşe-Iacov. Avea mult pămînt şi se ocupa cu gospodăria sătească. Pe soţia lui o chema Ghita. Numele ei, mai apoi l-a purtat sora mea mai mare. Din rudele bunicului ştiam doar pe vărul lui Ianchel, care locuia în Camenca şi l-am cunoscut abia după terminarea războiului. El avea doi fii. Pe unul îl chema Boris, pe celălalt Iurie. Aceştia au făcut studii, s-au căsătorit şi au locuit în Leningrad, iar în ziua de azi ambii s-au stabilit în Israel. Boris locuieşte la Pardes-Han, iar Iura la Corar-Sabe. Pe cît îmi este cunoscut bunicul avea doi feciori: tatăl meu Haim-Iţhac şi cel mai mic Şmil. Tatăl meu s-a căsătorit în anul 1908 cu mama mea, Hana, şi a trecut cu traiul în satul Vertiujeni. Fratele tatei Şmil, în anii revoluţiei a emigrat în Argentina. Tatăl meu mai avea un frate de la aceeaşi mamă, dar de la alt tată. Presupun că bunicul a murit de tînăr şi bunica s-a recăsătorit. Îl chema pe acel frate al tatălui Moşe, cu numele de familie Gherţan. Locuia el cu familia (fratele tatei) în satul Vascăuţi. Soţia lui se numea Riva şi aveau trei copii. În război au murit toţi, în afară de fiica mezină Jana, care acum locuieşte în Israel, dar nu-i cunosc adresa. Pe bunicul pe linia mamei îl chema Gherş şi eu port numele lui. Familia lui era Rozental şi era de baştină din Vertiujeni, avea o casă mică, iar în spatele acelei case un lot foarte mare de pămînt cu o livadă de pomi fructiferi de diferite specii. Se ocupa bunicul cu de toate ca şi mulţi evrei din tîrg, îndeobşte tîrguind cu porumb, floarea soarelui. Pe lîngă casă el ţinea animale: vacă, găini, capră, gîşte. Unicul pe care eu l-am apucat în viaţă dintre străbunii mei a fost bunica pe linia mamei. O chema Rahili, dar în tîrguşor nu ştiu de ce toţi o numeau Ruhel-ghelas, probabil era o poreclă. Bunica Ruhel era o femeie ierudită şi de cinste. Toţi o stimau şi veneau la ea după sfaturi. Toţi străbunii mei, precum şi părinţii erau oameni religioşi. Respectau cu strictеţe toate tradiţiile, datinile şi sărbătorile. Dintre neamurile bunicii le-am cunoscut pe două surori ale ei. Cea mai mare se numea Leia şi era căsătorită cu un bărbat care se numea Avraam Şor..Trăiau la Mărculeşti. Am fost la ei de cîteva ori. Aveau familie mare: trei băieţi şi două fete. Aveau mult pămînt şi o tarabă de vîndut carne. Pe cea de a doua soră a bunicii, pare-mi-se îi spuneau Tuba. Era căsătorită după un bărbat cu numele de familie Proseanoi şi locuia în tărguşorul Liubşin. La ei în ospeţie am fost împreună cu tata o singură dată, eram mic şi nu ţin minte nici pe unul dintre copiii lor. Pe soţul ei îl chema Moşe-Aron şi se ocupau cu agricultura. Bunica Rahel avea cinci copii: patru fiice şi un băiat. Fiica cea mai mare era căsătorită după Kiva Mazur, a născut trei feciori Baruh, Ianchel şi Iosif, şi a murit. Fiul bunicii, Meir Kiva, a emigrat de tînăr în Argentina, acolo s-a căsătorit. Ulterior după el au plecat cu*

sora lui Tuba, cei toți trei feciori ai unchiului Kiva, precum și fiica mai mare de la cea de a doua lui soție. După moartea soției lui, Kiva Mazur, s-a recăsătorit după fiica cea mai mică a bunicii, pe numele Haia, adică cu sora fostei primei lui soții. Haia a născut 9 copii: trei feciori și șase fiice, printre care ultimii 4 copii s-au născut gemeni. Țin minte numele tuturora, cu excepția celor doi de la urmă. Îi chema: Miha, Beniamin, Frida, Gherș, Moșe, Etlea și Hava. Beniamin și Frida au murit de tuberculoză pînă la război, iar ceilalți, inclusiv părinții lor, au murit în timpul războiului. Mai apoi Gherș și Miha s-au repatriat în Israel, dar la moment ambii deja sunt decedați. Copiii lor și nepoții locuiesc în Bat Zam. Mama mea a fost penultima fiică a bunicii Raheli. Ea s-a căsătorit la 20 de ani cu tatăl meu Haim-Iţhac Farber, care era cu 9 ani mai mare. Ei s-au stabilit la Vertiujeni, au construit casă, în care și la timpul de azi locuiește fratele Șmil. Au construit în ogradă un sarai din piatră, beci, au avut gospodărie:vacă, păsări , capre. Trebuie să menționez că în anii 20 al secolului XX, bunica Raheli a călătorit în Argentina la fecior și fiică. Avea peste 70 de ani cînd a traversat oceanul. Dar stînd acolo circa un an s-a întors înapoi, deoarece acolo nu respectau tradiția de a mînca bucate de coșer și era nevoită să-și pregătească o masă aparte...

După 1918 Basarabia s-a alipit la România și în 1923 s-a petrecut reforma agrară. Tata a primit circa 2 hectare de pămînt și a început să se ocupe cu agricultura. La început cultiva tutun, deoarece era în mare cerință. Apoi a cultivat și alte culturi. Deoarece pămîntul oferit tatălui se afla la o depărtare mare de Vertiujeni iar familia era mare, îi venea greu să prelucreze pămîntul care nu-i aducea profit. Părinții mei au vîndut casa bunicilor, o parte din livadă, a dat în chirie casa noastră și s-au strămutat cu traiul să locuiască permanent în satul Vascăuți. Cu timpul aici părinții au cumpărat o căsuță, cu un lot aferent considerabil, au mai construit două odăi la casă, un sarai, au mai cumpărat o iapă sură, care a fătat și i-a dăruit un căluț. În una din odăile construite la casă a deschis o tarabă de bacaleie , pe lotul de pămînt a sădit livadă, a mai procurat 2 ha de pămînt. Așa că tata pînă în 1939, cînd a decedat, se ocupa cu gospodăria agricolă, iar mama și surorile se ocupau de croitorie, cosînd țăranilor haine. Mama mea a născut 9 copii. Cea mai mare, sora Ghita, născută în 1909, după ea mama a născut în fiecare an cîte un frate, care au murit de mici. Se vorbea că i-a deocheat cineva. Apoi s-au născut Bliuma în 1914; Sara în 1916; Eu, în 1918; Șmil în 1922, Israel în 1926 și Golda în 1931. Cum ne făceam mai măricei eram duși la bunica la învățătură. Mai întîi frecventam hederul, apoi școala. Pe Ghita a aranjat-o uceniță la o modistă, pe mine, Sara și Șmil la învățătură. În fiecare vinere tata venea după marfă pentru lavcă (taraba sa) și ne aducea pîine de casă și alte produse alimentare pentru o săptămînă. Așa am crescut noi pe lîngă bunica noastră. După absolvirea claselor primare (7 clase) pe mine m-au dat la o școală de meserii în satul Cuhureștii de Sus, unde am învățat 3 ani ca lăcătuș. Pe Șmil l-au aranjat ca băiat de prăvălie într-un magazin de manufactură la un proprietar. Ghita s-a căsătorit. Bliuma a plecat la muncă în Iași. Pe Sara mama a luat-o în sat să-i fie de ajutor și să îngrijească de ceilalți frați și surori mai mici. După absolvirea școlii de meserii eu am plecat la Iași la sora Bliuma.

Ea mi-a ajutat să mă aranjez ca lăcătuş la o fabrică de producere a războaielor de ţesut. Acolo am lucrat 2 ani, apoi, la solicitarea comisariatului militar din Vertiujeni, ca recrut, m-au chemat acasă. Revenit acasă m-am angajat ca băiat de prăvălie la un depozit forestier al unui patron, unde am lucrat pînă m-au mobilizat în armată. Era anul 1939. Tata murise deja de infarct. Am făcut seriviciul militar în regimentul 16 de infanterie al armatei române în oraşul Fălticeni pînă în primăvara anului 1940, apoi ne-au dislocat în Carpaţi la frontiera cu Rusia de unde se aştepta invazia sovieticilor în Basarabia şi Bucovina de Nord. Acolo am săpat tranşee, am construit bordeie, fortificaţii şi altele. La 28 iunie 1940 la ora 24 ne-au trezit pe alarmă şi ni s-a ordonat să ne retragem spre noua frontieră românească, care se găsea la 50 km de la locul unde ne aflam, lîngă orăşelul Seleatin. După 6 ore de marş neîntrerupt, obosiţi de moarte, am ajuns la Seleatin, unde ne-au hrănit şi ne-au permis să ne odihnim 2 ore. La trecerea peste rîu deja stăteau santinele ruseşti. Plimbîndu-mă, cu alţi patru camarazi evrei din Basarabia, am ieşit la marginea tîrgului, unde erau lanuri de popuşoi. Deoarece noi nu doream să trecem frontiera ca să ajungem în România, m-am sfătuit cu prietenii şi am hotărît să ne ascundem departe în lanurile de popuşoi şi să aşteptăm pînă cînd regimentul nostru va trece frontiera în România şi noi să rămînem în URSS. Zis şi făcut! La sfîrşitul zilei ne-am reîntors în orăşel şi am mers la comenduire, am predat armele şi am spus că suntem originari din Basarabia şi dorim să mergem acasă. Ruşii ne-au lăudat pentru faptele noastre, ne-au eliberat cîte un certificat fiecăruia şi ne-au spus că putem pleca spre casă. Cînd am sosit acasă, mama cu fraţii şi surorile locuiau la Vertiujeni, deoarece au vîndut toată averea care o aveau la Vascăuţi, iar pămînturile au fost date în colhoz. Bliuma s-a întors de la Iaşi singură, deoarece soţul ei era originar din oraş şi nu i s-a permis sî treacă frontiera în Basarabia. Copii nu aveau. Primăvara pe Şmil l-au recrutat la o mină de cărbine în oraşul Kizel din Rusia. Sara a murit din cauza cirozei. Ghita avea deja doi feciori: Iosalî de 4 ani şi Haimalî de un an şi jumătate. Eu m-am angajat în calitate de socotitor la fabrica de pîine, dar am început să învăîţ la o şcoală serală care se afla la o depărtare de 7 kilometri de Vertiuhjeni. Am terminat învăţătura exact în ajunul războiului. La începutul verii 1941 am fost luat la concentrare, iar la 22 iunie s-a început războiul. Deci, m-am pomenit în focul războiului chiar din prima zi. Mama, cu toţi copiii, a cumpărat un cal, a încărcat tot ce se putea într-o căruţă şi s-a evacuat, singură... A trecut Nistrul şi o scurtă vreme s-a oprit la Camenca, crezînd că acolo nemţii nu vor ajunge. Cînd a simţit că războiul o ajunge din urmă, s-a deplasat mai departe spre Est, dar lîngă Bug, nemţii i-au ajuns din urmă şi pe toţi i-au trimis într-un lagăr de concentrare în satul Bogdanovka, Ucraina. Acolo, în afară de Ghita, toţi au murit. După terminarea războiului, Ghita împreună cu soţul său de-al doilea şi feciorul Ghidalii, au revenit acasă. Eu m-am întors de pe front în anul 1947 iar fratele Şmil în 1948. Eu am absolvit cursuri de contabil şi am fost numit contabil şef în artelul agricol în num. Lui Kuibîşev. La cursurile de contabil am făcut cunoştinţă iar la 9 februarie 1949 m-am căsătorit cu o fată din oraşul Soroca Emma Maş, ca să rămîn în oraş cu loc permanent de trai. Circa 10 ani am închiriat o gazdă, apoi am construit

o casă bună și frumoasă în centrul orașului. În acest răstimp am dovedit să termin 8 clase la școala de seară, precum și institutul politehnic din Chișinău prin corespondență. Emma a absolvit și ea cursuri de contabil. Șmil s-a căsătorit cu Ela Goreșnic în ziua de 7 noiembrie 1949 și a rămas să locuiască în casa părinților la Vertiujeni, unde locuiește și în ziua de azi. Eu cu soția am crescut doi copii:fiica Fanea, anul nașterii 1950 și fiul Iacov a.n. 1956. Ambilor le-am ajutat să obțină studii superioare, și actualmente locuiesc în Moscova. Am de la ei 4 nepoți. Fanea are 3 iar Iacov o fată. Fiica cea mai mare a Fanei, care se numește Galea, și fiica lui Iacov Catea la momentul de față sunt studente. Celelalte două nepoate Iulia și Maşa se pregătesc să intre la Univeristăți. La 1 martie 1995 ne-am repatriat în Israel. Copiii au refuzat să ne însoțească. Fiul lui Ghita, Ghidalii locuiește în orașul Crasnoarmeisc în Ucraina, iar fiica lui Anea la Chișinău.... Iată succint ceea ce am putut să expun aici despre străbuni și despre neamul nostru. Dacă cineva dintre rudele mele va dori să mă complecteze, vă poftesc, cu plăcere.

***P.S.** Mi-am mai amintit. Bunica Raheli categoric a refuzat să se evacueze în iunie 1941 împreună cu mama și Ghita. Ea a rămas în casa din sat, unde curînd huliganii au început să jefuiască gospodăriile evreiești părăsite, apoi cineva a aruncat cu petre în ea, pe cînd se afla în livada casei, unde încerca să se ascundă, dar a fost ucisă... Cînd ne-am întors acasă, despre aceasta ne-au mărturisit moldovenii care au văzut totul. Bunica avea 85 de ani".*

Încheind lecturarea Șlomo simți că îl năvălesc sudorile, recapitulînd evenimentele, care parcă fuseseră scrise de către *Șalom Aleihem, Ihil Șraibman, Moiher Sforim*, oglindind acea lume plecată ireversibil pe drumurile colbăite ale Basarabiei. Aici e adevărata fericire și nu în altă parte. Impresionat de cele citite, în lumea gîndurilor sale, meditä cît de imperfecți sunt deseori oamenii în aprecierea faptelor lor.

Mai la vale de casa lui a trăit un participant la război, cu pieptul plin de medalii, fost aviator pe bombardier. Veteranul mereu îl acuza că el n-a participat la bătăliile, unde milioane de cetățeni și-au dat viața. Oricît de mult a încercat să-l convingă că, muncind la mina de cărbune, oricum și-a adus și el aportul la cîștigarea războiului, a fost zadarnic, fiindcă aviatorul se considera adevărat participant la război, adevărat erou, se mîndrea cum a bombardat fasciștii, orașele Germaniei!... Nepoții lui, cu multă naivitate, îi mîngîiau medaliile, oferite bunicului pentru că în timpul bătăliilor, a semănat foc și pară peste orașe, fără a ști că acolo, în acele orașe bombardate, erau femei, copii, bătrîni.. Fără a ști că bunicul-erou a ucis multă lume nevinovată....

Aviatorul n-a conștientizat niciodată că acea stea de erou este plină de sînge, durere și amar, motivînd că războiul își are legile sale!..

Pe Șloma deseori îl uimea și naivitatea eternă chiar și a personalităților notorii cu renume mondial, care au primit distincții prestigioase, pentru că au inventat arme atomice, cu hidrogen. Apoi, tot acei învățați cu înverșunare luptă împotriva răspîndirii lor, acordîndu-li-se premiul Nobel pentru pace!..."*Ce grandioasă este prostia omenească care n-o să moară niciodată*! se gîndi el cu mult sarcazm. *Chiar dacă știe de existența Sfîntei Scripturi, omul deseori preferă a se complace în mocirla*

minciunii... Iar eu unde mă aflu în această lume? Continuă el să se întrebe: *Mi-am trăit eu oare viaţa corect? Dar cine trăieşte viaţa corect? Poate naistul a trăit corect, îmbrăţişînd frumosul muzicii pline de imensitate ca şi zborul cocostîrcilor...*"

Noaptea lua sfîrşit... Auzi de-afară un vuiet de maşină, convins că după el a venit fiul ca să-l rupă de vatră, să-l ducă în străini unde îşi va trăi ultimii ani de viaţă şi apoi va muri pentru a fi înmormîntat în străinătate, deoarece oamenii nu se mai stimează ca pe timpuri. Acum totul e concurenţă, antagonism, oportunism, înclinat spre distrugerea vertigionoasă a tot ce e trecut... Parcă se simţea vinovat că lasă pămîntul natal şi, nu mai ascultă cocostîrcii, vatra de la cotul Nistrului! „*Vreau să ajung la o bătrîneţe avansată, iar cînd a veni timpul să mor, să fiu îngropat, petrecut la groapă modest, fără pompă, fără cortegiu. Să fie prezent soarele, pădurea, colinele satului meu şi o linişte eternă care am s-o iau cu mine în drumul vesnic*". Odată ce există fiinţa umană, cu o religie, cu o putere divină, înseamnă că omul are dreptul să cugete, să-şi determine locul unde s-ar oploşi pentru a-i fi mai bine decît ieri. Omul are învoire de la Dumnezeu să-şi îmbunătăţească sufletul la infinit, să facă bine celora care l-au ridicat şi l-au îndrumat în viaţă; să aibă un suflet frumos, să-l cultive şi să-l apere de relele soartei. A îndrăjit Vertiujenii şi Vertiujenii l-au îndrăjit pe el, legănîndu-i copilăria, adolescenţa, a trecut prin străşniciile războiului, cînd au fost ucişi strămoşii... Cu toate-acestea el a fost şi va rămîne cu dorinţa să păstreze cu sfinţenie dragostea eternă faţă de acest colţ de pămînt cu mormintele strămoşilor!

A fost totul ca în vis. Un vis rău, nedorit... După ce a sărutat *mezuza* de la uşorul uşii ieşi afară, nu auzea vorbele pline de încurajare ale fiului. A urcat în maşină, se aşeză pe bancheta din urmă, şi se lăsă dus de legile soartei. Pentru prima dată parcă nu se considera învins, cînd zări prin parbriz o pereche de păsări... Era sfîrşit de vară. În calea lor, deasupra satului roiau în zborul lor falnic cocostîrcii. Scrutînd depărtările unde vor ajunge împreună cu el, abandonînd trecutul cu acele melodii ale naiului pe care nu le mai cîntă nimeni.

Satul rămînea în vale scăldat în flori şi verdeaţă, alintat de susurul apelor domoale ale Nistrului. Oare va mai veni el vreodată pe aici? Odata cu stelele, luna...Păcat că omul n-are aripi ca şi păsările, decît doar aripile amintirilor. Viaţa este o minune! Da, viaţa este o minune dar pîna a ajunge la această minune, trebuie să treci zi de zi pe drumuri anevoioase, întortocheate... În acel drum de despărţire, deodată se convinse că el nu pleacă şi nu părăseşte nimic. Lua cu el amintirile despre tot şi toate cîte le-a trăit în Vertiujenii strămoşilor.

Curînd din urma lui, spre ţările calde au plecat cocostîrcii, care numaidecît vor revini la cuiburile lor, împreună cu puii, în primăvara viitoare.

P O R C Ă L Ă I I

„Atâta timp cât va exista matuşka Rusia,
Ivan mereu va ţine degetul pe trăgaci.”
(F. M. Dostoievski)

Din partea celaltă a râului, unde se amplasase de vreo 20 de ani localitatea cazacilor, cu porcăria în preajma cimitirului vechi, se răspîndea mereu grohăit şi miros urît...

Nataly, în orele de servici, semăna cu o femeie care trece printr-o procesiune funerară, îndeosebi de când locuia la bărbatul mai în vârstă decât ea cu 30 de ani. O apăsau privirile dezaprobatoare ale colegelor de la oficiul poştal, toate vorbitoare de limba rusă, care, deseori o sâcâiau, văzând-o îmbrăcată în haine de culoare închisă, cu o marama sinilie pe cap, de sub care se răzvrăteau şuviţe de păr blond. Doar când revenea acasă se simţea liniştită, roşea copilăreşte, cuibărindu-se la pieptul lui, mângâindu-i părul cărunt, îşi încolăcea braţele după gâtul lui şi-i săruta obrajii pecetluiţi de povara anilor.

Odată cu lăsarea întunericului peste casa cu acoperişul din ţiglă roşie, cu uluce la streşini şi jgheaburi la colţuri, în sufletul ei poposea tihna. Trebăluia cu tragere de inimă la bucătărie, făcea ordine în odăile îmbâcsite până nu demult cu iz de bătrâneţe.

– Ce gospodină mi-a dat Dumnezeu, o lăuda el.

– Mă iubeşti? strecura ea cuvintele printre buzele tremurânde. Colegele iarăşi m-au bârfit...

– Nu lua în seamă... Ai nevoie de linişte. Să vină mama la noi... Trebuie să fii supravegheată de-o femeie...

– A promis, răspunse ea, mulţumită de grija lui Filaret.

Îngrijorarea o copleşea doar atunci când el mergea să treacă barajul de la pichet, peste râu, la baştină. Mai dăunăzi, când revenise acasă, era tulburat – avusese un conflict cu militarii ruşi. Sub ochiul drept descoperise o vânătaie grimată. Azi, dimineaţă, cînd îi declară că pleacă din nou peste Nistru, avea un straniu presentiment.

– Nu te pune în poară cu ei. Îl rugă ea, văzându-l cum se înfăşoară cu tricolorul sub haină. Drapelul ista e ca o bombă pentru Pafnutie Nazaria!

– Armenii, ruşii, evreii se mândresc cu stindardele lor! Noi cu ce suntem mai prejos?!

– Mi-i frică, se tângui Nataly, ştiind că nimeni nu-l poate împiedica să plece, dar îndrăzni să-l întrebe: Când o să te întorci?..

– E păcat să nu mă-ntorc la tine, o linişti el, netezindu-i pântecul care părea că vrea să spintece rochia ei largă....

Inima ei se strânse din nou cînd auzi închizându-se poarta. Îl urmări cu ochii

de parcă îl petrecea la război. De cealaltă parte a râului rămăseseră mormintele rudelor lui şi ea nu cuteza să-l oprească.

În localitatea de peste râu era baştina lui Filaret, dar din 1992 acolo se stabiliseră cu traiul cazacii. Ocupanţii îi izgoniseră atunci pe băştinaşi, schimbaseră denumirea satului, şi au instalat posturi de control. Băştinaşii alungaţi în urma epurărilor etnice de către hoardele ruse, pentru a vizita mormintele din cimitir, erau supuşi percheziţiilor.

Localnicii din orăşelul de pe malul drept al Nistrului nu cunoşteau noua denumire a acelei *pristaniştii* de pe malul stâng, cu drapelele Rusiei pe tancurile camuflate, gata să pornească asupra Basarabiei. Filaret, bun de gură, porecli acea localitate a cazacilor *Porcălăii.* Lumea din orăşel preluă acest nume, pentru care Nataly avea motive şi mai mult să se neliniştească pentru el. Când huruitul motorului de autobuz se topi undeva după colţul străzii, ca ici-colo să se mai audă câte un lătrat de câine, ea se pomeni singură în casă. Acum zece ani, murise soţia lui Filaret, lăsând cărăruia ce ducea de la prag spre poartă să se acopere cu troscot. Reveni în odaia spaţioasă la rafturile cu volumele ediţiilor prestigioase din Moscova, Bucureşti şi Chişinău, pe care Filaret le adunase o viaţă. Cărţile stăteau tăcute, într-o cidată aşteptîndu-şi cititorul. În ultima vreme nu le mai citea nimeni, dar ea în acea singurătate apăsătoare simţea din partea lor o emanare de înţelepciune. Filaret îşi puse în gând să doneze biblioteca şcolii din orăşel, însă directorul motivase că numărul elevilor scade, ei preferând reţelele de socializare din Internet. Stătu apoi o vreme nemişcată în faţa icoanelor din colţ, întrebându-se dacă a procedat corect, acceptând să se mărite cu acest bărbat în vârstă. Derulă în minte şirul amintirilor despre anii care au zburat la mijloc. Fiind studentă la colegiul de informatică, convieţuise câţiva ani cu un tip care-i sucise minţile, dar nu i-a permis să aibă copii, a luat-o cu el la oraş şi era gelos peste măsură. Când începu să muncească la oficiul poştal, acel bărbat o părăsi ducîndu-se la alta, mai tânără. Multă vreme nu avu chef de-o nouă relaţie, deşi bărbaţii mereu o curtau. Parcă trecuse tinereţea pe alături, pomenindu-se că au trecut 30 de ani. Nu-şi închipuia că mai poate întîlni un bărbat potrivit sufletului, că mai poate să depăşească sentimentul de umilinţă, care i se încuibase şi din ziua când în satul ei din Transnistria, cu biserică şi tradiţii româneşti, năvăliseră hoardele de cazaci, în haine de camuflaj militar, bărboşi, înarmaţi până-n dinţi cu armament de care sătenii nu aveau cunoştinţe până atunci: tancuri, sisteme *Alazani*, mitraliere-automat *kalaşnicov*. Elemente dubioase, alcoolizate, venite de pe întinsurile Rusiei, cu susţinerea tacită a ucrainenilor, făceau ravagii, împuşcând băştinaşii. În cel mai fericit caz, pe cei care se împotriveau ocupaţiei îi sileau să plece *în Basarabia, la români*, dincolo de Nistru. Aceste crime odioase erau tratate impardonabil de televiziunea din Ostankino – minţea de îngheţa apele că acele fapte nu sunt trebuşoara fiilor Moscovei şi ai Kievului, ci... ale românilor din Bucureşti! Cazacii deveniseră stăpâni în stânga Nistrului. Pe un loc viran, pitoresc, din preajma iazului ridicaseră case, la porţile cărora fâlfâiau drape-

le ruseşti. Păziţi de tancuri, rachete şi avioanele lor de pe aerodromul militar din Tiraspol, ruşii arestau, întemniţau, supuneau băştinaşii la neînchipuite umilinţe, chiar interzicîndu-le să vorbească şi să-şi numească limba lor că este română. În fruntea căpeteniei căzăceşti, ajunse localnicul *Pafnutie Nazaria*, un tip care ura de moarte tot ce era şi sufla românește. Asistat de noul său prieten *Ghenadie Svinin-Benderschii*, un parvenit cu pieptul înzorzonat de medalii şi distincţii ale Kremlinului, acest Pafnutie, îşi întări şi mai mult convingerea: Dacă s-ar întâmpla ca ruşii să plece pe Lună, el totuna îi va considera stăpâni de veacuri ai Basarabiei, iar pe români... ocupanţi!

De fiecare dată Pafnutie Nazaria îl percheziţiona la punctul de trecere, şi de fiecare dată, cerându-şi scuze de la noii săi ciraci, care-l escortau pretutindeni, c-o să vorbească cu Filaret în limba maternă, trecîndu-i, cu un zîmbet zeflemitor, cu un paloş ornamentat pe burtă:

– Naţionalistule! îl averiza el. Nu fă contrabandă cu tricolorul lui Antonescu! Bagă-ţi în cap pentru totdeauna: aici, peste Nistru, e Rusia, care ne dă petrol, ne sloboade gaze! Aici e *Tolstoi, Cehov, Ceaikovski*, nenorocitule! Opreşte-te, că de nu o să-ţi stea capul unde-ţi stau picioarele tale româneşti! M-ai înţeles!?

Cu ani în urmă, în valea Nistrului domnea liniştea, pe povârnişurile din preajmă păşteau oile, ciobănaşii doineau la fluier, îndeosebi primăvara, vara toată, stăruia mireasma de ierburi, flori şi voie bună. În partea cealaltă de râu creşteau livezi de meri şi peri, cu fructe aurite ce se scăldau toamna în potopul frunzelor arămii... Dar, de când se instalaseră acolo cazacii, peste valea înfloritoare totul dispăruse; mirosul florilor era înăbuşit de duhoare de porcine. Nopţile se auzea grohăit şi coviţăit de la ferma înconjurată de mestecenii sădiţi în locul livezilor vechi de meri şi peri. Ocupanţii preferau slănina, *vodka* şi usturoiul. Deseori ei veneau în partea dreaptă a Nistrului să schimbe carnea pe băutură. Când se dădeau în petreceri, pe malul drept, răsunau vechile lor cântece:

– *Розпрявлеайте, хлопці коні!..*

Printre urlete răzbătea vocea lui Pafnutie Nazaria:

– *Вечерний звон, вечерний звон,*

Как много дум наводит он!..

Guvernanţilor de la Chişinău le tremurau fotoliile când venea vorba să declare teritoriul Transnistriei, Tighina zone ocupate de Rusia. Filaret era indignat de toate, inclusiv de atitudinea inertă a intelectualităţii bucovinene, care nu face nimic pentru a se împotrivi procesului de ucrainizare totală în Bucovina de Nord. Se afla mereu în conflict cu diferite cozi de topor, iar casa lor devenise o insulă părăsită în mijlocul lumii. Numai Nataly îşi găsea alinare, alături de el, mereu amintindu-şi cum s-au cunoscut.

Filaret venea la oficiul poştal să cumpere plicuri, ziare, să-şi primească pensia. Greoi în mişcări, gârbovit, cu ochii plini de tristeţe prost camuflată, îndemna *poştăriţele* să se grăbească... să nască, afirmînd convingător că problema demo-

grafică a Basarabiei e în pericol. Chiar dacă vorbesc numai rusește, ele totuna ar fi bine să lase urmași. Măcar cu atâta să se aleagă Moldova de la ocupația străinilor! Femeile îl măsurau din tălpi până în creștet, dar nu îndrăzneau să-și pună mintea cu el, lăsîndu-l să fie deservit de Nataly.

– O zi bună, îi ura dînsa de fiecare dată.

– Ziua mea bună e deja la poarta cimitirului, glumea el trist către ea și pleca.

După ce părăsea încăperea, colegele se puneau pe declinat:

– De când a falimentat uzina, nimeni nu l-a mai văzut împăcat. Chiar dacă îi numește pe ruși *ocupanți,* a fost un inginer bun! E un monstru, naționalist! afirma șefa poștei.

– Bate-n doage, continuă alta. E îndoctrinat rău cu românismul său, *Moș Meliță*!

– Parcă n-ați ști ce s-a petrecut în 1992, încerca să pareze replicile lor, Nataly.

– Cele scrise în cărți sunt cai verzi pe pereți și diferă de cele ce se petrec în realitate, intervenea Zozulca, șefa poștei, o găgăuză plină la trup, care, de când se instalaseră cazacii în partea stângă a Nistrului, deveni mai agresivă. Rusia ne aduce pacea! Dac-o fi nevoie, tancurile în doi timpi și trei mișcări trec dincoace... în cele din urmă declara solemn și plină de răutate: Nu vom învăța niciodată limba voastră mojicească!

Nataly simțea că se sufocă.

...În acea zi Filaret se înfiinţase la oficiul poștal într-o cămașă șifonată, fără câțiva nasturi, de sub care se vedea maioul murdar și întrebă:

– Nu dorește cineva să vină la mine la gazdă? Nu iau plată pentru chirie.

– Eu am nevoie, rosti dânsa în șoaptă, parcă să nu fie auzită.

Peste o zi veni să locuiască la el și, chiar din primele clipe descoperi în persoana lui Filaret un om instruit, bun cunoscător al istoriei plaiului. Trăia sărbători sufletești când vizitau împreună expozițiile și galeriile de artă, ascultându-i explicațiile despre picturile lui *Maurice Denis, Claude Monet, Henri de Toulouse-Lautrec, Paul Gauguin, James Tissot, Gustave Moreo, Camille Corot, Theodore Chasseriau, Edgar Degas, Grigorescu, Corneliu Baba, Sergiu Fusu...*Serile îi cânta melodii de dragoste, îi povestea diferite istorioare despre patriotism, creațiile scriitorilor clasici și contemporani.

Aflând decizia ei de a lega căsnicie cu Filaret, suratele rămaseră trăsnite. Să stai sub același acoperiș cu un boșorog, care nu s-a bucurat de atenție nici în timpul regimului comunist, nici a celui democrat, învinuindu-i de dezbinarea țării Românești pe ruși și pe nemții civilizați în urma pactului Molotov-Ribbentrop, care ar trebui acum să repare greșelile istorice! Cu un tip, care declara sus și tare că cele mai multe note false le-a văzut după ce Moldova a obținut independența, când unii conaționali au monopolizat patriotismul, alții o fac pe matirii! Ascultau nedumerite cum Filaret le spunea, că singurul patriot din perioada comuniștilor sovietici, a fost Vasile Vâșcu, omul care, aflându-se în vârful piramidei puterii, s-a revoltat împotriva rusificării, prin renumitul *Manifest către moldoveni și moldovence.* Iar în ziua de azi, bravii *frați mai mari* urlă împotriva *românizării*! Ce drept au alolingvii,

să le interzică basarabenilor să fie patrioți: să-i învețe cum se numește limba lor, ce istorie trebuie să învețe copiii noștri? Păcat că Basarabia nu a lăsat cutii negre, ca lumea să conștientizeze că teritoriul dintre Nistru și Prut este o enclavă a rușilor de peste 200 de ani... Se întreba: De ce basarabenii cunosc rusa, iar rușii strâmbă din nas când e vorba să învețe limba română? De ce trăiește o viață în umilința ocupanților! Dacă rușii ar fi fost cuceriți definitiv de tătaro-mongoli, Napoleon sau Hitler, ar afirma că au fost eliberați, iar pe invadatori i-ar fi numit *eliberatori*?

Filaret ajunsese la convingerea că poporul lui trebuie să devină mai *războinic* dacă dorește să supraviețuiască, să mențină Basarabia la sânul patriei date de Dumnezeu – România! Invadatorii deja întrec orice măsură, rupând, furând și deznaționalizând o parte din țară! Visa că o să vină timpul când pământul Basarabiei și Bucovinei de Nord va reuni cu Patria, și nu ne vor ponegri vecinii, nu se va înmulți contingentul cozilor de topor. Bulgarii nu-i numesc eliberatori pe turci, sub jugul cărora s-au aflat 500 de ani.. De ce rușii nu i-au numit *eliberatori* pe tătaro-mongoli? De ce a dispărut noțiunea istorică de ocupant? Filaret spera doar pe ingeniozitatea și forța tinerilor care învață în străinătate, și învață adevărata istorie a românilor. Ei vor reîntregi țara, vor scoate *cutiile negre* ale corabiei naufragiate și vor aduce pământurile strămoșești acasă. În sinea lui își spunea că este nevoie de o revoltă împotriva ocupației rusești, ucrainizării Bucovinei de Nord, Sudului Basarabiei, se revolta că o mare parte din intelectualitate a luat apă în gură...

– Lupta noastră trebuie să dureze până când ne vom izbăvi de ocupanți, declara el fără frică.

– Închide-ți fleanca, crăcănatule! îl sfrunta Zozulca, care nu-și cunoștea obiceiurile, limba, vorbind doar rusește, vociferând că limba română în Moldova trebuie declarată în afara legii! Vocea ei suna răspicat, ca a unui comandant de oști: E vremea să te gândești boșorogule cum să iai o poziție comodă în sicriu, înainte de ați duce hoitul cu sandalele înainte la țîntirim!..

Majoritatea, care-l ascultau începură să-l ocolească, nu doreau să aibă de a face cu el. Nataly, când vreun rusofon pornea atacul împotriva lui, îi arunca o privire, încât acela își tempera avântul. Îl apăra cum putea pe bărbatul viitorului ei copil. Alături de el se perfecționa, se purifica, devenise mai bună, mai înțelegătoare, începuse să-i urască pe străini și cozile de topor.

Serile, dincolo de poarta casei lor, într-un scuar din fața edificiului partidului de guvernământ, se adunau cete gălăgioase și cântau la chitară, chiuiau, hohoteau până după miezul nopții... Deseori intervenea poliția. Dimineața, când pleca la servici, Nataly vedea pestetot cioburi de sticle, chiștocuri, prezervative și seringi...Persoane în salopete măturau mizeriile și le aruncau la lada cu gunoi.

***

Nataly își trăia destinul care i-l oferi un bărbat venit din altă generație. Nu făcea parte din categoria femeilor afectate de maladia gerontofiliei, însă Filaret, cu

felul lui de a fi, parcă o magnetiza. În aparenţă lumea este omogenă, dar când te adânceşti în biografia fiecărei fiinţe aparte, înţelegi cât e de diversă. Te convingi că fiecare om este o individualitate ca şi planetele în univers. Norocul, şansele benefice ale vieţii nu stau depozitate ca şi cărţile într-o bibliotecă pentru a le selecta după bunul plac. Avea ani destui ca să înţeleagă că o miraculoasă întâmplare îţi poate schimba viaţa şi iubirea nu ţine cont de vârstă. În adolescenţă îşi notase acest gând într-un jurnal, şi cînd îl întâlnise pe Filaret, îl recitea cu glas tare. Avea senzaţia că nu e singură. Venea la servici veselă, bine dispusă, cu obrajii îmbujoraţi şi colegele de la început, văzînd că-i creşte burtica, nu se ostoiau şoşotindu-se.Numai ea a acceptat într-o zi să le limpezească minţile:

– Am libertate sufletească, fetelor! Deja nu voi mai fi singură niciodată!

Dificil a fost să-i explice situaţia mamei, care se răsti la ea în receptor:

– Te încurci cu un babalâc?! Ai înnebunit!..

Mama multă vreme fusese într-un proces de judecată privind partajarea averii. Părinţii demult îşi trăiau fiecare viaţa lui. Tata îşi angajase avocat pe potrivă, dar fără bunul simţ, pornit să creadă că orice litigiu e posibil a fi soluţionat pe cale amiabilă! Tata lupta cu înverşunare pentru fiecare lingură, furculiţă, dulap, covor.. Ea, de cînd era gravidă, încerca să fie cumpătată, să o convingă pe mama că îi este bine alături de Filaret – în casa ei e muzică, este carte, înţelepciune... e de-ajuns ca Filaret să-i mângâie părul cu palma şi ea, deja se simte fericită. Viaţa de azi, plină de businessmeni, de sete pentru căpătuire îi este străină, e cu totul altfel ca şi pentru Filaret... Mama o asculta şi... rămânea la părerea că fiica ei s-a scrântit, alături de ginerele, care era de-o seama cu ea.

* * *

Viaţa lui Filaret, la fel luă o altă întorsătură. Deveni din nou romantic, curtenitor ca şi cum vroia s-o convingă că dintre cei peste 3 miliarde de reprezentanţi ai sexului puternic de pe Terra, pentru ea este cel mai potrivit. Deseori, în amurg, după o zi de muncă, prefera să se plimbe cu Nataly pe potecile din preajma casei de unde îi se deschidea panorama largă a Nistrului, valea cu pichetul de control, apoi pontonul şi casele unde locuiseră românii transnistreni până la epurarea etnică şi cimitirul unde era înmormântat feciorul, se vedeau ca-n palmă. De câte ori privea într-acolo, la geamurile casei copilăriei, unde nu mai ardeau demult luminile, Filaret simţea cum i se ridică un nod în gât. Toamna trecută, când s-a cunoscut cu Nataly, au săditîmpreună doi nuci pe colina din preajmă şi mereu avea presimţirea că acei copăcei îi străjuiesc de la depărtare şi casa părintească de peste Nistru. Nataly, îndeosebi, după ce îl petrecea pe Filaret, venea să steie ore în şir lîngă nuci, scrutând depărtările spre locul unde el mergea să viziteze cimitirul.

– Ce fire naţionalistă! exclama Zozulca. Oare ce ţi-a venit în cap să-ţi legi soarta cu el?!

Nataly nu dădea importanţă răutăţilor spuse la adresa soţului. Vroia să se deprindă să nu se ruşineze de cutele de pe chipul lui. Iubirea e dată de la Dumnezeu,

iar Dumnezeu e Atotputernic și le vede pe toate. Filaret e așa cum este, nins de ani, înflăcărat, ambițios în luptă cu nedreptatea. Era convinsă că el știe ce dorește de la viață și se dorea într-un pas cu gândurile lui...

* * *

În acea dimineață, inima ei nu-și găsea astâmpăr. Când se lăsă amurgul, veni iar la cei doi copăcei de pe povârnișul Nistrului. *Porcălăii* se vedeau ca în palmă în depărtarea atinsă de un val ușor de ceață. Deodată desluși un tricolor fâlfâind pe mormintele străbunilor, asta însemna că acolo a ajuns Filaret. O învălui un sentiment de frică care i se intensifica cu fiece clipă.

Bărbatul în acea seară nu s-a întors acasă. Noaptea i se păru că se zgâlțâie casa, au răsunat câteva împușcături amestecate cu chiote răzlețe venite din vale. Au mai fost cazuri cînd soțul se reținea peste noapte în casa părintească. Se străduia să fie calmă, să nu-i facă rău pruncului care avea să vină curând pe lume...

Nu putu dormi nici în noaptea următoare, revenind pe dealul unde creșteau nucii. Încordîndu-și privirile către geamul casei din depărtare nu vedea nici un sâmbure de lumină. Telefonul lui vestea că e deconectat. Se stârni vântul și în văzduh frunzele înnegrite porniră un dans halucinant și înfricoșător. Sufletul i se zbuciuma ca o pasăre rănită în colivie... Nestăpînită, spre seară, se hotărî să se ducă la pichetul cazacilor. Întrebă de unul de altul, dar nimeni nu l-a văzut pe Filaret să treacă spre casă. Ochii i se umeziră și nu-i mai păsa de vântul ce devenea din ce în ce mai tăios și rece. Îndrăzni să deschidă ușa pichetului, unde se ducea evidența trecătorilor. Încăperea era îmbîcșită cu fum de țigară, cu aparate sofisticate și drapelul Rusiei pe perete. Pafnutie Nazaria, înconjurat de tipi înarmați, îi ascultă păsul și, privind-o cu dispreț, rânji:

– Bărbatu-tău se consideră român! Să se cărăbănească peste Prut, numai numele să-i vină!

Vorba lui se topi în hohotele celorlalți...

– *Transnistria* e Rusia! Românii sunt agresori, iar dușmanii totdeauna au soarta lor! adăugă mijind ochii Evghenii Svinin-Benderschi. Cât există *Matușca*, românii nu vor fi aici!..

– Ce-ați făcut cu el?! întrebă Nataly, acoperindu-și burta cu mâinile.

– Mergi de ți-l caută!.. vorbi a lehamete Pafnutie.

Nataly a vrut să treacă peste râu, dar în acele zile nu se permitea nimănui din partea dreapta să treacă în Transnistria unde Rusia începu manevre militare. Se auzea huruit de tancuri, împușcături, căzăcimea era în alertă!

Cea care o consolă fu maică-sa. Mama venise la ea, până aveau să se termine tulburările peste Nistru.

– Se va întoarce Filaret, se va întoarce, își liniștea ea fiica.

Zilele care băteau spre iarnă se depănau chinuitor de greu. Nataly a mai bătut pe la ușile organelor de poliție, procuraturii, a ajuns pe la marii demnitari de la

Chişinău, alarmată că a dispărut soţul! Pestetot i se spunea că acea parte a râului nu se află sub controlul autorităţilor noastre, dar se vor încheia manevrele militare şi soţul ei se va întoarce de peste Nistru.

...În dimineaţa când tancurile, rachetele de peste Nistru amuţiseră, Nataly fu chemată de nişte oameni din orăşel să meargă într-o văgăună de pe malul drept. Ajunsă la faţa locului fu oprită de mâinile vânjoase ale câtorva bărbaţi... Îl recunosacu pe Filaret bătut în cuie şi răstignit pe o cruce. Cadavrul avea urme violente – pe frunte îi fusese încrustat conturul unei stele cu cinci colţuri, mâinile şi picioarele îi erau legate cu panglici colorate, gura îi era umplută cu zdrenţele tricolorului românesc. La gâtul cadavrului stârcea o tăbliţă cu litere negre „*Румын*!"... Crucea puternică, pe care fusese răstignit Filaret, plutea aidoma unui şlep din partea stângă a râului, fiind trasă cu ajutorul cângilor de ţăranii care munceau la recoltarea porumbului pe câmpul din apropiere.

* * *

Pe Filaret l-au înmormântat pe costişa din preajma nucilor. La o săptămână de la moartea lui, aflată sub supravegherea medicilor, născu un băieţel. Mama, care se mutase la ea, o ajuta în toate. Nataly încercă zadarnic să afle vinovatul de asasinarea soţului, dar într-un sfârşit, procurorul i-a aruncat o replică:

– Cine l-a impus să se pună în poară cu bandiţii!?

Colegele de servici o ispiteau zeflemitor:

– Cum o să educi copilul? Dacă îi va semăna lui taică-său?!

Nataly ţinea fruntea sus şi era mândră că a devenit mamă, că are un copil de la un bărbat demn de neamul său. Odată cu desprimăvărarea, cu pruncul în cărucior se ducea lângă cei doi nuci şi rostea printre lacrimi la mormântul lui Filaret:

– Să cre-eşti ma-are, ma-are, băiatul mamei! Să fii cel mai isteţ şi voinic Făt Frumos ca şi tatăl tău!

...În acele zile presa de la Chişinău era preocupată de o ştire senzaţională. În pauzele dintre cântecele şi veseliile cazacilor, vântul îi aduse până pe piscul dealului o frântură dintr-o ştire radiofonică. Primul ministru anunţase oficial că a intrat cu soţia sa ...într-un proces de divorţ şi nu e departe ziua cînd se v-a însura a doua oară!

Cugetătile lui Sorin

Stătea rezemat de speteaza scaului, lângă *hublou*, urmărind tăcut scamele de nori, conturul localităţilor, al râurilor şi pădurilor ce rămâneau undeva departe, jos, în vreme ce avionul se desprindea rapid, cu huruitul lui asurzitor, de pe pista imensă a aeroportului. În acele clipe de avântare spre tăriile cerului, recapitula momentul despărţirii cu tatăl său, când blestema totul în lume, copleşit de dorinţa ca avionul să nu decoleze, ca să nu plece iar spre Canada, unde în ultimul deceniu, moldovenii alcătuiau o diasporă substanţială.

– Pleci, dar... să nu mă uiți feciorașule... Amintește-ți uneori de mine. Să-mi scrii.

– De ce vorbești așa? N-o să te uit. O să-ți scriu. ochii mici îl priveau, copilăroși, umeziți de emoții, adăugînd: Ești tăticul meu!

Aflându-se deja în fotoliul avionului, Sorin reconstituia în memorie, pentru a câta oară, acel banal dialog, derulând filmul copilăriei sale, care s-a interupt odată cu emigrarea lui, împreună cu mămica, în Canada. Revenise în Moldova la un an de la plecare, petrecuse împreună cu tata trei luni și era convins că trăiește deja... o tragedie. Nimerit în oceanul pestriț de emigranți din Montreal, într-o lume cu totul străină, în care se grăbea să plece atâta lume din Moldova, el înțelesese o dată în plus ce viață minunată a trăit în Moldova care acum, rămânea în urma avionului cu motoarele gălăgioase… Amintindu-și, recapitulînd copilăria, găsea în ea un refugiu. Tata e un bărbat bine făcut, cu experiență de viață, deștept, cu mult umor. Are studii superioare și este scriitor. De la el învăța vorbe cu tâlc, se amuza ascultând bancuri și momente din viața străbunilor lui. În vorba tatălui simțea prospețimea și coloritul satului natal, localizat în mijlocul codrilor, unde avuse și el o copilărie frumoasă, un farmec al existenței umane. Sorin mergea deseori în satul de copilărie al tatălui, hoinărind împreună pe dealurile și locurile pustiite din împrejurimi, bucurându-se de zilele însorite care se revărsau cuminți peste viile și livezile înșiruite pe dealuri, admirând în tăcere stelele scânteietoare, luna măreață ce se înălța falnic peste satul cu două biserici: una veche și alta mai nouă. Îi plăcea să viziteze împreună cu tata rudele lui, să le asculte. Îi treceau prin memorie și clipele când, împreună cu tata, au petrecut plăcut timpul în săli de concerte, mergînd în vizită la prietenii lui, cum au călătorit la mare în varii destinații din România, Ucraina și Turcia. Acum toate acestea rămâneau în trecut, dispărând parcă pentru multă vreme, iar el nimerise în realitatea unui oraș străin, cu alți oameni, de diferite naționalități, care vorbesc limbi străine lui. Își mai aminti de serile când se jucau zgomotos cu tata, care îl lua în spate și-i cânta:

– *Sac la moară, sac la moară*… Apoi îl răsturna pe patul moale și spunea plin de veselie: Huștiuliuc!, gâdilindu-l și zicându-i: „Măi, ***bosacule***!"…

Toate aceste momente îi umpleau inima de nostalgie, având ciudata presimțire că degrabă, poate chiar niciodată, nu va mai avea ocazia să-l vadă pe tata. Nu-l va mai vedea și nu-l va avea alături, învățând cu el harta geografică a lumii. La numai 5 ani Sorin știa unde se află cutare sau cutare țară, învățase pe de rost capitalele multor țări din lume. Și era nedumerit, de cînd a ajuns în Canada, cum de acești oameni moderni, civilizați, precum se consideră canadienii aflînd că el este din Republica Moldova, au făcut o mimă îndobitocită, spunând că aud pentru prima dată de existența acestei țări... De parcă ar fi fost un extraterestru. Unii presupuneau chiar că țara lui se află undeva prin Africa, Australia, sau chiar în Asia!.. Îi scrisese tatei că oamenii din Canada sunt net inferiori, având un bagaj de cunoștințe elementare, iar aceasta nu schimbă cu nimic viața lui. Mamei îi plăcu, însă, viața din Montreal și se adaptă cât se poate de repede. Ea își găsi un loc de muncă, învăță cu

uşurinţă limba franceză şi îşi găsi un concubin, formând cu timpul o familie. La început nu se putea împăca cu noul soţ al mamei, dar când mama îl anunţă că va avea o surioară, iar bărbatul care pretindea să-l înlocuiască pe tata, se dovedi a fi atent, cu posibilităţi materiale, relaţiile lor au trecut pe un făgaş benefic. Pe tata, însă, totuna nu putea să-l evite. Ba mai mult. Bunătatea noului soţ al mamei îi provoca o anume temere. Nu-şi imagina cum ar putea să-l uite pe tata cu timpul şi atunci, cu tot sufletul, cu toată fiinţa se împotrivea acestei pereclitări sentimentale. Vedea aievea harta mare, atârnată pe peretele din casă, tata jucându-se cu el, încurajându-l să deosebească cu precizie oraşele, ţările, râurile... Chiar dacă mereu era ocupat cu serviciul, spre deosebire de mămica, care nu lucrase nicăieri la Chişinău, îndeplinind doar nişte comenzi de croitorie, tata găsea mereu timp să hoinărească cu el prin oraş. În repetate rânduri au fost la Muzeul naţional de istorie ;i etnografie, unde admira exponate din antichitate, care făceau parte di istoria Republicii Moldova şi a moldovenilor. Chiar din primele clase de şcoală Sorin aflase multe din istoria Moldovei, care a existat ca şi stat independent, şi cum Rusia a ocupat o parte din Ţara lui Ştefan cel Mare, iar acum, prin forţa armată şi minciună propagandistică o menţine în ocupaţie. Ştia de la tata şi se convinsese singur că ucrainenii au ocupat şi ucrainizat Pocuţia, Bucovina de Nord, Sudul Basarabiei cu Insula Şerpilor. Acest adevăr îl ţinea bine minte şi mereu îşi punea aceeaşi întrebare: „Chiar de suntem un popor mic, ce drept au ruşii şi ucrainenii să-şi bată joc de români, să-i ţină sub ocupaţie atîtea secole şi să nu recunoască cinstit că comit o nelegiuire faţă de noi?!" Tata nu-i relatase despre toate aceste aspecte ale vieţii, ba chiar deseori îl îndemna să nu dea atenţie acestui adevăr absolut, cu atât mai mult că mama lui descindea dintr-o familie de polonezi şi ucraineni din Galiţia. Cu toate acestea, Sorin simţea că aparţine mai mult originii tatălui, că nu este indiferent faţă de istoria şi necazul poporului român. Acum, când este locuitor al Canadei, se află în afara pericolului de a fi arestat, maltratat, marginalizat, asasinat de către ruşi care, în decursul secolelor, i-au omorât pe mulţi dintre patrioţii români. Asta era politica! Lucruri de perspectivă, nerezolvabile atâta timp cât era copil… Principalul, adevărul, prezentul era tatăl lui. Vroia ca părintele lui să fie alături de el cât mai curând. Sau el alături de tata, care deseori îi spunea, în ultima vreme, că l-a trimis să locuiască cu mama în Canada numai din simplul motiv ca să înveţe la o şcoală performantă, într-o lume civilizată, să studieze limbile moderne: franceza şi engleza, ca apoi, pe la 16 ani, când va absolvi 9 clase, să revină, să locuiască împreună şi să înveţe la un liceu din Republica Moldova. După bacalaureat o să meargă la o facultate în România… Încă nu se determinase în privinţa viitoarei lui profesii. Îi plăcea fotbalul şi idolul lui din fotbal era argentinianul Lionel Messi. Un jucător talentat. Se vedea în viitor un fotbalist profesionist, iar profesioniştii, în opinia lui, sunt deţinători de milioane de dolari. Atunci el va avea posibilitate să-şi cumpere o casă bună şi vor trăi împreună. Tata cunoştea multe momente din istoria fotbalului. Mereu jucau pe stadionul din preajma casei fotbal, sub razele lunii. Acum toate erau în

urmă. Îi rămăseseră vii doar amintirile celor trei luni de vară, petrecute împreună în acea vacanţă, apoi alte amintiri despre vizita lor la Ineasca: plimbările lor în jurul satului, noaptea, ademeniţi de sclipirea stelelor… şi mereu îl vedea pe tata singur în apartamentul de la Ciocana. Când avionul se avânta cu îndrăzneală în tăriile cerului, imaginar îl vedea pe tata rămas singur, întorcându-se acasă trist, cu dorul pentru el, Sorin… Oricât de mult s-ar strădui părinţii, care au mai mulţi copii, totdeauna au printre ei favoriţi. Deşi tata se străduia să tăinuiască această dragoste, să nu-i supere pe cei zece copii ai lui: încă trei fraţi şi 6 surioare, Sorin totuna ştia că este unul dintre favoriţi. Ştia…Nostalgia răscolitoare nu-l părăsea. Valuri, valuri, regretele îi răvăşeau sufletul. Cu cât avionul străbătea norii, dominând înălţimile senine, dorinţa de a reveni la tata creştea. Ar fi sărit din avion cu paraşuta, doar să se pomenească din nou în îmbrăţişările tatei! Doamne, cât de simplă şi complicată, în acelaşi timp, este viaţa omului, chiar de la începuturile ei. Iar neamul lui tata este longeviv. Bunicile, buneii, apoi părinţii tatălui au supravieţuit, în medie, 80 de ani! Iar bunelul Nică – 96! Înseamnă că şi el, Sorin, va trăi mulţi, mulţi ani! El va păstra memoria străbunilor români peste ani, iar amintirea despre tata va fi veşnică. Într-un singur an cunoscuse copii de seama lui veniţi în Canada din toate colţurile lumii: negri, mongoli, chinezi, coreeni, americani, latino-americani... În acest amalgam de naţionalităţi nu se considera inferior şi nu-i era clar de ce în Chişinău, la grădiniţă şi la şcoală, simţise şovinismul rusesc, băştinaşii erau desconsideraţi... Despre şovinismul rusesc i-a povestit şi tata, care s-a ciocnit de el iniţial fiind la facultate, apoi de când munceşte. Când Moldova, Chişinăul, oraşele toate erau supuse unei rusificări bestiale, cu scopul de a schimba demografia în favoarea elementului slav, cu intenţia de a demonstra că Rusia e stăpâna teritoriilor ocupate de când hăul şi pârâul… Cândva poate el va reveni în Moldova şi va contribui la eliberarea ei totală de ruşi şi o va reuni cu Patria mama, România. De ce? Fiindcă înainte de a ajunge la aeroport, dimineaţa, pe toate clădirile şi pe toate gardurile a citit inscripţia „Basarabia mea – pământ românesc!”. Tata îi aminti că pentru asemenea inscripţii, în timpul ocupaţiei ruseşti, oamenii făceau ani grei de puşcărie. Acum lumea se schimbase şi el, cu mintea lui de copil, privea lucrurile altfel. Sorin se întreba unde se începe, unde se află şi care este viitorul lumii lui, neobservând cum se apropie însoţitoarea de bord, intrebându-l dacă doreşte o cafea sau un ceai... Femeia elegantă îl privi cu mirare, văzându-l fără însoţitor. Sorin parcă îi citi gândurile şi îi zâmbi. Ea nu putea şti că dânsul demult se descurcă singur în toate. Mama şi tata au divorţat când el avea doar 6 ani, însă n-a simţit lipsa părinţilor nici pentru o clipă. Chiar dacă tata mereu se căznea, vorbindu-i că îi este ruşine că s-a întâmplat aşa, că l-a lăsat singur, făcând aluzie chiar şi la o trădare din partea lui, băiatul nu-l condamna. Relaţiile dintre oameni, în genere, îi păreau complicate. El o înţelese destul de bine pe mama cu capriciile ei şi pe tata cu sufletul lui libertin. Se străduia mereu să analizeze singur, să găsească răspuns la mai multe întrebări. În acei 6 ani se învăţase să înoate, să joace fotbal, să se orienteze pe harta geografica, să studie-

ze calculatorul, chiar privise și câteva filme porno. Dar nu-l pasionase vreun viciu, deși descoperise că majoritatea semenilor lui la școală fumau, foloseau droguri... Vroia să-și croiască calea lui independent și drept etalon era tata cu intelectul, calmitatea, cu limbajul lui umoristic care-l familiarizase cu obârșiile, tradițiile și istoria satului, cu tot coloritul național românesc împrumutat de la părinții lui, bunicii lui Sorin, pe care, spre marele regret, nu i-a apucat în viață…Conștientiza că în acest zbor el poate doar să cugete, să analizeze cele ce se întâmplă cu el. Cel mai mult îl obseda gândul că are motive să fie trist, descumpănit și nedeterminat. Se căznea să afle ce-l așteaptă în viitor. Trecea de la o lume la alta. A avut o copilărie alături de mama și tata, într-o țară de români, în orașul unde a frecventat grădinița, școala, și-a făcut prieteni de seama lui cu care se înțelegea, cărora le ducea dorul. Acum el trebuie să înceapă totul de la început în altă țară, cu alte limbi de comunicare, cu mama recăsătorită și cu o nouă surioară. Adică, va trebui să accepte încă o surioară pe lângă celelalte 6 și 3 frați, copii pe care îi avea tata de la mai multe femei...

Tata deseori îl întreba dacă aventura lui cu femeile care i-au adus pe lume copii nu-l afectează și el nu putea să-i răspundă clar. E prea complicată problema pentru el, că doar e un copil încă… Îi plăcea oricînd să-l asculte cum el povestea despre satul în care s-a născut. Din mărturisirile tatei afla că el s-a născut într-un sat cu tradiții vechi, cu oameni muncitori, diferiți, interesanți, cu sărbătorile de iarnă și de vară. Tata deseori recunoștea că n-ar fi ajuns el cine este acuim, dacă nu se năștea și își petrecea copilăria în satul cela de la geana codrului. Acolo el a aflat tot ce este mai frumos și mai romantic pe pământ. De mic copil a înțeles că el poate deveni doar scriitor. Chiar și profesorii îi preziceau acest viitor. Tata îi citea întruna versurile poeților clasici, îi povestea file din istoria națională, informîndu-l că patria lui și a urmașilor este România. O țară care are foarte mulți dușmani, că slavii o ciopîrțesc, o fură, dart el trebuie să se mîndrească cu România, să o apere și toată viața să o laude. Doar Patria omului este numai una!.. De tata mereu i-a fost dor și îi era oarecum milă de el. Știa că tatei îi este foarte greu fără dânsul. Se înțelegeau bine. Chiar și odinioară, când s-au despărțit, tata a plâns, l-a îmbrățișat și l-a sărutat, de parcă îl petrecea pentru ultima oară. Moartea pentru Sorin era o chestiune incertă, ca și pentru fiecare om, dar știa cu certitudine că oamenii se nasc, mor, se bucură că toate sunt trecătoare. Înapoi cale nu există. Viața lui are un viitor, pe când tata aproape că nu-l are. Mai bine zis, are viitor, dar e foarte limitat. Bătrânețea, spre deosebire de copilărie, adolescență, tinerețe și maturitate, nu are viitor. Gândurile i se încâlceau, se repetau în mintea lui și el se rezemă de speteaza fotoliului, încercând să adoarmă. Avea timp berechet până va traversa Atlanticul și va ateriza la Montreal. Huruitul motoarelor era monoton, abia se deslușeau. Era prea mic, fraged de tot ca să înțeleagă sensul vârstei lui, la acel hotar de trecere, când omul schimbă timpul, sau mai concret – timpul îl schimbă pe om, trecându-l dintr-o lume în alta. Concepția că există două lumi paralele era departe de pre-

gătirea lui intelectuală, dar înțelegea că a început să cuprindă sensul vieții omenești. După câteva clipe de dormitare deschise ochii și văzu prin hubloul avionului doar imensitatea cerului albastru-orbitor. Sub aripa avionului se perindau nori mai subțiri, mai jos nori deși, albi ca bumbacul, iar printre frânturile norilor se zăreau abia-abia localități, râuri, lacuri și malul oceanului, pe care avea să-l treacă în acea noapte. Amurgul venea parcă peste Europa, dar el tot se îndepărta, se îndepărta de el, fusul orar dintre Canada și Moldova fiind unul diferit. Dacă de la Chișinău decolase la chindie, tot la chindie va ajunge și la Montreal... Acum el nu vedea pe fețele oamenilor din salon nici bucurie, nici veselie, dar nici tristețe. Pasagerii i se păreau niște ostași care pleacă la război. Așa, precum văzuse deseori în filme. Iar cei care pleacă la un război, ori rămân răpuși pe câmpul de bătălie, ori se reîntorc la baștină fie schilozi, fie teferi, dar sunt alții. Știa că se va întoarce schimbat, dar voia să revină la locul unde s-a născut străin cu totul. Chiar îl rugase pe tata să nu vândă apartamentul cu trei odăi în care s-a născut. Se vedea revenit acolo plin de cunoștințe, îmbibat de cultura occidentală, cunoscător al limbilor străine. Tata a dorit ca el să cunoască toate acestea la vârsta fragedă însă nu să se și înstrăineze de Patrie, de limba, de tradițiile poporului său, de obârșiile care își au izvoarele în adâncurile timpului. La despărțire, tata îi spuse că cei care pleacă numai în căutarea salvării și a traiului decent, uitând de glia strămoșească, de Patrie, de tradițiile poporului tău, de graiul românesc, nu sunt decât material fiziologic, brațe ieftine de muncă pentru locuitorii altor țări. Îi mai spuse că SUA, Canada și alte state economic avansate, care constituie un succes vremelnic, comit, prin momeala lor, o crimă față de românii moldoveni, atrăgându-i încolo. Și pleacă cei mai buni, astfel ca guvernele acestor țări să obțină produsul intelectual: omul gata crescut, educat, școlit, pe un preț de nimic, poate chiar pe gratis. În acest mod sărăcește Moldova, România! Cine va recupera această pierdere?!

Această doză de patriotism o împrumutase iarăși de la tata,. Mama era o femeie cu totul de altă factură. Cosmopolită. Internaționalistă. Chiar dacă și ea avea un simț patriotic, dar patriotismul ei era domolitor, nu se intercala cu nuanțe agresive, fiindcă era femeie tolerantă și urmărea alte interese. Ea l-a născut, l-a educat si el o iubea foarte mult. Doar că în ultima vreme, mama oarecum se distanța de el. Îl trimisese la tata în Moldova, iar dînsa încerca a-și găsi calea spre liman. În Canada la Montreal e imposibil ca o femeie tînără să poată supraviețui singură fără sprijinul cuiva. Sorin simțise că mămica a dat peste un alt bărbat și acum el trebuie să se împace. Era încă copil și-i părea straniu cum mama îl înlocuiește pe tăticul lui. Mama călătorea cu noul barbat la Paris și atasa fotografiile pe internet, scriind că ea a nimerit în rai. Apoi, acel bărbat, avînd ceva bani, i-a făcut cadouri scumpe. Mama își fotografia degetul cu un inel cu diamante pe el. Mama era în culmea fericirii și el rămînea oarecum într-o parte de la toate activitățile. Sorin le observa pe toate și nu știa cum să se comporte. Este adevărat că acel bărbat îl aranjă la o școală bună, se mutaseră cu toții într-o casă la sol, cu nivele, iar, spre suprinderea lui Sorin, află

că mămica este gravidă. Aşteapta să nască un frăţior sau o surioară. Doar că nu de la tăticul lui ci de la alt bărbat. Sorin trebuia să se acomodeze la alt fel de viaţă... El ştia, era convins că înainte îl aşteaptă multe surprize în viaţă, pe care tata i le spuse, că pe parcurs va obţine răspuns la mai multe întrebări şi frămîntări. I se mai întipărise în memorie afirmaţiile lui că omul cît trăieşte el adună filele unei biografii, care constituie marea valoare a omenirii, o continuitate de la trecut la viitor prin prezentul omului de rînd. Şi el se bucura că are o mamă şi un tată deştept şi se întrista că e atît de nenorocit la o vîrstă atît de fragedă că nu-i are pe ambii alături. Ambii pentru el erau personalităţi, ambii erau buni şi deştepţi, dar nu erau împreună. Era convins că deja calea lui tata, şi cea a mamei şi a lui s-a ramificat la o bifurcaţie a soartei lui pretimpurii şi fiecare în parte îşi croieşte biografia. Toate aceste gînduri veneau împrumutate în mare măsură de la tata apoi de la mama... De la tata plecase odinioară. Mai are cîţiva ani să fie cu mama, care e alături de un bărbat străin. Un bărbat venit din altă lume, cu o altă viziune faţă de toate cele ce le trăise dînsul pînă atunci. Ceea ce trebuie să facă dînsul e să se obişnuiască cu starea de lucruri. Vroia să creadă şi în fericirea mamei lui, care în cele peste o mie de fotografii ce le afişa pe album stătea cu zîmbetul la gură: de e frig sau cald afară, iar pe panoul saitului ei afişase citate, printre care cel mai semificativ suna în felul următor: „Dacă în viaţă ai întîlnit un bărbat care te-a ajutat să uiţi trecutul, înseamnă că acesta este omul viitorului tău!" La toată atitudinea mamei se implica mintea lui... Nu putea fi de acord cu mama, deoarece ştia că şi tata a făcut ceva pentru ca ea acum să fie fericită, să zîmbească, să aibă o nouă familie, să mai nască un copil. Tata a fost un bărbat care nicicînd nu i-a lăsat de izbelişte şi, cu toată complicitatea stării lui, a găsit bani, susţinere ca mama cu Sorin să se pomenească în Canada. Trecutul se uită! Dar, viaţa, precum a zis şi tata, este o cale lungă, anevoioasă şi, la vîrsta lui, încă nu era sigur că la o distanţă parcursă, mama se confrunta cu anumnite situaţii, din cauza cărora va fi nevoită să le compare cu trecutul, şi va regreta cele ce afirma acum...

Se maturizase pretimpuriu, gîndea mereu la biografia tatălui mai ales. Îl considera un bărbat împlinit cu multe merite, dar şi multe lucruri nu-i erau clare...În mentalitatea lui nu exista explicaţia, nu găsea o justificare, că tatăl lui, în afară de el, mai avea de la alte femei, alţi copii pe care el trebuia să-i considere fraţi şi surori. Tata deseori îl convingea că aceşti fraţi şi surori sunt pentru el la fel de scumpi si dînsul trebuie să se mîndrească, să se împace în viitor cu ei, deoarece el, Sorin, încă nu poate înţelege că fraţii, surorile lui în viitor pot deveni oameni de omenie, cumsecade şi-atunci el se va convinge ce comoară umană are lăsată drept moştenire de la tata! Încă nu înţelegea pe deplin filosofia tatălui, dar vroia să creadă că tata are o biografie bogată, plină de evenimente pe care el încă nu le ştie, dar pe viitor, cu timpul le va descoperi şi nu îi va fi ruşine faţă de părintele care l-a creat şi, căruia mereu o să-i ducă dorul.

Sorin era totalmente de acord cu spusele tatălui, pe care îl lăsase plin de dezamăgire şi disperare în sala aeroportului din Chişinău. Avea dorinţă, dar şi voin-

ţă să se reîntoarcă în Moldova, la pământul unde s-a născut pentru ca să salveze Patria strămoşilor – România! Era sigur că va fi de folos, doar că trebuie să mai aştepte, să crească. Iar până va reveni o să urmeze sfaturile lui tata: să înveţe bine şi să evite drogurile, alcoolul, să obţină cunoştinţe solide pentru a salva Moldova. Totdeauna s-a mândrit că este român basarabean, că vorbeşte o frumoasă limbă românească şi că are o Patrie, care acum e dezbinată de slavi, pe care va trebui s-o reîntregească şi ocrotească, fiindcă este unică, irepetabilă şi este a lui de la părinţi şi de la Dumnezeu… Avionul traversa Oceanul Atlantic şi se calma că a pornit ziua de la Chişinău şi va ajunge la fel la lumina zilei la Montreal, unde o să-şi petreacă adolescenţa. Ba chiar era convins că se va întoarce acasă, în Moldova, la cea mai frumoasă şi mai dorită ţară. Dorea atât de mult să se afle de pământul strămoşilor, să fie împreună cu tata. Dar şi de mama îi era dor. Vroia să creadă că ambilor părinţi le este greu fără de el şi lui fără de ei! Vroia să conştientizeze că viaţa începe să-i demonstreze că încercările abia au început pentru el. Curînd va avea o surioară care provine de la alt tată dar îi va fi surioară şi va trebui s-o iubească precum iubeşte dînsul părinţii. Iar el constatase că îşi iubeşte părinţii şi doreşte ca să fie ca şi ei. Ca şi mama ca şi tata! Stoicismul şi fidelitatea s-o aibă de la mama, iar perseverenţa şi modul liric de viaţă de la tata. El mai dorea la acea clipă să devină un fotbalist profesiomist, iar fotbaliştii de performanţă sunt şi oameni bogaţi, cu mulţi bani! Dar ce va face el dacă va deveni bogat? În primul rînd o s-o ajute pe mama să se simtă bine, să se descrie cu necesităţile familiei. Iar pentru tata o să cumpere o casă mare-mare. Casa lui tata o să se afle alături de a lui, unde o să trăiască cu familia. El o să aibă o soţie înţeleaptă, frumoasă, care va îngriji şi de tata, care va fi cărunt, va avea o masă în curte, acoperiută cu o faţă de masă albă, cu multe cărţi şi manuscrisele lui. În preajma lui va avea multe ocazii să discute împreună temele lucrărilor literare ce se nasc acum în mintea părintelui. Tata îi spusese la mare, cînd s-au odihnit, că intenţionează să scrie cel mai vesel roman din literatura română. Despre un oarecare Cepurel, al cărui prototip el îl ia pe feciorașul său, adică pe Sorin. Tata preferta să-i povestească despre cele ce urma să le scrie. Cele mărturisite de el deseori luau o întorsătură umoristică, încît el abia de se stăpînea de rîs. Le înşira pe toate cu multă ingeniozitate, mimica lui juca artistic, vocea căpăta nuanţe artistice, dramatice şi chipul lui intra în difverse roluri: ba ţigan, ba evreu, ba femeie, ba prostălan, bădăran... Se convingea, a cîta oară, că tata are dreptate atunci, cînd afirmă că dacă ar fi avut posibilitate în tinereţe, acum devenea un mare artist comic. Cu toate-acestea tata se simţea bine şi în rolul lui de scriitor. Tata era scriitor, îşi compunea operele, dar se străduia mereu să se transfere, povestind, în rolul viitorilor săi eroi! Nu putea să se plictisească alături de el şi se dorea mereu în compania lui. Multora le plăcea să fie cu el împreună, în compania lui, ascultîndu-i *pătăraniile* şi se părea că tata trăieşte zi de zi o veşnică sărbătoare. În realitate tata se pomenea deseori întristat, singuratic. Îşi amintea cu deosebită amărăciune ultimele seri ce le-a petrecut cu tata care în-

truna îi amintea că degrabă el, Sorin, va pleca de la el în Canada şi nu se mai ştie cînd se vor revedea iar. Tata ofta şi prin somn, cuprinzîndu-l pe Sorin, sărutîndu-i obrajii... Sorin şi acum simţea sărutările lui, dar numai amintindu-şi de tata, simţea că îl podidesc lacrimile... Aceste sentimente îl încercau pe Sorin, dar căuta să se maturizează, să devină mai bărbat. Aşa vroia şi tata, ca el să se facă cît mai curînd bărbat... Cît s-a aflat în acest mic concediu, a fost surprins de atitudinea tatei faţă de o femeie. O femeie cu părul blond, atentă şi deşteaptă. Recunoştea că în sfîrşit, are în viaţa lui de scriitor, o femeie care îl înţelege în toate şi posedă un gust estetic faţă de cuvînt, faţă de literatură. Nu i-au ajuns timp să se cunoască bine cu această femeie, dar din cele povestite de tata, ea era pentru el o adevărată istorie. Ultima lui mîngîiere şi consolare, deoarece tata mereu i se plîngea că lucrează în laboratorul său literar şi e singur-singurel. Nu are prieteni de idei, de concepţii de la care să ceară sfaturi, îndrumări, propuneri. Poate din aceste considerente, el deseori îşi formula gîndurile, improviza un subiect, inclusiv şi cu dînsul, un copil. Sorin acum înţelegea că tata îi acordă o mare încredrere, parcă dîndu-i de înţeles că o face intenţionat, că odată cu maturizarea, el ca fiu o să îşi readucă aminte că acele gînduri înfiripate, cu anii se vor coace, vor obţine valoarea care merită şi se vor maturiza. Tata mai repeta că în viaţă, nu se învaţă nicăieri cum trebuie să devii fericit. Nu există în lume academie, unde ai învăţa excelent şi după cîţiva ani de studii să te bucuri de o diplomă care ţi-ar permite (viaţa ţi-ar da vie!) să te consideri fericit. Fericirea, în concepţia părintelui său, este viaţa zi de zi unde există omul cu răutatea lui, cu succesele sale, cu relaţii de iubire, trădare, succes, eşec... Meditînd asupra personalităţii lui tata, Sorin îşi mai aminti de o slăbiciune a lui. Poate nu se poate de spus că era o slăbiciune, dar mai mult ca un punct de reper al admiraţiei lui. Cunoscător de istorie a neamului, al istoriei universale, tata deseori era frapat de o minune care se numeşte... poporul evreu! Pentru el poporul evreu era un etalon al stoicismului de a confrunta viaţa umană. Un popor care în decursul istoriei a trecut şi trece prin atîtea cumpene şi pogropmuri, dar el rămîne demn, deştept şi viabil, cu minţile lui extraordinare! El deoseri îl îndemna ca să ia exemplu, ca să trăiască după principiile acestui popor biblic. Tata regreta mereu că are ocazia să discute, să se afle în compania intelectualilor evrei din ce în ce mai rar, fiindcă evreii majoritatea au plecat în străinătate. Ce s-ar fi petrecut, dacă la momentul de faţă în Moldova s-ar fi păstrat numărul de populaţie evreiască, pe care el a văzut-o în anii copilăriei lui! Evreii n-ar fi permis ca societatea noastră, ţara noastră să devină atît de săracă. Poate nici Sorin n-ar fi plecat cu traiul în Canada! El, Sorin, nu prea înţelegea această pierdere a tatălui, dar îl asculta cu plăcere povestindu-i despre anii copilăriei, care i-a petrecut în preajma unui tîrg evreiesc, împreună cu prietenii evrei. Din cele mărturisite de tata el înţelegea că în acea perioadă, avînd profesori evrei, exista o atmosferă de morală, de inteligenţă mai altfel... În visele lui îl vedea pe tata, vorbea şi răsfoia cărţile lui Hemingway, considerîndu-l cel mai bun scriitor după care dînsul se călăuzea.

Scriitorii lui preferați mai sunt și Cehov, și Dostoievski și Rebreanu si Sadoveanu și Marin Preda, luați împreună. Oare poate exista așa ceva? Înainte are viața toată și el, cîndva o să citească multe cărți pentru a găsi răspuns la toate gîndurile care-l frămîntă.

În acea dormitare, când mintea mereu e trează, mai păstra în memorie momentul cînd tata îi arătă în una din odăile apartamentului însemnările metrice care se păstrau de pe timpurile cînd el, Sorin, era copil și, cu fiece zi adăuga centimetri, devenind tot mai mărișor și mai mărișor. Tata îi spuse că va păstra acele însemnări înțepenite de vreme atîta timp cît o să locuiască în acel apartament... Apoi, el, ușor tresări și reveni la dialogul cu tata la despărțirea din aeroport:

– Pleci, feciorașule... Să nu mă uiți...Când vei avea timp să-mi scrii.

– Niciodată nu te voi uita, tăticule. Cum pot să te uit, și cum voi putea eu să nu-ți scriu? îl privea cu ochii mici, copilăroși, umeziți de emoții, ca să șoptească: Doar ești tăticul meu! Pentru totdeauna!

Ileana de la Zăludeni în Hurgada

La sfîrșitul lui faur, începutul lui martie, cînd în Europa, pe-alocuri, mai bîntuiau viforniţele, am decis să-mi petrec sejurul pe continentul african, în Egipt, la stațiunea balneară din Hurgada de pe malul Mării Roșii. După gerul de minus 20 de grade de la Chișinău, m-am pomenit deodată în toiul verii, la o temperatură de circa 30 grade Celsius. Soarele stătea în zenit, stăruia arșița și chiar din primele clipe, de cum am sosit la hotelul *Sultan Beach,* m-a surprins femeia de la recepție, îmbrăcată în *ie* românească, pe un panou din spatele ei atîrna portretul lui Eminescu, tricolorul Moldovei, dar cel mai uimitor – inscripții cu fraze în română*: „Bună ziua! Sănătate! Noroc! Voie bună! Sărut mâna doamnă! La revedere!”*. Credeam că la mijloc e o confuzie, căci cum se putea ca în acea margine de lume, unde de jur împrejur vedeai doar deșert, cămile și beduini, să vezi așa ceva. Adevărul e că în stațiunea balneară domnea deservirea și confortul european, cu vorbitori de limbă rusă, veniți din toată Rusia să se odihnească pe timp de iarnă. Acea femeie de la recepție, m-a surprins printr-o ținută solemnă, cu sîni proeminenți, ochi mari, negri, fruntе lată, senină, păr negru și brațe puternice. I-am prezentat actele pentru înregistrare și am salutat-o. Ea zîmbi binevoitor și rosti pre dulcele nostru grai:

– Bine-ai venit, *Dumitale*! Demult n-am avut pămînteni la hotelul nostru. Vin întruna *rusălăi* de la Tiraspol,Tighina și găgăuzi de la Comrat, care nu cunosc o vorbă românească!.. În timp ce ea făcea însemnările în registru, mi s-a creat impresia că este una dintre femeile noastre venite în străinătate să muncească la negru. Într-un sfîrșit, cînd finisă toate formalitățile, ea porunci în limba localnicilor unui egiptean înalt, slab, cu pălărie, care luă geamantanul meu, cheile și se grăbi să le ducă în numărul din hotel, nu înainte de a-i zice recepționerei într-o impecabilă

limbă romînească*: „Sărut mîna, doamnă Ileană!"*. Dînsa îmi făcu semn să mai zăbovesc, întrebîndu-mă:

– Ce se mai aude prin *Moldovioara* noastră?

Obosisem de pe drum, vroiam să mă odihnesc. Părîndu-mi-se, însă, un miracol cele văzute pe panou, apoi vorbele de politeţe pronunţate de egiptean în română, m-am reţinut în tovărăşia pămîntencei de la recepţie:

– Ca scriitor, mă interesează cum se face că ai afişat portretul lui Eminescu, tricolorul, inscripţiile…

– Ele fac parte din sufletul meu, domnule! zise femeia apăsat, de parcă întrebarea mea o supărase. Sunt cetăţeană a Egiptului şi, dacă soţul m-a adus aici cu 15 ani în urmă, nu înseamnă că trebuie să pierd legătura cu ţara…

– Înţeleg, am bombănit eu, dar în realitate nu pricepusem mai nimic, iar femeia, deodată, întinse mîna, recomandîndu-se:

– Ileana Vornicescu de la Zăludeni, sat de pe malul Nistrului, faţă-n faţă cu Tiraspolul… Învăţam la Universitatea *Ion Creangă* din Chişinău cînd Muhamed s-a ţinut de capul meu pînă nu m-am căsătorit cu el… Nunta am făcut-o în Moldova cu vornicei, nănaşi, cumătri în capul mesei! N-am vrut să vin cu traiul aici, dar soţul a insistat. Are o afacere, hotelul acesta. I-am spus de la bun început să fie clar c-am venit aici numai cu trupul şi doar cu *o sută de grame* de suflet. Restul rămîne în Moldova, al meu, oriunde m-aş afla. Şi, după cum eu le-am însuşit graiul, datinile, obiceiurile, aşa să le respecte şi ei pe ale mele. Soţul a învăţat româna. Ba şi pe toţi angajaţii hotelului îi deprind cu datinile, obiceiurile noastre… Deodată ea puse mîinile în şolduri şi mă întrebă serioasă: oare e rău că ei se adresează către mine cu aceste fraze româneşti de pe panou?!

– Bănuiesc că le este interesant, mai ales că îţi produc mulţumire…

– Slavă Domnului, se deprind, dau dovadă de străduinţă, nu leaşină nimeni…

Ileana de la Zăludeni m-a şocat, precum putea să-l uimească pe orice pămîntean de-al nostru aflat peste mări şi ţări. Plăcut surprins, m-am urcat în cameră. Am dormit o noapte, apoi a doua zi, după ce m-am scăldat în Marea Roşie, am revenit la recepţia din hol, găsind-o pe Ileana în aceeaşi ţinută îngrijită. Subalternii i se adresau respectuos: *„Sărut mâna, domană Ileană*!" şi-i executau indicaţiile. Văzîndu-mă mi-a surîs prietenește. Mi-a făcut semn că vom vorbi mai pe urmă. De ea se apropie un bărbat înalt şi zdravăn cît un munte, şi au început să discute între ei. Am avut impresia că se ceartă iată-iată îşi vor înfige mîinile în beregată, dar foarte curînd zîmbiră împăciuitor. Era soţul ei, Muhamed. La despărţire el o sărută pe obraz, ca ea să-l întrebe:

– Ai înţeles cum să procedezi, dragul meu *faraon*?!

– Desigur, totul mi-i clar, *turturica* mea!

Rămînind iar faţă în faţă, cu acea femeie, dorisem să-mi potol curiozitatea:

– Nu ţi-i frică de ei? am avut impresia că musulmanii sunt firi războinătoare.

– Lor trebuie să le fie frică de mine, dacă nu vor dori să mă stimeze! rosti Ileana

cu fermitate. M-am impus din prima zi cînd am venit aici. Eu am învăţat să-i salut *Salam aleicum,* să fie şi ei buni să mă salute în limba mea: „*Sărut mîna, doamnă*!" Nu e mai frumos şi echitabil aşa?

– Uluitor! În Africa!, am confirmat .

– Bine că înţelegi, aprobă ea. Eşti om deştept! Ascultă...Mereu le spun subalternilor: „*Învăţaţi măi cît mai multe despre Moldova, despre Eminescu, memoraţi frazele acestea de pe panou că-mi faceţi plăcere! Fiţi oameni deştepţi, căci geme pustiul de proşti!...*" Slavă Domnului, şi ea bătu cu degetul în lemnul mesei: Nu am avut nici un conflict…

– Egiptenii vă tolerează! i-am zis, admirînd-o.

– N-au încotro. Mai ales că am adus pe lume o fată ca o floare şi pentru binele lor!

– Sunteţi o femeie fericită, am continuat.

– Fericirea mi-o fac eu, n-aştept să mi-o facă străinii...

În zilele următoare am făcut o călătorie la piramide, după care la *Luxor* în *Valea Faraonilor*, apoi la *safari* din *pustiul Arabiei*... Într-o dimineaţă, cînd hotărîsem să mă relaxez în staţiune, revenind la recepţia din hol, m-a cuprins mîndria de român. Personalul hotelului, alcătuit din bărbaţi eleganţi, îmbrăcaţi la patru ace, sub supravegherea Ilenei de la Zăludeni, purtau mărţişoare. Ea era îmbrăcată în aceeaşi ie şi răspundea la salutările lor stăruitoare: „*Felicitări cu ocazia sosirii primăverii, doamnă Ileana*!".

Tabloul mă amuză, dar recepţionera stătea solemnă la postul ei, alături de soţul Muhamed, ca şi cum ar fi primit un fel de paradă naţională. După ce larma s-a mai potolit, lumea continuîndu-şi treaba, m-am apropiat de concetăţeana noastră, făcîndu-i un semn cu degetul că totul e superb. Ea îşi rezemă coatele de marginea unui scaun şi-mi spuse liniştită, de parcă ar fi continuat discuţia începută cu cîteva zile în urmă:

– Înainte de a sosi în pustiu, i-am pus o condiţie fermă: „Măi Muhamed, să ştii că în Egipt, n-am de gînd să-mi pun *feregeaua*, cum o fac moldovencele, care se căsătoresc cu arabii! Dacă-ţi place, bine, dacă nu îţi dau papucii!". S-a învoit pentru că mă iubeşte! Uită-te şi dumneata la mine ce odor de femeie sunt!, zîmbi Ileana şi se roti de două ori ca să-mi demonstreze ţinuta ei de zile mari. Desigur, că şi eu îl iubesc! Avem casă, masă şi o creştem de Naira-Aurica, care degrabă împlineşte 15 ani… Iac-aşa!

Tot ce-mi povestea Ileana era captivant, incredibil, neobişnuit şi n-aş fi crezut o iotă din cele ce spunea, ştiind că bărbaţii musulmani sunt posesivi, cu sânge clocotitor, dacă n-aş fi văzut totul cu ochii mei… Curiozitatea mea creştea, ştiind că în Egipt atît prin lege cît şi prin religie musulmanilor li se permite să convieţuiască cu patru soţii, consecutiv…

– Eşti prma, a doua,a treia lui soţie? am îndrăznit s-o întreb.

– Unica şi irepetabila! răspunse dînsa deranjată de întrebare. Era evident că

Ileana de la Zăludeni, aflîndu-se multă vreme la *Hurgada*, a împrumutat mult din temperamentul băştinaşilor de a se aprinde repede, dar cînd îi trecu iritarea, continuă: Soţul a ştiut înainte de a venbi în Africa: „Muhamed, plec după tine, dar, dacă mai văd vreo muiere în casa noastră să ştii că ei o să-i zboare *feregeaua*, iar ţie potcoavele!". Şi iarăşi îmi lămuri: Sunt femeie aşezată, liniştită, ţin la familie, la gospodărie, dar dacă mă scoate cineva din sărite, atunci chiar şi cămilele se feresc din calea mea!

Înclinam să cred că femeia exagerează. Doar la Hurgada stăruie arşiţa, cămilele, măgariii, *beduinii*, multă muzică şi libertate pe faţa fiecărui bărbat! Chiar dacă Ileana de la Zăludeni ne reprezintă neamul pe continentul african, totuna îmi închipuiam că se supraestimează. Însă, din cele observate, ea proceda frumos, delicat, corect şi nu leza onoarea egiptenilor, atît că rînduise lucrurile, ca ei să o ia în seamă. Personalul hotelului gestionat de către clanul familiei sale, cînd dădea cu ochii de ea, făcea uşoare *temenele.* Dînsa îi privea cu seriozitate şi distanţă ca între şef şi subaltern, apreciindu-le străduinţele, clănţănind din dinţii albi şi puternici ca de cal, încurajîndu-i în română: *„Aşa, aşa, bată-vă norocul!*".

Curînd am mai avut să încerc un sentiment de mîndrie pentru concetăţeana noastră. În vizită la Ileana venise fiica ei, o domnişoară în *şarovari* roz, iar sub bluziţa cu *mărţişor*, jucau doi sîni în pîrguire. Privirile copilei erau neprihănite ca ale reginei *Nefertiti*, se lăsă mîngîiată pe părul cîrlionţat, negru, de mâna mamei care-i aminti în română:

– Draguşiţa mea, nu uita că la Zăludeni degrabă se face luna mai şi mamaia trebuie ajutată la prăşit în grădină…

– Lasă-mă-n *paşe*, mamă! îi sări ţîfna Nairei-Aurica. Am de susţinut examenele.

– Ţi-oi da eu ţie *paşe*, se revoltă Ileana. În cele două săptămîni de vacanţă, amîndouă ne isprăvim... Doar ştii cît de mare creşte *buruianul* în grădina mamaei. Ea e singură, n-are cine s-o ajute…La Zăludeni mai toată lumea e plecată la lucru peste hotare…N-are cine… Păcat că Hurgada e prea departe. Aş lua toţi bărbaţii de-aici acolo, la Zăludeni, cu ziua la lucru…

– Bine, bine, am înţeles, zise fata şi o îmbrăţişă.

Curînd reapăru patronul hotelului. Ileana vorbea cu Muhamed repede şi aprins în dialectul local. Se vedea că îl domină, convingîndu-l că toată afacerea merge strună. În cele din urmă Muhamed plecă acasă, împreună cu fiica Naira-Aurica.

– Pe bărbaţii mulsulmani, dacă ştii cum să-i iei, îi dai uşor la brazdă, mă lămuri Ileana. Şi-aşa trebuie să fie! Şi, ca printre altele, mă întrebă: Mai există în Moldova etnici care trăiesc acolo de o viaţă şi nu ne cunosc limba?

– Mai există…Noi îi stimăm…

– Cu rusofonii din Moldova, care sosesc la odinhă vorbesc numai româneşte! În orice caz învaţă frazele estea de pe panou… Îşi propti ea mîinile în şolduri. Şi mă ascultă, dacă vor să le fac unele concesii!.. Toate se pot realiza oriunde. E destul să ai dorinţă. Crezi dumneata că de mine aici se teme cineva? Nu, pur şi simplu îmi

poartă respectul. Asta e cu mult mai important, decît să se teamă. Eu le arăt consideraţia mea, fie şi ei buni să facă acelaşi lucru. Alahul lor şi Dumnezeul meu! Şi rusofonilor de la noi e timpul să le dăm de înţeles că trebuie să învăţăm unii de la alţii pentru a trăi în pace...

– Sper, că aţi reuşit să realizaţi tot ce v-aţi pus în plan, am zis.

– Încă n-am realizat chiar tot. Vreau să iniţiez o mişcare feministă la Hurgada, care să cuprindă tot Egiptul! Din nou mă surprinse dînsa. Să aducem în societate elemente de *matriarhat*! Muhamed se nelinişteşte de chibzuinţele mele, dar eu îl conving să se poarte frumos cu mine, dacă vrea să fiu mereu cuminte...

Timpul a zburat pe neprins de veste şi după 10 zile de odihnă am revenit în Europa încă rece şi zbuciumată, deoarece am ajuns la Chişinău prin aeroportul din Kiev aflat pe baricade.

Nu ştiu ce se mai întîmplă acum în acea parte de lume cu arşiţă, cămile şi nisip, scăldată de valurile azurii ale Mării Roşii... Timpul trece, în lume se produc schimbări şi din voinţa oamenilor care tind spre frumuseţe şi armonie. Eu rămîn împăcat că în arşiţa africană, la Hurgada, în persoana *Ilenei de la Zăludeni* avem un sol al păcii şi al demnităţii noastre naţionale, de la care doar trebuie să luăm exemplu...

Domnișoara matură

Personajele:

Sebastian Inereanu, bărbat de 60 de ani
Maria Cucoș, fosta colegă de clasă a lui Sebastian Inereanu
Lăcrimioara, fiica Mariei
Profir, soţul Mariei

ACTUL I

Scena I

Pragul unei case cu două niveluri, nefinisată, în care locuieşte familia Cucoş. În depărtare se profilează o biserică, o geană de pădure, se aude dangăt uşor de clopote.

MARIA CUCOŞ: Colegule! Iar ai fost la pădure, iar vii cu lăcrămioare! Parc-ai fi un îndrăgostit! Mă grăbesc... la biserică... Te-a pălit dorul de casă?

SEBASTIAN INEREANU: Am trecut pe la mormintele părinţilor, am dat o raită şi prin pădure... De cînd a decedat soţia, am devenit pensionar, nu mă simt bine în apartamentul meu de la oraş. Oamenii se schimbă, îmbătrînesc. Natura e veşnică, renaşte întruna!.. Lăcrămioarele sunt florile mele preferate! Ţi-aminteşti cum îţi aduceam cîte-un buchеţel la şcoală? Şi, tot nu mă luai în seamă...

MARIA CUCOŞ *(zîmbeşte măgulită)*: Şi zici, te-ai întors la casa părintească?

SEBASTIAN INEREANU: Mă voi întoarce ca un cocostîrc din ţările calde...Încă nu m-am decis, dar cred că voi îmbătrîni şi voi muri la baştină...

MARIA CUCOŞ: Şi bine vei face. Acolo nu locuieşte nimeni, iar casa nelocuită se

năruie...Destul cît ţi-ai petrecut tinereţea prin străini. Copiii ţi-s mari. Fii cocostîrc şi întoarce-te la cuibul părintesc. Demult trebuia s-o faci.

SEBASTIAN INEREANU: Regret că mi-am trăit viaţa la oraş dar orăşean n-am mai ajuns. N-am acolo nici rude, nici prieteni...Aici parcă toţi îmi sunt rude. Chiar dacă majoritatea mă privesc de pe portretele mormintelor din cimitir.

MARIA CUCOŞ: Vinde apartamentul şi vino să îmbătrînim împreună. Cum am copilărit cîndva într-o mahala.

SEBASTIAN INEREANU: Mai am încă puţin timp...să mă îndrăgostesc şi mă stabilesc cu traiul la Ineasca!

MARIA CUCOŞ: Adică îţi cauţi o soţie?

SEBASTIAN INEREANU: Ba nu...Pur şi simplu vreau să mă îndrăgostesc pentru ultima oară şi să am cui dărui lăcrămioare...Ca şi atunci cînd mă ţineam scai de tine, iar tu, îl aveai la inimă pe Andrei Cosor, colegul nostru, Dumnezeu să-l odihnească în pace! Am mîncat o bătaie zdravănă de la el cînd ţi-am dedicat o poezie...

MARIA CUCOŞ: Cînd te-ai întors din armată şi erai student la drept trebuia să te căsătoreşti cu mine. Spuneai că mă iubeşti...

SEBASTIAN INEREANU: Erai deja logodită! Eu mai eram un băieţel- clopoţel!

MARIA CUCOŞ: Pînă în noaptea nunţii... am fost neprihănită şi te-am aşteptat! Stăteai speriat atunci la masă. De ce nu ai avut curajul să mă furi?.. Bărbatul meu bea de zvîntă...

SEBASTIAN INEREANU: Credeam că ai o familie frumoasă...

MARIA CUCOŞ: Fericită, ce mai! De douăzeci de ani construim casa, iar el nu se mai trezeşte..... (*Apare Profir, clătinîndu-se*).

PROFIR *(fără să se salute, cîntă: Bătrîneţe, ouă creţe...*, *apoi ca pentru sine: „Linişte, linişte, linişte! S-s-s ! Fii cuminte şi mergi de fă liuliu..."* Eu mă duc la culcare, iar voi să fiţi cuminţi!...

MARIA CUCOŞ: L-ai văzut?! De-o săptămînă nu se trezeşte! Toarnă şi toarnă în el, că dacă l-ar strînge cineva la teasc, ar îneca Ineasca cu vin şi rachiu!

SEBASTIAN INEREANU. Se odihneşte. E duminică. Zi de sărbătoare!

MARIA CUCOŞ. La el toată săptămîna e zi de sărbătoare. Cînd ne-am căsătorit era militar, nu-l vedeam cu lunile. Am crescut doi feciori şi-o fiică. Băieţii au devenit gospodari...Iar fata îmi dă de furcă!

SEBASTIAN INEREANU: Fiecare cu soarta lui.

MARIA CUCOŞ: Soarta fiicei mă îngrijorează.Nu-şi poate găsi mire între poliţiştii ei! Plec la biserică, să mă rog pentru ea... Dacă vrei aşteaptă-mă, să luăm masă... *(Se pregăteşte de plecare. Apare o domnişoară în haine cazone, se salută politicos).* Fă cunoştinţă, Lăcrimioara!(*Sebastian îi dăruieşte florile*).

LĂCRIMIOARA (*mirosind lăcrimioarle*). Mamă, îl ştiu bine pe domnul Sebastian. Înainte venea adesea pe la noi. Eu umblam pe sub masă. Ne spunea anecdote, bancuri. Despre distrofici, *păsăruicile păcii*, pătărănii evreieşti. Nu le-am uitat... Bucuroasă să vă văd în ospeţie, fostă vedetă a televiziunii naţionale!...(*În stradă se aude claxon de maşi-*

nă. Cineva o cheamă să se grăbească. Ea strigă către cel din drum) Gata pe ziua de azi. Nu merg nicăieri! Avem musafiri! (*Intră în casă*).

SEBASTIAN INEREANU: Ce fiică elegantă! E poliţistă, dar seamănă cu o balerină!

MARIA CUCOŞ: Deseori mă mustră că nu m-am căsătorit cu tine!..Nu-mi plac comportările ei în ultima vreme. Uneori lipseşte nopţile de acasă. Mereu cu poliţiştii ei! Eu plec la biserică, iar tu stai de vorbă cu ea. Mi se pare că prea des îşi schimbă cavalerii! Zice că e în căutare! (*Revine LĂCRIMIOARA*). Ca şi tine. De fapt ţu, încă mai ai nevoie de o soţie tînără...

SEBASTIAN INEREANU: Aşa zic şi doctorii!

MARIA CUCOŞ: Nu pentru pat, omule! Pentru bătrînețe! Deşi arăţi încă destul de bine. Nu ai avut o viaţă zbuciumată ca a mea. De-ai şti cîte boli are trupul meu acum!... Eu m-am născut dinculo de Ural, în sălbăticia rusă, părinţii îmi erau deportaţi.

SEBASTIAN INEREANU: Părinţii noştri, chiar de-au trăit necazuri, ne-au ocrotit de un nou război mondial. Tineretul de azi, nu sunt sigur, că va menţine pacea în lume...

LĂCRIMIOARA: Mamă, parcă te grăbeai...Pleacă şi să te întorci cît mai curînd...Iar eu, cu domnul Sebastian vom sta puţin de vorbă. Cu cavalerii de azi nu poţi discuta nimic! Se ţin doar de beţii şi curvării...

MARIA CUCOŞ. Bine...O să mă rog pentru toţi la sfînta biserică *(se îndreaptă spre poartă, în pragul casei apare Profir.)*

PROFIR: Să te rogi şi pentru mine...

MARIA CUCOŞ: Totuna iadul te aşteaptă!

PROFIR: Nu e chiar aşa! Eu sunt specialist în industria closetelor, iar în rai credincioşi alde tine vor avea nevoie ca latrinele să funcţioneze normal! O să fiu angajat fără probleme...

(Maria pleacă, iar Profir intră din nou în casă. În ogradă rămîn doar Lăcrimioara şi Sebastian).

LĂCRIMIOARA: Demult vroiam să aflu de ce nu te-ai căsătorit cu mama?

SEBASTIAN INEREANU: Cînd am absolvit facultatea, mama ta deja era plecată în unitatea militară cu tatăl tău şi de-acum avea doi copii...

LĂCRIMIOARA: Aţi fi fost o pereche potrivită, iar eu aş fi avut un tată deştept, cunoscut în toată republica! Te-am urmărit la televizor cum ofereai consultaţii juridice... Inexplicabil, dar de cînd m-am maturizat, am o presimţire ciudată că odată şi odată o voi înlocui pe mama...

SEBASTIAN INEREANU: Straniu să aud aşa ceva de la o copilă...

LĂCRIMIOARA:Spun ce gîndesc.

SEBASTIAN INEREANU: Tot aşa de sinceră eşti şi cu băiatul pe care îl iubeşti?

LĂCRIMIOARA: Eu nu am nici un iubit, după cum ţi-o fi spus mama. Încă nu am fost îndrăgostită cu adevărat.

SEBASTIAN INEREANU: De ce la compartimentul dragostei lucrurile îţi stau atît de prost?

LĂCRIMIOARA: Pentru că ştiu ce vreau de la viaţă! Nu suport alături de mine băr-

baţi lipsiţi de intelect! Pe ei îi interesează doar sexul...

SEBASTIAN INEREANU: Caută... prin reţelele de socializare ale internetului.

LĂCRIMIOARA: Aş vrea să petrecem un timp împreună. Arăţi bine, eşti inteligent!

SEBASTIAN INEREANU: Păi... Fii atentă ce spui! Sunt de-o seamă cu părinţii tăi... Aluzia nu ţine...Lumea acuză cu vehemenţă orice fel de relaţie, fie şi amicală, dintre o domnişoară şi un nene!

LĂCRIMIOARA: Mă doare în cot ce crede lumea! Vreau să declar un protest împotriva tinerilor de azi, care nu ştiu să aprecieze fetele!

SEBASTIAN INEREANU: Nu te înfoca...

LĂCRIMIOARA.Scuze! Uneori nu mă înţeleg singură pe mine. La servici, între tîlharii, bandiţii pe care îi anchetez, acasă, lumea mi se pare monotonă, amorfă. Vreau niţică diversitate şi dumneata, sunt convinsă, eşti capabil să mi-o oferi!

SEBASTIAN INEREANU: Nu mă boieri atîta. Zi-mi *tu*!

LĂCRIMIOARA: O să încerc...

SEBASTIAN INEREANU: Ei, vezi! Un *ghiuj* capricios alături de tine.

LĂCRIMIOARA: Eu ghicesc bine sufletul omului! Apoi, mai trag cu ochiul şi la trunchiul lui...

SEBASTIAN INEREANU: Mda, *trunchiul*!

LĂCRIMIOARA: N-o lua în nume de rău! Nu se referă la tine!

SEBASTIAN INEREANU: Crezi c-o să-mi pun mintea cu tine, zvăpăiat-o! Parcă semeni şi parcă nu semeni cu maică-ta, cînd învăţam într-o clasă.

LĂCRIMIOARA: Eşti copilăros... Am cîte ceva şi de la tata. Doar că el, cînd e în stare avansată de alcolemie, îşi pierde vocea. Cu tine vreau să îmbogăţim evenimentul de azi. Mi-ai dăruit lăcrimioarele, florile mele preferate, dar... nimeni nu m-a învăţat a le culege...

SEBASTIAN INEREANU: Nu cumva vrei să mă inviţi la pădure?

LĂCRIMIOARA: De ce nu! Mama mi-a spus că eşti un om precaut, cumsecade...

SEBASTIAN INEREANU: Aş fi vrut eu să fiu aşa, dar... Cum putea un om calculat ca mine să aibă 9 copii de la 7 femei şi pe toţi să-i recunoască?!

LĂCRIMIOARA: Ce matematică perfectă! De ce nu rotunjeşti cifra copiilor pînă la 10?

SEBASTIAN INEREANU: Anii nu-mi permit.

LĂCRIMIOARA: Atunci, n-ai de ce te teme. Să plecăm la pădure. Pînă mama se întoarce de la biserică, reuşim să culegem lăcrimioare.

Scena II

În pădurea Chitca de lîngă Ineasca

LĂCRIMIOARA: Visam să ne pomenim aici...Aerul e îmbătător! Sătenii noştri, pentru a zămisli copiii, vin aici să facă dragoste...

SEBASTIAN INEREANU: Ai insistat să vin aici ca să mă jenezi?

LĂCRIMIOARA: Am venit să culegem lăcrimioare. Ce multe sunt! (*Se aude dangăt*

de clopot) Cînd eram mică, mi-am zis că primul bărbat din viaţa mea vei fi tu...

SEBASTIAN INEREANU: Nu întrece măsura, fato! Mă superi şi-o să te las singură în pădure!..

LĂCRIMIOARA: Cred în dragoste, iar tu încă ai nevoie de o femeie.

SEBASTIAN INEREANU: E adevărat...Am nevoie de o femeie dar să fie de vîrsta mea. Nu mai sunt nici poezie, nici proză tînără! Să nu încurcăm păşunile...Eşti din altă lume... Nimic, decît o prietenie frumoasă, nu poate exista între noi...

LĂCRIMIOARA:Nimeni nu mă va abate de la intenţiile mele de-a avea un copil de la un bărbat deştept...

SEBASTIAN INEREANU: Eşti fiica colegei mele de clasă!

LĂCRIMIOARA: Nu fi rău! Putem vorbi despre orice într-o ţară liberă şi independentă! Lumea azi vorbeşte despre tot ce vrei: lesbiene, homosexuali, iar despre copii mai puţin...E o temă *tabu*?

SEBASTIAN INEREANU: Nu-mi permite vîrsta...

LĂCRIMIOARA: Îmi doresc acest gen de discuţie...E mai bine decît o căsătorie cu cineva, la întîmplare.

SEBASTIAN INEREANU: Maică-ta, deopotrivă cu taică-tău, dacă ceva se poate întîmpla, mă spînzură... N-am nici o siguranţă!

LĂCRIMIOARA: *Siguranţă* îţi trebuie? Fii solemn! Sunt domnişoară matură!

SEBASTIAN INEREANU:Nu sunt eu chiar atît de curajos, cum ai crede. Maică-ta ştie ceva despre instinctele tale vulgare?

LĂCRIMIOARA: Bănuieşte şi dă semne de nelinişte...

SEBASTIAN INEREANU: Ai semeni de vîrsta ta! Petrece-ţi timpul, epoca, tinereţea... De la mine aduce a *naftalină* şi mă incomodezi...

LĂCRIMIOARA: Termină!

SEBASTIAN INEREANU: Fii atentă! Am o putere magică. În trecutul apropiat era de-ajuns să vorbesc de două ori cu o femeie şi rămînea... gravidă! Caut soţie, dar de seama mea! Pricepi?..

LĂCRIMIOARA: Deja... sunt sigură, că între noi se va înfiripa o frumoasă poveste de dragoste... Aşa vreau eu! Iar cînd femeia vrea, nimic n-o poate opri.

SEBASTIAN INEREANU: E puţin să vrei numai tu. E amoral...

LĂCRIMIOARA. Vreau să nasc un copil, care, din păcate, fără sex nu poate să apară.

SEBASTIAN INEREANU: De ce-ţi permiţi să vorbeşti aşa cu mine?..

LĂCRIMIOARA: Fiindcă omenirea încă n-a inventat alte cuvinte pentru zămislire. Nu e amoral cînd o domnişoară doreşte să se jertfească, să aibă un copil de la un bărbat pe care-l place. Ştiu că e nevoie de sentiment, relaţii legale prin căsnicie ...

SEBASTIAN INEREANU: Uluitor s-aud asemenea vorbe!

LĂCRIMIOARA: S-au demolat stereotipurile biblice. Lumea e plină de murdărie: fel de fel de secte, organizaţii, orientări. Nu te complexa. Generaţia mea e deprinsă...

SEBASTIAN INEREANU: Azi eu plec la Chişinău...

LĂCRIMIOARA: Îmi permiţi să-ţi fac o vizită în viitorul apropiat la Chişinău? Îmi

place să discut cu tine. Şi cred că am putea o biografie!

SEBASTIAN INEREANU: Am fost şi voi rămîne totdeauna ospitalier. Casa mea, pentru familia voastră, totdeauna îşi are uşile deschise.

Actul II

La Chisinau, în apartamentul lui SEBASTIAN. Pe pereţi poliţe cu cărţi, reproduceri de-ale lui Van Gogh, Matisse, Kuingi, portretele celor 9 copii.

LĂCRIMIOARA:Cînd ai reuşit să achiziţionezi atîtea cărţi, tablouri? Locuinţa ta pare un muzeu.

SEBASTIAN INEREANU: M-am străduit să am în casă lucruri frumoase!

LĂCRIMIOARA: Cu ce te-ai ales, lecturînd atîtea cărţi?

SEBASTIAN INEREANU: Ca să-ţi potolesc doza ta de curiozitate...Vreau să-ţi spun că uneori vorba unui înţelept schimbă lumea! Gîndul lui Aristotel, expus înt-o singură frază: *Înţelecpiunea este cea mai desăvîrşită ştiinţă*, înlocuieşte cărţi voluminoase!...

LĂCRIMIOARA: Eşti căpos! Dacă nu deveneai deştept, nu mă îndrăgosteam de tine.

SEBASTIAN INEREANU: Pot să-ţi dăruiesc şi ţie cărţi, din biblioteca mea...

LĂCRIMIOARA. O să le dăruieşti copiilor noştri... Ţi-am adus un cadou. O pasăre măiastră! Vezi ce frumoasă e! Tata a primit adaos la bani din pensie şi mi-a dat să procur această jucărică care aş vrea să stea mereu pe masa ta de scris. Cîntă la atingerea orei fixe!

SEBASTIAN INEREANU: Părinţii ştiu că eşti acum la mine?

LĂCRIMIOARA: Le-am spus că plec la un bărbat pe care îl iubesc. Mi-au urat succes!

SEBASTIAN INEREANU: Siguranţa cu care doreşti să-ţi atingi scopul mă cam sperie. Nu conştientizezi urmările... A naşte, apoi a creşte un copil nu e ca şi cum ai prinde bandiţii, cum o faci tu ca ofiţer de urmărire penală!

LĂCRIMIOARA: Atunci, în pădure, ai zis că meritul bărbatului este de a transforma femeia din *tîrfă* în mamă sfîntă! Cît femeia face doar sex, ea are rolul de tîrfă, iar din moment ce poartă sub inimă o nouă viaţă, devine divinitate!

SEBASTIAN INEREANU: Cu ce ocazie îmi faci această vizită?

LĂCRIMIOARA: Ca să-ţi spun că mai sunt virgină!.. Deşi cunosc contraceptivele, vreau să devin mămică...

SEBASTIAN INEREANU: Asta ai vrut să-mi spui?

(În odaie se lasă o atmosferă intimă, cîntă muzica. Lăcrimioara se apropie, se apropie...El opune rezistenţă, dar în cele din urmă se pomeneşte în braţele fetei).

LĂCRIMIOARA: Îmi place meloria feerică *Emanuelle*...Dansăm?

SEBASTIAN INEREANU: Complici lucrurile... Ce-o să mă fac dacă află cineva din sat cu cine dansez acum? Cu fiica colegei de care cîndva eram îndrăgostit!

LĂCRIMIOARA: Ţi-i frică de consecinţe? Nu-mi pasă de vorba lumii! Îmi făuresc destinul, după bunul meu plac! E minunat alături de tine. Relaxează-te... Trăieşte clipa!

SEBASTIAN INEREANU: Trăiesc...Cîndva o iubeam pe maică-ta, dar niciodată n-aş fi bănuit că voi avea o relaţie amoroasă cu fiica ei!

LĂCRIMIOARA: Iarăşi o apuci *hachea*! Sufletul tău va fi mereu tînăr. Eşti deştept!

Realizează-ți aspirațiile din copilărie! Să fie o continuitate logică! Să realizezi ceea ce nu ai realizat cu colega ta de clasă, căreia îi plăceau lăcrimioarele ca şi mie...

SEBASTIAN INEREANU: Cu maică-ta nici măcar nu m-am sărutat.

LĂCRIMIOARA: Avem tot dreptul să recuperăm vechile iubiri...

SEBASTIAN INEREANU: Omul are de confruntat multe, dar nu le izbuteşte pe toate oricît s-ar strădui. Nu-i ajunge viaţa! Chiar dacă ajunge la 60 de ani!

LĂCRIMIOARA: Nici dinozaurii, care-au pierit cu mii de ani în urmă n-au izbutit să realizeze multe... Ce-i cu afirmaţiile tale?

SEBASTIAN INEREANU: Degrabă mă vor afecta bolile, voi începe să degradez, să mă mişc anevoios şi voi vedea cu ochii tragedia de care este însoţită viaţa...

LĂCRIMIOARA (*muzica devine din ce în ce mai lină, ea îşi încolăceşte braţele pe după gîtul lui, dansînd*): Să fim liberi în acţiunile noastre...De ce respingi cu atîta îndîrjire, ceea ce soarta îţi mai oferă? Ce e rău în faptul, că te iubeşte o fată tînără...

SEBASTIAN INEREANU: Morala ne cheamă să respectăm legile naturii!

LĂCRIMIOARA. Termină cu lamentările şi lasă *jălea*...Aprinde lumînările! Ce muzică romantică, sunt fericită!.. Înţeleg de ce-ai izbutit să ademeneşti atîtea femei în viaţa ta! Dansezi superb!

SEBASTIAN INEREANU: Ce folos! Eu am iubit foarte multe, iar pe mine nu m-a iubit nici una! Să mă fi iubit, barem una era acum cu mine. Mai ales că multe ştiu de moartea soţiei mele, cosită de cancer...

LĂCRIMIOARA (*dansînd cu el*): O să trăieşti şi clipe frumoase...Te iubesc! Dar tu mă iubeşti?

SEBASTIAN INEREANU: Mi se pare că se înfiripă ceva între noi.

LĂCRIMIOARA. Hai, hai, înfierbîntă-te! Eşti bărbat, fost comunist!

SEBASTIAN INEREANU: Mă supun, domnişoară ofiţer de urmărire penală!

LĂCRIMIOARA: Vai de capul meu...În ziua de azi este imposibil să te lupţi cu tîlharii..

SEBASTIAN INEREANU: De ce? Lupta aceasta a fost grea întotdeauna.

LĂCRIMIOARA: Azi e complicat, fiindcă de cum îl arestezi, procurorul, judecătorul îndată îl eliberează... Mafia, corupţia înfloreşte! Acum s-au învăţat să ia şpagă toţi demnitarii, pînă la unul ! De-ai şti ce castele au oamenii legii! Mita e la modă peste tot! Nu mai pot să lucrez ofiţer de urmărire penală!

SEBASTIAN INEREANU: Ai de ales?

LĂCRIMIOARA:Da, astăzi am...Vreau să devin mămică... (*Muzica contiuă, lumînările se sting încet*).

Actul III

Peste doi ani, în faţa aceleiaşi case nefinisate din actul I. În zare se vede dealul înverzit în primăvară. Două case somptuoase îngrădesc privirile, acoperind locul unde se află biserica satului.

MARIA CUCOŞ (*Se aud dangăte de clopote. Cu un coşuleţ acoperit cu un prosop, e gata să plece la biserică, făcîndu-şi semnul crucii. Pe poartă intră Sebastian*.): Colegule!

Iar cu lăcrimioarele tale! Demultişor n-ai dat pe la noi! De-atunci, lumea parcă s-a întors cu fundu-n sus!...

SEBASTIAN INEREANU: Cum vine primăvara, mă cheamă casa părintească...Adineaori, trecînd pe lîngă locurile unde erau ruinele conacului lui moş Trifan din mahalaua Bordocenilor, iar azi bogătaşii şi-au ridicat castele, mi-am amintit că boierul a fost deportat odată cu părinţii tăi în Siberia... De-acolo, moş Trifan nu s-a mai întors...Iar eu mă întreb: de ce l-au ucis ruşii? Ca alţi boieri să-şi construiască locuinţele? Cum se poate una ca asta... (*Din casă se aude plînset de prunc. Lăcrimioara cheamă insistentă: „Mamă, mamă, vino să mă ajuţi!*).

MARIA CUCOŞ: Nu tresări, dragă!... E vocea copilului tău! O să fie cîntăreaţă!..Am spus că s-au schimbat legile traiului!.. Ţi-ai pus mintea cu Lăcrimioara să vă jucaţi de-a viaţa... Lipsesc femei în viaţa ta?! Să-ţi fie ruşine! (*Dispare în casă, apare Profir, cu o sticlă în mînă.*)

SEBASTIAN INEREANU (*îi întinde bani*): Am adus pensia mea pe o lună...

PROFIR: Salut, haiducule! (*Se clatină, mai să cadă peste Sebastian care îl sprijină*). Am tras oleacă la măsea...Dar e bine că te-am văzut şi-o să mă îmbăt şi mai tare!

SEBASTIAN INEREANU (*insistă să-i dea banii*): Ia, pentru nepoţica ta... De ce să mai bei!?..

PROFIR (*ia banii şi-i strecoară repede în buzunar*): Colegul soţiei mele, adică tu, are merite deosebite! Colegul soţiei mele, adică tu, ai ajutat să se aducă în casa mea *căcat* proaspăt!

Reapare Maria,împreună cu Lăcrimioara, care trage un cărucior după ea.

SEBASTIAN INEREANU: Am decis să vin la voi...Să recunosc că pruncul care e în cărucior este şi al meu.

MARIA CUCOŞ: De ce ai făcut asta, colegule? (*Începe să plîngă*).

LĂCRIMIOARA: Mamă, pleacă la biserică dacă te-ai pornit. Mă descurc eu cu dînsul. (*Şovăitor, neîndemnatec, Maria pleacă, făcîndu-şi semnul crucii. Profir goleşte sticla.*) Tată, nu mai bea de buna dimineaţă...Du-te şi te culcă. Vreau să fiu între patru ochi cu oaspetele nostru nepoftit...

PROFIR: De-acuma nu sunt patru ochi, ci şase! Ai uitat de Valerica, fiica voastră! (*Scoate şumuiagul de bani din buzunar şi-i aruncă în văzduh, împrăştiindu-i.*) Ia, paralele! Ţi le-a adus el. (*Intră în casă, cîntînd: „Bătrîneţe, ouă creţe...")*

LĂCRIMIOARA: Cum de-ai îndrăznit să apari tocmai acum, frumosule?! (*Adună banii împrăştiaţi pe jos*). Cam puţintei ai adus. Prin poştă îmi trimiţi mai mult...Ce te-a apucat să vii cînd fiiculiţa mea deja împlineşte un an?

SEBASTIAN INEREANU: M-am temut...Vorbele satului, dar... nu regret ce s-a întîmplat. Trebuie să legalizăm proveniența copilului. Tu eşti mama, eu sînt tatăl...

LĂCRIMIOARA: Nu mai vreau ca cineva să mă arate cu degetul că mi-am pus mintea c-un *babalîc*. Copilul are nevoie de îngrijire... Poţi să nu vii la mine, dar bani să-mi trimiţi...

SEBASTIAN INEREANU: Iartă-mă pentru tot ce s-a întîmplat...

LĂCRIMIOARA: Şi ce s-a întîmplat, mă rog?

SEBASTIAN INEREANU: Nu striga la mine...

LĂCRIMIOARA: N-am de ce să te iert... Sunt fericită că am un auraş de fetiţă! Nu dorm nopţile, nu lucrez, parcă m-am despărţit de tinereţe, nu comunic cu nimeni... dar nici nu simt nevoia... Cine eşti tu? Un ratat! Nerealizat....Priveşte, în deal,ce conacuri şi-au ridicat semenii tăi judecători, procurori! Mai mare dragul să le admiri! Au ştiut, ştiu să trăiască...

SEBASTIAN INEREANU: Şi-au construit palatele lor fiindcă iau mită. Nu trăiesc din muncă cinstită...

LĂCRIMIOARA: Parcă tu erai acela care afirma întruna că viaţa este un risc!

SEBASTIAN INEREANU: Da, afirmam...

LĂCRIMIOARA: Atunci... Eu am abandonat serviciul şi îmi găsesc rostul în altă parte. Sunt pe cale dreaptă! Fiul procurorului mă curtează cu tot dinadinsul...

SEBASTIAN INEREANU: Sunt gata să fac tot ce spui pentru binele copilului nostru...

LĂCRIMIOARA: Nu zi „copilul nostru"... Gîndeşte-te cum să faci să-mi trimiţi cît mai mulţi bani. Să nu mai vii pe la noi. Mă faci de rîs... (*Reapare Profir*). Zi-i şi mata ceva, tată, oaspetelui. Nu te mai saturi de băut...

PROFIR: Eu bînd mă-mbăt, bînd mă dezbăt şi-am să mor neştiind c-am fost vreodată beat! Nu te bunghi aşa la mine. Iaca, pun creierul în mişcare...Acum , la ora aceasta, muncesc sobar în sat. Cîştig zilnic cîte 100 de lei. 50 de lei ţi-i dau ţie, iar 50 de lei am dreptul să-i beau că-s ai mei!...

LĂCRIMIOARA: Aşteptam să spui ceva mai inteligent, tată... Viaţa trebuie să aibă un sens!

PROFIR: Sensul vieţii ţi l-a adus colegul mamei tale! Iar tu, le-ai dat o replică serioasă tuturor femeilor sterpe din ţara asta!.. (*Lăcrimează şi pleacă în casă să se culce iar*).

SEBASTIAN INEREANU: Toţi privesc naşterea unui copil ca pe o tragedie....De ce? Doar e o fericire şi i-ai dat un nume atît de frumos: Valerica!

LĂCRIMIOARA. Am avut probleme cu numele pe care l-am dat fetiţei mele... Cînd m-am dus s-o botez preotul mi-a interzis s-o numesc aşa. Chipurile, în registrul numelor creştine nu este menţionat asemenea nume. Am cerut să aleg ceva potrivit, dar cînd colo am văzut cuvîntul *Iuda*! „Se admite ca noi, creştinii, să dăm copiilor asemenea nume?!" l-am întrebat atunci pe sfîntul părinte, care mi-a răspuns: „Da, se poate!" În aceeaşi clipă, am ieşit cu toţi cumătrii din biserică şi am plecat la Teleneşti, unde fără probleme am botezat-o pe Valerica.(*Din casă se aude cîntecul lui Profir, mai apoi vocea lui: „Lăcrimioara, puiul tatei, nu te da! Mergi înainte! Fugăreşte-l pe-acest ginere venetic!").*

LĂCRIMIOARA: O să-l alung tată! Chiar dacă din cauza lui deja n-o să mă mai pot mărita.

PROFIR (*Din casă*). Nu-ţi trebuieşte să creezi familie! Să fii în veşnică libertate!.. Prefer să fiu liber, să umblu cu pielea prin casă, să dorm şi să beau cînd vreau...Îmi

place viaţa (începe să cînte):

Zori de ziuă se revarsă
Dar eu ochii n-am închis
La pîrlaz te-am aşteptat
Cu băut , cu de mîncat
Stau în dosul gardului
La umbra prasadului
La tufa de măceş
Te-aşteptam puico să ieşi
Şi în casă să mă iei
Să mă aperi de cîini răi
Dac-am văzut că nu vii
Mi-am pus doru-n căpătîi
Cu jalea m-am învelit
Şi aşa am adormit…

LĂCRIMIOARA (*Către Profir*) Mai bine taci, tată! Cîntecele tale mă enervează! Totuna nu-i nici un rost din ele. Mai bine ai merge mai des cu mama la biserică… Oamenii de vîrsta matale se dau în religie…

PROFIR (din casă): Religia de azi e o adevărată neînţelegere pentru mine! Toate drumurile ei e plină de martorii lui *Iehova*, de ortodocşi, de catolici, de sectanţi diferiţi. Toţi ca unul, vin spre noi credincioşii să ne îndemne că religia lor este cea mai bună şi, numai confesia propovăduită de ei are o cale dreaptă care, ne va duce drept în fundul raiului!..Religiile se aseamănă cu partidele politice de azi, membrii cărora se află mereu în campania electorală, solicitîndu-ne să-i alegem numai pe ei în Parlament!

LĂCRIMIOARA: Cu mata nu o mai termini…Nici să mă mobilizez nu pot…

SEBASTIAN INEREANU(*După o pauză îndelungată*): Să discutăm la rece, Lăcrimioara...

LĂCRIMIOARA. Nu te *barahli!* Nu fi marasmatic, Sebastian!.. Mă uit acum la tine şi mă întreb:„Cum de-am putut, Doamne, să accept asemenea relaţie, cu un boşorog!? Mă uit în oglindă şi-mi zic: Ce proastă am fost! Îmi iubesc fetiţa mai mult decît viaţa!..

SEBASTIAN INEREANU: De necrezut! Cum pot unele femei să nască copii, pe care îi iubesc mai mult ca viaţa, de la bărbaţi pe care-i urăsc?!

LĂCRIMIOARA: Asta nu te priveşte...Tu mai ai încă nouă copii, de care, iarăşi trebuie să ai grijă...

SEBASTIAN INEREANU: Am s-o ajut şi pe Valerica...

LĂCRIMIOARA: Numai de la distanţă! Prin corespondenţă! Tu, plin de succes, ai contribuit la ameliorarea situaţiei demografice în ţară! Ţi-am spus, pleacă... Nu mă scoate din sărite c-apoi chem bărbatul care mă stimează şi face tot ce-o să-i spun... Fii o rămăşiţă a trecutului, nu fi marasmatic, ţi-am spus! Să trimiţi mulţi

bani, să-ți cresc fiica!(*Pruncul din leagăn începe să plîngă și ea cintă:*

La lumina din fereastră
În scutece de mătase
Copilița mea frumoasă
Mă privește bucuroasă
Hai, crești mare copiliță
Și te fă Împărătească
Peste lună, peste stele
Peste viața casei mele...”

SEBASTIAN INEREANU: Ce plăcut s-auzi cum cîntă o mămică tînără!..În lume predomină frumosul, însă, oamenii nu totdeauna doresc să vadă această frumusețe. Uneori parcă uită de ea. Sper c-o să te maturizezi și tu frumos!

LĂCRIMIOARA: Mă voi maturiza, dar fără tine...Nu fac parte din minoritățile sexuale... Îmi plac bărbații și ei mă plac pe mine... Hai, i-ați tălpășița, nu-mi strica buna dispoziție!

SEBASTIAN INEREANU: Lasă-mă să-mi petrec ultima sărbătoare a vieții. (*Încearcă să se apropie de cărucior, pentru a lua în brațe fetița, dar Lăcrimioara îl respinge*).

LĂCRIMIOARA: Dă-te, moșule, la o parte. E timpul să-ți cunoști lungul nasului...Ți-am spus să pleci... Nu mă supăra, idiotule! Tu ești capabil să mă înveți cum se trăiește altfel?

SEBASTIAN INEREANU: Deprinde-te a trăi încetișor, fără grabă. Atîta timp cît fața îți este netedă, nu le face altora riduri de suferință...

LĂCRIMIOARA: Așa am fost și sunt eu. Obțin tot ce vreau de la viață! Uneori cu chibzuință, alteori cu șiretlicuri, alteori dacă trebuie și cu pumnii! Viața e aspră!...

SEBASTIAN INEREANU: Da, cei care-și trăiesc viața pasiv, inert o cunosc doar din auzite!

LĂCRIMIOARA: Pare-mi-se, puțin cîte puțin îți vin mințile. Am înțeles că de cum aveai o femeie, deîndată te gîndeai la alta. Nici eu, nici fiica mea nu vrem să trăim ca tine...

SEBASTIAN INEREANU: De multe ori a fost vina, dar mă conving, o dată în plus, că nici una din femeile vieții mele nu m-a iubit. Eu le-am iubit pe toate. Mă mai conving că nici tu nu m-ai iubit...

LĂCRIMIOARA: Prea puțini bani ai cîștigat pentru ca să te iubesc cu-adevărat. Iubirea, în ziua de azi, trebuie plătită bine! *(Sună la mobil: „Mamă, destul să mai tăifăsuiești cu Domnul! Vino mai repede, trebuie să plec. E ora mesei!” În poartă staționează o limizină, claxonează. „Iată și Arion a venit... Plecăm la o zi de naștere...”.).*

SEBASTIAN INEREANU: Viata totuși e frumoasă. La despărțire vreau să-ți spun că aș dori ca Valerica noastră să devină om de omenie. Să cînte la pian...Dar să nu privească viața ca pe un pian luxos, cîntînd prost la el, fără a-i inspira... *suflet*! Să nu devină o femeie care preferă cu orice preț să obțină... statut de victimă! (*La poartă iarăși se aude claxonul.*).

LĂCRIMIOARA: Mai slăbeşte-mă cu filozofia ta! De vreme ce avem bătrîni, şansa de-a se aduna mai multe morminte-n cimitir creşte!

SEBASTIAN INEREANU(*Apropiindu-se de poartă*): În fiecare zi ne aflăm în zona de risc. Plec, dar cu trecerea timpului, să nu ai vreo remuşcare.

LĂCRIMIOARA: Deja am mai multe remuşcări...Una dintre ele e că nu voi zbura nicicînd pe Lună! Alta e că nu voi şti niciodată, ce înseamnă să ai foarte mulţi bani!

PROFIR (*din casă*): Pradă o bancă.

LĂCRIMIOARA: O să mă gîndesc! Ideea nu e rea. Ăsta (*arată în direcţia lui Sebastian)* nicidecum nu vrea să se urnească din loc. Mama nu vine de la biserică. Iar eu trebuie să plec.

SEBASTIAN INEREANU: Să te fereşti de faptele necugetate...N-aş vrea să stai la închisoare. Acolo, în acea perioadă de viaţă, omul e mort. Fără libertate omul este un cadavru... În numele Valeriei să n-o faci.

LĂCRIMIOARA: Nu cobi, Sebastiane! Eu ştiu. Tu ştii. El, ea ştie ce trebuie de făcut! Pînă vine mama, te rog să-mi spui: Cu ce se va sfîrşi povestea asta între mine şi tine?

SEBASTIAN INEREANU: Se va încheea cu... viaţa... Nimic deosebit decît o viaţă obişnuită! Noi suntem acea verigă care transmite generaţia mai departe, fie ea rea sau bună. Esenţial e să fie mişacre. Şi această mişcare noi am izbutit s-o facem...

LĂCRIMIOARA: Ca să vezi...

SEBASTIAN INEREANU: Cei de după noi vor avea aceleaşi succese, vor face aceleaşi greşeli. Altfel lumea n-o să poată progresa. Aş vrea ca peste o sută de ani cineva să-şi amintească de noi şi poate, întîmplător, ne va descoperi şi se va convinge că, spre deosebire de noi,... ei n-au inventat nimic.

LĂCRIMIOARA: Va avea prilej şi să te blesteme, fii sigur.

SEBASTIAN INEREANU: Sau poate să ne admire, cu cîtă iscusinţă am ocolit războaiele, ne-am ocrotit apa, pădurea, lăcrimioarele. Iar fericirea...Cum să trăieşti fericit nu se învaţă nicăieri...Poate ar fi bine pentru unii, să se folosească de învăţătură...Să existe o facultate „Fericirea". Cine ar absolvi-o, să aibă în posesie diploma de om fericit! Poate mi-aş asigura şi eu succesul...

LĂCRIMIOARA (*ironică*): Nu carecumva să le serveşti drept exemplu! Nu te bate cu viitorul în burtă, *moşnege*...Mai ai de pus pe picioare un suflet. Gîndeşte-te, cum să faci parale...*Amin*!

SEBASTIAN INEREANU: De viitor să nu ne temem. Oamenii de mîine ne vor aprecia la justa valoare şi ne vor judeca pe dreptate. Să ne îngrijoreze mereu prezentul, el dictează urmele ce le trimitem în viitor. De viitor n-avem de ce ne teme...

LĂCRIMIOARA: Ce spui e mai mult în favoarea Valeriei. Tu, însă, nu uita că am nevoie în exclusivitate numai de prezent. Sunt tînără, frumoasă, şi îmi trebuie susţinere materială...(*Formează din nou un număr la mobil şi se răstesţe la mama, grăbind-o să se întoarcă mai repede. La poartă urlă claxonul. Copilul plînge. Şovăitor, Sebastian pleacă întristat. Curînd apare Maria.*) Slavă ţie, că ai sosit. Colegul tău

mi-a făcu capul calendar cu vorbăraia lui! Ce om năduhos, Doamne!

MARIA CUCOȘ: Calmează-te! Le reparăm pe toate (*Lăcrimioara intră în casă și după o mică pauză reapare îmbrăcată elegant, bine dispusă*). Adevărat a spus colegul că semeni cu o balerină!

LĂCRIMIOARA: *Bătrînciosul*?! L-am trimis să facă bani. Iar eu plec să-mi trăiesc tinerețea cum se cuvine, după canonul bisericesc. Așa spune preotul în predica sa la sfîntul locaș?

MARIA CUCOȘ: N-ar fi rău să mergi și tu din cînd în cînd să-ți ispășești păcatele.

LĂCRIMIOARA (*Claxonul sună insistent la poartă*). Hai că vin, vindereule! Vin.... Așteaptă! (*Apare Profir.*)

PROFIR: Ia seama, te duci cu un bărbat într-o direcție necunoscută. Și nu uita. Cînd se culcă doi, din pat pot să se scoale trei!.. Păzea! Ai adus unul din flori! Astîmpără-te!

LĂCRIMIOARA: Gata, eu plec! Le-am pus pe toate la cale și plec! Viața oricum e frumoasă! (*Îi sărută pe toți și dispare.*).

PROFIR (intrînd în casă, cântă):

Popușoi bătut de brumă
Ca copilul fără mumă

Popușoi bătut de piatră
Ca copilul fără tată

Popușoi cu frunza-n sus
Sărut ochii ce te-a pus

Că te-a pus cu jurămînt
Să mă vîre în pămînt.

(iese din casă și privește mirat la soție) Oare nu-i așa ce se spune în cîntecul ista vechi,vechi,auzit încă de la străbunelul meu? Viața, se spune că-i legată cu ață, dar ea, spre deosebire de oameni, e veșnică!

MARIA CUCOȘ (după o pauză): Așa s-au petrecut lucrurile și în sfînta duminică de azi... Nici nu știu ce să mai fac și ce să mai zic...Oare viața asta noi ne-o trăim cum se cuvine? Ce să mai facem, ca s-o trăim corect?

PROFIR: Liniștește-te! Cine-și trăiește viața cum se cuvine?

MARIA CUCOȘ: Unul Dumnezeu știe... Eu nu știu cine o trăiește așa cum s-ar cuveni. Poate se găsește cineva să-mi spună?

(*Cortina*)

POEME

Anotimpurile femeii dragi

O să mă doara, dar n-o să mă supere indelungatele tale tăceri!
Voi ști c-această stare de lucruri îți este prielnică.
Voi ști c-o să te simți ca un izvor limpede, oglindind soarele…
Un sarut de raze pe fața ta curată mi te destăinie că ești cea dintotdeauna!
Te port în suflet ca pe-o icoană, cum te-am mai purtat!
Mă voi sfătui, te voi intreba chiar și-atunci când n- o să-mi fii alături,
Când nu mă vei auzi, nu mă vei vedea, nu vei dori să-ți bântui gândurile toate...
Eu, oricind avea-voi nevoie de tine, de numele tău ca de verdele proaspăt
al ierbilor,
De-al primăverii cer înourat în depărtări, aducător de ploi liniștite;
Te voi chema și în iureșul noianului de frunze căzătoasre ale toamnei
Prin foșnetul cărora atât de mult ne era drag să pozăm fotografului…
O să te chem pe vremea vijeliilor, fulgilor rebeli ai iernilor albe –
Când străzile vor fi aglomerate de automobile claxonînd zgomotos în pană…
Femeia anotimpurilor mele, rămâi în lumea mea!

IUBIRE DE DEMULT

Tristeţea ta e cea a lumânării
De pace şi lumină-aducătoare,
Mereu suavă şi seducătoare
Atât de caldă şi-nduioşătoare.

Oricând poţi fi o salvatoare-a sorţii!
Iubirea-mi de demult mi se-nsenină
Sub ochii tăi se-ascunde văpaia nopţii
Ce-a ars cândva de-atâtea taine plină.

Reci fulgi mi-acoperă în zi speranţa,
Speranţa care-a fost şi-a ars odată,
Luceferii din ochii tăi spre viaţa
De ieri mă cheamă,-atât de zbuciumată!

S-au spulberat prin ani visuri, dorinţe,
Azi umbra lor încearcă să mă doară,
Dar nu fac loc la alte suferinţe,
Iubirea cea de ieri nu mă-nfioară...

...Frumoasă, caldă, tristă lumânare...
Azi palida-i rază nu mă recunoaşte!
Iubire, cea de ieri, răscolitoare –
Nu mai renaşte azi, nu mai renaşte!

Scrisoare Rusiei la 200 ani de ocupație

Rusie cu numele frumos de mamă,
Cu plaiurile tale țesute cu mesteceni,
Cu oameni talentați și genii de talie mondială–
Ai față de mine-o datorie:
În schimbul respectului și admirației mele,
Întoarce-ne cele furate din trupul României
Și nu te complace privind cum noi, românii,
Ne chinuim sub cizma ta economică,
Cum fiii tăi șovini, cum maloruşii
Îmi batjocoresc, graiul, neamul,
Scîrnăvesc cetățile Hotin,Soroca,Tighina,Akerman?!
Oare nu-ți ajung pămînturile (aşijderi acaparate)
Ale iacutului, ciucciului, carelului, calmâcului..?
Rusie, soră, cu numele frumos de mamă!
Întoarce-te acasă, la cîmpia Valdaiului, la
Pomori, la orașele tale pline de glorii de pe Cama și Oka,
La matuşka Volga,la moşia lui Ivan cel Groaznic...
La hotarele tale date de la Dumnezeu
Iar pe noi, românii, înjosiți și umiliți de 200 de ani –
Lasă-ne în pace! Nu ne mai fura atîtea veacuri,
Viața asta are porțile deschise, iar 200 de ani, tu Rusie,
Ai văduvit pe mulți strămoși de-ai mei de Patrie!
Mă sufoc dar voi izbucni și mă voi revolta
Contra minciunii pe care tu o pui în capul mesei
Învățîndu-ți progeniturile că raptul Basarabiei
Este o simplă eliberare! De cine ne-ai eliberat tu,
Rusie? Dacă fiii și fiicele tale mă înjosesc de 200 de ani
Și nu au de gînd să plece acasă la tine, țară pe parcurs –
Sărăcită,văduvită,hărțuită de războaie?
Rusie, cu Dostoievski, Cehov, Kandinski, Ceaicovski...
Fii înțeleaptă și ștergeți rușinea față de poporul meu
Și împreună cu ukrainenii, frații tăi de sînge, eliberează-mă
De această umilință nu mai chinui poporul meu român.

Sfârșit de faur

Afară-i trist, zăpezi albesc pe case,
Pădurea-n zbucium e, e-n firea ei,
Pe ramuri rătăcite frunze-ncă rămase,
În zdrențe toamna e, făr-de scântei...

Unde sunteți, voi, gânduri rătăcite?
Pestetot se-așterne pătimaș făclia
Lumini de gheață limpezi,rotungite,
Ce-anunță-a iernii albe agonia...

E luna faur, melancolică, duioasă...
Respir-a primăvară așteptarea
Și mai mocnește-o lumînare-n casă
Pe-un geam stăruie suflarea...

Amurg

Gândurile mele răzleţite,
Par lăcrămioare negre pe zăpadă:
Speranţe multe, crude, umilite
Nu vreau lumea să le vadă...

Fără de stingere-i o singură lumină –
Cu fulminanta mea copilărie –
Zilele-i duioase-au să revină,
Lăcrimioare albe-au să reînvie?

De ce-mi pare viaţa o poveste,
Basm cu albe, negre lăcrămioare?
Cad din bucurie în tristeţe
Ca-n amurg după o zi cu soare...

Pomii înfloriţi sunt o minune
Chiar de sunt sădiţi în cimitire:
Moartea poezii frumoase spune,
Universu-i numai nemurire...

Toate rotungesc Planeta Vieţii;
Generaţii trec mereu sub stele,
În amurg şi-n zorii dimineţii
Doar natura- proaspăt să ne spele!

Eu sunt, un firicel, o rază:
Şi-i mai mult cu mine universul
Căci îl am pe Cel de Sus în pază
Ce-mi veghează inima şi crezul!

DOUĂ MOMENTE
Momentul I

Am călătorit ca un orb rătăcit,
Prin atâţea ani, prin atâtea zile...
Dar m-a făcut să mă trezesc din toate
Vai, neiertătoarea realitate
...Chipul tău frumos ademinitor
Mi-a hrănit speranţele mele,
Prezenţa ta îmi umple inima, sufletul
Fără de tine totu-i pustiu,
Paşii mei de-adolescent s-au topit,
I-a înghiţit tristeţea de cenuşă
A asfaltului
Un singur gînd mintea-mi stăpîneşte
Că poate acuş, ştrengăreşre
Vei apărea de după colţ
Frumoasă, zveltă, ca alte dăţi
Cutremurător de frumoasă...

Momentul II

Numai cu flori-mperecheate
Se duc la înmormîntate,
Le pun la căpătâiul
Sau pe pieptul celui decedat...
Astfel am făcut de fiecare dată,
Dar, în tristețea mea nerostită,
Convins sunt că voi muri și eu cândva
m-am întrebat:
– Sunt frumoase aceste flori?
– Vor fi pe placul defunctului dacă
acesta pentru-o clipă,-ar învia?
– Florile-acestea sunt necesare?
– Ce rost mai au aceste astre
Atât de frumoase
La căpătâiul mortului din sicriu?
...Florile-acestea – încununează
Pagina unei vieți de om
Scrisă pe răbojul vremii
O practică a universului uman...

Surprize

Amicului Viorel Gore

Ni-i viaţa plină de surprize:
Ne naştem – pentru trai incandescent
Destinul este-o barcă-n vânturi prinsă
Pe clipe de etern eveniment.

Surprizele ne macină-n văpaie
Trăim eşec şi reuşită, bucurii,
Tot traversând ninsorile şi ploaie
În drum de fundătură şi câmpii.

Făr' de surprize viaţa este tristă
În aşteptarea lor neastâmpăraţi,
Una ne-nălţă, ne scoate pe pistă,
Iar alta ne trimite la juraţi…

Corăbii mari brăzdează oceane,
Surprizele din cer ne urmăresc –
Cu-Americi, sărăcie, milioane…
Sub obroc ele nu se tăinuiesc...

Surprizele din trenurile vieţii:
Cu gări aglomerate necontenit
Ne duc din zarea lină-a dimineţii
Până la steaua cea de asfinţit.

Femeiea – cireașă

Gura rumenă-i cireaşă,
La urechi cercei îţi pun –
Cântă soarele-n grădină
Când de dragoste îţi spun !

Dulce-amară cireşică
În paner, la gura ta,
Dulce zâmbete se-nspică,
Ramu-i plin de rod se-nfierbânta...

Am să vin la tine-n vară
Către-un dulce pom rodit,
Aripi moi de primăvară
Stinge-or un sărut grăbit...

Mult duioase, mult visate
Cireşele de pe ram...
Şi am gura care arde
Şi cerceii roşii am...

Aduceți Basarabia acasă!

Fiului Petrică

Basarabia este pământ românesc,
Scris e pe răbojul vremilor trecute!
Basarabia ne e jalea și durerea
Plaiul nostru atât de mult iubit!

Tineri cei plecați la-nvățătură,
Fiți la anii voștri ne-nfricați,
Aduceți dreptatea-n bătătură
De la Mare până la Carpați!

Basarabia – ne fie-acasă!
Dragi prieteni, tineri – vă iubesc!
Ora cea din urmă – de mă lasă –
Fără jale vreau să mi-o trăiesc!

Fiți neînfricați – amici, amice,
Adevărul nostru este greu:
Peste hrăpăreții muți să pice
Cel blestem ce-i dat de Dumnezeu!

Noi ne vrem familia-n hotară
Căci românii au Mărețul drept
De-a trăi cu libertatea-n Țară
Cum dorește Domnul Înțelept!

Să fii tu...

De ce să-mi fii tu lacrimă uscată
Precum o boală grea, nevindecată?
De ce să-mi fii tu gând hidos, nebun
Un rug în care arde tot ce-i bun?
De ce să-mi fii tu faptă ne-nțeleaptă,
Un haos de lumină-ntunecată?
De ce să-mi fii memorie-ngrelată
O lamă de cuțit însângerată?
De ce să-mi fii tu dor frumos, pierdut,
Un gol făr' de sfârșit și început?
Mai bine să-mi fii pasăre în zbor
Ce vine-acasă de la ecuator!
Mai bine să-mi fii pom de roadă plin –
Eu fericirii tale să mă-nchin !
Mai bine-o șoaptă dulce de iubire –
Un univers – cât o nemărginire...
Mai bine doar o rază de lumină
Când inima de bucurie-i plină...
Mai bine-un simplu strop de apă vie
Ce vindecă-o durere din vecie...
Mai bine-ai fi, din toate câte sânt
Lumina mea pe-un bulgăr de Pământ!

Să nu-mi distrugi iubirea

Nepoatei Mădălina

Să nu-mi distrugi iubirea,
Credința și răbdarea,
Să nu-mi strivești speranța –
Astâmpără-mi iertarea!

Să nu-mi negi chipul, dorul,
Puterea și dorința,
Ființa-mi și amorul:
Distruge umilința!

Să nu-mi negi amintirea,
Prezența și-ncântarea,
Să nu-mi furi visul, știrea
Când vine Întâmplarea!

Să nu-mi furi nici cuvântul,
Cum mi te-nchipui toată,
Să nu-mi omori nici gândul...
Fiind mireasă, măritată!

Gânduri multe, regăsite...

Nepotului Victoraș

Gânduri multe, regăsite
Sub a mele stele triste
Gânduri multe, ofilite,
Multe – poate-anvangardiste...

Gânduri mari, din zbor oprite,
Sufletului-n dor lăsate,
Gânduri – dragostei dorite
Pe vecie-mbrățișate...

Gânduri ce-au zburat prin lume
Și-acum revenite – acasă
Pline de înțelepciune –
Unele cu-aripa arsă...

Gânduri multe, îngropate
Unde-n haos nu-i ieșire –
Unde vi-i lumina-n toate,
Unde-i ora de-mplinire?

Gânduri neglijate-odată –
Ce destin e-acum de vină?
Floarea voastră luminată
Ar fi fost în zi deplină!

Gânduri în prezent pierdute,
Vă vreau vlaga de-altădată,
S-aveți aripi ne-ntrecute
Pentru viața ce vi-i dată!

Meditații

Am zburat în timp dar am căzut
În realitate...
Chipul tău ascundea o speranţă!
Cînd în al tău oraș sfânt
Zăceau străzile pustii,
Bătrînei veseli păşeau agale unde şi unde,
pe la colţuri, şi-n parcul verde
Lipsit de persoane tinere...
Amintirile au rămas în urma paşilor adolescentini
În stolul gîndurilor migratoare...

***

Azi duc flori frumoase în pereche
Flori vii
la căpătîiul amicului răposat
Sigur pe tristeţea mea mă-ntreb:
Oare ele-s frumoase?
Oare ele miroase?
Ele-s plăcute?
Ele-s durute?
Ce soarta au florile frumoase
La căpătîiul amicului?
Ele încununează o istorie, o epoca,
Sau o filă obişnuită, banală chiar
A universului uman?

Sindromul așteptării

Aşteptăm clipele frumoase
Ale primei întîlniri, apoi...
Sunetul primului clopoţel
Din prima zi de şcoală,
Apoi clipa siderală
Cu fiorul primului amor,
După care aşteptăm solemn
În incinta actelor stării civile
Dezmierdaţi de marşul Mendelson...
La pragul maternităţii,
Toată viaţa-i aştepatre!
Aştepţi, aştepţi, aştepţi
Să treacă viaţa
Clipe,clipe,clipe!
Picuri, picuri, picuri!..
La drumul cel de-apoi
Cînd a venit sfârşitul
Toţi semenii tăi sunt
Te urmăresc, aşteptînd
Să vadă cum cobori
În pămîntul veşniciei.
După care tu nu mai aştepţi nimic.

Oboseala

Oboseală, nu te-abate,
Tu îmi furi din libertate,
Chiar de-i cald, chiar de-i răcoare –
Eşti din semne de-ntrebare:
De-unde vii? De ce-i tristă
Umbra ta-mpăienjenită?
Oboseală, moleşală,
Oră tristă care-nşeală,
Ceas cu cer golit de stele,
Noapte a căderii mele,
Spaţiu fără de iubire,
Rătăcire, despărţire,
Cuminţenie bolnavă,
Ape scufundând o navă,
Pădure verde, pustie,
Păsăret ce întârzie...
Oboseală, moleşală –
Nici tu viaţă, nici tu boală,
Nici un glas nu mă răscoală,
Pasu-i mort, inima-i goală –
Cine sufletul mi-l scoală?

Femeii care-l poartă-n suflet
pe Ernest, viitorul nostru copil

Dorul tău mă cheamă,
Dorul tău mă arde,
Lacrimi se destramă,
Umezind pleoape.

Poate că regreți ceva
În tristețe pasul ?
Ziua-ți este noapte
Noaptea-ți moare glasul...

Ca dorit destinul
Să te știi cu mine,
Dar să ieși cu plinul
Când la prag dorul îți vine.

Soarta ni-i comună,
Datu-ne-a-ntâlnire,
Vremea ne îmbună
Numai cu iubire.

Să n-ai îndoială, frică
Cînd dorul meu te-ajunge
Deși bătrîn al meu sînge
Strigă că sunt tînăr încă.

Dorul tău să mă tot cheme,
Dorul tău să mă tot ardă –
Și nu te mai teme:
Asta ne e soarta!

Vom fi mereu alături –
De ne-o fi rău sau bine:
Soarele ne scaldă
Cu noi raze altă zi cînd vine...

Și-a veni din taine,
El ne-a fi odorul –
Ernest ne va aduce
Mândru-viitorul!

Zi ratată...

Zi ratată, zi ratată –
Panglică îndoliată!
Moleşală şi rutină –
Chiar de-a fost o zi senină...

Chipuri, mutre arogante –
Zeflemea de cioburi sparte!
Cu eşecuri, clipe şterse –
Numai scopuri, interese...

Umbrele trădează norul,
Apa curge – spart e-ulciorul!
Cade tencuiala toată –
Spart e visu-n zi ratată!

S-a rupt struna la chitară –
Lumea a pornit să moară!
Oamenii meşteresc sicrie –
Ceasul meu mai întârzie!

Cum s-opresc cu-a mea voinţă
Răul care m-ameninţă,
Brută, scârbă şi-perfidă –
Cea invidie sordidă...

Toate-acestea sumbre pete
Fac viaţa să-mi repete...
Zi ratată,zi ratată! –
Panglică îndoliată !

Dorința

În grădina înrourată
De steluțe luminatată
Vine noaptea cu un dor
Cu-un vis fermecător.

Eu la chipul tău mă-nchin
Amintirile cînd vin…
Despre serile de vară
Petrecute-odinioară.

Noapte bună, somn ușor,
Dulce, Înger Păzitor!
Te aștept, sclipiri de stea
Să revii în lumea mea!

Cântare tristă

O, Țară fără tineri,
Doar cu bătrâni la poartă
Cerșind, plângându-și dorul
Și încă trista soartă...

Stăpân nu are țara,
Doar hoți în capul mesei
Și-ncă prezent muscalul
Ce-njură făr-să-i pese!

O țară ruptă-n două,
De la moșii străbune
Circarii, scamatorii
Fac drum mereu minciunii...

Iar lumea pleacă, pleacă,
A-mplut străinătatea
Căci vrea să guste-oleacă
Din ce e libertatea!

Tot mai puțin poporul
Acasă trist rămâne,
Vai, cât de greu e dorul
Sub genele bătrâne!

Istoria ni-i strâmbă
Și parcă strâmb ni-i graiul,
Strâmb sufletul ce scuipă,
Și strâmb ne purtăm straiul!

Dă, Doamne, vreo schimbare,
Ne treacă-n altă lege,
Vai, viața ce ne minte,
Vrem a o-nțelege!

Da, țara-i fără tineri
De mult fugiți de-acasă,
Doar cu bătrâni la poartă
Ce tristul dor și-l varsă,

Dor mut, făr-de cuvinte,
Un dor ce nu-i ajunge,
Hei, cea cu coasa-n minte
Nu vine, nu-i mai strânge...

...Care este țară, tată,
Tu mi-ai lăsat ceva zestre?
Cu fruntea-n jos plecată –
Ea este? Au, nu este?

O țară fără tineri
Cu hoți peste moșie –
Aceasta-i zestrea, maică,
Ce mi-ai lăsat-o mie?

Și aș fugi în lume
Să plâng – cât mai departe,
Departe de-o prostie
Ce nu mai are moarte...

O țară fără oameni tineri
Cu hoți în capul mesei
De-o veșnicie tot aștept
Dreptatea ca să vie.

Iunie la Bălți

Oraș al teilor și-al fetelor ochioase
A câta oară eu revin la tine,
Pe-alei cu țigăncușe și sălcii mari, pletoase,
Cu ploi torențiale dar și cu seri senine.

Îmi surprind copilăria și zilele de-altădată
Când veneam cu tata la iarmaroc de vite...
Privesc studenții veseli și forfota din stradă
Și casele evreilor uitate, părăsite...

Oraș cu brazi și cu mesteceni
Aduși aici de-ai Rusiei feciori
Cu foame, c-umilinți, cu legi barbare,
Cu comunizm ce semăna fiori.

Ne-au înjosit feroce limba țării
Și exilați am fost de pe-acest plai
Ca pe vecie să fim dați uitării
Sub brazii lor, sub verdele lor strai.

Ne-a venit lumina dar nu de la moscălie
Și nici de pe la Kiu, precum se minciunea...
Pe-aleile-ți de dor, oraș al poeziei,
Mi-e drag să vin sub tei, ca-n copilăria mea.

Oraș al teilor și-al fetelor frumoase,
Oricât de crud ni-i timpul la tine am să vin
Și-n zile mai senine, și-n cele mai ploioase
Ești nordic giuvaier, ești visul meu divin!

Blestemul Soarelui

Nu e modest să stau ascuns ca într-un gălbenuş de ou
Tulpinile supărate ale copacilor.
În amintire răzbate fiorul copilăriei
Melodii populare româneşti răsună
Ca atunci, la şcoala din Ineasca
Noi atît de romantici...
Roţile anilor au împotmolit trăsura prezentului –
Deseori am fost lipsiţi de vitaminele soarelui
Umilit de confruntări nocturne...
În ajun de a asalta infinitul
Aidoma culorilor: roşu, galben şi albastru.
Înfruntăm negreaţa care vine de la răsărit
Cu realitatea lor îmbibată cu aburi de alcool
Cu fum de ţigară şi gloanţele Fratelui mai Mare! –
La geamuri grele realitatea se sfieşte de visele soarelui...
Încerc să lupt cu razele otrăvite ce răpesc frunzele...
Cer ajutor de la semenii mei
Dar dau peste multe cozi de topor!
Activi, agresivi, cu pretenţii de martiri!
Iar pe inscripţiile mormintelor
E acoperită veşnicia într-un gălbenuş...
Soarele coboară în realitatea blestemului.

Umbra din mine

Ticăie acele orologiului sidefiu...
Ochii meditează… rîndurile scrise
Pare o aventură, o umbră,
Doar o şosea în paragină mă duce-n neant.
Creaţia mea n-are valoare,
E o antrenare în nebunie...
Optimismul cearcă să mă salveze.
Realitatea, experienţa acumulată.
M-au făcut o trestie ambiţioasă, gînditoare.
Am trăit şi trăesc cugetînd.
Să confrunt răzbunător timpul!
Îmbătrînesc! Ca toate cenerațiile de ieri şi de azi…
Tristă realitate de care nimeni nu scapă!
Cei tineri de azi şi de ieri îmbrăţişează bătrîneţea:
Viaţa e poezie, dar şi multă proză.
La un loc cu Aleea îndrăgostiţilor.
Cu flacăra lumînărilor ce razbat întunericul.
Sunt încă tînăr, dar talentul mi-i încorsetat în proteze!
Haos în gînduri ca exemplu de...prefecţiune
Să mai trec o dată vaţa-mi prin indigou?
Astfel mă voi debarasa de umbră
Şi voi întîlni femeia care n-are de unde veni
Să lumineze umbra din casa cu bătrîneţe, pustie…
Lucrul nobil care mi-a rămas e să visez
La flori de primăvară, împreună cu Pablo Neruda
Alături de stelele cerului, de luna liniştită
Care-ar îmbuna umbra mea.
Şi-acestea toate luate launloc – constituie Universul
Cosmogoniei plină de meditaţii tîrzii,
Chiar dacă umbră rămîn pe o şosea în paragină
Care duce în neant, continui să mai trăiesc.

Leagănul de vis al iubirii fără de răspuns

Au devenit proverbiale
Toamnele din pădurea Ciocanei
Aici ca nicăieri roiesc frumos frunzele-n octombrie
Îngălbenind odată cu povestea
Declarativă a unei iubiri...
Cu un sfîrşit banal! –
Iubirea se scutură de pe ramurile vîrstei
Şi-mi surîde plină de riduri adînci
La geamurile împovărate de singurătate
Doar realitatea cu razele stelelor-diamante
Încearcă să mă delecteze cu... *tombola*
Chipurile cunoscute din cimitire...
Zadarnice deveniră insistenţele mele la receptor
Chemînd prin telefon să vină-napoi tinereţea.
Devin ridicol în faţa femeilor
În corpul cărora clocoteşte tinereţea.
Pe covorul de frunze galbene
Luminate de razele diamantine ale stelelor
Domnesc tăcerile eterne fără de răspunsuri.
Deja şi fără de-a mea existenţă...

Umilința

Timpul ca o umbră demoralizată
Hăulește pe șoseaua-n paragină ce duce ...nicăieri
File răscolite de furtuni înverșunate
Tulbură umilință trăită permanent.
În această-nvălmășeală maliţioasă
Parcă s-ar complace de la 1812 încoace
O barbarie nomadă, cu lecţii inclusiv şi de canibalism
Cu interzicerea slujbelor în biserică pre graiul meu
Ca un scriitor mediocru am dreptul de-a pune întrebări:
Cîte icoane şi cîte biserici mai ai nevoie să construieşti
Pe temelia barbariei tale?
De cîte râuri de lacrimi ale popoarelor subjugate
Şi pîngărite de tine mai ai nevoie *Matușca*?
Oare de cîte veacuri mai ai nevoie ca
Șovinismul tău agresiv
Să se complacă în oceanul de ocupație
Deznaționalizezi neamul meu, Matușca?!
Și... aș îndrăzni umilit să te mai întreb:
Cît o să mai contribuie cazacii tăi la schimbarea fariseică
a proporției demografice,
Cît o să ne mai umilești, și o să mai huzurești
Pe pământul Patriei mele sfinţit de Dumnezeu,
Matușca?..

***

Fiului Radu

E vie-amintirea de tine lăsată acasă
Cu anotimpuri ce dau în tristeţe şi frig
Instrăinarea de ani s-a făcut nemiloasă…
Cînd lumînări de-aşteptare la geamuri se sting.
Drumul tău prin străini risipit e-n ninsoare
De pe o poză mai veche ne priveşti ca un Zeu!
Dor de tine ne este la fraţi, surioare
Le eşti scump, te păstrăm lîngă suflet mereu.

Radul nostru, nu fi rătăcit
Te chemăm din lumina-iubirii
Să trăieşti un destin fericit
Cu Luceafăr pe ceru-mplinirii.
Un trecut să omori e durut...
Amintirea de tată-o păstrează
Cînd nu uiţi de părinţi e ştiut
Peste toate norocul te urmează

Livada în flori la Moldova, te-aşteaptă
Să vii cu iertarea şi vraja chemării
Dorul vesel privirea îndeasă
Cînd dorinţa dă sens primăverii
Ocroteşte-al tău drum de tristeţe
Presoară-l întruna cu flori de zambile
Peste ani să păstrezi tinereţe
Plină de pace cu zile senine.

Cântecul fiului Sorin

Într-un declin al sorţii
Se află azi Moldova
Când fiicele, feciorii
Ne părăsesc cu toţii.

Pe alte dulci meleaguri
Cu străzi mai luminate
Şi-aruncă moldovenii
Speranţele lor toate.

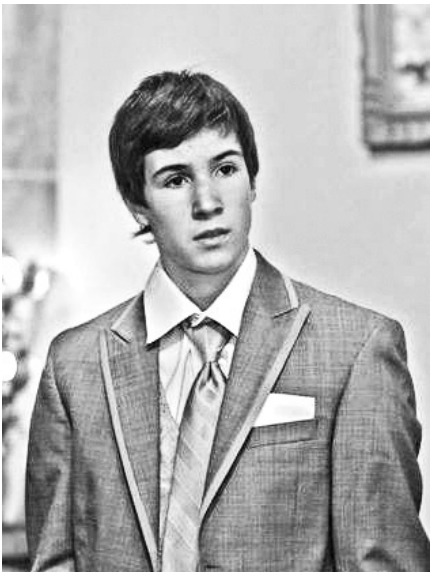

Încet, încet se uită
Istorie şi soartă
Şi doina cea străbună
Şi nucul de la poartă.

Se uită ciocârlia,
Se uită cimitirul
Ne părăsim moşia
Şi-n lacrimi – trandafirul...

Vino, măi Sorine
Şi nu ne uita
Te dorim acasă
În Moldova ta

Acolo-n altă ţară
Care tribut ne cere
Se nasc copii de-ai noştri
Dar tot dintr-o durere.

Ne amăgesc străinii
Pentru un colţ de pită
Iar ţara-ne Moldova
Rămâne părăsită.

Rămâne chinuită,
Rămâne nepăzită –
Străinii vin cu droaia –
Din nou e cotropită!

Fecioarele, feciorii
Tot pleacă-n stoluri, pleacă –
Așa li-i gândul, visul,
Să nu se mai întoarcă.

Dori-vă-veți odată
Acasă de-a vă-ntoarce,
Dar nu veți găsi maica,
Nici satul, să vă-mpace...

Și-atuncea o să plângeți
Și-o să chemați trecutul,
Dar totu-a fi-n ruină
Și mort va fi sărutul...

Veți apuca iar drumul
Lung, al înstrăinării...
Dar, veți găsi salvarea
Pe căile uitării?..

Vă chem mereu acasă
Ca să veniți cu toți
Aici ne este țara
Iubiți compatrioți!

***

Fiicei Valeria

Soarele răsare peste viața ta,
Plină ești de farmec, Valerica mea.
Ești ca o steluță, bună și blajină,
Dulce, hărnicuță ca și o albină.
Vii ca primăvara peste o cîmpie
Într-o dimineață de copilărie,
Zboară fluturașii ca în poeniță,
Parcă-s floricele pe a ta rochiță.

Ești gherghină de lumină
La bunica în grădină,
Valerica!
Veselă, fermecătoare,
Floare, toată-zîmbitoare,
Valerica!

Ca și astă vară ne vom întîlni,
Prin frunzișul toamnei iar vom hoinări.
Iar cînd la ferestre fulgii vor dansa,
Tu să știi că-i faur, și e ziua ta!
Cu aripi de vise, te voi mîngîia,
Toată viața-n suflet eu te voi purta.
Scumpa mea mezină, dulci sunt anii tăi,
Să lucești ca steaua peste lunci si văi!..

Morala

Natura iar îmi cere socoteală
Mereu îmi dă de înțeles...să plec
În capul mesei stă Morala!
Socoate anii care-mi trec.

Deja nu am nici o-nvoire
La domnişoare liber să privesc
Sunt condamnat, nedemn de o iubire,
În tihnă să-mbătrînesc!

Ca de planton, morala stă la pîndă
Condiția eternă s-o respect
Chiar dacă bătrîneţea de se mai vrea-n tinereţe...
Dar trebuie şi e nevoie-n jos să merg.

Chiar dacă sufletul mereu doreşte
Să ridic făclia cît mai sus
Morala şi natura mă îmbătrîneşte
Şi îmi arată zîmbitoare spre apus

Afară e acelaşi vînt şi ploaie
Nimic nu-i schimbător, ne repetăm!
Din veac în veac natura e vioaie
Dar şi-i nebună de n-o respectăm!

Umbra privelegiată

Peste tot mă petrece,
mereu e prezentă
Atunci cînd greşesc,
şi cînd sărbătoresc
umbra mea.
Umbra mea sunt părinții
Copiii mei sunt deja umbra mea
Continuă lanțul de umbre
Oameni deştepți,
Situații favorizate
Ratate, totul e umbră
Totul sunt umbre
Chiar dacă ne ambiționăm
Şi nu dorim să recunoaştem
Legile umbrei,
Legile umbrelor.
Umbra mea e veselă, e tristă
Dar ce folos dacă e trecătoare
Şi se topeşte, dispare în timp.
Fraților ce veniți după mine
Nu vă faceți iluzii cînd eu voi fi acasă,
Iar voi, cu umbrele voastre
În ospeție...

Pentru NP

Esti fiinţa pentru care nu regret că-mi irosesc visele
Să-mi construiesc biografia,
În care clădesc amintirile...
Eşti fiinţa, căreia Zeii au născocit miturile

Noaptea caută luminînările aprinse
În candelabrele sărbătorilor.
Eşti fiinţa care mă atrage
În prezent şi-n a viitor.

**

Vin şi vin şi tot vin peste noi porcălăii
De la 1812, neîncetat
Cu săbii pe tancuri cu deportări şi cu foame…
Să minciunească întruna că ne-au eliberat!

Ne-au răzleţit moşia, pe-a mea soră şi frate
Pe-a lor coştireţe cu-agresiv şovinism
În timpul de foame din 46-47
Au dat lecţii barbare de… canibalism.

Ne-au silit, ne impun să-i iubim ca pe frate
Schimbând raportul demografic mereu
Iar azi porcinele-n a noastre oraşe şi sate
Nu ne respectă şi n-au frică nici de Dumnezeu!

Ne-mpotmolim într-o mare problemă
A cincea coloană peste-al nostru popor
Nomazii la sud, slăninarii la nord infiltrează
Toţi potlogarii bizoni şi cozi de topor!

Astăzi uitat-au complet porcălăii
În vara lui ’40 au ucis şi-au aruncat în gropi de var
Bătrîni, femei, copii...
Şi rupt-au din trupul nostru şi munţii şi marea
De le-au cedat grohăind la slăninari.

Doamne, ajută, ne izbăveşte odată
De porcălăi agresivi, cu rât de beţivani
Reîntregeşte Moşia mea ocupată
Eliberează-ne după 200 de ani.

Ei îmi interzic să fiu patriot
Aici aduc stârpituri de aiurea, numai noi să nu fim,
Să nu avem nici credinţă, nici istorie
Mitropolitul lor ne-aminteşte mereu de ţintirim

Azi, porcălăii la poarta Tighinei
Iar şantajează cu-a lor rât muiat în gaz şi petrol
Ne ameninţă-un robinet că-l închide

Cine oare-i va-nchide vreodată-n ocol?
Doamne, fereşte-ne de-eterna urgie
De aceşti-şovinişti, minciunoşti, nătărăi...
Adu-ne pacea pe- a noastră moşie
Ne izbăveşte în veci de-agresivi Porcălăi!

Dar ei vin şi tot vin peste noi... porcălăii!

O. Bogomia

Te-am întîlnit la ***Porțile Regilor***
într-o zi fierbinte de iarnă.
La Luxor Nilul era lenos,
iar tu cu pletele blonde în vîntuleț
zîmbeai jovială,
îmbiindu-mă parcă s-accept veșnicia antică.
În ungherele fericirii
erai un trandafir plin de culoare
ce-mprăștia speranțe!
Venisei din Belarus, de la *Belavežskaja Pušča*,
unde, ca să se salveze,
au migrat zimbrii lui Dragoș, odinioară!
Dumnezeiescul tău chip
Sporea și, tot ce ne doream,
era să rămînem lîngă statuia lui ***Ramses***
și a iubitei lui soții ***Nifertari***
(din cele peste o sută pe care le-a avut).
Iubirea e totuși ceva deosebit
în oceanul sentimentelor umane…
Ce să fac ca să rămân în memoria ta?
Domnișoară cu chip divin din Belarus,
de ce mi-ai lăsat atîta dor
în viața asta și așa de suferință plină?
Oare nu pentru că lumea supraviețuiește
doar datorită iubirii și frumosului?

Scrisoare morții mele

Am însușit, știu bine,
Că ţii drumul spre steaua mea.
Din ziua naşterii lucirii ei pe cer
Gânduri grele-mi trimiți …
De ce fugi de judecată când Te-ntreb:
Ce merit ai ca să-ți dau socoteala,
Îţi imaginezi că o poți avea înaintea
Clipei hotărâte de mine?
Încă nu sunt locuitorul Împărăţiei tale,
Îmi place viaţa şi încă pot să zbor
Pe-ntinsurile neasemuite
ale patriei mele – Romania!
Dacă trebuie şi sunt obligat
Să mă despart de tinerețe,
Să îmbrăţişez anotimpurile
în eterna lor depănare,
ca să ajung pe făgaşul tău,
în zilele apropiatei ierni,
Te rog, nu te supăra şi ai răbdare…
Neapărat voi ajunge la tine,
dar nu mai devreme de primăvara lui 2025.

Catren femeii dragi

Și tu nicicînd n-ai fost cu doruri multe
Ca să accepți speranțele de ieri
Chiar daca soarta într-un ritm te minte
Și îți păstrează-n suflet vechile dureri

Bietul sentimentalist romantic

Ştiu că mâine voi primi riposta femeii,
Pe care-am încercat s-o acostez în reţeaua de socializare
cu flori şi cântul unei gâze emblematice
popoţată pe-o păpădie mlădioasă!
Ştiu că voi fi acuzat pentru mesajele mele
Kilometrice, întortocheate, ştiu...
În afara gesturilor mele nechibzuite
Ea a văzut urâtul şi neîndemnarea mea,
Imaginându-şi că sunt un afemeiat incurabil,
încurcat în păienjenişul internetului
sau printre păpădiile verzi,
un ramolit, atins de senilitate,
pe care oricât ai vrea n-o mai poţi ascunde.
Mă împac cu gândul, că poate a cunoscut şi ea
chinurile dragostei târzii...
La anii mei m-am împotmolit
şi sunt iremediabil ridicol.

AMINTIRI DESPRE...

ALEXANDRU COSMESCU
(prozator, eseist, traducător)

Se ştie că cei mai mulţi dintre tinerii care aspiră la titlul de scriitor îşi caută la început un mentor, cineva care să le verifice primele încercări timide, eventual să-i ghideze şi să-i ajute. Nu am făcut nici eu excepţie de la această regulă. Căutam pe cineva în care să am încredere şi să-mi insufle, la rândul lui, încredere în mine şi în ceea ce scriu.

Alături de maestru. 1987

Un cunoscut mi-a sugerat şi un nume: Alexandru Cosmescu. Spunea că e un om bun, atent şi grijuliu cu tinerii începători şi că îl pot găsi la revista „Nistru", unde conducea pe atunci secţia de proză. Nu era un nume nou pentru mine: mulţi dintre clasicii pe care îi citisem la şcoală erau transpuşi într-o limbă fermecătoare anume de el. Aşa că, într-o bună zi, pe la sfârşitul anului 1979 sau începutul lui 1980, mi-am luat inima în dinţi şi am trecut pragul Uniunii Scriitorilor, unde îşi avea sediul şi revista „Nistru" (ulterior „Basarabia"), care de ani buni şi-a sistat apariţia.

În biroul unde am intrat, un bărbat slăbuţ, cărunt, cu mustăţi, citea atent un manuscris, privind la foi prin ochelarii cu lentile groase şi fuma. Mi-a oferit, printr-un gest, scaunul din faţa lui, invitându-mă, tăcut, să aştept până se va elibera. Când a decis să facă o pauză, şi-a ridicat ochii, mi-a zâmbit cu căldură şi m-a întrebat cu ce problemă am venit.

Îmi dădeam bine seama că sunt unul dintre mulţii tineri care asaltau redacţiile cu diferite manuscrise, încercând să găsească, în paginile ziarelor, loc pentru o poezioară sau un fragment de proză. Timid, i-am arătat cele zece pagini scrise cât am putut de îngrijit, intitulate *Câmpia trandafirilor sălbatici*, şi i-am zis că aş vrea un sfat, când o să aibă timp să le citească. Le-a răsfoit puţin, parcă încercând să le cântărească greutatea, şi mi-a zis că le va citi în viitorul apropiat. Am simţit că nu trebuie să-l reţin – părea că e în criză de timp – şi eram gata să mă ridic, când m-a întrebat:

– Păi, spune, *drăguţule*, cum te cheamă?

Privirea caldă, zâmbetul şi cuvântul *drăguţule* m-au făcut să uit impresia iniţială de severitate pe care mi-o formasem. Mă copleşeau emoţiile şi am îndrăznit

să-mi spun doar pseudonimul literar:

– Victor Inereanu, am zis, aşteptând să noteze minciuna mea pe marginea manuscrisului care i-l lăsasem, şi m-am făcut dispărut după uşă.

Numele meu de familie provoca, de obicei, mirare şi întrebări despre vestitul prozator Ion Druţă: nu cumva suntem rude? Nu vroiam să profit de asta, vroiam să mă cred original şi inconfundabil, aşa că îmi inventasem acel pseudonim. Nu vroiam să fiu nici menajat, nici comparat cu celebrul scriitor.

Cu finul meu Alexandru Cosmescu junior. 2013

Peste câteva zile, am îndrăznit să-l vizitez din nou. Când am intrat în cabinet, era în compania a două studente, care, ca şi mine, veniseră să-şi verifice talentul… Mi-a oferit scaunul de lângă cele două vizitatoare şi m-a prezentat.

– Să-i ţineţi minte numele: Victor Inereanu. Mulţi tineri încearcă acum să scrie poezie, dar el, este unul dintre puţinii din generaţia voastră, care s-a apucat să scrie proză.

Cu amabilitate şi maniere elegante, le-a condus pe fete şi, când am rămas în doi, mi-a zâmbit din nou, răsfoind paginile manuscrisului meu, cu multe notiţe în creion pe câmp, pentru a-şi împrospăta în memorie cele citite. Şi-a aprins o nouă ţigară, şi-a netezit chelia şi a început, cu multă delicateţe, să-mi explice că însăilările mele încă nu au o haină artistică demnă de a fi numită proză. Mi-a arătat multe formulări absurde, cuvinte folosite impropriu. Vorbea părinteşte şi cu mult tact, dar am înţeles că nuvela mea era una ratată. L-a mirat că studiam la Facultatea de Drept: majoritatea debutanţilor veneau de la Litere.

La despărţire m-a sfătuit să citesc cât mai mulţi prozatori clasici, în traduceri deja publicate, sau să merg la bibliotecă (unicul loc în care se găsea literatură românească era Biblioteca Naţională, numită pe atunci „Krupskaia") şi să citesc atent din Sadoveanu, Rebreanu, Nichita Stănescu, Zaharia Stancu. Am decis să-i urmez riguros sfaturile. Simţeam că aş fi pregătit pentru o nouă discuţie cu el abia după ce i-aş fi asimilat pe toţi cei pe care mi-i recomandase. Starea mea de nesiguranţă a durat... câţiva ani.

* * *

Timpul trecut îmi dăduse mai multă încredere: absolvisem facultatea, eram încadrat în câmpul muncii, ba chiar mă şi publicaseră două reviste. Aşa că am căutat numărul de telefon al maestrului – pe atunci era foarte uşor de găsit – şi l-am sunat acasă. M-am prezentat, de data aceasta, cu numele meu adevărat; ceea ce, după cum

mă şi aşteptam, l-a surprins. I-am zis că sunt un novice în ale scrisului care, cândva, mai trecuse pe la dumnealui. Până la urmă, m-a invitat la el acasă. Atâta şi aşteptam!

Nu mai ţin minte dacă era sfârşitul lui 1982 sau începutul lui 1983 când am sunat pentru prima dată, plin de emoţii, la uşa lui… Era îmbrăcat într-o ţinută comodă de casă şi m-a invitat înăuntru. Avea un adevărat apartament de intelectual: rafturi cu volumele şi operele complete ale scriitorilor clasici, în primul rând români, ceea ce rar se vedea pe atunci afişat în public. Erau şi tablouri, alegerea cărora exprima un bun gust desăvârşit. În faţa geamului, la o masă din lemn masiv, încărcată cu dicţionare şi manuscrise, era locul lui de lucru, pe care şi l-a reluat, invitându-mă să mă aşez într-un fotoliu vechi şi comod.

Mă pregătisem moral pentru un fel de examen sau interogatoriu, mă aşteptam să mă întrebe dacă i-am citit pe cei pe care mi-i recomandase şi dacă lectura lor m-a ajutat să scriu mai bine. Mă aşteptam să-mi reproşeze că mă prezentasem, atunci, cu trei ani în urmă, sub un nume fals, fie el şi pseudonim literar. Dar m-a dezarmat cu privirea lui caldă, cu care mă măsura din cap până-n picioare, parcă verificând cât de mult a crescut „copilul" de când ne văzuserăm pentru prima oară. Mi-a zis:

– *Drăguţule*, dacă ai venit la mine după atâta timp cu aceeaşi problemă, să ştii c-o să fii scriitor!

Aproape fără să-mi dau seama, am scos cele două publicaţii şi am vrut să i le arăt, ca un fel de validare a „statutului" meu de tânăr scriitor. Mi-a zis că le citise deja şi i s-au părut bune, ceea ce mi-a destrămat şi mai mult emoţiile. I-am lăsat, în schimb, o mapă cu povestiri – un manuscris pe care aş fi vrut să-l public şi mă interesa dacă ar putea fi acceptat la Uniunea Scriitorilor, pe atunci factorul principal de decizie. Desigur, părerea maestrului era cea mai importantă pentru mine.

Nu mai ţin minte mare lucru din discuţia noastră de atunci. Ţin minte doar că eram mereu întrerupţi: ba de oamenii care îl sunau încontinuu ca să-l întrebe despre cum se utilizează corect vreun cuvânt sau vreo întorsătură de frază, ba de vizitatori în carne şi oase… Astfel mi-am dat seama de profunda lui dragoste şi disponibilitate faţă de oameni, faptul că nu-i stătea în fire să-l neglijeze pe nimeni şi că încerca mereu să-i ajute pe alţii, cel puţin cu sfaturi sau recomandări. În curând, la uşă a sunat un alt tânăr scriitor, Nicolae Rusu. Mi-am dat seama că aveau o întâlnire prestabilită, poate vroiau să lucreze împreună la ceva, aşa că am decis să plec discret. Maestrul m-a condus, spunându-mi că mai are încă multe să-mi spună, şi că la următoarea întâlnire o să-mi ghicească în cafea şi că o să discutăm pe marginea manuscrisului meu. M-a sărutat părinteşte pe frunte şi am ieşit.

* * *

Am revenit peste câteva zile. M-a întâmpinat cu acelaşi zâmbet ospitalier şi m-a cuprins cu drag imediat ce i-am trecut pragul. Boala, care, până la urmă, l-a răpus, se făcea deja simţită: tuşea de se risipea, dar continua să fumeze ca un turc şi răspundea mereu la sunetele de telefon… A fost prima noastră conversaţie „pe

așezate". Am încercat să-l întreb mai multe și am aflat, așa, tot felul de detalii din biografia lui. De exemplu, avea pe perete fotografia unui adolescent despre care mi-a spus că era fratele lui geamăn, Gheorghe, decedat în urma unui eveniment tragic din anii 1930. Tatăl lor, jurist de profesie – pe care îl chema tot Alexandru – își cunoscuse viitoarea soție, o evreică care studia la Conservatorul din Viena, pe peronul unei gări de trenuri. Povestea iubirii lor, pe care mi-o depăna maestrul, cufundându-se în amintiri, părea scoasă dintr-un roman clasic. Ca să-și încerce sentimentele, și-au dat întâlnire, abia după ce aveau să-și termine studiile, pe peronul aceleiași gări. S-au înțeles să nu-și scrie, să nu se vadă, să nu se caute – dar, peste exact doi ani, la data stabilită, au apărut amândoi în același loc. Maestrul, era vădit, își iubise foarte mult mama – poate că moștenise harul de traducător chiar de la ea. Din câte îmi spunea, mama lui făcuse pentru o editură câteva traduceri ad-literam din Stephan Zweig și alți scriitori germani consacrați.

Nimic nu-l întristase mai tare decât anul tragic în care și-a pierdut și mama, și fratele. Nu-l întristase nici al Doilea Război Mondial, în timpul căruia fusese condamnat la moarte, nici greutățile foametei de după, nici soarta sa zbuciumată de mai târziu. Amintindu-și, ofta din străfundurile sufletului și aveam impresia că durerea sufletească n-o să-l părăsească nici pe lumea cealaltă.

Poate ca să-și înlocuiască amintirile triste, m-a întrebat:

– Dar tu, *drăguțule*, ce mai faci? Cum te descurci cu jurisprudența?

Mi-a ascultat cu răbdare păsurile, care nu aveau multe în comun cu scopul vizitei mele; probabil încerca, cu discreție, să stabilească o atmosferă de căldură și intimitate. Mi-a pregătit o cafea, din boabe măcinate tot de el, la o râșniță manuală, în prezența mea. În aroma îmbătătoare de cafea (pe care știa s-o pregătească ca nimeni altul – zicea că trebuie să dea în clocot de trei ori și să știi exact când să retragi ibricul, o artă pe care cred că aproape toată lumea a uitat-o acum), mi-a propus să-mi ghicească și viitorul. Era ceva inedit pentru mine: un intelectual cu renume să ghicească în zaț de cafea? Mi-a explicat că nu era singura lui preocupare mistică: în tinerețe, practicase *hatha-yoga*. Ca să mă convingă, până zațul se scurgea pe pereții ceșcuței întoarse, maestrul s-a întins pe jos, mi-a demonstrat câteva poziții complicate și mi-a explicat menirea lor, apoi s-a ridicat, și-a pus ochelarii, și-a aprins o nouă țigară și a început să se uite în ceașca din care băusem…

Era ceva ce nu mi-aș fi imaginat niciodată, mai ales în contextul în care, în societatea în care fusesem educat, se promova raționalismul comunist și orice discuție era reglementată de norme rigide, de teme prestabilite, ba chiar și influențată de simpla lipsă de cultură elementară – orice discuție pe teme cu care nu eram familiarizat era privită straniu.

A început să-mi spună că voi avea o soartă fericită, că voi iubi și voi fi iubit ca puțini oameni de pe lumea asta, că mă voi împlini profesional, dar și în planul scrisului. Numai că, pentru asta, va trebui să lucrez mult. Într-un fel, ghicitul a

fost ca un preludiu pentru discuţia despre manuscrisul pe care i-l lăsasem. A lăsat ceşcuţa pe masă, şi a adus mai aproape foile lăsate de mine, cu notiţe, tot în creion, pe margini. A fost sincer şi mi-a spus că impresia pe care i-au lăsat-o textele mele nu a fost dintre cele mai bune. Mi-a mai spus că trebuie să fiu atent la fiecare frază pe care o scriu, la felul în care se leagă ele unele de altele, la cuvintele pe care le folosesc (şi mi-a arătat zeci de exemple de cuvinte nepotrivite şi fraze nelegate). Mi-a mai explicat de ce sunt necesare lecturile serioase: atât pentru ca să asimilez un limbaj bogat, divers, dar şi ca să fac cunoştinţă cu exemple de structuri de povestiri care funcţionează, să învăţ cum trebuie să prezint, etapă cu etapă, evenimentele despre care vreau să scriu.

Era trist pentru mine să aud ceea ce spunea, dar îmi dădeam seama că nu oricine are noroc de asemenea sfaturi. Ştiam că anume acest om a promovat zeci de tineri scriitori de la noi şi speram, în adâncul sufletului, că, datorită lui şi numai lui, va veni timpul când o să-mi câştig dreptul să mă duc la Uniunea Scriitorilor purtând sub braţ un manuscris în care să am cu adevărat încredere şi care să reziste în timp, făcând faţă oricăror exigenţe. La asta, am înţeles, se referea şi maestrul Cosmescu, când îmi sugera că pe calea pe care am pornit amândoi trebuie să muncesc cu toată seriozitatea, pentru că literatură adevărată se face doar atunci când autorul însuşi e exigent faţă de sine şi nu se teme să muncească ore în şir la un singur alineat, întorcând fiecare frază şi fiecare cuvânt pe toate părţile.

Ca să mă scoată din starea de spirit plină de tristeţe care probabil se citea pe faţa mea, maestrul a schimbat delicat tema discuţiei şi a continuat să-mi povestească despre lucruri pe care nu aveam de unde să le ştiu pe atunci.

Mi-a povestit, de exemplu, despre câteva evenimente din anii ’50. Era un timp în care intelectualii de la noi luptau din răsputeri împotriva rusificării şi regionalizării forţate a limbii vorbite în Basarabia. Puţini ştiu că rolul lui Mihail Sadoveanu în această victorie a fost unul decisiv, pentru că era o personalitate publică înalt apreciată de autorităţile sovietice (primise „Premiul Lenin pentru Pace”); dar numai cei direct implicaţi în situaţie (sau cei care au citit memoriile participanţilor la aceste evenimente) ştiu de întâlnirea dintre Sadoveanu şi pe atunci tânărul scriitor Alexandru Cosmescu. La Chişinău se pregătea o ediţie a romanului *Nicoară Potcoavă*, şi birocraţii insistau ca pe pagina tehnică să se scrie „traducere în limba moldovenească”. Chiar în aceeaşi perioadă, Cosmescu primise de la autorităţile sovietice viza pentru o călătorie în România, unde locuia cea mai mare parte a rudelor sale. Cosmescu a decis să treacă pe la Sadoveanu, să-i descrie situaţia creată, să-i ceară ajutor: poate, dacă ar fi conştientizat că şi opera lui risca să fie „tradusă” în limbajul stâlcit promovat pe atunci în Basarabia, ar fi făcut ceva ca s-o salveze… Înfruntând mari greutăţi, au reuşit să se întâlnească, şi Cosmescu i-a povestit, cu durere, despre situaţia limbii române în Basarabia şi i-a prezentat şi un *Memoriu* care, azi, nu se ştie în ce arhive secrete o fi zăcând. Sadoveanu a reacţionat prompt. Şi-a contactat cunoştinţele de la Moscova şi Pe-

tersburg, inclusiv pe celebrul romanist Vinogradov, și, în cadrul unei întruniri științifice, organizate la insistența lingviștilor sovietici, a fost recunoscută, *de facto*, identitatea dintre așa-zisa „limbă moldovenească" și limba română – iar operele lui Sadoveanu, editate la Chișinău, și-au păstrat frumusețea, fiind doar transliterate în grafie kirilică…

După aceea, îmi povestea maestrul, literații din Basarabia au căpătat mai mult curaj. Criticul literar Ramil Portnoi și poetul Liviu Deleanu (prietenii lui foarte apropiați) au solicitat o audiență la secretarul de pe atunci al CC al Moldovei, Leonid Brejnev, convingându-l că marii clasici ai literaturii noastre – Alecsandri, Eminescu, Creangă, care nu sunt nici editați, nici studiați în școli, au stat la temelia literaturii și culturii noastre… Oricât de straniu ar părea, Brejnev a dat dovadă de foarte mare deschidere. Și, cu toate că mulți comuniști șovini ruși, îndoctrinați cu ideologia cosmopolită, se opuneau cu îndârjire, a permis editarea lor în tiraje de masă și includerea lor în programele școlare. „Dacă dumneavoastră credeți că poporul are nevoie de ei, editați-i și promovați-i", le-ar fi spus atunci Brejnev.

Ascultam cu gura căscată detaliile pe care mi le povestea Cosmescu. Eram curios să știu cum erau scriitorii mari în tinerețea lor, cei pe care îi citisem cu sufletul la gură în adolescență. Mi se părea că ei trăiseră în cu totul altă lume. Cosmescu mi-a povestit despre grupul lui de prieteni: Aureliu Busuioc, Anatol Gugel, Ion Ciobanu, Ion Druță, despre modul în care se susțineau unul pe altul, felul în care își petreceau timpul liber, despre unele peripeții, exemplificând cu multă voioșie:

– Mai beam câte un pahar cu vin, mai coceam pe jăratec vreun știulete-doi de porumb. Uneori ne luam și la trântă, dar nu dura mult până Ionică Druță ne trântea pe toți. Era experimentat și tare dornic să câștige. Eu și Druță trăiam într-o casă comunală, cum i se zicea atunci: Druță într-o cameră și eu cu familia – soția, două mătuși și copilul – în două mai mici. În loc de cântece de leagăn, fiul meu, Iura, adormea în ritmul mașinii de scris a lui Druță, dacă pot să zic așa… Ionică Druță lucra mai mult noaptea și, deseori, după câteva nopți de creație, venea să-mi citească zeci de pagini deja închegate, deja structurate, așteptând ca eu să obiectez ori să-l laud… Lungile noastre discuții, erau urmate de încă o perioadă de scris febril nopțile și de noi lecturi, transformate mai apoi în *Sania*, *Rubanca*, *Frunze de dor*… De obicei, primele variante ale lucrărilor lui Druță erau triste și realiste, și abia după aceea venea porția dublă sau chiar triplă de lirism pe care o știți și voi din variantele publicate… Am fost foarte apropiați și aș avea multe să-ți povestesc despre el. Ne-am cunoscut pe la începutul anilor '50, când eram redactor la revista „Octombrie", așa se chema pe atunci. Într-o zi, am primit de la Tiraspol o povestire scrisă de un soldat, se chema *Problema vieții*. Mi-a plăcut nespus de mult și, chiar dacă era scrisă cam neglijent, am arătat-o tuturor prietenilor și am decis s-o publicăm. Țin minte și acum o frază: „Bătrânul mergea de părea că scârțâie". Dar era și o problemă: nu știu cum s-a pierdut o pagină, înainte de a ajunge la noi. Ce să fac? M-am așezat și am încercat să-mi imaginez

eu cam ce lipsea, cum s-ar putea face o legătură. Am încercat să păstrez stilul şi sensibilitatea lui Druţă şi sper că am reuşit – în orice caz nu mi s-a plâns niciodată. Aşa „l-am debutat" şi am ajuns să fim foarte apropiaţi, deşi acum nu prea ştim multe unul de altul. Ceea ce m-a impresionat la culme la el e faptul că are o atitudine unică faţă de scris: indiferent cum e în viaţa de zi cu zi, când se aşează în faţa paginii albe parcă se sfinţeşte... Ăsta e marele har, marele talent pe care i l-a dat Dumnezeu.

* * *

Am plecat acasă cu o stare de spirit pe care n-o cunoscusem niciodată. Părea că mi se deschisese o lume întreagă, populată de oameni care se angajau faţă de ideile importante pentru ei, erau responsabili în faţa colegilor, dar, în primul rând, în faţa propriei conştiinţe, oameni care nu se temeau să spună ceea ce cred – dar erau mereu exigenţi cu ei înşişi şi cuvintele pe care le foloseau. Am continuat să scriu şi să trec pe la Cosmescu să-i arăt textele în care aveam din ce în ce mai multă încredere. Lună după lună, vizitele mele deveneau tot mai dese. Discutam pe diferite teme, fără ocolişuri şi fără să mă tem că aş spune ceva nepotrivit. Dar mai mult îl ascultam pe el: avea o memorie excepţională şi deseori povestea întâmplări la care fusese martor sau pe care i le povestise, la rândul lui, altcineva. Uneori făcea câte o aluzie la o maximă celebră sau cita, fără greş, din poeţi şi prozatori români şi universali. Din tot ce spunea şi făcea se simţea extraordinara dragoste pe care o purta oamenilor, indiferent de metehnele şi neajunsurile lor. Îmi spunea că, dacă priveşti omul ca fiind bun de la natură şi îl tratezi ca atare, el chiar devine aşa şi începe şi el să te trateze omeneşte... Poate aşa se explică relaţiile durabile de prietenie cu cei pe care îi întâlneam des în casa lui, transformată într-un adevărat „salon literar": pe lângă discuţiile private pe care le purta cu vizitatorii care veneau cu probleme mai personale, erau zile şi seri întregi în care casa lui devenea aproape neîncăpătoare pentru toţi oaspeţii care, cu treabă sau fără treabă, îi treceau pragul: jurnalişti, scriitori afirmaţi, pictori, tineri nedebutaţi, se adunau cu toţii ca la o sărbătoare intelectuală. La el l-am cunoscut pe Niuma Bernştein, care tocmai terminase de tradus *Bătrânul şi marea* de E. Hemingway, pe Vasile Vasilache, Alexandru Gromov, Serafim Saka, Haralambie Moraru şi pe mulţi-mulţi alţii. Atmosfera era una ce rar putea fi întâlnită în „închisoarea popoarelor" – URSS. Era locul în care învăţam libertatea de gândire şi exprimare, înţelegeam că orice idee a cuiva nu trebuie automat acceptată drept adevăr-adevărat, ci supusă unui examen critic. În plus, atunci când maestrul şi prietenii lui discutau despre vreun autor despre care nu auzisem până atunci nimic – şi erau, cred, sute de asemenea cazuri – începeam să-l caut prin biblioteci. Dacă nu-l găseam acolo, eram aproape sigur că o să fie în excepţionala bibliotecă a lui Cosmescu şi că, dacă o să-l rog, n-o să ezite să mi-l împrumute. Multe dintre cărţile acelea fuseseră deja împrumutate altora şi unii făceau nazuri când venea

vorba de întoarcerea lor: pretextau că le-au pierdut, că le-au dat, la rândul lor, altcuiva şi aşa mai departe. Dar Cosmescu nu se supăra niciodată pe ei. Zicea:

– Dacă nu mi le întorc, înseamnă că le-au plăcut. Asta e menirea unei cărţi, să circule. Doar că ar fi bine să le dea şi altora, după aceea – numai să fie atenţi cui le dau. Sunt unele cărţi pentru care trebuie să fii pregătit; pe astea le ţin pe rafturile cele mai de sus din biblioteca mea. Trebuie să te urci pe un scaun ca să ajungi la ele. Tot aşa şi când citeşti: pe autorii cu adevărat mari îi înţelegi doar dacă ai citit, înainte de a ajunge la ei, cărţile care i-au format, care i-au ajutat să devină mari...

Pe raftul din mijlocul bibliotecii lui, exact la nivelul ochilor, stăteau operele complete ale lui Mihail Sadoveanu – ţin minte şi acum volumele legate între coperţi cafenii identice... Avea chiar şi o carte cu autograf de la Sadoveanu însuşi, primită în timpul acelei vizite epocale despre care îmi vorbise. Cred că era singura carte pe care n-ar fi riscat niciodată să i-o împrumute cuiva.

* * *

Uneori îmi povestea micile lui bucurii:

– Mergeam într-o zi prin centrul Chişinăului şi, la o staţie de troleibuz, am văzut o domnişoară cufundată în lectură. Citea o carte a unui clasic rus, în traducerea făcută de mine – am recunoscut-o după copertă. M-am oprit alături de ea şi mă uitam curios: troleibuzele treceau unul după altul şi ea citea mai departe, fără să le acorde vreo atenţie. Până la urmă, nu m-am putut abţine s-o întreb ce-i place atât de tare. Şi ştii ce mi-a răspuns? „Mă delectez cu frumuseţea limbii române”! M-am simţit aşa de mândru! Mai ales că nici nu mă cunoştea…

Trăgeam cu ochiul la paginile scrise îngrijit de pe masa de lucru, care urmau să devină noi pagini publicate care să delecteze oamenii. Era un scris mărunt, dar ordonat şi lizibil, cu spaţii mari între rânduri ca să modifice, mai târziu, când îşi recitea textul în voce, să audă cum sună. La maşina de scris i le dactilografia tânăra lui soţie, Valentina, care îl iubea enorm şi vroia să-l ajute să-şi economisească timpul.

* * *

Într-o zi am îndrăznit să-l rog din nou să-mi ghicească în cafea sau în cărţi. Mi-a cerut o sumă simbolică – o copeică – zicându-mi că aşa se face pentru ca prezicerea să fie credibilă. S-a uitat lung la urmele de zaţ rămase în ceaşcă şi a exclamat:

– *Drăguţule*! O să ai în curând o bucurie, un succes foarte mare! Dar după aceea te aşteaptă o perioadă lungă-lungă în care n-o să se întâmple nimic ieşit din comun.

Mi s-a părut că e o simplă încurajare dar, peste câteva luni, în săptămânalul Uniunii Scriitorilor a fost publicată povestirea mea *Zi-i un marş, că vine tata*, care a stârnit multă zarvă în lumea scriitoricească: unii mă admirau, alţii mă invidiau, alţii se bucurau sincer pentru mine… În sfârşit, publicaţia aceea m-a făcut cât de

cât cunoscut printre scriitori, chiar dacă nu eram membru al uniunii. Şi aşa am învăţat, să nu pun la îndoială prezicerile maestrului…

* * *

Odată, în vara lui 1985, când am intrat pe la el după o pauză de câteva luni, faţa lui Cosmescu lumina de fericire. La un interval de 30 de ani, i se născuse al doilea fiu. Împreună cu soţia, au decis să-l numească tot Alexandru şi-i spuneau, afectuos, Săndel. Fără să întindă prea mult vorba, m-a rugat să-i fiu cumătru şi să particip la botez; am acceptat imediat, molipsindu-mă de entuziasmul său. Şi, astfel am avut încă un pretext să vin mai des la maestrul care-mi devenise cumătru…

* * *

Continuam să lucrez la manuscrisul volumului meu de debut. Tot procesul a durat vreo şase ani de muncă asiduă, până când, în sfârşit, Cosmescu a spus că e suficient de bun ca să fie prezentat spre discuţie comisiei de la Uniune. Din păcate, mentorul meu, se simţea din ce în ce mai rău. Boala i se agravase din cauză că lucra mai ales nopţile, fuma ţigară după ţigară şi face abuz de cafea. Termenele restrânse pe care i le dicta editura pentru cărţile pe care le traducea însemnau muncă şi mai intensă, deci şi mai multe nopţi nedormite, susţinute de cafea…

* * *

Într-o vară, a fost internat la Spitalul republican şi l-am vizitat acolo. Am ieşit în grădina spitalului, ne-am aşezat pe iarbă şi mi-a povestit cu mult entuziasm despre romanul lui Cinghiz Aitmatov, *O zi mai lungă decât veacul*. După discuţie, am căutat romanul, l-am luat acasă şi l-am citit dintr-o răsuflare. După aceea, mi-a vorbit despre *Arhipelagul Gulag*, al lui Soljenițîn, pe care îl citise în samizdat şi i se păruse cutremurător.

În ziua în care manuscrisului meu i-a venit rândul să fie discutat la Uniune, maestrul a insistat să fie acolo alături de mine şi să mă susţină. Deşi fusese abia externat, slăbise mult şi-mi dădeam seama că sănătatea lui era încă şubredă, n-a vrut să asculte protestele mele şi a insistat să mergem pe jos de la casa lui până la sediul Uniunii. Parcă dorea să mai vadă oraşul, să respire aerul începutului de toamnă şi să admire frunzele ce-şi aşteptau rândul să cadă. Mergeam încet, dar oricum trebuia să facem pauze lungi ca să-şi tragă respiraţia. Mi-a vorbit tot drumul, comentând o frază a lui Anatole France: „Învaţă-te să trăieşti aşa încât să îmbătrâneşti frumos”. Mi-a povestit despre visele lui vechi, despre cum a ales să se dedice doar traducerilor atunci când cenzura sovietică încerca să-i dicteze ce să scrie în romanele pe care le planifica; despre oamenii dragi care l-au susţinut şi pe care i-a susţinut. Mi-a mai spus că nu regretă niciuna dintre alegerile pe care le-a făcut, dacă s-ar întoarce în timp nu ar avea ce să-şi reproşeze şi că e recunoscător lui Dumnezeu că a putut trăi aşa încât să se simtă curat şi plin…

Până la urmă, după ce am întâlnit pe drum mai mulţi cunoscuţi de-ai maes-

trului, care, cum îl vedeau, se repezeau să-l salute, să-l îmbrățișeze, să-l întrebe de sănătate, am ajuns și la Uniunea Scriitorilor.

* * *

Comitetul, care mi-a discutat manuscrisul, era format din Vladimir Beșleagă, Ion C. Ciobanu, Vasile Galaicu, Aureliu Busuioc, Gheorghe Gheorghiu și Alexandru Cosmescu. Maestrul a avut un discurs sincer, dar bine meșteșugit, în care a evidențiat cele mai bune aspecte ale povestirilor și nuvelelor pe care le inclusesem în volum. Până la urmă, votul a fost unanim, iar cartea mea – recomandată la editura „Literatura artistică", pentru a fi inclusă în planul de editare pentru anul 1989. Cosmescu m-a rugat să-l însoțesc spre casă, insistând că vrea să meargă din nou pe jos. Pe drum, am discutat despre cea mai bună variantă de titlu pentru cartea mea; până la urmă, am decis împreună s-o numim *La Ineasca*. Ajunși în preajma Sălii cu Orgă, am întâlnit un fotograf ambulant, care ne-a făcut o poză pe care o păstrez și acum cu sfințenie în arhiva mea. Maestrul mi-a scris pe verso: "*Cumătrului meu Boris Druță, care are un nume atât de celebru (de la părinții săi), care de pe acum și-l mai sporește (prin scrisul său) și pe care cu mintea și mâna care muncește îl vor face a fi, cât de curând, și mai demn de numele ce-l poartă. Cu drag și încredere în steaua lui. Alexandru Cozmescu. 8.09.1987*".

Mi-a spus atunci că ortografia corectă a numelui lui este, totuși, *Cosmescu,* cu *s*, nu cu *z*; fusese impus să semneze cu *z* ca să nu sune prea „românește" pentru conducerea din anii '40-'50... Cam tot pe atunci, mi-a făcut un cadou prețios: „Dicționarul explicativ al limbii române", în redacția lui Macrea. Mi se pare că filele dicționarului, care stă și azi pe masa mea, au rămas îmbibate de mirosul de căldură și de țigară din casa Cosmescu.

* * *

În curând, în societate a început să se facă simțită mișcarea de renaștere națională, favorizată de politica de restructurare și transparență. În timpul vizitelor tot mai dese, când îi ceream părerea despre ceea ce se întâmpla, maestrul îmi recomanda articole concrete din publicații precum „Novîi Mir", „Ogoniok", „Literaturnaia gazeta". Mă duceam la bibliotecă, le citeam și a doua zi veneam din nou să vorbim despre ele.

Când îi povesteam despre mitingurile care se organizau în sprijinul aspirațiilor poporului român din Basarabia, Cosmescu parcă prindea aripi și își exprima din tot sufletul susținerea pentru cei câțiva oameni curajoși până la sacrificiul fizic. Am înțeles că sacrificiul lui fusese altul, mai discret, dar poate mult mai solicitat: să facă tot ce depindea de el ca să se păstreze, cât de cât, o limbă mai mult sau mai puțin *românească* în Basarabia, iar traducerile pe care le realiza cu dăruire de sine erau instrumentul perfect pentru așa ceva.

* * *

Doar o singură tristeţe părea să umbrească acea perioadă. L-am auzit odată şoptindu-i lui Săndel, care avea cam trei anişori pe atunci, dar vorbea deja clar şi articulat şi îşi demonstra inteligenţa comentând poeziile pe care le ştia pe de rost:

– Să nu te sperii dacă o să vezi vreodată că tăticul a închis ochii şi nu se mai mişcă. Asta se întâmplă cu toţi. Lumea va spune că tăticul a murit şi o să-i pară rău. Dar tu să ştii că sufletul meu va pleca pe un drum lung şi frumos, spre cel mai frumos loc care a existat vreodată, şi o să stea şi el acolo unde spun înţelepţii că stă Dumnezeu. Să ştii şi că de acolo, de sus, o să se uite la tine şi o să se bucure când o să citeşti cărţile din bibliotecă şi când o s-o ajuţi pe mămica…

Era oare presimţirea morţii? Era o încercare de a-l pregăti psihologic pe Săndel, să nu sufere aşa cum suferise el însuşi când îşi pierduse mama? Nu am de unde să ştiu, pot doar să presupun că, pornind de la experienţa sa de viaţă, de la ideile şi convingerile sale, maestrul făcea ceea ce simţea ca fiind corect, indicat, potrivit.

* * *

A venit şi anul 1989, cu miting după miting, manifestaţie după manifestaţie. În ciuda bolii, Cosmescu se implica în vâltoarea evenimentelor, ne îndemna mereu să fim consecvenţi, să luptăm pentru declararea limbii române ca limbă de stat şi trecerea ei la grafie latină şi să nu ne mulţumim cu jumătăţi de măsură. În istorica zi de 27 august 1989, l-am întâlnit în parcul Catedralei. Venise de acasă, abia târâindu-şi picioarele, şi stătea pe o bancă, ascultând atent discursurile rostite în megafon în timpul Marii Adunări Naţionale. S-a bucurat ca un copil de rezoluţiile adoptate unanim.

* * *

Peste câteva zile, l-am vizitat din nou şi, respirând greu din cauza bolii, dar fără să lase ţigara din mână, mi-a spus:

– *Drăguţule*, a fost un eveniment epocal. Dar ce-i mai greu abia urmează. Voi, scriitorii, oamenii de artă, ar trebui să vă străduiţi din răsputeri ca să creaţi un mediu lingvistic bun aici, pe bucăţica asta de pământ. Tare a mai suferit sărmana limbă în ultimele decenii…

A mai tras un fum de ţigară şi a continuat:

– Şi spune-mi, ştii când o să-ţi apară cartea de debut? Aş vrea să văd cum o să arate.

Din păcate, n-a mai apucat s-o vadă. Iar peste două luni, am primit vestea tristă că Alexandru Cosmescu s-a stins din viaţă. Murise la spital, pe 26 septembrie 1989, la 67 de ani. Medicii nu au reuşit să-i salveze plămânii bolnavi. Regret şi acum că nu am putut să fiu la înmormântare. Am fost doar la priveghi, pentru că a doua zi mă aştepta un proces în Ucraina. Dar, din câte mi s-a poves-

tit, a fost o procesiune încadrată în seria de evenimente ale anului 1989. Cumătra Valentina a înfăşurat sicriul, pe drum, într-un tricolor, iar înmormântarea a fost un adevărat omagiu adus acestui mare intelectual al neamului nostru, limbii şi ideilor pe care le-a slujit cu abnegaţie. Când am revenit acasă, mi s-a povestit că toată lumea era impresionată de felul în care Săndel încercase, în repetate rânduri, să-şi liniştească mama; se vede că pregătirea psihologică de un an în urmă dăduse roade… Împreună cu cumătra Valentina, am mers la mormântul maestrului şi am lăsat acolo câteva flori. Mormântul fusese profanat de nişte vandali care, se vede, „protestau" împotriva caracterelor latine cu care îi fusese scris numele pe cruce…

* * *

Îi simţeam lipsa atunci, i-o simt şi acum. El a fost omul care, practic, m-a învăţat de la zero să scriu proză, dar nu numai atât. M-a învăţat să gândesc şi să simt româneşte. În momentele cele mai dificile mi-a insuflat încredere în mine. Mi-a arătat că, dacă iubeşti oamenii, te iubesc şi ei ca răspuns şi că, dacă încerci să-i ajuţi, vei fi şi tu ajutat.

Amintirea lui mi-a rămas în suflet, ca şi tuturor celor a căror viaţă a fost atinsă de căldura şi inteligenţa lui. Păcat doar că în Chişinău au rămas atât de puţine urme fizice care să-i ducă mai departe memoria doar o stradelă şi o placă de granit pe faţada casei în care a locuit şi... mormântul.

Grigore Vieru

Secolul care s-a născut cu el nu i-a permis să moară

Se zice că moartea le încheie pe toate, după care cei care rămân încearcă să sistenatizeze faptele celui plecat. Nu-mi vine să cred că au trecut deja 5 ani de cînd Grigore Vieru a plecat dintre noi, ne-a rămas doar amintirea despre el şi cele ce l-au înveşnicit cu mormîntul de pe strada Armenească din Chişinău, monumentele, busturile, denumirile de şcoli şi alte instituţii, inclusiv şi în partea dreaptă a Prutului. Toate sunt dovada că a fost una dintre cele mai de vază personalităţi ale culturii noastre româneşti de la răscrucea secolelor XX-XXI. Mă încumet să scriu despre el, străduindu-mă să prezint lucrurile obiectiv, aşa cum s-au întîmplat pe timpul cînd dumnealui era în viaţă şi am avut fericirea să-l cunosc personal. Îl ştiam de mic copil din manualele şcolare, l-am admirat citindu-i versurile, articolele bătăioase din mass-media, apoi am avut ocazia să fiu alături de el în nişte momente mai puţin plăcute cînd a fost clientul meu în cadrul unor procese, reprezentîndu-i interesele în calitate de avocat.

A aduna şi a selecta careva informaţii despre Grigore Vieru, om de o vastă cultură şi ţinută civică, contemporan al vremurilor noastre, e o dificultate şi un risc, căci despre el s-au scris şi se vor scrie încă multe file, fiecare prezentându-l în felul său. Riscul constă în faptul că Maestrul a fost o fire comunicativă, intra în discuţii cu orice categorie de oameni, deseori deschizându-şi inima şi sufletul. Totdeauna l-am privit ca pe o icoană a poeziei. În anii studenţiei, graţie unor cunoscuţi, am primit de la el cartea *Un verde ne vede (editată în 1976)* pe care o păstrez în biblioteca personală. Cartea a apărut în grafie chirilică. Tot în chirilică Dumnealui mi-a oferit următorul autograf: *„Pentru Boris Druţă să fie sănătos şi să-şi poarte cu demnitate frumosul nume."* Citeam pasionat versurile lui de-a lungul anilor, eseurile critice din perioada sovietică, inclusiv elogiile lui Ion Druţă despre talentul şi inconfundabilul *Grig*…

După absolvirea facultăţii, am început şi eu să public poezii, povestiri, nuvele, mergeam pe la redacţii, dar am avut ocazia să comunic cu el, la modul direct, odată cu mişcarea de eliberare naţională, el, membrul partidului comunist din URSS, a devenit deputat, mai întîi la Moscova, apoi la Chişinău şi iarăşi căile noastre nu se intersectau. Nu credeam că dânsul ştie despre existenţa mea, iar lucrarea mea de debut nu prezintă nici un interes pentru el. Poetul continua să rămână pentru mine o persoană necunoscută. Activând în calitate de avocet al săptămânalului „Literatura si arta", prima dată l-am întâlnit în incinta redacţiei, la o şedinţă, dar nu am schimbat nici o vorbă cu el pentru că o mulţime de cunoştinţe, mai vechi şi mai noi, îşi dădeau ghes să-l salute, să schimbe câteva vorbe, iar dînsul cu amabilitatea şi bunătatea lui proverbială se străduia fiecăruia în parte să-i acorde atenţie... Atunci am realizat o fotografie de grup. La finele întâlnirii, ne-am apropiat unul de altul şi, strîngîndu-ne mâna, m-am prezentat. A urmat o pauză, a zâmbit blând şi m-a surprins mărturisindu-mi că citeşte cu plăcere articolele semnate de mine. Aprecierea lui, firească, m-a măgulit, iar cu trecerea timpului o puneam la îndoială, pentru că, ulterior, ori de cîte ori ne întîlneam, repeta aceleaşi fraze: citeşte cu atenţie ceea ce public în „Literatura şi arta" şi-mi apreciază curajul, îndrazneala! Eu, fiind avocatul săptămînalului, îl întîlneam tot mai des în cadrul redacţiei, însă… nu se ivea prilejul să rămînem în doi. La începutul anilor '90 ai secolului trecut activam în calitate de consilier juridic şi la emisiunea Telematinal de la Televiziunea naţională. Îmi amintesc de dimineaţa acelei zile tragice din viaţa multpătimitului nostru pămînt, cînd a murit într-un accident rutier cuplul *Ion si Doina Aldea-Teodorovici*. Venisem să particip în calitate de avocat la emisiune. Când am intrat în studiou, l-am surprins pe poet, în emisie directă. Stătea la o masă cu lumînări aprinse şi citea poezii de comemorare în faţa moderatorului *Ştefan Culea* şi ale milioanelor de telespectatori… Faţa lui era palidă, tristă, semăna mai mult cu o măicuţă îndoliată a neamului, decît cu un bărbat, iar cei prezenţi, printre care şi cineastul documentalist *Victor Bucătaru*, redactorul-realizator *Svetlana Ciuhrii*, fermecătoarei prezentatoare *Veronica Vornicescu*, îi ascultau vocea sugrumată de durere. Toată lumea ştia că poetul era

animatorul și autorul celor mai valoroase imnuri ale regretaților cîntăreți. Cu ele s-au trezit la mișcarea de eliberare națională milioane de oameni de pe ambele maluri ale Prutului. Împreună cu combatanții patrioți, inclusiv și cu Adrian Păunescu stătuseră în tranșeele de la Nistru în timpul invaziei ruse din 1992. Era o pierdere grea și mi se părea, în acea clipă de mare amărăciune, că în urma acestei tragedii Maestrul a început, încet, să se stingă. Victor Bucătaru, precum și ceilalți, care se mai aflau în studiou, erau de părerea că moartea celor doi martiri a survenit în rezultatul unui complot al serviciilor secrete ale Rusiei și o continuare a unui lanț de asasinări a patrioților români basarabeni precum Nicolae Costin, Ion Dumeniuc și alții…Poetul de la emisiune a plecat într-o tăcere de mormânt.

După ce vremurile s-au mai liniștit, într-o zi, din proprie inițiativă, i-am telefonat la domiciliu și i-am solicitat un interviu. Era curată aventură din partea mea, dar mă gîndeam c-o să pregătesc întrebările, ce mă interesa la cel mai înalt nivel, apoi interviul, va veni momentul oportun, și-l voi publica la vreun ziar de orientare patriotică. Îmi pregătisem moralul, întrebările. Propunerea mea i s-a părut tentantă, mai ales că m-am prezentat ca jurist, membru al Uniunii jurnaliștilor. A acceptat întîlnirea, am fixat ora, însă la următorul meu apel telefonic, îmi răspunse o voce de femeie că Maestrul e plecat la niște prieteni peste Prut și nu se știe cînd se va întoarce...După aceea entuziasmul îmi scăzu și așteptam o altă ocazie pentru a sta de vorbă cu el. Uneori ne întîlneam pe stradă, ne salutam de la distanță, trăind cu impresia ca nu mă cunoaște. De la o vreme a început să mă roadă îndoiala că scrisul meu este lipsit de orice valoare și pot părea obraznic sau lingușitor în ochii lui. Din aceste considerente am lăsat timpul să ne țină la distanță. Uneori însă, mă bătea gîndul să pun modestia în cui și să-i declar, cu prima ocazie, chiar dacă este Maestru de o valoare incontestabilă, oricum și eu sunt contemporanul lui, și doresc să-l cunosc îndeaproape. Oare este o intenție rea?

Într-o zi ocazional ne-am întîlnit față în față la un pasaj pietonal din central Chișinăului și atunci i-am amintit că mă numesc Boris Druță și mă bucur că amîndoi suntem născuți în zodia vărsătorului! Parcă amintindu-și că promisese să-mi acorde un interviu, mă îmbrățișă prietenește, surîse și îmi spuse la despărțire:

– Să știi că o să ne intilnim, neapărat, și vom avea despre ce discuta…

În anul 1996, aflînd de la Nicolae Dabija că Maestrul se află internat la spitalul republican, prin redactorul săptămînalului i-am transmis un mesaj, i-am cerut permisiunea să-i fac o vizită. Chiar a doua zi am aflat de la Nicolae Dabija că Grigore Vieru e de acord să ne vedem oricînd doresc. Peste cîteva zile, cu portocale și încă ceva de ale gurii, m-am dus la *nea Grig*. Eram la curent că în ultimii ani dumnealui deseori stătea la spital. În acea dimineață l-am găsit singur într-un salon, era palid și suferind. M-a întîmpinat cu zîmbetul său specific, plin de lumină și blîndețe, am însăilat o discuție despre vremea de afară, sperînd că vor urma și alte teme care mă interesau cel mai mult despre viața lui personală, despre creația lui… Însă, precum se obișnuește într-o instituție medicală, unde se tratează o personalitate notorie,

nu eram unicul care avea nevoie de el. Curînd apăru soţia lui, o femeie smeadă cu ochi mari, care aduse cu ea o sacosa încărcată şi alte lucruri, care i-au sustras atenţia, de parcă eu nici nu aş fi existat. Am înţeles-o pe soţia Maestrului, deprinsă cu mulţimea de vizitatori, admiratorii talentului, susţinătorii poetului, dar ştia dînsa că soţul are nevoie de o îngrijire specială cunoscută numai de ea. Am fost nevoit să mă retrag şi la despărţire poetul a desfăcut mîinile a regret şi a propus să amînăm întîlnirea pentru a doua zi,adică joi, rugîndu-mă să-i aduc un numar proaspăt al revistei „Literatura şi arta". A doua zi am amînat participarea mea la un process de judecată şi, cu un număr de ziar în mînă, m-am prezentat la el, convins că la o oră matinală vom putea, în sfîrşit, vorbi pe îndelete. Am urcat la etajul 11 al spitalului clinic republican, dar nu l-am găsit pe pacient. Medicii mi-au spus că, la insistenţa soţiei, Maestru a fost externat, urmînd să continue tratamentul la domiciliu.

La apariţia cărţilor mele „O femeie îşi caută…pantalonii" şi „Catacomba" am găsit de cuviinţă să i le transmit, prin Nicolae Dabija cu autograf. Nu mi-a răspuns în nici un fel. Trăiam împăcat cu gîndul că sunt un scriitor mediocru, că nu merit nici o atenţie şi mă simţeam incomod că îndrăznisem să-l deranjez. Îi invidiam frumos (daca se poate spune aşa) pe alde Renata Verejanu, Nina Josu, Valeriu Matei, Ion Cuzuioc, care stăteau mereu la taifas cu el şi mi se crea impresia că dialoghează cu adevărate personalităţi spirituale, nu alde mine!

Dumnealui publica uneori articole bătăioase, necruţătoare la adresa oponenţilor săi. Alteori elogia intelectualitatea contemporană, înşiruindu-i cu dărnicie pe toţi acei care considera dînsul că aduc un substanţial aport la trezirea conştiinţei naţionale. În ciuda faptului că din număr în număr, publicam articole incendiare, care coincideau cu poziţia poetului în problema naţională, numele meu nu-şi găsea locul în acele *pomelnice*… Timpurile se schimbau, se încingeau noi polemici, se iscau noi conflicte între grupările de intelectuali. Ion Druţă, din erou naţional, datorită ziariştilor şi unor scriitori, se transformase aproape în trădător de Patrie, duşman al românismului. Altă pleiadă de scriitori, în frunte cu Grigore Vieru, deveniseră martiri, cu navete frecvente dincolo de Prut. Circulau zvonuri că laolaltă cu poemele talentate, Grig Vieru şi alţi condeieri mai vechi, obţineau acolo apartamente gratis, premii, titluri academice, etc. Pînă în present trăiesc cu impresia că Maestrul, la acea vreme, n-a dorit să ne întîlnim, dar nu-mi pierdeam speranţa că acea clipă potrivită va sosi… Aveam asemenea crez şi consideram că timpurile nu ne favorizează, deoarece la începutul anului 1999 se spunea că Maestrul se află peste Prut, luptîndu-se cu bolile care-i măcinau sănătatea şubredă. Se publicau articole despre întîlnirile lui cu intelectualii din România, iar în presa comunistă cititorul era informat că…Grigore Vieru, împreună cu alţi intelectuali, au izbutit în Basarabia să privatizeze…patriotismul! Numai ei au dreptul să vorbească despre aspiraţiile poporului, numai ei au dreptul la apartamente, bani donaţi de Guvernul de la Bucureşti. Pe acei, care îndrăzneau să vorbească despre aşa ceva în presa de la Chişinău, Grigore Vieru îi ataca cu vehe-

menţă, făcînd atac la persoană, indiferent de valoarea pe care o aveau. Îmi aduc aminte cum l-a etichetat în presă pe cărturarul şi talentatul poet Emilian Galaicu-Păun, şi pe mulţi alţii…Se părea că Maestrul nu suportă nici cea mai mică critică din partea cuiva. M-am convins că poetul o prea dădea în bară uneori, îndeosebi cînd folosea în limbajul lui expresii scabroase. Mă uimeau duritățile acelor articole din „Literatura şi arta", mă apăsau gînduri pline de disperare…La 14 decembrie 1999 am asistat la adunarea generală a scriitorilor din Moldova. În cuvîntarea sa Maestrul i-a luat apărarea lui Mihai Cimpoi, dar a zis că în fruntea salonului literar nu ar trebui sa stea *Natașa* (soția academicianului), după care, se napusti asupra pleadei tinere de la „Contrafort", învinuindu-i ca sunt autorii unei *foi volante* cu articole nesemnate de nimeni, anonime, care circulă şi la moment prin sală, cu chemări de a-l destitui pe academicianul Mihai Cimpoi din postul său de Preşedinte. În acea adresare anonimă se mai vorbea despre avuțiile obținute de către *monopoliștii patriotismului* dincoace şi dincolo de Prut. Fața Maestrului mi s-a părut vineție, ochii neîndurători, pletele rebele. A declarat atunci că nu se luptă pentru a obține lauri peste Prut, că şi acolo s-a constituit *o mafie literară* pe axa: Chişinău-Bucureşti-Chişinău, care, împreună cu tinerii lipsiți de valoare de la noi, bat în persoanele care au constituit pilonul mişcării noastre de eliberare națională şi, prin articolele scrise la comanda cuiva, mătură totul din calea lor! A mai spus că nu este membru al US din Romania, iar mulți literați de la noi, cu puține merite literare, căpătate peste noapte, au devenit parte a Uniunii Scriitorilor din Bucureşti… După care a dat citire *şirului obişnuit* de personalități adevărate din pleiada sa (*S.Vangheli, V. Besleaga, V.Vasilache, N. Dabija, D. Matcovschi, L.Lari, A. Strâmbeanu*)... În acea zi mi s-a părut destul de supărat pe toată lumea. În ochii lui nu vedeam strălucirea şi blîndețea de totdeauna. Cineva din fundul sălii începu să-l huiduiască, iar el, încheindu-şi discursul, coborî de la tribună, veni şi se aşeză alături de prietenul nostru comun Nicolae Dabija. Sala clocotea şi îndată la tribună urcă intelectualul cu ochelari *Vitalie Ciobanu*, care, cu vorba lui inteligentă şi metaforică făcu praf din discursul Maestrului, demonstrîndu-i că nu are dreptate... La acea adunare Grigore Vieru nu a mai dorit să facă vreo replică. Considerase că a spus tot ce avea pe suflet si, părea indiferent, absent la reacția unora din sală,unii îl îndemnau să fie mai indulgent cu tinerii, alții să nu ia în serios cele răspîndite de autorii *foii volante*, semnate de anonimi şi publicată la *Contrafort*. După aceea mi-am schimbat oarecum părerea despre faptele din trecut şi cele din present ale lui Grigore Vieru. M-am lăsat înfluențat, recunosc, şi de unele publicații de opoziție, care tot mai des loveau fără milă în el. Aflasem bunăoară din presă că şi fiul lui, datorită pilelor părintelui, a reuşit să adune valori patrimoniale chiar în buricul Chişinăului… De aceea, la apariția romanului „Copiii serenadelor" apărut în 2000, fără să chibzuiesc sănătos, măcar pornind de la faptul că el nu mi-a făcut vreodată vreun rău, i-am transmis prin secretara de la redacția săptămînalului „Literatura şi arta" un exemplar cu un autograf, care

suna în felul următor: „*Maestrului care îmbătrîneşte frumos în poezie! Celui care mai ieri a fost deputat in parlamentul URSS, l-a cântat pe Lenin, a elogiat pcus, fiindcă...aşa au fost vremile. Celui, care a fost prieten cu Snegur, acum e amicul lui P. Lucinschi... Celui care a fost deputat şi în parlamentul Moldovei... Omului care adoră pilele, imobiliarele, venit de la nordul Moldovei, fiindcă... aşa sunt vremile...*" Azi conştientizez că mai mare tîmpenie nu putea să-mi trăsnească prin cap, însă am avut noroc de bunul simţ al secretarei de redacţie, care, citind autograful, nu i-a transmis cartea. Peste cîteva zile mi-a întors-o, întrebîndu-mă ce a fost în scăfîrlia mea cînd am scris aşa ceva. M-a îndemnat să mă apropii de Grigore Vieru ca un băiat de treabă, nu ca un *derbedeu intelectual*! Evenimentul, tăinuit de înţeleapta secretară, s-a petrecut pe 17 iulie 2000, seara, cînd am sarbatorit în incinta „LA" ziua de naştere a lui Nicolae Dabija. Era prezent şi Grigore Vieru. La acea ceremonie a asistat şi fiica mea Daniela, pe atunci studentă la Universitatea din Bucureşti. Maestrul părea sănătos şi bine dispus. L-a felicitat pe Nicolae, l-a îmbrăţişat şi îmi rîdea inima de bucurie că am în faţa mea doi oameni de o valoare culturală incontestabilă... După alte cuvîntări elogioase la adresa omagiatului, a început ordinara...petrecere! Grigore Vieru servea cîte un păhăruţ, mai mult din plăcere, vocea lui devenea pronunţată şi clară. Rostea un toast după altul, ca în cele din urmă să se refere la atitudinea ostilă a unor intelectuali de peste Prut faţă de basarabeni! Acea părere a coincis cu a fiicei mele Daniela, care le-a spus maeştrilor că românii de-acolo, este adevărat, nu se poartă totdeauna corect cu basarabenii, dar să nu confundăm părerile unor tipi cu dragostea de Patrie. Mă văd nevoit să recurg la amintiri episodice despre Grigore Vieru, deoarece evenimentele se derulau vertiginos şi eram absorbit de ele în acele vremi neînţelese atunci dar şi azi în multe privinţe. Oamenii simpli lunecau în mizerie, în avanscenă ieşeau alte tipaje, care se pricopseau cu bogăţii, posturi înalte, cu titluri. Vremurile se schimbaseră, presa comunistă, de opoziţie, descria cu lux de amănunte afacerile şi delapidările în care erau antrenate persoane din fruntea Mişcării de eliberare naţională... Din păcate erau vizaţi şi scriitorii. Societatea nu o poţi minţi. La finele anului 2001 mi s-a întîmplat un caz imprevizibil. Publicasem cartea ***Sarcofagul***, în paginile căreia înserasem eseul „*Masca mortuară a Basarabiei din mileniul doi*". Peste ceva vreme am aflat că scriitorul Constantin Munteanu l-a pus la curent pe Maestru cu opinia mea expusă în acel eseu, ceea ce, desigur îi trezi furia. La 17 ianuarie 2002 „Literatura şi arta" a publicat un articol mare pe paj.3, în care *bardul de la Pererîta* m-a făcut cu ou şi oţet folosind cuvîntul „căcănar!" *care scrie căcăreze literare* etc... Articolul, în care mă viza în mod direct, m-a surprins şi m-a derulat. Nu aveam de gînd să reacţionez la cele citite. M-am întîlnit în acele zile cu poetul E.Galaicu-Păun, pe care în mai multe articole Maestrul îl făcea cu ou şi oţet...

– După ce am citit frazele scabroase ale lui nea Grig, mi-a mărturisit atunci Emilian, am regretat că... îl cunosc. Cîteva replici i-ar face bine, continuă confratele

de condei. La o adică, de ce ar trebui să tolerăm celea ce înjosește onoarea și demnitatea omului.

Am stat mult în cumpenă, și, în cele din urmă am prezentat, la redacția ziarului „Accente" redactorul căruia era ziaristul Afanasiu un pamflet cu următorul titlu.

Bardu-i puț de-nțelepciune!

În cîteva rînduri, precum încerc să-mi amintească, scrisesem cam în felul următor: **„***Un înțelept al lumii, (care nu s-a născut la Pererîta), a zis: „Omul cît trăiește trebuie să învețe…a îmbătrîni frumos!" Am crezut și eu că, la o opinie exprimată de mine într-un eseu, bardul de la Pererîta mă va supune unei critici inteligente, așa cum se dorește din partea unui om în etate. Referindu-se la „paiangănul „de mine, ilustrul nostru bard a folosit cuvinte din cele mai rafinate, numind opera ce o semnez mai bine de 20 de ani„căcăreze literare". Recunosc, continuam eu în articol, pe lîngă „lostopenele" literare ale bardului (să-mi fie iertat, că folosesc limbajul dumnealui de la stînă), eu, ca un tînăr scriitor (învățăm nițel de la cei consacrați), nu sunt altceva decît…căcăreze pentru tizic. Îndrăznesc să constat că cele 7 cărți editate pînă la ora actuală nu au priză la cititori. Cărțile mele, din păcate, nu sunt citite pe stadioane, nu sunt înscenate, nu au fost traduse (așa cum se făcea în mod obligatoriu pe timpul cînd bardul, membru al PCUS, construia activ comunismul. Am depistat acest lucru cînd Domnia sa, la 1985, era martor la dosarul penal al lui Vasile Vîșcu), nu au fost și nu vor fi autoomagiate, (doamne ferește!) nu au tentația de a candida…la Premiul Nobel. „Căcărezele" mele nu vor avea această soartă cît în Basarabia ex-comuniștii, ex-caghebuiștii au monopolizat patriotismul, bătîndu-se „pe burtă" (afirmația bardului) că ei au luptat, pentru Renașterea națională. Mai ales că la 1989 poetul ne citea versuri înflăcărate de la tribună, iar noi, prostimea, îl aplaudam stînd în genunchi în Piața Marii Adunări Naționale. Aceasta nu înseamnă nimic!. Cunoașteți prin ce ne deosebim de bardul de la Pererîta (deși sunt Vărsător ca și el)? Am citit aproape întreaga lui operă (eram datori să însușim programa școlară). Dumnealui, însă, nu a citit nimic din cele scrise de mine. Și bine a făcut, la ce bun să-și irosească timpul cu agramațiile mele?! Mă îngrijorează vîrsta lui și nu de alta, dar poate să mă doboare cu bîta și ciomagul, exelînd în expuneri cu limbaj… de la stînă! (a se vedea polemica Maestrului cu poetul E.Galaicu-Păun, cu Andrei Lupan acum vreo 15 ani). Să știți, Maestre, recunosc aprecierea dumneavoastră, cînd mi-ați catalogat cele scrise de mine drept „căcăreze". Nu toți oamenii scrisului de la noi pot fi geniali, ei n-au fost ex-candidați la Premiul Nobel), nici business reușit ca feciorul dumneavoastră. Lumea e săracă, este în căutarea unei bucăți de pâine, nu are timp să citească. În opinia mea, conform dicționarului explicativ, persoana care scrie, se numește scriitor. Consider, Maestre, că vrem sau nu vrem, eu am dreptul să mă numesc scriitor. Mai consider dacă un scriitor, cînd dorește să-și exprime părerea într-o recenzie, sau să polemizeze, este dator să folosească un limbaj sănătos și nicidecum un atac impardonabil la persoană. Vă considerăm om al cărții, clasic viu al literaturii noastre,*

iar dumneavoastră parcă vă aflaţi pe medean cu un ţîriac în mînă şi apreciaţi, ce e valoare şi ce e (pardon) ***căcărează****! Literatura basarabeană s-a instituit cu 40-50 de ani în urmă şi mai mult ea nu progresează, iar „paingănii" de noi înotăm în mocirla vremii, afirmînd că ea… nu există!„Ce drept avem noi să ne punem în poară cu un clasic viu, cunoscut la Melbourne, Cuala-Lumpur, Londra, Tokyo şi…Pererîta! Francezii spun că oamenii mari se nasc în provincie, dar mor la Paris. Cineva afirmă, că noi, tinerii literaţi, suntem nişte căcăcnari! Plastică expresie. Bravo Maestre! Îmbătrîniţi frumos şi aţi devenit Doctor Honoris causa a multor Universităţi! Deseori vă citesc articolele polemiste în care sunt înşirate numele persoanelor pe care le consideraţi adevăraţi patrioţi şi am impresia că sunteţi un adevărat pomelnicar, sunteţi puţ de-nţelepciune, Maestre! Prin aforismele, maximele, zicalele care nu sunt alceva decât expresii, de răzbunare faţă de oponenţi dumneavoastră!Oare este frumos atunci cînd încerci să demonstrezi că te-ai luat la întrecere cu societatea afirmând că dumneata iubeşti mai mult neamul decît mine, cel de alături, om simplu al ţării?! Aparţinînd neamului, aparţineţi istoriei, talentul vă este enorm, sunteţi cunoscut pretutindeni: la Paris şi Funa-futi (capitala statului Tuvalu)! Nimeni n-a spus mai frumos, decît dumneavoastră: „Pînă la lacrimi mi-e dragă viaţa…"*

Amintindu-mi de acea obrăznicie din partea mea simt şi astăzi o mare ruşine. Recunosc că era mai bine dacă tăceam. Totuşi demnitatea e mai presus chiar şi în faţa unui geniu.

Am înţeles că Maestrul a citit cu atenţie replica mea din ziar şi l-a rănit cumplit. Prietenul nostru comun, Nicolae Dabija, mi-a povestit că Grigore Vieru, imediat a pregătit un articol şi mai distrugător şi mai urît la adresa persoanei mele, unde mă viza direct şi i l-a prezentat spre publicare. Dabija însă a refuzat să-l publice (aşa mi-a declarat el!) reproşându-i cam în felul următor:

– Maestre, în acel pamflet (Bardu-i Puţ de-nţelepciune..) Boris Druţă nu vă vizează direct, nu vă pomeneşte numele…

Umblam cu N. Dabija prin judecăţi şi dumnealui, bănuiesc, că l-a convins să-şi retragă replica. Poate în arhiva literară a lui Grigore Vieru se mai păstrează acel articol pe care aş fi curios să-l citesc. Dar sunt convins că dînsul nu avea dreptul să mă insulte, iar replica mea publicată, consider că a fost justificată. *Uneori şi genii calcă prin străchini*!

Timpul însă nu stă pe loc şi într-o bună zi mă pomenesc alături de el, chiar în prezidiu, unde avea loc lansarea cărţii lui Vasile Vîşcu, la pregătirea căreia am participat şi eu. Ne aflam în incinta bibliotecii „*Onisifor Ghibu*". Maestrul la început a fost surprins de prezenţa mea alături de el. Am simţit cum o vreme m-a ocolit cu privirile, dar, după ce am luat cuvîntul şi am amintit că în *dosarul Vîşcu* anchetatorii l-au supus interogatoriului şi pe poet. Apoi am amintit că anume Vasile Vîşcu, încă în 1985 s-a adresat cu o scrisoare deschisă către CC al PCM cu privire la situaţia deplorabilă a limbii şi a tuturor problemelor naţionale…După ce am luat cuvîntul, am ascultat cu toţii discursul lui Ion Borşevici, profesorul. Eu eram pe post de mo-

derator, şi cineva m-a numit „avocat de marcă”... Prietenul meu, fotograful Boris Balan, a imortalizat acel moment prin cîteva poze în care stau lîngă Grigore Vieru pe care le am în palmares. E prima mea fotografie alături de el. La acea manifestaţie culturală din cadrul bibliotecii, spre final, Maestrul a luat cuvîntul şi... m-a lăudat fiind de acord cu cei prezenţi, menţionînd că... sunt un avocat care luptă pentru dreptate! Apoi, cînd s-a încheiat partea festivă şi stăteam toţi la o masă, Maestrul şi-a permis să mă cuprindă şi să discutăm calm despre unele chestiuni ale zilei. M-am convins că este *vărsător*, deseori nestatornic ca şi mine, şi dacă face vreo gafă, are curajul să şi-o recunoască. Din acea seară divergenţele dintre noi s-au epuizat şi toate nedumeririle dintre mine şi Marele poet, au trecut la gunoiul istoriei... „*A greşi e omeneşte*.”

În acea seară, am avut mai multe teme de discuţie şi, printre altele, l-am întrebat dacă l-a cunoscut pe săteanul meu Vsevolod Anghel, fostul director al teatrului naţional, decedat la 1963.

– Cum să nu, dragul meu, a zis el. L-am cunoscut foarte bine. Era un om cu o sănătate şubredă, foarte erudit. Ne-am aflat în relaţii deosebit de bune. A fost actor, critic teatral, redactor literar la Naţional...

Evenimentele se derulau în societate cu totul anapoda. Valul de mişcare naţională fusese anihilat de către agrarieni, apoi Petru Lucinschi a reabilit partidul comunist, care de la 2000 obţinuse majoritatea în Parlament. Cu concursul Moscovei pe toate căile era discreditat tot ce avea legătură cu conştiinţa românească în Basarabia. În cadrul cotidianului „Moldova suverană” se instalase un vădit element antiromânesc în persoana redactorului-şef Ion Berlinschi şi a unui oarecare M.Conţiu, pretins ziarist, şcolit peste Prut. În fiecare număr erau atacate cu vehemenţă personalităţile notorii din Chişinău: N. Dabija, G.Vieru. D. Matcovschi Am fost vizat şi eu într-un articol scabros, la care nu am dorit să reacţionez, decît printr-un pamflet alegoric, publicat în *Literatura şi arta*, întitulat *Closetiştii*.

În luna noiembrie 2004, maestrul, după ce l-a atacat pe redactorul *Moldovei suverane* într-un articol în „LA”, acela l-a acţionat în judecată. Prin intermediul lui N. Dabija, Grigore Vieru mi-a eliberat o procură, pentru a-i apăra interesele în instanţă. Acel proces l-am cîştigat, chiar dacă poetul nu a fost prezent în instanţă. Probabil că succesul meu i-a insuflat şi mai multă încredere. Deşi nu ştiam prea multe despre Maestru, ce viaţă are, conştientizam că eu mă pot încadra în cercul lui de prieteni apropiaţi, dar s-a întîmplat un miracol.

Îmi amintesc că era ziua de ***2 ianuarie 2005,*** cînd pe neprins de veste m-a telefonat însuşi Grigore Vieru, m-a felicitat cu ocazia sărbătorilor de iarnă şi m-a invitat la el în ospeţie. M-a uimit peste seamă acea invitaţie, care era o onoare pentru un scriitor modest şi neînsemnat ca mine. Mi-a zis că are nevoie de mine ca avocat. Eram pentru prima oară în viaţă la el acasă, în apartamentul 10 de pe str. N. Iorga,7, din Chişinău. În acea vizită Maestrul mi-a făcut cunoştinţă cu un domn român venit la el în ospeţie din SUA, care se recomandă Florin Cîrlan. Casa poetului mi s-a părut

spaţioasă, cu multe cărţi, icoane, tablouri originale pe pereţi, cu candele în colţ care ardeau. Curînd soţia lui, doamna Raisa, care purta ochelari, ne-a aşezat pe toţi la masă. În a doua zi de Anul Nou, atmosfera era plină de voie bună şi Grigore Vieru şi-a amintit de nuvela lui M.Sadoveanu „*La Moldova*", declamînd în limbaj *sadovenian* conţinutul ei, folosind fraze care demonstrau caracterul şi felul moldovenilor care s-au pornit într-o bună zi... să „*puşte hulpea*"... Cu toate-acestea mi s-a părut că are o voce stinsă, puţin bolnăvicioasă. Ne-a spus, că anul 2004 pentru el a fost un an greu, că a stat mult prin spitale... Soţia maestrului ne-a servit cu răcituri. „Acestui fel de mîncare, la Ineasca i se zice „răsol", am zis eu, şi el a spus că este un localism răspîndit mai ales în zona de codru... Pornind de la aceasta, am trecut la discuţia despre tainele şi diversitatea dialectelor limbii române din Basarabia. „Uneori, zicea el, mă înspăimînt, cînd rostesc o frază, nu cumva să fie pură calchiere din rusă. Dar, de îndată ce consult dicţionarul, mă conving că este o întorsătură de frază corectă..." La acea întîlnire am trecut peste modestie, şi i-am adus romanul „Basarabia răstignită" apărut la editura *Detectiv* din Bucureşti, şi un CD cu melodiile mele înregistrate la acel moment. S-a mirat că nişte oameni anonimi de peste Prut au fost atît de mărinimoşi şi mi-au publicat romanul... Am vorbit mult despre Ţara noastră, România. Era sigur, într-o părere cu mine, că va veni vremea şi ne vom întregi cu Patria mamă, doar că asta va depinde şi de rolul Ucrainei pe harta Europei. În cele din urmă, la tema dată, dînsul a confirmat că reîntregirea Ţării va avea loc doar cu ajutorul ţărilor puternice, al comunităţii internaţionale şi, odată cu slăbirea influenţei ruse din zonă. Mi-a mai spus că nu-i place mutra lui Traian Băsescu, activist al pioneriei! Nu am înţeles sensul acelei replici şi l-am liniştit că noul preşedinte, dacă va aduce foloase ţării, basarabenilor, atît pe plan intern cît şi extern, îl vom susţine ca fiind reprezentantul nostru în lume... Maestrul, analizînd cele spuse de mine, a căzut de acord şi a spus că am dreptate... Apoi ne-am fotografiat împreună... După ce am mesit, Maestrul s-a referit la problema pentru care m-a invitat în ospeţie. Sensul ei era că acel Cîrlan, venise la el în ospeţie de la New York şi de cum a trecut pragul casei poetului, poliţia l-a protocolat şi l-a definit instanţei de judecată, bănuindu-l că a încălcat legea şi nu s-a prezentat mai întâi în instanţă pentru a se pune la evidenţă, apoi să-l viziteze pe Grigore Vieru. Judecata pentru această contravenţie, i-a aplicat o sancţiune în formă de amendă. Maestrul m-a rugat să mă ocup de problemă. Am căzut de acord şi am continuat discuţiile. Maestrul continua să fie vesel, spunea anecdote, despre faptul cum se jură moldovenii cînd vor să demonstreze că au dreptate: " *Pe crucea mea*!", „*Zău că*!", iar ruşii cînd se jură, zice" *Bleaghi, budu*!". Toţi am rîs cu poftă... S-a bucurat de rînd cu mine că anul 2005 este pentru el jubiliar ca şi pentru mine. El avea să împlinească 70 iar eu 50. Diferenţa de 20 de ani! O nimica toată, în contextul istoriei universale. Poetul îşi permisese ca să servească vreo două păhărele şi prin felul lui de exprimare, ne crea dispoziţie şi toţi cei prezenţi se simţeau liberi, fără a ne stingheri unul pe altul. Era atît de simplu, atît de tînăr şi curat în exprimare: vorbea rar, uneori cu voce bolnăvicioasă şi deodată m-a surprins spunând că nu ar vrea să revină la ti-

nerețe, decît doar la anii pe care îi are..." Viața își are farmecul și legile ei miraculoase la fiece vîrstă și este comoara omului, afirmă dînsul.

După acea întîlnire, m-am convins că Grigore Vieru este un geniu al timpurilor mele, el ne luminează epoca și am comis un mare păcat că m-am încrîncenat odată cu el.Vroiam să fac ceva pentru a mă reabilita într-un fel în fața lui.

În lunile august-septembrie 2005 a început o mîncărime furibundă între pleiada de *postmoderniști*, opera lui Eminescu și... maestru. Am simțit că este oportun să-mi aduc contribuția mea personală, acordându-i susținere. Curînd la săptămînalul „Literatura și Arta" am publicat articolul.

Grigore Vieru – Ceahlăul Basarabei

Sunt sigur că luna august, ultima lună din vara lui 2005, va rămîne neuitată în viața dacă nu și în biografia distinsului nostru scriitor, septegenarul, septentrionalul, Ceahlăul Basarabiei – Grigore Vieru. Aud că cineva mă întreabă ca la judecată: DE CE ?

Răspund. La data de 4 august a.c., în grupajul de gînduri înmănuncheate sub genericul „Mișcarea în infinit" și publicate în „Literatura și arta", dînsul „gîndește" negru pe alb, citez : „Nici grîu, și nici păduri, nici ban, nici vis curat – / Nu e nimic în țara asta nefurat!"

Dar asta încă nu e totul. Aflîndu-se la odihnă într-o stațiune balneară din Mangalia, dînsul nu se odihnește cum, să zicem, se odihnesc mulți dintre demnitarii noștri în Cehia, Germania,Turcia sau pe insulele Canare, dar cum i-i feleșagul, caută și găsește, întîmplător, în paginile unui ziar din țara vecină o tabletă a publicistului român Răzvan Ioan Boanchiș întitulată parcă obișnuit – „Mare, mare de tot". După ce o citește, constată ahtiat următoarele, iară citez : „Iată că mai sunt români care spun lucrurilor pe nume". Dar nu ar fi el Grigore Vieru dacă se limita doar la atît. Se apucă, dom'lor, și scrie un articol mare , dar mare de tot intitulat „Despre falsa elită și bietul catîr" publicîndu-l în săptămînalul „Literaturii și arta" din 25 august 2005, mai rugînd redacția să republice și tableta pomenită. Și dacă tot în ședință de judecată ne aflăm, apoi trebuie să menționăm că în articolul său, care e ceva mult mai mult decît o reflecție la tableta cu pricina, autorul scoate în vileag niște lucruri neplăcute, cărora a găsit de cuviință să le spună pe nume, în sfîrșit. Dar cum numai le-a spus, în societate s-a și stîrnit, cum se zice, animație și agitație. S-au găsit mulțișori indivizi cu musca pe căciulă, care, sărind ca arși, au început să-l împroaște cu noroi pe marele nostru pămîntean, scriitor și patriot. Nu în zadar se spune în popor că curva e întotdeauna prima care ridică...prăjina. În cazul dat, însă, curva dacă tăcea filosof rămînea, pentru că Marele nostru scriitor a avut și talentul , dar și înțelepciunea blajină să nu-l scoată pe nimeni în proțap. De dragul adevărului curat vă informez suplimentar că dînsul, scoțînd în vileag lucrurile așa neplăcute cum sunt, n-a catadixit să nominalizeze un singur om (cer scuze, scriitor), care s-ar face vinovat de aceste lucruri. Citind și analizînd cele scrise am găsit și eu, ca și autorul articolului în cauză, că în Basarabia, de bună seamă nu există o „luptă pe viață și pe moarte" între tradiționaliști și postmoderniști, că există o luptă între bunul simț și tocirea acestuia". Demult am constatat că la noi, cînd vine vorba de o polemică sănătoasă, demult nu mai există Boemă, ci... Boime."

Reieşind din cele expuse mărturisesc în faţa înaltei instanţe că în practica juridică cunoscută de mine, deocamdată nu există un cod oficial care ar prevedea pedepsirea atît a bunului simţ cît şi al tocilarilor. Iar conform codurilor juridice existente, care se aplică în practică de mai mulţi ani, autorul articolului n-a încălcat nici un paragraf, nici un punct sau subpunct. Pur şi simplu, folosindu-se de dreptul la replică, dînsul şi-a exprimat punctul său de vedere, care totalmente coincide cu al meu şi al majorităţii oamenilor de la noi cu bunul-simţ dezvoltat. Şi dacă acest punct s-a dovedit a fi vulnerabil, mai atingînd amorul propriu al cuiva, apoi pentru aceasta el nu poate fi condamnat de nimeni. În ţările cu un sistem democratic bine reglat şi cu un nivel de înaltă civilizaţie asemenea gesturi sunt mai curînd salutate şi profund respectate. În context, aş mai putea adăuga că articolul cu pricina respectă întrutotul principiul juridic suprem cum ar fi prezumţia nevinovăţiei. Cît priveşte reacţia celor care au „citit cu stupoare şi tristeţe" articolul lui Grigore Vieru şi au emis o scrisoare deschisă, denigratoare la adresa lui , publicînd-o şi la noi şi peste Prut , ce vă pot spune? Se vede că şi la noi, în Republica Moldova şi în Ţară, există într-adevăr, cum zicea Leonida Lari „o specie guzgănească, pre nume popîndăi". Ca muritor ce sunt nu-mi rămîne decît să-mi exprim regretul că printre semnatarii acestei scrieri s-au pomenit şi cîteva nume de poeţi pe care îi consideram ca atare, adorînd scrisul, inclusiv şi un pămîntean de-al meu teleneştean despre ale cărui isprăvi – haideţi să le zicem mai delicat – de invidiat, eram să aflu tocmai acum, la bătrîneţe, din articolul „Jocul de-a cuţitele", semnat de Nicolae Dabija („LA" , 13 octombrie 2005).

Păi, oameni buni, cum zicea odinioară regretatul academician Ilie Untilă, majoritatea acestor simpatici semnatari, în afară de pămînteanul meu coliliu de-a binelea, sunt la vîrsta cînd omul e încă în zămislire, cînd pînă la ceea ce se cheamă maturitate mai este cale de parcurs. Nimic condamnabil în avîntul lor de a „lua nemurirea prin asalt", vorba lui Alexandru Vlahuţă, contemporan al lui Mihai Eminescu. Îngrijorător nu condamnabil , Doamne fereşte, e faptul că ei, prin comportamentul ce-l manifestă faţă de veteranul scrisului moldovenesc Grigore Vieru, ne amintesc de generaţiile scriitorilor transnistreni din anii '37 ai secolului trecut şi de generaţiile scriitorilor basarabeni, imediat următoare anului de „eliberare" 1940, care au scris cum au scris, pentru că n-au avut posibilitatea, ba chiar li s-a interzis categoric să însuşească creaţiile înaintaşilor Alecsandri, Eminescu, Creangă... Ăştea, postmoderniştii, adică şi probabil nu toţi, dar la sigur mult mai mulţi decît semnatarii scrisorii în discuţie, născuţi în sînul elitelor profitorilor şi hrăpăreţilor de odinioară, gustînd apoi din libertatea adusă cu jertfele enorme ale înaintaşilor, care şi-au zis: Noi facem literatura noastră de alternativă. Hai să nu le admitem moşnegilor tradiţionalişti să amestece borşul lor cu zeama noastră, declarînd literalmente „...considerăm o onoare plină de umilinţă pentru noi şi o ipocrizie din partea DVS. Includerea unor texte postmoderniste în antologia la care lucraţi".

Asta-mi place. La ce le-ar mai servi o antologie, pe lîngă cea în 12 volume (în care mulţi dintre noi, scriitorii, muritori, de rînd n-am avut spaţiu. Ei constituie etalonul de apreciere literară al epocii!) editate de dînşii, relativ nu demult. Şi aşa mai departe.

Dar dacă e să o luăm mai îndeaproape, aş zice, ca o bucăţică de scriitor, că simt foar-

Cu maestru şi Vasile Vatamanu, 2005

te aproape timpul cînd cititorilor li se vor propune serii de antologii în care să poată citi şi ei, cum li s-ar da să citească Domnului A.Strîmbeanu şi Doamnei L.Lari. Onorîndu-i vîrsta înaintată îmi e oarecum ruşine să citez din pamfletul „Dar putoare atîta?" („LA" , 29 septembrie 2005). Am încercat să reproduc unicul exemplu propus în „Popîndăii" de Leonida Lari, fiind de genuri diferite, iar dacă admitem cîteva plusuri şi minusuri suntem cam de aceeaşi vîrtstă. Aşadar, cum zicea poetul tribun Vladimir Maiakovski, citiţi şi invidiaţi: „mi-am băgat p... în priză, să-mi f... soţia" , sau „merg cu buricul gol, ce rai am între picioare..." etc. De aici îndrăznesc să pun o întrebare în faţa instanţei: cum ar comenta aceste „nestemate literare epocale" părinţii şi copiii acestor supratalentaţi acîni?! Atît.

Ajuns aici, eu unul părăsesc şedinţa de judecată, mai zicîndu-mi o dată, cum zicea mama , fie-i ţărîna uşoară: „Dumnezeu să te ferească de judecată moldovenească!"

Recunosc, mie unuia îmi vine foarte greu să vorbesc despre maestrul Grigore Vieru. Zic aceasta cu mare regret, fiindcă acum cîţiva ani, mai puţin matur fiind, am avut slăbiciunea să mă alătur şi eu la o tabără de denigratori ai poetului naţional. Dar, din fericire, m-am trezit la timp. A vorbi despre acest om, care este stindardul intelectualităţii Basarabiei, trebuie să ai puterea şi curajul ca:

1. Să-i cunoşti măsura harul lui cu care l-a înzestrat Creatorul;

2. Să cunoşti durerile şi necazurile la care se expune aproape benevol pentru a atinge performanţele creatoare cunoscute şi apreciate nu numai de românii de pretutindeni;

3. Să vrei şi să vezi carisma şi configuraţia naţională a unui poet care reflectă în creaţia sa toate frămîntările epocii în care i-a fost dat să trăiască.

Grigore Vierui a păşit şi păşeşte cu toţi basarabenii prin calvarul epocii, care pare că nu mai are sfîrşit. Versurile lui au adunat şi adună , au mîngîiat şi mîngîie, au alinat şi vor alina suferinţele acestui popor. Mă gîndesc la acele generaţii de copii care au crescut, declamînd şi cîntînd împreună cu dînsul:

– Mama pîine albă coace,
Ceru-i luminos,
Pentru pace pentru pace
Mulţumim frumos!
sau ,
În limba ta
Ţi-e dor de mama...

ori, versurile care nu lasă pe nimeni indiferent:
Se-aude peste leagăn
Cum trece lină clipa
Cea jilavă de lapte
Cu ochiul tău – de lacrimi.
Nimic mai dulce-n lume
Ca un copil ce doarme
Cu floarea caldă, albă
A laptelui la gură.

Astăzi unii dintre „supratalentaţi" îl învinuiesc pe Maestru că a trădat şi a fost un laş atunci cînd a scris despre Lenin şi partidul comunist. De fapt ei îl invidiază şi nu i-o pot ierta că la timpul său s-a învrednicit de titlul de Laureat al Premiului ***„Boris Glavan",*** *cel al Comsomolului din Moldova şi a fost distins cu Premiul de Stat al RSS Moldoveneşti. Vreau să le amintesc acestor domni că premiile din perioada sovietică sunt succedate şi azi, în perioada democratică, doar că se numesc altfel şi, de asemenea se acordă pentru opera scrise cu talent.*

Opera lui Grigore Vieru este mîndria epocii noastre, şi aş vrea,profitînd de ocazie, să mă adresez direct. Versurile, cîntecele, eseurile, interviurile, aforismele tale, Maestre, sunt pline de înţelepciune şi, dacă nu le-ai semna cu numele tău, cititorul ar crede că sunt culese din folclor. Lucrul acesta îl ştie şi-l recunoaşte o lume întreagă, afară de nişte detractori ultramodernişti de pe rîul Bîc. Versurile tale despre mamă persistă în somnul copiilor, făcîndu-i să iubească şi mai mult părinţii, limba, istoria, neamul ca, pînă la urmă, tot împreună cu Dumneata să rostească:

Pînă la lacrimi mie-a dragă viaţa!

Sunt sigur că vor trece mulţi ani, vor trece secole, iar cîntecele dumitale vor rămîne tinere, revelatorii, fapt pentru care basarabenii te vor aprecia, te vor slăvi tot aşa cum îl apreciază azi pe Eminescu . Înalt e zborul tău, Maestre! E atît de înalt încît te vei mira să-l ajungă nişte pitici care, din tot scremutul lor, se străduie să-l umbească, cu atît mai mult să-l doboare.Păstrează-ţi sănătatea Maestre, căci ne trebuieşti zi de zi, oricînd. Noi avem nevoie de Mata. O spun nu numai eu , ci toţi românii care iubesc cu adevărat acest neam, acest pămînt. Iar actorilor de circ, saltimbancilor grandomani le amintim: Ce e val, de bună seamă, ca valul trece...

Citindu-Vă şi recitindu-Vă nu numai poeziile, dar absolut tot ce aţi creat şi mai creaţi adeseori mă surprind la gîndul că scrieţi luminînd. Dar a scrie luminînd , mi se pare că e mai mult decît a scrie cu lumină. Pentru că a scrie cu lumină, înseamnă să aprinzi o lumînare întru a spinteca sau destrăma întunericul pe o zi – pe două. Pe cînd scrisul Dumneavoastră, luminează acum şi în veac...Iar la urmă vă zic, precum se obişnuieşte a se spune la Ineasca: Mă închin de sănătate, Maestre! ***Boris Druţă.***

În acele vremi, văzînd cîtă zoaie se toarnă în presa noastră autohtonă, din principiu am încetat să urmăresc canalele de televiziune şi, chiar să citesc ziarele, revistele de la

Chișinău. Nu prea știam ce artocole se publică, cine și pe cine se ia în țeapă. Îmi căutam de ale mele...

După ce mi-a fost publicat articolul în numărul de la 5 mai 2006, mi-a telefonat Nicolae Dabija și m-a rugat să merg cu el pînă la spitalul care pe atunci, dar pare-mi-se și acum i se mai zice straniu *Lecisanupr.* Prietenul mi-a comunicat că Grigore Vieru este grav bolnav și el m-a solicitat să-i fac o vizită, fiindcă trebuie să-l consult într-o problemă. În acea zi, l-am găsit pe nea Grig într-o stare deplorabilă. Nu cunoscusem pînă atunci că suferise un atac de cord și se afla deja în stare de convalescență. Avea o față vineție, suferindă, parcă muribundă. L-am găsit acolo și pe scriitorul Andrei Strîmbeanu, împreună cu o femeie gravidă care-l lăudau pe poet pentru cele publicate într-un articol, întitulat „*Mîrlanii*"... Grigore Vieru, odată cu venirea mea, le-a dat de înțeles oaspeților că are nevoie să rămînem în doi. După ce au plecat vizitatoirii, maestrul m-a sărutat și mi-a spus că i s-a făcut mai bine, comparativ cu ziua de ieri, cînd s-a aflat la reanimare. Cu vocea slabă, ochii lui ageri, a început să-mi povestească:

– Toată viața am muncit cu străduință. Am crescut fără tată, care a murit la război. Mama m-a crescut din greu. Am trecut prin foame. Nu aveam ce mînca. Atunci am căpătat și boala plămînilor, tuberculoza...Apoi am trecut prin greutăți, dragă Boris! Am absolvit școala de 10 ani, fără să știu că există poetul Mihail Eminescu. Am învățat și am făcut ceea ce am putut pentru poporul nostru. Devenind poet, în decursul activității mele am comis și greșeli...Am fost atacat din stînga și din dreapta. Cui nu i-a fost lene m-a vizat, m-a ponegrit. Deseori în virtutea caracterului am fost răzbunător. Mi-am vărsat amarul, dar mi-a trecut, și am iertat! Dar la asemenea porcărie, precum au procedat cu mine, nu m-am așteptat niciodată... Adepții lui Iurie Roșca agentul *FSB-ului* m-au nimit trădător, terorist, complotist! Dragă Boris! Ce se întîmplă în țara asta?! Eu, care am cîntat-o ca pe un plai mioritic, acum m-am convins că trăim într-o adevărată junglă!..

S-a mirat tare, cînd i-am spus că nu mai urmăresc cele scrise în presa noastră. Maestrul mi-a reprodus prin cuvinte conținutul articolului „Mîrlanii" publicat la 4 mai 2006 în ziarul „Literatura și arta". Vorbea sincer, cu durere, parcă amintindu-mi de blajinătatea și cuminţenia vocii mamei mele. Mi se crease impresia stranie că aveam în față o femeie, adică vorbea o femeie! Dînsul continuă: S-a găsit un neghiob, un oarecare anonim Ascarov de la Tiraspol să vorbească despre mine că sunt un spion al FSB-ului din Rusia!... Dar ce înseamnă FSB, dragă Boris? I-am răspuns „*Федеральная служба безопасности России*". El m-a privit cu ochii lui blînzi și a recapitulat în sine cele auzite, făcînd o pauză lungă după care mi-a amintit iar că este foarte indignat de faptul cum a procedat cu el ticălosul de Roșca... „Iată de ce te-am chemat, dragă Boris! Știu că l-ai ajutat foarte mult pe Nicolae Dabija prin judecăți. Vreau să mă ajuți și pe mine... Sunt sigur c-o să cîștig acest proces! Nu am nici o îndoială! Vreau să mi se restabilească numele, să am o libertate sufletească. Mie, din cîștigul acestui proces în care voi solicita repararea prejudiciului moral, nu-mi trebuie nimic... Toți banii care îi voi cîștiga o să-i transmit în contul unui azil de bătrîni, oamenilor neajutorați,

bisericilor, avocaţilor... Mie vreau să mi se repare gărduţul de la casa părintească, pe care mi l-a furat un vecin..."

Maestrul deodată m-a privit atent şi m-a întrebat foarte serios dacă sunt de acord să mă ocup de cauza lui. I-am răspuns cu fermitate că da. Şi atunci el, cu mişcări şovăitoare, oarecum domolit, s-a apropiat de noptieră, a luat cîteva ziare şi mi le-a dat. I-am spus c-o să mă ocup de această chestiune împreună cu fiica Daniela, care e şi ea avocat. Dînsul s-a înviorat şi a zis că va fi şi mai bine. N-am mai zăbovit mult şi ne-am despărţit. Peste o zi, studiind materialele publicate împotriva maestrului în presă, i-am adus ca să-i citesc următoarea

SESIZARE

Stimate Domnule Procuror General!

Campania furibundă întreprinsă de către forţele distructive din Republica Moldova, care, prin intermediul unor publicaţii gazetăreşti urmăresc un scop bine determinat: să mă distrugă sufleteşte, moral şi fizic (actualmente mă aflu pe patul de suferinţă în urma unui atac de cord, infarct). Asta mă face să mă adresez cu prezenta sesizare, rugîndu-vă să puneţi în aplicare legea statului prin atragerea la răspundere persoanele care au comis infracţiuni grave încadrate în articolele Codului penal.

În numărul 12 (540) de vineri al săptămînalului ***GPF FLUX continuu*** din 31 martie 2006 (paj.6) la rubrica „Ochiul al treilea" a fost publicat un interviu cu Preşedintele Asociaţiei transnistrene „Pro Europa" ***Boris Asarov*** întitulat „***Ceasul demitizărilor a bătut demult",*** realizat cu concursul ziaristului ***Petru Poiată***.

Articolul în cauză conţine un şir de fraze injurioase la adresa mea, care nu corespund adevărului. Afirmaţiile respective sunt denigratoare, lezează onoarea şi demnitatea mea de cetăţean. Astfel ziaristul Petru Poiată preia un citat din bisăptămînalul „*Moldavskie novosti*" o frază care conţine o injurie gravă la adresa mea: *„Nu ne vom mira dacă Asarov şi alţii vor comunica despre întîlnirea secretă de la Iaşi, dintre Pasat şi Vieru, pe de o parte, şi Ilaşcu, pe de alta, în cadrul căreia „rezidentul FSB" şi poetul au încercat să-l convingă pe senatorul român să-l omoare pe Roşca şi să-l înlăture de la putere pe Voronin."*

Afirmaţiile lui B.Asarov din cadrul interviului îmi lezează demnitatea şi dezinformează cititorul*: „Cît priveşte persoana domnului Grigore Vieru – da, el a fost acel reprezentant al intelectualităţii basarabene, care, împreună cu Chelaru şi Pasat, a luat parte la întîlnirea de la Iaşi, întrevedere la care s-a încercat a-l convinge pe Ilaşcu să vină la Chişinău în scopul deja cunoscut publicului cititior".*

„Nu exclud faptul că oamenii lui Pasat au recurs în mod special la acest procedeu (cînd e vorba de ce nu am fost nominalizat în interviurile anterioare, n.a.), în speranţa că astfel vor reuşi s-o ia înaintea anchetei şi, respectiv, să-l scoată de sub lovitură pe poet. Dacă aveam intenţia asta, dădeam de la bun început publicităţii faptul participării lui la acea întîlnire.; „Anume din aceste considerente nu l-am „developat" pe bătrîn. Ce-i drept, şi răul pe care el l-a cauzat, trage greu de tot la cîntar: n-a fost prima oară cînd Vieru s-a plimbat prin România în scopuri provocatoare. Astfel cu cinci ani în urmă, anume Vieru a fost acela, care a adus în senatul României scrisoarea ticluită de colonelul SIS al Republicii Moldova Ion Mîţu, actualmente şef al companiei „Lucoil Moldova", în care se conţineau mai multe minciuni şi calomnii la adresa lui Iurie Roşca. Ce l-a împins din urmă de această dată?.. Poate că sencibilitatea, sentimentalismul şi credulitatea poetului s-au dovedit a fi anume acel punct vulnerabil asupra căruia au apăsat

așii în astfel de chestiuni, dar faptul menționat este mai mult decît cert. În orice caz, vreau să cred că, dacă încă nu și-a pierdut obrazul, întreținîndu-se cu agentura rușilor, poetul va confirma că scena de la Iași nu este o invenție de-a mea".

Din declarațiile lui B. Asarov, ale jurnalistului P. Poiată (bănuiesc că și ale redactorului-șef, patronului publicației care a permis să fie publicată asemenea informații neverificate) reiese, că eu am și comis tentative de crime grave împotriva persoanei(omor intenționat, față de Iurie Roșca art. 145 Cod penal), tentativă de uzurpare a puterii de Stat (art.339 Cod penal RM), trădare de patrie prin spionaj și spionaj... în interesul *FSB-ului* din *RUSIA* (articolele 337, 338 Cod penal RM).

Vă declar că nu am nici o atribuție la clevetirile și minciunile declarate de Boris Asarov și Petru Poaită în prezentul articol de ziar. Am fost totdeauna un om onest, contribuind prin modestia mea la dezvoltarea culturii, literaturii, la deșteptarea conștiinței naționale în Republica Moldova. Toată viața am slujit cuvîntului, poporului în sînul căruia m-am născut.

Asemenea injurii, precum că eu aș fi implicat în săvîrșirea unor crime grave împotriva statului și persoanei m-au demoralizat și mi-au zdruncinat sănătatea. Din cauza durerilor sufletești am suferit un infarct și mă aflu pe patul de suferință la spital.

Sunt convins că aceste calomnii declarate în presă de către Boris Asarov, sunt dirijate și bine regizate de după culise de către unele persoane de răspundere din Republica Moldova menite de a mă distruge fizic și moral.

Stimate Domnule procuror, prin intermediul investigațiilor legale reglamentate, rog să fie trași la răspundere pentru *denunțare calomnioasă* cu pornirea urmăririi penale față de Boris Asarov, redactorul-șef, patronului publicației GPF FLUX, ziaristului Petru Poiată, altor persoane vinovate în comiterea infracțiunii prevăzute de articolul 311 a Codului penal al RM.

Notă 1. Din cauza stării de sănătate împuternicesc ca interesele mele să fie reprezentate de către scriitorul și avocatul Boris Druță.*

2. Dacă nu vor fi depistați vinovații și supuși pedepsei, vă declar, Domnule Procuror General, că altă armă nu am decît să declar greva foamei.

Grigore Vieru
10 mai 2006

Cu o față necăjită ca de copil, el a citit personal încă o dată acest mesaj și l-a semnat. Curînd în salon, a intrat Călin, fiul, cu care aveam să fac cunoștință prima oară. Poetul i-a spus că dorește să se adreseze către procuror. Călin a citit și el cele scrise de mine și le-a aprobat. Mi s-a părut un bărbat la înfățișare cu o asemănare foarte vizibilă cu taică-său. Era serios și, oarecum încruntat. M-a privit parcă indiferent și m-a întrebat dacă se cere ceva de la el, pentru a-i ușura necazul tatălui. I-am spus, că dacă va trebui să-i reprezint interesele poetului în instanță, va trebui să am o delegație din partea lui, autentificată notarial. Pare-mi-se că peste două ore, Călin, concretizînd datele mele din pașaport, s-a întors din oraș de la un notar cu o procură pregătită, pe care maestrul a semnat-o și avea următoarele delegații:

Zece mai, anul două mii şase.

Subsemnatul: **Vieru Grigore,** a.n.1935, identificat prin BI A88014533 eliberat la 30.04.1999, c/p 0992904888232, domiciliat în mun. Chişinău, str. Iorga Nicolae, nr.7, ap.10, R. Moldova, prin prezenta împuternicesc pe cet. **Druţă Boris,** titularul BI A48074575 eliberat la 14.01.2002, să mă reprezinte la toate autorităţile publice centrale şi locale, inclusiv la instanţele Judiciare ale R. Moldova, cu toate drepturile prevăzute de lege pentru reclamant, pârât, intervenient, pe toate cauzele civile şi administrative.----------

Mandatarul meu va semna cererea de chemare în judecată şi o va depune în judecată, va primi toate actele de procedură, inclusiv hotărârile judecătoreşti, va putea încheia tranzacţia de împăcare, va putea renunţa la acţiune, va putea declara apel, recurs, va ataca altfel hotărârile şi deciziile, va putea renunţa la orice cale de atac, va putea renunţa total sau parţial la pretenţiile din acţiune, va putea modifica temeiul şi obiectul acţiunii, va putea majora sau reduce cuantumul pretenţiilor, va putea intenta acţiune reconvenţională, mă va reprezenta la instanţele care vor judeca cauzele, atât în fond, cât şi în ordine de recurs, apel, revizuire, va putea face plăţi, va putea solicita investirea titlului cu formulă executorie şi-l va ridica, va prezenta titlul executoriu spre urmărire, va schimba modul de executare, va amâna sau eşalona executarea.----------

Pentru aducerea la îndeplinire a prezentului mandat, mandatarul meu va semna în numele meu şi pentru mine, oriunde va fi necesar în limita prezentului mandat, semnătura sa fiindu-mi opozabilă, va solicita informaţii de la diferite organe, instituţii de stat sau nestatale, va îndeplini toate acţiunile şi formalităţile legate de această împuternicire.-------

Procura este valabilă pe un termen de 3 (trei) ani.----------

Redactată şi autentificată în 2 exemplare, la biroul notarului privat Andrei Bloşenco, dintre care un exemplar s-a eliberat mandantului.

Semnătura _____

Republica Moldova
Notarul privat Andrei Bloşenco
Sediul biroului: mun. Chişinău, şos. Hînceşti, nr. 53, of.102.
Tel. 28-08-07.

Zece mai, anul două mii şase.

Eu, notar privat Andrei Bloşenco, autentific prezenta procură.

În faţa mea, la adresa: mun. Chişinău, str. Drumul Viilor nr. 36, s-a prezentat cet. **Vieru Grigore,** care a cerut întocmirea prezentei procuri şi după ce a citit, fiind cunoscut cu conţinutul şi efectele prezentei procuri, a semnat-o în prezenţa mea, confirmând astfel întocmirea acesteia.

Identitatea a fost stabilită, capacitatea de exerciţiu a fost verificată.

S-a înregistrat cu nr. 1373
S-a încasat taxa de stat 5 lei
S-a perceput plata pentru serviciul notarial 72 lei

Notar privat

Din acea zi veneam deseori la el, pentru a-l consola, ne sfătuiam împreună, în vederea intentării unui proces de judecată. Totdeauna îl găseam cu un vraf de ziare proaspete pe care le citea și, mereu îmi povestea cu revoltă, că mass media nu încetează să-l atace. Încercam totdeauna să-l îmbărbătez, îndemnîndu-l să nu le ia pe toate aproape de inimă, fiindcă, orice ar face Iurie Roșca pentru a-l defăima, cititorul care-i iubește creația și pe dînsul, totuna nu crede. Majoritatea oamenilor de zeci de ani îi citesc poezia și alde Iurie Roșca, Ion Berlinschi și alții nu sunt persoanele, care ar merita să le acorde atît de mare importanță. În acele zile medicii îi administrau somnifere pentru a se calma ca să-și odihnească creierul. De dimineață era vioi, parcă bine dispus, vorbeam despre multe și nu numai pe marginea procesului. Apoi treceau cîteva ore și simțeam cum medicamentele își fac efectul. Parcă mă asculta, dar vedeam cum tot mai mult începe a i se închide ochii, prindea a murmura ceva pentru el și îmi dădeam seama că trebuie să plec...

În dimineața de 11 mai 2006 bureza. Am trecut iar pe la Grigore Vieru la spital, dar l-am găsit dormind. În salonul nr.7 era curat. Cineva adusese un buchet de lalele, care stăteau într-un borcan cu apă. Aducea a primăvară. Odaia era aerisită și curată. Perdelele albe de la geam creau o atmosferă plăcută. Curînd a intrat o soră medicală și m-a rugat în șoaptă să încerc să-l trezesc căci doarme demult și trebuie să ia micul dejun, dar mai ales să bea paharul cu lapte fierbinte. L-am trezit și el, după ce luă micul dejun, se simți bine dispus. În ziua aceea am avut un dialog de peste trei ore și avui fericirea, că nimeni nu ne-a deranjat. Atunci îmi relată multe lucruri necunoscute mie și mă surprinse cu o expresie ce mă incomoda, adresîndu-mi-se cu *frate Boris*! Avea nevoie de multă susținere morală. Mai întîi, am decis să-i spun o părere despre scriitorii, care în ultimul timp scriu doar publicistică... Am spus că asemenea scriitori devin niște gornișți! Iar cei care scriu proză, poezie, sunt adevărați scriitori!... Maestrul a surîs, fără a spune ceva și ochii lui au sclipit de bunăvoință. Probabil deducția mea, mai mult l-a amuzat și nu-l convinsese că am dreptate. Eu, am făcut-o cu bună știință, dorind să-l predispun spre discuție. Am simțit că în acea discuție, știind că el a crescut numai cu mamă, l-am întrebat dacă îl ține minte pe tata. El m-a privit cu ochii lui de copil și, oftînd, a zis că nu-l ține minte. M-a surprins, comunicîndu-mi că tatăl lui biologic, a decedat cînd Grigore împlinise doar 6 luni de viață! Mama lui a avut alt soț. Și pe acel tată vitreg, dînsul la fel vag îl ține minte, fiindcă s-a început războiul și Grigore Vieru abia împlinise 6 ani. Tatăl vitreg a plecat în 1941 la bătălie de unde nu s-a mai întors... După aceea mama lui nu s-a mai căsătorit. De la tatăl lui adevărat undeva era o fotografie, însă cu anii a dat-o cuiva să-i facă una mare, dar s-a întîmplat așa că acel om a pierdut-o și nu mai există nici o imagine despre chipul lui. Mi-a povestit multe despre mama lui, pe care eu nu am cunoscut-o decît de pe o fotografie pe care poetul o publicase de mai multe ori în cărțile lui. Maestrul vorbea despre măicuța lui cu pietate și înălța fruntea, cînd șoptea niște expresii ce i le-a lăsat ea, îndeosebi în ultimii ani de viață. Spunea poetul cu mîndrie că mama lui era o femeie harnică, recunoscută

croitoreasă și, de cînd o ține minte ea cosea nopțile la o mașină cu tălpig. Îndeosebi în anii grei, după război, ea se străduia ca Grigore să nu ducă lipsuri mari. A fost foame, au fost deportări, colectivizare. Țăranii din Pererîta sufereau, mureau, jucau cumătrii, nunți, îngropau morții. Dar, spunea poetul, în ciuda vremilor vitrege, pentru dînsul copilăria a rămas ca o perioadă luminoasă în memoria lui. Zicea că mama avea o viișoară cu tufe bătrîne, și un lan pe care creștea lucernă și cînepă mică pe malul Prutului... Revenind cu amintirile, spunea, că tatăl vitreg, avea o batoză de treierat cu motor, și îl vedea mereu cum se chinuia să o pornească... Odată cu începerea războiului toate s-au pierdut undeva și părinții lui nu s-au mai ocupat cu agricultura... Povestirile lui erau haotice, nesistematizate, probabil din cauza bolii. Recunoștea că atacul de cord suferit în primăvara anului 2006 l-a speriat că poate să moară. Depănînd mai departe firul amintirilor, recunoscu că nici în casă, nici rudele, sătenii sau prietenii nimeni nu l-a educat în spiritul patriotic. În timpurile de după război nu erau cărți, nici bibliotecă în sat, era educat și i se spunea că nu este român ci moldovean care vorbește limba moldovenească... Eu, mi-amintesc că l-am întrebat dacă l-a visat vreodată pe tata lui adevărat, biologic. Mi-a răspuns promt, dar cu părere de rău, că nu l-a visat și nici nu-și imaginează cum arăta. Pe mama o visează foarte des... „Din păcate, a continuat el, în ultima vreme îi visez mai mult pe oamenii care au murit cîndva decît pe cei vii...". Mi-a spus trist că mama lui a decedat la vîrsta de 71 de ani, de infarct... Mi-a povestit cum mama lui, care era analfabetă, nu putea citi, dar avea o înțelepciune de țărăncuță înnăscută. Cînd a publicat prima sa carte întitulată „*Alarma*", ea se mîndrea nespus de succesul fiului cu școală mare la Chișinău. Umbla prin sat cu acea carte, purtînd-o în palme ca pe o pîine proaspătă, arătînd-o copiilor, școlarilor și se mîndrea, era fericită cînd auzea pe cineva că recită poeziile poetului Grigore Vieru de la Chișinău. Apoi, din cauza distanței mari, circa 300 de kilometri într-o direcție de la Chișinău, poetul mergea rar pe la Pererîta. După debutul său literar, trecuse vreo jumătate de an, pînă cînd a mers acasă și, spre uimirea lui, mama deja cunoștea pe de rost toate poeziile din cartea „Alarma"... Maestrul mi-a povestit cu multă dragoste despre marii scriitori români pe care i-a cunoscut mai apoi, cînd devenise student și avea peste 20 de ani. În anii studenției, cînd a descoperit marele farmec al literaturii române, înghițea citind o carte după alta. Mama lui avea grijă de multe ori să-l bucure cu cîte o carte nouă procurată fie de ea, fie de vreun sătean care mergea la magazinele de carte românească de la Cernăuți. După o pauză își continuă amintirea cum măicuța lui deseori, cînd știa că dînsul vine acasă, la Pererîta, o găsea cu lumînări aprinse pe masa din casa mare. Cînd se pornea spre Chișinău, mama îl petrecea, la fel cu lumînările aprinse... Despre Mihail Sadoveanu, vorbea cu deosebită căldură. Zicea că preferă mereu să-i asculte vocea-i sonoră la radioul din București, cînd *marele moldovan de la Fălticeni* își citește geniala nuvelă „La Moldova", cea care „*Mergem să pușcăm hulpea!*". Vorbea întruna mai apoi despre profunzimea creației lui Tudor Arghezi, Octavian Goga, Nichita Stănescu, care poate aduce mîndrie oricărui popor

mic sau mare de pe planetă... Din păcate, afirma maestrul, marii titani ai literaturii din România ori că au fost marginalizaţi de ruşi, sau ponegriţi în timpul vieţii lor, inclusiv de unii reprezentanţi ai intelectualităţii de la Bucureşti... Şi-a amintit cum odată a participat la o emisiune nocturnă la un post de televiziune de la Bucureşti, moderatorul căruia era Adrian Păunescu. Atunci, la acea emisiune, el în direct, a afirmat că poporul român are trei slăbiciuni principale foarte pronuţate: pizma, poclonirea în faţa străinilor şi hapsînia... Îşi amintea cum la acea oră nocturnă l-a contactat telefonic un cetăţean din Arad, care l-a corectat în direct, spunîndu-i că românii mai au şi a patra meteahnă – PROSTIA! „Îmi venea să-l îmbrăţişez pe acel bărbat", şi-a continuat mărturisirea sa Maestrul... L-am întrebat mai apoi, cum priveşte el la intelectualitatea din celelalte ţări ale ex-Imperiului sovietic problema naţională, ce îşi aminteşte dînsul, îndeosebi din perioada plină de agitaţie în societate, la vremea, cînd a devenit deputată în Sovietului Suprem al URSS şi mergea la Moscova...

– Comuniştii, al cărui membru am fost şi eu, recunoscu Grigore Vieru, dacă ar fi permis, în timpul guvernării lor, ca republicile unionale să-şi dezvolte limba, cultura, istoria, tradiţiile, aveau să se menţină multă vreme la putere...Comuniştii sovietici au făcut şi lucruri bune. Au lichidat sărăcia, analfabetismul, au dezvoltat teatrul naţional român din Chişinău, arta plastică, cinematografia, muzica. În timpul guvernării lor au apărut personalităţi notorii, precum sunt Ion Druţă, Eugeniu Doga, Emil Loteanu care sunt cunoscuţi în toată lumea! Un mare merit în trezirea conştiinţei noastre naţionale îl are Mihail Gorbaciov. Noi încă nu conştientizăm, dar ca să distrugi un colos ca Imperiul sovietic, doar în cîţiva ani!!! Dacă e să mă refer la perioada deputăţiei mele, frate Boris, cînd vorbeam atunci la Moscova în culoare, cu ceilalţi intelectuali din alte republici unionale, mă convingeam că ei, ca şi noi, cei veniţi de la Chişinău, aveau exact aceleaşi necazuri. Deseori, după şedinţele Parlamentului sovietic, mai ales seara, fiind cazaţi la hotelul „Rossia" din Piaţa Roşie, ne adunam împreună cu mulţi oameni de artă din Georgia, Ucraina, Asia Mijlocie, Ţările Baltice cu ceea ce aveam de acasă (care cu vin, care cu ţuică, care cu coniac, brînză, slănină...) şi blestemam regimul sovietic... Totodată descopeream chiar în acea perioadă, cum majoritatea comuniştilor cu stagiu vechi se comportau foarte agresiv faţă de trezirea conştiinţei naţionale în republicile unionale. Noi, deputaţii basarabeni, am avut un curaj deosebit la Moscova, afirmă poetul... De multe ori cînd am mers la fraţii de peste Prut, le-am spus cu toată seriozitatea că revoluţia de la Bucureşti din 1989, a început mai întîi la Chişinău... Să nu se fi destrămat şi să nu fi căzut Imperiul Sovietic, regimul Nicolae Ceauşescu avea să continuie poate pînă avea să moară de moarte bună... Nu este corect că, în ziua de azi, majoritatea românilor, amintindu-şi de perioada de pînă la revoluţie, dau vina în exclusivitate pe Ceauşescu... Eu le amintesc mereu: românii l-au asasinat pe Mihai Viteazu, pe Tudor Vladimirescu, l-au marginalizat pe Alexandru Ioan Cuza, apoi mulţi dintre scriitorii de marcă, personalităţi notorii, au fost nevoiţi să plece din ţara noastră

din cauza huiduielilor comise de către confraţi. Oare în acest caz Ceauşescu a fost de vină? La noi, la Chişinău a fost cam tot aşa. Nu de toate păcatele trebuie învinuit unul Ion Bodiul... În ultima vreme frecvent am fost ponegrit şi eu de către aşa zişii oameniii de bună credinţă şi nicidecum de marii potentaţi aflaţi în vîrful puterii! M-au învinuit şi mai continuă să mă înţepe cu suliţe veninoase, că am slugărnicit, am făcut sluj comuniştilor! Da, am scris poezii dedicate lui Vladimir Lenin, Partidului comunist al URSS. Nu mă simt vinovat. Aşa au fost timpurile şi eu sunt un produs al acelei epoci. Perioada sovietică a creat şi valori incontestabile. Să ne amintim doar de Rusia, care se scaldă în genii ca Serghei Esenin, Vladimir Maiacovski, Evghenii Evtuşenco... Unii dintre ei, la fel i-au dedicat poezii lui Lenin, revoluţiei din octombrie, dar poporul ştie să aleagă grîul de neghină. Agramaţia de valoare!

În timpul dialogului cu Maestrul, deodată am fost telefonat de o doamnă. După ce am închis telefonul, privirile noastre s-au întîlnit. Am surîs oarecum incomodat şi am recunoscut:

– Mă iubesc femeile! Şi eu le iubesc pe ele! Ele constituie slăbiciunea mea! Societatea mă condamnă...

– Nu, dragă Boris! Asta este cea mai frumoasă calitate a bărbatului! Un bărbat care iubeşte o femeie, este un bărbat deştept, plin de fantezie. A cuceri cu adevărat o femeie este o artă fină. Ce folos că unii nu sunt afemeiaţi, dar au slăbiciunea alcoolului, fumatului, sunt agresivi în raport cu femeile! Şi femeile care depun mult suflet în clădirea unei dragoste, sunt deştepte, culte! Din ce an eşti Dumneata?

– 1955!

– Eşti tînăr de tot! Încă eşti puternic, viril şi ai mulţi ani înainte şi vei avea posibilitate să fericeşti doamnele şi domnişoarele... Eu, bunăoară, pînă anul trecut am avut puterea să fac faţă femeilor în pat...Dar, de cum inima a început să-mi facă probleme... Unui artist, dar îndeosebi unui poet îi este foarte greu să creeze, dacă nu e îndrăgostit.

Am îndrăznit să întreb:

– Ce părere aveţi despre Iurie Roşca, care atît de aprig vă atacă acum prin intermediul acoliţilor lui de la Flux? Dacă îl punem în raport cu mankurtismul, nihilismul, pseodopatriotiamul... De zeci de ani se bate cu pumnul în piept că apără interesele naţionale, dar, de facto el a distrus o mulţime de personalităţi care au stat şi stau în fruntea mişcării de eliberare naţională din Basarabia. El face totdeauna impresia unui intelectual de marcă, dar, în realitate, prin faptele lui, este vădit antinaţional... Credeţi altfel, Maestre?

– Iurie Roşca este pur şi simplu o canalie! O canalie, a repetat dînd a lehamete din mînă. În pauza care o lăsă la mijloc, se înţelegea tot amarul şi durerea Maestrului, care parcă întruchipa suferinţele unui întreg popor, care este mereu lăsat de izbelişte, în voia soartei şi trădat... Deodată m-a surprins, dorind să afle de la mine:

– Cînd ai fost ultima oară la cimitirul de pe strada Armenească?

– În Duminica blajinilor.

– Mda... La Pererîta Paștele blăjinilor se făcea în ziua de luni, dar acum, nu înțeleg din care cauză, lumea se adună acolo să comemoreze morții, duminica... Ce vroiam să te întreb, dragă Boris? Ai văzut la cimitirul din strada Armenească mormîntul lui Nicolae Sulac?

– Nu-mi place bustul cîntărețului! Era vorba de cel vechi, din 2006 și m-am dat cu părerea: Mă frapează prin „monstruozitatea" lui.

– Exact! a fost de aceeași părere maestrul. Nicolae Sulac a fost om vesel, vioi, șugubăț... Dar bustul lui îl înfățișează ca pe un faraon... Păcat!

La cîteva zile am decis ca să merg la spital, împreună cu fiică mea, Daniela. Ne-a întîlnit binevoitor, dar nu s-a sculat din pat. Am discutat chestiuni legate de dosarul care aveam a-l pune pe rol în judecată. Dumnealui ne-a ascultat, privindu-ne ca pe o ultimă speranță, și tot repeta:

– Dacă nu mi se face dreptate, eu nu am altă armă de a mă apăra, decît să declar greva foamei. Totuna o să mai am un infarct, și dînsul mi-a arătat un număr nou al ziarului „Flux", în care era ponegrit. Autorul articolului, îndrăznind să-l numească „Vier" în sensul de porc... Și, după o pauză confuză, deodată spre surprinderea noastră, a început să plîngă ca un copil și să se vaicăre: *Eu nu mai pot!!!...*

După ce am suferit și eu în 2008 o cădere cumplită urmată de o depresie, abia acum înțeleg că la acel moment Maestrul suporta o suferință de acest gen, fiindcă mereu îi curgeau șiroaie de lacrimi. Pe lîngă toate aveam impresia că stă singur singurel zile întregi, iar cînd suferi de această maladie de depresie, ai nevoie ca cineva să-ți fie tot timpul alături. El însă părea să fie singur... Tot în același timp peste perete în salonul de alături, cineva parcă vroia să-l enerveze, și ca înadins începuseră reparația. Meșterii lucrau cu ciocan pneumatic, beschii electrice și gălăgia te scotea din sărite. Am sărit ca ars, precum sunt uneori cînd mă scoate cineva din balamale, și am pășit hotărît spre ușă, ca să mă răfuiesc cu administrația spitalului, dar Maestrul, deodată m-a reținut, făcîndu-mi, energic din mînă, ca să nu fac acest lucru, oprindu-mă:

– Lasă-i că fac reparație! Nu am încotro, a zis el necăjit.

Rugîmintea lui a fost convingătoare și m-am abținut, așezîndu-mă pe scaunul din fața patului său. Rămîneam la ideea că cineva parcă special face totul ca să-l scoată pe poet din răbdări, să-i distrugă sănătatea. Una era că nu era vizitat de nimeni, alta era că cineva era cointeresat ca zilnic, de draga dimineață, totdeauna să-i pună pe masă ziarele proaspete, îndeosebi cele în care scriau despre el în cele mai negre culori... În acea zi am îndrăznit să merg la medicul care îl trata, o femeie binevoitoare la prima vedere, dar care mi s-a părut că mă privește mereu cu ochi vicleni. M-a fulgerat gîndul că în această insitituție, unde veneau să se lecuiască oameni însemnați, inevitabil, printre medici erau infiltrate persoane care aveau legătură cu serviciile speciale ale securității de stat. Acea doamnă mi-a ascultat revolta, am invitat-o la fața locului, să se convingă de gălăgia ce persistă în jur și-i tulbură liniștea Maestrului. Ea stătea mută în prezența mea, se convingea că este insupor-

tabil, cu adevărat, dar mi-a dat de înţeles prin muţenia ei că trebuie să se efectueze reparaţia şi sistarea lucrărilor nu depinde de dispoziţiile dumneaei... De asemenea am rugat-o pe acea *doamnă mută* să prevină rudele, prietenii, cunoscuţii, ca să nu-i aducă ziarele proaspete unde se publică articole scandaloase...

– Am observat şi eu, glăsui într-un sfîrşit doamna îngîndurată şi a continuat: Ieri era mai vesel. Azi e puţin agitat. Am să le zic numaidecît rudelor ca să nu-i aducă ziarele care-i tulbură liniştea...

Tot atunci, femeia mi-a povestit cu îngrijorare că poetul a suferit un amplu infarct miocardic! Încercînd cu profesionalism să-mi explice detaliat ce este acel infarct...

Peste cîteva zile, spre uimirea mea, poetului Grigore Vieru i s-a permis să plece de la spital acasă. Mi-a explicat cineva că soţia are grijă să-i pună injecţii, perfuzii şi acolo el se simte cu mult mai comod şi mai bine. Mi-amintesc că la acea perioadă el s-a tratat acasă doar cîteva zile, după care mi s-a comunicat că, la recomandarea medicilor, a plecat să-şi continue tratamentul la Slănic Moldova. Mi s-a mai explicat că degrabă la Chişinău vor începe căldurile şi nu e bine pentru starea sănătăţii lui şi că o să revină acasă peste o lună. Acolo, la izvoare, la munte are să se simtă foarte bine şi va avea prilejul să creeze în voie... Eu, între timp, am început să mă pregătesc de proces, aşteptînd revenirea lui de la tratamentul de peste Prut. Însă, peste cîteva zile, Nicolae Dabija mi-a comunicat, că maestrul... s-a întors de la Slănic Moldova şi deja se află pe malul Nistrului, la sanatoriul de la Vadul lui Vodă. Erau zile călduroase de iulie. În una din zile Nicolae Dabija, împreună cu profesorul Ozea Rusu (doctor în cardiologie) m-au invitat să-i facem poetului o vizită la Vadul lui Vodă. Era o zi caniculară. Am călătorit cu jeep-ul de culoare argintie a lui Ozea si i-am dus poetului multe cireşe. Pe Grigore Vieru l-am găsit într-o bună dispoziţie, vioi şi vesel, foarte bucuros să ne vadă pe toţi sosiţi. În acea zi am aflat, spre suprindearea mea, că ştie o mulţime de întîmplări haioase din viaţa lui, le înşira una după alta. Povestind întruna, folosea în limbajul său multe fraze scabroase, văzînd în ochii lui mulţumire şi satisfacţie că se află în mijlocul prietenilor! Unele le spunea cu multă pricepere, cu mult tîlc, singur rîdea mai mult decît noi, de toate cele cîte le spunea. Aveam cu mine aparatul de fotografiat şi am făcut cîteva poze cu el, care se păstrează în arhiva mea. Mi s-a părut că faţa lui era puţin umflată. Pletele lui, însă, la vîrsta de 70 de ani îşi păstrau culoarea neagră şi doar pe la tîmple persistau câteva fire argintii. Fruntea lui deveni şi mai senină şi mai gînditoare. Ochii îi sclipeau de bucurie că are mulţi vizitatori doriţi. Poetul mai avea să rămînă la sanatoriu, şi ne-am despărţit cu multă bucurie şi entuziasm, fiind convins că dumnealui a depăşit criza în care se aflase multă vreme. Procesul de judecată începuse şi în acea zi, revenind spre Chişinău, am convenit cu profesorul Ozea Rusu ca să apelez în instanţă cu un demers de a i efectua o expertiză psihologică, prin care specialiştii în materie, ar confirma că ziarul administrat de către Iurie Roşca, publicând articole cu atacuri vehemente la adresa poetului, are legătură cauzală cu infarctul

suportat de către Grigore Vieru... Profesorul mi-a spus că, la solicitarea instanţei de judecată, medicii specialişti ar putea să studieze cauza şi să facă o concluzie. Adică, totul se încadra într-o procedură legală pe care eu, ca aparător, puteam să o fac. La cîteva zile, aflîndu-mă în proces, am făcut un demers în faţa instanţei. Printr-o hotărâre judecătorească, a fost acceptată efectuarea unei asemenea expertize... La solicitarea poetului la un interval de cîteva zile, iar am mers la el în ospeţie la sanatoriul de la Vadul lui Vodă, împreună cu doamna Raisa, buna lui soţie, o femeie cultă, grijulie şi sociabilă. În acea călătorie am vorbit cu ea despre multe. De la acea superbă Doamnă am aflat că numele de familie de domnişoară e *Nacu*, şi este o rudă directă şi pămînteancă cu regretatul poet *Pavel Boţu*, născut la *Ceamaşir*, în sudul Basarabiei, acum aflat sub ocupaţie ucraineană. Mi-a povestit cum odată l-a impus pe soţ să gospodărească, să scuture covoarele, să facă curăţenie în casă... Atunci maestrul s-a uitat înspăimîntat la vraful de covoare puse la picioarele lui şi, după multă ezitare, a spus chinuit şi... nefericit:

– Nu mă pune la lucruri de-acestea... Altfel...Eu, nu pot să scriu!

– De-atunci nu l-am rugat niciodată să-mi ajute ceva, a zis femeia cu un uşor zîmbet în colţul gurii. El este omul cărţilor de cînd l-am văzut în ochi! E omul gîndirii , creaţiei!

Precum am mai confirmat, cunoscînd-o, fiind la ei în casă, m-am convins şi o spun cu toată convingerea, soţia lui Grigore Vieru a fost o gospodină excelentă, femeie de suflet, împreună cu soţul ei, care era atacat din stînga şi din dreapta, de către ai noştri şi de către străini, trăia şi retrăia orice moment al vieţii numai împreună. Am impresia că el n-ar fi fost Grigore Vieru dacă norocul şi Dumnezeu nu-i trimitea în viaţă o asemenea femeie! Ea îl corcolea, îl îmgrijea, îl susţinea cu vorbele ca pe un copil... De la această fiinţă divină adia a bunătate, a voie bună, a dorinţă să-şi apere soţul pînă la sacrtificiu!.. În acea zi, la fel am făcut cîteva poze fotografice, în care el stă împreună cu soţia pe patul suferinţelor. M-am fotografiat şi eu alături de maestru, după care am discutat despre chestiunile legate de dosarul, care deşi era pus pe rol, pîrîţii nu se prezentau la şedinţe şi examinarea cauzei se tergiversa... Erau clipe tensionate. Mai ales pentru Grigore Vieru, care nu cunoştea nuanţele unei examinări judiciare, dorind un rezultat pozitiv cît mai curînd şi, neapărat în favoarea dumnealui! Iar afară vara era în toi, sezonul vacanţelor, cînd majoritatea judecătorilor erau plecaţi în concediu... Aşa şi s-a întîmplat: îndată după cîteva şedinţe organizatorice, cînd nici nu începuse examinarea în fond, judecătorul a plecat în concediu... Timpul trecea şi această tergiversare îl enerva pe poet. Folosind procedeele legale, am fost nevoit să înaintez un demers către preşedintele judecătoriei sectorului Buiucani, solicitînd ca dosarul să fie transmisă spre examinare unui alt judecător. Între timp obţinusem şi rezultatul expertizei experţilor, din concluziile căreia se constata că *infarctul miocardic suferit de Grigore Vieru a fost provocat şi din cauza publicaţiilor instigate, la ferma convingere a poetului, numai de către Iurie Roşca.* În acele zile inten-

ţionam să public un articol în săptămânalul *Literatura şi arta*, pentru a atenţiona cititorul, despre toate cîte se desfăşoară în cadrul prezentului dosar, dar în cele din urmă am considerat că e mai bine să mă abţin, deoarece nu era cazul să anticipez evenimentele şi să sfidez justiţia. Maestrul nu se putea linişti cu faptul că birocraţia noastră judecătorească tergiversează examinarea dosarului şi insista să-i iau apărarea în presă... Oponenţii noştri, însă, activau impardonabil. Într-un număr al ziarului „Flux" a fost publicat un articol, prin care Grigore Vieru şi umila mea persoană eram catalogaţi ca... nişte persoane lacome! Esenţa acestei învinuiri consta în faptul că la scrierea acţiunii de chemare în instanţa de judecată, în care am solicitat încasarea de la pîrît a prejudiciului moral în beneficiul poetului un milion de lei, dar în paranteză cu cifre scrisesem 1 000 000 000. Adică maşinal adăugasem trei de zero... Cu această ocazie ziarul a făcut mare putoare! În şedinţa următoare de judecată am rectificat greşala mecanică, dar reprezentantul lui Iurie Roşca, în persoana unui tînăr ziarist, a început să mă fotografieze, fără a se sfii de judecătorul care l-a avertizat că nu are dreptul s-o facă fără voie. Cînd tînărul ziarist şi-a încetat acţiunile şi judecata trebuia să continuie, autorul articolelor insultătoare la adresa poetului, Petru Poiată, a declarat că şedinţa nu poate avea loc din motivul, că... lipseşte reprezentantul legal, prin procură, din partea ziarului. Petru Poiată, acest ex deputat în primul parlament, se dovedi o fire isterică, dezechilibrată, aproape strigînd că judecata nu poate avea loc fiindcă administraţia ziarului n-a fost înştiinţată, că va avea loc şedinţa. El a mai strigat parcă în van, că procesul nu poate avea loc, fiindcă în sală nu s-a prezentat nici Boris Asarov... Din aceste considerente examinarea cauzei pentru ziua ceea a fost amînată, iar eu, ca reprezentantul lui Grigore Vieru – obligat să-i citez în mod repetat prin telegramă, cu contraiscălitură pe Boris Asarov şi pe... reprezentantul ziarului „Flux"... Decizia instanţei era imperativă şi această tergiversare, probabil, a creat motiv de bănuială faţă de competenţa mea. La următoarea şedinţă, fiul poetului m-a anunţat că la examinarea dosarului, în calitate de apărător a mai angajat un avocat, în persoana unui profesor de la Universitatea de Stat din Moldova. Nu am fost împotrivă, deoarece totdeauna am pledat ca în folosul clientului să fie folosite toate mijloacele doar ca să se cîştige cauza. Deşi exercitam obligaţiuniule, nu vroiam să dau de înţeles că sunt invidios, sau că m-am supărat. Ceea ce m-a îngrijorat chiar de la prima mea întîlnire cu acel tip, a fost că dînsul avea o ţinută arogantă, era îngîmfat şi vorbea cu mine de la înălţime ca o persoană superioară. Îi zicea Oleg Efrim, un tip slăbănog, cu o privire rece, un fel de fraier atotştiutor, care dădea de înţeles că e chemat să-mi supravegheze competenţele şi unde va trebui, în caz că eu voi manifesta slăbiciuni, el va pune umărul salvării! Nu am făcut nici o declaraţie în această privinţă, cu toate că m-am pomenit genat. Nu puteam să fac nici replică, fiindcă fiul Călin ne plătea şi cred că, dacă aş fi dorit să ies din proces, l-ar fi amărît la culme pe Grigore Vieru.

Am început să conlucrez cu poetul. Trebuia să stabilim dacă acel Boris Asarov,

care semna articolele calomnioase contra poetului, pentru a fi chemat în instanţă, este cetăţean al Moldovei, dacă are adresă juridică. Era nevoie de adunat probe şi eu am încercat să discut cu acel tip de la universitate, care dispunea de mijloc de transport, dacă ar putea operativ să contribuie la colectarea probelor. Dar, m-a surprins cuvintele acestuia la una din întîlniri, când mi-a spus franc:

– Dumneata o s-aduni probele cutare şi cutare! Asta e datoria ta!..

Replica colegului şi modul lui de a-mi da indicaţie cum trebuie să procedez în timpul examinării cauzei m-a indignat la culme, mi-a rănit orgoliul. Am mers la cafeneaua *Pani Pit*, unde-l putem găsi oricînd pe Călin cu intenţia să mă clarific, ce înseamnă aceste indicaţii, prin intermediul cuiva. Înainte de a ajunge la cafeneau franceză, l-am zărit pe Oleg Efrim într-o maşină luxoasă, care deja ieşea din ogradă fiind petrecut de Călin. Tipul era de o seamă cu fiul poetului, cu mult mai mic decît mine. Cînd am încercat să limpezesc lucrurile, Călin, m-a privit încruntat, parcă cu suspiciune zicîndu-mi:

– Efrim e un foarte bun avocat. Are legături, pile pestetot! Dumneata trebuie să urmezi indicaţiile lui, dar să nu umbli cu pîre...

Angajarea *dublorului* şi toate cele întreprinse fără ştirea poetului le-am catalogat pentru mine ca o trădare. Cu sufletul aprins, într-o stare de nervozitate îmi venea să-i trimit pe toţi la mama dracului, să se descurce singuri, însă, reveneam la calm, înţelegînd că ieşirea mea din proces, l-ar fi derutat complect pe Grigore Vieru. Poate prima dată în viaţă m-am pomenit în situaţia unui ostatec umilit de situaţie dar, cunoscînd starea sănătăţii poetului nu am îndrăznit să mă plîng...

Deci, probele şi toate lucrările în jurul cauzei le voi face eu, iar *dublorul* va veni ca la nuntă să asiste la şedinţele de judecată! Am închis ochii la toate, de dragul sănătăţii Maestrului şi am mers la biroul republican de adrese, de unde am depistat că asemenea cetăţean cu numele de Boris Asarov nu are nici o adresă juridică pe teritoriul R.Moldova. Acest lucru mi-a permis ca să fac o citaţie publică în ziarul „*Literatura şi arta*", prin care l-am anunţat pe acel Asarov că este invitat la şedinţa de judecată a sectorului Buiucani pe data cutare... În acele zile Nicolae Dabija m-a surprins cu noutatea, că din cele studiate de el a depistat, că numele adevărat al acelui Asarov este Hristov şi că are statut de... *boschetar*. Oricum am respectat procedura de a face o citaţie publică, ceea ce era echivalent ca şi cum el e înştiinţat despre timpul desfăşurării procesului şi, în caz de neprezentare, şedinţa se va petrece în absenţa lui. Pînă la următoarea şedinţă, în exclusivitate numai eu am adunat toate probele necesare la dosar şi m-am străduit ca despre incomoditatea şi umilinţa, la care m-a supus feciorul lui, poetul să nu afle niciodată...

A venit ziua multaşteptată de 9 noiembrie 2006. Şedinţa judecăţii s-a petrecut. Aveam misiunea să susţin poziţia personală, ca reprezentant legal a lui Grigore Vieru. *Dublorul* stătea monumental pe scaun şi cugeta cele prezentate de mine ca argumente...M-am pregătit serios de şedinţă şi discursul l-am realizat în formă scrisă... Petru Poiată, ca parte a procesului, analiza şi în replici număra greşelile

de tipar comise de mine în acţiune şi s-a declanşat de cîteva ori, străduindu-se să demonstreze că cei mai vinovaţi în acest proces sunt eu şi... Grigore Vieru, care am îndrăznit să-l dăm în judecată!.. Şedinţa s-a încheiat după ore tensionate şi s-a amînat pentru ziua de 16 noiembrie. Petru Poiată, prin comportamentul său, devenea din ce în ce mai cinic şi mai vulgar. Poziţia lui venise să i-o susţină o *ţăţulică* (care se prezentă drept reprezentant al ziarului) şi un tip cu barbă, în stilul celora din partidul lui Iurie Roşca... Acesta fusese prezentat ca martor din partea ziarului şi a lui Petru Poiată. Aveam ferma convingere că sunt delegaţi ca veritabili agenţi ai securităţii. Bănuielile mele se întemeiau pe faptul că la acea vreme Iurie Roşca ocupa poziţia de vice speaker în Parlamentul R.Moldova şi, desigur avea nevoie de cele mai mici nuanţe ale modalităţii de desfăşurare a procesului. Argumentele acestui martor se reduceau la aceea că cei de la ziar, inclusiv P.Poiată, nu pot purta nici o răspundere pentru faptul că Boris Asarov l-a declarat pe maestrul Grigore Vieru *uzurpator, că a fost părtaş la o tentativă de omor, că maestrul este spion rus, în defavoarea statalităţii Republicii Moldova*. Atunci cine poate fi? Nimeni, răspundea acesta... Am prezentat atunci în şedinţă o probă concludentă de la Camera Înregistrării de Stat că 100% din fondul statutar al publicaţiei GPF „Flux" aparţine nu altuia decît lui Iurie Roşca! Fără concursul acestuia asemenea publicaţii nu ar fi fost posibile sau, toată răspunderea şi-o asumă vice speakerul, deşi numele lui nu figura nicăieri şi el stătea fariseic, comod în umbră, mulţumit cum poetul suferă... În acele zile poetul plîngînd mi-a spus fără echivoc:

– Dacă o să mor degrabă, frate Boris, să ştii că de moartea mea de vină va fi Iurie Roşca.

Din aceste considerente în timpul procesului am insistat ca pîrîţii să afirme sau să infirme dacă la apariţia articolului (ei se împotriveau cu vehemenţă să spună că la apariţia acelui „articol") şi-a dat concursul... Iurie Roşca. Părţile oponente erau în bloc şi strigau agresiv la mine, înţepîndu-mă cu replici, făceau gesturi deocheatre cu preponderenţă la adresa mea. Acoliţii bărbosului (*cu păduchii patriotici în barbă,*aşa îi numeam eu în publicaţiile mele) negau totul... Întrebarea mea îi făcea să holbeze ochii de parcă încercam să le dau cu secera pe la fudulii... Eram convins că toate publicaţiile ce le contestam în instanţă au o conotaţie politică, din simplul motiv că la scrierea lor (din umbră) este implicat un om politic de prim rang pe scena R.Moldova, în persoana lui Iurie Roşca... Acea şedinţa a fost întreruptă, anunţîndu-se o pauză pînă la ziua de 29 noiembrie, ora 15. Dublorul meu, se vede că avea strategia lui, deoarece chiar a doua zi mi-a telefonat însăşi Grigore Vieru, dorind să afle cum demarează procesul. Ne-am întîlnit la cafeneaua *Pani Pit* în ziua de duminică, 18 noiembrie, la ora 13, prezentîndu-i toate probele acumulate pînă la acea oră. Poetul avea dispoziţie bună, plin de haz, creîndu-mi impresia din primele clipe că se află într-o stare de sănătate vizibil bună. Era îmbrăcat la patru ace, mă privea cu ochii săi copilăroşi. A comandat ca de obicei 50 gr. de kogneac, zicînd că urmează indicaţia medicilor. Pentru mine a comandat un suc de

roșii și o gustărică de iepure. La acea masă copioasă am mai deschis parantezele, explicîndu-i amănunțit despre toate cîte s-au petrecut pe marginea procesului în timpul de pauză care l-am avut. Grigore Vieru m-a ascultat cu atenție și, în cele din urmă, a zis hotărît că nu are nici o îndoială că procesul va fi cîștigat... În sinea mea, știind cine stă în spatele complotului, fără a mă da în detalii, aveam părerea mea și nu salutam entuziasmul lui. Eram aproape convinsc că în acel proces vom putea cîștiga prima instanță, poate să o cîștigăm pe cea de la Curtea de Apel, dar în ultima – Curtea Supremă de Justiție, ne așteaptă *laba* lui Iurie Roșca... Oricum nu doream să-i spun părerea mea și mă delectam, ascultîndu-i vocea blîndă, împreună cu buna lui dispoziție. În acea zi am vorbit despre multe lucruri, inclusiv, ne-am referit la recentul Congres al scriitorilor, care s-a petrecut, amintind despre un oarercare *Val Butnaru* care a vrut să concureze la funcția de Președinte al US, adică să-l detroneze pe Mihai Cimpoi. Vieru vorbea cu ironie despre cele petrecute la acel forum, referindu-se la *moderniștii* noștri, care, la convingerea dumnealui, sunt angajați și plătiți de către fundația „Soros", care urmărește scopul de a distruge forma prezentă a conducerii US în formatul ei național.

– Știi ce am vorbit zilele trecute la Universitatea de medicină în fața studenților, m-a informat printre altele poetul. Există tipi care sunt anticomuniști pînă în măduva oaselor, dar în realitate acești tipi... sunt profund împotriva ideii naționale!

– Și Iurie Roșca este printre ei? Ion Druță?... (recunosc că ultimul nume l-am pomenit cu intenții mai mult provocatoare decît curioase).

– Iurie Roșca pînă în cele din urmă, deși e arogant, cinic și plin de convingeri în idei, are s-o pățească rău! Mai ieri am citit ample articole despre el la „*Moldavskie vedomosti*", descoperind lucruri senzaționale despre acest tip monstruos. Însiși rușii afirmă că anume el a făcut cel mai mult rău cauzei românismului de la noi!.. Cît privește Ion Druță... a continuat maestrul. Hai să facem abstracție de faptul că *este un colos al literaturii basarabene*. De altfel și Mateevici, nu prea a avut un limbaj bogat, dar a scris o poezie genială... Druță? Repetă el urmărindu-mă cu luare aminte ca să mă surpindă cu întrebarea:.. Apropo ești rudă cu el, frate Boris?

– Nu, am răspuns.

– Cu Ion Druță am fost prieteni peste 30 de ani...Zilele trecute m-am întîlnit cu el la US din Moldova, la lansarea a două volume de critică literară. Dînsul m-a privit (după mulți ani de înstrăinare), zicîndu-mi: „Grigore. Tu ești român iar eu sunt moldovean. Și pentru asta noi trebuie să fim certați?" Mi-a plăcut replica... Druță a fost un mare patriot, dar s-a înstrăinat de noi. Desigur, vina că el s-a îndepărtat de ideia națională românească o purtăm și noi, intelectualii... N-am fost indulgenți cînd a greșit și ne-am străduit să-l atacăm cu vehemență... Așa suntem noi, românii, la supărare. Distrugem tot ce am clădit în anii precedeți, fără a lăsa loc de împăcare... Dar faptul că el a greșit și este rătăcit intenționat, la fel este o realitate. Într-un articol semnat de mine mi-amintesc că l-am întrebat: Unde gîndești ca să fii îngropat Ioane? La Moscova? Acolo, tu nu ești de-ai lor. Rusia își are scriitorii săi mari,

mari...Vei dori să fii înmormîntat în România, Ioane? La Bucureşti, la fel nu ai priză, deaorece i-ai supărat pe mulţi... Bucureştii au scriitori consideraţi de intelectualitatea de acolo cu mult mai mari... Rămîne Basarabia, Chişinăul... Atunci, ce faci tu?, l-am întrebat.. Poate o să rogi să te îngroape la Tiraspol, unde în tinereţe ai făcut serviciul militar?.. *Grigore Vieru* privi absent, dar nu şi-a continuat gîndul, trecînd la problema Transnistriei. Eu, odată m-am exprimat, că ruşii au luat-o şi să fie sănătoţi ca să nu ne-o dea înapoi... Făcînd aceste afirmaţii, continuă el, mulţi dintr-ai noştri, au sărit în capul meu. Dar argumentul meu este următorul: Nu ne trebuie un pămînt tixist cu spioni ruşi, cu antinaţionali. Enclava Transnitria este o mină cu efect întîrziat sub inima Patriei noastre România. Precum este în prezent Ardealul Unguresc. României îi mai lipseşte un focar de conflict în plus?!..

La acea masă, maestrul a mai amintit şi despre postmoderniştii noştri, ironizînd că ei, cu o cărţulie publicată în mijlocul diasporei româneşti de la Paris în o sută de exemplare, se consideră scriitori de valoare... Păcat! Închipuie-ţi, dragă frate Boris, că noi, inclusiv Ion Druţă, să fi fost uniţi, un monolit, împreună... Ce forţă am fi fost!.. Şi la Bucureşti sunt destule canalii... Un oarecare Patapevici, declară într-o carte că România este o groapă cu fecalii! Am citit cu ochii mei cele menţionate de această porcină autohtonă! Pe malul Dîmboviţei sunt cele mai multe canalii, la metru patrat din toată România, invidioşi, plini de ranchiună! Asta ne e soarta! Mioriţa!.. Eu nu mă consider ostatec în ţara mea precum afirmă unii. Eu sunt acasă şi mă bucur că sunt român! Ţara oricărui popor trece prin diferite vremi de răstrişte, prin ciopîrţeli din partea vecinilor, ocupanţilor, tendinţe de înstrăinare de neam, dar Patria este dată de Dumnezeu şi alta nu poate fi pentru noi, românii...

În acele zile aveam impresie că poetul este descurajat, trist, nedeterminat, cu toate că se străduia să le camufleze. Era părerea mea persoanlă, deoarece îl vedeam total dezechilibrat, chiar şi în mersul său care îl avea, cînd venea timpul să ne despărţim şi îl măsuram din urmă cum pleacă spre casă. Într-una din acele zile a avut loc un caz amuziant, în comportamentul maestrului. În acea zi m-a chemat să mai vorbim şi eu am mers la apartamentul de pe str. N.Iorga. L-am surprins pe poet, în pragul locuinţei. Mi-a spus că vom merge să discutăm în parcul din vecinătate. Mi s-a părut cuminte, zîmbea oartecum vinovat, fiindcă soţia îl ironiza, hohotind la adresa lui.

– Priveşte, Domnule Druţă, mă întîlni cu voie bună Doamna Vieru, arătînd uimită spre soţul său: Odinioară a ieşit în pragul blocului, vroind să te aştepte acolo, în costum şi la cravată, dar... încălţat în ciupicii de cameră!.. Bine că am observat la timp, dar avea să se plimbe în parc şi să-l rîdă oamenii. Îmbătrîneşti, Grigore!

Maestrul era de acord cu cele ce se petrecuseră, mă privea pe mine, apoi căuta cu ochii blînzi şi zîmbea ca un copil vinovat, ruşinat de propria-i şotie...

În ziua de 19 decembrie 2006 la judecătoria sectorului Buiucani, mun. Chişinău a avut loc ultima şedinţă a procesului şi eu am pregătit discursul, care, îl reproduc în speranţa de a aduce mai multă lumină cititorilor pe marginea litigiului

dintre Grigore Vieru şi presa lui Iurie Roşca. Atunci, în sala de judecată, am vorbit referindu-mă mai întîi la calităţile omeneşti ale reclamantului.

„Ca reprezentant al poetului semificative mi s-au părut afirmaţiile academicianul Mihai Cimpoi expuse în monografia *„Istoria literaturii române din Basarabia”,* cărora le-am dat citire*: „Grigore Vieru este un poet remarcabil al copilăriei ca stare plenară, ca al doilea univers, creat de copil, adevărat homo ludens. Jocul ca atitudine suverană faţă de real presupune imaginaţie, simţul metaforicului şi al familiarităţii lucrurilor; copilul lui Vieru, care preface curcubeul într-o coardă, are ca date organice atît impulsul de joc, cît şi percepţia intuitivă a frumosului; el nu mai este o jucărie oarecare, ci parte integrantă a fiinţei jucătorului. Graţie cunoaşterii profunde a logicii şi psihologiei infantile, Vieru a creat unele din cele mai frumoase versuri pentru copii din poezia românească: „Am găsit în prag un ou,/ Ouşorul este nou./ Nou ca roua de sub stele/ Cald ca gura mamei mele (Oul);*

„Bate toamna nucile,/ Aureşte frunzele,/ Îndulceşte merele.../ Ce eşti trist, măi greiere:!” (Toamna). „Suie frunza, urcă ram:/ „Tare mult de lucru am!”,/ Trece vale, trece coasta:/ Tare-i scurtă viaţa asta” (Furmica); „Pe ramul verde tace/ O pasăre măiastră,/ Cu drag şi cu mirare/ Ascultă limba noastră. // De-ar spune şi cuvinte/ Cînd cîntă la fereastră./ Ea le-ar lua, ştiu bine/ Din limba sfînt-a noastră.”

Grigore Vieru reactualizează şi dă un farmec original motivului universal şi totodată specific românesc al copilăriei, concepute ca axis spiritual, ca tărîm al primordiilor şi jocului recreator de lume, ca paradis recuperat prin simţul nealterat de „secolul grăbit”, al candorilor şi fragezimilor.”

Pe versurile lui Grigore Vieru, structural-cantabile, au fost compuse numeroase cîntece, foarte populare în Basarabia şi întreg spaţiul românesc.” (paj.284-285)

Am adus drept exemplu aceste cuvinte de aprecieri, am continuat eu, *că ele denotă faptul că este vorba despre un om paşnic, un liric incurabil, un romantic, un mare artist, un mare copil plin de sensibilitate. Generaţii de copii, inclusiv şi noi, care asistăm în această sala de judecată, am fost îndulciţi, educaţi , sunt ademeniţi şi copiii, nepoţii noştri de seninătatea şi curăţeţea creaţiei Marelui Poet. Şi cînd colo, absolut fără nici un temei, o cît de mică probă materială , sau suport juridic, încălcîndu-se flagrant principiul fundamental, stipulat de articolul 21 din Constituţia Republicii Moldova–prezumţia nevinovăţiei, în numărul 12 (540) ediţia de vineri a săptămînalului GPF FLUX continuu din 31 martie 2006 (paj.6) la rubrica „Ochiul al treilea” este publicat un interviu realizat de către ziaristul Petru Poiată cu Preşedintele Asociaţiei transnistrene „Pro Europa” Boris Asarov întitulat „Ceasul demitizărilor a bătut demult (2) ” .*

Cele publicate nu corespund realităţii, sunt afirmaţii aberante, minciunoase, profund lezează onoarea şi demnitatea lui Grigore Vieru, care a avut consecinţe grave pentru el, în rezultatul cărora a suferit un atac de cord. Conform articolului 16. al Codului civil al Republicii Moldova orice persoana are dreptul la respectul onoarei, demnităţii si reputaţiei sale profesionale; Orice persoana este în drept să ceară dez-

minţirea informaţiei ce îi lezeaza onoarea, demnitatea, dacă cel care a raspândit-o nu dovedeşte că ea corespunde realităţii. Onoarea persoanei fizice reprezintă aprecierea socială a acesteia din partea societăţii. Ziarul lezează onoarea lui Grigore Vieru, prin însăşi informaţia de la pag.1, care atenţionează cititorii:„Dezvăluiri incendiare. Moldova spaţiu de manevră pentru agenţii ruşi. Ca mai apoi să urmeze aşa zisa manşetă (spusele lui P.Poiată): „Flux înserează azi dezvăluiri de-a dreptul incendiare ale politologului Boris Asarov, privind unele aspecte mai puţin cunoscute ale implicării serviciilor secrete ruse în Republica Moldova. Cu toate că destule informaţii furnizate de el par incredibile am hotărît să le publicăm, pornind de la dreptul cititorilor de a şti....” Şi tot acolo, ziarul indică cu săgeţi, ca cititorii, să afle ce se scrie la pag.6! unde urmează rubrica „Ochiul al treilea” şi titlul publicaţiei „Ceasul demitizărilor a bătut demult” (2). În capul acestei publicaţii autorul Petru Poiată construieşte a doua manşetă, care informează publicul larg:„Dezvăluirile preşedintelui Asociaţiei transnistrene „ProEuropa”, Boris Asarov, privind planul unei lovituri de stat în Republica Moldova, pe care, potrivit autorului acestora, serviciile secrete ruseşti ar fi încercat să-l pună în aplicare în primăvara anului trecut, au trezit reacţii furibunde în paginile cîtorva publicaţii de la Chişinău. Valul negărilor din partea unor persoane vizate a crescut şi mai mult după ce FLUX a publicat un interviu cu Boris Asarov. Destul de curios sub acest aspect ni s-a părut un articol din bisăptămînalul „Moldavskie vedomosti”, întitulat „Jocul de-a spionii în stil basarabean”

Dînd citirea acestui pasaj de MANŞETĂ pîrîtul Petru Poiată, din punct de vedere al încadrării juridice, ne informează despre tentativa de săvîrşire a unei LOVITURI DE STAT în Republica Moldova. Prevederile articolului 2 din Constituţia RM afirmă că „Uzurparea puterii de stat constituie cea mai gravă crimă împotriva poporului” iar art. 339 Cod penal RM „Uzurparea puterii de Stat” menţionează: „Acţiunile săvîrşite în scopul uzurpării sau menţinerii forţate a puterii de stat cu încălcarea prevederilor Constituţiei Republicii Moldova” sunt supuşi astfel de infractori pedepsei capitale – detenţie pe viaţă. În Manşeta sa, autorul Petru Poiată, publicaţia FLUX preluată din ziarul „Moldavskie vedomosti”: „Nu ne vom mira dacă Asarov şi alţii vor comunica despre întîlnirea secretă de la Iaşi, dintre Pasat şi Vieru, pe de o parte, şi Ilaşcu, pe de alta, în cadrul căreia „rezidentul FSB” şi poetul au încercat să-l convingă pe senatorul român să-l omoare pe Roşca şi să-l înlăture de la putere pe V. Voronin”. Iar, mai apoi autorul Petru Poiată, prin intermediul ziarului FLUX atenţionează cititorul: „După o asemenea turnură, chiar că era de datoria noastră să-l contactăm pe fostul interlocutor, pentru a-i solicita nişte explicaţii suplimentare...”La întrebarea lui Petru Poiată din dialog: „Domnule Asarov, cum comentaţi articolul din „Moldavskie vedomosti”, ziarul GPF „Flux continuu” publică cuvintele lui B.Asarov „Cît priveşte persoana domnului Grigore Vieru – da, el a fost acel reprezentant al intelectualităţii basarabene care, împreună cu Chelaru şi Pasat, a luat parte la întîlnirea de la Iaşi, întrevedere la care s-a încercat a-l convinge pe Ilaşcu să vină la Chişinău în scopul deja cunoscut publicului cititior.” Adică, publicul cititor este

informat că Grigore Vieru ar fi complice la tentativa de săvîrșire a două crime grave, cum ar fi: OMOR INTENȚIONAT, art. 145 Cod penal RM – (e vorba de punerea la cale a asasinării lui Iurie Roșca) și art. 339 CP RM – Uzurparea puterii de Stat (înlăturarea Președintelui RM V.Voronin de la putere). Aceste infracțiuni sunt din categoria CRIMELOR GRAVE și prevăd pedeapsa capitală – detenție pe viață. Fără a prezenta careva probe concrete (decît cele declarative), Boris Asarov, la întrebarea lui Petru Poiată, își declanșează discursul prin intermediul ziarului GPF „FLUX continuu": „Nu exclud faptul că oamenii lui Pasat au recurs în mod special la acest procedeu (cînd e vorba de ce Grigore Vieru nu a fost nominalizat în interviurile anterioare, n.a.), în speranța că astfel vor reuși s-o ia înaintea anchetei și, respectiv, să-l scoată de sub lovitură pe poet. Dacă aveam intenția asta, dădeam de la bun început publicității faptul participării lui la acea întîlnire". „Anume din aceste considerente nu l-am „developat" pe bătrîn. Ce-i drept, și răul pe care el l-a cauzat, trage greu de tot la cîntar: n-a fost prima oară cînd Vieru s-a plimbat prin România în scopuri provocatoare. Astfel cu cinci ani în urmă, anume Vieru a fost acela, care a adus în senatul României scrisoarea ticluită de colonelul SIS al Republicii Moldova Ion Mîțu, actualmente șef al serviciului companiei „Lukoil Moldova", în care se conținea mai multe minciuni și calomnii la adresa lui Iurie Roșca. Ce l-a împins din urmă de această dată?.. Poate că sensibilitatea, sentimentalismul și credulitatea poetului s-au dovedit a fi anume acel punct vulnerabil asupra căruia au apăsat așii în astfel de chestiuni, dar faptul menționat este mai mult decît cert. În orice caz, vreau să cred că, dacă încă nu și-a pierdut obrazul, întreținîndu-se cu agentura rușilor, poetul va confirma că scena de la Iași nu este o invenție de-a mea. „Dînd citire acestui pasaj, ziarul, intervievatul, intervenientul informează cititorii, precum că Grigore Vieru ar fi săvîrșit... o crimă și mai gravă! De ce afirmăm acest lucru? Avîndu-se în vedere că Iurie Roșca este liderul Partidului Popular Creștin Democratic, reprezentantul unei fracțiuni în parlament, vice-speakerul Parlamentului Republicii Moldova, om politic și de stat, informația dată crează impresia că Grigore Vieru a comis un act de înaltă trădare!?, deoarece, articolul 337 din Codul penal Al R.Moldova menționează: „(1) Trădarea de Patrie, adica fapta săvîrșită intenționat de un cetățean al Republicii Moldova în dauna suveranității, inviolabilității teritoriale sau a securității de stat și a capacității de apărare a Republicii Moldova, prin trecerea de partea dușmanului, spionaj, divulgarea secretului de stat unui stat străin, unei organizații străine sau reprezentanților lor, precum și acordarea de ajutor unui stat străin la înfaptuirea activității dușmănoase împotriva Republicii Moldova, se pedepsește cu închisoare de la 16 la 25 de ani privațiune de libertate sau cu detenție pe viață. Înaintînd prezenta acțiune în instanța de judecată, reclamantul Grigore Vieru consideră că aceste informații calomnioase, i-au lezat fără temei, i-au pîngărît demnitatea, l-au înjosit prin faptul că cele publicate în ziar nu corespund adevărului, sunt invenții, aberații.

Referindu-ne la aspectul juridic, persoana a cărei onoare, demnitate au fost lezate este în drept să recurgă la apărarea lor, să ceară dezmințirea acelor informații

care lezează onoarea, demnitatea dacă nu corespund realităţii. Prin „Informaţii" se înţelege orice relatare cu privire la un fapt, o opinie sau o ideie sub formă scrisă, de sunet sau de imagine. Răspîndirea informaţiilor care lezează onoarea, demnitatea şi reputaţia profesională constă în publicarea în presă a informaţiilor. Afirmaţiile care lezează onoarea, demnitatea sunt acelea care nu corespund realităţii şi discreditează onoarea, demnitatea în opinia publică a unor persoane din punctuil de vedere al respectării legilor, principiilor morale ale societăţii despre săvîrşirea unor fapte nedemne. Persoanele fizice sunt în drept să ceară dezminţirea informaţiilor care lezează onoarea demnitatea numai în acele cazuri cînd ele nu corespund realităţii. La examinarea acţiunii privind dezminţirea informaţiilor care lezează onoarea, demnitatea, sarcina probaţiunii revine atît reclamantului cît şi pîrîtului. Este adevărat.

1.Pîrîtul, reclamatul este obligat să demonstreze instanţei că informaţia răspîndită corespunde realităţii (aşa este menţionat în comentariile Codului civil al RM, paj.55). Ca să fie mai clar, este cazul să amintim că Grigore Vieru prin prezenta cerere, a acţionat în judecată 3 persoane:

A) Publicaţia GPF Flux continuu – difuzorul informaţiei calomnioase;

b) Petru Poiată–autorul, realizatorul şi furnizorul informaţiei

c) Boris Asarov–furnizorul informaţiei.

Toate aceste persoane au calitatea de pîrîţi, reclamaţi. Deci, conform legii în vigoare , tustrei au fost datori să demonstreze că informaţia răspîndită corespunde realităţii.

Cît priveşte reclamantul, adică Grigore Vieru, conform aceluiaşi comentariu, el este obligat să demonstreze doar faptul răspîndirii informaţiilor de către pîrît. Reclamantul poate aduce dovezi că afirmaţiile răspîndite nu corespund realităţii, dar acesta este un drept şi nu o obligaţie.

Onorată Înstanţă!

Examinarea cauzei civile care a început în luna august 2006, la părerea noastră, a demonstrat că pîrîţii au asistat la şedinţele de judecată, fără a demonstra că cele publicate la adresa lui Grigore Vieru corespund realităţii, sau că cele menţionate mai sus nu îi lezează onoarea şi demnitatea. Să ne amintim de lipsa de respect faţă de judecată, care a manifestat-o publicaţia „GPF Flux continuu", cînd în repetate rînduri intenţionat nu dorea să-şi delegheze reprezentantul ei în instanţă. Era prezent Petru Poiată (colaboratorul ziarului) , chiar era prezent şi un fotoreporter de la publicaţie, dar reprezentantul legal de la GPF „Flux continuu" lipsea! Să examinăm cazul într-un termen rezonabil. Ziarul „GPF FLUX continuu", era preocupat doar să publice unele comentarii pe marginea desfăşurării procesului, acţiunii înaintate, urmărind scopul de a induce opinia publică în eroare, a sustrage atenţia de la principalul: cele publicate de ei sunt minciuni sfruntate ceea ce poate face doar o presa galbenă, de bulevard într-o societate cu democraţia de junglă cum s-a exprimat poetul şi Omul, Grigore Vieru. Misiunea sa, de a veni cu probe în instanţă, care ar fi demonstrat că cele publicate, referitor la Grigore Vieru, sunt veridice ziarul n-a făcut-o nici după ce în

instanță s-au prezentat împuterniciții prin procură. Ceea ce a fost de datoria noastră, ca reprezentanți legali ai reclamantului am demonstrat-o! Informația calomnioasă, a fost publicată în numărul 12 (540) ediția de vineri a săptămînalului GPF FLUX continuu din 31 martie 2006 (paj.6) la rubrica „Ochiul al treilea" în interviul realizat de către ziaristul Petru Poiată cu Președintele Asociației transnistrene „Pro Europa" Boris Asarov întitulat „Ceasul demitizărilor a bătut demult (2) ". Această probă materială este anexată la dosar și nu stîrnește nici un dubiu. Reprezentanții pîrîtului au fost preocupați mai mult de aceea că termenul de „articol" menționat în acțiune nu este corect, că publicația se numește iunterviu, și cele publicate sunt nu altceva decît vorbele înregistrate în incinta redacției de la Boris Asarov (lipsă de la ședință). Legislația în vigoare nu stipulează prin intermediul cărui procedeu sau termen literar este difuzată o informație care lezează onoarea și demnitatea unei persoane. La întrebarea pusă , Petru Poiată a explicat că acele comentarii din capul interviului realizat cu Boris Asarov (de la paj1 și 6) nu este articol, ci este o Manșetă.Dicționarul explicativ al limbii române sub redacția lui Șeineanu (pag.484), menționează că franțuzescul MANCHETTE, înseamnă „TITLU CU CARACTERE GROASE PE PRIMA PAGINĂ A UNEI PUBLICAȚII." Nu ne este clar ce are acest termen „Manșetă", cu comentariile ziarului, autor Petru Poiată, de la paj.1 și 6 care stau înainte de a începe interviul propriu zis. Poate autorul își are Dicționarul explicativ, inventat de el? Cuvîntul ARTICOL provine de la latinescul „Articulus" ce consemnează o „expunere scrisă de mici proporții în stil publicistic, tratînd diverse teme științifice, politice, economice, etc. Articolul de fond exprimă punctul de vedere al unei publicații periodice privind problemele actualității" (vezi Dicționarul de termeni literari pentru elevi. Editura „Univers enciclopedic", București, 2000, sub redacția Floricăi Lupu.) Termenul este menționat și în vol.1, paj.231 al Enciclopediei moldovenești (Chișinău, 1970): „Articol,– unul din cele mai răspîndite genuri de publicistică. Tratează de obicei, o temă concretă și actuală, care poate interesa cercuri largi de cititori. Articolul poate fi: de fond (editorial), de propagandă, de discuție, de generalizare, informativ, științific, critic etc"

Pentru a-i împăca pe pîrîți și reprezentanții lor, afirmăm (deși lucrul în cauză nu are nici o importanță) că publicația pusă în discuție, constituie un articol- interviu. Pîrîtul Petru Poiată este autorul publicației. Cuvîntul autor provine de la latinescul AUCTOR, creator,întemeietor. Este persoana care a creat o operă literară, publicistică, științifică, un proiect important, etc. Personal am fost uimit despre „vigilența" pîrîților în ceea ce privește studierea prin lupă a conținutului acțiunii de chemare în judecată, erorile gramaticale care au putut fi comise la scriere. Aceste „descoperiri importante" au fost, precum am menționat, comentate în numerele GPF Flux. E cazul să facem o paranteză, menționînd că nu sunt perfecți nici oponenții noștri, la acest capitol. Prezentînd referințele, anexate la dosar, am descoperit un șir de greșeli de ordin gramatical, scăpări de litere, lipsă de logică în exprimare. Astfel, în referința reprezentantului GPF Flux continuu, este scris în loc de „Asarov", „Asaros", dînsa nu respectă semnele diacritice caracteristice limbii române. Însă aceste detalii au un ca-

racter de replică, şi nicidecum de dovadă materială. Pîrîţii au făcut tot posibilul să se abată de la subiectul discuţiei. Nici nu au încercat să demonstreze că frazele expuse de noi în cerere corespund adevărului. Tustrei sunt de părerea că cele publicate au fost preluate din ziarul „Moldavskie vedomosti", şi sunt cuvintele lui Boris Asarov, iar Petru Poiată şi ziarul GPF FLUX nu poartă nici o vină în cazul dat. La întrebarea mea, Petru Poiată în şedinţa de judecată a declarat că toate pasajele preluate din „Moldavskie vedomiosti" au fost traduse de către el din limba rusă. „Manşeta" a fost scrisă de el (deşi reprezentantul lui, Bogos, a afirmat că nu el, ci ziarul este autorul). Petru Poiată, ca realizator al articolului- interviu cu Boris Asarov, obţinînd acele informaţii „Incendiare" nu s-a încumetat cît de cît ca să concretizeze la organele de drept din R.Moldova, să facă sesizări, interpelări pentru a verifica informaţiile primite. Petru Poiată a declarat în şedinţa de judecată că nici după publicarea interviului în cauză, nu s-a străduit să verifice informaţiile prezentate de către Boris Asarov. Dînsul a fost mai mult preocupat să-l calomnieze în continuare pe Marele poet, în numărul 18 (546) ediţia de vineri a săptămînalului GPF FLUX continuu din 12 mai 2006 (paj.2) publicînd articolul „Fabula fără morală. Comandorii din Basarabia şi prăjina din zicală" .Pe marginea acestei publicaţii în procedura judecătoriei Buiucani se află spre examinare un alt proces. Unica tentativă de a dovedi ceva pe marginea acestei teme, pîrîţii au prezentat o scrisoare de la Procuratura Generală a RM; prin care se afirma existenţa unei cauze penale în privinţa unor persoane, pe marginea tentativei de asasinare a lui Iurie Roşca. Alte dovezi nu au de unde să le prezinte. Pîrîţii au manipulat în decursul procesului cu tertipul: „GPF FLUX continuu, Petru Poiată, au publicat ceea ce a fost anterior publicat în ziarul de limba rusă „Moldavskie vedomosti", ceea ce a prezentat în interviul său Boris Asarov. "Nu suntem de acord cu aceste afirmaţii, deoarece Legea presei, Legea cu privire la antreprenoriat, orice lege a statului nostru obligă persoanele fizice şi cele juridice, să respecte în activitatea lor Legislaţia în vigoare. Plenara Curţii Supreme de Justiţie a RM, comentariile din Codul civil al RM (pag. 54), menţionează: Faptul că pîrîţii menţionează, că nu pot purta responsabilitate de injuriile pricinuite poetului, din motivul că ele au fost preluate din alte publicaţii, la fel nu corespund normelor de drept. Conform comentariilor codului civil: (Nu pot fi dezmînţite informaţiile care se cuprind în hotărîrile şi sentinţele judiciare, demersurile în scris sau verbale şi depoziţiile martorilor adresate anchetei sau instanţei de judecată în procesul soluţionării unei cauze, în ordonanţele de anchetă şi administrative, în hotărîrile organelor puterii şi administraţiei de stat,comisiilor de atestare, în actele despre aplicarea faţă de lucrător a sancţiunii disciplinare şi în alte documente oficiale, pentru atacarea cărora legislaţia prevede o altă cale.) Articolul întitulat „Ceasul demitizărilor a bătut demult (2)" este scris de un autor concret, Petru Poiată, realizat cu concursul lui Boris Asarov şi difuzat prin intermediul ziarului GPF FLUX continuu. Publicînd aceste injurii la adresa lui Grigore Vieru,nominalizîndu-l ca ucigaş, trădător de patrie, agent al serviciilor secrete ale Rusiei, noi considerăm că pîrîţii au comis împotriva lui un terorism psihologic! Gri-

gore Vieru este de aceeași părere și m-a împuterincit să declar: dacă nu i se va face dreptate, va rămîne la convingerea că locuim nu într-un stat ce se pretinde a fi european și democratic, ci într-o adevărată junglă. Am dori ca aceste cuvinte să ajungă și la patronul publicației, vice-speakerul Parlamentului, Iurie Roșca, care admite apariția injuriilor de acest gen, care nu înseamnă altceva decît atac la persoană. Săvîrșind acest act mișelesc printr-o publicație cu informații aberante, care au scopul de al discredita și înjosi la maximum pe poet în fața oamenilor simpli, copiilor, elevilor, studenților, care îi studiază opera și sunt încîntați de ea, în fața celora care zi de zi îi fredonează melodiile extraordinar de frumoase, putem afirma că pîrîții au încălcat nu numai elementarele norme ale bunului-simț ci și normele Internaționale de drept.

Informațiile publicate au fost și continuă să fie pentru Grigore Vieru o înjosire gravă, un act de teroare la adresa persoanei, zdruncinîndu-i sănătatea șubredă. S-au încălcat prevederile art. 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, care menționează că: „Nimeni nu poate fi suspus torturii și nici la pedepse sau tratamente inumane sau degradante". De asemenea s-au încălcat flagrant cerințele art.6, alin.2 al Convenției, care stipulează:" Orice persoană acuzată de o infracțiune este prezumată nevinovată atîta timp cît vinovăția sa n-a fost în mod legal stabilită".

Publicația i-a pricinuit suferințe grave lui Grigore Vieru. La materialele dosarului am anexat (pag. 13, 14) opiniile medicilor, cetățenilor referitor la efectele negative survenite în rezultatul publicațiilor insultătoare față de starea sănătății lui. Din această cauză Grigore Vieru, citind asemenea aberații, jignitoare a suferit enorm, încît i s-a agravat starea sănătății, suportînd la 19 aprilie 2006 un infarct miocardic acut. Drept dovadă a marelui prejudiciu cauzat sănătății lui, ne servește și Raportul de expertiză medico-legală nr. 222 început la 16 iunie și terminat la 17.08.2006. În concluziile acestui raport s-a constatat legătura cauzală dintre publicațiile calomnioase și maladia reclamantului, unde se menționează că: „...infarctul miocardic... se dezvoltă în rezultatul acțiunii unui complex a factorilor de risc externi și interni, ce depășesc limitele adaptionale a normei fiziologice: „Iar în continuare, comisia de experți deduce: „Ținînd cont de patologia aparatului cardio-vascular existentă la cet. Grigore Vieru, se poate spune că orice stare psihico-emoțională stresantă, inclusiv și informațiile cu caracter jignitor care lezează demnitatea persoanei, precum și cele publicate în mass-media influențează negativ asupra evoluării clinice a maladiei și poate servi drept factor declanașator al infarctului miocardic acut." Raportul de expertiză s-a efectuat la cererea judecătoriei Buiucani din 16 iunie 2006,și constituie o probă esențială la prezentul dosar, și nu a fost contestată de pîrîți. O discuție aparte, în cadrul ședinței de judecată a servit mențiunea reclamantului din acțiune, care a prezentat o judecată de valoare: „Citind publicația insultătoare mi s-a agravat starea sănătății, cauzîndu-mi-se un atac de cord. Consecințele acestor injurii mi-au provocat și continuă să-mi provoace suferințe enorme. Asemenea afirmații denigratoare au scopul chibzuit de către forțele reacționare din Republica Moldova de a defăima numelui meu, cu care o viață am servit cu pietate intereselor poporului; mi-

am adus contribuția și aportul la educarea multor generații, am cultivat dragostea față de neam, de limbă, de cultura noastră națională. Consider că prejudiciul moral și fizic cauzat este enorm, îmi lezează demnitatea și-mi profanează numele „Sunt împuternicit să declar că asemenea publicații din ziarul GPF FLUX continuu, care, conform extrasului nr.15996 din 16.11.2006 din Registrul de Stat al întreprinderilor și organizațiilor, eliberat de Camera Înregistrării de Stat a Ministerului Dezvoltării Informaționale (anexat în original la dosar), au apărut nu fără de supravegherea și concursul asociatului ei, deținătorul a 100% a capitalului – Iurie Roșca. Din aceste considerente considerăm că asemenea injurii au o conotație politică, urmărind scopul de a-l distruge psihologic pe poetul Grigore Vieru, care este un simbol al mișcării de eliberare națională din Molodva. Dat fiind faptul că aceste calomnii publicate au o legătură cauzală cu activitatea politică a patronului ziarului Iurie Roșca, care actualmente ocupă o funcție importantă în Republica Moldova – funcția de vice speaker al Parlamentului.

Onorată Înstanță! Consider că conform art. 16 Cod civil al Republicii Moldova dacă informația care lezeaza onoarea, demnitatea sau reputația profesională este raspîndită printr-un mijloc de informare în masă, instanța de judecată obligă responsabilii să publice o dezmințire la aceeași rubrică, pagină, în același program sau ciclu de emisiuni în cel mult 15 zile de la data intrării în vigoare a hotărîrii judecătorești. Deci, solicităm să emiteți o hotărîre prin care să aplicați această normă de drept. Art. 16, p.8 din Codul civil al RM care menționează: „Orice persoană în a cărei privință a fost răspîndită o informație ce îi lezează onoarea, demnitatea și reputația profesională este în drept, pe lîngă dezmințire, să ceară repararea prejudiciului material si moral cauzat astfel". La determinarea cuatumului prejudiciului moral, solicităm a vă călăuzi de cerințele articolelor 1422. Cod civil RM care menționează printre altele: „În cazul în care persoanei i s-a cauzat un prejudiciu moral (suferințe psihice sau fizice) prin fapte ce atenteaza la drepturile ei personale nepatrimoniale, instanța de judecată are dreptul să oblige persoana responsabilă la reparația prejudiciului prin echivalent bănesc. Prejudiciul moral se repară indiferent de existența și intinderea prejudiciului patrimonial" și articolului 1423, care specifică: „Mărimea compensației pentru prejudiciul moral se determină de către instanța de judecată în funcție de caracterul și gravitatea suferințelor psihice sau fizice cauzate persoanei vătămate, de gradul de vinovăție al autorului prejudiciului, dacă vinovăția este o condiție a răspunderii, și de măsura în care această compensare poate aduce satisfacție persoanei vătămate. Caracterul și gravitatea suferințelor psihice sau fizice le apreciază instanța de judecată, luînd în considerare circumstanțele au fost cauzat prejudiciul, precum și statutul social al persoanei". Am prezentat citirea acestor articole pentru a justifica cerințele privind solicitarea desbăgubirilor morale față de Grigore Vieru produse prin injuriile aduse de către pîrîți care i-au cauzat și continuă să-i mai pricinuiască grave suferințe sufletești.

Reieşind din cele expuse mai sus, călăuzindu-ne de cerinţele art. 16, 1422, 1423 ale Codului civil al Republicii Moldova,

S O L I C I T :

1. A-l obliga pe Boris Asarov să-şi ceară scuze pentru afirmaţiile care nu corespund realităţii, lezează onoarea şi demnitatea lui Grigore Vieru;

2. A-l obliga pe ziaristul Petru Poiată să-şi ceară scuze de la Grigore Vieru pentru afirmaţiile care nu corespund realităţii, lezează onoarea şi demnitatea;

3. A obliga publicaţia GPF FLUX continuu, la aceeaşi pagină, la aceeaşi rubrică să publice o dezminţire şi să-şi ceară scuze pentru prejudiciul cauzat poetului Grigore Vieru prin publicarea articolului asasin.

4. A încasa din contul publicaţiei GPF FLUX continuu în beneficiul lui Grigore Vieru reperarea prejudiciului moral cauzat în sumă de 3 000 000 (trei milioane) lei moldoveneşti;

5. A încasa din contul lui Boris Asarov în beneficiul lui Grigore Vieru despăgubire morală în sumă de 1 000 000 (un milion) lei moldoveneşti;

6. A încasa din contul lui Petru Poiată în beneficiul lui Grigore Vieru o despăgubire morală în sumă de 250 000 (două sute cincizeci mii) lei moldoveneşti;

8. Cheltuielile judiciare să fie încasate din contul publicaţiei GPF FLUX continuu.

Reprezentantul lui Grigore Vieru, avocatul Boris DRUŢĂ"

După deliberare, instanţa de judecată a admis parţial cerinţele poetului, obligînd pîrîţii să publice o dezminţire şi să-şi ceară scuzele pentru insultele pricinuite. Ziarul lui Iurie Roşca a fost obligat să-i achite lui Grigore Vieru repararea prejudiciului moral în suma de 200000 (două sute mii) lei moldoveneşti; Boris Asarov – 150.000 (una suta cincizeci mii) lei moldoveneşti şi Petru Poiată – 100000 (una sută mii) lei moldoveneşti.

Noutatea i-am anunţat-o imediat soţiei poetului, căci Maestrul nu era acasă. Informaţia am prezentat-o şi în numărul de la 21 decembrie 2006 al ziarului „Literatura şi Arta". Curînd am primit multe felicitări şi multă lume era entuziasmată că se face dreptate. Numai eu ştiam că lupta abia începuse. Întîlnindu-mă ocazional, pe pragul judecătoriei cu judecătorul Diaconu, dumnealui a recunoscut că, deja fusese avertizat de către oamenii lui Roşca şi, pusă sub ameninţare aflarea lui de mai departe in această funcţie. Dar, faţa lui îşi păstra calmul şi, avea siguranţa, că viaţa nu se încheie la acest epizod.

La 22 decembrie 2006, în sfîrşit mi-a telefonat Grigore Vieru şi mi-a solicitat întîlnire, deoarece nu a înţeles ce s-a petrecut. Din primele clipe am înţeles că nu este mulţumit cu rezultatul obţinut în instanţă şi el iarăşi a trecut în revistă toate daunele morale ce i le-a pricinuit Iurie Roşca prin intermediul ziarului său. Iarăşi a început să se vaicăre că el nu poate fi bănuit de tentativa de a-l înlătura pe Voronin de la putere, cu atît mai mult tentativa de a omorî pe cineva...

– Cum pot fi eu bănuit că am pus la cale o tentativă de omor, lovitură de stat, a

întrebat retoric el, cînd eu nici armată nu am făcut.La timpurile celea mi s-a dat o caracteristică precum că eu nu sunt capabil ,a ţine arma în mînă. Aşa şi era scris într-o carcateristică, în rusă: „*Необученный солдат*!"..

În cele din urmă, pentru a-l linişti, i-am lămurit că avem dreptul să atacăm hotărîrea de judecată la Curtea de Apel Chişinău, considerînd că nu s-a ţinut cont de pretenţiile noastre referitoare la cuantumul despăgubirilor morale. Asemenea apel l-am înaintat chiar a doua zi. Dosarul de apel a fost tergiversat, aproape un an. Precum am înţeles în acel interval, tergiversarea era dorită şi de către Călin, care într-o convorbire privată, m-a uimit prin afirmaţia lui:

– Las' să se mai lungească. Astfel o să-i lungim tatei viaţa! Nu trebuie să ne grăbim!...

Călin probabil a avut dreptate, fiindcă între timp, în vară Grigore Vieru a mai suferit un atac de cord…Situaţia lui era gravă şi toată societatea era îngrijorată că îl putem pierde. Cu toate-acestea maestrul uneori mă contacta telefonic întrebîndumă nedumerit din care cauză pentru care se tergiversează examinarea apelului la Curtea de Apel. De la pronunţarea hotărîrii (decembrie 2006) ne pomenisem în vara anului 2007, dar apelul nu se examina, amîndîndu-se sub orice pretexte, la indicaţia lui Călin şi a *dublorului meu*. Instanţa de apel le mergea în întîmpinare... Numai maestrul cu fiece ocazie cerea socoteală de la mine, din nou pomenindu-mă într-o situaţie penibilă.... În luna august 2007, Grigore Vieru mi-a telefonat şi m-a rugat ca să asist la şedinţa ceremoniei de la Academia de Ştiinţe din Moldova unde avea să i se confere titlul de *Doctor Honoris Cauza*. Am asistat la acea ceremonie. Poetul era vioi, mîndru şi în sala cu scaune albastre a ţinut un discurs, acompaniat de către luările de cuvînt ale lui M.Cimpoi, N.Dabija, marele savant român *Eugen Simion*, care a vorbit cu veneraţie despre poet. La finele acelei ceremonii remarcabile, ne-am fotografiat împreună cu soţia, Pavel Balan şi alte persoane. Apoi, cînd partea festivă avera să se termine, poetul (ca totdeauna) îmi şopti să mă reţin în sala de banchet. Nu ştiu cum mă informă doar pe mine şi pe cei apropiaţi, că în cele din urmă s-au adunat cei poftiţi şi cei nepoftiţi ca să mesească şi să bea pe degeaba, probabil din contul lui Călin…

Iar toate gîndurile mele erau orientate la Curtea de Apel, ştiind că lucrurile sunt supravegheate vigilent de către vice-speakerul Parlamentului Iurie Roşca şi de el depinde sănătatea de mai departe a lui Grigore Vieru. Şedinţa Colegiului civil al Curţii de Apel Chişinău s-a petrecut abia la 13 septembrie 2007**.** Adversarii noştri de process, îndeosebi, în persoana lui Petru Poiată, reprezentantul ziarului, securistul ex-sovietic, homosexualistul, necunoscător al limbii materne Asarov (Hristev), care a ieşit pentru prima oară din anonimat şi a venit la proces, aveau un comportament de cîini turbaţi. P.Poiată se exprima impardonabil cu epitete vulgare, brutale, la adresa maestrului care nu era prezent. Nu puteam pricepe de unde s-a iscat în comportamentul lor această agresivitate împotriva Marelui poet?!. Dublorul meu, în persoana prietenului lui Călin, consideră că nu este de onoarea lui să participle la proces şi delegase un avocat-stagiar de etnie găgăuză, ca să ducă lucrul mau departe... Pe

mine nu mă deranja decît atmosfera nervoasă creată de către *intimaţi*...Încerc doar să presupun că acest Petru Poiată probabil conştientiza că a contribuit substanţial prin comportamentul său la provocarea atacurilor de cord pe care le suferise Grigore Vieru... În acea zi, colegiul, care era vădit că este influenţat de către Iurie Roşca, avea emoţii şi nu ştia ce să întreprindă. Dreptatea era de partea noastră, dar în scop vădit de a tergiversa examinarea, (presupun că era şi indicaţiile lui Călin), a emis o încheiere irevocabilă, prin care s-a dispus returnarea cauzei către instanţa de fond, în scopul de a se emite o hotărîre suplimentară, prin care să se pronunţe la unele aspecte de procedură... Deci rezolvarea litigiului, rezultatul căruia atît de mult îl aştepta maestrul, avea să rămînă în suspans încă pentru cîteva luni. Îndată, după încheierea acelei şedinţe, l-am contactat pe Maestru, care s-a exprimat destul de revoltat, spunîndumi că Puterea comunistă a cîrdaşilor Voronin şi Iurie Roşca, cu certitudine aşteaptă ca el să mai suporte ultimul atac de cord, şi să moară. Mi-a spus cu multă durere că chiar în acea zi, ziarul de orientare propusă, antinaţional „Moldova suverană", în capul căruia stătea un oarecare I. Berlinski şi M. Conţiu a publicat încă un articol *soios* împortiva lui Grigore Vieru şi a lui Dabija. Dar, mi-a zis el atunci necăjit după o pauză: are procedeele sale pe care le va folosi pentru ca dreptatea să triumfe… Comuniştii lui Iu.Roşca, împreună cu securiştii lui sovietici, îi crează oriunde tristeţe nemaipomenită! Mă străduiam cumva să-i fiu de ajutor prin careva acţiuni concrete. Peste cîteva zile am insistat ca Nicolae Dabija să publice articolul semnat de mine, pe care îl scrisesem cu un an în urma şi nu-mi era clar de ce N.Dabija îl ţinea în sertare. Curînd în „Literatura şi Arta" a apărut articolul „Călăii", în contextual, în care drept victimă, îl vizam pe Marele poet. Maestrul, care urmărea totdeauna cele publicate la acel hebdomadar, mi-a telefonat, entuziasmat, invitîndu-mă să stau cu el la masă în cafeneaua „Pani-Pit". Atunci am stat mult la taifas. El mi-a spus că mă apreciază, mă citeşte şi este bucuros că mă cunoaşte. Nu sunt sigur că acele cuvinte au fost sincere, mă incomodez să le reproduc aici, dar am considerat că trebuie totdeauna să fiu sincer... Doar au fost şi momente cînd ne-am certat. Atunci, însă, mă simţeam învingător şi mulţumit de inteligenţa maestrului, care a găsit firul aprecierii, poate exagerate... De ce spun aşa? Fiindcă eram convins, că nu merit asemenea laude, cînd încă nu finalizasem procesul. Grigore Vieru mi-a mai declarat că l-a cutremurat articolul „Călăii", care oglindea cazuri de tortură din R.Moldova în perioada guvernării comuniste.. El, vizat, de rind cu Vasile Vîşcu, Dumitru Matcovschi, demult considera că este o victimă a violenţei călăilor... Cînd s-au mai liniştit spiritele, mi-a povestit alte întîmnplări din viaţa lui din trecut şi prezent, amintindu-şi de cazul lui Vasile Văşcu, fost demnitar în guvernul Moldovei roşii, dar care a luptat la acele timpuri cu rusificarea, după care a fost condamnat de către puterea comunistă sovietică la ani grei de închisoare. Atunci i-am amintit maestrului, că eu, studiind materialele dosarului Vasile Vîşcu, am citit şi mărturisirile depuse de el, Grigore Vieru, în faţa procurorului în anul 1985. Atunci maestrul fusese suspectat de către sovietici că poate face parte din gruparea răzvrătită condusă din ilegalitate de către demnitarul de prim rang de

la Chişinău, Vasile Vîşcu... maestrul aflînd, că am citit acele mărturisiri demult uitate, nu ştiu de ce… s-a întristat. Am observat că s-a sculat şi s-a grăbit să plece. Ne-am despărţit şi aveam impresia că ne despărţim fără a avea ocazia de a ne mai întîlni vreodată confidenţial, în doi. Ulterior îmi telefona mereu şi se interesa despre dosarul lui. Vocea lui era tot mai stinsă şi mai necăjită… Odată mi-a telefonat şi a spus că a citit odinioară nuvela mea „*Tatăl nostru care ... se însoară*", declarîndu-mi că l-a impresionat momentul cînd tata merge împreună cu noua lui logodnică la mormîntul mamei noastre…Apoi iar a intervenit o tăcere îndelungată de cîteva luni. Abia în ianuarie 2008 Curtea de Apel Chişinău a examinat apelul nostru, dar l-a respins, menţinînd în vigoare hotărîrea judecătoriei Buiucani din 19 decembrie 2006. Am telefonat maestrului, dar nu era acasă şi i-am transmis soţiei rezultatul examinării. Femeia a dat semn că se bucură. La cîteva zile mi-a telefonat Grigore Vieru şi mi-a mulţumit că am obţinut acel modest rezultat…

Următoarea dată în care am avut ocazia să-l întîlnesc a fost în ziua de 14 februarie 2008 în incinta săptămînalului „Literatura şi arta", la ziua lui de naştere. Vreau să recunosc că înfăţişarea lui de atunci... m-a înspăimîntat. Avea chipul unui Înger îmbătrînit şi... muribund, în picioare. Mi se pare că ziaristul Valeriu Saharneanu a filmat acea întîlnire solemnă. Cuvîntările celor prezenţi acolo curgeau gîrlă!, lucrul care nu mi-au plăcut niciodată, fiindcă nu toate erau sincere. Vorbeau mereu unii şi aceiaşi alde Petru Soltan, Boris Movilă, Mihai Morăraş etc. Monotonia solemnă se mai învioră cînd în sală îşi făcu apariţia noul primar de Chişinău, tînărul şi carismaticul Dorin Chirtoacă. Proaspătul demnitar se prezentă june simpatic, cu ochelari, care i-a dăruit poetului un vas din ceramică neagră, arsă (probabil un lucru scump), felicitîndu-l elogiois, spunîndu-i: „Dacă Mihai Eminescu este poetul naţional al secolului XIX, apoi Grig Vieru este poetul nostru naţional al secolului XX şi XXI". Era fermecător în ţinuta sa acest Dorin Chirtoacă, şi cînd şi-a încheiat discursul scurt l-am aplaudat cu pietate. Maestrul s-a lăsat îmbrăţişat, i se strecurară cîteva lacrimi pe obraz... Apoi primarul şi-a cerut scuze că este nevoit să ne părăsească, deoarece chiar în acea clipă primise o informaţie că la un mare magazin din capitală a avut loc o explozie şi sunt victime. Ne-a lăsat pe toţi alarmaţi. S-a creat o tăcere. În seara aceleiaşi zile la televiziunea din Chişinău şi din Moscova, într-adevăr s-a comunicat despre explozia în cauză şi despre victimele ei. Rămaşi singuri, fără primar, s-au reînceput ca de obicei cuvîntările, apoi să se bea mult, după care iar să se întreacă simţul măsurii la elogii. A vorbit înflăcărat Ion Ungureanu şi generalul Costaş, pe care i-am ascultat cu emoţie. Maestrul stătea în faţa noastră şi doar izbutea să îngîne cîte o replică. Într-un sfîrşit apăru soţia lui în pragul încăperii, şi-şi cerut de la toţi scuze şi l-a îndemnat pe maestru să meargă în odaia din vecinătate, fiindcă a venit medicul să-i pună injecţii. Peste puţină vreme maestrul a revenit şi sindrofia a continuat să ia amploare pe contul familiei Vieru… În asemenea clipe obişnuiam să plec în stil englez numai ca peste două seri, mai precis, la 16 februarie 2008, să fiu invitat de către maestru şi soţia lui să-i onorez cu prezenţa la celebrarea zilei lui de naştere (cu întîrziere) în incinta cafenelei „Pani Pit". Era o zi geroasă, cu fulgi

și viscol. Am mers la acea solemnitate și petrecere cu un buchet de flori. De data aceasta, ca niciCînd, am avut o deosebită plăcere de a mă afla printre prietenii doriți al poetului. La acea sărbătoare erau prezenți*: Nicolae Dabija, Eugeniu Doga, Vladimir Curbet, Constantin Tănase, Ștefan Petrache, Dumitru Blajinu, Ion Ungureanu, Gheorghe Mustea, Vasile Iovu, Alexandru Bantoș, Anatol Codru, Pavel Balan (renumitul fotograf), Mihai Ciobanu (cîntărețul), Iulian Filip, Constantin Munteanu, Constantin Rusnac, criticul de artă Tudor Zbîrnea și alții.* Cu mulți dintre ei am avut ocazia să tăifăcuiesc în premieră. De data aceasta s-a băut inteligent și majoritatea covîrșitoare a avut un comportament demn de *frișca* intelectualității basarabene. Maestrului i-am spus că degrabă va veni primăvara și, la Ineasca vor înflori cireșii. L-am invitat în primăvară să meargă cu mine la Ineasca să vadă și el cum înfloresc deosebit la noi cireșii… La acea serată maestrul mi s-a părut plin de viață, atent față de toți oaspeții în parte. Dumitru Blajinu la vioară în duiet cu Vasile Iovu la nai i-au cîntat doine de petrecere și de jale. Ion Ungureanu a spus că acești doi artiști sunt cu har de la Dumnezeu, amintindu-le de marele dirijor român *Celebidache* și de alți adevărați români împrăștiați în lumea mare. Soția lui Grig Vieru mi-a șoptit plină de mulțumire: „În aceasta seară, aici s-au adunat, cu adevărat intelectualii Basarabiei". M-a bucurat pînă la lacrimi această confirmare, mîndru că printre ei fac parte și eu, un simplu băiat de la Ineasca. În acea seară am mai avut ocazia îndelung să stau la vorbă pe felurite întrebări cu poetul *Anatol Codru, Constantin Tănase, Tudor Zbîrnea, Silvia Hodorogea, Alexandru și Ana Bantoș, cu Ștefan Petrache, Eugeniu Doga,* dar mai ales cu maiestru în coreografia dansului popular *Vladimir Curbet*. Domnea o atmosferă calmă, solemnă, sinceră. Maestrul era mai mult tăcut, privea cu ochii istoviți lumea adunată de parcă ne întreba pe toți, ce vom face în cazul cînd, de curînd măria sa va pleca la cele veșnice. Cu încetul lumea a început să se împrăștie. Înainte de a merge spre casă, m-am apropiat de el și l-am sărutat. Obrazul lui era rece ca de mort…El atunci mi-a spus:

– Probabil e că este ultima sărbătorire a zilei mele de naștere!..

Nu am dat însemnătate acelei afirmații, convins că este o invenție a poetului, care o să trăiască încă foarte mulți ani înainte și o să ne bucurăm de creația lui fenominală. Despărțindu-mă de el, în drum spre casă, m-a întîmpinat o ninsoare sănătoasă cu improvizație de spulber. Eram fericit că am avut ocazia să ajung să trăiesc acele clipe, deși înainte mă aștepta blestematul proces interminabil de judecată… Au mai trecut cîteva luni, vreo două anotimpuri din anul 2008. Nu l-am văzut multă vreme pe poet. Pe la începutul lui iunie am fost supus unei intervenții chirurgicale la coloana vertebrală la spitalul de urgență, apoi toată luna iunie și iulie 2008, m-am aflat acasă, în stare de convalescență. Mi se lichidase hernia de disc și eram nevoit să stau culcat la pat zile întregi. Într-o zi fierbinte de vară mă pomenesc cu un sunet de telefon și, maestrul, aflînd de cele pățite, mi s-a plîns că și el a avut cîteva intervenții la inimă, cu concursul medicilor de dincolo de Prut. S-a îngrijorat de starea mea de sănătate și mi-a făgăduit c-o să-mi facă o vizită la domiciliu, concretizînd adresa locuinței mele de pe strada Petru Zadnipru. Mi-amintesc că l-am rugat să nu-și facă probleme, știindu-i

starea sănătăţii, fiindcă sunt tînăr şi îmi voi reveni de curînd. Maestrul nu a fost să mă viziteze. A fost vară, apoi toamnă şi oamenii erau preocupaţi de ale lor. Procesul de judecată fusese pus pe rol de către acoliţii lui Iurie Roşca la Curtea Supremă de Justiţie din R.Moldova. O vreme se conservase undeva prin safeuri. Călin ,probabil conlucra pe marginea lui mai mult cu Oleg Efrem, avocatul tinerel de etnie găgăuză, ţinea pulsul demarării lui. Curtea Supremă avea datoria să-l monotorizeze şi să-i pună verdictul final. Eram bolnav şi nu puteam merge la Curte, dar consideram că voi fi anunţat cînd va avea loc şedinţa. Aveam să merg acolo cumva, să susţin cele începute mai mult de 2 ani înainte... În vara acelui an, la 7 iulie a murit o personalitate notorie a culturii noastre, scriitorul Vasile Vasilache. Nu am putut să merg ca să-l petrec pe iubitul prozator în ultimul drum şi Grigore Vieru a observat lipsa mea. Mi-a telefonat, promiţînd c-o să mă viziteze, dar nu am mai auzit vocea lui decît într-un început de toamnă al aceluiaşi an 2008, cînd m-a invitat să particip la o premieră a unui spectacol constituit din poezia lui, realizat în regia lui Anatol Codru. Actorul Pavel Darie a jucat excellent, recitînd, exclamînd poemele scrise în diverse perioade de către marele patriot Grigore Vieru. Premiera s-a petrecut într-o clădire cu 2 nivele de pe strada Şciusev, care la momentul de faţă este sediul unor staţii de radio privat. La finele acelui spectacol, am asistat la un banchet. Grigore Vieru era trist, îngîndurat şi a vorbit puţin, mulţumind publicului că îl ia în seamă.

În decembrie 2008, la sfîrşitul anului am aflat cu stupoare că, datorită lui Iurie Roşca, care a influenţat evident instanţa, Curtea Supremă de Justiţie a anulat toate deciziile instanţelor inferioare şi toată munca mea a fost ştearsă parcă cu un burete. Era o lovitura grea asupra prestigiului poetului, şi, deşi nu aveam nici o vină, considerînd că am lucrat cinstit, profesional, dar amărăciunea nu mă părăsea. Nu mă părăseşte nici azi, chiar dacă nu sunt vinovat că am trăit perioada maximă de corupţie cînd alde Iurie Roşca era atotputernic asupra oricărei personalităţi şi legi. Ceea ce de-

În seara zilei de naştere a lui Grigore Vieru,14 februarie 2007

pinsese de mine, realizasem. Cum va reacționa el la acest insucces, aveam să știu mai încolo…. Dar cea mai mare lovitură avea să se petreacă de curînd, după sărbătoarea Anului Nou, cînd la 15 ianuarie anul 2009, poetul întorcîndu-se în miez de noapte de la Cahul unde participase la comemorarea lui Mihai Eminescu, a nimerit într-un grav accident rutier. Am fost și voi fi convins că asemenea impacte rutiere sunt dirijate și programate de către serviciile speciale ale KGB-ului ex-sovietic, care își avea caracatițele înfipte pestetot. Am aflat despre marea tragedie din informațiile televizate...În rezultatul acelui accident, la spitalul de salvare din Chișinău, la 17 ianuarie în jurul orelor 1 si 20 minute noaptea, marele Bard al Basarabiei Grigore Vieru a suferit al treilea atac de cord și a decedat, plecînd la cele veșnice. Guvernarea de la Chișinău a anunțat ziua înmormîntării lui, marți, 20 ianuarie – zi națională de doliu. În scuarul Teatrului de Operă și Balet, lumea avea să vină pentru a-și lua rămas bun de la corpul neînsuflețit al celui mai mare poet al zilelor noastre. Am programat să merg pentru a mă despărți de el. Îmi aminteam în detalii cele mai mici nuanțe de discuție avute cu el la spital și la mesele unde am avut prilejul să fiu invitat de el. Curînd am conștientizat marea pierdere a culturii noastre naționale, iar momentele ce le-am trăit alături de el deveniseră deja amintiri despre chipul cu pletele lungi și fruntea lată de Zeu, acea fire lirică, poetică, zîmbăreață, plină de duioșie cu ochi scînteietori. Grigore Vieru închidea o filă glorioasă a literaturii noastre. Păcat că nu a ajuns să vadă materialul meu publicat în cartea *Păsări uitate în zbor*. În viitor aveam de gînd, în repetate rînduri, să revin la cele auzite și întîmplate cu el. Cînd s-au petrecut evenimentele din 6-7 aprilie 2009, în primul rînd m-am gîndit la el, țărîna încă era proaspătă și caldă pe mormîntul lui: „Oare ce ar fi zis Maestrul, dacă ajungea să vadă, cum *gavroșii* noștri, au putut speria o lume întreagă?!" Avea maestrul să vadă încă o dată mîrșăvenia comuniștilor, care jucau obraznic cu cărțile satanice, învinuind de toate relele nu activitatea lor antinațională, ci… România. Curînd pe aleia clasicilor literaturii române din parcul capitalei apăru bustul poetului. Nu mi-a plăcut realizarea lui. Probabil că nu l-ar fi acceptat nici poetul. Busturi, denumiri de străzi în numele lui Grigore Vieru au apărut pe tot arealul românesc de dincolo și dincoace de Prut. Mi se pare că a devenit mai cunoscut și mai elogiat decât în timpul vieții. Și așa va deveni peste sute de ani! Eu, însă, mă limitez la bucuria că soarta mi-a hărăzit să-l cunosc, să-i aud vocea blîndă, să-i simt bunătatea și, pare-mi-se, să-i devin nu numai contemporan ci și prieten.

ANATOL CIOCANU

L-am cunoscut student la Univrsitatea de Stat din Moldova, la Facultatea de Drept. Era anul 1979 cînd l-am cunoscut întîmplător...Într-o zi am mers la etajul 4 al Casei Presei, unde erau amplasate mai multe redacții: *Cultura*, *Viața satului*, *Învățătorul sovietic* și revista *Moldova*. Am deschis ușa unui birou de la revista *Moldova* și am văzut stînd la o masă un bărbat cu o ținută elegantă, îmbrăcat la patru ace, cu

Alături de poet. Chişinău, 2011

ochelari mari, cenuşii, fumînd gînditor de parcă dorea pentru prima dată să afle plăcerea fumului...Eram timid, nehotărît, spre deosebire de majoritatea tinerilor condeieri, studenţi de la facultatea de ziaristică şi filologie, care asaltau redacţiile şi unii deja îşi publicau operele în periodicele de atunci. Am aflat că se numeşte poetul Anatol Ciocanu. Pînă la acea clipă, fiind elev, citeam în ziare şi reviste poezioarele vesele, cantabile semnate de el. Mai ştiam că a debutat în poezie la vîrsta de 14 ani. Nesigur de ceea ce fac, iubeam poezia şi făceam primele încercări... Aflîndu-mi numele, s-a mirat că, pe lîngă ilustrul prozator Ion Druţă, mai este unul care doreşte să se publice sub acest nume. Oricît de mult mă strădui, nu-mi pot aminti ce i-am mai spus atunci poetului, în afară de faptul că am scos din buzunar şi i-am pus pe masă un mănunchi de foi scrise de mînă, unde erau însăilate cîteva din încercările mele în poezie... Pare-mi-se că nici nu-l întrebasem dacă el este Anatol Ciocanu, limitîndu-mă doar la inscripţia care o citisem pe uşa de la birou. Spre deosebire de ceilalţi redactori, de la alte publicaţii, cărora le prezentasem poeziile, şi care mă sfătuiau să trec peste o săptămînă-două, chiar peste o lună, pentru a primi un răspuns, bărbatul cu priviri inteligente, continuînd să se delecteze cu ţigara în mîna dreaptă, îşi duse mîna stîngă la frunte şi, cu o repeziciune uimitoare, citi cele prezentate de mine. După o pauză, mă privi cu luare aminte şi-mi zise sincer şi calm:

– Este! şi continuă: Ceva o să alegem pentru un număr viitor, apoi adăugă condiţia care mă spurprinse: Să ştii, tinere, că la revista *Moldova* este o tradiţie frumoasă. Debutanţii trebuie să prezinte şi o fotografie. Să ne aduci *mutrajul* cît mai curînd. Vremea nu aşteaptă! E timpul ca lumea să-ţi ştie talentul!

Vorbele lui m-au înnebunit de fericire. Era pentru prima dată cind un redactor imi accepta ceva spre publicare. Dupa ani şi ani de zbucium poetic, început din copilărie, continuînd în şcoală, armată, studenţie, era pentru prima dată cînd cineva acceptase însăilările mele! În următoarea clipă poetul mi-a întins un bileţel cu un număr de telefon şi mi-a spus ca să-l contactez cînd mă voi hotărî să-i aduc fotografia şi…în genere! Să mă interesez despre soarta poeziilor mele…Eram un june timid, dar o dată în lună îmi luam inima în dinţi şi-l telefonam. El vorbea laconic şi mă încuraja că totul merge spre bine… Timpul, însă, trecea şi publicaţia nu-mi oferea spaţiu. Mă sfiam să-l contactez telefonic, decît doar arareori. Poetul simţea probabil sfiiciunea

mea și, totdeauna îmi promitea că neapărat poeziile mele vor fi publicate. Eram mereu cu pumnii strînși, cu senzația că se va produce un adevarat eveniment epocal în viața mea, că mă vor citi părinții acasă, foștii colegi de școală, colegii de la facultate. Dar s-a întîmplat așa că de la momentul cînd i-am prezentat poeziile trecuse exact un an. Era vara anului 1980. Absolvisem facultatea și, împreună cu viitorii juriști, am plecat într-o unitate militară din Bălți, unde ne-am petrecut 3 luni de chin, pe cîmpurile de instrucții, ca să obținem gradul de locotenent în rezervă. Anume în acea vară nesuferită (nu-mi plăcea murștruluiala și regulile militare) într-o bună zi, vine un coleg care fusese în oraș și, spre surprinderea mea, îmi pune dinainte numarul 6 din iunie 1980 al revistei „Moldova", unde pe o pagină era publicată fotografia și debutul meu literar. Mi s-a tăiat răsuflarea, citind cu nesaț cele scrise de mine și, spre marea mea surprindere, am citit:

Chemare

Stiu, omul are nevoie
De toate în viață și vrea
Ca toată lumea să-i fie
Alături, cu pace și flori.
Eu vreau ca livada în floare
Veșnic să cheme albine
În sute de noi generații!
Prind adiere de cântec –
Ce noi, ca strămoșii de-altădată,
Pe glia de azi vom rosti-o –
În secole noi să străbată
Orfeu și cu muzica sa !
Deci fie și raze de stele,
Deci fie și noapte și zi,
Doar toate ramân ale mele,
Așa precum sunt si vor fi!

Între Anatol Ciocanu şi Victor Prohin

Am citit această poezie de zeci de ori, aproape învățînd-o pe de rost. Eram felicitat de către colegi, acei camarazi care absolviseră facultatea de litere și ziaristică, de la *fabrica de scriitori din Moldova*, cum îi numeam noi, evident dînd semne de invidie, fiindcă eu veneam de la facultatea de Drept! La acele vremi în Moldova erau puține publicații de stat și revista *Moldova* era foarte populară. Am primit multe felicitari de la multă, multă lume care mă cunoșteau, iar nepotul, fiind elev la școala din sat, participînd la festivaluri, recita de pe scene poezia. Mă fecilită și soacra *Zina Cosma* de la Clocușna, care era porfesoară de limba română și avea o deosebită stimă pentru ginere. Numai eu tăinuiam, cu mare înfrigurare, că poezia cu care debutasem, nu era scrisă de mine! Mai bine spus, poetul desprinsese ceva gînduri expuse în poeziile propuse spre publicare, pe care el le retopise și făcuse o poezie demnă de a vedea lumina tiparului. Mă cercau diferite senzații în această

privință, dar avea să domine una poezia. Obținusem marea încredere că eu pot deveni scriitor, speranța și visul meu de mai mult timp și acest lucru i-l datorez în exclusivitate lui Anatol Ciocanu. Poetul cu ochelari, care totdeauna umbla elegant îmbrăcat la patru ace pe culuarele de la Casa Presei. A fost unul dintre puținii, care i-a susținut și i-a ajutat concret, pe majoritatea covîrșitoare a debutanților prozatori și poeți de azi. El, pe fiecare tînăr, care venea la el, se străduia să-l încurajeze și să-i dea o speranță! Deși adevăratul meu debut literar consistent eu consider că a avut loc peste un an, în iunie 1981, cînd redactoarea Greta Arapu de la revista *Femeia Moldovei* m-a lansat cu prima mea nuvelă *Lumina umbrelor*, totuși acea mică și neînsemnată poezie pregătită de Anatol, pentru mine a însemnat destul de mult în devenirea mea ca scriitor. De altfel, această poezie am inclus-o în cartea *Păsări uitate în zbor,* editată la Padova în Italia, în anul 2008.

După acel debut literar, în acea toamnă, cînd am revenit la Chișinau, l-am căutat pe maestru și, chiar dacă eram limitat în mijloace financiare, fiindcă nu munceam nicăieri și nu aveam nici un venit, i-am propus sa bem adălmașul pentru debutul meu literar. Anatol Ciocanu mi-a reproșat că nu m-a lansat pentru ca să-l mulțumesc cu ceva, și tot atunci mi-a propus ca el… să-mi pună *adălmașul*. M-a îndemnat să-l urmez pînă la garsoniera lui de pe strada Eniseiskaja cum se numea atunci, în prealabil, trecînd pe la magazinul cu fosta denumire *Mensk* de unde poetul a procurat vreo două sticle cu vin și ceva demîncare. Era o zi la început de septembrie cu o căldură teribilă. Într-un bloc vechi, la etajul superior se afla garsoniera unde locuia maestrul. Mobilata cu un divan, o masuță de jurnale, bibliotecă, citeva scaune, pe care stătea acoperită cu un șervețel o mașină de tapat, de marca *Unis* de producție jugoslavă. Într-un micuț antreu era și lavoarul, chiar la ușa de la intrare. Mirosea a fum de tigară, și înțelesesem că acolo se fumează mult, deoarece într-un colț de masă, lîngă unicul geam, se afla o urnă plină cu chiștoace. Cu toate-acestea în odae era ordine și curat. Eram convins că acolo vine careva dintre femeile sau iubitele lui și are grijă să aducă garsoniera în ordine... Anatol s-a îmbrăcat într-un maiou alb, în șorți și mă obligă să mă simt liber, descătușat, văzînd că stau încordat, fiindcă pentru prima oară aveam ocazia să discut cu un poet consacrat. Mi-a povestit și-a sărbătorit vîrsta de 40 de ani, la care au fost mulți cunoscuți și prieteni, care au dorit să-l vadă. Am servit cîteva păhăruțe cu vin, am mîncat tartine cu salam și maestrul mi-a povestit pasionat, amintindu-și despre întîlnirile lui avute cu Nichita Stănescu în vara lui 1976 la Chișinău. Printre altele și-a amintit că tot în acea vară ploioasă a murit și prietenul lui Petru Zadnipru. Poetul parcă intenționat mă familiariza cu biografia lui, deși ideie nu aveam despre oamenii, femeile despre care îmi vorbea el. Povestea întruna despre călătoriile lui la Erevan, unde s-a întîlnit cu scriitorul armean Ghevorg Emin, căruia Anatol îi tradusese cartea *„Șapte cîntece despre Armenia*". Citisem în ajun acea carte și consider că Anatol Ciocanu a tradus-o într-o ținută lingvistică de excepție. Se mîndrea și el, atunci cînd se referi la această lucrare. Datorită acelei lecturi am înțeles foarte multe din istoria gloriosului popor

din Caucaz... Tot atunci, după ce luase vreo cîteva păhărușe, am observat că poetul devine blajin și, căutînd printre rafturile bibliotecii, a ales o carte a scriitorului rus *Andrei Platonov* pe care și mi-a dăruit-o cu autograf. La acele vremi cărțile erau deficitare și căutate, astfel îmi făcuse un cadou frumos, pe care l-am apreciat mult. Poetul a continuat să-mi povestească despre călătoriile lui în Ciukotka, Yakutia, Asia Mijlocie, despre întîlnirea cu celebrul scriitor chirghiz *Cinghiz Aitmatov* la o casă de creație de lîngă lacul *Issîc Cul*… Apoi îmi vorbi cu multă admirație și cunoștință de cauză despre poezia rusă, română, universală... Simțeam cît de profund și competent cunoaște literatura, selectînd fraze, cuvinte frumoase în exprimare. Între timp el continua să deșarte vinul din sticle într-o cană mare de un litru, iar apoi să umple păhărușele pe care le serveam cu multă plăcere. Avansîndu-ne în acea sindrofie, mă simțeam tot mai egal cu maestrul, ascultîndu-i mărturisirile despre o ziaristă de origine rusoaică, cu care a avut un fecior. Vorbea despre acea femeie, creîndu-mi-se impresia că vorbește despre o relație accidentală. Apoi îmi povesti ceva despre finul lui, poetul Leo Butnaru, care făcuse ceva cu ani în urmă și a stat la zdup. Pentru care faptă, nu mai țin minte. Apoi îl lăuda pe Andrei Lupan și Emilian Bucov, care s-au străduit ca *Leo Butnaru* din Negureni, la penitenciar să fie bibliotecar, apoi l-au ajutat să iasă la libertate…Odată cu destăinuirile poetului mă simțeam și eu încurajat, povestindu-i despre intențiile de a mă face un scriitor bun. Mi-a spus că e nevoie să citesc cît mai mult, îndeosebi să lucrez asupra vocabularului, să citesc poezia poeților celebri, scriitori de diferite orientări literare, care abordează diverse genuri etc. Apoi, iar a revenit la biografia lui. Mi-a povestit despre cea de a doua lui soție, despre scenele lui avute cu ea , care era o artistă emerita din Chișinău, și, ea în ultima vreme îl întrecea la băut alcool și și-a permis chiar să-l lovească. N-a putut tolera atitudinea turbulentă a acelei femei și a divorțat. Acum locuiește aici… După o pauză, adîncit în gînduri, m-a surprins cu o altă mărturisire, cum el o data a intenționat la modul cel mai serios sa se insoare cu o fata cuminte, cultă și gospodină…Fata era din gospodari, de la nordul republicii. Cînd totul era gata de nuntă, mirele nu s-a dus să ia mireasa să se ducă la biroul stării civile… Mi se părea un caz hazliu, amuzant, dar în ochii lui se citea indiferență și răceală. Timpul se îndrepta spre amurgite și, spre finele acelei zile, golind sticlele am simțit că deopotrivă cu el ne-am îmbătat zdravân. Poetul reveni iar la mărturisirea lui despre fiul de la acea rusoaică, repetînd că vara trecută l-a felicitat cu implinirea celor 40 de ani! La un moment am simțit că e obosit de situație, de prezența mea. Nu vorbea, oricît îl îndemnam să-mi povestească ceva din harul scriitoricersc, și-l tot întrebam ce aș putea să mai fac pentru a deveni un scriitor bun… În cele din urmă m-am convins că el are nevoie să rămînă singur și am plecat...

A urmat apoi o perioadă cînd Anatol Ciocanu, mă ținu în suspans, era perioada cînd îi prezentam niște poezii, dar nu le accepta, îndemnîndu-mă să mai lucrez la ele. Era vădit că dînsul dorea să mă perfecționez și, de cîte ori intram în biroul său de la redacție, totdeauna scotea din masă fie o carte nouă semnată de el, fie a unui

alt scriitor consacrat, îndemnîndu-mă la lecturi. Abia peste trei ani, adică în 1983, cu concursul lui nemijlocit, colegiul redacţional mi-a acceptat pentru a fi publicată nuvela mea *Nichita cu microfonul*. De data aceasta s-a păstrat miezul, nucleul integral al lucrării mele, chiar dacă iscusitul redactor Alexandru Gromov, responsabil de proză, a ciopîrţit-o cum a considerat el de cuviinţă pentru ca să treacă cenzura. Vizitele mele la redacţie se înteţeau cu ocazie şi fără ocazie. De cite ori mergeam în biroul lui, deseori întîlneam tineri şi tinere care-l asaltau cu creaţiile lor juvenile. Alteori îi găseam pe membrii redacţiei care serveau cîte un pahar cu vin sau ceva tărie, povestind agitaţi despre noutăţile literare din Moldova şi alte părţi ale URSSului. După ce a apărut nuvela, cînd nici nu mă aşteptam, în numarul 5 al revistei *Moldova* din anul 1984 Anatol Ciocanu a publicat un articol „Curier", care conţinea următoarele: *„Boris Druţă este caustic, ironia lui vine dintr-o veche şi nu greşită înţelepciune umană: omul cînd rîde de metehnele altuia, se gândeşte şi la sine. Şi apoi, rîsul este şi un rîs pentru mai multe boli... „căpitanul Parapil" este din seminţia lui mos Nichifor Coţcarul, de-a lui „ded Şciucar" şi „Beş maior"... Pătărănos şi cu usturici în vîrful limbii, el seamănă voioşie pe unde calcă şi din urma lui cresc zîmbetele. Totuşi l-am putea sfatui pe autor să nu ţina atît de mult la amintirile din copilărie, toate aceste duioase secvenţe fiind undeva asemănătoare cu cele ale lui Nică a lui Ştefan a Petrei, ci să se apropie cu îndrăzneală de realitatea noastră, de contemporaneitate, care ne pune la dispoziţie nenumărate mostre ce tînjesc după condeiul satirei şi umorului...*" Era prima notă critică cu referire la opera mea şi mîndria mea era nemărginită, deşi conştientizam că este un avans care mi-l oferă maestrul Anatol Ciocanu. Datorită lui am făcut cunoştinţă cu mulţi condeieri care colaborau la revista *Moldova*, angajaţi la perioadicele de la „Casa Presei". L-am cunoscut pe scriitorul Ion Proca, poeta Claudia Partole, Lora Rucan, Gheorghe Ciocoi, Serafim Belicov, Ion Diviza, Efim Bivol, Iurie Colesnic, Leo Botnaru, Alexandru Gromov, Ion Gheorghe Cibotaru, Vasile Levîţchi, Anatol Gujel, Victor Prohin, Eugenia David, Iulian Nicuţă, Victor Dumbrăveanu, Nicolae Vieru, Vasile Romanciuc si mulţi alţii. Cu toţii Anatol era în relaţii de prietenie, avea ce discuta, şi se adunau deseori la cîte un păhăruţ de tărie… Nu am auzit niciodată ca el să fi intrat cu cineva în conflict, ceartă, precum sau vreunul dintre camarazii săi să-l fi bruscat, insultat sau să fi vorbit de el de rău din culise. Anatol totdeauna venea la servici îngrijit, îmbrăcat la patru ace şi în convorbirile ce le avea, era manierat şi select. Odată, o colaboratoare de la editură probabil, vorbea cu el la telefon dar nu-l cunoştea. Au convenit să se întîlnească în oraş pentru a-i transmite un contract spre semnătură. Doamna cînd l-a întrebat cum să-l recunoască, el a răspuns cu voce caldă şi impresionantă:

– Voi fi îmbrăcat în cămaşă roşie, la cravată şi… frumos ca un *trandafiraş*!

Cînd mă vedea deseori la redacţie, oricît de ocupat era, în cercul colegilor, îmi oferea atenţie, prezentîndu-mă:

– Boris Druţă, viitorul literaturii noastre!

Din 1985 am început să muncesc în calitate de avocat şi timpurile mă ţineau

legat de obligaţiunile profesiei, şi treceam tot mai rar pe la redacţia *Moldova*. După o habă de vreme, am aflat că maestrul s-a căsătorit cu o domnişoară brunetă, care lucra la televiziune, o chema Maria şi era de baştină din satul Holoşnita, Soroca... Curînd, după această noutate parveni alta şi mai senzaţională, aflînd că soţia i-a adus pe lume un fecioraş, pe care l-a numit Victor. Cînd ne-am revăzut pe culuarul de la *Casa Presei*, de departe mi-a spus cu multă mîndrie:

– Am un fecior, şi l-am numit Victoras... Adică, Victoraş de la oraş! încheie el.

Era prin anul 1986, eu primisem apartament nou, cu familia în regiunea manejului sportiv, din sectorul Rîşcani şi l-am invitat pe el cu familia în ospeţie. Vroiam, evident, să mă laud cu noua mea locuinţă. Nu s-a lăsat mult rugat şi într-o zi de toamnă a venit în ospeţie împreună cu soţia Maria. La masă ne-am amintit cu plăcere despre vremile trecute, cum m-a ajutat maestrul să-mi fac şi eu debutul în literatură. Nu ştiu de ce, dar Maria tot timpul îl cicălea ca el să fie atent ce spune şi cît vin bea, tensionînd oarecum atmosfera. Anatol surîdea copilăreşte, înfruntînd dojanele consoartei cu destoinicie. La acea întîlnire, din comportamentul soţiei, am înţeles că dînsa nu prea ţine cont de personalitatea poetului. Se adresa către el, ca şi cum dînsul ar fi fost un oarecare. Nu vroiam să fac careva concluzii definitive, dar atunci mi s-a creat impresia că în relaţia lui cu acea Marie nu semăna să fie totul armonios, în ordine. Mai aflasem că şi Anatol, în acea perioada primise apartament într-un bloc nou chiar in centrul Chişinăului, în vecinătatea Catedralei. În relaţiile mele cu acea familie au intervenit nişte circumstanţe, evenimente nu tocmai plăcute. Mama Mariei murise în nişte împrejurări dubioase, fiind găsită îngheţată noaptea în mijlocul drumului. Maria avea bănuială că a fost un asasinat, dar organelle de drept din raionul Soroca au muşamalizat cazul. Deşi erau deja divorţaţi, Anatol mi-a telefonat şi m-a rugat ca să o ajut pe Maria în această problemă, deşi avea părerea lui că fosta soacră are vina sa că a decedat în mijlocul drumului. Nu vroiam să-mi fac păreri pripite, pînă nu aveam să mă conving singur. Împreună cu fosta lui soţie am plecat la procuratură, dar nu am găsit nici un clenci la materialele acumulate de către anchetatori, care ar fi dat de bănuit că mama Mariei ar fi fost asasinată…

În anul 1990 am fost invitat de el ca să particip la celebrarea a 50 de ani de la naştere, masa pe care a făcut-o, cu participarea a mai tot întregul contingent de scriitori. Ceremonia s-a petrecut într-un restaurant de la Expoziţia realizărilor economiei naţionale. A fost o masă mare, constisitoare şi eu mă miram cît de abil era Anatol, atent cu toţi invitaţii, permiţîndu-şi să servească cîte un pahăruţ mai cu fiecare. Maria care era deja fosta îl tot smotrea pentru ca să nu-şi permită să se îmbete. Ţin minte că majoritatea scriitorilor în cele din urmă şi-au permis să facă abuz de alcool şi, în cele din urmă masa s-a transformat aproape într-o adevărată orgie… Cred ca îngrijorarea Mariei în această privinţa era întemeiată…Eram cu soţia, care s-a mirat şi dînsa de comportarea scriitorilor la un jubileu şi, în cele din urmă am plecat în stil englez de la acea masă, care mai apoi se spunea că a continuat pînă a doua zi cînd răsări soarele… Nu vreau să mă adîncesc în amintiri şi ce a urmat mai apoi în istoria lui cu fosta soţie, dar cert era, că uneori ea mă contacta telefonic şi

se plîngea că Anatol face abuz de băuturi alcoolice şi, odata n-am răbdat şi m-am destăinuit lui despre consultaţiile solicitate de către Maria. Probabuil că aceasta nu constituia un secret pentru el, fiindcă mi-a răspuns liniştit şi calm:

– Ce pot face eu, cu ea, neputinciosul? Cred că voi fi nevoit să dau bir cu fugiţii!

După anul 1990 trecuseră evenimentele importante din viaţa republicii. Totul se ruina, se destrăma, redacţiile la fel se privatizau, se lichidau. Maestrul mai munci o vreme la revista *Moldova*, însă, cînd publicaţia era pe cale de a falimenta, Anatol s-a angajat la prima noastră publicaţie cu grafie latină *Glasul naţiunii*, a cărui redactor şef era poeta *Leonida Lari*. Publica articole bătăioase, pe diverse teme şi, poate din această cauză, cînd Leonida deveni deputat în senatul României şi se mută la Bucureşti, constituind o filială a ziarului pe malul Dîmboviţei, ea l-a luat acolo şi pe Anatol Ciocanu. Ne vedeam rar de tot. Cînd maestrul revenea la Chişinău mă convingeam că a rămas acelaşi plin de voie bună, cu obişnuita lui ţinută de veritabil intelectual. Deja publicam şi eu articole mari la *Glasul* şi maestul era la curent cu toate din ele. Mă convingeam de fiecare dată că este informat despre tot ce publicam eu, deoarece Anatol avea o repeziciune extraordinară de a lectura. Îi plăcea presa toată şi o citea cu desăvîrşire. Mi-aminteasc cum vorbea cu plăcere despre proza mea umoristică, apoi despre eseul semnat de mine şi întitulat *Jazzul Republicii Moldova pentru mileniul III*, de asemenea în mai multe numere consecutive la *Glasul naţiunii*, cu filiala de la Bucureşti. De multe ori eram surprins de sunetele lui de telefon, începînd discursul cu fraza inconfundabilă rostită de el: *Salut, voios*! Îmi transmitea complimente de susţinere şi încurajare şi se bucura sincer de ceea ce fac. Credeam totdeauna că exagerează, fiindcă Anatol era o fire predestinată totdeauna spre lucruri pozitive, împăciuitoare şi, ceea ce îl caracteriza căci nu era invidios. Nici urmă de asemenea bănuială! Această calitate l-a făcut totdeauna să adune în jurul său diferite persoane dintre cei care veneau cu intenţii bune dar şi alţii nu prea bune. Iar el rămînea la aceeaşi cumsecădenie şi bunăvoinţă, totdeauna dornic de a te susţine, de a te încuraja, a-ţi aprecia cele scrise. Îl vedeam cum îmbătrîneşte frumos. La *Glasul naţiunii* apărea un interviu după altul cu majoritatea personalităţilor notorii ale neamului românesc: *Marin Sorescu, Adrian Păunescu, Florin Piersic, Ana Blandiana,* preoţi, alte feţe bisericeşti, oameni de vază…Făcea un lucru important şi demn de apreciat pe fundalul cultural al neamului nostru la începutul secolului XXI. Rămîn la convingerea că vor veni timpuri cînd acele interviuri vor fi selectate într-o singură carte şi generaţia de azi şi cea de mâine va afla multe lucruri interesante. Dar, deocamdată Anatol Ciocanu la Bucureşti salahorea la revista condusă de către Leonida Lari. Şi aici este cazul să amintesc că, în virtutea faptului că el era o fire modestă, poeta noastră, senatorul României, Leonida Lari nu a întreprins nimic pentru ca Anatol Ciocanu să se pricopsească măcar cu o garsonieră proprie la Bucureşti. După cîte ştiu peste 8 ani a salhorit la revista *Glasul naţiunii* la Bucureşti, a scris şi publicat cărţi, devenind cunoscut în cercurile scriitoriceşti de acolo, dar a locuit la un cămin şi, în pofida că înainta în vîrstă, nu avea locuinţa sa. Nu cred că Leonida Lari, care s-a procopsit, slavă Domnului,

cu imobiliare și în Basarabia și dincolo de Prut, dacă își dădea străduința, justificat putea să-l asigure pe Anatol cu o mică locuință. Este știut că unele dintre lichelele noastre literare, fără nici un merit, au obținut la București și locuință și posturi de lucru. Anatol, însă, nu știa a deschide ușile birocraților, a se umili, acceptînd un trai de ascet, modest, continuînd totdeauna să rămînă robul scrisului. La cei 60 de ani ai lui părea ca și mai înainte, chiar dacă la înfățișare era foarte slăbit, iar țigara parea ca-i serveste mereu drept talisman, un atribut înnăscut. Venind în ospeție la Chișinău și, întîlnindu-ne, nu prefer să vorbesc despre viața și problemele cu care se confrunta dumnealui la București: faptul că lucra pînă la sacrificiu o dovedesc cărțile lui masive de versuri, pline de înțelepciune filosofică cu dragostea sa față de cuvînt. Crea impresia că nu este preocupat de micile aprecieri ale celora din jur, care-l bîrfeau povestind despre închipuitele sinfdrofii și beții la care se dădea dânsul în clipele de slăpbiciune și realxare care deveniseră proverbiale printre unii. El era mereu la datorie și slujea cu pietate și mult respect literaturii basarabene, oriunde s-ar fi aflat și nu și-a permis luxul de a avea atîțea copii ca mine. Poate ca nici nu i-a dorit. A fost totdeauna un om foarte sincer și cinstit cu sine însuși.

Odată, cînd venise în vizită la Chișinău, prin luna decembrie, la Casa Uniunii Scriitorilor din Moldova, în ziua Congresului, i-a fost înmînat un premiu de către președintele unei edituri din București pentru cărțile lui publicate. Anatol Ciocanu, ca de obicei îmbrăcat cu eleganță, fericit, m-a salutat și mi-a spus că este bucuros că mă revede. Pe chipul lui puteai citi o liniște latentă care crea impresia că e gata să întîmpine dumnezeescul sfîrșit... Prim martie 2003 l-am reîntîlnit la jubileul de 50 de ani al unui pictor de la noi, în incinta redacției *Literatura și Arta*. Deși avea papion, fuma întruna, bea și vorbea încet, am observat primele semne de îmbătrînire, fața lui era plină de riduri. Îmi spuse atunci, la masă, că îi pare rău că am încetat de a scrie activ, precum o făceam anterior, în anii precedenți. Deoarece eu demult abandonasem băuturile alcoolice, în acea seară, m-a uimit cum de-i permite sănătatea să mai facă abuz de alcool. Oare lui nu-i erta rău a doua zi?, m-am întrebat.

Curînd am aflat că a venit de la București pentru totdeauna și s-a angajat să muncească la muzeul de literatură de la Uniunea Scriitorilor din Modolva de pe str. 31 august. În luna mai 2004, avînd nevoie de cartea lui Ghevorg Emin *Șapte cîntece despre Armenia*, am mers la el la muzeul de literatură „M.Kogălniceanu". În acea zi el mi-a dăruit noul său volum de versuri apărut la editura „Augusta" la Timișoara întitulată „Blestemele Nobleții", pe care mi-a scris autograful „*Pentru Boris Druță cu tot respectul – La mulți ani și multe cărți! Anatol Ciocanu*". Apoi vroiam să-și spună părerea despre versurile mele „Fetița tatei", pe care aveam intenția să le înscriu, conform melodiei, în studioul lui A.Roșcovanu. Anatol le-a citit și pe celelalte, apoi mi-a spus, că trebuie să le scriu eu, căci eu le cînt... După o pauză s-a mirat: – Cînți și tu?! Ca să vezi! Grig Vieru habar n-are cum se sciu notele, dar compune muzică! Doamna Țibulski îi scrie melodiile, iar el le cîntă, suprapunîndu-și versurile!..

I-am spus că în copilărie am participat ca muzicant în orchestră şi cunosc cît de cît notele, dar mi se pare că nu l-am prea convins. A luat manuscrisul celor cîtorva poezii şi a spus să-i telefonez şi o să-şi spună părerea, cînd îmi va aduce şi cartea lui Gh.Emin, tradusă de el...

Vroiam să mai discut cu el, dar au apărut în birou două studente de la jurnalism, care au adus cu ele o sticlă de koghiac şi o cutie cu bomboane, ca mulţumită, că au terminat examenele, şi una dintre ele scrisese teza de diplomă pe tema: *Publicistica lui Anatol Ciocanu*. Fetele erau gălăgioase şi discuţia noastră se întrerupse.

În 2005 colegul meu, l-a rugat să-i traducă în românește un poem din limba rusă. Acea scriitură avea o tematică despre sex, era un fel de Kamasutra imaginată de un avocat! Mi-a spus confidențial că nu i-a plăcut deloc lucrarea, şi nu dorește ca undeva să figureze numele lui. Am înțeles totdeauna că maestrul ţine mult la ceea ce scrie şi ce semnează. Mi-am exprimat consolarea:

– Mata poți face meşteşugăria de traducător, dar...nu este nevoie să şi semnezi. Principalul e ca autorul să-ţi remunereze munca.

– Ai dreptate, mi-a zis Anatol. El, deja m-a plătit bine şi suma mi-a prins bine. Fiul Victoraş a devenit student la Academia de Studii Economice şi am reuşit să achit costul contractului. Am nevoie de bani...

După ce a terminat traducerea poemului cela, autorul a insistat ca Anatol Ciocanu să-i facă şi o prefață. Anatol a scris-o contraplată, însă m-a rugat s-o semnez eu.

– Maestre, am zis după ce am citit textul, este amoral să semnez ceea ce nu-mi aparţine.

– Nu te neliniști, mă rugă Anatol. Salvează-mă. Doar sunt sigur că tu aveai să-l scrii la fel de bine... cu această ocazie se dădu în amintiri: În perioada sovietică, primeam comandă urgent să prezint cîte un material despre cutare sau cutare eveniment scris de către cineva... Eu pierdeam nopțile şi compuneam, scriind articole patriotice, dar le semna altcineva... Dacă vreai să ştii, am scris şi pentru Aureliu Busuioc şi pentru Grigore Vieru şi pentru nu mai ţin minte cine.. Odată Aureliu Busuioc a citit, a semnat şi s-a lăudat, zicînd: „Dumneata ştii că articolul în cauză... l-am scris destul de bine! Mie îmi place..." Uneori chiar şi onorariile le primeau cei pentru care eu scriam fără a mă mulţumi cu vreo sută de grame.

Această atitudine mărinimoasă l-a caractrerizat totdeauna pe *Anatol Ciocanu*, care niciodată nu era scump la sfaturi, lucra mult asupra textului redactînd poezii, proză sau publicistică, astfel ca textul să devină splendid, şi mulți dintre autori semnau doar acest produs intelectual, dîndu-l drept al lor. El nu se supăra şi nu ţinea pică pe cei care uitau să-i zică mulţumesc. Şi, mi se pare, că mai totdeauna cunoscuții, prietenii sau pur şi simplu oamenii străini, care se adresau la el după ajutor, îl obțineau ca mai apoi să profite de el. Din cîte îmi este cunoscut, erau unii profitori care-şi pierdeau simţul măsurii şi, chiar în acele cazuri, maestrul nu avea pică şi nu se supăra pe ei. Ba, chiar avea, din această salahorie neremunerată, un fel de plăcere.

În ultimii ani cît l-am cunoscut Anatol continua să mă frapeze prin eleganţa lui aristocratică şi cumsecădenie. Permanent lucra asupra sa, citind şi recitind cărţile. Era un om al cărţilor şi al selectărilor frumoase. Uneori, cînd mă întîlneam, dacă avea la cherem vreo carte, mă sfătuia s-o lecturez, dar mai ales era bucuros dacă decupa din cutare articol, carte sau poezie cîte un pasaj, cîte o frază care îi trezea admiraţia! Era de o modestie incurabilă. Prefera să îmbrace o cămaşă albastră închisă, pantaloni albi şi astfel îl întîlneam deseori la muzeul „*M.Kogălniceanu*" de la etajul doi stînd concentrat la masa de lucru. Simţeam că prin anii ceea era nevoit să trăiască din ce în ce mai modest, deoarece avea un salariu mizerabil, iar de onorarii nici vorbă. Odată cu trecerea la economia de piaţă, trebuia să găsească mijloace pentru a-şi publica cărţile pe care le scria cu mult har. Cumpătat la vorbă, prefera să vorbească doar ceea ce îi era interesant şi nu se aventura în discuţii inutile, deşarte, aşa precum se antrenau mulţi dintre semenii lui bîrfind pe cei care obţineau premii sau aveau careva succese. Nu era deloc invidios şi nici vreo oarecare umbră de ranchiună. Nu ştiam amănunte din viaţa lui personală după revenirea de la Bucureşti, dar ştiam cu certitudine că demult nu mai este soţul Mariei şi nu locuieşte în apartamentul cu două odăi din centrul oraşului. La urechile mele ajunsese zvonul că locuieşte undeva la periferia oraşului, în sectorul Buiucani şi că s-a întors la o dragoste din tinereţe, despre care d-lui într-o discuţie mi s-a destăinuit:

–Ştii, femeia asta nu e ruptă din soare, dar e unica, care m-a înţeles şi m-a aşteptat o viaţă. Da, da. Ne cunoaştem de vreo 40 de ani, dacă nu mai mult. A fost o relaţie, s-ar părea de prietenie. Dar a fost la mijloc şi o dragoste, o dragoste, ca în filme, cu despărţiri şi reîntîlniri. Ori de cîte ori am plecat de la ea, dînsa nu mi-a reproşat. De fiecare dată m-a întîlnit ca şi cum aş fi plecat ieri. M-a uibit şi mă iubeşte în continuare foarte sincer, fără careva intenţii mercantile. Şi ce e mai interesant, că relaţia noastră a continuat, în pofida faptului că eu am fost antrenat în două căsătorii. Dumneaei niciodată nu mi-a zis:" Pleacă de acolo şi vino la mine." După fiecare divorţ mă întreba doar atît „De ce aţi divorţat, care e cauza?" Poate deatît, după cel de-al doilea divorţ, pot spune că m-am oprit la ea pentru totdeauna... Cînd eram la Bucureşti, ea a fost unicul meu sprijin moral şi material aş spune. Da, da. Foarte des primeam pachete cu merinde de acasă, pe care mi le trimitea. Acum, uite, caută de mine ca de un copil. Mai ales de cînd sufăr cu picioarele, dînsa e ca şi medicul meu personal. Mă tratează cum poate...

Abia în anul 2009, cînd finisam lucrările la cartea „*Sub steaua lui David, cu Dumnezeu*", m-am adresat la el după sfat. A căzut de acord să-mi redacteze compartimentul versurilor mele inedite, precum şi ale autorilor evrei, care le traduseseм din limba idiş şi rusă. Mi se pare că pe Anatol l-a încîntat tematica cărţii mele şi mă ajuta cu un entuziasm deosebit, fiindcă totdeauna a avut o atitudine generoasă faţă de dascălii evrei care i-a avut pe parcursul vieţii. Îşi amintea cu drag despre evreii de la redacţia revistei *Moldova* Anatol Gujel, Alexandru Gromov, precum şi de fotograful *Izea Zemşman*, apoi povestea cu multă admiraţia

despre o domnişoară evreică pe care o iubise cîndva la Moscova. Povestea cu o deosebită cumpătare despre *Liuba Felşer*, stabilită cu traiul în Israel, căreia îi tradusese mai multe versuri în română. Amintea de fiecare dată cum i-a cunoscut pe poeţii *Iosif Balţan, Rudolf Olşevschi, Mihail Hazin, Borin Sandler, Efrem Bauh* şi alţi oameni de cultură evreiască din Moldova, majoritatea cărora posedau o română impecabilă şi a avut de la cine învăţa multe. Anume în anul 2009 pentru prima oară m-a invitat la el acasă, în apartamentul de pe strada Liviu Deleanu unde locuia cu soţia lui, pe care, spre uimirea mea, la fel o numea Maria. Locuinţa se constituia dintr-o cameră şi o bucătărie mică, dar totul era compact şi plăcut. Maria era gospodină, mobilase apartamentul cu un perete, două paturi şi o masă de scris, unde maestrul avea aşezată acea maşină de tapat, pe care o văzusem în anii tinereţei şi, de care mi se pare nu s-a despărţit niciodată. Maşina era mecanică şi el tapa la ea tot ce scria mai întîi cu mîna. În antreu şi mobila erau tixite cu cărţi, pe care , spre deosebire de alţi intelectuali din ultima vreme, el împreună cu Maria, le citeau şi le discutau. Soţia lucra la editura *Cartea Moldovei*, şi mi se pare că dînşii se ajutau, se complectau unul pe altul în salahoria scrisului în limba română. Din acel an mergeam frecvent atît la el la servici cît şi la domiciliu. Simţeam că poetul îmi acceptă prezenţa şi eu mă adresam tot mai des după sfat şi după ajutor. Faptul ce mă uimea deosebit era că avea o repeziciune uimitoare în lucrul său de redactor. Niciodată nu prefera să tărăgăneze, citea tot ce-i prezentam eu şi, peste o zi deja putea să-şi spună părerea şi să aflu ceea ce căutam. Casa lui devenise pentru mine ca un adevărat cerc literar, deoarece în discuţiile noastre se includea cu mult har şi Doamna Maria. Aflasem că dînşii sunt cununaţi în biserică, că nănaş le este poetul *Ion Vieru* şi are adeverinţă de căsătorie cu Doamna Maria. Mergeam la el şi acasă şi-i duceam uneori cîte un pahar cu vin adus de la ţară. De rînd cu discuţiile noastre pe făgaşul creaţiei, el deseori îmi dăruia cîte o carte bună. Alteori, cînd veneam la el, vedeam pachete cu cărţi noi:

– Le-am adus din biblioteca care a rămas la cealaltă Marie, în apartamentul lui Victoraş, zicea el. Chiar dacă ne-am despărţit, Maria nu mi-a îngrădit accesul la cărţile adunate de o viaţă.

Cărţile cu adevărat erau valoroase, multe dintre ele erau procurate în perioada sovietică, scrise în română cu grafie rusească, dar, ştiind că unii dintre copiii mei preferă să citească, mi le-a dăruit ca să le păstrez şi azi în biblioteca mea personală. Avea o prezenţă liberă la muzeul literar şi putea deseori să-şi permită să rămînă acasă şi atunci, cînd mergeam la el, discutam ore întregi. Maestrul trăia deseori cu amintirile despre trecutul tinereţei lui, perioadă în care a avut multiple deplasări la Moscova, Răsăritul Depărtat, fusese în Birobijan, în Başchiria, peninsula Taimîr, Asia Mijlocie. În decursul anilor lucrase mult şi avea mai multe manuscrise divisite prin sertare, la care, împreună cu soţia Maria, le revedea, pregătindu-le spre editare. Maria îl ajuta enorm de mult şi, cred că dacă n-o avea alături pe această minunată soţie, poate nu vedeam volumele publicate în ultimii ani de Anatol Cioca-

nu. Maria desigur se străduia deseori să-l disciplineze, fiindcă din cauza bunătăţii şi amabilităţii lui, soţul era folosit în sens rău de către cunoscuţi şi prieteni, care îl antrenau la folosirea abuzivă de băuturi alcoolice...

Relaţiile mele cu maestrul au continuat fructuos în vara, în toamna anului 2009, iarna 2010. Uneori mergeam la el, ca să-l prezint ca exemplu de înţelepciune şi talent cu o parte dintre copiii mei (*Lenuţa, Petrică, Sorin, Nelly, Nicoleta*). La fiecare din aceste vizite, ne pricopseam cu sacoşe pline cu cărţi. Şi Maria era bucuroasă să ne vadă la ea în casă. Totdeauna ne chema să stăm la masă, şi copiii mei mă incomodau văzîndu-i cum, nestingheriţi, înfulecau bucatele pregătite de către această gospodină, originară din satul Visoca, Soroca... În toamna anului 2009 maestrul şi-a lovit o coastă, căzînd întîmplător jos. A stat un timp acasă şi vizitele mele îl bucurau, cînd veneam în apartamentul de la etajul 9. Maestrul dacă se afla acasă, niciodată nu încuia uşa de la apartament şi cînd mă prezentam, intram deseori fără a apăsa pe sonerie. Era o chestiune amuzantă, un fel de deprindere de la ţară, unde în copilăria mea, îmi amintesc că ţăranii niciodată nu puneau lacăte la uşi cînd plecau de acasă... Împrieteniţi de-a binelea, Anatol se încînta apreciind capacitatea copiilor mei şi glumea că mă ocup de cultivarea lor, „prin rotaţie" din cauză că sunt mulţi,

În luna august 2010 am călătorit cu un grup de intelectuali din Chişinău în satul Vadul Raşcov, o localitatea pitorească de pe malul Nistrului, la dezvelirea monumentului scriitorului evreu *Ihil Şraibman*. De rînd cu el au mai fost *Arhip Cibotaru, Ion Vieru, Eugenia David, Ilia Maraş, Mihai Cimpoi* şi alţii. A fost o întîlnire de suflet cu sătenii clasicului literaturii evreieşti din Basarabia. Maestrul era vesel şi optimist, mi se părea că are o dragoste deosebită de a înfrunta anii care îi stăteau în faţă, plini de rod şi speranţe. A fost ultima mea călătorie alături de el, în care am stat alături pe o bancă în autobus, povestindu-mi cu mult zel despre creaţie, despre anii lui din trecut, cum l-a cunoscut la 1976 în Chişinău pe marele *Nichita Stănescu*. Din spusele lui am înţeles că ei se cunoşteau din creaţie pînă la acea istorică întîlnire.

– Nichita a fost atunci cazat la hotelul „Codru" din centrul capitalei, mi-a povestit el printre altele. M-am dus la el cu 2 sticle de vin, surprinzîndu-l în numărul său, stînd la podele, cu picioarele încrucişate sub el, cum o fac musulmanii. Acolo deja erau Arhip Cibotaru şi *Victor Teleucă*. Nichita cînd m-a văzut, aflînd cine sunt, a strigat în adresa mea:*„Tu mi-ai furat nevasta!"* Anatol mi-a dat următoarea explicaţie: „Cu mult înainte de întîlnirea noastră din 1976 (cînd îmi făceam serviciul militar în oraşul Lugansk din Ukraina) am început să corespondez prin scrisori cu prima soţie a lui Nichita, Doamna *Manoilescu*. Acea femeie, îmi răspundea cu amabilitate la scrisori şi uneori îmi trimitea cărţi...Nichita ştia despre corespondenţa noastră, a memorizat numele meu şi, cînd a sosit la Chişinău, deja divorţase cu Manoilescu. Deaceea a şi făcut gluma pe seama mea, chipurile că eu i-am ademenit nevasta, ceea ce nu corespundea adevărului şi nu era decît o glumă de moment. În acele zile, cît s-a aflat Nichita la Chişinău, am avut cu el mai multe ore de dialog. Era o fire veselă, cu un caracter

pe jumătate rusesc, deoarece mama lui era rusoaică şi, pe lîngă faptul că iubea paharul, era de o inteligenţă rafinată în exprimare şi foarte ingenios. Putea să vorbească în versuri, ca din carte şi viaţa lui era numai poezie. Avea o sumedenie de admiratori la Chişinău, îndeosebi în persoana Leonidei Lari, care mi se pare că s-au şi iubit frumos, voios atunci... Ai înţeles, *Pandurule*?

Soţii Maria şi Anatol Ciocanu. 2011

Maestrul mă numea cu asemenea nume la anul 2010, deoarece lucram la noua carte pe care am intitulat-o *Pandurii tristeţei*. Îi plăcea grozav acest titlu propus de mine şi m-a ajutat foarte mult la redactarea acelei cărţi el, împreună cu soţia lui, citindu-mi, discutînd, polemizînd deseori în jurul fiecărei strofe, fiecărui cuvînt potrivit, care trebuia să nimerească la locul potrivit. Colaborarea noastră devenise intensivă şi vizitele mele la aceşti doi oameni minunaţi ai culturii noastre, deveniseră sistematice. În cadrul acelor întîlniri discutam pe diverse teme de viaţă, despre personalităţile din lumea scriitorilor care decedaseră demult, precum au fost *Ion Constantin Ciobanu, Pavel Boţu, Aurel Scobioală, Valentin Roşca, Nicolae Costenco, Alexei Marinat*. În acei ani Anatol muncea mult la cărţile lui, care apăreau una după alta, ca la conveier, stătea cu manuscrisele pe masă şi, datorită unor oameni de binefacere, dar şi cu susţinerea masivă a soţiei lui Maria Moroz-Ciocanu, apăreau cînd la Chişinău cînd peste Prut.

Într-o bună zi, cînd l-am văzut pe Anatol în stradă, cu cîrjă în mînă m-am cutremurat, fiindcă nu mă puteam împăca că el deja a îmbătrînit. Faţa-i era brăzdată de riduri, ofilită şi, în ajunul vîrstei de 70 de ani îşi permitea să consume alcool. Probabil acest lucru îi făcea plăcere, dar şi multă amărăciune, uneori, soţiei lui Maria, care se străduia din răsputeri să-l păstreze, să-l îndemne la muncă. Mi se pare că Anatol a pătimit mult în ultimii ani şi din partea prietenilor, care profitau de mărinimia lui, de bunătatea lui şi-l îndemnau la pahar. Avea, însă şi perioade cînd detesta alcoolul. Atunci era mulţumit de sine. Doamna Maria avea o mamă în vîrstă la ţară şi, deseori era nevoită să plece la Visoca, pentru a-i acorda ajutor, să o îngrijească. Erau cazuri cînd îl lua şi pe Anatol cu ea încolo. Doamna Maria îmi spunea că maestrul se simte bine acolo, nu departe de Nistru, soacra îl stimează şi el este în armonie cu toate rudele şi se simte relaxat, inspirat, înaripat. Mama Olea, cum îi zicea el, îl iubea deopotrivă ca şi pe feciorul său Ştefă-

nică şi Anatol ţinea mult la ea... Alteori Anatol era nevoit să rămînă acasă, fie din motive de sănătate, fie din alte considerente de prezenţă la servici şi atunci el era supus riscului că poate întrece măsura paharului, *ajutat* de prieteni şi cunoscuţi. Uneori Maria mă ruga să merg la el, să-l supraveghez, fiindcă eu nu foloseam alcool. Şi, într-adevăr, erau momente, cînd Anatol se menţinea sobru, lucra mult, inspirat şi refuza paharul. Atunci cînd nimerea în totală singuratate, era telefonat de către prietenii din mahala care-l invitau *la un pahar de vorbă*... Cînd reapărea soţia de la ţară, trebuia să depună eforturi zile întregi pentru a-l scoate din acea criză a sălbătăciei alcoolice. Aceste cazuri în ultimii ani erau tot mai rare, fiindcă Anatol refuza invitaţia acelor prieteni. Uneori aveai impresia că ar detesta alcoolul, se întîlnea cu acei prieteni doar de dragul comunicării... Exeptînd aceste momente, Anatol era un interesant conlocutor, deseori prefera să-şi amintească despre peripeţiile colegilor de breaslă din trecut şi niciodată nu l-am auzit să-l hulească pe cineva şi să spună că este lipsit de talent. Dimpotrivă, le citea la toţi operele, dacă le avea la îndemînă, şi era la curent cu viaţa literară de la noi. Cunoştea opera diferitor scriitor pe care îi aprecia şi, referindu-se la mine, vorbea frumos despre proza şi eseul *Un jazz pentru mileniul trei*. Cunoştea multe despre *KGB-iştii* din rîndurile scriitorilor şi, dacă numeam pe cineva, potrivind că a colaborat cu această odioasă organizaţie din perioada sovietică, el mă privea cu ochii veseli şi dădea semn că am nimerit în ţintă. Făcînd cîteva pauze filosofice, mai dîndu-mi de înteles că este o temă mai puţin care îl interesează, lua vreo carte, vreun manuscris de pe masă şi-l apropia puternic de ochi, ochelarii lipindu-i de frunte şi-mi citea ceva interesant la părerea lui. Parcă lăsa între noi fraza: *Hai, mai bine, să ne închinăm lucrurilor frumoase, decît să vorbim despre nişte lucrui bîrfitoare, care nu au nici o importanţă*... Aşa s-a întîmplat că maestrul avea copii dar nu erau cu ei. La acea vîrstă nu se bucura nici el nici Maria de nepoţi, care să-i viziteze, deşi simţeam că iubesc foarte mult copiii. Deaceea amîndoi se interesau şi erau încîntaţi cînd le povesteam despre copiii mei. Soţia poetului îmi povestea deseori despre faptul cum s-au cunoscut cu Anatol în tinereţe, cu vreo cu vreo 40 de ani în urmă, cum au decurs anii tinereţei lor şi regretau că nu s-au hotărît să aibă amîndoi un copil. Doamna Maria spunea că nu a lăsat-o să facă acest lucru mama ei la timpul potrivit cînd încă nu erau soţi...Deseori ne antrenam în discuţii şi făceam glume ştiind că eu sunt burlac, intenţionez să mă căsătoresc, o să-i iau de nănaşi pe Maria şi Anatol Ciocanu! Într-o zi poetul mi-a spus că s-a sfătuit cu soţia şi au convenit să-mi facă cunoştinţă cu o... mireasă, care la fel se numeşte Maria! Mi-au spus că este o fire cultă, deşteaptă, fiindcă Doamna Maria i-a redactat cărţile ei de istorie... Mi-a spus că fata are circa 37 de ani, doreşte familie, să nască un copil, munceşte la un ziar şi este simpatizanta *Partidului pentru integrarea europeană*. Chiar mi-au oferit ocazia într-o zi să vorbesc cu acea doamnă la telefon şi am convenit cu toţii ca să ne întîlnim la viitorii mei nănaşi pentru a ne cunoaşte mai îndeaproape. Acea întîlnire a avut loc în apartamentul poetului de pe strada L. Deleanu într-o zi de sîmbătă a lunii martie. Domnişoara, într-adevăr, s-a dovedit a fi o fire inteligentă, cultă şi de perspectivă pentru mine. Am petrecut cu ea cîteva ore în casa poetului, apoi am petrecut-o acasă. Domnişoara ulte-

rior, acceptă o relație cu mine, dar nu mai mult decît o prietenie și, curînd am înțeles că nu există nici o perspectivă ca familia Ciocanu să-mi devină nănași de cununie. A fost o încercare, și amintirea despre acea domnișoară uneori ne amuza pe tustrei, pomeniți cu eșecul de a juca o nuntă de poveste. Gluma consta în accea că eu prevăzusem ca la acea imaginară nuntă, peteala miresei va fi purtată din urmă de toți cei 10 copii ai mei! Dar, dacă e să trecem pe făgașul faptelor reale, îmi amintesc că anume în acea perioadă, lucram foarte intens. Mi se părea că suntem toți trei într-un laborator de creație activ. Spre toamna anului 2010 finisasem cartea mea și maestrul mă ajuta, mă încuraja.

Odată cu finisarea cărții de poezie „*Pandurii tristeții*", maestrul și-a manifestat amabilitatea să-mi scrie la ea o prefață, ceea ce m-a bucurat nespus de mult și vă propun cu plăcere conținutul ei, în formă integrală:

„Pandurii lui Boris Druță și tristețea care ne unește"

Binecunoscut prozator, jurist și publicist (autor al cărților: *La Ineasca, O femeie își caută ...pantalonii, Catacomba, Copiii serenadelor, Sarcofagul, Un jazz pentru mileniul trei, Luciana, Între viață și moarte, Flori de dor pentru Șalom, Madona din Ineasca, Basarabia răstignită, Păsări uitate în zbor)*, volume gustate de cititor de-a lungul anilor, scriitorul se prezintă acum în fața cititorilor în mod mai neobișnuit pentru aceștea: cu o carte de poezii și traduceri din lirica poeților evrei, întitulată curios *Pandureii tristeții*. Și deloc nu sunt ocazionale aceste traduceri din ebraică, idiș și rusă: înaintea lor același Boris Druță semnează un substanțial volum de portrete, proză, eseuri (circa 750 pagini) despre personalitățile de origine evreiască din Chișinău, alte localități ale Moldovei și din lume, volum întitulat *Sub Steaua lui David, cu Dumnezeu*…

Dar să revenim la… panduri! Și o spun cu siguranță: mulți dintre cititorii noștri, sau mai puțini dintre ei, nu cunosc etimologia cuvîntului *Pandur*. Să deschidem DEX-ul, ediția anului 1975 la cuvîntul respectiv și să ne explicăm. Deci: „pandur" înseamnă I) soldat dintr-un corp de oaste habsburgică din sec. XVII; 2) soldat din oastea muntenească neregulată de la începutul sec.XIX; 3) soldat din oastea lui Tudor Vladimirescu; 4) ostaș în serviciul poliției după desființarea vechii miliții naționale; 5) militar din divizia „Tudor Vladimirescu" a armatei din Republica Socialistă România; 6) haiduc, în limba maghiară „pandur"… Deci, într-un cuvînt, acești panduri, acești haiduci ai lui Boris Druță stau „în poza" cea mai serioasă a tristeții noastre de toate zilele! Atunci e pe cît de posibil – corect! Chiar să vreai să-i replici autorului și nu ai să reușești pînă la capăt, el dovedindu-ți prin poeziile de față inversul ideii: că și… tristețea, care este parte a trăirii noastre de toate zilele, pare sau e undeva ocrotită de către imaginabilii *Panduri*! Pentru ca aceasta să nu treacă într-o banalitate a sentimentelor, să nu se diluieze în conformisme plictisitoare,să nu dispară din viață noastră cotidiană și chiar din lumea… frumosului din noi!

Majoritatea poeziilor din acest volum sunt duios-nostalgice, de multe ori chiar cu o doză lacrimogenă subliniată, alteori chiar siropoase. De altfel, ce-o fi însem-

nînd noțiunea de *Tristețe*? Din același dicționar indicat mai sus: „Stare sufletească apăsătoare, mîhnire, melancolie, durere, despre lucruri, stări sau fapte care țin de natura și viața omului; din latinescul *Trist*, din francezul *„tristesse"* sau din italianul *„tristezza".* Autorul ne convinge că dezolarea și durerea care întregesc noțiunea noastră de tristețe sunt cu noi în fiece zi, etapă de viață, timp, stare, regim sau apartenență socială ori religioasă. Și trebuie să-l credem pe Boris Druță: *„O frunză tremură pe ram/ Cînd vîntu-o cearcă haiducește/ Ca și în an, ca și mai an/ Frunza pe ram se veștegește// Și cad, tot cad ai vieții stropi,/ Monotonia lor mă doare/ Și-i frunza tremurînd în plopi/ Ca tristul semn de întrebare."*

Despre tristețe s-au exprimat mai mulți corifei, poeți, artiști, oameni de spirit. Din volumul de „Maxime arabe" desprind o spusă a lui *Djubran* (după Dicționarul scriitorilor străini, București,1981: Djubran Khalil, 1883-1931, poet și prozator libanez emigrat în SUA, pictor, lirică simbolistă) Și aducem aici: *„Cine nu vede tristețea, nu vede nici bucuria. Tristețea dragostei psalmodiază, tristețea cunoașterii vorbește, tristețea dorinței șoptește, tristețea sărăciei plînge. Dar există o tristețe mai profundă decît dragostea, mai nobilă decît cunoașterea, mai puternică decît dorința, mai amară decît sărăcia. Numai că ea este mută, nu are glas, iar ochii ei sunt mai scînteietori ca altele... Și dacă tristețea nu te cuprinde în mrejele ei, dacă nici disperarea nu te cuprinde și nici dragostea nu te așează în leagănul viselor, întreaga ta viață va rămîne o pagină goală, nescrisă în cartea existenței tale."* S-au mai pronunțat despre această stare a sufletului omenesc și Cervantes, și Eminescu, și Lermontov, și Balzac, și Hemingway, și Bacovia, dar nu știu de ce confesiunea arabului mi se pare mai sigură și mai aproape de TRISTEȚEA lui Boris Druță cînd ne vorbește într-o poezie chiar despre „pandurii tristeții" care dă titlul acestei curioase culegeri:

Apar și-apoi dispar proorocii
Și nu mai dau la noi bineți,
Rămîn în urmă cuvioșii –
Panduri-n coifuri de tristețe.

Întru salvare-avem icoane
Cu chipuri lăcrămînd povețe
Pentru acei robiți satanei,
Sfidînd pandurii de tristețe.

Ni-i viața în dureri și jele,
Dar totdeauna-i dăm bineți
Căci trec prin ceasurile grele
Pandurii mei, purtînd tristețe...

Toate poeziile de dragoste incluse în acest volum poartă pecetea aceleiași tristeți covîrșitoare, tristețea neîmplinirii care aduce multă amărăciune și nu rareori chiar durere:

Tu ești precum o stea plină de taine –

Doar te-am văzut şi-acum departe eşti,
Strălucitoare-n bolţi îndepărtate
Cu farmece din vechile poveşti.
……
Unde-am putea fugi? Nici o speranţă
Şi nici o rază de lumină-n cer…
Sărutul pe-ale noastre buze-ngheaţă –
De-s mire – cînd mireasă mi te cer…

O altă „temă a tristeţii" în poeziile lui Boris Druţă este cea a emigrării sutelor, miilor de cetăţeni ai Moldovei peste hotarele ţării, spre alte meleaguri, pentru a cîştiga un ban muncit din greu, în sudoarea frunţii.

Ne amăgesc străinii
Pentru un colţ de pită
Iar ţara-ne Moldova
Rămâne părăsită.

Rămâne chinuită,
Rămâne nepăzită –
Streinii vin cu droaia –
Şi-i iarăşi cotropită!

… O temă şi mai delicată a paginilor din această culegere o constituie versurile dedicate nepăstuitului popor evreu, care a suferit îngrozitorul holocaust fascist, hitleriştii distrugîndu-i în camerele de gazare până la şase milioane, încercând să-I şteargă de pe faţa pămîntului ca naţiune, ca entitate. Versurile dedicate TRAGEDIEI şi RENAŞTERII acestui popor îl singularizează pe acest scriitor de la noi în totul ce scrie şi activează. Am pomenit mai sus de substanţialul volum *Sub steaua lui David, cu Dumnezeu* care este un elogiu adus acestui popor – martir. Şi credem că nu întîmplător Boris Druţă include în această carte de versuri şi poezii traduse din ebraică, scrise de poeţii de limbă idiş care au locuit sau mai locuiesc pe meleagul basarabean: Moisei Lemster, Efraim Bauh, Rudolf Olşevschi, Mihail Hazin, Mihail Finkel, Alexandra Iunco,Liuba Vasserman, Iosif Kerler, Iţhak Kaţenelson.., fiecare în parte şi toţi împreună, exprimîndu-şi marea durere, tragedia propriului popor. Să-i recunoaştem lui Boris Druţă şi meritul de a-i prezenta pentru cititor în echivalenţele limbii noastre române.

Sperăm că acest modest volum, însumînd versuri proprii şi traduceri să prezinte o îndreptăţită curiozitate din partea cititorului. Au, nu în fiecare din noi trăieşte şi un „pandur al tristeţii". Şi unde am mai putea fugi de aceşti „panduri", care stau mereu de veghe la hotarele (multele!) sufletului nostru?

Anatol Ciocanu

P.S. Boris Druţă este îndrăgostit de umorul marelui prozator ceh Yaroslav Haşek, celebru prin romanul acestuia *Peripeţiile bravului soldat Şveik*. Prozatorul nostru lucrează în present la un roman, la fel plin de umor. Îi va face concurenţă soldatului Şveik? Să dea Dumnezeu! Noul său erou o fi şi el un fel de… pandur, dar nu al tristeţii ci al… glumelor! *An.C.*"

Cînd cartea era pe cale de a fi prezentată la tipografie, avînd scrise circa 50 poezii indedite, într-o zi, pe neaşteptate, mă telefonează maestrul şi-mi propune că n-ar fi rău să mă gîndeasc de a mai adăuga la carte şi ceva traduceri ale autorilor evrei, inclusiv cele publicate în cartea „*Sub steaua lui David, cu Dumnezeu*". M-a convins că am tot temeiul să includ într-un compartiment aparte al cărţii doar versuri ale poeţilor evrei. Sfatul lui m-a avîntat şi am decis ca să îndrăznesc. Deşi ştiam că pot avea loc şi dificultăţi (nu tradusesem pînă atunci multe versuri), dar Anatol m-a îndemnat să mă decid fără rezerve, deoarece cînd v-a trebui o să mă ajute, o să mă susţină. Recunosc că îndemnul lui m-a făcut să recurg la... obrăznicie curată! În acea toamnă am lucrat mult la traducerea poeziilor lui Efrem Bauh, Rudolf Olşevschi, Mihail Lemster, Motl Sacţier, Liuba Felşer, Mihail Hazin şi alţii. Cînd versurile traduse erau aproape gata i le-am dus maestrului să le citească şi nu prea i-a plăcut lucrul meu. A fost nevoit să mă redacteze mult şi, cînd consideră că ele pot să pretindă la viaţă, mi-a amintit că e necesar ca în noua carte să le plasez într-un capitol aparte. Mai apoi am înţeles de ce a insistat maestrul să fac acest lucru. Totul finisasem, şi el, pe neaşteptate, mi-a mai prezentat un *cuvînt înainte*, cu referire doar la ciclul cela de versuri traduse din poeţii evrei, care au fost incluse în cartea *Pandurii tristeţii* şi pe care o ofer cu amabilitate:

Anexă la prefaţa de-nceput

Această anexă la „prefaţă" sau cel de-al doilea post-scriptum, putea lipsi, bineînţeles, cu desăvîrşire, dar graţie noului capitol de carte (şi nu unul obişnuit la noi, ci traduceri din poeţii ebraici şi idiş din republică fapt inedit, care nu s-a mai întreprins pînă acum) am decis să i-l explicăm cititorului. S-o spunem deschis: Boris Druţă, avocatul, prozatorul, publicistul şi aici în carte – cîntăreţul „triştilor panduri" – nici pe departe nu este un traducător, cu atît mai mult unul consacrat, aceste pagini fiind primele lui încercări de a înterpreta la noi poezia barzilor de limbă idiş şi ebraică din republică. Majoritatea lor scriu şi în ruseşte dar inima acestor poeţi este mereu ca pasărea în zbor spre Pămîntul Făgăduinţei...

Boris Druţă tălmăceşte, transpune textul permiţîndu-şi libertăţi sincere pentru care nu poate fi învinuit. Italienii au fraza „traditore-tradutore" adică un joc de silabe paralele care vin să însemne „traducător-trădător". Să fim serioşi: orice traducător (care se respectă!) nu poate fi trădător. Un traducător uneşte mari tărîmuri, oameni, religii, ţări cu hotarele lor, uneşte literaturile lumii. Puşkin i-a numit pe traducători „cai de poştă", adică aceştea făcînd legătura dintr-o distanţă cu alta... Traducerea de poezie este o traducere specifică, binecunoscut travaliu precum

munca lui Sizif. Un mare poet turc, *Nazâm Hikmet*, mărturisea undeva precum că traducerea de poezie e aidoma ţesutului unui covor: originalul e partea din faţă, partea dorsală, pe care abia de se poate distinge uzorul cu mii de ţărţămuri şi culori mai stinse – o fi traducerea... Depinde. Marii traducători ruşi *Jucovski, Gnedici, Lozinski, Belmont, Briusov, Şenghelaia,* cei mai de dincoace – *Pasternak, Ahmatova, Antocolski, Marşak, Zaboloţki, Levik* au tradus din marea poezie a lumii cu mult har şi dăruire. Dar se pot întîmpla şi lucruri deosebite: marele şi neobositul nostru Coşbuc traduce Odysea, ocolind heksametrii lui Homer, în ... strofe de cîte opt rânduri, apropiind-o mai mult de cititor. *George Lesnea* l-a eminescianizat superb pe *Esenin*. Blaga a tradus cu fidelitate din germană „Faust"-ul lui *Goethe*, mai aproape de textul operei, Doinaş l-a făcut mai liric...

Încercările lui Boris Druţă se cer salutate şi încurajate: el aduce în lumina limbii române din Basarabia nume de poeţi mai puţin cunoscute cititorului nostru de poezie. Şi aceasta nu e chiar atât de puţin. *Anatol Ciocanu***"**

Recunosc sincer, că această prefaţă m-a măgulit şi mi s-a părut cam exagerată faţă de modesta mea creaţie şi am publicat-o doar din profunda mea recunoştinţă faţă de munca poetului, deoarece dreptul de autor al acelor rînduri îi aparţine.

În 2010 Anatol Ciocanu, după ce împlinise respectabila vîrstă de 70 ani, în una din zile mi-a spus cu o umbră de regret:

– Nu pricep cînd au fugit anii. Cu atît mai mult nu pot crede că am împlinit 70 de ani! Ce repede a fugit viaţa mea!

Mi se pare că atunci mi-a dăruit cartea *Poemele iubirii* cu următorul autograf: " *Fratelui Boris Druţă şi bravilor lui gemeni-liceeni Lenuţa şi Petrică – cu tot respectul. An. Ciocanu, iulie,2011.*"

Precum am menţionat, anii 2010-2012 au fost cei mai fructuoşi ani de creaţie comună, din timpul prieteniei noastre, iar relaţia dintre Anatol şi Maria îmi părea şi mai durabilă. Amîndoi mă susţineau şi mă ajutau deopotrivă! Tot mai des petreceam serile împreună vorbind pe marginea celora ce scriam. În anul 2011 mă îndrăgostisem. În viaţa mea apăruse Nataly şi eu eram fericit, entuziasmat, împărtăşeam cu ei sentimentele ce le aveam în suflet. Lucram cu mult entuziasm la alte cărţi şi soţii Ciocanu păreau că se bucură sincer împreună cu mine. Odată Maria, cu observaţiile ei de femeie, mă întrebă parcă în glumă, parcă în serios:

–Nu te temi că într-o bună zi te va trăda şi Nataly, precum te-au mai trădat şi altele?!

Vreau să anticipez momentele vieţii cu afimaţia că Nataly s-a dovedit a fi o femeie fidelă, plină de înţelepciune şi a păstrat faţă de mine cele mai nobile sentimente.

Dar, principalul pentru noi, în creaţia noastră era prietenia şi creaţia. Maria, îndeosebi cînd venea toamna, era nevoită să plece la mama la Visoca s-o ajute la lucrările agricole. Soacra lui Anatol Ciocanu avea peste 80 de ani şi avea probleme de sănătate.Maestrul rămînind singur, deşi Maria avea grijă mereu să-l contacteze

telefonic, să-l cheme la disciplină, prietenii însă, îl cereau să-l antreneze la discuţii cu folosirea băuturilor alcoolice deşi îi era contraindicat, deoarece suferea de o boală cronică la picioare, avea stenoza vaselor sangvine a membrelor inferioare. A urmat un tratament cu nişte injecţii pe care i le administra o vecină. Trecu iarna, apoi veni primăvară şi sănătatea lui nu intra în ritmul ei normal. A mai suferit şi un atac de cord, pe care, fără să aibă cunoştinţă, l-a suportat pe picioare. La o nouă criză, la început de luna mai, a fost internat la spitalul nr.2 de pe strada Petru Rareş din Chişinău. Era o primăvară liniştită a anului 2012, cu multă verdeaţă şi floare. L-am vizitat pe Anatol Ciocanu la spital, unde deseori o găseam pe Maria lîngă el. Poetul înfrunta cu destoinicie atmosfera spitalului şi era convins, că va reveni curînd acasă şi toate vor rămîne în trecut. Îmi spunea că deja nu va mai folosi băuturi alcoolice şi vorbea tot mai des despre noua lui carte de sonete, pe care o pregătea împreună cu Maria. Pentru a-i face viaţa mai consistentă i-am dăruit un aparat de radio şi s-a bucurat că va fi mereu în contact cu lumea. Se vedea că are lîngă el cărţi şi manuscrise. Cartea mea „Pandurii tristeţei" văzuse lumina tiparului. I-am dăruit un exemplar şi, după o vreme, anume în perioada cînd se afla la spital ziarul „*Literatura şi arta*" a publicat următorul articol semnat de el:

Traduceri din poeţii de limba idiş din Moldova

A te ataşa cu sinceritate faţă de o etnie, cu care ai locuit sau mai locuieşti umăr la umăr, etnie care adeseori îţi împarte din durerile şi bucuriile ei, tu – răspunzându-i aşijderea, este un lucru frumos şi demn de stima tuturor, dacă nu a întregii societăţi – măcar a unei părţi care ştie să preţuiască un ataşament. Colegul nostru Boris Druţă s-a apropiat cu dragoste sinceră faţă de reprezentanţii poporului evreu din R. Moldova (a se vedea substanţialul volum *Sub Steaua lui David, cu Dumnezeu,* a i se consulta şi ultimul volum de poezie şi proză, intitulat *Pandurii tristeţii*, din care desprindem mai multe versuri cu dedicaţie poporului evreu – martirul nelegiuirilor fasciste din cel de al Doilea Război Mondial. În una din poeziile autorului nostru, MĂRTURISIRE DE DRAGOSTE PENTRU IERUSALIM, desprindem versurile: „Aici măslinii dau în floare/ În zori de zi şi-n miez de nopţi –/ Ierusalimu-i sărbătoare,/ Cetate mândră pentru toţi/ Ierusalimu-i floarea lumii/ Sub Steaua lui David, fidel,/ La Zidul Plângerii se-adună/ Zeci de popoare-n Israel// Aici e maica noastră sfântă,/ Ţara poporului evreu,/ Aici Hristos din cer cuvântă,/ Aici uşor e tot ce-i greu"... Pe mulţi dintre poeţii traduşi prima dată de Boris Druţă i-am cunoscut la Chişinău, mulţi au emigrat: Mihail Hazin, Efraim Bauh, Moisei Lemster, Mihail Finchel, Liuba Vasserman, Iosif Kerler, Motl Sacţier, Alisa Iacubeţ şi alţii... Parte din ei ne-au cunoscut limba,ne-au tradus din română în ruseşte...Boris Druţă tălmăceşte, transpune textul permiţându-şi libertăţi sincere pentru care nu poate fi învinuit. Italienii au fraza „traditore-tradutore", adică un joc de silabe paralele care vin să însemne „traducător-trădător". Să fim serioşi: orice traducător (care se respectă!) nu poate fi trădător. Un traducător uneşte

mari tărâmuri, oameni, religii, ţări cu hotarele lor, uneşte literaturile lumii. Puşkin i-a numit pe traducători „cai de poştă", adică aceştia făcând legătura dintr-o distanţă cu alta... Traducerea de poezie este o traducere specifică, binecunoscut travaliu precum munca lui Sisif. Un mare poet turc, Nazîm Hikmet, mărturisea undeva precum că traducerea de poezie e aidoma ţesutului unui covor: originalul e partea din faţă, partea dorsală pe care abia de se poate distinge uzorul cu mii de ţărţămuri şi culori mai stinse – o fi traducerea... Depinde. Marii traducători ruşi – Jukovski, Gnedici, Lozinski, Balmont, Briusov, Şenghelaia, cei mai de dincoace – Pasternak, Ahmatova, Antokolski, Marşak, Vs. Rojdestvenski, Zaboloţki, Levik, Vaxhamer, Kozlovski, B. Ahmadulina, Grebniov, Tâneanova, Andrei Sergheev, Pavel Gruşko etc., au tradus din marea poezie a lumii cu mult har şi dăruire. Aşijderea au muncit în traducerea literară Nicolai Costenco, Igor Creţu, Pavel Starostin, Aureliu Busuioc, Alexandru Cosmescu, Vladimir Belistov, M.I. Ciubotaru, Petru Cărare, Paul Mihnea etc. *Anatol Ciocanu* „

La începutul verii anului 2012 mergeam la poet frecvent. Îşi revenise din boala ce îl ţinuse încătuşat timpurile trecute şi el continua să mă frapeze prin capacitatea sa de lucru. Muncea atunci la o carte de sonete. Totdeauna îmi povestea despre timpurile lui din trecut, de parcă lucrul acesta îi mîngîia sufletul. Iar el avusese o tinereţe interesantă, cu multe călătorii şi întîlniri frumoase cu oameni de artă şi cultură din diferite regiuni ale *Uniunii Sovietice*. Îmi povestea cu multă pasiune despre timpul său petrecut în armată, cînd dînsul, în calitate de ofiţer, avea un pluton de băieţi de etnie uzbecă, pe care îi învăţa în defilare să cânte... româneşte...Apoi, cum s-a întîlnit cu Fănuş Neagu la Kiev, unde s-a aflat într-o deplasare foarte de demult. Nu mai ţin minte detalii, dar ştiu că prozatorul din Dobrogea, cunoştea niţel limba rusă şi s-a mirat cînd îi reciti pe de rost cîteva poezii de ale lui Puşkin. Mi-amintesc că una din ultimele mele întîlniri, a fost în seara zilei de 11 iunie 2012. Fiind într-o plimbare cu o doamnă în oraş, i-am telefonat. Dînsul era într-o dispoziţie bună şi mi-a spus că e singur, deoarece Maria plecase la Visoca. Mi-am cerut permisiunea ca să-i fac o vizită, să mă mîndresc faţă de acea doamnă, că sunt cunoscut cu un intelectual de marcă. Anatol m-a invitat la el, dar nu i-am spus că voi veni cu cineva. Ne-a întîlnit cu bucurie, povestindu-ne cu mult entuziasm despre munca lui asupra sonetelor clasice. Aveam cu mine aparatul de fotografiat şi l-am fotofragiat, el fiind într-o cămaşă roşie, alături de acea doamnă. Era bucuros că se află alături de o doamnă tînără, înfloritoare şi el într-o manieră elegantă cerca s-o curteze, botezînd-o *Angelina Djoly* a Moldovei. Felul lui de a fi, de comportare trezea multă admiraţie, înţelegînd cît de mult îl surprinse vizita noastră. Ne-a spus că şi el a fost cîndva tînăr, că îi plăcea să se plimbe cu domnişoarele pe aleile înflorite şi să le recite poezii de dragoste! În buna dispoziţie i-a dăruit acelei doamne o carte de poezii întitulată *Poemele iubirii*. Doamna îi mulţumi cu satisfacţie şi-i promisese că o să citească toate poemele şi a mai recunoscut că este prima carte în viaţa ei primită cu autograf de

la un scriitor! Ne-am despărţit cu promisiunea c-o să mai intrăm pe la el. Mi se pare că tot în acea seară, cînd am ajuns acasă, poetul mi-a telefonat spunîndu-mi că este încîntat de noua mea cunoştinţă şi-mi urează ca, în sfîrşit, să-mi găsească soţia pe care mi-o doresc. Nu a fost să fie aşa, fiindcă acea doamnă s-a dovedit a fi o fire iritantă, supărăcioasă, care era mereu în căutarea Prinţului. Dar asta nu are nici o importanţă în raport cu prietenia mea cu Anatol Ciocanu. Eu pot spune doar că fotografiindu-l în acea seară, am constatat, din păcate, că a fost ultima lui fotografie.. La vreo cîteva zile, cînd Maria se întorsese de la Visoca, am mers la ei şi am stat la masă tustrei. În timpul acelei mese am aflat de la Anatol, care ne spuse că la 15 iunie, de ziua morţii lui Eminescu, cînd la Uniunea Scriitorilor se vor înmîna premiile anuale, cică cineva i-a şoptit că va fi printre premianţi. Într-adevăr în acea zi poetul s-a învrednicit de Premiul de Exelenţă care i l-a înmînat Vlad Filat, Primul Ministru. Nu am asistat la acea ceremonie solemnă, dar mă bucuram că maestrul a primit un premiu de circa 8000 de lei, care îi prindea bine la situaţia sa financiară din ultima vreme. Banii i-a primit într-o vinere. Apoi trecu sîmbăta şi duminica. Poetul îmi telefonă în una din seri. Vorbea frumos, ca din carte, precum putea el să se exprime cînd avea dispoziţie, lăudîndu-se că banii o să-i prindă bine fiindcă i se oferea o foaie să se lecuiască şi să se odihnească la sanatoriul de la Hîrjauca, din codrii Călăraşilor! Se mai lăudă că la procurarea foii a contribuit şi fiul lui Victor, care, absolvise facultatea şi avea careva succese în afaceri...Cu decizia de a merge în codri să-şi repare sănătatea, şi să se odihnească era de acord soţia, care îmi spuse că, după mulţi ani, soţul se va simţi ca în rai în acel codru plin de lirică poetică. Plecarea lui la Hîrjauca s-a produs chiar în dimineaţa unei zile de marţi... Pînă în miez de seară nu am ştiut nimic despre poet, pînă cînd nu am fost trezit de un sunet de telefon din partea Doamnei Maria Moroz-Ciocanu, care mi-a comunicat plîngînd că a murit Anatol. Aceasta s-a întîmplat în ziua de *19 iunie 2012 la sanatoriul de la Hîrjauca, din codrii Călăraşilor... în rezultatul unui stop cardiac.*

Procesiunea de înmormanatre a avut loc într-o zi de joi, la 21 iunie 2012 printr-un miting de doliu la Casa Uniunii Scriitorilor din Modova. Afară domnea o căldură insuportabilă la circa 37 de grade plus. În drumul funerar de la strada 31 august,1989, pînă la Cimitirul de pe str. Armenească Doamna Maria m-a rugat să duc capacul de la sicriu. Am urcat în rutiera în care era corpul neînsufleţit al poetului, care avea o asemănare ciudată. Fără obişnuiţii lui ochelari, parcă era un tînăr, de nerecunoscut. Aveam cu mine aparatul de fotografiat şi astfel am imortalizat cortegiul funerar. Ajutorul financiar pentru înmormîntare în mare parte l-a suportat fiul Victoraş, care venise să-l petreacă pe tata în ultimul drum împreună cu mama Maria. Erau multe flori şi multe coroane. În calitatea mea de gropar, am fost acela care am îşurubat capacul de la scicriu, înainte de a-l da în groapă pe Marele nostru poet. M-am străduit să fac multe fotografii şi, după ce l-am pierdut pe marele meu prieten, am simţit că am pierdut ceva ire-

cuperabil şi, deja nu voi mai scrie atît de productiv şi bine ca şi pe vremea cînd îl aveam aproape. Nu am putut şi nici azi nu pot să-mi revin şi nu cred pînă în ziua de azi că Anatol Ciocanu, acest minunat copil al scrisului nu mai este. Am pierdut în persoana lui mai mult decît un frate şi nu mai credeam că voi putea pune mîna pe condei. După moartea lui m-am străduit să-l comemorez pe paginile săpatămânalului *Literatura şi Arta* cu articolul.

Voievodul poeziei care n-a avut duşmani

(*în memoria regretatului Anatol Ciocanu*)

E un miracol, mai ales în zilele noastre, ca un scriitor la, o vârstă respectabilă să nu aibă duşmani! Anatol Ciocanu, *Îngerul poeziei,* precum a fost numit de Nicolae Dabija, nu mai este printre noi. Cunoscându-l de circa 30 de ani, l-am văzut trăind ca o scânteie şi a plecat ca o văpaie. Modest, mereu zâmbitor, înţelept, de o cumsecădenie rară, amabil, deloc zgârcit şi mereu gata să-şi dea cămaşa de pe el, iubăreţ, elegant... Nu a aderat la vreo gaşcă de interese, nu a acumulat bogăţie, nu a monopolizat patriotismul. El a servit scrisului – ceea ce i-a hărăzit Dumnezeu să facă toată viaţa... La 3 iunie a împlinit respectabila vârstă de 72 de ani, dar mereu îl vedeai copil. Un copil matur, cu multă fantezie şi enormă credinţă în oameni... Moartea lui ne-a surprins pe toţi, întrucât e trist când moare un copil frumos, ingenios, bun la suflet, care te magnetiza în discuţii. A fost omul cărţilor: citea continuu, permanent scria. A fost în pas cu viaţa literară şi contribuia activ la dezvoltarea ei. La înmormântare am văzut multă lume. Cu feţele triste, toţi au venit să-i aducă un ultim omagiu în ziua din 21 iunie, 2012. „*Смерть, это ужасное ...никода!*" S-a exprimat undeva un scriitor rus, la moartea prietenului său. Cred că aceste cuvinte nu se atribuie Marelui nostru poet, Anatol Ciocanu. El a lăsat prea multe amintiri pentru generaţia mea, dar nu numai, prin contribuţia adusă la lansarea multora pe orbita literaturii naţionale. A fost un mare sfătuitor, susţinător al tinerilor. Dacă observa talentul în creaţia cuiva, poetul se străduia să-l încurajeze, să-l lanseze, să-l protejeze. Şi nu cerea recompensă, precum alţii, cînd le ceri ajutorul, punîndu-ţi condiţii ireale. Nu a fost invidios, orgolios sau ranchiunos faţă de cei care îşi făceau meseria literară. Pentru el nu a contat interesul material, a avut valori spirituale, pe care le-a materializat în cele peste 30 de cărţi publicate. Noi, cei care apelam la el după un sfat, venind cu un gând, o schiţă de poezie, ne bucuram mereu de atenţia lui. Citea atent, după care parcă ne zicea: *hai băieţi şi fete, să deşteptăm neamul că e bine ce facem! Să scriem cât mai mult şi cât mai frumos, căci asta rămâne după noi pentru viitor*!" În ultima vreme, după ce mi-a prefaţat cartea *Pandurii tristeţii*, mă numea cu o deosebită simpatie *Pandurul*. Mereu mă saluta cu acest nume şi mă îndemna să scriu. Eram pregătit să-l ascult ore în şir cum îşi amintea şi vorbea despre contemporanii pe care a avut prilejul să-i cunoască, să-i intervieveze. Nume notorii, cu pondere în cultura

noastră românească: *Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Adrian Păunescu, Fănuș Neagu, Leonida Lari, Grigore Vieru, Nicolae Dabija, preoți, descendenți din Basarabia*... Apoi, despre salahoria lui la diferite publicații ale timpului: revistele *Moldova*, *Glasul*, despre munca lui în calitate de traducător, despre călătoriile lui prin lume, de unde revenea cu impresii pentru toată viața... A fost lucid până în ultima clipă. Mi-a plăcut întotdeauna să discut cu el, fiindcă constituia o adevărată enciclopedie a literaturii universale și românești. Muncea, fără să-l vezi că scrie. Dar munca lui, în afara cărților publicate, sunt și manuscrisele din sertarul mesei de lucru, pe care până în ultima clipă a vieții le-a tot răsfoit și se bucura că în tinerețe a scris multe, ca acum să le desăvârșească. Cunoștea și vorbea competent despre talente inedite, apărute pe firmamentul literaturii basarabene din ultimele decenii: *Steliana Grama, Aura Cristi, Traianus*... Numi închipui ca Anatol să fi intrat în conflict cu cineva din cauza competivității literare. A avut Planeta poeziei lui și o respecta pe cea a oponentului său! Citea tot ce i se propunea și regreta că tinerii de azi citesc puțin, puțin scriu... Acum, când Anatol Ciocanu e plecat dintre noi, pot spune cu certitudine că el poate fi considerat simbolul epocii noastre! Nenumăratele interviuri cu celebritățile românilor de pretutindeni, realizate în timpul activității la revista *Glasul,* în calitate de corespondent la București, pot fi adunate astăzi într-un volum de istorie și memorie inestimabilă. Poetul intenționa să scrie o asemenea carte. El mai scria un volum de sonete, pe care planifica să-l publice în acest an. Odată cu înaintarea în vârstă, parcă îi sporea și capacitatea de muncă, și dorința de a materializa mai multe cărți. O mare fericire pentru el a fost căsnicia cu Doamna Maria, femeia care l-a ocrotit, l-a încurajat, l-a susținut și l-a iubit ca pe cel mai scump om din lume. Cred că datorită acestei femei culte, plină de viață, o bucătăreasă iscusită, poetului i-a reușit să publice în ultimii ani multe cărți. Dumneaei, fiind un redactor excelent, lucrau împreună la amenajarea textelor, a cărților și Poetul muncea, muncea împreună cu ea. Afirm acestea fiindcă am cunoscut acest admirabil cuplu din interior. Mă invitau deseori la ei în familie ca pe un copil al lor. Urzeam planuri, discutam, ne aminteam de anii trecuți. Cu un deosebit respect îmi amintesc și azi cum Anatol Ciocanu m-a ajutat să public prima mea poezie la revista *Moldova*, în anul 1980. Atunci a fost debutul meu în literatură. Cazul este demn de amintire, deoarece prezentându-i mai multe poezii, poetul mi-a spus că a ales una și o va publica. A menționat că este o lucrare genială și eu am dreptul să fiu considerat poet. Dar nu a dorit să-mi spună care anume poezie, convingându-mă să fiu răbdător, și o voi citi atunci când va fi publicată. Mi-a mai spus că poezia poate deveni celebră, inconfundabilă, numai dacă o să prezint la redacție și o fotografie de-a mea... Veni ziua multașteptată și revista *Moldova* a apărut. Spre marea mea uimire, lângă fotografia mea era publicată o poezie frumoasă, dar... care nu era scrisă de mine. Nu-mi aparțineau decât puține gânduri adolescentine... Oricum, eram fericit

şi satul meu mândru de mine, pentru că mi-am văzut numele în revistă. Însă, acel gest m-a încurajat ca să scriu,să scriu şi iar să scriu, meteahnă, de care nu mă pot izbăvi nici azi. La un pahar de vorbă, întrebându-l pe Maestru, de ce a retopit poezia mea, scriind-o din nou, el a răspuns foarte serios: „Tu eşti poetul de mâine! Scrie, băiatule, căci faci bine!" Au trecut la mijloc zeci de ani, am scris la îndemnul lui multe şi îi datorez faptul că m-a încurajat. Poate de la acea poezie atribuită mie am realizat astăzi ceea ce am realizat... Aşa salahorea poetul Anatol Ciocanu, fără jenă plivind, cultivând, perfecţionând talentul în fiecare din noi. Dacă redacta poezia cuiva, chiar şi a poeţilor consacraţi, vorbea cu bunătate în glas: *„Am arat, am boronit, am prăşit, am plivit şi autorul poate să se mândrească. E o poezie bună*!" Pot spune cu discernământ: dacă Alexandru Cosmescu a fost pentru tinerii de creaţie, antrenaţi în scrierea prozei, un reprezentant al boemei noastre, apoi Anatol Ciocanu a rămas un susţinător inconfundabil al celor care au scris poezie. O făcea dezinteresat, fără a-ţi înainta vreo condiţie financiară. S-a manifestat aidoma unei albini, care munceşte în ansamblu la adunarea mierei din stup, la formarea literaturii noastre basarabene. Cu regret, asemenea oameni de valoare nu mai avem. Nu era materialist, total lipsit de morbul invidiei noastre proverbiale. Era BOEMUL noastră, a tuturor... Cât de durut este să vorbesc despre el deja la trecut!

Petrecându-l pe ultimul lui drum, m-am străduit să realizez mai multe fotografii pentru arhiva personală. La cimitirul armenesc m-a durut să văd că oamenii noştri de cultură, care au contribuit cu adevărat în viaţa lor grea, modestă, la crearea fondului cultural, sunt duşi la cele veşnice într-un fundac de cimitir. În faţă, la intrare, de rând cu alte somităţi, tot mai mult se înghesuie cavouri somptuoase ale *pseudovalorilo*r, ale oamenilor care prin nimic nu s-au manifestat în viaţa pământească, decât prin faptul că au acumulat bani şi capital politic, au sărăcit şi au ruinat ţara. De parcă nu ar avea loc la cimitirul Sfântul Lazăr de pe str. Doina, unde rudele pot să le ridice piramide din banii lor furaţi. Noi, la cimitirul de pe str. Armenească, avem nevoie de valorile noastre, care constituie patrimoniul naţional. De ce mormintele lui Vasile Vasilache, Valentin Roşca, Serafim Saka, Alexandru Cosmescu, I.C.Ciobanu, A.Lupan, acum al lui Anatol Ciocanu sunt amplasate departe, în interiorul cimitirului, parcă ar fi ferite de lume? Morţii nu se supără, fiindcă au trăit modest, cu destoinicie! Iar veşnicia este soră cu modestia şi destoinicia, pe care poetul Anatol Ciocanu le-a luat cu el. El a fost poetul care nu a avut duşmani, iar locul veşniciei lui îl plasează pentru totdeauna în inimile noastre. Cu prilejul acestui eveniment trist, îmi aduc contribuţia cu dedicaţia mea modestă faţă de Marele meu prieten, al tuturor, care va rămîne totdeauna frumos, elegant, Cavaler al cuvintelor romantice înşirate etern în faţa oglinzilor de tăcere ale neamului nostru...

Oglinzile tăcerii

Lui Anatol Ciocanu

Tăcerea e de aur... Dar mai avem ce spune –
Pân-când există ploile de vară,
Pân-când furtuni cu trăsnete nebune,
Pân-când un chip de fată ne-nfioară!

Tăcerea e de aur... Dar o alin cu şoapte,
Oglinzile tăcerii – şi ele-i dau lumină,
Chiar dacă-n viaţa tristă se mai deschide – o noapte –
Ea până-n zori mi-i dragă, iubita mea senină!

Tăcerea e de aur... Oglinzile-s absente,
Dar viaţa e-n mişcare şi-i totu-n devenire
Iar gândurile noastre atunci sunt mai atente –
Succes de-i, tragedie pe-o umbră de plutire...

Tăcerea e de aur... Şi-i de-ajutor, firește,
Singurătatea crudă şi-o face sora ei,
Ne-ncearcă în trădare, prin vis ne ogoiește
Ori rug ne potrivește pe sufletu-n văpăi!

Tăcerea e de aur?.. Când ţara e-n uitare? –
Stau scânduri puse-n cruce pe uşile de-acasă,
S-au dus feciori şi fiice drept păsări migratoare,
Tristeţea şi minciuna prieteni sunt la masă!

Tăcerea e de aur... Oglinda e crăpată
În soarta existenţei cu-atâtea frământări...
Vom sfărâma tăcerea, şi viaţa înc-o dată
O vom nălţa spre aştri, spre marile schimbări!

Tăcerea e de aur... Dar nu avem scăpare
De n-om salva destinul ce-avem – spre viitor
Vom fi oglindă spartă căzută la-ntâmplare
De-om fi lipsiţi de Ţara Românului popor!

După decesul lui Anatol Ciocanu simţeam tot mai mult şi mai mult lipsa lui... Lipsa lui o simt şi azi. O voi simți-o totdeauna.

ION DRUȚĂ

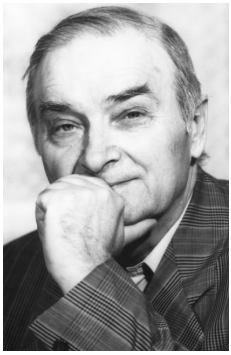

Nimeni, din generațiile, care au crescut cu opera lui Ion Druță, nu-i poate contesta valoarea. Opera scriitorului, începînd chiar de la debutul său și pînă la ziua de azi, constituie obiect de studiu în programele școlare. Pe cînd eram în clasele primare satul nostru se mîndrie că avem în literatura sovietică moldovenească un scriitor talentat și care poartă numele de familie, majoritară la *Ineasca*. E suficient să menționez că în satul nostru există trei vițe de Druțeni care nu sunt rude între ele. Deseori se căsătoresc tineri cu același nume de familie. Nu suntem rudă cu Ion Druță, fiindcă el s-a născut la nordul republicii. Interesul meu pentru opera acestui mare scriitor pe parcursul întregii vieți a fost deosebit.

Cam prin iarna lui 1972-1973, fiind elev la scoala tehnica profesională, am telefonat intr-o zi la Uniunea Scriitorilor, si o doamna, fara ezitare, mi-a dat adresa lui Ion Druta de la Moscova. Mi-a mai dat și telefonul lui de la domiciliu. Pe atunci scriam poezie după poezie, dar, odată, revenind într-o scurtă vacanță la Inești, intr-o noapte de iarnă am așternut dintr-o răsuflare pe hîrtie o povestire cu titlul *Viscolul*, despre un câine pe vreme de viforniță. M-am infiltrat în filosofia animalelor, precum au facut-o mulți scriitori ai lumii. Dealtfel acest procedeu l-am mai folosit în povestirea *Cîmpia trandafirilor sălbatici* scrisă la Lutk, pe cînd făceam serviciul militar. Povestioara „Viscolul" mai apoi a suferit multe modificari, a fost publicată atît în periodice cât și în volumele *La Ineasca* și *Catacomba*. Antrenat mereu in veșnica mea aventură a scrisului, atunci i-am trimis maestrului o scrisoare mare cât o noapte de iarnă, anexând la ea și o poezioară dedicată formației muzicale *Noroc*, despre care se spunea prin Chișinău că a fost lichidată din ordinul direct al lui Ivan Bodiul. Tot acolo era și povestioara propriu-zisă. Îl mai informam cu mindrie pe scriitor, că am scris deja un roman *(era vorba despre „Luciana"),* cîteva povestiri și multe-multe poezii. La numai 18 ani neîmpliniți! Probabil că dorisem să-l uimesc prin acele dovezi nechibzuite ale unui june nestăpînit de emoții, precum eram la acea vreme! Eram entuziasmat că purtăm același nume de familie și, că anume el va descoperi în mine talentul nerecunoscut de nimeni la școală și în sat. I-am indicat că poate să-mi răspundă pe adresa de la Ineasca, dacă, bineînteles, va avea vreo părere oarecare despre încercările mele literare, care-i sunt puse la dispoziție. Am așteptat multă vreme și, într-o zi, când mă aflam în casa părintească, spre marea mea surprindere, în poarta de lemn, de la tulpina falnicului salcâm, care creștea pe-atunci lângă ograda noastră, am descoperit printre ziare un plic venit de la Moscova. Am tresărit de emoții, citind și recitind de sute de ori conținutul ei... Acea scrisoare o păstrez ca pe o relicvă. E scrisă pe o foaie de blocnotes, în chirilică, greu de descifrat, iar conținutul ei este următorul:

Dragă prietene!

Poezia pe care mi-ai trimis-o nu mi-a plăcut, dar în povestire parcă, parcă ar migi o zare de talent. Dumneata mă intrebi ce e bun în povestirea ceea - bun mi se pare gîndul; un câine pe vreme de viscol. Bună mi se pare și tema - un câine pe vreme de viscol. Si aerul mi se pare simpatic - același câine pe vreme de viscol.

Ce nu-i ajunge povestirii? Țesatură. Are multe stângăcii. Mai trebuie lucrată, frază cu frază, cuvânt cu cuvânt. Unde ai văzut dumneata un câine făcând tovărășie cu o cățea tânără? Dragostea câinilor ține o dată pe an, și se cheamă puiniță și arată mult mai altfel decât vrei să ne spui dumneata. Încolo – câinii trăiesc de sine stătător, parcă nici nu se observă unul pe altul, unde să mai facă ei tovărășie. Și nici ciobeni n-am prea văzut sa-și hrănească câinii cu caș și carne de miel - poate vreun ciolan-două, aceasta e altceva, dar una e ciolan și alta e caș dulce.

Cred că asupra povestirii ar mai trebui să lucrezi și apoi s-o trimiți la vreo publicație din Chișinău. Nu te grăbi. O povestire de 5 (cinci) pagini se poate întîmpla să facă mai mult decât un roman de 600 (șase sute) de pagini. Dumneata însă, după spusele dumitale, ai scris până acum atâta cât n-am scris eu în 20 de ani. Se poate una ca asta?!

Dorindu-ți toate cele bune, I. Druță „

Moscova, 28 ianuarie 1973

După aceea i-am scris maestrului nenumarate scrisori din armată, apoi când eram student, dar niciodată Domnia sa nu a mai dorit să reacționeze la ele, probabil, considerîndu-mă obraznic și complectamente lipsit de talent, precum și de modestie. Treceau anii și odată, pe neașteptate, am primit de la Moscova un colet cu a carte în limba rusă, *întitulată „Белая церковь. Бремя нашей доброты*" pe care este scris în chirilică: *„Pentru Boris, Ala și Daniela, în acest fierbinte început de vară. I.Druță, 8.06.83."* Totuși, îndeosebi, după modestul meu debut în presa periodică, cu nuvele și poezii, doream măcar o dată în viață ca să ne întîlnim. Și iată, aflîndu-mă odata la Moscova, cu chestiuni de servici, la Procuratura URSS-ului, am îndrăznit, iarăși să-l telefonez... Era în ziua de 30 noiembrie 1987. Aflat sub impresiile articolelor lui din „*Literaturnaia gazeta*", în care trata global problemele ecologice catastrofale ale Republicii. M-a rugat ziaristul Nicolae Misail, care era colaborator la „*Moldova suverană*", să-i transmit maestrului un articol în apărarea ideii lui, pe care ar fi de dorit sa-l promoveze la „*Literaturnaia gazeta*". Era o zi de toamnă tîrzie, mohorâtă, puțin friguroasă. I-am telefonat acasă și i-am spus despre misiunea pe care o am. El mi-a promis o întîlnire pe strada *Vorovski*, nu departe de Judecătoria Supremă a URSS, în fața Casei Scriitorilor.

Prozatorul la moartea tatălui Pintilie Druţă

– Ne întîlnim în faţa unei case cenuşii, mi-a spus el la telefon, la ora 15.

La timpul fixat apăru un taxi de culoare galbenă din care ieşi maestrul, îmbrăcat într-un pardesiu suriu, cusmă de ondatră şi într-un costum de boston albastru-inchis; cravată neagră şi cămaşă albă. Mi-a părut zvelt pentru vârsta lui de 59 ani, mic de statură. Stăteam într-o parte de la locul numit. El m-a privit calm şi, după plecarea taxiului, spuse:

– Doar ţi-am spus să mă aştepţi în faţa casei cenuşii?

Am intrat într-o ogradă cu gardul înalt din metal avînd în faţă o clădire impozantă de stil vechi, asemănătoare cu cea de la unitatea militară din oraşul Camîşin, unde îmi făcusem serviciul militar. Exteriorul clădirii nu corespundea interiorului. Ne-am coborât în vestiar, care se afla în subsol. Ion Druţă mergea înaintea mea şi cu paşii lui aproape moşnegeşti, mi s-a făcut deodată impresia ca este moş Ion de la Inești care coboară scările gârliciului să deie cep la un poloboc cu vin. I-am spus ceea ce am gîndit odinioară şi el a zâmbit curios, dar nu a zis nimic. Apoi ne-am ridicat iar la etajul întîi şi ne-am dus intr-o sală mare cu mese şi scaune. Interiorul clădirii era impozant şi maestrul mi-a spus că până la 1917 aici se întrunea masoneria Moscovei... Ne-am asezat la o masă din colţul sălii. Maestrul a comandat cîte o cafeluţă şi câte-o tartină. Am vrut să plătesc cumpărătura, dar el a zîmbit şi a îngînat, parcă facîndu-mi observaţie:

– Se vede că eşti moldovan...

Ne-am asezat mai comod la masă şi el m-a intrebat:

– Tot la troleibuse lucrezi?

Cu vre-o cîţiva ani în urmă lucrasem la Ministerul gospodăriei comunale, şi-i scrisesem, îngrijorat de starea mormintelor lui moş Pintilie şi al mătuşii Sofiica din cimitirul de la Ghica Vodă.

– Nu, sunt avocat, am precizat eu.

– Pe atunci, a spus el, am primit de la dumneata o scrisoare foarte sinceră. Îmi comunicai ca la Ghica-Vodă, la cimitirul părinţilor e dezordine. Pasc vacile pe morminte. M-a atins la suflet mesajul tău, mai ales că mi-ai spus: „O să iau misiunea asta (de a face ordine la morminte) şi vă asigur că n-o să ştie nimeni". Se vede că

eşti moldovan... Pe mine m-a durut mult observaţia dumitale şi m-am apucat să rezolv chestiunea. M-am întîlnit cu sora Ana, am vorbit şi ea a spus c-o să se străduiască să deie comandă de două monumente. I-am dat bani şi i-am spus dacă vor mai trebui – să-mi scrie... Dar timpul trecea, sora cheltuia banii (are o casă de copii) şi chestiunea cu mormintele părinţilor rămânea baltă. Aşa este ea. De multe ori aud că se ceartă prin mahala şi speculează cu numele meu... Atunci m-am apucat să rezolv chestiunea personal. Am rugat pe cineva de la muzeul „*D. Cantemir*" din Chisinau şi cu ajutorul unui meşter pe familie Ciumac de la Cosăuţi astăzi la Ghica-Vodă la căpătîiul părinţilor e ordine...

Maestrul povestea captivant, oarecum încetinit, cu durere şi nu vroiam să-l plictisesc, dar i-am spus:

– Fiind la Ghica-Vodă am vazut casa în care aţi trăit. Acolo locuieşte o familie de tractorişti şi ea e rău îngrijită...

– Puţin mă intereseaza acest lucru. Ajung la urechile mele zvonuri, chiar mă întreabă cunoscuţii dacă nu vreau să se păstreze pentru muzeu… Facă ce vor cu ea... Dar cu ce ocazia ai venit dumneata la Moscova? S-a interesat deodată maestrul.

I-am spus.

Sorbind cafeaua el continuă:

– Apăraţi, vasăzică? Pe cei condamnaţi la pedeapsa capitală cum îi apăraţi? Ştii cum are loc procedura de executare prin împuşcare a celor condamnaţi la pedeapsa capitală? Preciză el întrebarea.

– Îi împuşcă, am răspuns surprins. După execuţie rudele şi apropiaţii primesc înştiinţare: adeverinţa de deces.

– Nu pe toţi îi împuşcă, parcă-mi reproşă el, avînd cunoştinţă de cauză.

– Altfel nu poate fi. Îi lasă în viaţă doar numai în cazul dacă îi graţiază...

– Dar pe cei care nu-i graţiaza?..

– Cu siguranţă că-i împuşcă, am confirmat, fiind convins că la facultate, mi s-a spus adevărul.

– Pe dracu îi împuşcă, a zis maestrul.

– Îi împuşcă! am dorit să-i amintesc că sunt avocat şi...

Ambiţul meu vizibil l-a supărat că nu îi dau crezare şi a făcut o mină acră spre mine.

– Dragă... Cînd am vizitat Parisul de-acolo am procurat o carte cu nişte mărturisiri sincere ale unui oarecare Suvorov, fost ofiţer al KGB-ului, în care el spune că pe condamnaţii la moarte îi folosesc ca pe un contingent al trupelor speciale ale Armatei Sovietice. Cu acei nenorociţi se fac experimente! Adică, ei pot fi folosiţi la manevre militare ca să-i nimicească în experimente. Lor le zic păpuşi (rusește –"куклы"). Acest Suvorov mai scrie în cartea sa că odată una din aceste „*cuclî*", printr-un miracol a evadat din captivitate... E o carte care te cutremură! Cu ocazia vizitei tale viitoare la Moscova, neaparat am sa ţi-o dau s-o citeşti. E o chestie *supersecretă*, ţinută sub zeci de lacăte de către KGB…

Afirmaţia maestrului despre persoanele condamnate la moarte, m-a dezorientat.Mă înfricoşasem, că maestrul este informat în toate, inclusiv în jurisprudenţă şi mă pot bloca, să nu avem ce vorbi. Încorsetat cum eram, i-am aratat plicul mare de la amicul Misail. Fără a lua scrisoarea a zis:

– După apariţia articolului meu la „*Literaturnaia gazeta*" s-a stîrnit o hărmălaie nemaipomenită. Am primit scrisori din toată ţara, sunete de telefon la fel. Chiar din Uzbekistan mi-au scris oameni simpli, că starea ecologică de la ei este catastrofală, că se nasc copii handicapaţi... Au fost mulţi adversari care s-au răsculat împotriva mea. Academicianul *Ovcinicov* bunăoară consideră că globul pămîntesc este o groapă de gunoi, pe care numai chimicatele îl pot salva...Eu nu sunt de acord. Ştii dumneata că unele raioane ale Moldovei se află într-o stare catastrofală din punct de vedere ecologic, şi este pusă întrebarea la cel mai inalt nivel ca să evacueze lumea de-acolo?!

– Nu pot crede.

– Dumneata nu poţi şti. Dar m-a telefonat de la Chişinău Matcovschi, precum că s-au trimis vagoane cu mere la Leningrad, dar au fost înapoiate, din cauza procentului mare de pesticide... Acele vagoane cu mere rebutate sunt distribuite pe la grădiniţele de copii din Moldova. Timpurile sunt altele, dragul meu. *Jucenco* umblă prin Moscova, pentru ca în fel şi chip să fie reabilitat ca savant. Dumneata ştii că la Moscova nici nu vor sa audă despre academicianul Jucenco.

– Îl cunoasteţi personal?

– Nu. Dar aici nu e vorba de Jucenco. El să fie sănătos! Problema e cu mult mai adîncă, şi este dictată de politica PCM de la noi. Apropo, e adevărat, că Simion Grosu l-a avertizat la ultima plenară a partidului comunist – pe fostul prim-secretar I.I.Bodiul? (*nu ştiam, deoarece acest comunicat l-am citit după ce m-am întors la Chişinău şi i-am trimis ziarul lui I.Druţă*).

– L-aţi cunoscut personal pe Bodiul? Îi adresam o întrebare după alta, în mod netacticos.

– Ne-am cunoscut, dar nu am devenit apropiaţi... Imi pare rău de Moldova noastră. Cine a vrut acela a venit şi a făcut din bietul pămînt, experimente! Despre acest lucru o să vorbesc degrabă cînd voi fi la Chişinău. Apropo! Sunt aşteptat şi de acolo primesc mai multe invitaţii. Leonida Lari îmi telefonează. Vrea să particip la 3 întîlniri cu publicul. Mihai Cimpoi – solicită sa am 5 întîniri cu cititorii, iar a 6-ea în sala de festivităţi a Academiei de Ştiinţe… Pîna la urmă le-am reproşat: „Ce vă tot vînzoliţi atîta, fraţilor, parc-aş fi artist de operetă?! Eu sunt scriitor!" Mă voi duce curînd şi nu ştiu ce se va întimpla acolo. O sa mă orientez. Nu m-aş fi dus, dar precum ştii teatrul „Luceafărul" a pus in scena „Mîrţoaga cu clopoţei" şi băieţii trebuiesc susţinuţi... cu prezenţa mea. Plec încolo cu avionul...

Mai apoi el mi-a vorbit despre unele legi ale aspectului religios; despre secte şi orientări în acest domeniu, pe care nu prea le-am sesizat decît prin faptul că religia este o puritate a sufletului. Şi iar a preluat discuţia pe făgaşul realităţii din Moldova.

– Ți-a mai apărut cartea ceea? m-a întrebat uimindu-mă că ține minte acest lucru. Anterior îi comunicasem într-o scrisoare că am un manuscris pregătit pentru editură. (Cartea „La Ineasca", a apărut peste 2 ani, în 1989).

– Sper că îi va veni sorocul să apară.

– Dac-o să apară – să mi-o trimiți.

Era o rugăminte sinceră. Ochii lui m-au urmărit cu seriozitate și a insistat:

– Nu tărăgăna cu cea de a doua, deși... totdeauna n-am sfătuit pe nimeni să îmbrățișeze salahoria de scriitor. E un lucru veninos și greu. Dar, dacă te-ai apucat de-această breaslă, ma rog. Apropo, de ce nu scrii mai mult despre cele ce întîlnești în profesia ta? Despre problemele închisorilor, bunăoară?

– Sunt teme, despre care nu se permite a se scrie… am chibzuit eu plin de naivitate.

– Vorbești prostii! A zis maestrul. Nu trebuie să existe teme pentru un scriitor pe care nu ar trebui să le abordeze... Odată, aflîndu-mă la o casă de creație, s-a apropiat de mine o deredicătoare și emoționată mi-a propus un manuscris de-al feciorului ei, spunînd că el zi și noapte scrie aberații! M-a rugat să citesc și dacă pot să-i spun că face rău. Poate fiul se va astîmpăra. Am citit și am rămas plăcut surprins! Era o povestire despre viața *groparilor* de la cimitir: cum trăiesc, cum împart venitul și intrigile lor! Mi-a trezit curiozitatea și am propus ca fiul ei să prezinte manuscrisul la redacția *„Novîi Mir"*. Acolo lucrarea a fost primită bine, dar... (era pînă la 1985) în loc să-l publice – i-au propus o deplasare in Exremul Orient ca să pregătească un reportaj despre starea ecologică din regiune...Pe băiat nu prea l-a încîntat ofertele propuse de revistă și, simțind că n-are susținerea cuvenită,... s-a pierdut. Și iată că s-au schimbat timpurile. La conducerea revistei a venit bătrînul *Zalîghin*, care, de cum a început să conducă revista, a insistat să i se pună pe masă ceva din manuscrisele refuzate cîndva. Manuscrisul acelui băiat i-a căzut sub ochi și l-a încîntat pe Zalîghin. Povestirea a fost publicată și astăzi acel băiat dă o mare speranță. Ei, vezi cum se întîmplă? Principalul e să se scrie iar timpul devine oricînd favorabil operei...

Am mai vorbit despre altele secundare și deodată l-am întrebat, precum se întreabă la moldoveni:

– Cum vă simtiți? Sunteți bine, sănătos?

Întrebarea l-a surprins. A surîs evaziv și mi-a raspuns desfacînd mâinile în părți.

– Toată lumea se interesează de sanătatea mea! Mă simt foarte bine.

Maestrul într-adevar mi s-a părut vioi, rumen, ochii (pare-se) de culoare albastră, patrunzători, iar cînd devenea serios privirile îl trădau, devenind vădit sever. Am servit cafea, suc, tartine și după vre-o 4 ore întîlnirea noastră se apropia de sfîrșit. Spre final, scriitorul mi-a mai povestit despre copilăria lui, despre un coleg cu numele de familie Său, care era foarte talentat, dar pe care soarta l-a dus pe căi întortocheate. Îi parea rău de el.. Mi-a promis ca la următoarea întrevedere să-mi spună despre ce este vorba… Pînă la stația de metro *„Puşkinskaia"* am mers cu taxiul. Ion Druță s-a interest despre familia mea, ce noutăți editoriale am pe acasă.

I-am amintit că a apărut o enciclopedie despre viticultură şi vinificaţie. Am citit în ochii lui un viu interes faţă de această publicţie. (După ce m-am întors la Chişinău i-am trimis toate cele 3 volume). Lîngă staţia de metrou, a scos un portmoneu, şi cu o grijă ţărănească, s-a achitat cu şoferul. Pomeniţi în faţa cinematografului *Rossia* maestrul a refuzat să pozăm în faţa fotografului. Doar a glumit că-i plăcea să se fotografieze cînd era flăcău... Coborînd scările în metrou, i-am amintit că sora lui Ana, mi-a spus că s-a spovedit în biserica de la *Poceaeva,* şi s-a rugat pentru sănătatea lui.

– Ce mai născocește şi ea?!

În staţie, am aşteptat trenul. Pînă a ne despărţi a zîmbit în tăcere intuind că am reuşit să rămînem cu impresii plăcute unul faţă de altul. Rămîn la convingerea că Ion Druţă şi azi, deocamdată e cea mai proeminentă personalitate scriitoricească pe care am avut ocazia s-o întîlnesc în viaţă. Ma mîndresc că am cartea *Biserica albă* cu autograf şi o scrisoare cu recenzie la schiţa „Viscolul".

Curînd, ca toată suflarea românească din Basarabia am participat la renumitele întîlniri cu Ion Druţă din1987. Mai tîrziu, la 27 august 1989, în Piaţa Marii Adunări Naţionale l-am admirat, cînd a dat citire eseului „Să alegem grîul de neghină". Obţinînd cele 4 volume de scrieri alese cu grafie latină, am recitit opera lui. M-a încîntat şi mă încîntă îndeosebi eseul cum tratează maestrul harul operei lui A.P.Cehov, devenit pentru mine carte de căpătîi.

Aşa a vrut soarta, dar din anul 1987 nu am avut nici o ocazie de a mă întîlni vreodată cu Ion Druţă în doi, ca atunci, la Moscova…

Peste ani au venit timpuri complicate, dramatice în istoria plaiului. Publicaţiile maestrului în presa noastră nu mai aveau rezonanţa de la sfîrşitul, începutul anilor 90 a secolului trecut. Pe mulţi începu să-i irite vizitele lui la conducerea de vîrf a republicii. Pe mine totdeauna m-a nedumirit lipsa lui de atitudine faţă de ocupaţia şi invizia rusească, ucraineană în Basarabia, atitudinea faţă de acapararea Transnistriei de către Rusia. Venea doar să ne consoleze cu interminabilele lui luări de cuvînt în preajma sărbătorilor de Crăciun, cîţiva ani la rînd. Prietenia lui cu Mircea Snegur, Petru Lucinschi, Vladimir Voronin şi aprinderea lumînărilor alături de toţi demnitarii de vărf… Pentru unii scriitori, poziţia lui, înclusiv şi faţă de consecinţele pactului Molotov-Ribentrop, trezeau revolte vehemente la Chişinău. La un moment chiar s-a declanşat un val de indignare în mass media. Maiestrul a devenit neînţeles şi pentru mine, măcar prin faptul că nu lua nici o atitudine faţă de problema Transnistriei, Găgăuziei, avea o poziţie cam deocheata faţă de aprobarea limbii de stat sub glotonimul *limba română*, propunînd să se numească *limba natală*. Maestrul avea susţinere printre guvernanţi şi era vădit că face un joc politic în interes personal. Acel Ion Druţă, idolatrizat de mulţi, parcă avea de restituit dividentele, pe care le-a primit drept favoruri, în anii puterii sovietice, fiind atunci plasat în fruntea scriitorilor din Moldova pe arena mondială. Am încercat să polemizez odata, allegoric, referindu-mă la el, în unul din pamfletele *Voievodul are grijă de noi*, numindu-l *Aiatolahul Apostol Pavel de Mosc*. Adică încercasem a fi în pas cu moda

și cred că a fost o ordinară nereușită a mea, pentru care regret că am jucat rolul de o muscă, care vine de la arat. Ca în fabula lui Donici...

În anul 1998, prin martie-aprilie mi-a telefonat scriitorul *Constantin Munteanu*, care mi-a spus bucuros că Ion Druță e la Chișinău și participă la teatrul rus „A.P.Cehov" la montarea piesei „Apostolul Pavel". La acea perioadă prozatorul Constantin Munteanu scria eseuri frumoase despre maestru. Constantin mi-a spus că în dialogul avut cu Ion Druță, a aflat că maestrul mă ține minte și-mi transmite urări de sănătate. Aș fi vrut să cred că Munteanu spune adevărul. Adeseori îl ascultam pe Ion Druță la radio, citindu-și opera și doream să mai am o întîlnire de suflet cu el, sperînd că neapărat va accepta propunerile mele să ne vedem. Rămîn cu impresia că este cel mai mare prozator pe care l-a născut Basarabia pănă la ora asta, chiar dacă trăim într-o perioadă vitregă a istorie. Speram ani la rîndul că îmi va da Domnul să mă întîlnesc cu el încă o dată. Am considerat că nu l-am trădat vreodată și nu m-am compromis cu ceva în fața lui.

La 8 ianuarie 2003, în a doua zi de Crăciun, avînd o convorbire telefonică cu *Eugenia David*, dumneaei mi-a spus că seara trecută, maestrul a avut o emisiune TV, tradițional cu ocazia sfintelor sărbători și, deoarece e la Chișinău, mi-a sugerat ideea să mă cer în vizită la Ion Druță. Mi-a dat numărul lui de telefon și în următoarea clipă m-am hotărît să-l contactez. A ridicat receptorul Maestrul. M-am recomandat, spunîndu-i că doresc să-l văd. Fără a șovăi, a spus că poate să mă primească, săptămîna viitoare sau duminică seara. Doar m-a rugat să-l contactez preventiv… În pragul acelei duminici, aveam emoții, pe care nu le avusem față de el de 15-16 ani, din acel 1987!

Chibzuiam că trebuie să fiu mai mult ascultător, să nu mă contrez cu el și, eventual să aștept vreo critică oarecare, dacă el, cumva mi-ar fi citit din cele publicate. Trăiam cu emoții, c-o să merg la întîlnire cu el ca la un serios examen al vieții. În ziua de 12 ianuarie 2003, i-am telefonat la numărul din Chișinău 233391 și îndată am fost surprins c-o întrebare:

–De ce dorești să ne vedem? Ai vreo problemă?

– Nu, am răspuns. Doresc să vă văd, pentru a mai discuta…

– Nu am timp, a zis el…Stau cu manuscrisul în față și mîine trebuie să mă întorc la Moscova. …

– Îmi cer scuze...

– Să fiți sănătoși, mi-a răspuns și îndată a pus receptorul.

Am înțeles din acea clipă că întîlnirea noastră nu a avut loc, din cauza neprietenilor, care, probabil, i-au spus că sunt din tabăra lui Nicolae Dabija…Aveam o mare părere de rău, deoarece sincer am vrut să-l văd, să avem o convorbire de suflet. Probabil că am meritat o asemenea atitudine din partea lui. În anul 2005, aflînd că iar a venit în vizită la Chișinău, am îndrăznit și i-am trimis prin poștă cîteva din cărțile mele, un CD, dar nu am primit nici un răspuns.

În toamna anului 2012 am efectuat o călătorie privată la Moscova. Aflîndu-mă acolo o săptămînă, într-o seară mi-am luat inima în dinți, i-am telefonat la aparta-

mentul de pe prospectul Lomonosov şi m-am cerut iar la o audienţă. Credeam că un bărbat cu o vîrstă depăşită de 80 de ani o să cadă de acord, că e dornic de comunicare. Îmi făceam iluzie că de data aceasta vom petrece cîteva ore în reculegerea anilor trăiţi, a evenimentelor ce s-au scurs în acest interval, echivalent cu o viaţă de om. Speranţele mele creşteau în intensitate, îndeosebi în clipa cînd l-am telefonat căci mă aflam în vecinătatea cartierului lui. Mi-a răspuns o voce plină de iritare. Maestrul a concretizat cine îl telefonează şi a dorit să concretizeze:

–Eşti Boris Druţă, cel care scrie?

–Da, i-am răsăuns.

–N-am timp de întîlnire. Sunt bolnav, am nevoie de linişte, parcă mă repezi vocea lui şi, fără a mai aştepta careva explicaţii, trîntind receptorul.

A fost ultima oară cînd m-am hotărît să-l contactez. Oricît de multe ar fi la mijloc, nu voi avea pică pe marele nostru scriitor. Trăiesc cu convingerea că lui trebuie să-i iertăm totul! E omul pe care Dumnezeu l-a sfinţit în faţa hîrtiei şi acesta i-a fost adevăratul har al vieţii. Harul care ne-a slujit cu pietate neamul. Iar celelalte slăbiciuni ale lui deja nu mai au nici o cît de mică importanţă.

NICOLAE VIERU

(prozator, eseist, ziarist)

Pe acest scriitor, pe care Dumnezeu l-a înzestrat cu mult har şi talent, l-am cunoscut personal prin anii 1991-1992. Era vară, cald, zăpuşală, ne aflam pe o terasă din preajma restaurantului „Moldova" din Chişinău la o halbă de bere. Am discutat cu el despre literatură. Purta barbă, musteţe, asemănîndu-se cu un sfînt coborît de pe o icoană veche. Mi s-a părut o fire melancolică. Avea voce domoală, liniştită, ochii lui exprimau oboseală. Vorbea atent, cumpătat, de parcă alegea cuvintele din carte, frază cu frază. A spus-o, poate din motive de etichetă că-mi apreciaza scrierile. În sinea mea n-am dat crezare în cele spuse de el. Îmi era interesant să aflu de la el despre modalitatea cum crează, cum îşi scrie operele.

– Prefer să scriu cînd mă aflu în vacanţă la tară, la casa părintească. Acolo, în fundul grădinii, este un *iezişor*, unde mă relaxez cu undiţa în faţă ore în şir. Este cea mai bună odihnă pentru mine...Nu ştiu ce-am realizat pînă acum, dar, regret ca nu voi realiza nicicînd o povestire *a-lea Hemingway* „Acolo unde e curat şi luminos..." E o povestioară ce merita sa fie inclusă în toate crestomaţiile literaturii universale ca etalon al prozei scurte! Deşi în scrierea operelor mele nu mă dau influenţat de nimeni. Lucrez independent şi, ceea ce creez nu mă incomodează. Chiar dacă n-aş fi apreciat de Mihai Cimpoi, Gheorghe Mazilu, Mihai Dolgan. Vremea o să dea răspuns

la ceea ce am izbutit să scriu. Arșița se înteța, el însă stînd în soare nu transpira ca și mine. Am mai servit cite-o halbă, achitînd eu, împăcat că sunt avocat și am bani. Apoi am servit bere chiar din gîtul sticlei și urmăream domnișoarele care treceau prin vecinătate. Nicolae continua să aibă o ținută sobră, serioasă, de parcă nici nu folosea alcool. Lăsa să domine între noi niște pause lungi, pline de meditație.Deși stătea în fața mea, mi se părea că gîndurile îl poartă undeva peste dealurile Bezenilor din preajma Floreștilor, locul lui de baștină. Apoi, brusc revenind cu privirile spre mine, continua să mă frapeze cu toate cunoștințele lui în privința operei lui *Borhes, Faulkner, Moravia, Marin Sorescu, Zaharia Stancu, Iulian Nicuță*… Nu vedeam în firea lui vreun semn că suferă de o oarecare maladie. Avea caracterul omului modest, de creație, mărginit de lumea plăcerilor sale, legate de lumea estetică a cuvîntului limbii române…

După acea întîlnire, cînd ne-am despărțit în tăcere, la stația de troleibus, nu am mai avut ocazia să vorbim vreodată tet-a-tet cu el. Peste puțină vreme m-a surprins vestea că Nicolae a plecat la cele veșnice. Mi-am dat seama, îndeosebi, după ce i-am citit cartea *Inele de iarbă*, că am pierdut prematur un mare maestru al prozei noastre autohtone. Deseori mi-l imaginez aevea, cu fața obosită, ochii triști, melancolici, liniștiți, urmărindu-mă cu luare aminte din eternitate. Vroia parcă sa-mi spună ceva, dar tot ceva îl încurca și tăcerea continuă o veșnicie...

Slăbiciunea mea este că deseori prefer să mă plimb pe aleile singuratice, pline de verdeață ale cimitirului de pe strada Armenească din Chișinău. Deseori trec pe lîngă mormîntul lui Nicolae Vieru din preajma bustului de la mormîntul lui Alexe Mateevici și citesc cele încrustate în granit, care probabil sunt cuvinte extrase din propria-i opera. *„Ca să te contopești cu natura: cu apa, cu piatra, cu Pamîntul, cu ierbile, cu pomii, să fii ca și ei – veșnic."* Mai frumos ce poate fi?.. După moartea scriitorului am observat, cum… moare memoria unui artist. Extrem de rar se pomenește despre el, cu excepția unor materiale „In memoriam" prin ziare, cu ocazia vreunul jubileu… Critica noastră parcă ar fi uitat despre el cu desăvîrșire. Asemenea lucru îi așteaptă pe toți scriitorii noștri de ieri și de azi… Așa se va întîmpla și cu mine. După moarte voi fi dat uitării pentru totdeauna, căci generațiile de mîine nu vor avea nevoie de inepțiile compuse de umila mea persoană la comapartimentul paginilor literaturii autohtone din Basarabia. Dar, oare asta are vreo însemnătate în raport cu veșnicia vieții omenești? Scriitorul va rămîne în analele literaturii noastre ca un exemplu de mare măestrie. Semificativă este aprecierea criticului Mihai Cimpoi despre el: *„Nicolae Vieru este preocupat de „lumea din interior", punînd mereu în fața personajelor oglinzi. O oglindă rece, metalică, aburită apare în fața conștiinței mereu prezentată ca un mecanism „kantian", angrenînd faptele răzlețe și interconexîndu-le, clasificîndu-le, categorisindu-le, ca pe niște procese. Prozatorul conturează adevărați arbori genealogici, urmărindu-le atent ramificările și încrengăturile ce configurează generații*."

VASILE VASILACHE

(prozator, eseist şi traducător)

Orice şi oricine ar spune altceva, eu, însă am ferma convingere că dumnealui a fost şi, deocamdată rămîne cel mai inteligent, excelent stilist şi mare prozator al vremurilor noastre basarabene. Am avut fericita ocazie să-l cunosc personal. Prima noastră întîlnire a avut loc cu totul întîmplător în vara anului 1990 la el acasă, pe strada Şciusev din Chişinău. Un amic avea de rezolvat cu el o problemă care nu era legată de literatură. Maestrul începuse reparaţie capitală în casă şi amicul i-a explicat cum ar putea să o finiseze şi ce materiale ar fi bine să folosească. După ce problema a fost rezolvată, domnul Vasilache ne-a invitat să stăm la masă şi ne-a servit cu vin roşu făcut de el. Acea masă s-a întins prea mult şi, cînd ne-am pomenit tustrei cheflii, lipsit de modestie m-am recomandat cine sunt. Ilustrul scriitor nu a avut nici o reacţie faţă de mine, probabil, considerîndu-mă un meşter care îi voi ajuta să încheie acea reparaţie cronică... Seara deveni lungă, apoi scriitorul începu să ne arate cărţile din biblioteca lui împrăştiate prin casa plină de *calabalîcuri*. Într-un colţ de odaie era o masă de lucru cu un manuscris înnegrit de corectură. Vrînd să leg un capăt de vorbă m-am lăudat că, în perioada cînd eram student, i-am citit mai întîi romanul „*Povestea cu cocoşul roşu*", spunîndu-i că sunt convins că merită a fi comparat după formă şi stil cu renumitul roman al lui Gabriel Garcia Marques „*Un veac de singurătate*". Comparaţia l-a măgulit şi, deodată maestrul, netezindu-şi chelia, urmărindu-mă cu ochii lui pătrunzători şi mari, m-a întrebat plin de mirare:

– Dumneata, tinere eşti pasionat de literatură?!

La Biblioteca „Onisifor Ghibu" din Chişinău,
cu prilejul lansării cărţii lui Vasile Vâşcu „Bătălia pentru dreptate", 2004

M-am recomandat încă o dată și, tocmai după aceea mi se pare, a înțeles, că are în față un începător.

–Din cîte cunosc, romanul dumneavoastră a apărut înaintea celui semnat de Marques…

Scriitorul a zîmbit măgulit ca după o clipă să-mi vorbească serios:

– *Columbianul* este uriaș în literatură! Plus la-aceasta să nu uităm de numărul cititorilor *hispanioli* de pe glob! Cartea mea a trecut neobservată, pe cînd a lui! E una cînd un scriitor care scrie într-o limbă de maximă circulație și alta e cînd scrie într-o limbă mărginită de arcul Carpaților! E ca și cum am compara un copac singuratec și… o pădure cu o suprafață imensă…Nu trebuie să ne mire de ce Gabriel Marques a luat întîietatea! Limba spaniolă are tradiții, reprezentanți notorii recunoscuți de toată lumea, cu un areal de mare popularitate și răspîndire… Făcînd aceste afirmații, tot atunci își frămîntă fruntea, ca să mai constate o dată, măsurîndu-mă din cap pînă în picioare, întrebîndu-mă: Adică dumneata ești acela care încerci a lupta cu monumentele?! Felicitări! N-am știut...

Atunci, la despărțire, înainte de a ne schimba cu numerele de telefon, m-a invitat în alt birou de-al său și, luînd o carte mi-a dăruit-o, așternînd pe ea un autograf. Timpul trecea. Mă întîlneam cu el pe stradă, îndeosebi în regiunea *Casei Presei*, pe la redacții. Mă cunoștea deja și eu veneam în întîmpinarea lui. Îmi surîdea și, strîngîndu-mi mîna, o dată îmi spuse că eu am un mers *haiducesc*! Nu știu ce avu în vedere, deoarece se străduia să însăilăm o altă temă de discuție.

După ce publicasem în ziarul *Țara*, organ de presă al Frontului popular din Moldova materialul despre *A.S.Pușkin*, după ce Moscova reacționase cu replici dure în ziarele *Izvestia* și *Literaturnaia Rossia*, el a dorit să discute cu mine la modul serios…

– Psihologie imperialistă de mîndrie chiar și pentru genii lor! Pare-mi-se că latinii au o maximă care spune: „Păzește-ne, Doamne, de genii!" Tînărul Alexandr Puskin, cînd a fost *surghiunit* la noi, de asemenea avea mentalitate imperială. Rușilor în sînge, odată cu laptele mamei, le este insuflată mentalitatea imperială! De cîte ori sute de popoare le-au întins o mînă de ajutor și i-au salvat de la la invazii. Dar, ei, de cum se întăresc, iar încep să sară la bătaie! Popor care provine din stepă nomadă, n-ai ce le face! Pentru Pușkin *moldovenii* erau priviți ca oameni de mîna a doua și mai mult nimic. Noi pe atunci nu aveam cu ce să ne lăudăm în Europa. Nu aveam oameni de cultură să-i cunoască lumea, n-aveam decît doar tradiții, datini trainice, folclor… Mă întrebai de ce nu te susțin alți scriitori în părerile tale față de opera șovină pe alocuri a lui Pușkin?! Și tot el a răspuns cu voce liniștită, aprinzîndui-și țigara: Nu te-au înteresat! Ba, nu-i așa… Fiecare dintre scriitorii noștri consacrați, visează să-și vadă publicată vreo carte în traducere la Moscova, deoarece apărînd în Rusia cu o carte devii cunoscut în lumea toată, prin intermediul limbii ruse! Pe de asupra obții bani și, fiecare avînd familie, copii, gospodărie... Dumneata crezi altfel?..

Prozatorul avea o vorbă calculată, fiecare cuvînt era rostit clar, convingător și corect. Era o plăcere să-l asculți, de parcă mai mult cînta cu vorbele decît le rostea…

Odată, în timpul unei discuţii, de noi s-a apropiat o femeie, şi a cerut de la el numărul de telefon, motivînd că vrea să-i telefoneze deseară, fiindcă are ceva să-i spună. Maestrul, fără şovăire, i-a semnat pe o carte numărul şi femeia a plecat. Îndepărtîndu-se de noi maestrul, m-a surprins, zicînd:

– Interesant! Am vorbit cu ea, dar nu stiu nici cum se numeşte şi nici cine este...

La orice despărţire, el îmi dădea de ştire: dacă voi trece prin vecinătatea casei lui, numaidecît să-i fac o vizită. Îmi spuse că ar vrea să vin la el ca să-l ajut a săpa în grădina. Avea lîngă casă un lot mic şi se mîndrea cu el. Am fost într-o zi, la insistenţa lui, şi mi-a cerut o consultaţie juridică. După ce am dezlegat problema, la finele discuţiei i-am zis că intenţionez să scriu despre el. Voi scrie amintiri despre întîlnirile noastre! Discreţia mea l-a făcut să rîdă, să exclame: „Aoleu!".

Peste o vreme finisase reparaţia. M-a invitat să admir locuinţa bine amenajată, pestetot domnea luxul cu mobilier nou. Era singur, mi se păru obosit. M-am aşezat pe divanul din faţa lui şi mi s-a destăinuit că odinioară a finisat lecturarea unui articol despre cultul personalitatii care îşi are proveniența în stepele Rusiei, unde s-au cultivat alde Stalin, Brejnev, Hruşciov şi alţi bandiţi. Morbul dictatorilor politici s-a răspîndit în Republica Zair din Africa, în persoana lui *Mobutu Sesesecu*...

– Cel mai important lucru pentru un scriitor, băiete, a indicat el, este nu atît citirea cărţilor cît… recitirea lor!

Pornind de la această afirmaţie, scriitorul mi-a vorbit despre viaţa lui din trecut. Ascultîndu-l, am aflat, ca înainte de războiul din 1941, a învăţat la şcoala primară din satul de baştină Unţeşti din părţile Unghenilor. Apoi şi-a urmat studiile la un liceu din Iaşi unde a avut loc şi debutul lui literar. Abia împlinise 14 ani. Într-o gazetă de perete a publicat cîteva poezii care i-au impresionat pe profesori şi camarazii lui… A urmat războiul cu multă mizerie şi sărăcie. Părinţii au murit de tineri... După razboi, abia atingînd majoratul, a început sa lucreze *învăţător.* Se căsători, construise casă la sat, avea déjà trei copii. Niciodată n-a visat să devină scriitor. Şi iată că odată, absolut întîmplător, la o chemare sufletească, fără a putea nici la această vîrstă să dea explicaţii clare, s-a adresat la revista *Cultura* de la Chişinău cu nişte articole în care trata nişte probleme legate de pedagogie. Era pe la mijlocul anilor '50 ai secolului XX. Le-a scris într-o doară şi, curînd, spre surprinderea lui articolele au fost publicate. Curînd a fost surprins de un sunet telefonic al unui oarecare Cotlear, demnitar de la Comitetul central al partidului comunist din Moldova, care supraveghea sectorul presei. Acel *tovarăş* fără echivoc, i-a propus să se mute cu traiul la Chişinău şi să muncească la o gazetă. Fără a sta mult pe gînduri a căzut de acord. Aşa a început activitatea lui ziaristică. Persoane cu stagiu vechi de la ziarul comuniştilor de atunci, care purta numele de *Moldova socialistă,* se uitau chiorîş, cu invidie la el, deoarece la prima etapă el nu prea făcea faţă lucrurilor. A intrat în ritm abia după vreo 6 luni. Se molipsise de scris. Lucra zi şi noapte asupra cuvîntului, frazei şi, cînd publică o povestire la revista pentru copii *Scînteia Leninistă,* s-a învrednicit de un premiu şi a adus acasă, în familie, un onorariu bunicel la acea vreme. După aceea şi-a făcut socoteală că este un scriitor consacrat şi dacă ar scrie şi ar publi-

ca în fiecare săptămînă cîte-o povestire ar fi în stare să hrănească familia numeroasă. Într-o bună zi se prezentă în biroul redactorului-şef *Petrea Cruceniuc* cu cererea de a se concedia de la ziar, în scopul de a se ocupa numai cu literatura… „Ehe-e! îi reproşă atunci redactorul-poet, originar din Transnistria, cu vorba lui piţigăiată. Dacă dumneata te *uvolneşti* – eu dau *rasporojenie* să-ţi ieie înapoi *cvartira*... Nu te gîndi, tovarăşe Vasilache că, dacă te-au publicat la *Scînteia Leninistă,* o să te mai publici şi după asta!"

– Cu tot pericolul şi ameninţarea făcută, continuă scriitorul, am mai făcut o dată socoteală şi am depus cererea de concediere. Atunci am împrumutat bani de la un prieten ca să am în prima perioadă de şomer şi am plecat la ţară, la socri ca să lucrez. Într-o lună de creaţie am reuşit să scriu şase povestiri. Plin de elan, entuziasmat, şi optimist am revenit la Chişinău, şi mi-am prezentat povestirile la „Octombrie" (ulterior revista „Nistru", apoi „Basarabia"), convins că voi fi publicat. Însă redactorul-şef de atunci, poetul *Bogdan Istru,* a citit cele scrise de mine, apoi a dat mîinile în părţi a pagubă! A spus că scrierile mele parcă-s bune, dar nu le poate publica. De ce? Nu mi-a dat explicaţie! Acele povestiri le-a citit mai apoi şi Igor Creţu care lucra la editură şi le-a facut negre de corecutră, spunînd la fel că povestirile sunt bune, însă… nu le poate publica... Anticipînd evenimentele, peste ani toate acele şase povestiri au fost editate şi reeditate în multe ediţii. După zile de sărăcie, mizerie şi zbucium, deoarece nu munceam nicăieri, am înţeles că *Petrea Cruceniuc* a fost ferm în promisiunile lui de a-mi stopa publicarea... Am fost nevoit să revin iarăşi la salahoria de la ziar dar nu am avut nici o pică pe poetul Petrea Cruceniuc – deoarece dumnealui, prin birocraţia sa, mi-a făcut un serviciu bun…

– Ce înseamnă, rolul unui redactor în viaţa unui manuscris? l-am întrebat plin de naivitate...

– Un scriitor trebuie să aibă noroc de un redactor. Totdeauna cînd scrii, printre rînduri mai ramîn unele gînduri nespuse. Un redactor priceput contribuie la îmbogăţirea textului, îndeosebi la primele cărţi ale scriitorului...În viaţă nu prea am avut nevoie de redactori, stilişti, deoarece, la perioada de început mă formasem ca redactor la ziar, avînd pregătirea lingvistică de la Iaşi...

–Cine v-au fost prieteni dintre scriitori?

– Ion Druţă. Dar ne-am certat de la o femeie... El a avut-o în inimă, iar eu – în pat!.. Dacă e să vorbim serios, l-am stimat şi m-am închinat în faţa scrisului său. *Ion Druţă este ultimul reprezentant al descrierii ţăranului patriarhal din Basarabia*. A scris şi scrie frumos, talentat, el creşte şi se dezvoltă singur, nu are nevoie de susţinerea cuiva! Deaceea el este aşa cum este! Dînsul m-a prezentat pe timpuri la editura de la Moscova cu opera mea „*Povestea cu cocoşul roşu*", care a suportat acolo cîteva ediţii. La Chişinău, redactorul *Gheorghe Gheorghiu* – scriitor veleitar tipic – a zis ca pe mine mă publică la Moscova, numai datorită faptului că *tăburcesc* ruşilor sticle cu samogon şi damigene cu vin...Consider că publicarea mea acolo a avut loc doar datorită factorului politic din URSS la acel moment. E vorba de *dezgheţul hruşciovist*. Atunci s-au publicat o parte din operele lui *Alexandr Soljeniţin, Tvardovski, Constantin Simo-*

nov... „Povestea" mea a trecut aproape neobservată pe fonul acelor cărţi masive ale ruşilor democraţi... Ceea ce nu pot spune mai apoi, pe timpul lui *Leonid Brejnev*, din cauza vigilenţei lui *Ivan Bodiul*, mai că nu am fost declarat duşman al poporului, iar, *„Povestea cu cocoşul roşu"* scoasă din uz şi interzisă o perioadă.

O temă aparte a discuţiei noastre au fost amintirile lui despre scriitorul *George Meniuc*, pe care l-a adorat ca talent literar şi nicidecum pentru calităţile lui omeneşti. Îl condamna că odată, împreună cu soţia aceluia Lidia Mişcenco, l-au implicat într-un litigiul pe marginea unui scenariu de la studioul *„Moldova- film"*, fiind vorba de ecranizarea romanului *„Pelinul – iarba vaduvei"*. Vasile Vasilache a fost categoric împotriva ecranizări acelei opere slabe şi soţul ei G. Meniuc l-a dat în judecată, din partea soţiei, învinuindu-l că are tendinţa de… acapare a bunului străin! Din acest motiv, au rămas certaţi pînă la finele vieţii... Nu aveam cunoştinţă de cauză la ce se referea maestrul şi ne-am despărţit pentru a continua discuţia cu altă ocazie.

Precum am mai menţionat, scriitorul mă invita deseori la el. Fie pentru a-i oferi vreo consultaţie şi ne despărţeam repede, fie că aveam discuţii mai consistente. Odată în discuţia noastră, s-a implicat soţia maestrului – o femeie tînără, în comparaţie cu el. Era cam de o vîrstă cu mine. Vorbea cu accent rusesc, dar corect în română. Era ospitalieră. Ne-a servit cu ceai, covrigei şi s-a alăturat în discuţie. Maestrul a spus că soţia (pare-mi-se că se numea Maria) îl ajută în toate – mai ales la taparea manuscriselor. (Mi-am amintit de replica lui Ion Druţă, care mi-a spus atunci la Moscova, referindu-se la V.Vasilache: „A-ţi permite să ai soţie tînără la bătrîneţe – este un mare confort!" avea dreptate. Nu m-am gîndit vreodată că voi simţi această povară pe propria mea piele pînă nu m-am ciocnit personal, dar asta e o altă temă de discuţie.).

Spre sfîrşitul acelei discuţii mi s-a creat impresia că maestrul are în caracterul său tendinţa spre bîrfeli şi intrigi–caracteristică oamenilor de creaţie. Mi-a spus multe şi mărunte, simţindu-se cam nestăpînit în aprecieri: cutare e o *puşlama*, cutare e *un idiot* ş.a.m.d. Am pierdut şi eu simţul stăpînirii, permiţîndu-mi deodată să-l întreb netacticos, dacă nu cumva în vinele lui curge sînge de ţigan. E ştiut că maestrul avea o piele smolită. (M-am condus, amintindu-mi că Alexandru Cosmescu odată a spus că Vasilache este de etnie romă). Ascultîndu-mi întrebarea, maestrul a negat cu promtitudine faptul, menţionînd că neam din neamul lui nu a fost ţigan! Nu ştiu cum dar şi azi regret obrăznicia de care am dat dovadă faţă de scriitor cu întrebarea lipsită de tact.

Deseori ne mai întîlneam în stradă. Îmi vorbea despre multe fiind un companion de discuţie interesant. Totdeauna avea punctul lui de vedere, găselniţele şi analizele lui la fiece eveniment politic,social care se petrecea în societate. Publicîndu-mi cartea cu titlul intrigant *„O femeie îşi caută... pantalonii"* am mers la el acasă şi i-am dăruit un exemplar cu dedicaţie. Era o zi de primăvara, cu mult soare. Via înverzise şi struguri mari formaţi spînzurau pe ciorchini. L-a uimit titlul cărţii mele şi a promis c-o să citească *năzdrăvăniile mele*, cum s-a exprimat el şi o să-şi spună parerile. Dar timpul trecea, mă întîlneam cu el pe stradă, dar nu auzeam de la el nici o scamă de critică pe

marginea cărţii mele. Mi se crease impresia că nu a citit-o şi stă aruncată undeva în vraful de cărţi la el în casă. Asta mă făcea să vred că „*O femeie îşi caută... pantalonii*" a constituit mai mult decît un eşec, dar nu puteam schimba nimic. Vasilache nu a dori vreodată să se exprime pe maginea celor scrise de mine. Pe el îl frapa doar noutatea că sunt un tată a mai multor copii şi, că l-am depăşit pe el în această privinţă.

– Eu am indraznit să am patru, mi-a zis într-o zi. Tu eşti mai bogat decît mine…

La finele mileniului doi, prin luna decembrie 1999 l-am intîlnit pe pragul Casei Uniunii Scriitorilor bine dispus, avea căciulă brumărie, îmbrăcat în pardesiu de culoare cărămizie. Cînd a dat cu ochii de mine se însenină şi, mi-a dat de înţeles că are poftă de discuţie. L-am întrebat dacă nu simte cum vine bătrîneţea, inevitabilă la fiecare om, la care el mi-a răspuns:

– Nu simt nici un fel de bătrîneţe, deşi mă apropii de cifra 80! Din contra. Revin cu toată seriozitatea la slăbiciunile mele adolescentine, m-a uimit el nestingherit cu această afirmaţie. Sunt îndrăgostit! Pot vorbi deschis... Am la inimă o floricică de fetiţă, care abia a împlinit 19 ani! Ea mă acceptă! Nu ia în calcul vîrsta mea şi mi-a zis dăunăzi: „Dă-i dracului pe-aceşti tineri! Ei se gîndesc numai la un lucru, pe cînd, de la tine, dragule, am ce lua, am ce învăţa… „Domnişoara care e deşteaptă foc mă ascultă tot ce o învăţ. E încă şcolăriţă… Asa că, la anii tăi, Borea, n-ai ce te complexa în faţa femeilor! Viaţa noastră zilnic ne aduce comori, miracole. La moarte mă gindesc doar cînd sunt obosit, epuizat. Asemenea stări acum le am foarte rar, aproape deloc…

Noutatea m-a şocat şi eram convins că scriitorul nu glumeşte. Deseori discutam cu el şi despre faptul cum a tradus cartea mea preferată scrisă de J. Haşec „*Peripeţiile bravuilui soldat Şveik*". Am citit şi citesc cu deosebită plăcere traducerea făcută de Vasile Vasilache, care consider că are multe tangenţe cu umorul nostru românesc. Mă bucuram şi l-am felcitat cînd a fost reeditată această capodoperă tradusă de el la editura „Litera" din Chişinău.

În ultimii ani, pe faţa maestrului deja se observa o pata cafenie, precum o au oamenii în vîrstă, dar dinţii lui puternici şi albi, îl prezentau încă un bărbat plin de energie, curajos şi dornic de viaţă. În luna aprilie 2003 m-am întîlnit cu el de două ori. Prima dată în timpul lansării cărţii semnate de Vasile Vîşcu „*Bătălia pentru demnitate*", care a avut loc în incinta bibliotecii *Onisifor Ghibu*. Prozatorul în acea seară a luat cuvîntul prezentîndu-l pe Vasile Vîşcu *martir al neamului*. Am stat în prezidiu, alături şi cu această ocazie în arhiva de familie păstrez o memorabilă fotografie. Peste cîteva zile ne-am revăzut la Casa Uniunii Scriitorilor, în cadrul şedinţei Fondului literar. El m-a propus ca să fiu ales în calitate de membru al Consiliului.

–Este unicul nostru jurist, şi credem că va face treabă, m-a recomandat maestrul.

Şi Vitalie Ciobanu, acest om al cărţilor, inteligent şi adevărat intelectual, m-a notat într-o condică şi am fost ales prin vot direct, nimeni măcar să fi avut vreo obiecţie oarecare.

Ultima noastră întîlnire s-a petrecut în cadrul ceremoniei de dezvelire a plăcii comemorative de la Biblioteca *Iţic Mangher* a scriitorului evreu *Ihil Şraibman*. Avea o

înfăţişare de om necăjit, tras la faţă. Mi-a mărturisit că…l-a părăsit soţia. A plecat de la el, pare-mi-se în Canada. Atunci a menţionat că pentru un bărbat care iubeşte, este o adevărată problemă în relaţia cu femeile cu o *uriaşă distanţă de vîrstă*…M-a invitat cu prima ocazie să trec pe la el, la domiciliu, fiindcă are ce să-mi spună în privinţa mariajului dintre o femeie şi un bărbat cu diferenţă mare de vîrstă… Aveam impresia că această lovitură era mortală pentru el, deoarece iubea mult femeia ceea… Amărît, el atunci, la acea ceremonie, a luat cuvîntul, vorbind înflăcărat despre Ihil Şraibman, opera aceluia, fiindcă îl cunoscuse. Respectiva întîlnire a fost larg oglindită de mass media precum şi prin publicarea unui număr întreg al ziarului „Evreiskoie mesteciko" al cărui redactor - şef a fost *Ilia Mariaş.* Dacă nu mă înşeală memoria evenimentul s-a petrecut în anul 2007. Apoi am aflat că maestrul s-a îmbolnăvit…

În noaptea de 7 spre 8 iulie 2008 a murit acasă prin somn, medicii constatînd că i s-a oprit inima. A avut o moarte uşoară scriitorul, care a trăit modest şi a fost înmormîntat la fel de modest, fără cortegiu pompos, aşa cum sunt petrecuţi în ultimul drum marii scriitori. Vasile Vasilache ne-a lăsat o moştenire literară bogată, plină de originalitate. Nu era o fire băgăreaţă, luptător după lauri. A fost un adevărat salahor al scrisului, amintidu-mi mai multe detalii şi crîmpee despre momentele petrecute cu el împreună în convorbiri solitare. În amintirea lui, fire onestă de condrean, am inclus o nuvelă publicată în cartea mea *Păsări uitate în zbor*. E tot ce am putut face pentru acest mare Scriitor, demn de a înfrunta cu opera sa interesul jenerațiilor viitoare.

MARIA BIEȘU

Prin anul 1992, în toiul invaziei de ocupație a trupelor ruse în Transnistria, cînd începusem a participa la emisiunea „Telematinal" în calitate de consultant juridic, am avut fericita ocazie să o întîlnesc pe platourile de filmare pe marea noastră cîntăreaţă Maria Bieşu şi, chiar să dialoghez cu ea. Nu-mi venea să cred că stau în faţa *Primadonei operei noastre* , care apărea pe culuarele TVM, îmbrăcată în rochie largă bogată în culori, pe cap cu o broboadă înflorată, cu marginile aruncate peste umere. Era veselă, ne zîmbea şi intra cu plăcere în discuţii. Mi s-a creat impresia, că, deşi era o personalitate apreciată de toată lumea operei, se purta modest, sincer şi, spre uimirea mea, a fost de acord cu afirmaţiile tuturora că la Nistru s-a declanşat o adevărată invazie rusească. M-a uimit această destăinuire a ei, ştiind că cele mai mari scene ale Rusiei au aplaudat-o şi au promovat-o decenii întregi. Odată am avut ocazia să stăm la o discuţie de suflet şi o ascultam cum vorbea cu multă durere despre tinerii noştri care luptă cu

militarii ruşi, ucraineni, cu cazacii şi cad răpuşi de gloanţele invadatorilor ca stelele în noapte. Era de acord că la Moscova, precum şi pe toate întinsurile Rusiei, are o mulţime de admiratori, buni prieteni, dar care faţă de războiul declanşat de ruşi, ei nu doresc să ia o atitudine clară de condamnare. Artista venise la emisiune pentru a interpreta una din ariile lui Şubert, pare-se *Ave, Maria*! A realizat o interpretare de excepţie, dar, după ce coborî de pe platou şi continuă discuţia cu mine, folosea un limbaj românesc cu multe dialecte de la Căuşeni pe care dînsa părea că nu le observă, ba chiar se complăcea folosind acel vocabular de-acasă, din Volintirii ei. Aşa se exprima şi la emisiunile televizate cînd era intervievată. Cu toate-acestea, vocea ei era divină, o sfinţea şi eram gata cu toţii să i le iertăm pe toate! Cînta dumnezeieşte, cu dar de la Dumnezeu, putea chiar să bocească cu mult mai frumos, decît să poarte o convorbire… Pe faţa ei puteai citi bunătate şi mereu întreba cînd de unul cînd de altul ca să-i explice de ce ruşii îşi făceau de cap atunci, în 1992, la Tighina şi în Transnistria, omorînd oameni; de ce propaganda de la Moscova atît de groaznic minte lumea întreagă că acolo există conflict interetnic!? Fiind o femeie cu intuiţie puternică, cu intelect original, înţelegea adevărata situaţie şi era şocată. Continua neostoită să întrebe şi de mine, ca jurist, cum de Rusia, care trîmbiţase atîţea ani despre prietenia popoarelor, despre fratele mai mare, în acele luni, aducea atîta prăpăd şi nenorocire asupra Moldovei… Îi lămuream cu sîrguinţă aşa cum înţelegeam eu lucrurile şi ea tot clătina din cap a nenorocire, mereu repetînd:

– E straşnic ce se face, domnu Druţă! E straşnic!..

După acele participări la emisiunile televizate nu m-am văzut cu Maria Bieşu mulţi ani. Abia în anul 1997, aflîndu-mă la o nuntă a prietenilor mei, pe terasa unei cafenele de pe strada *Dumitru Râşcanu* din Chişinău, în toiul acelei veselii, deodata în mijlocul nuntaşilor a apărut o grupă de coriste, care cîntau diferite melodii, precum şi cîntece bisericeşti. Înţelesesem că acele cîntăreţe au venit s-o veselească pe mireasă, care era o colegă de a lor…M-a mirat că celebra artistă cîntă în componenţa unui cor amator. Era îmbrăcată deosebit de bogat cu aceeaşi broboadă albă, înflorată, aruncată pe umeri. Deşi atunci mi s-a făcut impresia că este şi mai fermcătoare, avînd un colorit de ţărăncuţă pusă pe veselie! În pauză m-am apropiat de ea, am încercat să-i amintesc de unde ne cunoaştem, dar ea mi-a dat de înţelesc că nu e locul de amintiri, fiindcă trebuie să se concentreze, de rînd cu celelalte fete, care se aflau la datorie… Doar cînd se termină nunta şi lumea începu să se împrăştie , ea s-a apropiat de mine zicîndu-mi:

–Va da Domnul şi o să fim sănătoşi, numaidecît o să ne întîlnim… Să ştii că i-am cunoscut şi-i cunosc pe mulţi cîntăreţi din lume! Mai ales din Rusia. Acum nu prea am timp, dar cînd o să ai posibilitate găseşte-mă.

Dumnezeu a vrut ca noi să nu ne mai întîlnim în mod privat niciodată. Continuam să-i admir harul dat de Cel de Sus, care a inzestrat-o cu un talent enorm. Urmăream cum deseori presa de la noi încerca s-o dea la socoteală pentru vorba piţigăiată, plină de greşeli pe care o folosea în adresare, dar se vede că ea nu prea

reacţiona la toate criticile. În presa noastră Grig. Vieru, N.Dabija, Gheorghe Vodă şi alţii îi luau apărarea, motivînd cititorii să meargă la concertele ei, decît să-i analizeze gafele comise în exprimare. Consideram că intelectualii noştri au procedat corect în privinţa ei, fiindcă, precum am afirmat, vocea ei divină acoperea toate lacunele. Ochii ei totdeauna ne-au privit din înaltul scenei, ducîndu-ne faima în lumea întreagă şi fie ca străinii să nu ştie de greşelile lingvistice comise în exprimarea ei în română...

Regret mult şi azi că nu am găsit-o în decursul anilor pentru a o intervieva, cunoscînd că are şi ea probleme de sănătate, că a fost multă vreme bolnavă şi s-a luptat cu viaţa. Ultima întîlnire cu ea am avut-o în calitate de spectator la Sala cu Orgă din Chişinău. Împreună cu fiica Nelly am participat la un concert de gală unde cîntăreaţa a cîntat iarăşi piese pe muzica lui Şubert. Nu ţin minte în ce an a fost, dar era luna noiembrie, afară domnea un aer auster, frunzele învălurau oraşul. Primadona apăru pe scenă puternică, surprinzătoare. Avea pe faţă ochelarii cenuşii de o mărime enormă dar în interpretarea pieselor era parcă mai feminină. La fel era îmbrăcată într-o rochie scumpă, lungă, ca pentru concerte de gală. Apoi a cîntat un fragment din opera *Norma* şi toată sala s-a ridicat în picioare şi o apaludau cu veneraţie, de parcă descoperiseră, în acea clipă, o adevărată minune a pămîntului. Interpretarea, muzica şubertiană, ale altor autori te cutremura. Fiica Nelly, care anterior nu fusese niciodată la astfel de concerte, lăcrima de fericire...M-am pomenit şi eu fericit, că am prilejul să cunosc asemenea talente, personalităţi de valoare, care au îmbogăţit epoca. Sunt mîndru şi azi că am trăit într-o vreme cu ea şi am avut prilejul, personal s-o cunosc... Am mai întîlnit-o după aceea încă de vreo două ori pe stradă. Parcă vroiam să mă apropii de ea, să mă recomand, să discut, dar ştiam precis că nu mă mai ţine minte şi nu aveam o pregătire despre ce aş fi putut lega o discuţie.... Eram cu mult mai tînăr decît ea şi o priveam din depărtare creîndu-mi-se impresia că are mîndrie, destoinicie sacră pentru lucrul ce l-a făcut şi încă îl mai poate face. Speram că va trăi mult şi, nu o dată o să am prilejul să mai tăifăsuiesc cu ea. Eram sigur că toate cîte m-ar interesa le voi putea de afla la ea puţin mai tîrziu. Dar, cu multă părere de rău, vreau să constat că este doar vina mea, că nu am putut să aflu mai multe despre ea, şi din viaţa ei frumoasă care a avut să se curme în ziua de 16 mai 2012. În acea zi neagră, Primadona pămîntului nostru multpătimit al Basarabiei, a trecut la cele veşnice. În sicriu a fost îmbrăcată în haine naţionale, fapt ce demonstra încă o dată în plus că a fost o mare artistă, mare patrioată a micii ei Patrii, de unde a zburat în toată lumea deseori să frapeze milioane de spectatori. Sunt sigur că după moartea ei şi, în veacurile ce vor urma, slava ei se va re-valoriza incontinuu şi noi şi alte generaţii viitoare vor trăi şi o vor pomeni-o nu numai cînd o să ne apropiem cu pietate de monumentul de la mormîntul ei de pe strada Armenească ci şi cînd ne vom aminti de talentul ei inconfundabil şi fermecător.

ION CONSTANTIN CIOBANU

(prozator, publicist)

E scriitorul, căruia totdeauna îi ziceam, precum îl poreclea uşor toată lumea intelectuială de la Chişinău – *„I. Ka" Ciobanu*. Fiind student, pe timpurile cînd făceam primele încercări literare, am indraznit să-i trimit prin poştă la domiciliu o poezie şi o nuvelă cerîndu-i un sfat. Trimisesem coletul într-o doară fiind sigur că nu voi primi nici un răspuns, dar, spre marea mea mirare, curînd am fost surpins de o noutate de acasă. Vorba e că indicasem adresa de la Ineasca şi tata a fost plăcut surprins de mesajul trimis de recunoscutul nostru pămîntean… Scriitorul îmi analizase cu lux de amănunte atît nuvela cît şi poezia, din care am înţeles că nu i-au produs impresii pozitive şi că ele nu sunt demne de a vedea lumina tiparului. Pe lîngă toate mi-a mai indicat, fără ocolişuri, că eu, tînăr condeier, cu intenţii serioase de a deveni scriitor, deocamdată din cele primite, manifest o mare lipsă de pregătire, şi trebuie să mai lucrez fundamental, lecturînd, lecturînd,lecturînd pentru a înţelege cum se creează o operă literară. Nu s-a păstrat acea scrisoare pentru a reproduce cu exactitate conţinutul ei. Bănuiesc şi azi că acea epistolă s-a pierdut undeva prin podul casei de la Inești. Regret că nu s-a păstrat acel document important. Vreau să dau un sfat generaţiilor tinere, dacă au un document de felul acesta, să se străduie să-l păstreze, fiindcă ajută foarte mult la studierea procesului de creaţie. Cu atît mai mult, că maestrul, de cînd începusem mai insistent să mă public în periodica de la Chişinău, mereu se interesa de numele meu şi, precum am aflat de la alţii, se bucura că-i sunt pămîntean, fiindcă satul meu se mărgineşte printr-o fîşie de pădure de satul Budăi. De la acea tentativa de a contacta cu maestrul a trecut vreme multa. Primul prilej de a ne cunoaşte personal l-am avut în iarna anului 1985, cînd, sfătuit de către redutabilul meu pedagog, Alexandru Cosmescu, m-am dus la el acasă, ca să-i prezint manuscrisul primei mele carţii *„La Ineasca".*Am fost primit cu amabilitate în apartamentul lui din blocul de pe bulevardul Ştefan cel Mare şi Sfînt din Chişinău. M-a întîlnit cu multă amabilitate şi se bucura împreună cu mine că afară era o iarnă frumoasă cu ninsoare multă şi lină. În apartamentul lui era cam răcoare. M-a salutat soţia sa *Ariadna Şalari*, prozatoare talentată de altfel, şi mi-a spus ca este bucuroasă că urmăreşte şi acceptă publicistica mea. Mi-a urat la mai mult şi la mai mare. Scriitorul a luat manuscrisul şi mi-a promis c-o să-l citească neapărat, cu multă atenţie. Peste o vreme iar ne-am întîlnit din nou la el acasă. M-a convins că a citit manuscrisul cu multă atenţie şi mi-a făcut deosebit de multe note critice, dar, în cele din umră, m-a bucurat, anunţîndumă că merit recomandarea din partea lui la Editură pentru a fi publicată cartea. Dar mi-a pus condiţia ca toate obiecţiile, doleanţele lui să fie luate în seamă. În afară de aceasta avea deja pregătită o referinţă cu o recomandare scrisă care susţinea manuscrisul meu… Peste cîteva luni la Uniunea Scriitorilor a avut loc discuţia manuscrisului

primei mele cărţi, procedură care în perioada sovieticilor era obligatorie pentru un scriitor debutant. Acea recenzie am citit-o cu multă mîndrie părinţilor mei, la Ineşti, amintindu-le întruna că este semnată de chiar însăşi I.C.Ciobanu, care e pămînteanul nostru! În acea recenzie se vorbea despre unele observaţii neînsemnate, dar erau şi propoziţii elogioase, menţionînd că a observat fraze şi cuvinte neaoşe, localisme reuşite! Nu-i plăcea doar unele nume ale personagelor mele, precum erau ca „Isidor Buhu", „Nichita Ţurluiac" etc...

Nu-mi amintesc dacă scriitorul a participat nemijlocit la masa rotundă cînd s-a discutat manuscrisul primei mele cărţi la Uniunea Scriitorilor. Cert este că, împreună cu recenzia lui, consiliul a decis să aprobe manuscrisul şi cartea mea a apărut, fiind intitulată *La Ineasca*. Tot în anul debutului meu editorial, maestrul m-a frapat prin curajul lui civic care l-a avut în tîmpul istoricei convocări a legislativului de la Chişinău când a fost decretată limba română drept limbă de Stat şi aprobată grafia latină. Cred că votul lui I.C.Ciobanu a fost decisiv şi este regretabil că în present nu-şi aminteşte de el aproape nimeni. Păcat!

De la debutul meu literar în 1989 au trecut mulţi ani. Odata cu apariţia cărţii mele cu titlul intrigant *O femeie işi caută ...Pantalonii,* i-am telefonat acasa, intr-o zi de vara, şi l-am rugat să ne întîlnim în parcul central, pentru a-i dona un exemplar. Convins că fac un lucru folositor l-am aşteptat pe maestru să vină cu pasul lui domol, bătrânesc, cu ochelari pe nas şi îmbrăcat nespus de modest în parcul central, pe o bancă din spatele monumentului lui Ştefan cel Mare. Venind la locul întîlnirii m-au uimit ochelarii lui care aveau lentile groase. Erau nişte ochelari ieftini, legaţi cu o bucată de gumă albă, trecută după urechi. M-am cam jenat, că în faţă îl am pe renumitul autor al operelor incluse în programele şcolare, dar care trăieşte într-o sărăcie lucie! Odihnindu-se puţin alături de mine, sprijinit în cîrjă, scriitorul s-a plîns nestingherit de mizeria în care a nimerit. Zicea obijduit că a muncit o viaţă, a adunat bănuţ cu bănuţ, dar din cauza inflaţiei şi destrămării URSS-ului a rămas aproape lefter, cu o pensie mizerabilă, care n-o primeşte la timp! Apoi s-a plîns de sănătate, dîndu-mi clar de înţeles că nu-i este deloc uşor lui, unui om în etate de aproape 70 de ani!.. Simţeam că mă sufoc să ascult acele cuvinte, pe timpul cînd la preşedinţia RM era *specialistul în domeniul zîmbetului* –Petru Lucinschi!.. Am îndrăznit să discut cu el despre literatură, întrebîndu-l care este la părerea lui responsabilitatea scriitorului?

– Cuvîntul uneori e mai dur şi mai puternic decît sabia, iar…el chibzui îndelung, ca un ţăran de la sat, apoi făcu o concluzie*: Talentul omului de artă constă în faptul ca el să aiba talentul să-şi disciplineze acest… talent!,* am auzit de la el aceasta frază, după care dînsul a continuat meditînd: Mulţi dintre scriitorii noştri sunt talentaţi, dar şi l-au irtosit în beţii, petreceri, alte slăbiciuni, uitînd de munca la masa de scris. Adu-ţi aminte de *Fiodor Ponomari, Ion Gheorghiţă, chiar şi Emilian Bucov…*

N-am vrut să-l amărăsc, ca să-i spun că nu-mi amintesc de aceste personalităţi, deoarece pe unii dintre ei nu i-am apucat în viaţă la Chişinău, din simplul motiv că sunt cu mult mai în vîrstă decît mine. În acea convorbire, am aflat mai multe file din

biografia lui și în fața ochilor vedeam colinele verzi, împădurite ale locurilor natale, pitoreasca așezare a *Budăilor*, unde mergeam frecvent în copilărie, fiindcă acolo locuiau o sumedenie de rude apropiate, printre care fratele și sora mamei, precum și sora lui tata, iar pe de asupra mai aveam și o sumedenie de verișori și verișoare. Scriitorul îmi povesti despre tradițiile vechi pe care le-a apucat dînsul în copilăria sa, cum a suportat războiul, foamea, deportările, cum a muncit în organele comsomoliste la Telenești și Chișinău. Vorba lui era așezată, tipică de țăran codrean, care a trecut prin viață anevoioasă, care l-a făcut să fie sincer cu sine, cu lumea din jur. În mărturisirile lui nimic nu-și putea pus la îndoială. A trecut mult timp de la acea întîlnire și nu-mi amintesc amănuntele la care se referise dumnealui atunci, dar țin minte că am trăit o sărbătoare de suflet, fiindcă ne înțelegeam destul de bine. I.C. Ciobanu era de o cultură incomensurabilă, era un bun cunoscător al literaturii naționale și universle, îmi numea autori și titluri de cărți din care de-a lungul vieții, desprinsese înțelepciune; îmi povestea despre perioada petrecută la învățătură în Institutul unional de literatură *Maxim Gorki* din Moscova unde a învățat împreună cu Ion Druță și alți tineri din timpul tinereții lui. Obosea povestind captivant, răsufla greu și aveam impresia că îl văd pentru ultima oară. În ochii lui nu se citea pesimism, decît doar suferință din cauza bolilor. Îi părea bine că l-am invitat la discuție și îmi dădea de înțeles că m-am decis să merg pe un drum anevoios din toate punctele de vedere: responsabilitate pentru cuvîntul scris, pe care, zicea el, îl vor aprecia generațiile de azi, poate și cele de mâine și cu această meserie nu e de jucat. În cele din urmă, nitam nisam, mi-a declarat că…nu are frică de moarte și, mîine sau poimîine, este natural o va întîlni ca orice țăran de la Budăi și va pleca cu destoinicie spre lumea celor drepți. Regreta că are mai multe cărți scrise și nu va izbuti să le publice din cauza sărăciei și le va lăsa ca să se „odihnească" în manuscrise înfundate undeva prin sertarele mesei. M-a surprins cînd a înșirat mai tot ce am scris și publicat eu, dar nu prea era mulțumit de rezultatele mele obținute... Adică mi-a lăsat reserve, amintindu-mi că sunt abia la început de cale și această cale scriitoricească, din păcate, nu se sfîrșește niciodată în viața unui scriitor, iar de cuvîntul ce l-a scris va purta răspundere și dincolo de viață…Mi-a făcut o ușoară replică să fiu mai atent la titlul de carte, referindu-se la noua mea apariție cu titlul *O femeie își caută…pantalonii…* Ne-am despărțit cu multă iertare și împăcare, așa cum se poate despărți un profesort de elev de la care așteaptă ca în viitor să-i aducă lucrarea dată pentru acasă…

Cind l-am revăzut ultima oara mi s-a facut mila de el. Era îmbrăcat sărăcăcios, cu aceiași ochelari prinși cu o ață albă după urechi. Avea dinții de aur în față și obrajii vineții de suferință. Cîndva auzisem, că maestrul era unul dintre cei mai înstăriți scriitori de la noi. Publicase o mulțime de cărți care fuseseră traduse, răspîndite în diferite limbi, ocupase posturi administrative cu salarii bune și avea mulți bani pe brevetele de economii. Dar, în acei ani, după destrămarea URSS-ului, cînd se petrecuse devalorizarea cumplită a banilor, într-o zi s-a pomenit sărac lipit pămîntului…Bănuiesc că inima lui de țăran, l-a făcut să sufere și nu și-a mai putut reveni… Îl vedeam în holul Casei

Uniunii Scriitorilor în haina biografiei îmbătrînite şi un destin pe care noi, generaţia tînără, o putem afla doar dacă Măria Sa se va încumeta vreodata să o descrie în detalii. Am dorit să aflu de la el, dacă în viitorul apropiat o să dispară… literatura. M-a privit oarecum supărat că i-am pus asemenea întrebare, şi a spus că nu exclude ca literatura să aibă un destin aparte în viitor, dar ea nu-şi duce ultimii ani de existenţă, cum ar crede unii. Literatura va mai continua să existe în forma ce o averm azi, îndeosebi în ţările cu o slabă dezvoltare economică, unde încă nu a pătruns molima calculatorului. Dar, în cele din urmă, confirmă cu tărie, este sigur, în orice imprejurari, literatura, cărţile nu vor disparea atîta timp cît va exista omenirea. Îşi va schimba doar forma de răspîndire…Chiar dacă uneori apare gîndul că viaţa nu este o realitate absolută ci… relativă!

Am ramas cu impresia că a trăit toată viaţa modest şi cinstit. Despre el vorbea odată, cu multă admiraţie şi caldură, scriitorul *Iulian Nicuţă*, numindu-l descendent din viţa haiducilor codreni!. Îşi amintea că atunci, cînd I.C.Ciobanu era om de stat, a luptat cu îndîrjire pentru ca tinerii condeeri să aibă posibilitatea de a se pricopsi cu apartamente pe gratis la Chişinău. Iar cărţile lui, deşi pe alocuri denaturează istoria plaiului nostru, continuă să servească model de scriere corectă în manualele şcolare pentru generaţii de copii. Eram de acord cu Iulian, care îl cunoscuse pe I.C. Ciobanu îndeaproape, că a-l depăşi în scris pe acest mucalit codrean nu e simplu şi uşor, chiar în zilele noastre, căci el se cultivase prin lecturi şi experienţă de viaţă.

Prin noiembrie 1999 am auzit că scriitorul este grav bolnav şi zace la pat. La Congresul din decembrie a aceluiaşi an lipsea în sală. Un vorbitor de la tribună, a pomenit că scriitorul se chinuie între moarte şi mizerie. Aşteptam însănătoşirea lui şi revenirea în viaţa literară, deşi timpurile pentru toată lumea erau destul de complicate şi nu mă miram că I.C.Ciobanu îşi trăieşte soarta ca toţi artiştii din lume spre sfîrşitul vieţii cînd este uitat de toţi. Acelaşi destin, probabil îl voi avea şi eu... În ziua de 19 ianuarie 2001 marele meu pămîntean a decedat. A plecat modest, fiind înmormîntat fară pompă, fara mitinguri, ca un adevarat şi cinstit ţăran de prin părţile Teleneştilor. N-am avut ocazia sa-mi iau rămas bun de la el, eram plecat într-o deplasare de servici, dar eram convins că acolo sus, este primit şi iubit de Dumnezeu pentru viaţa trăită de el cinstit şi cu folos pentru oameni. Acest mare filosof al ţăranilor codreni, Ion Constantin Ciobanu, om, care sunt convins, că nu a fost capabil să facă rău cuiva vreodată. El era aşa cum l-a creat natura, fiu de ţărani nevoiaşi, era un tot întreg cu stelele, luna, soarele, care ocroteşte veşnic bunul nostru pamînt în mila şi puterea lui Dumnezeu.

Sunt convins ca generaţiile viitoare vor reveni nu o dată la filele scrise de acest talentat ţăran al scrisului basarabean, care a contribuit la lansarea pleiadelor de tineri împătimiţi de scris. A fost un mare scriitor al timpurilor văduvite, cînd intelectualii basarabeni puteau fi număraţi pe degete, erau timpuri cînd lumea cel mai mult avea nevoie de iluminare. L-am auzit deseori de la tribună afirmînd că salahoria de scriitor este un sacrificiu zilnic, că în orice împrejurare, scriitorul este obligat să se stimeze mai întîi pe sine însuşi şi să muncească cinstit asupra foilor albe. A fost om dintr-o bucată, cum se afirmă prin părţile noastre din codru. Să nu

uităm nicicînd curajul lui I.C.Ciobanu din anul 1989, la sesiunea istorică a parlamentului. Să ne amintim mereu de fermitatea lui de cetăţean al acestui pămînt, cînd separatiştii ruşi de la Tiraspol doreau să boicoteze votarea limbii de Stat la Chişinău şi trecerea la grafia latină…Ion Constantin Ciobanu, aflîndu-se în calitate de preşedinte al Sovietului Suprem al RSSM, a activat ferm, chiar trîntind cu pumnul în masa prezidiumului, spunînd că şedinţa parlamentului, este validă, constituie realitatea, iar numerele de voturi sunt suficiente, legale ca să fie convocată. În aceeaşi zi a fost adoptată unanim Legea cu privire la funcţionarea lingvictică pe teritoriul R.Moldova. Limbii moldoveneşti i se atribuise statutul de limbă de Stat. Cît de mic era de statură, atunci a constituit pentru istoria noastră un adevărat colos, deoarece mai multe nu cunosc despre el. Cu excepţia că, la Uniunea Scriitorilor se pomenea cîteodată că Fondul Literar a alocat ceva bani pentru a-i îngriji... mormîntul. Prin anul 2003, cineva spunea, că la şcoala medie din Budăi a fost inaugurat un muzeu în memoria celebrului meu pămîntean.

ION VATAMANU

(poet, publicist, traducător)

Îl cunoşteam din poeziile de pe timpul cînd eram încă student la Universitate. Pe la anul II, iarna, în sala mare a facultăţii de litere a avut loc o întîlnire a cîtorva poeţi cu studenţii. Am asistat şi eu printre *filologii*, care constituiau, în concepţia mea, *fabrica de scriitori* din Moldova. Ion Vatamanu a citit mai multe din poeziile lui deja publicate. Mi s-a întipărit în memorie o frază aruncată la urechile noastre, care suna cam în felul următor: *Admir şi-mi place părul femeii supărate...* În timpul desfăşurării acelei festivităţi, precum se practica la acele vremi de a contacta cu oamenii de la tribună, i-am trimis un bileţel, în care ceream să-mi explice de ce scriitorii prea puţin acordă atentie tineretului studios şi sunt prea puţine debuturi literare în presa periodică. Poetul a citit bileţelul în public şi a ţinut să mă contrazică, afirmînd că talentele totdeauna sunt aşteptate la Ununea Scriitorilor din Moldova... Fusese o întrebare naivă, banală, abia peste ani am înţeles că poetul avusese dreptate. În literatura noastră, orice geană de talent şi-a aflat susţinerea şi a avut teren de activitate.

Pe atunci lucram în mare taină la manuscrisele mele, nutrind că vreodată o să vină timpul şi despre tot ce scriu o să afle lumea. Ba chiar îmi imaginam că nu este un lucru mai complicat decît să publici o poezie sau o bucată de proză. Am terminat studiile şi, după absolvirea facultăţii, deseori mergeam în vizită la colegul de şcoală, prietenul din copilarie, săteanul Nicolae Şoltoianu, care lucra la Institutul de chimie din cadrul Academiei de Ştiinţe a R.Moldova. Nu ştiam că Ion Vatamanu este chimist

de specialitate şi că se ocupă de cercetări ştiinţifice. Deaceea mare mi-a fost mirarea cînd l-am zărit plimbîndu-se pe culuarele Institutului îmbrăcat în halat alb, meditînd. Colegul Nicolae se adresa către el, numindu-l *Ivan Ivanovici*, mai adăugînd că poetul are gradul de candidat în ştiinţe chimice! Colegul îmi mai povestea cu mult haz, că poetul creşte şi educă trei fiice şi că îi place mult băutura…Cică poetul, cînd prea se întrece cu paharul nu nimereşte casa! Desigur că era o bîrfă, deoarece atîţea ani cît am avut ocazia să-l cunosc, nu l-am văzut niciodată în stare de ebrietate. O fi servit omul câte un pahar, dar de ce circula asemenea zvon în anii ’80 ai secolului trecut, nu pot da explicaţii. Probabil că zvonuri de acest gen le răspîndeau neprietenii poetului, care publica în acei ani o poezie mai frumoasă decît alta! Era în strînsă colaborare cu renumitul savant, ulterior devenit prieten cu mine, doctorul habilitat *Isaak Bersucher*. Aflîndu-mă în ospeţie pe la prieten, totdeauna mă sfiam şi nu îndrăzneam să intru cu Ion Vatamanu într-o convorbire.Îmi plăceau meditaţiile filosofice, gîndurile lui profunde din versurile lui albe mai ales. Poetul era consacrat, recunoscut de toată lumea, iar eu nu izbutisem să conving pe nimeni cu modestele mele publicaţii abia înfiripate. Mai aveam şi complexul inferiorităţii, considerîndu-mă agramat deocamdată. Iată care era adevărata cauză a nesiguranţei mele de la acea vreme…

A trebuit să treacă mulţi ani la mijloc, să public vreo zece povestiri, articole bătăioase în *Literatura şi arta*, apoi veni restructurarea gorbaciovistă şi primul val al eliberării şi deşteptării naţionale. În fruntea acestei mişcări stăteau scriitorii şi printre ei, unul dintre cei mai activi lideri se dovedi a fi Ion Vatamanu. Îl vedeam des recitindu-şi versurile patriotice la televizor, publica articole senzaţionale de rînd cu alţi scriitori în ziarele şi revistele de limbă română de la Chişinău. Mi s-a întipărit în memorie poezia lui „Ce vor scriitorii?”, şi alta (am uitat titlul) despre faptul cum el, *român bucovinean*, pentru a ajuge la baştina de la Cernăuţi, este nevoit să treacă stingherit sîrma ghimpată a frontierei cu granicerii ucraineni…

Personal l-am cunoscut şi am vorbit cu el în iarna anului 1990. Intrasem în Campania electroală şi, într-o bună zi m-am pomenit persoană de încredere pe circumscripţia Bubuieci, şi trebuia să susţinem un candidat în Parlamentul RM. Poetul cu ochii mari, expresivi, deştepţi, era leger în discuţie, vesel, ironic, spunea multe bancuri. Vorba lui era calculată, plină de har şi înţelepciune. Mergeam la întîlnirile cu alegătorii împreună cu automobilul Volga, la al cărui volan era poetul cu plete lungi şi o beretă aşezată pe cap. Ne vorbea diferite cazuri din viaţă, dar îndeosebi accentua obrăznicia *rusofonilor* (folosea acest termen nou, la modă atunci), care se opun cu înverşunare studierii limbii române decretate ca limbă de Stat în 1989.

– Aşa e natura rusului, zicea el. Amintiţi-vă cum scria marele Cuprin despre membrii diasporei ruse, care, îndată după revoluţia din octombrie 1917, ajunsese cu traiul la Paris! Nu se sfiau să le spună francezilor, indicîndu-le: *Govorite po-russki! Mî vas ne ponimaem...* E un popor ratacit printre multă lume, dragul meu, şi ruşii nu-şi dau seama că li se apropie sfîrşitul…

Mi s-a întipărit un caz hazliu din timpul propagandei noastre electorale. La Bubu-

eci, pe un loc viran, candidatul în deputați luase cuvîntul. Vorbea înflăcărat chemîndu-i pe alegători să-și dea votul numai pentru el, deoarece o să le rezolve toate problemele care stau la ordinea zilei. Cînd cuvîntul acelui candidat atinsese cota maximă, deodată în mijlocul mulțimii au apărut o găină și un cocoș avan. Cocoșul demonstrativ călca găina și, cînd pintenogul prinse a da din pinteni plin de mulțumire, toată obștea a început să apalude frenetic, izbucnind în hohote de rîs. Poetul, care fusese martor ocular la acel eveniment de primă importanță în continuitatea vieții găinilor, l-a liniștit pe candidat:

– Bucură-te, e un semn bun! De-acum nu încape nici un pic de îndoială că te vei *deputăți*!..

Îmi amintesc deseori de acesl frumos incident și, prezicerea poetului s-a adeverit. Candidatul s-a deputățit, doar că, nimerind în forumul legislativ, s-a făcut un birocrat și un hrăpăreț, care s-a gîndit numai la bunăstarea personală și nicidecum la interesele poporului. Precum au fost majoritatea din acel Parlament. Excepție a fost o pleiadă de patrioți, în frunte cu Ion Vatamanu, care a devenit și dumnealui deputat… Revenind cu gîndul la acea seară de la Bubueci, mi-amintesc cum Ion Vatamanu ne-a adus în oras cu mașina „Volga", iar în drum ne povestea diferite întîmplări din viața lui de scriitor, despre peripețiile avute de-a lungul anilor în cadrul Academiei de Știință. Mărturisea cum se încuibaseră acolo o mulțime de oameni de știință șovini, alde ucraineanul Jucenco, care ocupa postul de președinte al Academiei, dar nu cunoștea și nu vorbea româna… Poetul ne-a mai spus atunci că a fost totdeauna împotriva Moscovei de a construi la Chișinău, pe colinele Ciocanei, Uzina de calculatoare, deoarece aveau să mai aducă încă vreo 100 000 de semeni-rusofoni de pe întinsurile Rusiei, ca să ne facă probleme. Vorbea cu durere că Rusia în toți anii precedenți a urmărit cu strictețe ca să schimbe procentul demografic în favoarea vorbitorilor de limba rusă în toate orașele și orășelele Basarabiei, astfel, ca în viitor să poată organiza autonomii prin *referendumuri*!..

După acele zile ne-am despărțit, pentru a nu ne întîlni personal niciodată. Îi admiram luările de cuvînt din sala parlamentului, care erau transmise în direct la televizor. Totdeauna era bătăios, ingenios, lucid și principial, apărînd cu fermitate interesele naționale ale românilor. Vorbea clar, corect și nu se sfia să critice, să polemizeze constructiv și să-și apere pozițiile pe problemele în care fierbea societatea la acele vremuri. Anume despre el puteam spune că a fost un adevărat patriot, prin strălucitele luări de cuvînt.

Apoi se întîmplă ceva groaznic și neașteptat. Într-o dimineață, cind m-am prezentat să particip în cadrul emisiunii „Telematinal", l-am surprins în eter direct pe celebrul nostru crainic Ștefan Culea… lăcrimînd! Crainicul nostru abia își stăpînea emoțiile în fața ecranului, anunțînd populația că în ziua precedentă, după ședința de dimineață a parlamentului, poetul nostru drag Ion Vatamanu a decedat subit în rezultatul unui atac de cord. Ștefan Culea, în fața celor emoționați de pe platoul de filmare, precum și a milioanelor de telespectatori a dat citire, plin de emoție, *In Memoriam* unui poem al marelui dispărut.

Să evităm eternele căderi

Ori de cîte ori trec pe aleea principală din cimitirul de pe strada Armenească îmi încetinesc paşii lîngă mormintele unde odihnesc martirii neamului, contemporanii mei: Ion Dumeniuc, Ion şi Doina Aldea-Teodorovici, Anton Crihan şi bustul din bronz cu chipul tînăr şi falnic al poetului Ion Vatamanu. De fiecare dată am impresia că ne urmăreşte şi ne îndeamnă să fim fermi, destoinici şi plini de mîndrie că suntem români şi vorbim cea mai frumoasă limbă românească din lume. Chipul lui parcă ne priveşte din noianul anilor cu fidelitatea lui bucovineană.Mă întreb deseori ce s-a întîmplat cu intelectualitatea bucovineană, astfel că în ultima vreme ea este o adevărată ruşine a neamului românesc. La Cernăuţi, Herţa, Storojineţ, Noua Suliţă, nu opun nici o rezistenţă şi se lasă pe un capăt ucrainizaţi de către puterile de la Kiev. Cît de mult aş vrea să mă plîng lui invocînd atitudinea indiferentă *a masei amorfe de intelectuali bucovineni*, pentru ca el să-i mai dee la socoteală din depărtarea anilor!

Poposind la numele acestui martir din Bucovina, îmi amintesc de anul 2010 cînd am fost surprins de o scrisoare primită de la colegul lui Isaac Bersuker, stabilit cu traiul în SUA. Academicianul şi-a amintit cu pietate de poetul şi savantul Ion Vatamanu, spunînd că a fost o personalitate notorie! Un om de care duce lipsă foarte mult Republica Moldova, presupunînd că anume la vremea lui Ion Vatamanu se formase ca personalitate cu viziuni politice mature, şi cu certitudine era sigur, că ar fi ajuns un destoinic preşedinte de ţară.

L-am apreciat şi-l vom aprecia ca om de mare cultură atîta timp cît va exista România, fiindcă el a fost fiul fidel al acestui pămînt, a slujit cu mare elan intereselor poporului care-l reprezentă, iar ţara noastră, România, fără îndoială va exista atîta cît va exista planeta. Adică atîta cît va vrea Dumnezeu! Să apreciem mereu marele lui talent, despre care atît de plastic a vorbit Academisianul Mihai Cimpoi: *„Ca orice poet basarabeano-bucovinean, Ion Vatamanu este modelat de matricea stilistică a satului în care s-a născut – blagian – veşnicia. Sentimentul plaiului, care apare ca „o grădină aleasă" generează o sinteză a liricului şi epicului, baladescului şi imnicului, a reacţiei publicistice imediate şi a reflecţiei sentimental-existenţiale. Nu lipsesc accentele neopaşoptiste, atitudinele patetice de promovare a idealurilor naţionale*."

In Memoriam marelui dispărut, dintre care mi s-au memorizat următoarele versuri:"

A fi cinstit nicicînd nu e tîrziu
Şi nu-i tîrziu să-ţi aperi demnitatea,
Şi nu-i tîrziu să-ţi aminteşti de frate,
Şi să nu uiţi de mamă şi de tată.

Şi nu-i tîrziu să mori, dacă-i dovada
Întregii tale vieţi, cît ai iubit,
Că dacă eşti – TU eşti ne-nlocuit
Cu nimeni altul, decît numai cu tine.

În grîul tău – flămînd să fii de pâine
Şi apa care-o bei să-ţi tremure pe chip,
Iar sufletul să-ţi sufere în timp,
Să nu lipseşti gîndirea ta de neam.

C-aşa se trece sîngele şi lutul
La orizontul prelungirii tale,
Ca apa, care-şi uită începuturile,
Curgînd mereu cu valurile sale."

ION BOLDUMA

(poet)

În calitatea mea de avocat într-o seară de noiembrie a anului 1991, aflîndu-mă într-o deplasare de serviciu, fiind cazat la hotelul din Nisporeni, am avut fericita ocazie să-l întîlnesc pe acest poet cu faţa posomorîtă şi nasul mare. Eram la restaurantul hotelului, împreună cu prietena mea Lucica Frunze. Dînsa mi-a atras atenţia asupra

poetului care stătea îngîndurat la o masă, mereu turna dintr-o sticlă vin chihlimbariu, servea din pahar savurînd plăcerea şi medita. Curînd de noi s-a apropiat salutîndu-se ziaristul *Gheorghe Budeanu*, care se alătură la masa poetului. Precum aflasem aceşti scriitori veniseră la Nisporeni într-o misiune de iluminare, şi a doua zi aveau întîlniri cu cititorii din cîteva sate ale raionului. Am constatat că amîndoi, deja izbutiseră să închine o cantitate suficientă de alcool. Ion Bolduma mi s-a părut în acea seară şi mai mare, şi mai voluminos. Rînduia paharele, împreună cu Gheorghe, şi curgeau din el gîrlă poezie după poezie scrise şi recitate de el. Puţin îi interesa ordinea publică şi cetăţenii care se alăturau să-l admire. Privindu-l mai atent, mi s-a părut că poetul poartă amprentele unei suferinţe, ştiind mai demult de la cunoscuţi că suferă de o maladie legată de tensiunea arterială. În acea seară mi s-a creat impresia ca îşi trăieşte ultimele zile şi, dacă el va continua frăţia cu paharul, putea să nu o ducă nici pînă dimineaţă. Însă, a fost o impresie amăgitoare şi, Slavă Domnului! După petrecerea de noapte, a doua zi l-am observat pe poet în regulă, avînd aceeaşi înfăţişare şi avea în exprimare acelaşi temperament, continuînd neostoit să rostească pe de rost propriile poezii... Trăiam cu părerea că el nu mă cunoaşte deşi am stat alături de el la masă seara trecută. Părea absent şi nu-l interesa nu numai persoana mea dar nici a acelor din jur. Cred că a avut dreptate că nu s-a interersat cine sunt şi de unde vin. El cugeta, creea, era împătimit de poezie şi, chiar de m-a îmbrăţişat la despărţire pe mine, apoi pe prietena mea, sărutîndu-i galant mina, el plecă oarecum hotărît în mersul său de a duce în popor făclia poeziei! Seara iar a revenit la acea masă împreună cu Gheorghe. Am îndrăznit ca să le propun să-i servesc cu un pahar cu vin.

– Eu sunt de la nord, îmi zise el şi acolo vinul nu e cine ştie ce băutură! M-a surprins cu vocea sa poetul. Eşti Boris Druţă, eşti avocat şi… dumneata oare n-ai bani ca să propui un coniac sau alt fel de tărie?!

În seara ceea am fost acceptat să stăm la o masă şi să vorbim cîte în lună şi în stele. Mi-a spus că a scris puţine cărţi, dar foarte multe poezii îşi aşteaptă rîndul să fie editate.Ţine mult la cărţile *Patima izvorului* şi *Cântare fiinţării mele*, ir anul trecut a reuşit să scoată la lumină *Scrieri alese*.

– V-aţi deprins cu viaţa de la oraş? Am chibzuit să-l întreb intuindu-l mai mult ţăran decît orăşan.

– Eu nici n-am plecat de la Colicăuţi, m-a privit el serios. Cine s-a născut acolo, nu

mai pleacă nicăieri! De-ai şti ce pîrăiaş curge prin mijlocul satului nostru! Să vii, să vezi că n-o să-ţi pară deloc rău.Şi ce izvoare avea şi mai are Colicăuţii!

–Sunteţi un liric elegiac, am zis eu. Cultivaţi cu prisosinţă balada şi pastelul.

–De unde ştii, dacă nu beai rachiu ca şi mine în această seară? Mă privi el pretenţios.

–Aşa scrie critica despre dumneavoastră.

–Ca să vezi! Se miră el. Boris Druţă preferă să vorbească de sensibilitatea sufletului meu!

–Îmi place să citesc versurile dumneavoastră.

–Lasă, nu mă mai boieri atîta. Eu sunt poetul Ion Bolduma!

Dialogul nostru parcă se închega, iar în fraza următoare se destrăma... Curînd ne-am despărţit.

M-am bucurat că l-am cunoscut şi mi-a prins bine că am ocazia să mai adaog o filă de amintire din biografia mea. În amintire poetul se păstrează ca un om de bine, care a iubit viaţa, cu o ţinută destoinică, îndrăgostit pînă la fanatism de poezie... Îmbrăcat mai totdeauna în costum suriu sau negru, mîngîindu-şi mereu nasul mare ca de ostaş roman!.. Am impresia că nu am dialogat cu el, numai din considerentele că pe dânsul îl interesa mai mult paharul, poezia şi nicidecum interlocutorul lui. Timpul pentru el era calculat, stimat şi nu-şi permitea să irosească şi să risipească momentele de reverie interioară în discuţii inutile! Acea impresie de la întîlnirea ocazională cu poetul născut în părţile nordului, la Briceni este o picătură în scurgerea nemiloasă a timpului, iar confraţii de condei, sunt sigur că vor avea grijă să-l omagieze la justa şi adevărata valoare. Chiar dacă, odată cu dispariţia lui la vîrsta cînd împlinise doar 60 de ani (s-a stins din viaţă în anul 1993), tot mai puţin şi mai puţin se pomeneste despre el şi despre creaţia lui, m-am convins că orice pai îşi are umbra sa şi fiecare operă timpurile sale. Rămîn la convingerea că toată creaţia lui *Ion Bolduma* rămîne în tezaurul nostru cultural pentru generaţiile viitoare. Şi noi trebuie să-i stimăm munca depusă de o viaţă pentru a lăsa o cronică a epocii prin dragostea lui faţă de cuvîntul şi graiul românesc din Basarabia. În ciuda faptului că timpul lasă umbrele uitării şi ignoranţei pe filele îngălbenite ale cărţilor lui în biblioteci, pe nedrept uitate. Să păstrăm amintirea despre un om de cultură, născut de a fi poet al meleagurilor noastre. Regret că n-am avut atunci mai mult curaj de a-l cunoaşte mai îndeaproape pe artistul cu darul de la Dumnezeu care ne-a lăsat pentru istorie slove înveşmîntate cu poezii frumoase…

LEONIDA LARI

(poetă, eseistă, traducătoare şi om politic)

Poezia ei nu m-a încîntat niciodată şi nu am găsit în opera ei ceva deosebit, decît faptul că ea era amplasată pe paginile criticilor ca exemplu al liricii feminine din Basarabia. Este părerea mea pur subiectivă, care nu cer a fi luată în consideraţie, dar vina

mea constă în faptul că pînă la începutul *mișcării de eliberare națională*, precum suntem chemați să numim începutul anilor 1987-1990, nu țin minte să fi citit ceva deosebit scris de această autoare. Avea poezii frumoase, avea poezii patriotice, despre Lenin, cînta partidul comunist, ca toți poeții noștri pentru a supraviețui în perioada sovieticilor. Pînă la 1986 de la o cunoștință, care fusese colegă de universitate cu poeta, am aflat că numele ei adevărat este *Liuba Tuchilaru*, iar *Leonida Lari* este un pseudonim. Precum eram curios din fire, la începutul debutului meu vroiam să fac cunoștință cu un poet consacrat și căutam prilej de a avea întrevederi personale cu ea. Aveam să fac cunoștință cu ea abia în anul 1989 cînd începusem colaborarea cu ziarul „Literatura și arta". O vedeam deseori plimbîndu-se pe culuarele redacției. Mi se pare că ea acolo își avea locul de muncă, fiindcă era colaboratoarea revistei „Nistru", redacție aflată în vecinătate. La ziua cunoștinței noastre, aflînd că sunt avocat, mi-a solicitat o consultație. În ajun, în ziua de 8 martie, dînsa participase la renumitele mitinguri nesancționate petrecute în fața clădirii biroului central al partidului comunist din RSS Moldova și, procuratura pornise împotriva ei o cauză penală. Încă nu fusese decretată nici limba de stat, nici grafia latină și pe arena politică a Chișinăului se ducea o luptă acerbă, în fruntea cărora era ea, Lidia Istrati și alte activiste. Oamenii de drept o invitau ca și pe celelalte la procuratură pentru a o interoga și dînsa ignora procurorii, devenind nesupusă. A dorit să afle ce poate să se întîmple dacă va ignora să se supună. Deoarece la acea vreme poeta avea statut de deputat în parlamentul sovietic, iar procuratura mai avea putere reală, i-am spus că este obligată să se prezinte la citarea anchetei. Citisem în presă, că pentru a se ocupa de cazul ei, sosise de la Moscova o grupă de anchetatori… Categoric nu i-a plăcut consultația mea, avea privirea serioasă cînd, deodată, fără a pronunța cuvinte, a arătat o ciucă în aer, chipurile, că nu recunoaște așa lege, care e străină pentru ea și a pășit plină de mîndrie pe coridorul lung al redacției… Era îmbrăcată într-o rochie neagra, largă, din stofa scumpă, purta părul bogat împrăștiat pe spate, prins de-asupra frunții cu o diademă subțire de argint, cu pietricele lucitoare. Consideram că relația noastră a eșuat, dar nu trecu multă vreme și iar mă pomenesc cu ea la spatele meu, întrebîndu-mă:

– Dar dacă eu le spun procurorilor ruși, care sunt ocupanții noștri, că nu au dreptul să mă acheteze la mine acasă?.. ea lăsă să i se precipiteze naivitatea din ochi, apoi afirmă liniștită: Și chiar dacă mă voi prezenta la ei, am să le scriu procesul-verbal în grafie latină! N-au să-mi facă nimic de nu vor înțelege cele mărturisite în scrisul meu.

– Încercați…am rămas eu pe pozițiile mele: La chemarea anchetorului, conform legii, sunteți obligată să vă prezentați. Deși, sunt convins că n-au ce vă face…

– Asta o știam și eu, a rămas ea nemulțumită de cele auzite de la mine. Chiar mi s-a părut că a prîsnit precum ultertior m-am convins că o făcea la supărare. Prîsneala ei era renumită, celebră!

Următoarea întîlnire cu ea am avut-o în perioada alegerilor parlamentare din vara anului 1990. Eram persoana de încredere a pămînteanului meu Vasile Năstase, care pretindea să devină deputat pe lista membrilor Frontului popular din Modlova. Leonida, la fel se încadrase în susţinerea acestui ziarist cu alură patriotică. Într-una din zile, cu o maşină, tustrei am plecat la Teleneşti unde ne aşteptau la o adunare în casa de cultură sute de alegători. În acea călătorie Leonida, ca totdeauna concentrată, serioasă, vorbea puţin, creîndu-mi-se impresia că mă tratează ca pe un inferior. Discuta mai mult cu Vasile, iar eu parcă nici nu existam alături. În cele din urmă am reuşit s-o provoc la o discuţie, întrebînd-o… cînd şi cum s-a îndrăgostit?..

– Prima oară m-am îndrăgostit în fragedă copilărie, a răspuns. Apoi, după o pauză a continuat tristă: Am simţit fiorul dragostei faţă de fratele meu, Leonid, care a murit... De multe ori am impresia, că el, din ceruri, vorbeşte cu mine...Mă conving, cu trecerea anilor, că în afara existenţei noastre, există acea forţă supranaturală care ne dirijează din înălţimi...De-acolo ne urmăresc morţii pe care i-am iubit cîndva…

Afirmaţiile ei manifestau tendinţa de a purta cu mine un dialog, intuiam că am intrigat-o, vroia să continue, dar ajunsesem déjà la destinaţie. La Teleneşti a avut loc acea mare adunare întru susţinerea viitorului deputat. În casa de cultură Leonida, luînd cuvîntul, i-a strunit pe cei din sală să fie fermi şi consecvenţi în lupta ce se va declanşa împotriva ocupanţilor sovietici! Le aducea aminte oamenilor, dacă vor la sesiunea viitoare a parlamentului să fie aprobată legea despre limba de Stat şi întroducerea grafiei latine, să-l aleagă pe Vasile Năstase. În circumscripţia raionului Teleneşti candidau la acea vreme 12 persoane şi ea le amintea mereu numele pentru cine vor trebui oamenii să-şi dea votul. Apoi a răspuns la întrebările parvenite de la alegătorii din sală fie prin bileţele, fie prin adresări verbale. Curiozitatea oamenilor era diversă şi ea para cu hotărîre orice problemă, găsindu-i răspunsul ce se solda cu aplauze furtunoase. În cele din urmă a trîmbiţat, să se cutremure microfonul:

– Pe candidatul nostru îl susţine şi luptătorul consecvent al ideii naţionale Boris Druţă, avocat, scriitor, căruia îi oferim cuvîntul…

Era o modalitate a campaniei electorale, în care era folosit orice procedeu benefic şi eu fiind prezentat în acel mod, am luat cuvîntul de la tribună, pledînd pentru candidatura susţinută şi de Leonida. Chiar dacă sătenii mei mă întrebau cu strigăte din sală, de ce nu mi-am înaintat eu candidatura…

La sfîrşitul acelei întîlniri cu alegătorii lui Vasile, (care deveni ulterior deputat în parlament), în drum spre Chişinău, am trecut în ospeţie pe la Inești. Părinţii, sora, cumnatul ne-au primit la masă cu multă bucurie. Leonida a mîncat cu plăcere *răsol*, aşa se numesc răciturile prin părţile noastre, şi a servit vin roşu apoi alb. Seara se adîncea, dar ea nu dădea semene că trebuie să ne continuăm calea. Băutura i se dădu pe plac, limba începuse a i se încîlci, dar totuna era modestă în vorbă cu mesenii. Dacă era întrebată la ce trebuie să ne aşteptăm în lupta asta neîmpăcată

cu rusofonii pentru a ne dobîndi drepturile, ochii ei se înflăcărau şi mijeau a răutate, zicînd promt:

– Cum le place pîinea şi vinul, aşa să le placă ruşilor limba noastră şi alfabetul latin…

Nu-mi amintesc limpede dacă dînsa atunci a pronunţat glotonimul de „limba română". Mi se pare că se limita doar la termenul de „limbă de Stat." La finele acelei seri, ea a scris pe reversul unei poze colorate şi a lăsat în casa surorii mele un rînd care l-am păstrat şi-l reproduce întocmai:

„La Inești, trăiesc oameni frumoşi şi onești..."

Mi se părea că de la acea seară am devenit cu Leonida mai apropiaţi. Fac această afirmaţie, fiindcă în drum spre Chişinău mi s-a destăinuit că, după întîlnirea cu alegătorii i-am produs impresie. Însă, atunci, cînd a cerut o consultaţie, prima oară, pe coridorul redacţiei *Literatura şi arta,* i-am părut suspect că pot fi agent secret al KGB-ului! Şi, mai apoi, cerca cu tot adinsul să mă convingă, că este cu totul de altă părere despre mine, mai ales după ce a avut prilejul să citească articolul meu *despre banditurl Grigore Kotovski*! Am intrebat-o dacă mă condamnă pentru părerea mea despre cuvintele lui A. Puskin faţă de moldoveni…

– Toţi ruşii n-au ochi să ne vadă chiar şi în ziua de azi. Nu numai Puşkin a scris *porcării* despre noi, nu numai el ne-a ponegrit. Ei sunt *slavi*, iar noi suntem ca o insulă romană din toate părţile înconjurată de: sîrbi, bulgari, ucraineni, ruşi…Ce mai vrei de la ei?! Tu ai făcut bine, scoţînd în vileag porcăriile lui A.S. Puşkin. Te susţin. Bravo!

Băusem prea mult vin şi mintea mea puţin ameţită poate şi din cauza că eram la curent precum că dumneaei i-a dedicat mai multe poezii şi a tradus o parte din opera lui A.S.Puşkin. Oricum era plăcut să ascult acele cuvinte din gura ei.

Chiar dacă mai aveam şi altă părere că este o fire vicleană, răzbunătoare, care a acceptat totdeauna laurii, slava, iar în lupta politică a fost mai mult aventurieră decît constructivă. Însă, la acea vreme complicată, diversă a luptelor şi intrigilor politice îi admiram curajul civic, îndrăzneala să oprească împreună cu alţi protestatari parada tancurilor sovietice în central capitalei. M-am lăsat impresionat de acţiunile ei demonstative – fie uneori greşite – dar consecvente.

Dar, după ce am obţinut cele ce vroiam la 1989, îndeosebi după 1992, am rămas la părerea că Leonida a procedat… „*moldovenește*". Parcă intimidată de greutăţile noi şi noi, de intriga pe scena politică din Basarabia, cînd trebuia să dăm dovadă de o maximă concentrare şi consecvenţă, în scopul de a ne maturiza în lupta pentru cauza naţională, de a ne forma ca personalităţi politice, ea… a părăsit baricadele şi a plecat peste Prut. Consider că atunci poeta m-a dezamăgit cu totul. Aflîndu-se acolo şi-a pierdut coloritul ei basarabean şi, chiar opera ei nu mai este atît de strălucită, precum o crease pînă la evadarea ei, pe scena politică de la Bucureşti, devenind senatoare din partea partidului lui Corneliu Vadim Tudor. Mi se

pare că Leonida şi-a rezolvat acolo mai mult problemele sale materiale şi mai puţin a apărat interesele noastre.

Încă în anul 1989, aflîndu-mă la casa de creaţie de la Dubulta, de lîngă Riga, colega ei de universitate Silvia Celac, mă convingea: „Să nu crezi că Leonidă este sinceră în lupta ei pentru cauza poporului. Ea urmăreşte doar scopul să se afirme şi mai mult nimic. Ea este o actriţă iscusită şi totul e un teatru din partea ei. Cînd va veni momentul o să-şi rezolve doar problemele personale… O să te convingi că este aşa..."

Nu puteam atunci să fiu de acord cu asemenea afirmaţii, deoarece nu o cunoştem pe poetă, decît de la distanţă şi evenimentele care se desfăşurau în Basarabia de atunci promiteau careva rezultate. Însă anii care au urmat ne-au dovedit că ea nu a fost combatant din fire precum ne-a demonstrat în lupta ei politică Lidia Istrati. Dar asta iarăşi este o părere a mea, subiectivă şi răspuns definitiv o să-l dea timpul.

Cert însă e că că după ce a devenit deputat în senatul României, aproape nu s-a mai auzit nimica despre ea…Doar contiunua să mă uimească. În una din zile a venit la mine ieromonahul de Căpriana (un tînar frumos ca din poveste, care ulterior a fost asasinat in parcul de la Ismail de către securiştii ucraineni, fiindcă era un activist înflăcărat al asociaţiei *Dunărea şi Marea*) unde activa şi soţul Leonidei, un bărbat inalt şi slăbuţ. Veniseră amîndoi de la Bucureşti căci îi trimisese Leonida cu rugămîntea de a-i ajuta să perfecteze nişte acte pentru a înstrăina o casă pe care poeta o avea în proprietate şi era situată în preajma mănăstirii Căpriana. Nu ştiam cum obţinuse ea acea casă scumpă, dar ştiu că au vîndut-o ulterior şi au plecat cu banii pe malul Dîmboviţei. Fiind într-o situaţie materială complicată, cu mulţi copii, am îndrăznit ca să-i transmit atunci o scrisoare prin soţul ei, în care am rugat-o să mă ajute să devin un colaborator al vreunei ambasade a R. Moldova din străinătate. Aveam intenţia de a mă ocupa cu lucrul diplomatic şi, printre *aşa-zişii patrioţi* de la Chişinău nu aveam nici o susţinere. Îi rugasem pe mulţi dintre cei pe care îi susţinusem la alegerile parlamentare, dar nu eram cumătrul, nu eram verişorul, nu eram fratele cuiva… Peste ani am înţeles că în structura ministerului de externe poţi avea loc numai dacă eşti afiliat la serviciile secretre ale Statului. Atunci, însă, naivitatea mea nu avea margini, sperînd că Leonida mă ţine minte şi cu autoritatea ei va putea să mă ajute. Dar, scrisoarea mea s-a pierdut ca apa în pustiul Sahara... Deşi peste cîteva săptămîni acel ieromonah mi-a spus că poeta a citit scrisoarea mea, nu am primit nici un răspuns şi, din păcate, nu am avut vreodată ocazia să mă întîlnesc personal cu Leonida. Nu am nici un motiv şi nici un drept ca să mă supăr pe ea. Chiar dacă Basarabia n-a mai avut în persoana ei o luptatoare consecventă, presupun că Silvia Celac a avut dreptate. Leonida Lari a avut interesele ei personale şi nimic nu se poate de exclus în lumea asta, cînd pentru treizeci de arginţi moldovenii uită de mamă şi de tată… Arareori o priveam… la televizor. Cu anii devenea obeză, chipul optuz şi vădit îmbătrînea, se urîţea. Poeziile publicate la „Glasul naţiunii", „Literatura şi Arta" nu mai păstrau nervul,

strălucirile de cîndva și deja nimic nu mai putea să o schimbe. Ceasul ei... adormise și trecuse, rămînînd pentru cineva un ideal, un simbol al începutului mișcării naționale din Basarabia. Am mai auzit o luare de poziție cu termeni duri față de activitatea ei de la București din partea lui Corneliu Vadim Tudor, care a nuimit-o *beţivancă, intrigantă*. Această apreciere scabroasă a răsunat în eter în ajunul dispariției poetei, deja îmbolnăvită de cancer... Leonida a revenit la Chișinău să zacă și să moară. Am asistat la procesiunea de înmormîntare a Leonidei în ziua de 13 decembrie 2011. Era o vreme ploiasă, tristă, mohorîtă, guvernul a decretat zi de doliu. Bulevardul Ștefan cel Mare o petrecea printr-un cortegiu modest cu drapele tricolor, pe artera capitalei, pe care ea cîndva stătea în fruntea protestatarilor oprind tăvălugul sovietic de a nu mai merge peste demnitatea și mîndria noastră națională.

GHEORGHE GHIMPU

(om politic)

Cu familiile Ghimpu la o ceremonie

Auzisem de numele lui încă în anii de facultate, cînd la Universitate a venit un colaborator de la KGB-ul din Chișinău să ne citească o lecție despre forțele distructive, care au încercat în ilegalitate să detroneze regimul sovietic în Basarabia. Securistul a dat citire la cîteva nume, printre care era Alexandru Usatiuc, N. Graur, săteanul meu A. Șoltonianu și... Gheorghe Ghimpu. Ni s-a spus că acești oameni au organizat un pseudopartid național care printre alte note din programul lor de luptă, era inclusă și tendința unirii Basarabiei cu România...

Nu l-am cunoscut în anii avîntului politic. Îl admiram la ecranele televizorului. El a fost acela care a arborat tricolorul pe clădirea Parlamentului, fiind imortalizat într-o fotografie de epocă. Nu pot specifica toate meritele lui politice, deoarece la acea vreme în primul Parlament democratic erau mai mulți deputați cu meritele pe același cîntar. Personal ne-am cunoscut în anul 1994, cînd vizitam oficiul Partidului reformei din Moldova, al cărui președinte era Mihai, fratele lui. Discutam despre diferite probleme ale zilei. Era un bărbat bine făcut, cu ținută de atlet, avea ochii deștepți, senini, o față albă și părul rar. Vorbea mereu cu rezerve și avea o privire serioasă. Cînd au venit agrarienii la putere, mi se pare că Gheorghe n-a tre-

cut pe listă în noul Parlament şi era şeful asociaţiei victimelor regimului comunist, al cărui sediu se afla pe strada Kogălniceanu din Chişinău. În una din zile m-a invitat la oficiul cela şi mi-a propus să-l însoţesc într-o călătorie la Bucureşti, dar să o fac din contul meu. Trebuia să mergem la o ceremonie consacrată Actului Unirii de la 1918. Din motive financiare nu am avut posibilitatea să-l însoţesc, dar el nu s-a supărat. Fiind deja cunoscuţi, deseori ne întîlneam mai ales în cadrul redacţiei *Literatura şi arta,* unde mergeam să-mi prezint manuscrisele sau să mă pregătesc împreună cu Nicolae Dabija de viitoarele procese judiciare. Gheorghe continua să mă frapeze prin modestia lui, făcîndu-se cu timpul parcă mai timid, străduindu-se să nu spună ceva de prisos în convorbire. Odată am avut ocazia să asist la o discuţie conflictuală dintre el şi cîteva persoane care se dădeau drept veterani ai războiului, participanţi în cadrul armatei române:

– Oameni buni, îi atenţiona el nedumerit. Oare nu observaţi cum încearcă KGB-ul să vă manipuleze, să ne scindeze? Nu v-aţi învăţat minte în anii care v-au vitregit? Convorbirea avea loc în oficiul de pe strada Kogălniceanu şi, observîndu-mi prezenţa, a indicat spre mine: Iat-aşa, Domnul Druţă! Ei, (arătă necăjit către acei veterani) se fac a nu pricepe că *gheara* KGB-ului vrea să compromită definitiv şi să detoneze din itrerior mişcarea noastră de eliberare naţională. Securiştii atîta şi aşteaptă să ne scindeze şi să ne rezleţească! Nu trebuie să cedăm, oameni buni! Trebuie să luptăm căci asta ne este menirea cît mai suntem în viaţă! Doar ruşii n-au să ne omoare pe toţi încontinuu…

Gheorghe Ghimpu mă invitase la sediul său, rugîndu-mă să iau cunoştinţă cu un articol semnat de către proaspătul lider al partidului comunist din Chişinău, Vladimir Voronin (*odinioară prin decret prezidenţial îl restabilise Petru Lucinschi*) publicat în ziarul prorus „Vremea". În acel material semnatarul odios, îi numea fascişti pe toţi basarabenii participanţi la război în rîndurile armatei române. M-am pomenit ofensat şi eu în persoana tatălui meu, care a luptat şi a fost rănit pe frontal românesc, şi care trăise o viaţă intimidat de puterea sovietică, făcîndu-i aluzie că este trădător. La rugămintea lui Gheroghe şi a altor veterani care asistau acolo, i-am ajutat să scrie din numele lor, o acţiune de chemare în judecată, în care solicitau să li se restabilească onoarea şi demnitatea. Gheorghe a mai cerut şi alte consultaţii de la mine şi apoi am particpat la şedinţele de judecată pe marginea acelui process, în care pîrîtul era un oarecate *Pirogan*... În procesul de judecată Gheorghe avea o ţinută destoinică. Manevra cu multe argumente şi în cele din urmă am cîştigat procesul. Apoi, cea mai fructuoasă întîlnire am avut-o peste un an, cînd munceam la eseul meu „*Masca mortuara a Basarabiei din mileniul trei*". Avînd nevoie de o părere, de sfaturi, Gheorghe m-a invitat la el acasă, în apartamentul de pe bulevardul Mircea cel Bătrîn din Chişinău. Locuinţa era confortabilă, bine mobilată şi noi ne-am aşezat unul în faţa altuia în jilţuri, discutînd despre cele ce se petreceau în societatea moldovenească odată cu revenirea comuniştilor la putere, prin intermediul agrarienilor. Atunci am aflat că are două fetiţe din a

doua casatorie, dar nu le-am văzut acasă. Pe pereţi avea puţine cărţi. Probabil că ţinea biblioteca sa în altă parte. Era anul 1997. Aflînd că locuim în vecinătate cu apartamentele Gheorghe mă telefona frecvent. Vorbeam cu el pe diferite teme. Mi-a citit eseul în manuscris, oferindu-mi indicaţii, sfaturi utile. A fost de acord cum am întitulat eseul, amintind despre mîrşăveniile KGB-ului, care, împreună cu conducerea agresivă a Kremlinului, tinde să restabilească URSS-ul. Părerile noastre în multe privinţe corespundeau cu cele descrise în eseu, care foarte curînd a fost publicat în ziarul *Luceafărul*. Nicolae Dabija mai întîi a tergiversat publicarea lui, şi numai după ce apăruse eseul în cîteva numere ale *Luceafărului*, redactorul îmi reproşa că nu am fost mai insistent pentru a-l publica în *Literatura şi Arta*…

Altă întîlnire a fost ocazională. Ne-am întîlnit în troleibus. Mergeam în oraş de la Ciocana. În ajun publicasem nuvela *Etlia Becker*, si el mi-a spus nedumerit:

– De ce-ai menţionat în povestire că *primarul administraţiei române*, a contribuit la persecutarea evreilor? Prin această afirmaţie, dumneata ai confirmat că puterea română din Basarabia a participat la holocaust…Este adevărat că au existat în 1941 cazuri aparte de masacrare a evreilor, dar asta nu au făcut-o românii. Tu, însă, ai generalizat!..

Nu credeam că dînsul are dreptate, dar nu am încercat să-l conving, conştient că va fi o încercare inutilă. Am lăsat să creadă ce vrea, dar nu ne-am supărat unul pe altul.

O mare bucurie şi entuziasm avea Gheorghe în perioada cînd lucra la cartea sa. Ne întîlneam şi, vorbeam despre modul cum unii au luptat, au pătimit, chiar au stat la închisoare, iar alţii alde Petru Lucinschi, se bucură de privilegii şi lauri. Mi-a spus odată, măgulindu-mă că numele meu va fi pomenit în paginile cărţii lui, şi este convins că va fi o destăinuire a vieţii sale plină de zbucium trăită de el pînă atunci…

Mai apoi am fost invitat şi am asistat la lansarea cărţii lui, care a avut loc la Biblioteca *Transilvania* de la Ciocana. Au vorbit mulţi în susţinerea cărţii, am vorbit şi eu.

Apoi l-am invitat şi eu la „Casa limbii române" în ziua de 3 martie 2000, unde mi-am lansat toate cărţile cu ocazia împlinirii a vîrstei 45 de ani! Gheorghe a vorbit cu multă recunoştinţă despre mine la acea serată, a acordat şi un mic interviu la radio pe marginea creaţiei mele, iar cineva a realizat şi o fotografie despre acel eveniment.

Ultima oara m-am întâlnit cu el la o nuntă, la care nunul mare al tinerilor însurăţei a fost Nicolae Dabija. Poetul l-a invitat atunci şi pe fratele lui Simion. Despre acel eveniment, la fel s-a păstrat o fotografie cu fraţii Ghimpu şi soţiile noastre.

Vremea curgea vertiginos de repede şi în toamnă, cînd o parte dintre intelectuali ne aflam în ziua de 27 octombrie 2000 la lansarea unei cărţi a poetei Nina Josu, la redacţia *Literatura şi arta* de pe strada Sfatul Ţării, 2, cineva a anunţat cu mare îngrijorare că Gheorghe Ghimpa este victima unui accident rutier şi se află

în stare critică. Impactul s-a produs pe şoseaua din preajma Rîşcanilor de la nordul republicii. Era alături de ruda mea, artistul Ion Caftanat (*nepotul de pe văr a lui tata*). Eram convins că acel accident era o nouă faptă odioasă a serviciilor speciale distructive şi antiromâneşti a coloanei a 5-ea slave din Basarabia, care în decursul timpului sistematic ne-a omorît patrioţii. Totuşi, aveam speranţa că se poate întîmpla o minune şi Gheorghe va supravieţui. Evenimentele însă s-au desfăşurat în dauna aşteptărilor noastre optimiste. În ziua de 13 noiembrie 2000, în jurul orelor 14, inima martirului a încetat să mai bată... În acele zile triste de noiembrie, mă întrebam: oare cît, Doamne, *cutra kagebistă* o să aducă moarte printre martirii noştri?! Eram chinuit de această întrebare crezînd că pe acea listă a muscalilor şi ale cozilor noastre de topor mă aflu şi eu…

Gheorghe a fost un adevărat luptător pentru ideea naţională, care nu s-a conformat ca alţii care au fost comunişti cu privilegii în perioada sovietică şi peste noapte au devenit patrioţi. El a început lupta pe timpurile cînd era o nebunie să lupţi cu puterea colosului sovietic care părea că nu se va destrăma în vecii vecilor. Stoicismul lui, a fost totdeauna rectiliniu şi îl pot compara cu o stîncă de granit pe care nu o doboară nici un fel de vînturi. Gheorghe a fost consecvent, plin de virtute, adevărat martir al pămîntului nostru. Dacă cineva, azi, m-ar întreba: cine este adevăratul erou al timpurilor trăite, l-aş numi în primul rînd pe *badea Gicu*, cum îl numea fratele lui Mihai, adică el – Gheorghe Ghimpu. Pe lîngă cele cîteva fotografii în care sunt alături de el, în anul 2003 , pregătind pentru publicare am inclus în cartea „*Păsări uitate în zbor*" şi o poezie dedicată martirului.

Glorie

pentru Gh. Ghimpu

Din umbrele durerii
Martiri din „Sfatul Ţării"
Ne urmăresc destinul
Ce ne-au ieşit cu plinul
La răsărit de veac
Din vrerea lor se-arată
Şi-acum ca altădată
Minunea împlinirii
A cântecului dac.
Mă-nchin gloriei tale
Şi numelui tău sfânt
Cu munţii şi cu marea
Ce ne aduc în cale
Pe gliile natale

Regret că prea puţine am făcut ca să-l cunosc mai îndeaproape, deoarece în anii care au urmat s-au petrecut diverse evenimente, în tumultul cărora s-a aflat martirul Gheorghe Ghimpu. Mă doare faptul că, din lipsă de timp, am stat parcă de o parte şi am fost uneori inert în vâltoarea zilelor istorice. La cimitirul de pe str. Armenească din Chişinău, merg adeseori pe lîngă mormîntul de la intrare şi pun pe granit cîte o floare. Este tot ce mai pot face pentru el şi-mi pare rău că nu am putut face mai mult. Sunt convins că în istoria modernă a Basarabiei numele fraţilor Ghimpu îşi vor avea totdeauna locul lor plin de merit şi destoinicie.

EMIL LOTEANU

Glontele mă tot ceartă că sunt
prea încăpățînat și evit să-i cedez un lucru
pentru care omul l-a creat...viața mea"
(Boris Druță)

Tot apărînd interesele redacției ziarului *„Literatura si arta"* prin insanțele judecătorești, iată că într-o bună zi ne trezim actionați în judecată de către patriarhul cinematografiei noastre, însuși Emil Loteanu. Maestrul intenționase, parese la 1996, să candideze la funcția de președinte al R.Moldova, dar nu a reușit sa treacă *comisia de validare*. Cu toate că, el cercase să facă mare vîlvă în presa republicană, reclamându-și talentul. Pe neașteptate, după încheierea campaniei electoprale, „*Literatura și arta*" s-a pomenit acționată în judecată de marele regizor, prin care solicita a i se repara prejudiciul moral și material. Care erau pretențiile lui în judecată? Dînsul își prezentase la redacție platforma electorală și a insistat să-i fie publicată. N. Dabija, însă, ca să evite noi conflicte, deoarece jumătate dintre intelectualii Moldovei, vroiau să candideze la această mare funcție în Stat, nu a publicat nimănui platforma electorală. Adică anunțase un fel de neutralitate. Maestrul Loteanu credea că n-a ajuns să fie în lista candidaților din cauza ziarului. Era o poziție greșită și judecata, anticipat, avea să-i refuze primirea cererii. La prima ședință a instanței am avut ocazia să mă întîlnesc cu Loteanu, care venise însoțit de actorul Grigore Grigoriu. Ceea ce m-a frapat e că era beat criță și se cerea să asiste în ședință în calitate de martor. Loteanu era servit, dar mai puțin. Adusese cu sine o geantă mare ticsită cu publicații apărute în diferite perioade în țară și peste hotare, în care îl glorificau ca fiind un regizor remarcabil din secolul XX. Am încercat cu multă amabilitate, să-i explic regizorului că nimeni nu pune la îndoială notorietatea lui, că îl iubim, ne mîndrim cu el, dar maestrul, asistat de Grigore Grigoriu, ambii zîmbeau și declarau că sunt convinși că instanța n-are altă soluție, decît să le dea cîștig de cauză!

–De aceeași părere este și Petru Lucinschi! Făcu important, clătinîndu-se actorul G. Grigoriu.

Emil Loteanu era îmbrăcat într-un costum alb, la cravată. Își netezea favoriții, apoi colțul gurii și preluă dialogul prin replică la încercărea mea de a aplana litigiul:

– Bine, dragule, dar știi tu că din cauza acestui pitic, cu sindrom *napoleonean* Nicolae Dabija, n-am devenit candidat la funcția de președinte al țării?! Știi dumneata cîta benzină am irosit cu mașina mea, cutreierînd localitățile republicii, pentru a convinge alegătorii, ca să obțin numărul suficient de voturi pentru a fi validat? Dar din cauza unui *Napoleonean*! Și-mi explică: Oamenii mici la statură sunt răi, ranchiunoși, invidioși, supărăcioși! Numai pe ei se vor în fruntea coloanei!.. Iar dumneata privește, citește și vezi ce scriu ziarele lumii despre filmele mele?!..

Maestrul, ignorînd observaţiile delicate ale judecătorului, continua să scoată din geanta lui şi să demonstreze o publicaţie după alta, amintindu-ne convingător că este un mare artist al secolului XX! În cele din urmă, judecătorul i-a respins primirea cererii spre examinare, deoarece reclamantul n-a respectat procedura prejudiciară, aşa cum necesită procedura conform Legii contenciosului administrative… După încheierea şedinţei Emil Loteanu a continuat aprig să polemizeze cu judecătorul. După o vreme, ieşind în coridor, îndreptîndu-ne spre ieşire, deodată dînsul mă privi uimit şi mă surprinse cu o întrebare:

– Nu cumva eşti fiul lui Ion Druţă? În profil, cînd te privesc, sameni cu el…

– Vai de mine, maestre! Nici rude măcar nu suntem.

Curînd convorbirea noastră a trecut pe alt făgaş. L-am întrebat pe maestru dacă a fost cunoscut cu regizorii *Serghei Gherasimov, Mihail Romm, Ivan Pîriev, Vasilii Şukşin*...

La mormântul cineastului din Cimitirul Vaganevskaia din Moscova, 2012

Grigore Grigoriu oftă cu ironie, probabil de naivitatea mea, iar Emil Loteanu zîmbi mulţumit, explicîndu-mi:

– Au fost învăţătorii mei, dragă! Tot ce cunoşti despre filmele mele am învăţat şi de la ei.

– Sunt naiv, am recunoscut, continuînd: Exact ca în epizodul din filmul „Lăutarii", cînd Alistar împreună cu ţigani lui, prin ploaie au venit la boier să le ceară îndeplnirea testamentului, iar boierul, citindu-l, l-a rupt...

– Numai să nu vorbeşti despre filmele mele! Mi-a reproşat cu promptitudine.

Apoi i-am amintit ca prin anii '80, aflîndu-mă la Clocuşna, în ograda socrilor mei Loteanu junior se juca în nisip cu fiică-mea Daniela. L-am întrebat ce mai face fiul lui. Maestrul a rîs în hohote şi m-a bătut peste umăr prieteneşte.

– Fiul meu deja e mare, e în America. E deştept! Galina Beleaeva, mama lui, s-a recăsătorit demult cu altul dar tot pe mine mă iubeşte, zicînd acestea, deodată el parcă se oţărî şi mă întrebă: Cînd ai fost ultima oara la Clocuşna? Acolo tatăl meu a avut o moară care este şi azi.

– De ce nu ridicaţi întrebarea să vă fie restituită ca moştenitor legal? Sunteţi succesor!

– E o idee fantastică! Făcu surprins Emil Loteanu. N-o să regret c-am venit aici

la judecată. Dă să te pup! Costul unei mori mi-ar prinde bine... Am nevoie de bani, să realizez un film. Bani mi-a promis şi Lucinschi şi Cuşnir, dar deocamdată trăiesc cu iluzii deşarte. De-ai şti ce filme am în plan să fac!.. Iată de ce am încercat azi să cîştig de la ziarul lui Dabija bani…

Am simţit că ideea mea de a redobîndi moara tatălui l-a însufleţit, fiind cu gîndurile la ziua de mâine. După cîteva zile, deşi trebuia să zboare la Moscova Emil Loteanu m-a căutat insistent la telefon, dar nu am avut prilejul să ne revedem pentru a discuta la solicitarea lui, cum am face o strategie juridică, în vederea iniţierii unui process de judecată ca să recupereze moara tatălui său, care la Clocuşna i se zice „*moara lui Lotovski*".

Credeam că n-o să ne mai revedem vreodată. Dar, în ziua de 17 februarie 1999 aflîndu-mă în incinta Tribunalului municipal Chişinău, de pe strada Teilor, am auzit deodată că mă strigă o voce cunoscută: „*Salut, domnule Druţă!*" Era maestrul, în mînă cu o sacoşă. Venise în instanţă ca să prezinte un bilet de avion, drept confirmare, ca la ziua audienţei dosarului său, s-a aflat într-o deplasare la Los-Angeles. Acolo fusese invitat de catre Ghildia regizorilor clebri de pe mapamond, membrul căruia era. Vesel, plin de entuziasm, zimbea mereu, apoi mă întrebă:

– Domnule Druţă, ce-i cu tîmpeniile astea de judecţi din Moldova?! Am fost citat la un proces. Mă judec cu Boris Marian, redactorul şef de la *„Nezavisimaia Moldova"...* Vin eu în şedinţă de la o distanţă de aproape 2000 de km şi, ca să mi se declare că şedinţa nu va avea loc din cauza că domnul Marian are ocupaţii importante la redacţie! Cum se poate-aşa ceva, domnule avocat?! Este o aberaţie! O totală lipsă de stimă faţă de oameni! Şedinţa s-a amînat peste o lună…

– Aveţi dreptate. Procesele în instanţele noastre sunt interminabile, l-am consolat…

– Ei, bine, s-a împăcat el şi m-a întrebat prieteneşte: Ce mai faci? Continui să colaborezi cu *Literatura şi arta*? Scrii ceva?

– Am scris o piesă şi am intitulat-o *Şi iadul are nevoie de crematoriu*, m-am lăduat.

– E prea lungă demunirea, s-a dat el cu părerea. Poate-ar fi mai bine s-o numeşti „Un iad în crematoriu" sau „Un crematoriu în iad". Mă bucur că ai inspiraţie.

– Îmi promiteţi c-o să încercaţi a o citi, cînd voi finisa-o?

– Neapărat, dragul meu Druţă!..

Auzind că am definitivat cartea „Un jazz..." şi, amintindu-i ca acolo va fi inclus articolul despre Puşkin, şi-a şters cu mâina ochii mari şi s-a încruntat.

– Lăsă-mi-l, Dom'le pe Puşkin în pace. A spus despre noi, ceea ce meritäm! Suntem un popor nemilos, rău, ranchiunos... Priveşte ce fac acum autorităţile de la Bucureşti cu minerii, cu liderul lor, Cozma... Aminteşte-ţi cum l-au împuşcat românii, ca pe un câine, pe Ceauşescu! Nu faci bine... Puşkin a fost un om cult, era bun prieten cu *Stamati, Negruzzi*, vorbea cu ei la perfecţie în limba franceză... Era o chestie atunci! Puşkin a rîs de tîmpenia noastră...

În această privinţă nu am ajuns la un numitor comun, dar în acea zi am vorbit despre mai multe lucruri, referindu-ne şi la dosarul lui, cu problema retrocedării moşiei care au avut-o cîndva părinţii lui în satul Clocuşna. Am aflat că dumnealui deja iniţiase procesul de judecată în privinţa acestei probleme, dorind să fie asistat de un alt apărător.

– Judecătoreasa mea, care examinează cazul e o oarecare madam Chistol! Adevărată Chiriţă în provincie! Colegii mei de la Bucureşti au rîs mult cînd au aflat ce nume de familie are magistra! Emil Loteanu a continuat: Procesul meu ca şi cum era cîştigat, dar au venit mai ieri în instanţă nişte gospodari de la Clocuşna ca să declare că dînşii au privatizat demult moara şi este proprietatea lor! ...Dar, precum ai zis dumneata, procesele de examinare a cauzelor la noi, în Moldova, durează ani şi ani! Precum înţeleg, e puţin probabil de a mai cîştiga ceva din avutul părinţilor mei. Am ajuns într-un fundac… Azi toată lumea fură! Ce vrei, domnule, dacă în conducerea republicii stau băieţii lui Petru Lucinschi, alde *Braghiş*... Ce fel de gospodari pot fi ei, dacă n-au fost decît doar comsomolişti?!.

– E o vreme cînd trebuie să ne dedicăm umorului, am zis nestingherit. De ce, prin filme n-aţi incercat să propagaţi mai multă satiră, umor, comedie? Literatura noastră este plina de umor, satiră şi din nou lipsit de modestie m-am lăudat: Eu am editat cartea *O femeie îşi caută... Pantalonii.* Hai să-ncercăm a face un film despre prostia moldovenilor...

Ideia nu i-a plăcut, dar a zîmbit sarcastic:

– Să încercăm... Dar să ştii că sunt de o amplitudă mai altfel! Sunt un romantic. Nu sunt sigur că aş reuşi să fac filme de acest gen ca *Leonid Gaidai* sau *Eldar Reazanov*…

Curînd, în ziua de duminică, la 27 februarie 1999, maestrul mi-a telefonat şi a dorit să ne întîlnim. Avea nişte neclarităţi pe care vroia să le consulte. La telefon mi-a citit o epigramă scrisă de el în adresa mea, prin care oglindea talentul meu de avocat... N-am memorizat catrenul, dar l-am întrebat dacă aceste cuvinte nu sunt adresate lui Ion Druţă, la care el a zis: „Fu-u-! Deloc, maestre!.." I-am spus apoi că voi veni la întrevedere cu el, dar nu voi fi singur ci cu fiica Nelly. A fost de acord şi la orele 16 ne-am întîlnit în faţa Teatrului Naţional *Mihai Eminescu.* Maestrul era vesel şi bine dispus. A spus despre Nelly, că am o fiică frumoasă, care ar trebui neaparat să se ocupe cu sportul pentru a deveni celebră. Am mers împreună spre hotelul „Moldova", mai citind de ocazie şi afişul cu spectacole din repertoriul teatrului naţional.

– Ca să vezi, a zis maestrul. Aici regizorii ştiu doar a-i monta numai pe W. Shakespeare, Lev Tolstoi, Fiodor Dostoevski! Mizeria asta de Vasilache (regizorul principal de atunci), în rolurile principale a lansat-o pe... madam... Luca sau Suca! (şi a rîs cu plăcere). Vezi ce tîmpenie, domnule Druţă! Noi, adică nu avem talente!? Unde sunt piesele noastre autohtone?..

După ce am servit cîte o cafeluţă pe terasa din faţa hotelului „Moldova" i-am propus maestrului ca la orele 18 să mergem la spectacolul „O noapte furtunoasă" la Teatrul „Luceafărul".

– Foarte bine! A acceptat el cu plăcere. Dar, deoarece avem timp, trebuie să stăm la un pahar de vorbă. Am nevoie de o consultaţie, dar să intrăm în restaurantul hotelui că e frig…

Cînd am intrat în hol, deodată ne-am pomenit faţă în faţă cu Valeriu Matei, care era pe atunci parlamentar. El s-a salutat doar cu Emil Loteanu şi i-a spus că este aici în vizită la redacţia „Mesagerul", care era situată într-o cameră de hotel. Parlamentarul avea părul vîlvoi, în picioare purta pantofi roşii. Fără multe ocolişuri, în acea discuţie cu Emil Loteanu Valeriu Matei începu impardonabil să-l defăimeze pe un oarecare Iurie Roşca, care, după spusele lui, a stricat toate socotelile patrioţilor din Parlamentul R.Moldova. Avea în vedere că nu s-a aprobat noua componenţă a Guvernului. Simţeam că maestrul nu prea avea dorinţă de a discuta cu el şi, după ce parlamentarul cu o ţinută arogantă, plecă ca să urce în maşină, maestrul făcu mirat:

– E şi ăsta un *puţoi politic*! În pantofi roşii. Adevărat bufon!

– E poet talentat, am zis eu. A fost pusă în scenă şi o piesă de-a lui, despre Milescu Spătaru!

– E un palavragiu. În luările lui de cuvînt e demagogie, beţie de cuvinte! Dumnezeu cu el... şi maestrul, privind clădirea mare a restaurantului „Moldova" a descoperit o găselniţă: Probabil este unicul restaurant din Europa, poate chiar din lume, care are gratii! Şi a aratat la terasa îngrădită cu gratii de fier. Probabil că sunt făcute special, de a nu da voie muşteriilor să fugă fără a plăti. Şi din nou, nimerind cu privirle la chipul drăgălaş al fiicei Nelly, o admiră: Ce dragută eşti, domnişoară!.. Apoi, amintindu-şi de tinereţe, zise: Aici, în acest restaurant se făceau mari chefuri. Odată a venit aici marele cîntăreţ de opera Herlea, care a cîntat o noapte intreagă, ameţind lumea cu talentul lui. A interpretat arii celebre cu o voce care zguduia pereţii de le cădea tencuiala! Au fost vremuri mari în cultura noastră, domnule Druţă!

Nu dovedeam să ne concentrăm la alte probleme, căci exact, la acel moment pe alături trecu renumita craincă de la televiziunea moldovenească din anii '60-70, Elena Strâmbeanu, o femeie prezentabilă, cu faţa inteligentă, care, dînd cu ochii de noi, ne-a salutat şi ne-a făcut din mînă.

– E o celebritate, pe care n-a mai avut Moldova! zise maestrul, după ce fosta crainică se îndepărtă de noi. A avut o dramă *dostoevskiană*… A doua zi, după ce comisese omuciderea abominabilă, făcea repetiţie la o emisiune ce s-o pregătească pentru lansare... Au venit la ea doi civili, au chemat-o după culise şi ea, îndată le-a spus: ştiu pentru ce-aţi venit... Era o adevarată stea europeană! Şi a devenit delicventă... Un mare păcat a năpăstuit atunci toată cultura noastră naţională. După o pauză îndelungată, Emil Loteanu reconfirmă: Cultura naţională a suferit o mare pierdere odată cu plecarea dumneaei de la televiziune…

L-am întrebat ce impresie are despre monumentul lui Eminescu din scuarul hotelului.

– E o aberație, mi-a zis surprinzîndu-mă. Cel de pe Aleea Clasicilor e adevarată operă, dar acesta, şi îndeosebi cel din faţa clădirii Uniunii Scriitorilor!... Arta, dragul meu, înseamnă disciplină şi simţul măsuri! Oare este normal că la Chişinău, cine a dorit şi-a deschis teatrul său? De ce să ne dispersăm forţele?, cînd s-ar putea de făcut un teatru, două dar bune! Înainte de razboi, la Chişinău exista un teatru, cu Topârceanu director!..

La restaurantul „Moldova" n-am izbutit sa luăm o cafea, fiindcă nu erau locuri libere. Vroiam să ne plimbăm pe străzile oraşului, să mai discutăm, pînă va veni ora să mergem la teatru, dar Emil Loteani a insistat să intrăm într-o altă cafenea, din vecinătate, unde nu se fumează dar se serveşte alcool. Nu prea dipuneam de mijloace financiare şi l-am întrebat cu toată ruşinea, dacă are bani suficienţi:

– Am foarte mulţi bani! m-a liniştit el. Domnişoarei o ciocolată, iar noi… Servim coniac, vodkă?

– 50 de rachiu, i-am răspuns.

– Haiducește, a aprobat el. Eu, aşijderi 50 de grame.

La acea masă ne-am antrenat în discuţii legate de procesul său şi, pînă la urmă, i-am scris pe o foaie schiţările unui recurs pe care trebuia să-l depună la Curtea de Apel Chişinău. Încheind-o cu chestiunile de judecată, am canalizat discuţia pe făgaşul altor interese… Maestrul cele 50 de grame de votka le-a amestecat cu suc de roşii şi am priceput că nu preferă băuturile tari.

– După atacul de cord, domnule Druţă, am început a fi rezervat faţă de tărie...

Între timp ni se adresau ba unul ba altul, erau dintre cei care-l recunoşteau şi-i urau sănătate maestrului.

În cele din urmă am mers la Teatrul „Luceafărul" din apropiere. În cale ne-am mai întîlnit cu nişte actori de la teatrul naţional, printre care era Zubcu-Codreanu, cel care a jucat rolul lui Mihai Eminescu. Toţi ne-am bucurat de întîlnire, iar Emil Loteanu nu uita să mă prezinte împreună cu fiică-mea. Eticheta, mă gena, fiindcă numele meu nu însemna nimic pentru lumea actorilor.

Ajunşi la teatru, am intrat mai întîi pe la directorul Focşa care ne-a întîlnit cu admiraţie, apoi ne-a condus în sală, oferindu-ne locuri prestigioase. Spectacolul s-a desfăşurat într-o manieră anvangardistă, cu muzică ritmică, stil american. *Rică Venturianu*, erau turbulent, mereu striga, tipa... Nu vizitasem pînă atunci piesa *caragialiană* şi nu eram în stare să dau jocului actorilor o apreciere justă. Doream să sesizez în gîndire abstractă cum s-ar mişca eroii din piesa mea pe scenă. În timpul desfăşurării spectacolului, maestrul s-a aplecat către mine şi a zis nemulţumit:

– Ce neghiobie! Oare se poate aşa ceva...

Am avut impresia ca spectacolul a decurs un timp extrem de scurt şi, îndată după încheierea lui, s-a făcut lumină şi actorii, văzîndu-l in sala pe Emil Loteanu, s-au ruşinat. Toată lumea aplauda prezenţa maestrului. Cînd s-au potolit spiritele, directorul teatrului ne-a invitat în biroul său. Maestrul atunci venise îmbrăcat într-un impermeabil de culoare sură, avea pe umere un fular alb şi, cînd s-a dezbrăcat, a rămas

într-un sacou întunecat, avînd în buzunarul de la piept o basma roşie. Nu pricep cum s-a întîmplat,dar în următoarele clipe maestrul a revenit la copilaria sa, amintindu-şi:

– Bunicul meu Lotoţki Leonid, era jumătate polonez, jumătate neamţ. Ruşinea mea e că nu-i cunosc patronimicul, adică cine a fost străbunicul meu. Cunosc că el s-a născut în Pocuţia, la Sneatin, lîngă localitatea Colomîia...A fost un om cu o biografie interesantă. Ajutor de fochist pe o navă maritimă la Constanţa, călătorind mai apoi pe mări şi oceane, a ajuns pînă în Canada. De acolo el a adus în ţară un motor diezel, pe care l-a instalat la moara din satul Clocuşna, baştina mea... Azi, tîmpiţii care au privatizat moara bunicului de la Clocuşna, au vîndut acel motor, care era funcţional şi foate bun. Trainic! Dădea curent electric la mecanisme...

– Nu ştiu de ce unii zic că dumneavoastră sunteţi evreu, s-a avîntat cineva netacticos în discuţie, la care maestrul fără pic de supărare, a reproşat:

– La moldoveni, la români, dacă se întâmplă să apară unul mai deştept, neapărat este atribuit la alte seminţii, şi îşi continuă povestea cu fragmente din biografie: Bunica mea, se numea Alexandra, era de baştină din satul Lipnic, Ocniţa. Era de origine rusoaică. A fost o femeie foarte talentată. A jucat în spectacole de teatru la Cernăuţi, alături de marele actor Bîrlica... Parintii mei s-au casatorit în iarna anului 1935, iar eu m-am născut la 6 noiembrie 1936... Numele meu de familie de la început a fost *Loteanu* şi nu Lotoţski, precum afirmă unii. Pînă la căsătoria părinţilor, prin instanţa judecatoriei de la Secureni, care pe atunci era în componenţa României Mari, numele de familie a bunicului a fost schimbată în *Loteanu Emil*... Bunicul meu a decedat în anul 1943 şi a fost înmormîntat la Lipnic. Bunica mea a murit şi a fost înmormintată la Rîmnicul Vîlcea unde ne-am refugiat cu toţii de invazia rusească în anul 1944. Mama mea, Tatiana Mitriniuc a fost de baştină din Colencăuţi, Cernăuţi. Era rămâncă get-beget!.. Eu, deşi constitui un amalgam de naţionalităţi, m-am considerat şi voi muri ca un reprezentant al culturii neamului meu, românesc*. Românul, precum a spus un înţelept, are şapte vieţi în pieptul lui de aramă!..*

Aceste spuse, oarecum în treacăt, am izbutit sa le scriu, căci foarte curînd au venit actorii, după ce s-au debarasat de machiaj, şi au purces la o analiză a spectacolului vizionat odinioară...

– Domnişoarei care a jucat rolul lui *Zizi* îi trebuie să-şi perfecţioneze vocea, a zis maestrul. Poate niţeluş trebuia machiată mai vie, deoarece părea palidă... *Venturianu* trebuie să fie mai vioi, mai abil, că doar Caragiale l-a avut în vedere pe *Mihai Eminescu*, care avusese un roman de dragoste cu Veronica Micle... Teatrul nu trebuie să aibă o limbă artificială! se dădu cu părerea maestrul.

Directorul teatrului a căzut de acord că mai este mult de lucru asupra spectacolului şi, are nevoie să mai completeze trupa.

– Vrem s-o readucem în scena pe Valentina Izbeşciuc! A accentuat domnul Focşa. Vrem să aducem studenţi talentaţi, care iubesc teatrul cu trup şi suflet!...

– Este important, a continuat să se dea cu părerea maestrul, să fie păstrată scara vîrstei! Să persiste actori de 18, 21, 30, 50, 60 şi chiar mai mulţi ani. Nu e bine să se

umble tot timpul cu machiajul pentru a prezenta cutare sau cutare pesonaj. Nu vă grăbiți să complectați trupa invitînd doar actori tineri...

– Nu doriți să vă propuneți candidatura la postul de director al teatrului național? L-a întrebat deodată unul dintre actorii prezenți.

– Ce, ai înnebunit, mă!? A tras un hohot de rîs maestrul. În mizeria noastră, cînd lipsesc banii... Cu ce și din ce să faci spectacole bune?.. și, după o pauză, dînd cu ochii de chipul nevinovat al fiicei mele, care stătea stingherită și absentă la cei 12 ani ai săi, i-a zîmbit cu drag, zicîndu-i: Așa-i drăguțo? apoi, către toti: E fiica avocatului Boris Druță, care e de față... Dacă aveți probleme în jurisprudența noastră, adresați-vă la el după ajutor. Și din nou reveni către directorul teatrului, pămînteanul meu de la Sărătenii Vechi: Nu cumva să-l acceptați aici pe alde Dumitru Fusu. Acela e oribil cu fața ceea care veșnic are numai 35 de ani. Niciodată nu m-a frapat actoria lui și m-a înfuriat grandomania pe care o are. Feciorul său, care a condus teatrul pînă acum, din cîte știu l-a și distrus!

În acea seară de pomină ne-am despărțit pe o notă optimistă, ca în cele din urmă să-i mai atragă atenția fiicei Nelly:

– Iar tu, domnișoară, să faci mai multă gimnastică. Din tine este posibil să iasă o mare actriță, și, mîndrește-te cu tăticul tău, care e un jurist iscusit.

La cîteva zile, într-o seară, maestrul mi-a telefonat și, după ce s-a interesat de micuța Nelly, a ținut să-mi comunice că o oarecare opinie publică dorește să-i ia apărarea prin semnarea unui act de solidaritate totală cu el, pentru a-și putea reîntoarce moara de la Clocușna! A dorit să afle de la mine dacă această treabă poate fi legitimă, amintindu-mi un lucru primordial că primăria din satul lui de baștină dorește această retrocedare a proprietății. Cu o condiție: Judecata în procesul inițiat să-i dea cîștig de cauză!

– Aceasta e și esența litigiului, maestre, i-am spus. Primarul de la Clocușna nu e om prost. Dacă va fi o hotărîre de judecată irevocabilă, el, chiar să nu vree, totuna va fi nevoit să-ți întoarcă moara…

Am simțit că informația ce i-am dat-o i-a potolit entuziasmul și mi-a zis amărît:

– Intuiesc eu că nu mai văd moara bunicului inapoi, precum nu-mi văd ceafa fără oglindă! Poate cîndva o să filmez o pînză de lung metraj pe această temă…

Cu aceste cuvinte pare-mi-se că am încheiat atunci discuția.

Următoarea noastră întîlnire a avut loc la finele verii anului 2002 în incinta Tribunalului municipal Chișinău. Mi-a strîns mîna prietenește și a confirmat, fără a da alte explicații:

– E oarbă justiția, domnule! Este interminabilă! Las mîinile în jos, maestre Druță!

A strîns subțioară o mapă și a plecat în drumul lui. N-am știut că în acea clipă ne despărțim pentru totdeauna. Regretul meu cel mare în acea clipă era că nu-l pot cu nimic ajuta. Îmi părea rău de asemenea că, ori de câte ori ne-am întîlnit, nu dispuneam de un aparat de fotografiat ca să am vreo poză cu el alături… Îmi plăcea tot-

deauna să vorbesc cu el, să-i ascult vorba inteligentă, cultă, neoașă, părerea sa despre cutare sau cutare persoană. Vroiam mereu să fiu în compania lui, să discut cu el. Dar soarta nu mi-a dăruit mai mult prilejul, de a ne vedea. A plecat atunci ca o stea, ca un Luceafăr spre locul unde îl chema eternitatea…

La 18 aprilie 2003 am fost zguduit de noutatea că la Moscova, la al 67-lea an de viață, maestrul a trecut în lumea celor drepți. A decedat departe de patrie, dar printre ai săi, fiindcă el demult aparținea omenirii. Mă bucur și recunosc cu mari emoții că am avut ocazia să-i cunosc personal naivitatea și genialitatea lui. Un om născut pentru a crea frumosul, prin realizarea filmelor de mare valoare pentru generațiile viitoare, cu promovarea artiștilor noștri naționali, pe ecranele lumii. El este o mare personalitate pe care am avut ocazia s-o cunosc în viața mea, de rînd cu altele, și sunt mîndru că soarta mi-a prilejuit asemenea ocazii. Am aflat că a fost înmormîntat la cimitirul Vaganievsk, unde își dorm somnul de veci personalități notorii ale culturii ruse Serghei Esenin, Vladimir Vîsoţki… Alături de alte minți lucide ale Rusiei el a venit să-și găsească locul de veci cu romantica, doina noastră strămoșească pe care a imortalizat-o în filmele *„Lăutarii", „Poenele Roșii", „Tandra și gingașa mea fiară", „O șatră urcă în cer", „Ana Pavlova", „Mihai Eminescu",* minunatele sale poeme…. Ce bogată mi-a devenit viața că l-am cunsocut și am avut cu el întrevederi. Această filă, neapărat voi avea prilejul s-o revăd, să-mi amintesc multe despre fenomenul *Emil Loteanu* care ni l-a dăruit Dumnezeu pentru eternitate.

Pe paginile ziarului *Literatura și arta* am citit un material de elogii, semnat de un Loteanu de la București. L-am întrebat pe Nicolae Dabija, dacă este feciorul lui.

– Este fratele lui, m-a lămurit redactorul.

N-am știut că Emil Loteanu are frați. N-a vorbit niciodată de ei…

În luna noiembrie 2006 a fost comemorat jubileul de 70 de ani de la nașterea lui Emil Loteanu. De la Moscova se întorsese dintr-o călătorie privată, comunistul Vladimir Voronin, unde participase cu cucoana sa la o nuntă. Acest oțărît și etern nemulțumit de sine, la ecranele televizoarelor a anunțat că mormîntul lui Loteanu de la cimitirul din Moscova se află într-o stare deplorabilă. S-a pus problema ca Guvernul Republicii Moldova să se ocupe de ridicarea unui monument. Însă, doar peste cîteva zile am citit în presă că fiul maestrului Emil Loteanu junor, împreună cu mama *Galina Beleaeva*, i-au reproșat mincinosului Vladimir Voronin. Familia regizorului a declarat că monumentul este gata și e instaurat la mormîntul marelui nostru compatriot. Peste cîțiva ani, obștimea din satul Clocușna, unde s-a născut Emil Loteanu, au inaugurat un muzeu în memoria lui. La amenajarea acelui loc sacru, de mîndrie pentru clocușneni, a participat și socrul meu Ion Cozma, bunicul fiicelor mele *Daniela și Veronica Druță*. În fața primăriei din Clocușna a fost dezvelit bustul marelui artist.

În toamna anului 2012 am întreprins o călătorie la Moscova și am vizitat cimitirul Vaganievsk, unde-și doarme somnul de veci marele român. M-am rezemat de granitul alb, cu basorelieful chipului lui, am făcut cîteva poze și am simțit că ne-am revăzut după mulți ani, pentru… totdeauna…

ALEXEI MARINAT

(prozator, eseist, dramaturg, supranumit Soljeniţân al Basarabiei)

Pe acest brav şi mărinimos transnistrean de la *Valea Hoţului* l-am cunoscut în anul 1992, cînd din propria-mi iniţiativă l-am telefonat şi dînsul, cu multă amabilitate, m-a invitat în ospetie, la domiciliu, în apartamentul său de pe strada Teilor din Chişinău. Mi s-a parut modest şi interesant la vorbă. Arunca mereu fraze ingenioase, pline de ironie şi umor, creîndu-mi-se impresia că poate fi comportat, după felul său de a fi, cu poetul Petru Cărare. Ne-am aşezat în jilţuri unul în faţa altuia şi, neostoit, mi-a povestit despre tinereţe, mai ales despre anii petrecuţi în detenţie la ruşi, în GULAG. Aveam impresia că repetă în formă verbală toate evenimentele despre care dumnealui scrisese în cartea „*Eu şi lumea*". Printre multe fraze am reţinut-o pe una care suna cam în felul următor: „*Aflîndu-te izolat de lume în puşcărie, există două posibilităţi: să devii religios, ori să te închini… umorului*...". Dintre cărţile lui Alexei Marinat citisem în anii de şcoală romanele *Urme pe prag* şi *Fata cu harţag*, dar care aveau o cu totul altă tematică, decît descrierea anilor aflaţi în închisoare. După anii '90 ai secolului XX scriitorii noştri au început să descrie adevărul despre evinimentele la care au fost martori sau le-au trăit personal. Un loc aparte îl aveau mărturisirile despre lagărele staliniste unde s-au aflat Nicolae Costenco şi Alexei Marinat. Din acea discuţie am înţeles că el nu-i poartă pică fostului regim. Îmi mărturisea că el, trăind în acel stat sovietic, care dispăruse de pe harta lumii, au existat şi lucruri bune precum sistemul de învăţămînt, asistenţa medicală gratuită, grija faţă de copii, de bătrîni…. Amintindu-şi alte lucruri decît cele petrecute în închisoare trata trecutul calm şi binevoitor. Această atitudine şi mai mult m-a nedumerit, descoperind puţine lucruri interesante în mărturisirile lui şi ne-am despărţit puţin descumpănit. Eu, care aşteptam să aflu de la el ceva ieşit din comun, m-am ciocnit cu un om simplu de tot, care nu mi-a lăsat impresii deosebite, de parcă el în anii stalinismului se aflase la o staţiune balneară din Siberia. Mi s-au întipărit doar şuvoiul lui de păr bogat însurit de-asupra unei frunţi late, ochelarii mari, pătraţi şi favoriţii proieminenţi. Mi s-a întipărit şi costumul lui de culoare gri care părea că-i stă atîrnat pe corpul lui de ţinută sportivă ca pe un militar.

După acea întrevedere am avut ocazia să ne întîlnim deseori doar în cadrul adunărilor petrecute la Uniune. Scriitorul era activ la acele întruniri şi mereu se urca pe scenă şi cuvînta despre problemele arzătoare ale uniunii de creaţie. Deja era ştiut că la orice congres Alexei Marinat va avea ce să ne vorbească de la înalta tribună! Nu am auzit niciînd să fi vorbit despre operele lui, ci numai despre chestiuni de gospodărie. Odată am participat împreună la o lansare de carte a martirului *Gheorghe Ghimpu*, în cadrul bibliotecii municipale „Transilvania" din sectorul

Ciocana. Dînsul venise ca să-l susțină pe Gheorghe, amintindu-le celor prezenți că au suferit deopotrivă din cauza regimului comunist, aflîndu-se în penitenciarele rusești. Dumnealui era împreună cu soția. Atinsese vîrsta respectabilă de 75 de ani. După partea festivă, Gheorghe Ghimpu a organizat o masă și la banchet ne-am pomenit cu scaunele alături. Atunci mi s-a plîns cum Rusia a ocupat Transnistria lui natală, și au despărțit-o de frații ei din Basarabia. Faptul că el este român, cerca să mi-l demonstreze, amintind cu dragoste despre tradițiile și datinile românești din trecut, pe care ucrainenii le-au nimicit în ultimele decenii, iar satele de români au fost *ucrainizate*. A mai adăugat că ucrainenii, cu politica lor șovină, sunt cu mult mai periculoși pentru noi decît rușii. Acest pericol îl vom înțelege ceva mai tîrziu… Aducea drept exemplu satul lui de baștină care purta cîndva denumirea de *Valea Hoțului*, iar la ziua de azi i s-a lichidat numele românesc... Nu-mi pot explica de ce în timpul acelei discuții ori că de bucurie sau de scîrbă dar am băut mult vin și am mîncat multe plăcinte… Soția lui, la un moment mi-a spus că mă cunoaște din cele publicate, m-a lăudat, dar m-a rugat insistent să am grijă de soțul ei și să nu-i torn vin în pahar căci va avea probleme. Nu-l va putea duce acasă. Îmi mai spuse ea, că Alexei Marinat suferă de tensiune și mai are probleme cu circuitul cardiovascular. Scriitorul însă devenea din ce în ce mai serios și, odată cu venirea momentului plecării, mi-a spus că în sertarele unui sponsor demult așteaptă să vadă lumina tiparului romanele lui revăzute, transliterate în grafie latină, fiind vorba de *„Fata cu harțag” și „Urme pe prag”.* L-am mai întîlnit o dată în luna aprilie a anului 2001 în vecinătatea Preturii de la Botanica, nu departe de clădirea Curții de Apel Chișinău. Avansase în ani și pășea cătinel, cu bastonul în mînă în direcția casei lui de pe strada Teilor. M-a recunoscut, spunîndu-mi că bătrînețea nicidecum nu este o tristețe sau o tragedie, precum aș crede eu, persoană tînără! Bătrînețea, mi-a zis dînsul, este plină de înțelepciune, de filosofie, mereu- mereu te ține în chinga analizelor, deducțiilor, mereu îți faci planuri pe viitor... Apoi mi-a spus cu durere despre neobositul nostru traducător și înțelept Igor Crețu, care stă izolat în casă singuratec, bolnav, nu contactează cu nimeni…Iar el, este, deocamdată, plin de mîndrie că mai este în viață și are soție, copii, nepoți care îi permit să îmbătrînească frumos!..

Ultima dată m-am întîlnit cu el în luna decembrie 2002 în timpul Adunării generale a Uniunii Scriitorilor. Era vesel și, se uimea, cum de tinerii scriitori nu i-au permis... să ia cuvîntul! Probabil era primul caz cînd nu i se dăduse cuvîntul la forumul scriitoricesc din Moldova. Peste cîteva zile ale lunii decembrie a aceluiași an, am mai asistat la ceremonia de lansarea cărții *„A fi”* a publicistului și pămînteanului meu Efim Josanu. Scriitorul stătea așezat la o masă, înaintea unui castron cu găluște și bea vin roșu, savurînd în tăcere plăcerile gloatei de bețivani adunați la acel act de cultură. De atunci nu l-am mai întîlnit niciodată.

În ziua de 17 mai 2009 am fost telefonat de către poetul *Ion Vieru* care mi-a comunicat că Alexei Marinat a decedat în preajma aniversării lui de 85 de ani! Este de menționat că dînsul s-a născut în ziua de 24 mai!

Anul 2009 ne-a adus mai multe pierderi. După Grigore Vieru, Gheorghe Gheorghiu, Pavel Nică venise rîndul să-l petrecem la cele veşnice pe acest transnistrean, care şi-a dedicat viaţa scrisului. La părerea mea este unul dintre ultimii intelectuali ai *Transnistriei*, care venise de acasă cu limba română a unei localităţi româneşti, care, din nefericire prin conjuctura politică, deja nu mai există decît ucrainizată.

DUMITRU TRIFAN
(caricaturist)

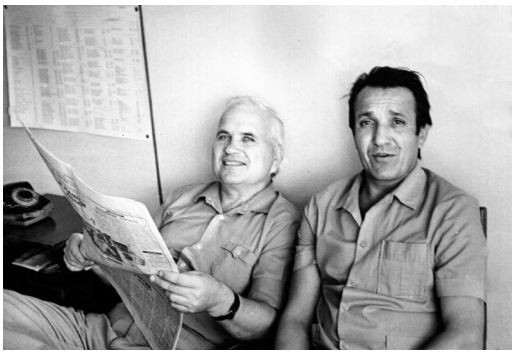

Doi prieteni şi oameni de mare cultură: Dumitru Trifan şi Pavel Nică. La redacţia *Literatura şi arta*, 1986

Regret foarte mult că scriu aceste rînduri de comemorare a unui om minunat, la cîţiva ani după tragicul moment cînd maestrul, caricaturistul Dumitru Trifan a părăsit această lume. Îl cunosc foarte demult, din anul 1982, de pe cînd am început a colabora la săptămînalul *„Literatura şi arta"*. A avut harul să-mi ilustreze primele povestiri publicate pe paginile săptămînalului Uniunii scriitorilor din Modova: *„Închină-te tăcerii", „Zi-i un marş, că vine tata...", „Indispoziţie"; „Lăieşii de la Meşniţa", „Roata morii se-nvîrteşte"* ş.a. Cînd am înţeles că anume dumnealui reuşeşte să-mi redeie gîndurile publicate prin ţinută grafică, m-am bucurat sincer, împreună cu el. De cîte ori ne întîlneam mă saluta binevoitor şi căuta să-mi spună vreun banc sau vreo întîmplare de ultimul moment din viaţa scriitorilor. Mereu purta o geantă de culoare cărămizie, învechită dar valoroasă, probabil dosită de el încă din anii studenţiei. În acel sacvoiaj avea tot ce-i trebuia pentru a executa lucrări de desen, machetare şi grafica ziarului. Avea un mers asemănător cu a unui filosov antic sau a unui medic care este concentrat la ceea ce are de făcut. Cunoşteam despre el foarte puţine lucruri, decît doar că este originar din satul *Dubăsarii Vechi*, soţia lui este soră medicală şi are un fecior. Restul, pentru noi era o temă închisă şi se părea că trăieşte modest, împăcîndu-se doar cu cele ce le are din salariu. Totdeauna lucra la o masă la care îşi amenajase un stativ, astfel ca să stea mai mult în picioare, probabil astfel se simţea mai comod. Pe masă, sub sticlă, punea fotografii şi bileţele cu numere de familii, telefoane care îi erau necesare pentru a opera mai efectiv atunci cînd îi trebuia. Era mereu în conlucrare cu neobositul corector, stilist Pavel Nică, fotograful Boris Balan şi machetatorul-zeţar Leonid Paladi, prin care coordona lucrul redacţie – tipografie. În acei

ani în redacţii nu erau calculatoare, nu existau telefoane mobile şi tot lucrul la ziar se făcea manual, fiind mereu în mişcare. Uneori pentru a schimba un text, o frază, era nevoie să faci drumuri interminabile de la redacţie la tipografie. Deseori îl surprindeam lucrtînd în biroul său la machetarea ziarului, concentrîndu-se la lumina lămpii de neon. Rareori se implica în discuţii aprinse, obişnuite în acea perioadă la începutul mişcării de eliberare naţională, fiind mai mult un bun ascultător, acumulator de infiormaţii. Munca cea mai importantă la apariţia ziarului era pe seama lui şi a acelor lucrători tehnici menţionaţi mai sus şi nu prea avea timp pentru a se desprinde de masa de lucru pentru a participa la polemici. Cu toate-acestea era în tumultul evenimentelor şi, cînd dădeam cu ochii de el, îmi zîmbea prietenește, plin de bunătate şi-mi spunea vorbe deocheate zic unii referitoare la evenimentele din stradă. Pe la anul 1988, 1989 redacţia *Literatura şi arta* era mereu vizitată de zeci, sute de oameni entuziasmaţi, cu diferite idei, propuneri, alţii veneau cu pălăvrăjeli deocheate...Toate aceste momente erau în vizotul pictorului caricaturist, Dumitru Trifan. Îşi iubea profesia şi era mereu în căutare ingenoasă. Talentul lui deosebit a ierupt ca un vulcan după anul 1987, cînd în fiecare număr apăreau caricaturile şi desenele executate de el care reflectau situaţia social-politică din Basarabia. Vestita lui serie de caricaturi ale moldoveanului în căciulă de cîrlan şi ale rusofonului în uşancă reflecta lupta crîncenă de pe arena politică din acea perioadă, cînd Rusia se zbătea în agonia convulsiilor pentru a-şi menţine influenţa la Chişinău. Mi se pare că s-a menţionat acest lucru şi îl confirm că este unicul caz în istoria mondială, cînd un pictor a fost acţionat în judecată pentru că realizase o caricatură în care era reprezentată grafia latină, care iese din inima moldoveanului, iar grafia chirilică din buricul rusului! Afirm cu certitudine şi încredere că pînă la Dumitru Trifan şi, din păcate, nici în ziua de azi nu a avut atît de mare amploare şi rezonanţă caricatura politică. Era vestit şi aşteptat de cititori, dar se părea că artistul nu dă nici o importanţă elogiilor compatrioţilor, slava era străină pentru el. Ba chiar se vedea evident că se amuzează atunci cînd unii scriitori, ziarişti, se înghesuiau pestetot ca să obţină recunoştinţă, posturi, medalii, ordine, premii. Îşi făcea datoria în ungheraşul creaţiei sale, aducînd cititorilor şi istoriei plaiului veritabile şi inedite capodopere, de la care generaţiile de azi şi de mîine au ce învăţat. Într-o zi, avînd posibilitate să tăifăsuim, mi-a spus cu vocea calmă şi sinceră:

– Eşti un tînăr foarte curajos şi ai publicat nişte articole bombă despre banditul Grigore Kotovski, ai atenţionat publicul la porcăriile scrise de A.Puşkin, ataci KGB-ul...Dar nu te ia nimeni în seamă. Nu te amărî! Lucrul acesta se petrece din curată neatenţie şi invidie..., apoi, făcînd o pauză, ghicind că nu înţeleg la ce vrea să se refere, pictorul îmi zîmbi şi aproape în şoaptă mă informă:Înaintea dumitale au ocupat rîndul cei care nu pot trăi fără lauri. Fii sigur că rîndul la curtea împăratului este foarte lung. Încă n-au primit toate meritele Grig Vieru, Spiridon Vangheli, Andrei Strîmbeanu, Dumitru Matcovschi, Mihai Cimpoi, Vladimir Beşleagă şi alţii de teapa acestora… Aşa că nu te băga înaintea lor. Nu ai nici o şansă.

– Nu mă bag, am reproşat încurcat. Oamenii despre care vorbeşti, într-adevăr au merite!..

Simţind că nu prea sunt familiarizat cu cele menţionate de el, Dumitru Trifan a continuat cu voce înceată, ca să-l aud numai eu:

– De-ai şti, neică, de cîte ori Grig Vieru şi alţii din cohorta privelegiaţilor, singur prezintă la redacţie articole elogioase... despre ei! Uneori stau aici seri întregi adăugînd şi complectîndu-şi laudele despre ei însăşi! Copii adevăraţi care se măgulesc alintaţi de ei însăşi! Apoi strada preia sloganele elogioase chipurile scrise de alţii despre ei! Dumneata, cum ai crezut?!..

Spînîndu-mi aceste subtilităţi, cunoscute doar de un cerc îngust al colaboratorilor de la redacţie, Dumitru mă urmărea cu ochii scînteietori şi veseli, vrînd să înţeleagă dacă i-am dat crezare...

Este adevărat că nu mă interesa şi nu dădeam atenţie recunoştinţelor. În anii ceia începusem a reprezenta, în calitate de avocat, în instanţele de judecată, interesele ziarului *Literatura şi arta*, precum şi ale unor colaboratori. Această activitate am realizat-o în decurs de peste 25 de ani, apărînd şi scutind istoricul săptămînal de a plăti milioane de lei raclamanţiilor care se adresau în instanţele de judecată întru apărarea onoarei şi demnităţii lezate. Pe paginile săptămînalului, cu adevărat apăreau articole haioase, cu atac la persoană, după care, citindu-le mi se urca părul măciucă în vîrful capului. Cu toate-acestea depuneam eforturi şi cîştigam procesele, pe lîngă faptul că publicam sistematic pe paginile ziarului şi articole de problemă. Menţionînd acestea, revin la amintirea despre Dumitru Trifan...Cînd prestigiosul hebdomader a împlinit frumosul jubileu de 50 de ani, redactorul şef a propus spre decorare şi a menţionat pe cine a vrut, inclusiv deredicătoarele. Cu excepţia numelui meu, al pictorului Dumitru Trifan, Pavel Nică, Boris Balan şi Leonid Paladi. Atunci am înţeles de câtă demnitate a dat dovadă pictorul Dumitru Trifan, care salahorea onest şi deinteresat pentru cauza ziarului şi a cititorilor, fără a urmări scopuri mercantile.. Atunci nu puteam şti că zîmbetul lui cald, frumos camufla o suferinţă, pe care aveam s-o aflu mai tîrziu de la colegul lui, prietenul meu fotograful Boris Balan. Aflasem că Dumitru Trifan, în decursul întregii vieţi, acumulase mijloace băneşti, sacrificîndu-şi sănătatea, cu intenţia de a avea o susţinere sigură la anii bătrîneţei. Dar au venit anii destrămării sistemului financiar sovietic şi într-o noapte toata averea lui se devalorizase, lăsîndu-l cu toate străduinţele irosite şi fără nici o asigurare la bătrîneţea care-i stătea în faţă. Se zice că acest moment i-a măcinat sănătatea şubredă ce o avea, deoarece suferea de tensiune şi diabet zaharat. Probabil că firea lui îl făcea să nu se împărtăşească cu nimeni despre starea sănătăţii, continuînd să frecventeze locul de lucru la redacţie. Moartea lui a surprins toată lumea care îl cunoştea. A murit acasă, în aşternut, fără ca cineva să ştie că se trece din viaţă un mare artist, despre care istoria neapărat o să mai vorbească în repetate rînduri. Amintindu-mi despre el, adeseori îl compar cu Nicolo Paganinni, care a plecat pretimpuriu din viaţă, în plină forţă de creaţie, lăsînd multe piese mu-

zicale nerealizate. În memorie păstrez cu sfinţenie zîmbetul lui plin de bunătate şi lumină, dragostea lui faţă de munca de machetator, pictor caricaturist cu care trăia zi de zi. În persoana lui păstrez amintirea despre un exemplu de bărbăţie civică, lipsită de orice compromis, fără interes mercantil, plin de onestitate, sincer şi măreţ în faptele folositoare ale neamului, aşa cum i se cuvine să trăiască unui adevărat martir. Dumnezeu să-l aibă în paza sa!

ANDREI VARTIC

La începutul carierei mele de jurist, pe cînd lucram la serviciul teritorial cadastral Chişinău, la recomandarea cumătrului Tudor Belitei, într-o zi a venit la mine în birou, un tînăr înalt şi zvelt propunîndu-mi să fac cunoştinţă cu o sumedenie de documente, în vederea efectuării expertizei tehnice a unei construcţii. Era actorul Andrei Vartic pe care-l cunoşteam de la ecranul televizorului, cînd a citit o frumoasă poezie scrisă de talentatul om de cultură Vsevolod Cernei. Am rezolvat problema cu care venise şi mai apoi, am vorbit cu el despre problemele teatrului din Moldova, despre chestiuni legate de fotbalul de la Chişinău. Era la începutul anilor ’80 ai secolului trecut. Andrei nu purta barbă, musteţe şi se îmbrăca elegant. Apoi au zburat anii, şi abia în anul 2006 ne-am revăzut din nou la o adunare solemnă de la Teleneşti, cu ocazia constituirii filialei Forului Democrat al Românilor din Republica Moldova, fondată de Nicolae Dabija. Între timp, Andrei căruntise, avea barbă, musteţe şi purta gîţă,pe jumătate ascunsă sub o chepcă de culoare albastră. M-a convins că el cunoştea mai tot ce publicasem şi se antrena cu plăcere în discuţie. Avea o vorbă clară, inteligentă, folosind multe neologisme.

Cu Andrei Vartic şi Nicolae Dabija. Ineşti, 2006

După ce a luat cuvîntul la acea adunare, fiindcă acolo asista şi scriitorul Axentie Blanovschi, mai apoi am fost invitaţi în ospeţie de acesta din urmă şi eu, împreună cu Andrei, Boris Vasiliev, Nicolae Dabija am plecat în satul Budăi. În drum Andrei mereu ne copleşea prin cunoştinţele sale din domeniul... arhiologiei, oferindu-ne o şcoală de seducţie! Era pasionat de cultura Cucuteni, convingîndu-ne pe toţi că

Bustul marelui Om de cultură de la Cimitirul Ortodox Central din Chişinău

Moldova este un paradis al paleoliticului, neoliticului şi, încă multe alte culturi din domeniul arhiologiei. După aceea începu a ne frapa cu pasiunea sa pentru folclorul românesc, amintind că el, prin anii '70 ai secolului trecut, în calitate de conducător al trupei teatrale, a cutreierat în exclusivitate toate satele din Moldova. A vizitat chiar acele localităţi lipsite de perspectivă, care azi au dispărut în neant din cauza că au murit localnicii celor cîtorva case împrăştiate prin coclauri, văgăuni şi stepe... Aflasem că acea caravană a culturii el o făcea în scopul prezentării spectacolelor teatrale pe la ferme, cluburi, şcoli, grădiniţe.... Cînd am ajuns la casa lui Axentie Blanovschi, i-am lăsat pe ceilalţi condrumeţi să stea la un pahar de vorbă la gura gîrliciului, iar eu cu Andrei, dornici de discuţii savante, am mers în grădina cu copaci de vişine. La începutul acelei veri roada de vişine te copleşea. Andrei trecea în discuţie de la o temă mai interesantă ca alta. Roada de vişine nu-l lăsa nici pe el indiferent şi mi-a spus că la el, în grădina casei lui din Dănceni, îl inspiră să scrie. Cînd m-am interesat cum m-aş putea pricospi şi eu cu o casă în coastele Chişinăului, dînsul m-a îndemnat să ţin cu el legătură, fiindcă la Dănceni se poate de găsit o gospodărie relativ ieftină şi, dăcă voi dori să cumpăr vreodată o casă la sol, să apelez la ajutorul lui.

După anul 2006 tot mai des mă întîlneam cu el, în incinta ziarului *Literatura şi arta.* Andrei totdeauna îmi povestea ceva nou, îndeosebi prefera să vorbească despre unele personalităţi din domeniul literaturii române. În acea perioadă de constituire a filialelor Forului Democrat al Românilor din R. Moldova prin majoritatea raioanelor, era mereu alături, nedespărţit de poetul Nicolae Dabija. În cadrul deplasării ordinare la Teleneşti, după o nouă adunare, împreună cu Nicolae Dabija, ne-am oprit în satul meu natal, care ne era în drum. Cu acel prilej, la clubul din Ineşti s-a improvizat, fără să insist, o întîlnire a sătenilor cu persoana mea. A vorbit despre creaţia mea modestă mai întîi Nicolae Dabija, apoi şi actorul, după care sătenii mei ne-au prezentat un concert cu cîntece şi dansuri populare. Andrei a rămas frapat atunci cînd a văzut cum dansează ineştenii. După concert a ieşit îndrăzneţ în faţa oamenilor şi a spus că dansul popular care l-a văzut odinioară, vine din adîn-

cul anilor, de la geți și daci! Numai strămoșii noștri cînd dansau aveau asemenea figuri improvizate cu mîinile și picioarele ridicîndu-le tot mai sus și mai sus!.. Cînd s-a sfîrșit partea festivă, am mers la sora mea, unde am stat la masă. În casa sorei tustrei eu, el și N.Dabija ne-am și fotografiat. Acea poză deja am publicat-o undeva într-un număr al săptămînalului... Mi s-a întipărit în memorie acea întîlnire, deoarece, în drum spre Chișinău, se alăturase și fiul meu adolescent, Petrică. Au vorbit pasionați întruna despre problemele fotbalului național și mondial...Actorul avea o dispoziție excelentă, în discursul său, aveam impresia că a citit toate cărțile din biblioteca națională de la Chișinău. Dorea să ne dea cît mai multă și consistentă informație despre sport, politică, arhiologie, actorie, teatru, literatură...și ca această dispoziție de a cunoaște să se răsfrîngă și asupra celora care îl ascultau. Nu bănuiam și nu dădea nici un semn că are ceva probleme de sănătate...

Dar, numai peste cîtăva vreme, în ziua de 3 iunie 2009, am fost șocat de noutatea că a decedat subit actorul și omul de cultură, care abia împlinise vîrsta de 60 de ani. Noutatea m-a surpins ca un trăsnet pe cerul senin. Au urmat zile triste de doliu cu părerea de rău, că mor oamenii buni, în avîntul creației! Andrei Vartic a trăit ca un incendiu și s-a stins ca o scînteie. Dumnezeu să-l odihnească în pace. Deseori cînd trec pe la cimitirul din strada Armenească, mă opresc în dreptul bustului de la mormîntul său și mi se pare că de la chipul lui de bronz adie căldură și înțelepciune, care va domni peste ani în cercul intelectualilor neamului nostru.

VALERIU SENIC

(critic literar, conferențiar universitar)

Pentru mine cel mai mare succes la începutul carierei de scriitor a fost în toamna anului 1984, cînd în ziarul „Literatura și arta" a fost publicată povestirea umoristică întitulată *„Zi-i un marș că vine tata"*. Cunoscuții și cei care citiseră povestirea mă felicitau prezicîndu-mi un viitor frumos, iar la o ședință ordinară a Uniunii Scriitorilor, precum am aflat mai tîrtiu, cineva m-a menționat. Evident eram fericit, deoarece nu putea fi o mai mare apreciere pentru mine la cea de a treia apariție în presă! În sine mă umflam în pene, considerînd că deja merg pe o cale dreaptă și visul meu de a deveni scriitor se va împlini. Aveam impresia că și oamenii, care auzeau de numele meu, mă priveau altfel. În acele zile, cu capul în nouri, fericit de primul succes, nu știam cine a contribuit la redactarea și publicarea acelei povestiri. Abia mai tîrziu, cînd am decis ca să continui lucrul la primul meu roman și mi-am cumpărat o foaie la casa de creație din *Pițunda ,Abhazia*, am aflat numele redactorului-șef al săptămînalului „*Literatura și arta*". Pentru prima oară în viață zburam cu avionul spre poalele Caucazului și, aterizînd pe aeroportul de la *Adler-Sochi*, m-am pomenit alături pe scaun cu un bărbat tînăr, îmbrăcat elegant, cu *lavalieră* la gît, cu un inel gros, cu piatră lucitoare la degetul mic, și care vorbea o limbă rafina-

De la stânga: Valeriu Senic, Ato Hojeaiev (poet din Tajikistan), Haralambie Moraru, Mihaiela Perciun, Dumitru Marcovschi şi eu. La Casa de Creaţie din Pitsunda, Abhazia, Georgia, 1984

tă românească, mai avea maniere pe care eu le consideram aristocratice. Mi s-a recomandat că îi zice Valeriu Senic, mă cunoaşte, deoarece a citit printre primii povestirea mea, publicată recent la ziarul pe care îl conduce. Dînsul, împreună cu scriitorii Dumitru Matcovshi, Haralambie Moraru şi Gheorghe Gheorghiu, mergeau de asemenea la casa de creaţie. Ceilalţi membri ai echipei se aflau pe alte bănci din salonul avionului şi eu, cu Valeriu Senic, am avut prilejul să vorbim pe îndelete pe tot parcursul zborului care a durat peste 2 ore. Din primele clipe ale cunoştinţei noastre am găsit tangenţe comune pe multiple probleme filosofice, literatură, de viaţă, dar şi în privinţa femeilor...

La casa de creaţie a scriitorilor de la Piţunda eram pentru prima oară. Deşi ne aflam la finele lunii noiembrie, în văzduh domnea o atmosferă plăcută de vară, cu mult soare. Pe coline se vedeau copaci de mandarine cu fructele aurii, iar în curtea acelui bloc enorm cu vreo 15 etaje creşteau palmieri şi multe flori. Atunci încă nu eram membru al Uniunii Scriitorilor, dar delegaţia moldovenească mă ţinea împreună cu ea şi mă prezenta tuturor cunoscuţilor drept un priomiţător prozator. Avînd condiţii excelente, cu posibilităţi de a munci fiecare într-un apartament aparte, cu masă de patru ori pe zi, seara ieşeam pe băncile din curte să polemizăm, să discutăm, iar seara mergeam la dansuri. Alături de blocul scriitorilor creşteau ca ciupercile alte blocuri ale caselor de creaţie pentru ziariştii, pictorii, actorii, savanţii din toată Uniunea Sovietică...Era lume de toate vîrstele dornică de creaţie şi odihnă... Chiar din primele zile prozatorul Gheorghe Gheorghiu, ca cel mai vîrstnic dintre noi, se antrenă în discuţii cu vechile cunoştinţe, deoarece înţelesesem că mergea sistematic la odihnă la acea casă de creaţie. Dumitru Matcovschi se izolase de toţi şi avea tainele, interesele lui. Haralambie venise cu tînăra lui soţie. Rămâsesem doar eu cu Valeriu să ne petrecem timpul împreună. Atunci am înţeles cu adevărat ce rai pe pămînt erau casele de creaţie pentru scriitorii noştri. Unii dintre ei chipurile creau acolo cîte jumătate de an pentru o sumă iluzuorie, mai mult din contul fondului literar al URSS. Păcat doar că peste ani s-a constatat că ei mai mult chiulangeau acolo decît creau, deoarece cînd s-a democratizat societatea, sertarele lor s-au dovedit a fi pustii. Dar, revenind la acele

zile, îmi amintesc că la odihnă, pe lîngă scriitori căci era perioada rece, mai veneau şi alte categorii de oameni, printre care şi o grupă de mineri, care extrăgeau cărbune, împreună cu norvegienii, pe arhipelagul *Spitsberghen*... De rînd cu ei mai era mult tineret, femei de pe tot întinsul URSS! Valeriu prefera să fie mereu în compania mea, separat de ceilalţi, îndeosebi cînd mergeam la dansuri. Chiar a doua seară am acostat două domnişoare venite la odihnă din Moscova, care munceau acolo în calitate de redactor la Uniunea Scriitorilor din URSS. Domnişoarele erau deştepte, vesele şi dornice de aventuri. Lui Valeriu i-a plăcut că l-am prezentat ca prietenul meu şi, după terminarea dansurilor, am mers să ne plimbăm pe malul mării. Valeriu te captiva prin felul lui de a trata orice problemă, era elegant cu domnişoarele. Eu, la rîndul meu, am început să le cînt nişte melodii italiene şi am propus ca să continuăm serata în apartamentul lui Valeriu compus din trei odăi. Moscovitele, care locuiau în blocul vecin, au acceptat cu plăcere. În apartamentul, unde era cazat Valeriu, am adus lumînări, aveam vin de acasă şi curînd dispoziţia noastră s-a ameliorat. Eu am improvizat dansuri, le cîntam tuturora cîntece în limba ucraineană, bulgară, turcmenă, amuzîndu-i. Valeriu, după ce am servit cîteva pahare cu vin, ne-a servit pe toţi cu cafea, încălzind apă cu ajutorul termoplonjonului, demonstrînd cum se pregăteşte cafeaua solubilă cu zahăr şi... usturoi. Serata a fost de pomină şi nu ne-am dat împrăştiaţi pînă în zori. Următoarele zile, aproape în întregime eu le petreceam în compania lui Valeriu. Ziua, cînd oboseam să lucrăm asupra manuscriselor, ieşeam la plimbare pe litoralul Mării Negre, discutînd întruna despre problemele cotidiene ale vieţii. Valeriu mă captiva prin intelectul său multilateral, cu el puteam leger să discut pe orice temă, vorbea frumos, avea maniere elegante, găsea soluţie şi îşi spunea părerea proprie asupra oricărei probleme. Pomenit în faţa unui om interesant, pe care nu-l avusem niciodată în viaţă, am simţit că trăiesc o adevărată sărbătoare a sufletului. Dînsul îmi povesti cîte ceva din biografia lui precum că a muncit cîndva învăţător de limbă şi literatură română într-un sat, pare-mi-se situat în raionul Anenii Noi, apoi a fost angajat ca profesor la Institutul pedagogic „Aleco Russo" din Bălţi, şi numai după aceasta s-a pomenit angajat în calitate de redactor-şef la ziarul Uniunii Scriitorilor „Literatura şi arta". Leger mi-a povestit că are o soţie gospodină şi o fiică, actualmente studentă la institutul din Bălţi. Îmi povesti despre părinţii lui, originari de prin părţile Bricenilor, pare-mi-se de la Larga sau Criva. Boris, tatăl lui, fusese acar la calea ferată, iar mama gospodină de casă. Îmi povesti că îşi aminteşte des foamea din 1946-1947...Nu ocolea nici o temă de discuţie de parcă eram cunoscuţi, prieteni de cînd lumea. Eu îi vorbeam despre munca ce o depuneam la manuscrisul primului roman *Acoperiş de asupra ploii* şi primeam de la el sfaturi, îndrumări. Mă încuraja. Spunea că nuvela *„Zi-i un marş că vine tata"* este bună, dar nu trebuie să mă opresc la ea. Literatura unui scriitor adevărat trebuie să aibă diverse tematici. Îmi povestea cu multă pricepere despre felurite curente, tendinţe literare care sunt la modă, preferabile în lumea mondenă a scriitorilor din lume, făcînd legătură cu elemente din teoria literaturii care contribuie la scrierea operelor rezistente, de valoare. Vorbea despre *Borghes, Ungatetti, Mora-*

via, Maxim Tank, Eduardas Magelaitis, Solomeia Neris, Cinghiz Aitmatov, Ion Druță, Margarita Aligher, Nazîm Hikmet, Pablo Neruda, Nichita Stănescu, Gabriela Mistral... În rezultatul acelor discuții savante mi-a venit ideea să scriu nuvela *„A fost odată...”* iar peste cîteva zile am îndrăznit să i-o citesc. Subiectul i-a plăcut, l-a intrigat, am primit de la el mai multe sfaturi utile, intuind că el este criticul care poate să mă ajute foarte mult în procesul de creație. Și azi mi-amintesc cum explica el și comenta fiecare frază scrisă de mine, tot dorind să afle ce am avut eu în vedrere și de ce am folosit cutare sau cutare simbol, întorsătură de frază, cuvînt... Poate eram naiv în multe privințe, dar peste ani această nuvelă, cu multe idei împrumutate de la el, am realizat-o și a fost publicată în cartea *„Catacomba”*. Afirm cu certitudine că în cîteva zie am devenit prieteni pentru totdeauna, fapt care îl făcu pe *Haralambie Moraru* destul de gelos față de relația care se cimenta între noi. Cu Valeriu nu puteam fi altfel. În viața mea de pînă atunci și mai apoi nu am întîlnit un specialist care să se priceapă atît de bine și cu bunăvoință să poată analiza în detalii minuscule o operă literară. El mă îndemna să atrag atenție la fiece detaliu, fiecare cuvînt și întorsătură de situație la dezvoltarea subiectului pentru a spune ceva chiar și atunci cînd te limitezi la puncte de suspensie. Împreună analizam operele marilor scriitori care le citisem amîndoi, apoi analizam operele scriitorilor noștri contemporani. Vorbea mai mult el și eu, în ritmul talazurilor, plioscăiturilor ușoare ale mării mă delectam, primind o adevărată lecție de teorie a literaturii, cum nu am primit-o niciodată de la nimeni. În cadrul Uniunii Scriitorilor parcă existau consilieri, recenzenți, tot felul de angajați la vremea ceea, dar nu pot să evidențiez pe vreun oarecare scriitor sau poet, care atît de bine ar fi putut descrie, analiza cu atîta iscusință arta scrisului. Pentru aceasta îi sunt recunoscător și azi lui Valeriu Senic! Atunci dînsul mi-a adus și niște pasaje, mostre cu extrase din operele scriitorilor noștri recunoscuți, singur hohotind molipsitor, demonstrîndu-mi cît de alogice și aberante sunt! El în acea deplasare își pusese scopul de a scri niște recenzii la unele cărți ale scriitorilor de vîrf din conducerea Uniunii Scriitorilor și recunoscu fără ocolișuri:

– Ce scîrboșenii scriu cîteodată așa zișii scriitori consacrați cu titluri și premii de stat! Agramat, alogic și fără pic de inspirație... Dar se consideră mari scriitori! Nici tu nu ești vulcan în ceea ce scrii, dar măcar te conduci de logica cuvîntului, tinzi să înveți... Aceste cuvinte le auzeam ca prin vis, convins că Valeriu, referindu-se la mine, glumește, avînd scopul să mă încurajeze. Însă, mare mi-a fost mirarea cînd a stat la taifas cu Haralambie Moraru, căruia în zilele precedente, îi fusese decernat Premiul comsomolului din Moldova *„Boris Glavan”*, pentru cartea lui „Grîu nou”. Tu, *Haro* (așa îi zicea el) să nu crezi că ai primit premiul pentru o piesă valoroasă. Ți s-a oferit distincția cu mari și mari rezerve! Va trebui încă mult să muncești!..

Haralambie mi se pare că l-a ascultat căci vreo săptămînă a tot lucrat izolat de toți, încît nu avusese timp nici să se berbierească, surprinzîndu-ne curînd cu o barbă neagră, bine conturată pe toată fața... Iar eu cu Valeriu ne-am amintit că,

pe lîngă faptul că avem concediu de creaţie, ne aflăm şi la odihnă. Foloseam timpul de agrement şi cîteva seri ne-am aventurat frumos în compania acelor două domnişoare moscovite. De la Valeriu Senic la acea vreme, care nu împlinise nici 45 de ani şi era un bărbat care nu putea lăsa indiferentă nici o femeie care trecea pe alături de el, am mai învăţat cum trebuie să fii curtenitor. Peste ani cineva răspîndise despre el nişte zvonuri aberante, precum că face parte din alte orientări sexuale. Afirm cu toată certitudinea că îi plăceau numai femeile, ele pentru dînsul erau ceva sfînt, era un bărbat care poseda arta impecabilă de a curta frumos, artrăgător, impresionant, ceea ce nu am observat la alţi bărbaţi! Stăteam la taifas şi glumeam, inventam felul de a dansa într-un picior, încercam să dezbrăcăm o domnişoară cu ochii legaţi, apoi beam cafea cu usturoi tăifăsuind pînă peste miezul nopţii. Cu toate-acestea el era corect, atent şi elegant... Vorbea cu mult drag despre soţia lui, lăudînd-o că e o gospodină şi o fire formidabilă, îi rabdă multe fiindcă este cultă. Totdeauna era îmbrăcat cu un veritabil gust estetic, ca un intelectual care se stimează. Ne vorbea despre fiica lui pe care o iubea nemărginit. Şi-a amintit şi de tata lui, care pînă la adînci bătrîneţii iubea femeile şi... ele îl iubeau pe dînsul! Purtam discuţii şi cu alţi intelectuali în persoana scriitorilor, poeţilor, literaţilor din alte republici. Acolo am făcut cunoştinţă cu Ato Hojeaev, un poet tagic, apoi cu alţi poeţi din Moscova, Sanct-Petersburg şi în discuţiile lor, Valeriu Senic avea o ţinută intelectuală demnă de invidiat, cîştigînd stima şi respectul tuturora... După acea cunoştinţa de la Piţunda, Valeriu mi-a insuflat curajul, sfătuindu-mă să scriu, să muncesc încontinuu, insistent să mă cultiv prin lecturi, în biblioteci, să scriu şi apoi să asaltez nestingherit redacţiile, deoarece (aşa mi-a spus el) am stofă, talent şi n-am ce ascunde. Cînd ne întîlneam în oraş, după revenirea de la casa de creaţie, îmi povestea diferite păţanii din viaţa şi stranietăţile scriitorilor consacraţi. Odată, întîlnindu-ne la o cafenea din parcul *Valea Morilor*, m-a îndemnat să citesc un fragment dintr-o povestire semnată de Preşedintele Uniunii Scriitoriloir de atunci *Pavel Boţu*... M-au îngrozit aberaţiile ce mi le-a demonstrat Valeriu. Apoi continuă să citească în glas unele propoziţii lăsîndu-mă nedumerit ca şi pe el: cum de un scriitor recunoscut în literatura noastră poate scrie aşa ceva!

– Borea, nu te mira! Cam mulţişori dintre ai noştri scriu în acest fel. Cu toate-acestea au premii, titluri, primesc merite, deplasări în străinătate! Iar eu sunt impus ca să le scriu elogii, note critice voluminoase pe paginile „Literaturii şi arta". Să ştii că acum toţi cîntă osanale conducerii de vărf. Dar nu, dă doamne, să se schimbe acele ceasornicului în societatea noastră şi atunci vei vedea cum toţi se vor buluci spre revoluţie. Mai scîrbos decît fenomenul puţoismului manifestat prin lingueşire şi conformism ale unor moldoveni, azi partiinici, nu există pe lume!

El a numit persoane concrete cărora nu doresc să le dau numele, dar, care după 1989, s-au căpătuit cu tot ce se putea: case, vile, loturi de pămînt, posturi înalte şi... au monopolizat patriotismul!

Revenind la acele momente, afirm că multe nu le cunoşteam ca el, eram *un nimeni* în literatura noastră, nu eram membru al Uniunii Scriitorilor şi nu vroiam să dezvolt subiectul, nu aveam dreptul moral, dar înţelegeam că lui Valeriu uneori îi vine dificil să îndeplinească unele comenzi comuniste...Din convorbirile avute cu el am aflat că a lucrat la Institutul „A.Russo" din Bălţi, împreună cu femeia de cultură, criticul literar, Eliza Botezatu, pe care o simpatiza mult. Unul dintre prietenii lui, a recunoscut că era Vasile Stati (cel care ulterior s-a proslăvit prin antiromânismul său agresiv şi a editat dicţionarul moldo-român!). Eu totdeauna am dedus că Valeriu Senic a fost un mare patriot al neamului, al limbii române, chiar dacă o numea moldovenească , un bun cunoscător al literaturii. Şi nu este numai părerea mea. Acest lucru l-am auzit de la o mulţime de studenţi de la USM din Chişinău, unde dumnealui a muncit ani la rîndul. Îndrăznesc să afirm că în felul lui de a fi avea mult comun cu caracterul meu. Eram compatibili şi ne înţelegeam din două cuvinte. Odată m-a invitat la el acasă, în blocul de pe Şoseaua Hînceşti din Chişinău. În apartament era foarte curat, m-am convis că soţia lui era modestă, senină la chip, ospitalieră. Prin toate odăile erau vazoane cu flori vii, de parcă fusese ziua de naştere a cuiva. Valeriu mi-a arătat multe fotografii, povestindu-mi deja că fiica lui, care a rămas să locuiască în fostul lui apartament din Bălţi, este căsătorită, şi, deja creşte şi educă doi nepoţei...În timpul acelei vizite admiram cît de frumos se adresa el către soţie şi soţia către el. M-am convins că soţia lui cultă îl iubea foarte mult. Dar în acea seară, cînd mă aflam în culmea mîndriei, a apărut adjunctul lui Valeriu de la redacţie, un oarecare Blajinu care se dădea drept ziarist prolific, critic de cinema, care a stricat tot *şarmul.* Printre intelectualii de atunci se zvonea că acel odios tip este securist, dar nu dădusem nici o atenţie decît în clipa cînd acest fiu de popă a început să facă aluzie la adresa mea, să ironizeze cu obrăznicie că eu prietenesc şi îi fac pocloane lui Valeriu Senic, fiindcă vreau să mă public la „Literatura şi Arta". A mai spus, fără ocolişuri, că alde mine, e plină republica... Valeriu a încercat să-mi ia apărarea, dar eu mi-am făcut impresia că n-a făcut-o convingător şi eu m-am grăbit să plec. Înţelesesem că erau vecini cu blocurile şi aveau să pună la cale probleme referitor la publicarea următorului număr de ziar... Amărăciunea mea parcă s-a prelulgit, poate o fi fost o coincidenţă, dar peste o săptămînă după acea vizită la casa redactorului şef, săptămînalul „Literatura şi arta" mi- a publicat povestirea întitulată „Indispoziţie"...

După acea vizită nu am mai avut ocazia ca să mă întîlnesc atît de aproape cu Valeriu Senic. Dînsul curînd a fost destituit din funcţia de redactor-şef şi în societate veniră după anii 1988-1989 valurile de mişcare naţională. Au început să apară cîteva articole impardonabile la adresa fostului redactor-şef al organului Uniunii Scriitorilor, ceea ce nu corespundeau realităţii. Mi se pare că această atitudine *puţoistă* a unora, cum spunea el, l-a amărît cumplit şi l-a făcut să se distanţeze de cohorta aşa *zişilor patriotarzi cu alură românească de la Chişinău*! Vroiam să mă întîlnesc, să păstrez prietenie cu Valeriu Senic, îmi era dor să discut pe marginea teoriei

literaturii, să analizăm, să polemizăm ca în acele seri memorabile de la Piţunda... El se angajase în calitate de lector la facultatea de ziaristică de la Univeristate, citind studenţilor lecţii de teoria literaturii. De cîteva ori am mers la catedra de la USM, dar nu l-am găsit... Am dedus ulterior că şi el, probabil, mă ocolea, îndeosebi cînd apăream în societate şi pe la procesele de judecată împreună cu Nicolae Dabija... Am aflat mai tîrziu că aceşti doi intelectuali nu au fost prieteni niciodată... Odată ne-am întîlnit pe stradă ocazional. A fost ultima noastră întrevedere. M-a salutat rezervat întrebîndu-mă ca pe un străin:

– Ce mai faceţi voi, cu perestroica voastră?

Întrebarea mi s-a părut stranie. Am mai vrut să vorbesc cu el, să-i explic că îl preţuiesc, că-l accept aşa cum sunt vremile, dar el s-a grăbit să se despartă de mine, plecînd în drumul său, fără a dori să continuăm dialogul.

Ulterior Valeriu Senic, probabil simţind cum intelectualii noştri pe nedrept l-au huiduit şi marginalizat, şi-a canalizat disperat tot intelectul şi s-a dat în tabăra *interfrontiştilor.* A stat la baza formării partidului socialist şi, alături de prietenul lui Vasile Stati, a devenit deputat în Parlament, luptînd cu înverşunare, împotriva glotonimului „limba română", ca un adevărat mânofob! Au continuat pentru el patru ani de deputăţie. În acea perioadă apăreau articole cu semnătura lui care, la părerea mea, nicidecum nu corespundeau ideologiei şi intelectului său faţă de problemele naţionale. Mereu am vrut să înţeleg de ce Valeriu s-a rătăcit, poate trăieşte o dramă sufletească, poate din cauza *bădărănismului* nostru basarabean, noi care ne pricepem de minune a ne grupa în găşti care privatizează patriotismul şi nu permitem altora să se afle în avangardă. Aşa s-a întîmplat cu mulţi oameni oneşti, de treabă, pe care cineva artificial i-a ignorat pe nedrept. Valeriu era un om bine instruit, informat, cunoştea personal ce scopuri urmăresc unii în aşa zisa luptă patriotică (să acapareze cît mai mult capital, după cum s-a şi întîmplat), şi din obidă, a trecut în tabăra adversă, pentru a-şi păstra traiul decent, care i-l crease PCUS în timpul Puterii sovietice.

După ce a plecat din Parlament, am auzit că s-a angajat să predea obiectul de *limba* moldovenească la Universitatea Corporativă din Tiraspol. Cineva mi-a spus că de la o vreme s-a desfrînat şi a început cumplit să bea, ajungînd pînă al maladia alcoolismului... Organismul lui n-a rezistat şi într-o zi a murit subit din cauza unei hemoragii stomacale...Poate nu am dreptate în privinţa cauzei morţii lui, dar s-a stins pe neaşteptate ca o făclie în vînt... Despre moartea lui am aflat dintr-un modest necrolog, publicat la „Literatura şi arta". Înmormîntarea lui a fost neobservată, cu un mic miting al *interfrontiştilor*, la Casa armatei din Chişinău. A fost dus să-şi odihnească somnul de veci la cimitirul de pe strada „Doina". Într-o zi de primăvară însorită, plimbîndu.-mă acolo printre morminte, m-am oprit în faţa unei cruci citind cu răsuflarea întretăiată numele lui *Valeriu Senic*.

Despre acest intelectual al vremurilor mele pot afirma cu certitudine că a fost un mare savant în domeniul literaturii din Moldova. Mă mîndresc că am avut feri-

cita ocazier să-l cunosc şi să-i urmez sfaturile înţelepte. De la făclia înţelepciunii lui s-a aprins picătura mea de talent, de dragoste pentru literatură şi mă strădui să fiu demn de îndrumările lui. Îmi plec fruntea ori de cîte ori trec pe lîngă mormîntul unde rudele, cunoscuţii, foştii discipoli îi aduc totdeauna flori vii de crizanteme. În vecinătatea acelui mormînt stă o statuie somptuoasă, din granit cenuşiu al unei foste autorităţi criminale, a hoţului în lege *Zelionîi*, care a săvîrşit în viaţa lui multe bazaconii. Nu mă revoltă faptul că trăim vremuri cînd un fost infractor are dreptul la un loc respectabil cu monument faraonic care atrage atenţia de departe, pe cînd un Om, care a salahorit şi a contribuit enorm la dezvoltarea ştiinţei teoriei literaturii, care a pregătit sute de specialişti în domeniu, îl lăsăm umbrit de memoria noastră...

În toamna anului 2005 mi-am pus în gînd să-mi aduc aportul la reabilitarea numelui lui Valeriu Senic şi să scriu un articol comemorativ la „Literatura şi arta" în care să vorbesc despre omul de mare cultură şi savantul cu adevărate merite, care a scris mai multe cărţi de specialitate... Acele greşeli, pe care le-a comis, nu zdruncină nicidecum meritele ce le-a avut în munca pe care a depus-o la îmbogăţirea spiritualităţii noastre... Aveam porniri frumoase, dar înainte de asta i-am telefonat soţiei lui. Doamna Maria Senic m-a ascultat răbdătoare, apoi, după o pauză îndelungată, a zis:

– Crezi că este nevoie, Boris? Am început să-mi justific intenţiile, dar ea m-a întrerupt binevoitoare: Consider că nu are nimeni nevoie de memoria lui... Te rog, nu fă nici tu acest lucru.

Total confuz am hotărît să mă abţin de la intenţia mea, fiindcă cineva dintre apropiaţii mei, ascultîndu-mi păsul, a fost categoric să contribui la reabilitarea acestui „*trădător de neam şi de Ţară*!"... Da, aşa apreciem noi meritele trecutului! Fie ca acest articol să fie recunoştinţa care m-a îndemnat sufletul să mi-o expim şi să las drept memorie amprenta numelui celuia care a fost Valeriu Senic, adevărată personalitate cu verticalitate şi un mare patriot!

ANATOL ROŞCOVANU

(aranjator şi compozitor de muzică)

În copilărie, în timpul vacanţelor de vară, noi, elevii, mergeam pentru cîteva săptămîni să ne odihnim în taberele pionereşti. Deoarece satul meu se afla în vecinătatea Teleneştilor, ne-am cunoscut într-o vară la o tabără din *Ţarinca*, un loc pitoresc de la poalele pădurii satului Mihalaşa. Era ca şi mine un băiat sfios, dar talentat. Încerca să cînte la acordeonul care-l adusese cu sine de acasă. Aveam o voce a lea *Robertino Loretti*, iar el încerca să mă acompanieze la acordeon. Acele întîlniri fugare nu ne-au lăsat amintiri deosebite. În anii de studenţie l-am cunoscut pe fratele lui mai mare Mihai, cînd am călătorit împreună în componenţa detaşamentului

Împreună cu soţia, Angela Cabari (cântăreaţă), fiul Ştefănel şi fiica Iulia

studenţesc în anul 1977 în Bulgaria... Aveau să treacă mulţi ani la mijloc, cînd, într-o seară la un concert de la Palatul Naţional, am descoperit că în componenţa ansamblului „*Plai*", condus de solistul *Ştefan Petrache* era şi pămînteanul meu de la Teleneşti, acordeonistul Anatol Roşcovanu.

Apoi a venit luna martie a anului 1997, cînd Mihai, m-a invitat la el acasa şi mi l-a prezentat pe frate-său Anatol:

– Este antrenat într-un process de divorţ şi e vorba de partajarea averii cu fosta consoartă, mi-a spus Mihai. Soţia l-a dat afară din casă şi nu doreşte să cedeze nimic din averea agonisită împreună…*Tolea* numai la muzică se gîndeşte şi nu o poate pune la punct…

M-a mirat că în locul lui Anatol, care stătea timid în faţa mea, vorbeşte frate-său, înţelegînd că Mihai este o autoritate în familia lor. Am fost de acord ca să-i reprezint lui Anatol interesele în instanţă şi l-am ajutat atunci să alcătuim o cerere de chemare corespunzătoare în judecată. După ce am pus cererea pe rol, la vreo cîteva zile, Anatol a venit la mine şi m-a rugat să-l însoţesc la o convorbire cu fosta lui soţie, în central oraşului. La o terasă am făcut cunoştinţă cu o femee frumoasă, dar cu o expresie răutăcioasă a feţei, plină de pretenţii...

Anatol m-a rugat să-i explic acelei doamne că ar fi mai potrivit să încheie o tranzacţie prejudiciară pentru a partaja averea pe cale amiabilă la un notar, decît să se aventureze în proces de judecată. Am încercat s-o conving pe acea femee că, în corespundere cu legislaţia Moldovei în vigoare, asemenea procese iniţiate de ei sunt tergiversante, necesită mari cheltuieli, crează nervozitate ...interminabilă. Faţă de ex-soţia lui am făcut o propunere concretă ca dînsa să-i procure lui Anatol un apartament în orice sector al Chişinăului iar el îi cedează casa cu două nivele, lotul de teren din mijlocul capitalei şi toată averea agonisită în decursul convieţuirii familiei lor. Credeam că este o propunere foarte prielnică pentru fosta lui soţie şi mă aşteptam că voi reuşi să rezolv problema, dar deodată se întîmplă ceea ce m-a suprins şi m-a şocat. Ex-soţia lui Anatol sări ca friptă de la masă, de parcă o stropise cineva cu uncrop şi a început să ţipe la noi, în auzul tuturora:

– Curvarilor! Idioţilor! Aţi pus la cale împotriva mea un complot! N-o să vă meargă! Tu, şi arătă în direcţia lui Anatol, n-o să primeşti nimic şi n-m ochi nici eu nici copii să te vadă! Vreţi să mă nenorociţi, n-o să vă meargă! Şi apoi către mine, neostoită: V-aţi adunat doi curvari şi vreţi să mă duceţi în eroare! Idioţilor!..

Cu finul, Ştefănel Roşcovanu

Femeia devenea din ce în ce mai turbulentă şi eu, împreună cu Anatol, pentru a nu agrava situaţia, am decis să ne îndepărtăm de acel loc. Însă fosta consoartă a lui Anatol se ţinu o perioadă scai de noi, ca să ne toarne zoi de ocară şi blesteme, pînă a venit troleibusul şi ne-am despărţit… După acel incident mi-am dat seama că procesul, la care trebuia să iau parte, constituia un adevărat război cu o femee dezechilibrată, care, mi s-a creat impresia, suferă de o maladie psihică. Ea era mai în vîrstă decît Anatol. Dînsul mi-a povestit că părinţii au fost împotriva acelei căsătoriii. Ea fusese în căsnicie pînă la el, avea copil şi, împreună cu Anatol, a mai născut o fată. Mai aflasem că doamna munceşte la poarta pieţei centrale, are ceva afacere şi putere economică. Mi s-a plîns cum a muncit la construcţia casei ajutat de părinţi, cu bani şi cu meşteri veniţi de la Teleneşti şi, practic a muncit numai el ridicînd două nivele pe un teren de la Malina Mică. Peste cîteva zile am mers în acel loc şi am văzut un adevărat castel, îngrădit de un gard de piatră înalt de vreo doi metri…

– Într-o seară i-au venit huiurile în cap, mi-a zis Anatol. Mai întîi mi-a blocat, a confiscat toată aparatura mea sofisticată de muzicant profesionist şi m-a alungat din acasă. Acum sunt nevoit să înnoptez într-un birou de la *Casa Radio*. Acolo, ziua împreună cu *Gheorghe Mustea*, facem repetiţiile cu orchestra, iar noaptea dorm pe două jilţuri împreunate…

Referindu-se la fosta soţie el mai adăugă cu vocea calmă, plină de tristeţe:

– Nebuna! A spus c-o să-mi facă vrăji, farmece ca să mă nenorocească! Aţîţă copiii împotriva mea. Mai în scurt, activează pe toate tărîmurile, pentru a mă dezechilibra complect…Ea o să mă lase fără nimic din munca ce am agonisit-o împreună. Aşa este ea!

În vorba sa Anatol se prezenta un om naiv, plin de nepricepere în problemele reale ale vietii. Curînd m-am convins că trăieşte doar pentru...muzică. Am mers cu el la studioul de la Casa Radio unde-şi avea colţişorul lui cu ionică, acordeon şi m-am convins cît de sîrguincios munceşte în domeniul artei interpretative şi compoziţia melodiilor. La el intrau mereu alţi muzicanţi, inclusiv Gheorghe Mustea consultîndu-se… Îmi era plăcut să-i ascult vorbele referitoare la diferite melodii, cum

se face o piesă, cum se lansează! Vroiam să cred că dînsul trăiește o adevărată plăcere în stihia creației lui și înțelesesem că trebuie să-l ajut cu toate forțele intelectuale să-și rezolve problema lui de partajare a averii. El dorea la prima fază, ca fosta soție să-i restituie aparatura procurată din Grecia, unde fusese în călătorie, pentru ca să aibă posibilitate să realizeze melodiile în studiou..Mai departe au urmat alte momente descomfortabile. Fosta soție, aflînd că am înaintat acțiune de chemare în judecată și am intenția de a-i apăra lui Anatol interesele, a început să întreprindă unele acțiuni, care mă supărau. A trimis la mine cîțiva cunoscuți în calitate de mesageri, care mi-au propus să mă dezic de acel proces! Activamm în avocatură pînă atunci peste 15 ani, dar nu avusesem un caz asemănător ca cineva să-mi propună să mă dezic de client. Nu am trădat niciodată interesele clienților precum, am auzit c-o fac în activitatea lor alți avocați și nici nu o voi face… Îmi dădeam seama tot mai mult că am de furcă cu o femee specifică, deoarece în frazele acelor mesageri se strecurau și propoziții de amenințări din partea ei, dacă nu voi ieși din process! Uneori seara, alte voci cu referire la aceeași problemă, m-au amenințat că, dacă n-o să îndeplinesc condițiile ei, o să-mi stea capul unde îmi stau picioarele!!! Nu am vrut să apelez la organelle de drept ca să o pedepsesc, fiind convins că ea se va consulta cu un specialist și îi va spune că miezul litigiului de partajare a averii în devălmășie duce la împărțirea proprietății în cote egale. Îmi dădeam seama că e o femeie disperată și nu trebuie să mă cobor la nivelul ei. Totodată îl sfătuiam pe Anatol ca să se împace, poate să negocieze cu ea pentru a se mărgini la o soluționare a problemei pe cale amiabilă. Anatol, însă, doar mă privea cu ochii lui blînzi, cu o naivitate copilărească surîdea și clătina din cap că așa ceva a devenit un lucru imposibil pentru totdeauna. Numai în rezultatul unui proces de judecată este cazul să fie soluționată problema…

Procesul a început judecătoria din sectorul Centru. Fosta soție e venit în sală cu pretenții că are nevoie de avocat și a cerut amînarea ședinței pentru o altă dată. Cînd ne despărțeam iar l-a amenințat pe Anatol:

– Tîlharule! Să știi că-ți bați joc de mine și de fetele mele! N-o să-ți dau voie să mă omori!

Anatol nu i-a răspuns și am înțeles că are frică să se pună în poară cu ea. Așteptînd următoarea ședință, la cîteva zile, Anatol m-a telefonat alarmat. Era într-o zi după amiază și dînsul s-a cerut la mine în audiență. Era speriat și derutat. Mi-a povestit că noaptea trecută, cînd dormea în acel birou de la Casa Radio au venit la el trei polițiști pe la miezul nopții, i-au pus cătușele și l-au dus cu dubița la penitenciar, învinuindu-l că a comis un act de jaf față de fosta soție!.. Polițiștii i-au comunicat că fosta soție se află în spital cu leziuni corporale ușoare, iar atacatorii pe care ea îi presupune este el, Anatol Roșcovanu și avocatul Boris Druță! Adică, reieșea că noi amîndoi am mers noaptea la fosta lui soție, am maltratat-o, am furat nu știu ce anume și am fugit într-o direcție necunoscută!..

Slavă Domnului, că poliția s-a clarificat și pînă în zori l-au pus pe Anatol în

libertate, iar pe mine m-au verificat dacă am dormit acasă… Am înțeles încă o dată, cît de vicleană și periculoasă este fosta lui soție cu care aveam înainte un proces de judecată foarte dificil. Am înțeles că acea tipă va recurge la fel de fel de provocări, pentru a ne destabiliza și a-l face pe Anatol să cedeze.

L-am susținut pe prietenul meu să se mobilizeze și să obținem prin judecată în exclusivitate ce îi aparține după lege și mai mult nimic. Cu atît mai mult că el nu avea nici un spațiu locativ și nici perspectiva de a-l primi vreodată.

În perioada de răgaz cît ne pregăteam pentru ședința următoare a procesului Anatol tot mai mult îmi trezea curiozitatea și mă chema tot mai des la el în studioul improvizat, unde, împreună cu alți muzicanți, pregăteau melodii pentru lansare. L-am admirat și la repetițiile orchestrei simfonice sub bagheta lui Gheorghe Mustea, el executînd partitura la percuție. Mai mult îmi plăcea cînd el se afla în studiou și făcea repetiție cu diferiți soliști, pregătindu-le și înscriind piese muzicale. Încă din timpul serviciului militar învățasem să cînt la chitară, iar muzica mă interesa din copilărie cînd participam în componența fanfarei din sat. În anii studenției deprinsesem și încercam cu îndrăzneală să improvizez melodii compuse de mine pe versurile proprii pe care le cîntam colegilor... Întîlnirea cu Anatol m-a îndemnat tot mai mult să aflu cum se crează o bucată muzicală, o melodie care, mai apoi, artiștii o transmit în eter... În una din zile i-am cîntat la chitară o melodie compusă pe versurile proprii Dumnealui, fără a se gîndi, mi-a propus:

– Hai să o realizăm în studiou! Și a început să o preia cu iscusința sa profesională la claviatura pianului, astfel că degrabă am descoperit că cele îngînate de mine pot deveni prin măestria unui profesionist, un giuvaier.

Peste cîteva zile, el m-a invitat în studiou și mi-a oferit ocazia să ascult melodia mea pusă pe aranjament muzical profesionist. Lucrul lui Anatol m-a uimit nespus. La propunerea lui am perfectat versurile și încă peste o săptămînă deja ne-am pus pe repetiții în studiou și eu am cîntat prima mea melodie întitulată *„Transnistreanca”* ...apoi urmă *„Între viață și moarte”*... Într-un cuvînt, descoperisem ceva nou și original în capacitatea mea de creație modestă. Petreceam zile întregi în discuții și asistam la repetițiile artiștilor și în orele libere stăteam întruna cu chitara, compunînd (dacă se poate de exprimat astfel) noi și noi melodii. Viața îmi era interesantă și plină de descoperiri miraculoase în compania lui Anatol. Deja mă legasem de el printr-o prietenie trainică, regretînd că atîțea ani nu am fost aproape. Vroiam cu toată ardoarea să-l ajut și eu pe el. Era în puterile mele și, în corespundere cu legislația în vigoare, procesul trebuia să aibă o dezlegare în interesul lui și al fostei lui soții. Dar, precum deseori se întîmplă în profesia noastră, dacă clientul e aiurea, neapărat, conform legilor *diavolești*, se nimerește ca oponent un avocat aiurea, care nu ajută, decît doar tulbură apele. Așa a și fost. Fosta soție angajase un apărător, care în diapazon cu ea era turbulent, scandalagiu și, mereu o susținea în apucăturile celea turbulente. În timpul procesului se crea o nervozitate și neînțelegere cumplită. Era evident că și judecătorul era cointeresant să ia apărarea fostei soții a

lui Anatol, care se prezenta în ședință cu o mașină modernă și în haine luxoase, înzorzonată cu bijuterii, dar mereu declarînd că e săracă și *călăul de Roșcovanu dorește și mai mult s-o îngroape în mizerie*!.. Eu izbutisem, între timp să obțin un raport de expertiză tehnică prin care specialiștii demonstraseră științific că gospodăria pusă la partajare, poate fi împărțită în natură în două părți egale, cu ieșiri separate. Acest lucru nu trezea nici un dubiu... Cu toate acestea, fosta soție, împreună cu avocatul ei, doreau să demonstreze că acea casă cu trei nivele, amplasată pe un teren de circa 7 ari... nu poate fi partajată în cote egale. Chipurile este imposibil! Curînd, spre surprinderea mea, adversarii noștri de proces au adus un nou raport de expertiză tehnică a imobilului, în care acel anonim expert privat, înșira pe hîrtie concluzia că acea casă este absolut imposibil de a fi partajată, de altfel și lui Anatol nu putea să-i revină jumătate din averea în devălmășie. Partea adversă a mers mai departe, prezentînd în instanță și o altă încheiere a unui oarecare procuror, că Anatol în anii precedenți, a dus un trai parazitar, nu a ajutat familia și el prin nimic nu a contribuit la construcția casei... Procesul luase o întorsătură atît de stranie și anapoda, că răsturna și ignora complect cele prevăzute expres de legislația în vigoare. Am fost nevoiți să apelăm la adunarea probelor: Anatol a ridicat din arhive multiple bonuri de plată în care demonstra că majoritatea materialelor la construcția casei le-a procurat el, apoi au fost invitați meșterii de la Telenești care, plătiți de el, au efectuat zidirea, finisarea și construcția casei... Dar toate străduințele noastre erau ignorate de către instanță. Într-un sfîrșit, judecata a luat o hotărîre cu totul ieșită din comun. Anatol ziua în amiaza mare era furat. S-a decis că dînsul nu are nici un drept la casa construită de el și totul rămînea în posesia fostei soții... Am rămas șocați, perplecși de năzdrăvăniile acelui judecător! Dar nu am avut altă soluție decît să atacăm prin apel hotărîrea. Examinarea apelului s-a tergiversat circa un an. Între timp fosta soție continua să-l șantajeze pe Anatol pe toate cărările, apelînd la cunoscuți, ca ei să-l convingă să se astîmpere cu examinarea procesului, deoarece orice ar face el, legea nu va fi de partea lui. Și părea că așa și se va întîmpla. Colegiul de la Curtea de Apel Chișinău, într-un sfîrșit, destul de straniu a menținut hotărîrea primei instanțe. După această lovitură sub centură, cînd prietenul meu Anatol Roșcovanu era decapitat în mod fariseic, m-am dezamăgit definitiv în onestitatea justiției și a judecătorilor noștri. Am înțeles că la acel sfîrșit al anilor 90 ai secolului trecut se întronase în capul justiției legea... junglei! Fosta lui soție, care pînă la acea oră, împreună cu avocatul ei, cîștigase absolut tot, lăsîndu-l pe Anatol în pierdere totală, jubilau! Eu nu puteam dormi nopțile, aflîndu-mă în totală derută. Am înaintat un recus la Curtea Supremă de Justiție și, spre marea bucurie a mea și al lui Anatol, instanța supremă a casat toate hotărîrile judecătorești anterioare, remițînd cauza la o nouă judecare. Adică, totul ce obținuse pînă la acea oră prin vicleșug, corupție, soția lui cu avocatul pierduse. Trebuia să continuăm examinarea cauzei care credeam că se va tergiversa luni și ani în viitor... Deja, aveam impresia, că nu putea dormi și nu-și putea găsi astîmpărul fosta lui soție și avocatul ei. În

timp ce ne pregăteam de noile şedinţe şi adunam probe, într-o bună zi Anatol veni la mine şi-mi arătă, plin de amărăciune şi tristeţe, un articol publicat în ziarul „Accente libere" întitulat *„Am un tată fals..."*, semnat de copilul lui care rămâsese să locuiască cu fosta soţie. În articol se povestea despre natura litigiului ce demara în instanţele de judecată şi fiica lui minoră, chipurile, se plîngea că Anatol vrea s-o sărăcească pe mama şi pe ea... Publicaţia, evident era la comandă, plătită de fosta lui soţie şi era un procedeu josnic, total lipsit de omenie, bunul simţ. Nu ştiam cum să-l astîmpăr pe Anatol, care era disperat şi închis în sine. L-am susţinut şi i-am spus că nu avem altă soluţie decît să demonstrăm prin lege că lucrurile stau altfel decît se prezintă în acea publicaţie...Fiind şi eu ziarist, mă şoca corupţia care luase aploare în societatea noastră, astfel că un redactor şef se hotărăşte să publice asemenea mîrşăvii pregătite de o persoană cointeresată, dar semnată de un copil minor. Trebuia să trecem peste asemenea lucruri, deoarece Anatol era un bărbat cu verticalitate şi eram sigur că nimeni dintre cei care îl cunoşteau nu puteau da crezare acelor lături ziaristice. Iar timpurile aveau să fie şi în favoarea lui. Curînd am descoperit că Anatol... s-a îndrăgostit! Parcă nici nu vroia să se gîndească la proces şi apărea tot mai des în societate cu o frumuseţe de domnişoară plină de harul talentului, avînd o voce cristalină şi puternică. Era săteanca mea Angela Cabari, care, prin talentul ei frapa de pe scenă spectatorii. Anatol îi pregătea melodiile şi sentimentele lor s-au unit, astfel degrabă au început să trăiască împreună închiriind o gazdă. Evenimentele în viaţa lui luaseră o turnură benefică şi încă peste cîtăva vreme, el s-a căsătorit cu Angela, iar peste vremea cuvenită noua lui soţie, o femee destoinică, gospodină, harnică, îi adusese pe lumea un fecioraş, pe care l-au numit Ştefănel... Anatol mi-a acordat onoarea ca să-i fiu cumătru. L-am botezat pe Ştefănel în buserica Sfîntul Dumitru de la Botanica într-o zi însorită. De atunci am devenit apropiaţi cu familiile, ne cunoaştem mai bine. Deseori, împreună cu soţia lui, săteanca mea, Angela Cabari, veneau la mine în ospetie. Pe lîngă procesul de judecată, deseori discutam despre planurile musicale. Anatol m-a ajutat să realizez melodiile *Între viaţă şi moarte, Veronica, Valsul absolvenţilor (dansul Danielei)*, am înregistrat cîntecul *Adama, Am,Isrolel, hai!*, *Evrei, milîie, evrei*, etc. Anatol muncea cu sîrguinţă şi multă consacrare la orice piesă, fie a lui, clasică, sau o încercare a unui amator ca mine… La mijlocul lunii aprilie 2001 mi-a spus bucuros, că perfectează actele să plece în… *Japonia*. Se mai lăuda că şi-a procurat calculator, are prilej să facă lucrări calitative şi numai cînd reveneam la cele legate de procesul de judecată, se neliniştea. Ochii lui se umpleau de tristeţe. Mai ales ne uimea atitudinea serviciului cadastral, care pe atunci efectua expertiza tehnică şi elibera certificate în care se stipula, precum că toată casa construită de el cu două nivele... este imposibil de partajat între el şi fosta soţie... Pierdeam un proces după altul, datorită neghiobiei noastre provinciale şi al corupţiei din cele mai înalte eşaloare juridiciare. Problema partajului luase o turnură evidentă şi între judecători: o parte dintre ei, participanţi în instanţe, apărau interesele lui Anatol, cealaltă a fostei lui soţii susţineau

contrariul. Îmi dădeam seama că procesul va continua din pierderi şi cîştiguri, dar eram sigur că în final, o să avem cîştig de cauză, fiindcă existau probe, dovezi, care nu trezeau nici un dubiu că prietenul meu acţionează onest, că el trebuie să cîştige.

În timpul dintre procese, prietenia noastră se consolida şi mai mult. În ziua de 12 ianuarie 2002 s-a căsătorit fiica mea mai mare, Daniela, şi la nunta ei Angela cu Anatol au făcut ceea mai neverosimilă distracţie şi veselie printre nutaşi. Atunci m-am convins ce cuplu interesant îl constituie Angela şi Anatol – soţi într-un gînd, într-un talent, într-o melodie! Datorită lor am celebrat o nuntă frumoasă, plină de farmec...

Acel an, 2002, a decurs încordat. Am participat nemijlocit la soluţionarea cazului în instanţele de judecată, cu privire la partajul averii cu fosta lui soţie. Adevărul şi legea erau categorit în favoarea lui Anatol. Abia pe la începutul lunii ianuarie 2003, ajunsesem la finiş, şi intrevedeam o rază de lumină. Eram siguri că vom cîştiga bătălia. Fosta lui soţie, cu influenţe vădite, pînă şi la Parlament opunea o rezistenţă înverşunată. Dar, în ciuda tuturora, eram sigur că, în cele din urmă, vom cîştiga...Putea să se petreacă doar o minune. Umblam cu Anatol pe la Ministerul justiţiei pentru a aduna probe, aveam ocazia să stăm mai mult la taifas. În acel moment, am vorbit despre faptul ca , poate în anul 2003 o să avem ocazia să înscrim încă o piesă de a mea. Ne făceam planuri de creaţie, aflîndu-ne în aşteptare: cum se va încheia procesul de judecată, apoi celelalte...Între timp Anatol îmi povestea cum a fost prin turnee în Germania, Mongolia, Cipru, Grecia încîntat de acele călătorii.

La 23 ianuarie 2003 Curtea de Apel în sfîrşit după 6 ani de zbucium prin instanţe, multiple tentative de a falsifica actele, probele de către intimată, instanţa supremă ne-a dat cîştig de cauză. În sfîrşit lui Anatol şi noii familii (Angela şi Ştefănel) i-a fost repartizată cota –parte din casa nr. 30 de pe str. Nistor, care i se cuvenea. Era fericit. Atîta doar, că era convins , că fosta lui soţie nu se va opri şi va continua să-i lezeze drepturile. Aşa şi s-a întîmplat, cînd numai peste cîteva zile am aflat că acea doamnă, prin acţiuni ilicite, ajutată de o notăriţă, a înstrăinat prin autentificarea unui contract de vînzare-cumpărare altei persoane tot imobilul. Era o crimă vădită, deoarece notarul şi ex soţia nu puteau să facă această tranzacţie în timp ce imobilul se afla sub litigiu... Dar procuratura a fost surdă la toate contestaţiile lui Anatol. Şi, în cele din urmă, procesul de nerecunoaştere acelui contract nu a dat curs unui nou proces de judecată! S-au declanşat atunci mari emoţii în sufletul lui Anatol! Fosta lui soţie, avocatul ei recurgeau ca mai înainte la tot felul de falsificări, numai ca să adune probe ce ar răsturna decizia de la Curtea de Apel înaintînd recurs la Instanţa superioară din R.Moldova. Cauza spre ascultare la Curtea Supremă de Justiţie a fost numită spre ascultare la 23 aprilie 2003. Mulţi dintre cunoscuţi îl liniştea că dreptatea este de partea lui, însă cu fiece zi, apropiindu-ne de acel aprilie, neliniştea, tensionarea creştea. Aveam informaţie că a trimis scrisoare, chiar chiar în instanţă speakerul Parlamentului, care cerea să-i dea cîştig de cauză părţii adeverse. Cu toate-acestea procesul l-am cîştigat şi deja din 2004, Anatol a rămas singur să pună în executare Decizia irevocabilă de judecată, fapt care avea o procedură foarte coturoasă, luînd în

considerație birocrația și corupția sistemului nostru judiciar...

Iar între timp cu Anatol realizasem la el în studiou de-acum 5 melodii... În luna mai 2004 am decis să redactez acele 5 melodii și să public notele lor în noua mea carte „Flori de dor pentru Șalom!". Studioul lui era în incinta *Clubului feroviarilor*. Acolo, serile mai ales, am suprapus vocea pe melodiile mele, împreună cu fiicele Nelly și Veronica. Melodiile „Transnistreanca" și „Valsul absolvenților" mi se pare că le-am realizat bine. Eram în așteptare cînd vom finisa lucrările la celelalte. Intuiam că melodiile mele cuiva o să-i placă, dar mai mult îmi plăcea realizarea melodiilor în studiou. Deseori mergeam și la el acasă, în greasoniera de pe strada Independenței unde se mutase el cu Angela și Ștefănel. Adunase ceva mobilă, înfăptuise reparația și mereu erau în clocotul muncii, străduindu-se a pune o bază materială cît de cît. Doar de la fosta soție Anatol fusese alungat, fără a i se da o scamă de avere. Se părea că lucrurile se ameliorează, cînd într-o bună zi, plecînd la țară într-o vizită și revenind, au descoperit că au fost prădați de niște persoane necunoscute. Intrînd pe geam, le-au fost furate bani și toate lucrurile de preț. Orîcit de mult nu s-au străduit organele de poliție, spărgătorii așa și nu au fost găsiți, iar vecinii, ca de obicei, nu au văzut nimic... Și iar au trebuit să treacă zile de muncă încordată, obositoare, cu nopți nedormite să muncească această minunată și harnică familie pentru a-și continua viața... Curînd, spre bucuria tuturor, am aflat că Angela așteaptă al doilea copil. În timp ce Anatol se pregătea să devină tată, lucra intens cu Ștefănel. Feciorașul se dovedi că are talent înnăscut și te cucerea prin vocea lui de copil. În studiou i se pregăteau cîntecele potrivite și tăticul îl educa pe cel care ulterior avea să devină laureat al mai multor premii în domeniul muzicii interpretative ușoare. Antrenarea fiului se petrecea paralel cu lucrul și salahoria lui pentru a-și cîștiga o bucată de pîine pentru familie. Anatol fondase un studiou pentru lansarea tinerilor talente și, pare-mi-se că, el cu Angela, pot fi considerați fondatorii școlii interpretative pentru copii din Republica Moldova. Îmi amintesc cum în acel studiou rece din incinta Clubului feroviarilor din Moldova se înghesuiau copiii aduși de către părinți din diferite colțuri ale țării, pentru a fi lansați pe scena de estradă... Mulți dintre acele fetițe și băieței, mai apoi au cucerit inimile spectatorilor, devenind vedete, alde Natalia Gordienco. Nu am memorizat nume multe, fiindcă nu-mi pusesem acel scop. Veneam la studioul lui Anatol, cînd îmi oferea și mie spațiu pentru a încerca să aranjez una din melodiile mele. Anatol, cu aceeași modestie și comportament serios față de fiece notă, fiece ritm continua să muncească, promovînd zeci de copii talentați pe firmamentul muzicii ușoare din Moldova.

Lucrurile în familia lui păreau că merg spre bine. Angela curînd născu o fiiculiță, pe care o numi Iulia. Ștefănel, cu această ocazie, ajutat de tăticul, cînta celebrul lui cîntec despre bunica, cu numele *Iulia*, apoi a fost dedicat surioarei, și era aplaudat frenetic pestetot. Cuplul Angela Cabari și Anatol Roșcovanu, eleganți și talentați, apăreau tot mai frecvent la ecranele televizoarelor. Și problema cu partajarea părea că se apropie de final, oricît de mare rezistență pe toate căile se străduia să-i opună fosta lui soție. Către luna februarie 2008, după 12 ani de

judecată, am încheiat-o cu procesele şi instanţele i-a dat cîştig de cauză, partajîndu-i 1/2 din locuinţa muncită de el, situată pe strada Nistor,30 din Chişinău. Tot la începutul acelui an, a ajutat-o pe soţia Angela să finiseze şi să lanseze primul ei CD. Familia lui din patru persoane devenea din ce în ce mai cunoscută şi iubită de spectatori. Cumătra Angela devenea mai frumoasă alături de fiică şi fecior, casa ei totdeauna era curată, amenajată şi plină de voie bună. Anatol avu mare noroc, pe care putea să şi-l închipuie vreodată că va avea o familie prosperă, frumoasă, unde era petrecut şi aşteptat cu multă căldură şi dragoste. Iar Anatol lucra pînă la sacrificiu, petrecînd aproape 24 de ore la calculatorul din studiou, aducînd fiecare comandă la perfecţiune, ca să-i mulţumească pe comandatari şi să îndreptăţească banii pe care îi încasa în bugetul familiei. Între timp au procurat o garsonieră pe strada Independenţei de la Botanica, unde se înghesuiau 4 persoane simţindu-se acolo bine şi fericiţi. Procurase aparatura necesară şi, în zilele de sărbătoare, duminicile, mergeau să cînte pe la nunţi şi cumătrii. Era sursa lor de venit. Se părea că nimic nu mai poate să-i încurce de a avea o viaţă fericită, în perspectiva căreia se vedea doar lumină şi buna înţelegere...

Dar aşa cum se întîmplă în soarta omului, vînturile neprielnice ale acestei familiii abia apăreau la orizont. Parcă, fără nici o bănuială serioasă, la începutul acelui an, Anatol s-a plîns că are dureri la stomac şi a fost internat pentru investigaţii la spital. Medicii l-au consultat minuţios la Institutul oncologic şi, fără a da ceva cuiva de bănuit, l-au ţinut o vreme sub supraveghere... la secţia de terapie la spitalul feroviarilor, diagnosticînd că are ulcer stomacal. Era posibilă o intervenţie chirurgicală, care i-a pus în gardă pe toţi, îndeosebi pe Anatol. L-am vizitat în acele zile la spital, găsindu-l foarte derutat, fiindcă vroia mereu să se afle în studiou, unde-l aşteptau comenzile nefinisate. În acea discuţie, parcă fără a da însemnătate altor lucruri, mi-a spus că... se teme să nu moară! Atunci, cui rămîne soţia, Ştefănel, fiica Iulia, fără tată? Am încercat să-l încurajez, liniştindu-l cu amintirea despre mine că, deşi sunt doar cu 5 ani mai în vîrstă, dar am suportat 4 intervenţii chirurgicale şi mă simt bine. Adică l-am îndemnat să se liniştească, fiindcă orice boală, dacă e depistată la timp, se lecuieşte şi viaţa continuă. Ne-am despărţit cu optimism şi m-am bucurat, cînd i-am sunat peste cîteva zile şi el mi-a spus că lucrurile la el merg spre ameliorare şi medicii i-au prezis o lecuire, fără intervenţie chirurgicală, de care dînsul, evident, că avea frică. Mi-amintesc cum la 22 februarie 2008 i-am telefonat să-l felicit cu ziua de naştere şi el mi-a spus cu îngrijorare că medicii l-au investigat iar la policlinica oncologică şi... au decis curînd să-l opereze. Cică are o gaură ulceroasă la stomac şi, intervenţia chirurgicală este inevitabilă. Mi-a spus cu emoţie că s-a decis ca medicii să-l opereze la 25 februarie 2008. I se luă telefonul ca să se calmeze pînă la intervenţia chirurgicală şi aş putea să aflu noutăţile despre starea sănătăţii lui de la Ştefănel şi cumătra Angela. Îl încurajam cum puteam, dar simţeam că există în această familie frumoasă o tensiune neînţeleasă, neclară de mine şi vroiam să cred că Dumnezeu îi va ajuta şi vor veni timpuri cînd vom realiza împreună încă multe melodii.

Nu am răbdat şi în seara zilei de 25 februarie 2008 am mers la cumătra acasă să aflu cum a decurs operaţia. În acea seară am aflat noutatea cea mai strașnică de la cumătra, care mi-a spus-o cu lacrimi în ochi că lui Anatol i-au depistat cancer. Iar intervenţia chirugicală este o chestiune formală. Metastaza deja este răspîndită prin tot corpul şi cancerul e la ultima stadie! Angela a spus că medicii i-au luat în răspăr pe toţi apropriaţii lui Anatol, care ani în şir au neglijat controalele cînd cancerul se putea de depistat la prima etapă şi atunci se mai putea ceva de salvat.... De la ***Iulia,*** soacra lui Anatol, am aflat că medicii doar l-au tăiat şi înapoi l-au cusut, ca el să creadă că i s-a înlăturat acea gaură din stomac. Problema se dovedi a fi cu totul gravă şi, medicii constataseră, că deja nu se mai poate de întreprins nimic. Nu voiam să cred că zilele marelui meu prieten sunt numărate. Soacra lui Anatol mi-a povestit file emoţionate, că, în dimineaţa zilei de *25 februarie,* înainte de operaţie, Anatol a telefonat acasă şi a rugat să-l trezească pe *Ştefănel*, spunîndu-i să fie ascultător, să înveţe bine şi să fie adevărat sprijin în casă... Chiar m-am răstit la Iulia, spunîndu-le ca toţi ai casei să se calmeze, fiindcă Dumnezeu e mare şi, poate nu este aşa precum spun medicii. Aşteptam cu înfrigurare toate ce se pot întîmpla... În seara zilei de 26 februarie 2008 l-am vizitat la spital, la etajul 7, într-un salon întunecos. Dar nu ni s-a permis să stăm mult acolo, nici nu am vorbit cu Anatol, fiindcă dormea. În holul spitalului am întîlnit-o pe sora lui, care m-a avertizat nu cumva să-i spun adevărul lui Anatol, fiindcă el încă nu ştie că medicii i-au depistat cancer... Peste cîteva zile, am mers la spitalul oncologic şi l-am găsit pe Anatol în stare de convalescenţă. Prietenul mi s-a părut optimist, anunţîndu-mă că totul merge spre însănătoşire şi că... sîmbăta apropiată, neapărat va merge cu Angela să cînte la o nuntă! Pe chipul lui nu se vedeau semne de boală, nici de îngrijorare. Anatol era convins că deja toate greutăţile au rămas în urmă... Curînd a venit la el o notăriţă, care i-a dat să semneze o procură pentru Angela care trebuia să se ocupe de legiferarea cotei părţi din casa de pe str. Nistor, 30. Glumea şi vorbea liniştit, spunîndu-mi că nimic nu-l doare şi pe viitor are planuri mari la studioul de la Palatul feroviarilor... Vroiam şi eu să cred că medicii au greşit, anunţînd rudele despre boala incurabilă depistată. Mă rugam lui Dumnezeu ca Anatol să se însănătoşească şi să revină la soţie şi cei doi copii pe care îi iubea nespus de mult. La spital venea Ştefănel cu ionica, făcînd întruna repetiţii improvizate. După o perioadă, Anatol plecă acasă. Se făcu primăvara. Peste vară, am suferit şi eu încă o intervenţie chirurgicală la coloana vertebrală. Apoi, după ce am ieşit din spital, toată vara anului 2008 mereu ne telefonam cu Anatol. El, deja işi permitea să participe la nunţi, cumătrii, mergea cu Ştefănel la concursuri internaţionale (Pare-mi-se că au călătorit în Belorusia, Rusia, Lituania, România) de unde s-au întors cu premii. Anatol mereu muncea cu feciorașul lui talentat, mereu apăreau în emisiuni muzicale la ecranele televizoarelor din ţară şi din România... Angela mă telefona adeseori, tot spunîndu-mi la ce canal televizat să mă uit. În una din zilele lunii septembrie tustrei (Tolea, Angela şi

Ştefănel) am lucrat la o nouă prefaţă a CD-ului care trebuia să fie lansat. Anatol uneori părea calm, alteori puţin nervos, receptiv, la unele dificultăţi. După ce am înregistzrat cîntecul *Adama*, al celebrei cîntăreţe *Ofra Haza* din Israel, împreună am contribuit la înscrierea cîntecului compus de amîndoi, pe versurile lui Ady *Într-un colţ de cafnea*...Anatol a insisatat să cînte el piesa asta... E cea mai frumoasă amintire lăsată pe ultima distanţă a vieţii lui frumoase de către Anatol care interpretează piesa ca pe un adio...

Într-o seară am mers la el acasă pe strada Independenţei. Angela, ca de obicei, ne-a invitat să stăm la masă. Cu Anatol am convenit ca lansarea CD-ului s-o facem în toamnă la Ineşti şi Teleneşti. Dar, simţeam, vedeam în ochii lui Anatol suferinţă şi tot în ochii lui se stingeau speranţele. Nu vroiam să fac nici o deducţie, dar cancerul îşi făcea tot mai mult loc în corpul lui. Slăbea, deveni iritrant şi tacut. Începuse ca să stea cît mai des pe acasă, plîngîndu-se că îi este rău. Numai Angela continua să menţină cu energia şi puterea ei optimismul gospodăriei, strunindu-i pe toţi să fie ascultători, disciplinaţi. Ştefănel deja frecventa şcoala, Iulia grădiniţa şi toate trebuiau menţinute în formă, în susţinere materială. Deşi, sărmana, simţea că Anatol se stinge ca o făclie şi nu putea nimic să facă pentru a salva situaţia... O năpastă parcă se ţinea de alta. Tot atunci Anatol, cînd am mers la el în ospeţie, mi s-a plîns pe faptele din ultimul timp ale unui cîntăreţ cunoscut, pe care-l ajutase şi-l pusese bine pe picioare, lucrau împreună, şi astfel că a devenit cunoscut în republică, iar acum, cînd Anatol nu mai putea să muncească, acela l-a anunţat că vrea să-l părăsească. Asta însemna că Angela rămîne fără suport serios care va afecta bugetul întregii familii... Venisem la el acasă cu fiica Ilenuţa şi mi s-a părut că nu chiar benefică a fost acea vizită. Anatol abia deschidea ochii, abia vorbea. Avea o faţă tristă şi îngîndurată. Numai piele şi oase. Tragedia era evidentă, sfîrşitul la fel. În seara cînd am fost la priveghi, în incinta bisericii, cumnata lui Anatol mi-a şoptit că Anatol a fost lucid, a vorbit pînă în ultima clipă. El a spus ca la moartea lui, chiar de se vor ivi fosta soţie cu Tincuţa, a poruncit pe cumnatu-său Cabari, să le ia de mînă şi să le întoarcă înapoi... Sărmanul om pleca în mormînt... Cumătra Angela cîteodata izbucnea în bocete şi leşina. Tragedia era foarte mare! Eu nu ştiam cu ce pot să le fiu de folos. Pare-mi-se că în acele zile am scris cîte ceva şi din biografia lui Ştefănel. În acea seară, venisem la Anatol cu o cutie de bomboane, cu o şampanie şi, pentru a ne abate de la toate cele neplăcute, i-am propus ca să servim cîte un păhăruţ. Mai ales că venisem ca să-i aduc textul care vroiam să-l amplasăm pe coperta CD-ului, sau chiar să-l public în paginile *Literaturii şi arta.* Anatol m-a privit cu ochii lui adînciţi, plini de mîhnire şi tristeţe şi prin tăcerea lui disperată am înţeles că nu-l bucură propunerea mea. Nici Angela nu mai credea că se poate ceva de schimbat. Sufletul ei era cuprins de jale şi, pentru a tăinui starea de lucruri, se ascundea la bucătărie, îngrijind copiii. A fost ultima noastră întîlnire. În arhiva mea s-a păstrat acea pastilă ce trebuia să fie ataşată la CD-ul lui Anatol, care are următorul conţinut.

Omul care zboară prin cântec...

Aripile cîntecului, vocea melodiilor lui ne îndeamnă să zburăm leger în viaţa noastră cotidiană, plină de griji... Unul dintre cei mai prolifici şi inediţi compozitori de muzică uşoară din Moldova, la etapa actuală, indiscutabil, este neobositul muzician şi compozitor Anatol Roşcovanu. Biografia lui începe de la Teleneşti (*născut la 21 ianuarie 1960 la Teleneşti*), unde-şi face studiile la şcoala primară de muzică din localitate, apoi Colegiul „Ştefan Neaga" şi Academia de Muzică „G.Muzicescu" din capitală. Mai apoi Anatol Roşcovanu şi-a îmbogăţit destinul său de artist printr-o muncă tenace, asiduă în formaţiile *„Mărţişor", „Legenda", „Noroc", „Colinda" şi Orchestra Radio-Televiziunii Naţionale (sub conducerea Maestrului Gh.Mustea),* alături de alte notorietăţi – intrepreţi şi compozitori din ţară. Palmaresul său, în afară de numărul impresionant de piese muzicale proprii, îl constituie piesele orchestrate, aranjate şi interpretate de el pe scenele din ţară şi peste hotare. Melodiile lui Anatol Roşcovanu izvorăsc dintr-o dragoste nemărginită faţă de trăirile, aspiraţiile şi sentimentele nobile: dragostea omului faţă de oameni, faţă de plaiul natal. Mare patriot şi propagandist al tradiţiilor folclorice ce stau la temelia cîntecului autohton, viaţa lui trece prin cîntec şi cîntecul zi de zi trece prin viaţa lui, semănînd frumosul sublim, trezind optimismul şi încrederea în viitor. Anatol Roşcovanu este un pedagog iscusit prin selectarea şi educarea copiilor împătimiţi de muzica uşoară. A lansat personalităţi ale muzicii uşoare din Moldova (*Lina, Alexa, Cătălina Rusu, Costi Burlacu, Ady, Cornelia Chise, Mihaela Chisnencu*), incluzînd întreaga lui familie: soţia Angela Cabari şi fiul Ştefănel.Ca director al studiolui „Rav-Studio" de pe lîngă Palatul de Cultură al feroviarilor, Anatol Roşcovanu are prilejul să realizeze şi să lanseze CD-uri de înaltă calitate, precum este acesta propus sub genericul „Te rog, mai stai..." la aprecierea şi judecata ta, drag ascultător.

În acel moment am simţit, că Anatol nu mai vroia nimic de la viaţă. Boala îl măcina precum cariile lemnul. Ne-am despărţit ca şi cum nu ne vedeam unul pe altul.

La 20 octombrie 2008, la vîrsta de numai 48 de ani, a trecut la cele veşnice, cel care a fost pămînteanul şi marele meu prieten Anatol Roşcovanu. Seara la privechi, priveam cu multă amărăciune că lipsea fetiţa lui de la acea primă femeie. Cea care scrisese în ziar că a avut un tată fals... Lîngă sicriul lui săteau rudele şi copiii micuţi, cu priviri argintii de jale: Ştefănel şi Iulia. Mi se părea că a sărăcit lumea, s-a încheiat o valoroasă pleiadă a artiştilor muzicii de estradă în rîndul cărora stau Ion Aldea şi Petre Teodorovici, Mihai Dolgan, Mircea Oţel şi încă mulţi alţi reprezentanţi ai genului care decenii întregi au cules pe portativul estradei autohtone frumosul cîntec de dor.

Ce crudă este viaţa cînd eşti nevoit a vorbi despre un om scump la timpul trecut. Îmi vine greu să-mi imaginez că n-am să-l mai întîlnesc în viitor la Teleneşti sau Chişinău binevoitor, săritor la nevoie, adevărat bărbat, de o cumsecădenie rară, indulgent chiar şi cu acei care au fost toată viaţa porniţi pe harţă împotriva lui. În cazul cînd cineva îi vroia răul, el privea pieziş la toate, parcă zicînd împăcat „*Iartă-i, Doamne, că nu ştiu ce fac.*" Sunt convins că acei tipi, care i-au provocat răul, vor simţi efectul bumerangului şi încă mult timp vor regreta faptele rele comise intenţionat, inclusiv fosta lui consoartă. Doar se putea de procedat altfel... Anatol Roşcovanu, prin răbdarea, perseverenţa de a obţine rezultate în muncă, şi-a măcinat necruţător sănătatea. Nu-l voi mai vedea pe scenele republicii, alături de talentata cîntăreţă, îngerul lui păzitor din ultimii ani, care a fost şi este falnica femeie de la Ineşti, gospodina Angela Cabari, alături de cei doi copii talentaţi: Iulia şi Ştefănel care, cu siguranţă au moştenit talentul tatălui.

Anatol a plecat în ceruri, lăsînd în urma sa multă durere, dar şi un număr impresionant de discipoli din generaţia tînără îndeosebi, care, sunt sigur, îi vor continua cauza de a culege notele muzicale de pe cerul senin şi înstelat al pămîntului de unde s-a înălţat cu atîta ardoare şi talent şi în care a căzut ca o stea lăsînd o fîşie de lumină. Dumnezeu să-l odihnească în pace!

În ziua de 22 octombrie 2008 am asistat la procesiunea de înmormîntare. L-am petrecut de la biserica Sf. Teodora, împreună cu gemenii Petrică şi Ilenuţa, pînă la cimitirul de pe strada Armenească. A fost o zi minunată de toamnă, răcoroasă, cu multe frunze galbeme căzătoare, atmosferă plină de sobrietate şi tragism. A plecat un suflet mare. Şi noi am devenit mai săraci. Atunci, în acea zi m-a fulgerat gîndul că după el, vine şi rîndul meu. Doar că eu voi fi înmormîntat lîngă părinţi, la Ineşti, dar cu siguranţă ne vom întîlni acolo, în ceruri.

STELIANA GRAMA

În anii '80-'90 al secolului XX literatura feminină din Basarabia a cunoscut o adevărată erupţie vulcanică. Au debutat, lansînd cărţi şi m-au frapat cu versurile talentatele Angela Plopii, Aura Cristi, Luminiţa Dumbrăveanu, Ecaternia Negară, Ana Rapcea, Rodica Sagaidac, Lia Ţâcu, Larisa Verdeş, Liliana Armaşu, Victoria Fonari, care după ferma mea părere, **au creat o perioadă a crinilor albi în poezia autohtonă din Basarabia.** Una dintre cele mai impresionante din pleiada acestor reprezentante ale poeziei feminine pentru mine a fost Steliana Grama. O cunoşteam de vreo 10 ani, deseori o auzeam cum recită frumoasele ei poezii fie pe scena Uniunii Scriitorilor, fie pe Aleea Clasicilor, lîngă bustul lui Eminescu de Ziua Poeziei. Cu o faţă ovală, senină, ochii joviali, cu abia perceputul ei defect

lingvistic care doar o înfrumusețea, ascultam propriile ei creații și ne zîmbeam unul altuia în semn de încurajare. Dialogam uneori fugar și-mi dădea de înțeles că este mereu în căutare, mereu antrenată în activitate, convingîndu-mă de fiecare dată că este născută pentru a servi cuvîntului frumos al limbii române. Odată mi-a dat numărul de telefon de la domiciliu. Am încercat s-o contactez, s-o felicit pentru cărțile *Tratat de tanatofobie* și *Rezervația de meteoriți*, pe care le citisem și rămăsesem frapat de talentul ei sclipitor, ingenios, dar părinții ei mi-au zis că Steliana nu este acasă, e plecată într-o deplasare. Mi se mai crease o impresie ciudată, precum că se întîmplă ceva cu ea și evită orice contact cu alde mine. Eram cu mult mai în vîrstă decît ea și n-am insistat s-o mai caut, dar am decis să-mi exprim părerile față de una din cărțile citite cu multă plăcere. În anul 2005, am publicat la săptămînalul *Literatura și arta* articolul

Steliana Grama-îmblînzește meteoriții

Suplă, gingașă, **vioaie cum este**, domnișoara, **pare o bucată desprinsă dintr-un corp cosmic și, după ce a străbătut atmosfera**, **a căzut, purificată, pe pămînt și a început să trăiască omenește și să comunice cu lumea românește.**

O noapte n-am dormit citind o carte semnată de Steliana Grama. Întîi la masa de lucru. Apoi la bucătărie. Și, în sfîrșit, întins pe pat. Stau în poziția semnului de întrebare. Apoi în poziție orizontală. Stau perpendicular cu universul și citesc versurile înmănuncheate în placheta întitulată semnficativ „*Rezervația de meteoriți*" (apărută la Editura „Civitas", Chișinău 1998). A doua noapte după lectura acestei cărți, iarăși n-am putut să dorm liniștit. Într-un timp zbuciumat, ca acel, care ne-a revenit nouă să-l trăim, constat că literatura femenină (îndeosebi în domeniul poeziei) din Basarabia face progrese evidente. Stau și mă uit încă o dată, șiret desigur, la prortretul acestei domnișoare- meteorit, a unei mame și a unui tată și îmi amintesc rînduri și pasage din cele citite:

Chiar nu va avea nimeni nevoie de mine? (Cometă);
E adevărat că străbunica Bulevardului a fost Cărarea? (Evoluție);
Charon va mai deține portofoliul ministrului de interne
dacă Tartarul va rămîne gol? (Pleistocen);

Da eu, ca netotul, stau și mă gîndesc: de ce mă întreba pe mine? Și tocmai cînd realizez că Steliana ar fi putut fi fiica mea îi zic în minte, exact așa cum o aud cum zicea mama: *„Hai, nu-ți pare că ești prea deșteaptă? Ai uitat cumva că ai venit pe lume, precum singură recunoști „la spartul tărgulu?"*

Ea tace și mă privește din fotografie oarecum ironic, ca să nu zic indiferent sau chiar zeflemitor. Deschid în continuare cartea și citesc mustrarea Stelianei, parcă adresată și mie:

Lașule!
Nu ți-i rușine să ceri sorții
să-ți dea informații
despre moartea ta
cu o zi înainte de accident? (Aviz);
Iar după ce se va petrece decesul meu fatal, ea zice:
Peste un milion de ani niște stegozauri,
Săpînd la poalele unui vulcan stins,
Vor da peste cadavrul meu
păstrat perfect în lava pietrificată. (Viitor arhaic).

Mă fac piatră și eu și mă întreb: au citit miniștrii noștri vreo carte în viața lor?

...Am glumit. Cer scuze. Ne-am jucat. Steliana Grama e o fată de oraș, nu ca mine ori ca cei care ne conduc spre viitorul luminos. E o alintată de destin și e chiar nedisciplinată. O genială nerușinată. Cîndva a citit cartea mea „Catacomba", mi-a zîmbit... Și atît.. Nu i-a plăcut, evident! Și are tot dreptul să nu-i placă, deoarece eu oglindesc realitatea destul de stîngaci, scriu lucruri banale, care nu trezesc nimănui curiozitatea. Îndeosebi criticilor literari... Iar mie îmi plac versurile ei. Sunt sincer. Mă chinui, nu mă ia somnul! Poate a avut dreptate un confrate de condei, care m-a avertizat, zicîndu-mi franc că sunt un adevărat agramat în literatură. Nu înțeleg pe care planetă măî aflu și încă mai îndrăznesc să analizez cartea Stelianei.. Dar ce să fac, dacă am devenit un captiv, citind și înțelegînd versurile ei în felul gradului meu de pregătire?! Versurile ei sunt albe-albe. Nu găsești în ele nici iamb. nici troheu, nu respectă măsura versului. Ea nu parează, nu înfrumusețează nici trecutul, nici viitorul. Ea ne trăsnește în moalele capului cu purul adevăr cel mare și sfînt. Eu, unul, recunosc, le-am citit și am rămas încîntat de profunzimea ce mi s-a servit.

Această țară în care scrii, dragă Steliana, e o adevărată rezervație, dar, scuză-mă, nu de meteoriți. Meteorit ești tu și poporul pe care-l reprezinți și căruia îi consacri ardoarea și neastîmpărul inimii tale. Să-ți trimită Dumnezeu sănătate, dar și tu păstrează-te cum ești. Că românii noștri vezi cum fug, cum pîngăresc frumusețea limbii, cum, în maxi-taxiuri sună numai muzică străină. Vezi cum veneticii ne fură nu numai casele și mesele, dar și limba din gură? Te rog, nu plînge

Steliana, că ţi s-au stricat ochelarii *(Saprofitul cu ochelari)*. Caută-ţi un sponsor cu inima mare şi roagă-l să-ţi cumpere alţi ochelari, pentru că ai atîtea versuri de scris.

Eu mai aştept o noapte să nu pot dormi alături de cartea ta şi cred că o să vină o zi cînd o să se trezească tot poporul ca să dărîme această rezervaţie de dinozauri.

Îţi sărut visurile tale frumoase, care sunt convins că vor veni azi, mîine spre noi toţi. Îţi sărut mîna dreaptă, căci cu dînsa îmi pare că scrii toate visele romantice, tot adevărul care, din păcate, deocamdată ne lipseşte în realitate. Va veni el oare timpul cînd adevărul va coborî din cărţile tale?Eu unul sunt convins că aşa va fi. Mă mîndresc că în epoca mea am alături asemenea contemporan, cu numele Steliana Grama, un nume care s-a născut şi pluteşte pe cîmpia miraculoasă a poeziei noastre frumoase.

Dar, spre marele meu necaz, aşa şi nu am văzut-o pe Steliana. Într-o zi de octombrie, prematur, dînsa a plecat din viaţă. A trăit ca o scînteie a frumosului şi tot aşa a plecat lăsând în urma ei multă lumină şi căldură omenească. De ziua înmormîntării am asistat şi eu, la casa Uniunii Scriitorilor. Era o zi friguroasă şi mohorîtă. Toată lumea intelectuală era şocată şi îndurerată de moartea acestei talentate scriitoare. La mitingul de doliu a luat cuvîntul Nicolae Dabija, *Traianus*, şi pare-mi-se *Andrei Strîmbeanu*. Era prezent şi poetul *Gheorghe Vodă*. Trist şi el, cu faţa bolnavă, care de curînd avea să nimerească şi el în spital, pe patul suferinţelor... În luna noiembrie-decembrie 2008 tatăl ei, deja după decesul Stelianei, a publicat două cărţi, cărora le-a făcut lansare la biblioteca „Ovidiu" de pe Şoseaua Hînceşti, unde m-a invitat şi pe mine. M-a invitat insistent şi , deşi eu nu prea eram frecvent pe la asemenea manifestaţii, dar m-a dorit să fiu prezent. Acolo nu am izbutit să spun un cuvînt, fiindcă la asemenea manifestaţii vorbeau unele şi aceleşi persoane. Eu am plecat de acolo parcă în stil englez, pe neaşteptate. Dar peste cîteva zile tatăl ei, intelectual de marcă , mi-a telefonat şi m-a chemat la casa Uniunii Scriitorilor, dăruindu-mi cartea „*O familie de intelectuali basarabeni*" cu următorul autograf: „Multstimatului jurist, publicist şi scriitor Boris Druţă cu consideraţie din partea familiei Grama. 29.12.2008". Cartea propriu zisă a fost scrisă, alcătuită de către Ion Madan, pe care eu, din păcate, nu l-am cunoscut. În prefaţa cărţii se menţionează că acest autor deja a decedat. În volum erau adunate un şir de articole despre mama *Claudia Slutu-Grama*, tatăl *Dumitru* şi *Steliana*. Un articol din cartea amintită, era semnat de mine. Taică-său, Dumitru Grama, mi-a strîns mîna, mi-a mulţumit şi mi-a spus că Steliana era foarte fericită atunci cînd a citit articolul meu publicat în săptămînalul *Literatura şi arta*. Nu mă îndoiam că el este sincer şi a spus că Steliana preţuia mult gestul meu faţă de opera ei, m-a căutat să-mî mulţumească, dar, nenorocita de boală i-a curmat zilele. M-am despărţit de Domnul Dumitru cu sensaţia că totuşi truda mea uneori este observată şi, la depărtare de timp apreciată.

GHEORGHE GHEORGHIU

(prozator și istoric literar)

L-am cunoscut în anul 1984, la Pițunda. Cumpătat la vorbă și, cu privirile serioase, pline de meditație. Lucra fără a-și reclama munca, nu îndrăznea să citească din cele ce scria pentru a ne da cu părerea. Cînd pășea părea că nici nu se observă. Odată cu revenirea noastră la Chișinău, spre deosebire de membrii acelei delegații, el a refuzat să călătorească cu avionul. A preferat trenul. Atunci, la casa de creație, am convenit cu el, dacă voi avea șansa ca să-mi public cartea de debut, dînsul să mi-o prefațeze. În 1989, cînd am editat culegerea de debut *„La Ineasca"* domnia sa a scris o prefață întitulată *Ineasca și oamenii ei*, din care desprind următorul fragment: *„Autorul dă dovadă de mult spirit de observație, găsește detalii sugestive. Cuvîntul potrivit, menit să contureze un caracter, să învioreze o situație, este căutat și folosit cu migală, de regulă, la locul potrivit. E și asta o „zestre de acasă", fără de care nu poate fi pusă pe picioare de nădejde nici o plăzmuire artistică".* De fiecare dată cînd citesc aceste frumoase cuvinte, le consider cele mai sincere și pline de încurajare de la începutul carierei mele de scriitor, pentru care îi sunt recunoscător... Către sfîrșitul anilor '90 îmi suna mai frecvent, plîngîndu-se de mizeria timpului în care a ajuns. Era un intelectual de origine găgăuză, care nicicînd nu ne-a vorbit de rău pe noi, moldovenii… Muncea sîrguincios, cu rîvnă, la biografia și creația unor intelectuali din sudul Basarabiei, parcă scoțîndu-i din anonimat și eu mă mîndream că, uite se găsesc asemenea oameni, care, deși au o vîrstă înaintată nu-și potolesc astîmpărul căutării... Scria cu hărnicie despre *Teodor Nencev*, și alți tineri-intelectuali, care au activat înainte de război la Bolgrad, Ismail și alte localități din sudul istoric al Basarabiei, azi ocupat de către Ucraina…L-a apreciat de altfel și Nicolae Dabija, devenind laureat al săptămînalului „Literatura și arta", pentru munca depusă. Odată, poeta originară din Cimișlia, *Lidia Constantinescu*, stabilită cu traiul la București, și-a lansat cartea la biblioteca **„Transilvania",** din sectorul Ciocana din Chișinău. La acel act de cultură a asistat și Gheorghe Gheorghiu, care a vorbit frumos despre talentul pămîntencei lui. Lidia Constantinescu poeta în cuvîntul de încheiere și-a permis, oarecum să facă o aluzie, că scriitorii din Basarabia ar trebui mai mult să muncească pentru a concura cu cei de peste Prut, la care eu, m-am revoltat deschis, declarînd că anume, basarabenii, vor fi aceia care vor lansa primul laureat al Premiului Nobel în domeniul literaturii.

– Nu fi obraznic, m-a oprit scriitorul. Lasă, doar ea este oaspetele nostru.

Oricîm nu am fost cuminte și, peste vreo două săptămîni la „Beciul vechi", am publicat schița umoristică „Lansare de carte", care a stîrnit multă zarvă printre intelectualii care au citit-o.

– Iaca, tot nu te laşi de bazaconii, mi-a zis el cînd ne-am revăzut. De ce preferi să intri în conflicte cu invidioşii? Tu doar scrii atît de transparent şi... fiecare se subînţelege pe sine. Nu uita că lumea noastră este receptivă...

Se întîmpla uneori să mă telefoneze să se consulte pe marginea vreunei întrebări juridice. Mi-a spus odată că feciorul lui luase un împrumut de bani şi era într-un proces interminabil de judecată…Îmi spunea că a citit cartea mea întitulată *„Catacomba"* şi i-a plăcut nespus de mult nuvela *„Abatorul".* Apoi mi-a spus că l-a impresionat piesa mea de teatru *„Supermarket-crematoriu".* Era mereu acelaşi om serios dar, parcă stătea oarecum într-o parte de viaţa activă a unora, deşi ştia şi era informat despre procesul de creaţie curent din Moldova. Odată, adîncindu-mă în lectură, citindu-i opera, printre rîndurile scrise poate la comanda comuniştilor, am descoperit file destul de talentate. Citindu-l, am înţeles, că orice artist de genul nostru, poate publica şi unele file mai puţin inspirate. Desigur mă vedeam şi pe mine şi creaţia pe care o las în această viaţă.

Prin anul 2004 l-am întîlnit în incinta redacţiei „LA". Îmbătrînise, ceda văzînd cu ochii. I-am spus că, după ce am publicat nuvela „*Tîkeni gul*", nu m-a telefonat nici un intelectual de al găgăuzilor să-şi spună punctul cu privire la cele descrise de mine. Dînsul a surîs, spunînd că trăieşte aceeaşi soartă. A scris mai multe cărţi despre caracterul, datinile şi obiceiurile poporului găgăuz dar, practic, nici un intelectual nu a avut indulgenţa să-şi exprime părerile, să-l traducă. Şi-a mai amintit de monografia lui Mihai Cimpoi *„Istoria literaturii basarabene",* zicînd că academicianul nu a avut grijă măcar să pomenească cărţile scrise de el... În această privinţă, părerile noastre coincid. Era împreună cu soţia, o femeie în etate ca şi el. S-au luat amîndoi la braţ şi, cătinel, au plecat spre casă. Mai mult nu am avut ocazia să-l întîlnesc. La 3 aprilie 2009, dintr-un necrolog publicat în ziarul „Literatura şi arta" am aflat că intelectualul nostru de etnie găgăuză, care a servit frumos cultura românească din Basarabia, a plecat la cele veşnice. Scriitoarea *Claudia Partole* publica un omagiu, considerîndu-l un mare scriitor, că el, născut într-un an cu mama mea Vera (1922), ne-a părăsit plecînd pe aripile veşniciei. M-a emoţionat aceasta informaţie despre un om cumsecade, plin de virtute, care a plecat în eternitatea, unde vom ajunge cu toţii. Dumnezeu să-l aibă în paza sa!

ALEXANDRU USATIUC-BULGAR

(martir al neamului)

Alexandru Usatiuc-Bulgar (1915-2003) a fost membru al Frontului Patriotic Naţional din Moldova. Fost combatant al Armatei Române în cel de-al doilea război mondial. El s-a prezentat la 12 iunie 1970 la Consiliul de Stat al R.S. România, cerând să fie primit în audienţă de Nicolae Ceauşescu. Nereuşind să fie primit, a lăsat un plic cu o scrisoare de 6 pagini adresată lui Ceauşescu în care îi prezenta amănunte despre metodele folosite de KGB pentru deznaţionalizarea românilor şi despre încercările de organizare a unei rezistenţe româneşti, cerând un ajutor din partea autorităţilor de la Bucureşti pentru a evita pierde-

rea identității românești a basarabenilor. Arestat de KGB, împreună cu alți patru colaboratori, ca urmare a unei scrisori trimise de Ion Stănescu (președintele Consiliului Securității de Stat al RSR) lui Iuri Andropov (președintele Comitetului Securității de Stat al Consiliului de Miniștri al U.R.S.S.), Usatiuc a fost condamnat la 12 ani de închisoare și exilat în Siberia.

S-a întîmplat să-l cunosc în iarna anului 1995. Bătrînul meu tată se afla la Chișinău, în ospeție. La acea vreme Alexandru Usatiuc se ocupa de amenajarea muzeului de pe strada Kogălniceanu și reabilitarea veteranilor care au luptat pe frontul românesc în timpul celui de-al II-lea război mondial. Afară domnea o iarna geroasă, cu multă zăpadă și lunecuș. Pentru ca oamenii în etate să evite unele traume, dînsul anunțase într-un ziar că audiența și primirea la Asociație se suspendă pe o vreme nedeterminată. Tata, însă, care luptase în război pe frontal românesc, ardea de nerăbdare să se vadă reabilitat. Mă ruga întruna să merg la domnul Usatiuc pentru a afla cum merge procesul de reabilitare, dar să și-i aduc medalia de veteran al razboiului românesc, despre care fusese anunțat anterior că I se cuvine. Am întins timpul cît a fost posibil din cauza timpului geros, pînă cînd într-o zi la sfîrșitul de martie, am primit permisiunea dumnealui de a-i face o vizită la domiciuliul de pe strada Lomonosov (*astăzi, pare-mi-se, că se numește Alexandru Cosmescu*), unde locuia intr-o casă la sol. Am mers împreună cu tata, și amîndoi bătrînii s-au îmbrățișat, și-au amintit cu multe emoții timpul petrecut pe frontal românesc și i-a prins tatei la piept multrîvnita medalie. Între timp statutul veteranilor de război care au luptat pe frontal românesc se egalase cu al celora care au luptat pe frontul sovietic. Plîngeau amîndoi și emoționați. Nu-l văzusem pe tata niciodată atît de fercicit ca în acea zi, cînd îi fusese reabilitată participarea la război…

Au mai trecut cîțiva ani.Deseori îl întîlneam pe A.Usatiuc în incinta redacției *Literatura și arta*. Avea mișcările lui line, nasul roșu de la ger, într-o mînă ținea cirja, iar la subțioara celeilalte o mapă cu documente. Mă uimea energia lui că la cei 80 de ani împliniți publica la diferite ziare și reviste poziția sa față de greșelile comise de regimul comunist de teroare instaurat de ruși în Basarabia. Prin poziția lui dîrză își făcuse dușmani, invidioși de tot felul. Ziarul „Țara", în frunte cu kaghebistul Iurie Roșca, a desfășurat o campanie furibundă discreditîndu-l atît pe el cît și familia lui, punînd la îndoială meritele și rolului său de luptător împotriva regimului rusesc. Chiar și foștii lui camarazi de război luptau cu vehemență împotriva lui, învinuindu-l că el face abuzuri, că în muzeul ce l-a inaugurat expune doar mostre legate de istoria familiei lui… Se punea la îndoială meritele lui de pînă la anul 1940, îl învinuiau că minte cînd afirmă că a luptat pe frontul românesc în anul 1944 din Crimeea... Considerînd că îi este lezată demnitatea și onoarea, că este de datoria lui să se apere, în anul 1998 A.Usatiuc s-a adresat către mine ca sa-l ajut de a iniția acțiune în instanțele de judecată. L-am ajutat să scrie, să adune setul de acte nece-

sare, le-am pus pe rol, dar i-am spus că, din lipsă de timp, nu voi avea posibilitate să-l asist în instanţe. Dînsul a căzut de acord, asigurîndu-mă că este în stare să se apere singur, deoarece dreptatea totdeauna a fost de partea lui. Doar mă contacta de multe ori solicitînd consultaţii. Uneori tăifăsuiam la telefon seri întregi… Cînd, la 3 septembrie 1998, a aflat că a decedat tata Victor, el a semnat un necrolog, pe care l-a publicat în *Literatura şi arta*, aducînd omagiu unui veteran de război, ceea ce m-a emoţionat la culme… De la el am aflat că munceşte la scrierea memoriilor sale. Pare-mi-se în anul 1998 a văzut lumina tiparului prima variantă a carţii lui *„Cu gîndul la o lume dintre două lumi”* pe care mi l-a dăruit cu autograf. Am citit file din biografia martirului cu un deosebit interes. Regretam că tatăl meu plecase din viaţă şi nu ajunsese să citească aceste destăinuiri ale contemporanului lui. Peste un an în 1999 , fundaţia „Soros” şi încă o organizaţie de binefacere, au sponsorizat publicarea a încă două volume de memorii semnate de el. Înainte de aceasta A.Usatiuc m-a rugat ca să îi recenzez lucrarea. Am scris cu plăcere ceea ce am găsit de cuviinţă mai întîi într-un articol la ziarul „Glasul naţiunii”, apoi pe pagina a patra a volumului doi. Odată cu apariţia tuturor volumelor, am mai publicat o recenzie, împreună cu Nicolae Dabija în „Literatura şi arta”. Bătrînul avea deplină încredere în mine şi mă telefona des. Într-o zi m-a rugat să-I scriu o recomandare către conducerea Uniunii Scriitorilor pentru ca dumnealui să devină membru ei deplin. Am facut-o cu deplină convingere că alde el şi alde Boris Vasiliev, oameni care au adus din GULAG-uri, purul adevăr despre ocupaţia şi teroarea rusească, merită mult mai mult de a se afla printre membrii uniunii, decît acele persoane care se pomeniseră în mijlocul nostru fără să aibă în palmares măcar o carte publicată. Împreună cu Alexandru Usatiuc am fost moderator, la începutul lunii noiembrie anul 1999 la „*Casa limbii române*”de pe strada Kogălniceanu din Chişinău, unde a avut loc lansarea volumelor lui de memorii. În prezidiu el stătea alături de mine îmbrăcat într-un costum negru, la patru ace, galant şi fericit ca un tînăr. Rareori îşi încorda auzul savurînd laudele şi elogiile din partea academicianului Mihai Cimpoi, ale personalităţilor notorii: *Ion Borşevici, Ion Ciocanu, Sava Meleca, Alexandu Şoltoianu* s.a. Dumnealui, la un moment dat, a inceput să plîngă ca un copil...După partea festivă am trecut în altă sală, unde *Jenica* (soţia dumnealui), împreună cu alte gospodine, au amenajat, cu acea ocazie o masă copioasă. Alexandru Usatiuc a insistat să fiu mereu alături de el, în capul mesei, pînă la sfîrşitul acelei serate, iar la despărţire, împreună cu soţia, m-au rugat cu insistenţă să le fac o vizită la domiciliu, în una din zilele apropiate…

Vroiam şi eu să-l ajut cu ceea ce eram în stare, dar s-a întîmplat că foarte curînd am cerut sprijinul lui. Ştiind că este cunoscut cu Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, l-am rugat să-i scrie aceluia o rugăminte din partea mea, ca să o ajute cu cazare în cămin pe fiica mea, Daniela, care între anii 1999-2000 a studiat la facultatea de teologie al Universitatii din Bucureşti. Nu a fost în stare să îndeplinească rugămintea mea, dar nu m-am supărat, conştient că el nu avea atît de mare influienţă la Patriarh…

La mijlocul lunii noiembrie a anului 1999 am fost telefonat de către redactorul editurii „*Liceum*", care m-a rugat să-l conving pe domnul Alexandru Usatiuc să se abțină de la publicarea volumului 3 al memoriilor sale. Am fost împotrivă de a îndeplini această rugăminte, și l-am convins pe redactor că el trebuie să publice tot ce poate scrie un bărbat care a trecut de vîrsta de 80 de ani și poartă pe umerii lui mult adevăr, care trebuie să ajungă la generațiile viitoare... În ajunul aniversării a 85-ea de la nașterea lui, am publicat un material de felicitare, anexând și o fotografie de-a lui în uniformă de colonel al armatei române... În luna februarie, anul 2000, m-a invitat să celebrăm onomastica lui la domiciliu. Am mers la el, făcîndu-i cadou o cămașă albastră, găsindu-l bine dispus alături de soția lui. La masa de sărbătoare mai erau prezenți cîteva fețe bisericești, profresori universitari, prieteni de familie... Am ținut un mic discurs, mulțumindu-l pentru că stă la straja adevărului și că mă mîndresc cu el, avîndu-l ca exemplu de dîrzenie și stoicism… A doua zi m-a telefonat doamna Eugenia, soția lui, și iar a insiastat să trec pe la el oricînd doresc…

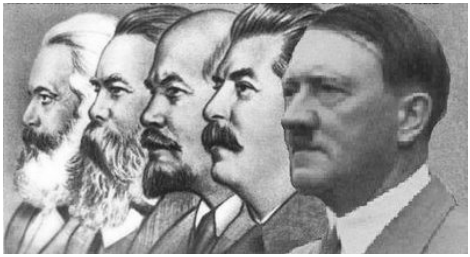

Într-o zi de iunie, din anul 2000 l-am întîlnit lîngă Tribunalul municipiului Chișinău. Obținuse un cîștig de cauză într-un litigiu cu rivalii lui și era bucuros. M-am interest cum îi merg treburile la editarea celui de-al 3-lea volum. Dînsul a spus că toate merg spre bine dar mai are nevoie de o sumă de 700 de dolari SUA pentru a achita cheltuielile editoriale! Atunci am convenit să facem o vizită la Ambasada României de la Chișinău, pentru a încerca să rezolvăm problema editării celui de-al treilea volum de memorii. Consideram că pentru Țara noastră, asemenea publicație nu poate constitui o problemă nerezolvabilă. Știind ponderea și insistența lui, eram convins că vom dobîndi audiență fără probleme la exelența sa, Ambasadorul. Dar, oricît de multe străduințe am depus, nu am primit permisiunea de a trece pragurile Ambasadei României de la Chișinău și, problema editării a atîrnat în aer...

Ultima oară ne-am văzut la biblioteca „Onisifor Ghibu", la lansarea cărții lui Vasile Vîșcu. Era gîrbovit, tăcut și m-a salutat ca pe un vechi și bun prieten al lui. Era începutul anului 2003. A mai trecut ceva timp și la 29 octombrie 2003 mi-a telefonat doamna Eugenia, comunicîndu-mi că soțul ei a trecut la cele veșnice. Cu prilejul acestui trist eveniment am scris un articol de adio în „*Literatura și arta*". La cimitirul de pe strada Armenească am participat la procesiunea funerară a marelui nostru martir.

Mi-am luat rămas bun de la Alexandru Usatiuc împreună cu poetul *Valeriu Matei, Alexandru Moşanu şi Nicolae Dabija*. Mi se pare că l-am petrecut pe martir cu toate onorurile. Au asistat şi o grupă de tineri cu tricolorul în bernă şi un cor bisericesc...

Mi-a rămas în memorie legenda vie a neamului ca ceva foarte scump. Mă consider fericit că am avut ocazia să-l cunosc pe Alexandru Usatiuc-Bulgar. Le amintesc cititorilor că în numărul ziarului„*Literatura şi arta*" , de la 6 noiembrie 2003 am publicat articolul, cu următorul conţinut „*Martirul care a făurit epoca*".

Din pomul demnităţii naţionale s-a mai desprins o ramură. A plecat la cele veşnice omul cu o exemplară demnitate, martirul neamului Alexandru Usatiuc-Bulgar... Omul, care i-a învins, prin măreţia lui, pe toţi demnitarii epocii de fier. Combatant neînfricat, sfidînd forţele regimului sovietic, el a păşit dîrz apărînd ceea ce poate fi mai sfînt pentru un adevărat patriot, demnitatea de neam şi dragostea de ţara noastră, România, cerînd cu o insistenţă uimitoare recunoaşterea adevărului istoric:Basarabia şi Bucovina de Nord sunt teritorii istorice româneşti. El a vorbit deschis, răspicat despre acest adevăr atunci cînd pseudopatrioţii de azi, cîntau osanale regimului de ocupaţie. Nu l-a înfricat nici banca acuzaţilor, nici anii de închisoare, nici înjosirile. Nu l-a zdruncinat nici ranchiuna, invidia rivalilor, dorinţa neprietenilor de a-l acoperi cu plapuma minciunii. Adeseori, fiind alături de el, cînd îşi scria volumele cărţii sale *„Cu gîndul la o „Lume dintre două lumi"* (publicată la Chişinău în 1998) îl admiram pentru calmul, perseverenţa şi dorinţa lui de a spune adevărul istoric pentru generaţiile de azi şi de mîine. Alexandru Usatiuc-Bulgar a fost un adevărat Don Quijote al epocii sale. Oricît de mult vroiau neprietenii să-i umbrească personalitatea, el surîdea de eterna prostie românească şi vroia cu orice preţ să spună tot ce se cuvenea de spus despre adevărul istoric. Nu l-am auzit niciodată să blesteme, să-i condamne pe răufăcători. Aveai impresia că ne vorbea din valurile vremurilor de ieri şi de mîine: „Oameni! Fiţi demni de viaţa pe care o trăiţi! Eu vă iubesc!" Bunătatea acestui om s-a manifestat şi în viaţa de toate zilele. El a fost şi un bun familist. Murind, a sărutat mîna soţiei şi i-a mulţumit pentru viaţa, destinul ei de femeie care şi-a jertfit-o pentru el, pentru călăuza demnă, neclintită, care l-a însoţit prin toate necazurile vieţii. Istoricii, oamenii de bună credinţă încă mulţi ani vor sta aplecaţi asupra filelor ce mustesc de istorie veritabilă, fără falsuri şi minciună, luată direct din viaţă, trăind-o deopotrivă. Filele de carte, lăsate pe poliţele bibliotecilor, sunt sigur, că vor convinge generaţiile viitoare că el, Alexandru Usatiuc-Bulgar, a fost un exemplu de demnitate naţională basarabeană, cînd ruşii sovietici erau tari şi mari la putere. Numele lui deja stă înscris cu litere de aur alături de a martirilor care s-au străduit să ne păstreze coloana vertebrală, să ne trezească din mocirla întunericului, cum au fost *Gheorghe Ghimpu* şi încă mii şi sute de anonimi, ale căror oase zac în pămînturile Siberiei.

Alexandru Usatiuc-Bulgar a trăit ca o făclie, pentru a menţine vie demnitatea, onoarea noastră de români. A trăit păstrînd marele adevăr despre Patria noastră. A spus Adevărul, ne-a chemat la luptă, pe baricade, atunci cînd epoca dormea. El a restabilit Adevărul despre ostaşii români, căzuţi pe cîmpurile de luptă în marea

deflagrație mondială, cînd România a dobîndit teritoriile ocupate de ruși și ucraineni... Anume el are marele merit că a scos din anonimat o adevărată generație de semeni de-ai lui care au murit pe front sau au trăit fiind învinuiți de activități false în perioada de ocupație și înjosire. Cu cîtă mîndrie purta el hainele militare românești! Și le îmbrăca cu demnitate, fără a se sfii de ochii unor răutăcioși. Omul care spunea Adevărul a fost un om cu demniate. Și el conștientiza că adevărul istoric este de partea lui, a viitorului... Neînfricat, romantic în faptele lui a trezit totdeauna admirație... Adeseori, cînd îl întîlneam în stradă, îmi vorbea cu o deosebită dragoste despre tinerii care învață adevărata istorie a Patriei noastre România. Cei care l-au cunoscut și l-au știut îl dau drept exemplu generațiilor viitoare, deoarece prin modestie el a contribuit la făurirea epocii contemporane a Basarabiei. A făurit epoca, deoarece și-a păstrat idealul vieții, adevărul.

Alexandru Usatiuc-Bulgar a trăit ca o făclie și a plecat...

Dumnezeu să-l aibă în pază!"

E tot ce am putut face pentru el. Doar mormîntul său modest din primele rînduri din cimitirul de pe str. Armenească, va putea să le povestească generațiilor viitoare, că...A fost odată un martir al Basarabiei și al neamului... În anii ulteriori mult regretam că el ne-a părăsit rîndurile și alt om dîrz, plin de energie cum a fost el în decursul întregii vieți, poate nu vom avea niciodată. Adevărat Om, adevărat Martir! De cîte ori merg la cimitirul de pe strada Armenească, în vecinătatea mormîntului poetului Grigore Vieru văd un obelisc modest unde își doarme somnul de veci martirul Usatiuc , alături de soția sa.

GHEORGHE CINCILEI

(istoric, critic de teatru, muzeograf)

Grație poetului Ion Diviza, care m-a recomandat ca avocat în anul 1989, l-am cunoscut pe Gheorghe Cincilei. În biroul meu de servici a intrat un bărbat scund, într-o ținută modestă. Am avut impresia că are vorba chibzuită. Purta un palton, iar pe cap avea o căciulă din blană de miel brumărie. Mi-a spus că mă cunoaște doar din cele ce mai citise în presa periodică. Era o zi de sâmbătă, nu aveam în audiență alți clienți decât pe el și aveam timp berechet pentru a-i acorda toată atenția. M-a impresionat din primele momente ale discuției, înțelegând că este un mare cunoscător al literaturii române. Am aflat că fratele lui este profesor universitar și că se mândrește cu el, deoarece a fost ani în șir decan al facultății de limbi străine din cadrul Universității de Stat din Moldova. L-am consultat, apoi mi-a dat de înțeles că, la fel, ar dori să discutăm ulterior și alte probleme. I-am povestit despre planurile mele privind munca de creație, arătân-

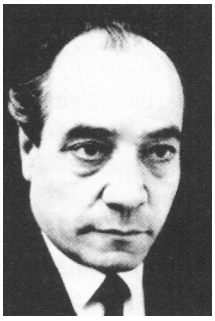

du-i, printre altele, manuscrisul primului meu roman *„Acoperiș de-asupra ploii”*, pe care îl finalizam și-l purtam cu mine. A ascultat cu atenție mărturisirile mele despre subiectul narațiunii, eroul central al căruia este Victor Inereanu. Într-un târziu, după ce a meditat asupra celor ce a auzit și a făcut o remarcă: *„S-a mai scris în literatura noastră așa ceva, despre bietul Ioanid... Dar, să fiu sincer până la sfârșit cu dumneata, mă bucur că un jurist muncește, scrie și face lucruri interesante, îndrăznețe și numele lui este Boris Druță”.*

Vorbea cumpătat, pronunțînd atent frază cu frază. Am mai aflat că o vreme a fost lector la Academia de Arte din Chișinău și se mândrește cu discipolii lui, printre care *Ion Sapdaru, Sandu Grecu și Petru Vutcarău,* cărora le prezicea un mare viitor. De altfel, la acea oră, precum am aflat de la el, muncea în calitate de redactor artistic la Teatrul Municipal „Satiricus”, al cărui regizor principal era proaspătul absolvent al școlii regizorale a lui Constantin Raichin de la Moscova, fostul lui student *Sandu Grecu.* El se mândrea că muncește într-un colectiv cu actorii consacrați *Mihail Curagău, Valeriu Cazacu, Jan Cucuruzac*, apoi cu cei tinerei, în devenire, ca *Vitalie Țapu, Valeriu Delinschi, Ion Grosu, Adriana Rusu*. Era mândru că, muncind în calitate de redactori artistic la piesele aflate în proces de montare, împreună cu talentatul poet unionist, ziarist, traducător *Ion Diviza*, pun temelia unui repertoriu de teatru de talie europeană. Sediul teatrului la acea vreme se afla în cartierul Botanica, în clădirea unei foste școli. „Nu prea au condiții de muncă”, zicea el, dar rămânea la părerea că este un mare eveniment pentru cultura noastră. În prezent, clădirea teatrului este situată în centrul capitalei și poartă denumirea de Teatrul Municipal Național *„I. L. Caragiale”.*

Anticipând evenimentele, pot afirma că odată cu trecerea anilor, trupa de actori s-a maturizat și colectivul a cucerit simpatia publicului de pe toate continentele. Aceste lucruri le intuia încă atunci Gheorghe Cincilei, deși mi se părea că vorbește niște lucruri ireale... Tot în acea zi am vorbit mult despre opera clasicilor *Ion Neculce, Miron Costin, Nicolae Milescu-Spătaru, Dimitrie Cantemir, Alexandru Donici, Mihail Kogălniceanu. Un deosebit interes l-au constituit* spectacolele de la Teatrul „V. Alecsandri” din mun. Bălți, Teatrul Național „Mihai Eminescu” din mun. Chișinău, dar și cel nou creat cu denumirea „B. P. Hasdeu” din or. Cahul. Multe mi-a povestit muzeograful și despre Casele-muzeu create de el: „A. Donici” din or. Orhei și „Alexei Mateevici” din raionul Căinari. Am descoperit că una dintre pasiunile lui este organizarea seratelor literar-muzicale în cadrul cărora promovează literatura clasică și cea contemporană. A menționat că, odată cu ascensiunea creației mele, neapărat o să mergem la mine în sat pentru a face o prezentare noului meu roman „Acoperiș de-asupra ploii”. Am încheiat acea întâlnire remarcabilă referindu-ne la opera lui Octavian Goga și Lucian Blaga, precum și la analiza succintă, dar consistentă, a operei lui I. L. Caragiale. Povestind ceea ce mă interesa cel mai mult, Gheorghe Cincilei răsfoia cu atenție manuscrisul, citind parcă din mers câte un alineat. Curând am pus în fața noastră o sticlă de cogniac, pe care o adusese chiar dumnealui. Am stat la taifas mai toată ziua, până amurgise. Părea că nu se mai termină discuția noastră despre

problemele literaturii. M-a încurajat, mereu îndemnându-mă să fiu sigur de cele ce scriu şi să nu mă sfiesc de *granzii literaturii noastre autohtone*. A apreciat că am har şi neapărat voi deveni un scriitor bun. Sticla deja se golise, dar să mai procurăm una nu aveam posibilitate, căci la acea vreme magazinele nu mai lucrau şi nici nu erau pe rafturi băuturi, precum sunt în ziua de azi. Când maestrul şi-a îmbrăcat paltonul cu guler de cârlan şi am pornit spre casă, el mi s-a părut şi mai mic de statură. I-am cerut permisiunea să-l mai deranjez, ca să discutăm despre literatură. El m-a privit cu ochii săi înţelepţi, dar plini de mirare şi a zis:

– Dragul meu Boris, să nu uiţi nicicând că suntem români şi, în orice clipă, inclusiv în cele pline de nevoie, trebuie să ne întindem reciproc o mână de ajutor.

După despărţirea ceea nu am mai avut prilejul să discutăm vreodată pe îndelete. Îl întâlneam deseori prin oraş, în compania lui Ion Diviza şi el parcă mă chema să mai tăifăsuim, dar timpul trecea vertiginos. Într-o zi, am aflat dintr-un anunţ publicat în ziarul *„Literatura şi arta "* că acest om de cultură, intelectual de marcă, rafinat la vorbă, a murit subit. M-a şocat noutatea, deoarece de curând mâna morţii îi luase zilele şi fratelui său, decanul facultăţii de limbi străine, despre care vorbea cu tristeţe, în acele zile lumea intelectuală din Moldova.

GHEORGHE URSCHI

(actor, prozator, dramaturg)

În toamna anului 1989 mă aflam la Casa de creaţie de la *Dubulta, Riga, Lituania*, împreună cu prozatoarea *Silvia Celac*, unde am avut ocazia să-l cunosc pe marele nostru comic Gheorghe Urschi. Întâlnirea a fost scurtă de tot, întrucât noi abia venisem, iar dânsul peste o zi a plecat la Chişinău. Cu toate acestea, am fost bucuros să-i strâng mâna şi să ascult câteva pramatii, care tuturor le ridica dispoziţia când îl ascultau. Pe atunci, Gheorghe Urschi nu purta nici barbă, nici mustăţi şi era un tânăr rumen la faţă, împlinit la trup şi bine dispus. M-am bucurat şi mai mult când mi-a dat de înţeles că, odată cu revenirea mea acasă, va trebui să-l găsesc şi să frecventez spectacolele lui pe care, la acea vreme, le prezenta pe scenă în tandem cu soţia.

Chişinău, 2010

Mulți ani după acea întâlnire nu am avut posibilitate să ne întâlnim. Abia în anul 2002, în ziua de 26 octombrie m-am pomenit cu el într-un grup organizat de către scriitorul *Serafim Saka*, mergând la o întâlnire cu cititorii din județul Lăpușna. Gheorghe Urschi ne-a luat pe toți (între timp, grupului se alăturase și muzicantul Eduard Dopereac) cu propriul automobil de marca „Volvo", la volanul căruia angajase un șofer. Cu ocazia acelei misiuni culturale, organizată de către Serafim Saka, am vizitat Liceul Teoretic din Lăpușna. Gheorghe, de data aceasta, mi s-a părut oarecum îmbătrânit, deja purta barbă și mustăți. Povestea mereu lucruri hazlii, ingenioase, căutând mereu cu ochii lui șmecheri spre mine, întrebându-mă parcă dacă aprob tot ce spune. Aveam impresia că ne cunoșteam de foarte mult timp. Era o zi însorită. Apoi se referi și la peripețiile lui din anii studenției petrecuți la Moscova.

– Odată, când venisem de la Chișinău, a zis el, am mers la un prieten cu un alt prieten, actor la Teatrul *Taganca,* să servim câte un păhăruț de țuică adus de mine de la Cotiujenii mei. Adusesem și zacuscă, printre care un borcan de varză murată. Stând noi așa pe îndelete, deodată s-a deschis ușa acelui birou și ne-a surprins renumitul bard, actorul teatrului Vladimir Vîsoțki. Ne-a întrebat dacă în acel birou nu am văzut ghitara lui, deoarece pleca undeva să concerteze. Prietenul meu a menționat că am adus țuică din zarzăre din Moldova și i-a propus o sută de grame. Deoarece era pornit la concert, Volodea a șovăit puțin, apoi s-a mirat, întrebând: „Țuică din zarzăre? Interesant! N-am băut niciodată..." S-a reținut și a acceptat să încerce tăria făcută de părinții mei care avea peste 60 de grade. Bardul a servit o sută de grame, s-a oțărât și a mâncat câteva bucăți de varză murată. Apoi, a mai cerut să-i turnăm tot atâta și a dat tăria peste cap, după care, grăbindu-se în drumul lui, a exclamat: „*Crepcaia, zaraza*!". A fost unicul caz, când l-am cunoscut personal pe Vladimir Vîsoțki. Atunci el era la apogeul slavei! Mi-au plăcut și îmi plac melodiile lui pline de înțelepciune, filosofice, care au oglindit epoca în care a trăit. Deși a murit fără a avea vreun titlu oficial din partea autorităților, el rămâne în inimile oamenilor, iar cântecele sale rezistă și vor rezista timpului. Tot din acele mărturisiri am aflat că s-a cunoscut îndeaproape cu marele regizor avangardist al contemporaneității Andrei Tarkovski, când a lucrat la studioul Moldova Film din Chișinău, în timpul realizării filmului „Serghei Lazo".

– Atunci, la Chișinău, zise Gheorghe Urschi, Andrei Tarcovski a fost chemat de urgență de la Moscova ca să salveze filmul, deoarece regizorul anterior nu găsea soluția de finalizare...

Întâlnirea cu elevii de la Liceul din Lăpușna a fost interesantă. Gheorghe glumea pe seama lui Sulac, spunând că artistul are mulți copii, agitând cu aceasta publicul în sală. Dar, când, pe neașteptate, Serafim Saka m-a adus ca exemplu publicului că eu, Boris Druță, am 9 copii, Gheorghe m-a privit vesel și și-a pus mâinile pe cap. De uimire, probabil.

Directorul liceului s-a dovedit a fi o fire fricoasă, membru al partidului comunist, care venise la putere în Republica Moldova. Probabil, nu-și dorea probleme în plus, deoarece Gheorghe Urschi, în cuvântările sale îi critica pe cei de la conducere. De aceea, directorul nici nu ne-a petrecut la plecare, dar-mite să ne propună să servim o gustărică. Ieșind din clădirea liceului, ne-am îndreptat la o întâlnire cu deținutele penitenciarului din satul Rusca, potrivit programului cultural regizat de scriitorul Serafim Saka, când deodată Gheorghe Urschi a zis:

– *Putem noi oare să dăm concert în pușcărie, fără să servim un pahar cu vin de-al meu?*!

– În vecinătatea liceului era un bar și eu am cumpărat ceva de-ale gurii. Gheorghe a adus din portbagaj două sticle cu tulburel făcut de el și a băut, savurând plăcerea, un pahar, două, apoi și al treilea... Ne-a servit și pe noi. În curând, el s-a înroșit și mai mult la față, barba i se făcuse parcă mai țepoasă și mai albă. Până a ajunge la penitenciarul de la Rusca, el a mai băut câteva pahare. Pe scena clubului, în fața femeilor care stăteau la închisoare, eu am oferit o consultație pe teme juridice, am răspuns la întrebările celor din sală. Gheorghe, asistat arareori de chitaristul Dopereac, cânta propriile compoziții, apoi într-o manieră de actor lucid și ingenios, turna mereu la bancuri de se cutremurau pereții de hohote și aplauze furtunoase.

După concert, împreună cu Serafim Saka și conducerea penitenciarului, am vizitat dormitoarele femeilor, care erau curate și îngrijite. În curte, pe clumbe creșteau diferite flori, iar în văzduh domnea o atmosferă de prospețime a pădurii.

– Aici e o plăcere să stai la închisoare, zise Gheorghe. Dacă m-ar judeca pentru viol, aș prefera să-mi ispășesc pedeapsa printre femeile acestea. Ele mă vor consola, mă vor liniști până la sfârșitul vieții...

După ce am prezentat programul nostru, șeful penitenciarului ne-a invitat în biroul său, unde ne-a servit cu un vin gustos. Gheorghe a băut, glumind și spunând bancuri. În timpul acelui banchet, deodată, parcă-și aminti ceva, mă privi cu neîncredere și, mirat, mă întrebă:

– E o glumă sau e adevărat că ai 9 copii?

– E adevărat, am răspuns corect, deoarece al 10-lea copil s-a născut mai târziu, în anul 2009.

– Ești dat dracului, clătină el din cap a uimire. L-ai întrecut pe Sulac! Deși cântărețul e bolnav, voi îndrăzni deseară să-l sun pentru a-l amărî că tu l-ai întrecut. Apoi, după o clipă de reculegere, îmi strânse iar mâna în semn că mă felicită cu o asemenea performanță și ne îndemnă pe toți:

– Hai, să bem! Cum poți ieși de la un concert cu atâtea femei frumoase fără să bei un pahar cu vin!

La revenire, până la Chișinău, Gheorghe a dormit.

Am sperat să mai avem prilejul să ne aflăm împreună... Simțeam că am multă nevoie de a comunica cu el. Mi-a plăcut totdeauna ceea ce făcea în scenă, deși

uneori ustura auzul când folosea exagerat *rusisme* în limbaj. Ardeam de nerăbdare să ne întâlnim ca să obţin, în rezultatul unui posibil dialog, informaţii interesante şi valoroase despre el.

În luna ianuarie, 2005 l-am întâlnit în incinta Judecătoriei sectorului Râşcani din Chişinău, unde avea de rezolvat o problemă. Mi-a zis că cineva îi deconectase lumina de la garaj pentru că nu achitase facturile la termen şi acţionase în instanţă să fie reconectat. I-am dăruit cartea „Madona din Ineasca", apărută în zilele precedente discuţiei. A privit-o şi a răsfoit-o, a surâs în maniera-i caracteristică şi a şoptit că... *sunt dat draculu*i!

Ultima întâlnire a avut loc în preajma îmbolnăvirii lui, în biroul lui Mihai Cimpoi la Uniunea Scriitorilor. Atunci am realizat şi o poză împreună. Era în vara anului 2010. Ceea ce a urmat mai apoi a surprins toată opinia publică din Moldova. Boala i-a întrerupt fructuoasa activitate. Noi am pierdut, poate, cel mai mare artist al genului satiric din toate timpurile din viaţa culturală a Basarabiei.

PETRU CĂRARE

(poet, prozator, dramaturg şi traducător)

Odată, aflându-mă în ospeţie la redacţia ziarului *„Moldova Suverană",* în biroul lui Serafim Belicov, am făcut cunoştinţă cu Petru Cărare. Era în anul 1992. Atunci, poeţii m-au rugat să merg la magazinul din vecinătate, unde se vindea vin în sticle. În cele din urmă, am servit câte un pahar, două şi apoi am axat discuţia în jurul procesului de creaţie. Petru Cărare mi s-a părut mai mult a fi un bărbat interesant cu grijile pământului decât de cele legate de literatură. Mereu glumea, iar odată cu bancurile ce le spunea el rămânea serios la chip, lăsându-mă să-mi potolesc veselia. I-am adresat un şir de întrebări pentru a afla ceea ce mă interesa din creaţia lui. Mi-a povestit că în tinereţe a lucrat în calitate de redactor la ziarul din Teleneşti, demonstrîndu-mi că

ţine minte multe întâmplări petrecute la baştina mea în anii `60 ai secolului XX. Munca de redactor la Teleneşti o considera ca un exil din considerentul că îşi permisese să scrie cartea „*Săgeţile*". Spunea că, îndată după publicarea acelei cărţi, ideologii comunişti au descoperit în conţinutul ei poezii cu aluzii la tricolor, la identitatea moldovenilor şi au interzis-o, retrăgând tot tirajul din vânzare…

Am recunoscut, la rândul meu, că îi cunosc şi-i admir creaţia încă din anii copilăriei, când învăţam la şcoală. Citeam versurile lui în reviste şi ziare şi mi-am imaginat totdeauna că este un bărbat tânăr şi vioi. La acel moment, aveam în faţă un bărbat încărunţit, câţiva dinţi din gura lui lipseau, purta ochelari şi fuma mereu. În procesul convorbirii, continua să-mi creeze impresia că însăşi viaţa lui este un banc. Vorbea inspirat mai ales când închina următorul păhărel, parcă blagoslovindu-l. Am înţeles că citeşte, urmăreşte şi e la curent cu procesul de creaţie din Moldova, fiind abonat la toate ziarele şi revistele naţionale.

– Ai umor caustic, tinere, îmi zise el, dar mi se pare că deseori construieşti frazele gândind. Nu citi prea multă literatură în limba rusă. Axează-te pe lecturile în limba română.

În cadrul redacţiei dânsul susţinea o rubrică de satiră şi umor, întitulată „Săgeata". Scriitorul, până la acea oră, contribuise la publicarea mai multe schiţe umoristice de ale mele, fapt care demonstra că îmi cunoaşte modesta creaţie. Mai viziona şi emisiunile mele televizate din cadrul *„Telematinalului"* şi încerca să analizeze: Ceea ce spui tu în faţa ecranului, iar tu deseori spui şi lucruri umoristice, aşterne-le pe hârtie şi adă-le la „Săgeata".

După ce mi-am schimbat locul de trai din cartierul Botanica într-un bloc de la Ciocana, am descoperit ca suntem vecini. Eu locuiam pe strada Petru Zadnipru, iar dânsul peste un cartier, pe strada Igor Vieru. Ne telefonam frecvent. Deseori, în locul lui răspundea soţia, o rusoaică, care, în majoritatea cazurilor, zicea că poetul lipseşte sau în genere refuza să-l cheme la receptor... Odată, l-am prins pe el la telefon şi a recunoscut că soţia deseori minte. Soţia lui avea grijă şi-l ocrotea de invazia beţivanilor, care îl solicitau deseori în companiile lor. Avea grijă de sănătatea lui!

– De cum ies în stradă la prieteni, îndată mă îmbăt, a recunoscut el.

De multe ori, vorbind la telefon, îşi lăuda soţia care îl păzeşte de beţii, fiindcă după fiecare abuz de alcool, i se făcea rău... Pe lângă toate celelalte griji de familie, mi-a mai spus că la el în apartament mai locuieşte o bătrânică, pare-mi-se era soacra lui, care, de asemenea, crea probleme.

Într-o zi de vară, mi-a telefonat şi s-a cerut la mine în ospeţie. Am acceptat cu plăcere, dorind să mă aflu oricând în compania lui. Petru Cărare a venit îmbrăcat într-un pardesiu ponosit, cu ochelari, îmbrăcat într-un costum sportiv, purta nişte adidaşi, iar pe cap avea aşezat neîndemânatic un chipiu. Şuviţele lungi de păr, nepieptănate, i se răsfirau peste umeri. Ne-am aşezat la masa cu bucate şi l-am servit cu mai multe feluri de vin. Nu refuză nici un pahar. A băut licoarea şi tot savura plăcerea. Fuma des şi-mi povestea cum şi-a făcut studiile la Moscova, cum a fost exilat la Teleneşti. Accentua că anume acolo, la Teleneşti, a făcut cunoştinţă cu viitoarea soţie. Şi-a amintit despre cineva dintre sătenii mei şi s-a interesat dacă mai sunt în viaţă...

Vorbea necontenit despre toate, câte în lună şi în stele, continuând cu regu-

laritate să golească paharele. Simţeam că beţia ia amploare. Afară se întuneca deja şi am considerat de cuviinţă să-l îndemn să meargă acasă. De la o vreme, i se încâlcea limba în gură şi, când am insistat că e timpul să ne despărţim, el m-a privit cu ochii mici şi, după o ezitare, a făcut în adresa mea o replică plină de nemulţumire:

–Nu-i bine că am venit la tine în ospeţie…

– De ce?

– Tu n-ai grijă să mă duci acasă...

A plecat spre casă anevoios, eu urmărind cum abia de-şi ducea paşii.

După acel caz, ne întâlneam deseori la *Casa Presei*. Odata, l-am surprins iritat şi nemulţumit de presa noastră de bulevard, mai ales că majoritatea intelectualilor se plângeau că în perioada de tristă amintire a comuniştilor de ieri au fost victime ale regimului, ba chiar persecutaţi, din a cărei cauză nu au putut crea…

– Consideri dumneata că aceşti plângăreţi (şi urmau nume de familie) au fost cu adevărat desidenţi?! Bocitorii dracului! De ce nu scot acum din sertare opera genială? Cine i-a încurcat să scrie pentru sertar?… Iaca eu cu adevărat am fost persecutat de către kaghebişti! Nici un scriitor de la noi nu are o biografie mai interesantă decât a mea şi continua să-mi explice: - Mulţi dintre scriitori au colaborat cu securitatea. Eu îi depistam de fiecare dată… Înainte de a deveni securist, mai întâi KGB-ul le crea aură de pătimit, apoi…Unii dintre ei şi în perioada noastră democratică au devenit miniştri, deputaţi, persoane cu posturi mari! Oare nu e clar?… Iar cei care buhăiesc oficial în presă sunt nişte viermi lipsiţi de talent, care caută justificare în ceea ce nu a fost cu ei.

De cele mai multe ori, el canaliza discuţia noastră pe un făgaş plin de umor şi voie bună.

În ultima vreme, când deja plecase de la *Moldova Suverană*, îl întâlneam pe la redacţia ziarului *Literatura şi arta,* plângându-se că este sărac, că nu are bani să achite serviciile comunale, să procure medicamente. Mi-a spus că mereu îl dor ochii, iar medicii prezic că o să-i facă o intervenţie chirurgicală şi îi vor lichida un ochi. Odată, în anul 1999, mi-a spus următoarele:

– După ce am publicat „Săgeţile", conducătorul republicii de atunci, Ivan Bodiul, deşi nu citise cartea mea, la o adunare a ordonat redactorilor să nu mă publice ca să nu am cu ce mă hrăni! Mulţi ani n-am putut decât să public o carte de poezii pentru copii şi să fac traduceri din rusă în română. Altfel cum aveam să exist?! Oficial, circa 18 ani, nu m-am aflat în câmpul muncii. Iată cauza de ce la moment m-am ales cu o pensie mizerabilă! Ce să fac, domnilor?! N-am cu ce să achit costul operaţiei la ochi de care am nevoie. Cu un ochi nu văd deloc. Cu celălalt o să văd pînă şi în pe lumea cealaltă...

Amărăciunea lui era evidentă. Mai aflasem că, în urmă cu câţiva ani, suferise un accident rutier. Regreta că în tinereţe nu s-a stabilit cu traiul la ţară, ca şi fra-

tele lui, care este gospodar în satul Zaim, lemnar, pensionar ca şi el, dar o duce bine…. Finalizã cu o frazã glumeaţã: „Ca sã mã înţelegi mai bine, împrumutã-mi mãcar pentru o perioadã corpul tãu, iar eu sã ţi-l dau pe al meu”... În una din zile ne-am fotografiat la redacţia *Literatura şi arta* împreunã cu istoricul Iurie Colesnic. Atunci, mergând mai multã vreme pe jos în drum spre staţia de troleibuz, mi-a spus cã la anii mei trebuie sã scriu cât mai mult, fiindcã atunci când îmbãtrâneşti nu-ţi mai vine a crea. La bãtrâneţe doar se revãd, se finalizează cele scrise în tinereţe, a accentuat poetul. M-am lãudat cã la acel moment lucram la romanul „Luciana”, apoi, nu mai ştiu dacã o sã scriu literaturã. M-am dat cu pãrerea cã operele literare deja nu mai interesează majoritatea cititorilor. Petru Cãrare a surâs şi m-a liniştit, zicându-mi: „Cel care e contaminat de molima scrisului nu se mai poate debarasa niciodatã. Patima scrisului este un drog, dragul meu! Priveşte cum lucrează Nicolae Esinencu, care scrie zi şi noapte, cu mîinile, cu picioarele...”

Cu timpul, fiind vecini, ştiind cã nu merge la muncã, încercam frecvent sã-l contactez telefonic, dar de fiecare datã receptorul era ridicat de cãtre soţia lui, care îmi spunea cã poetul lipseşte... Aveam impresia cã el are un statut de... deţinut în sânul familiei şi nu poate sã-şi permitã sã iasã din casã. Curând, am aflat, pare-mi-se din spusele lui Arcadie Suceveanu, cã poetul are un bãiat antrenat în business, care îi asigurã existenţa şi-l ajutã sã publice cãrţile. În anii 2005-2009 nu am auzit nimic despre el. În 2010 Petru Cãrare a împlinit 70 de ani. Am citit în presã elogii, iar Preşedintele Parlamentului, Mihai Ghimpu, l-a vizitat personal la domiciliu pentru a-l felicita şi a-i înmâna „*Ordinul republicii*”. Eugenia David mi-a comunicat cã Petru Cãrare, în decursul întregii vieţi, s-a plâns cã s-a aflat în umbra atenţiei, mãcar şi din cauza cã s-a nãscut pe 12 februarie, iar pe 14 februarie totdeauna s-a celebrat ziua de naştere a lui Grigore Vieru! Iatã de ce ziua lui de naştere totdeauna a trecut neobservatã...

Sunt de pãrerea cã Petru Cãrare este o persoanã proeminentã în literatura noastrã, care va rezista timpului.

Eugenia David – o şcoalã a înţelepciunii

(traducător, redactor de carte, publicist)

Am cunoscut-o în anul 1989, când am trecut pragul revistei literare *Nistru* unde dumneaei deţinea funcţia de şefã a secţiei proză. Modest debutant, veneam sã-i propun pentru publicare povestirea *Abatorul.* Am rostit timid cã dacã va fi acceptatã, am şansa sã devin scriitor. Era mai curând o figurã de stil, însã Eugenia David luã în serios vorbele mele şi îmi promisese sã citeascã lucrarea cât mai curând şi sã-şi exprime pãrerea. Nu mã lãsã sã mã pârpãlesc mult în aşteptare. Prezentându-mã într-o zi la revistã, nefiind nici pe departe sigur cã textul îmi fusese deja lectu-

rat, am rămas plăcut surprins de zâmbetul dumneaei, foarte binevoitor, şi de privirea-i încurajatoare. Mi-am dat seama că scrisul meu i-a plăcut şi că mă va binecuvânta. De bună seamă, m-a poftit să iau loc şi a făcut o analiză minuţioasă a manuscrisului, lăudându-mi spiritul de observaţie. Eroul pe care îl zugrăvisem era destul de reuşit, momentele cruciale din viaţa protagonistului ofereau scrierii dramatism şi veridicitate. Veni apoi cu unele observaţii critice de care am ţinut cont în vederea aprofundării momentelor-cheie. Mă atenţionă şi asupra stilului, subliniind că fiecare cuvânt trebuie să-şi aibă locul său bine definit în frază, iar dacă „sare" trebuie omis. Povestirea a fost publicată şi îmi deschidea drumul spre editură. În felul acesta ne-am împrietenit. Sunt bucuros că de când o cunosc nu s-a schimbat, că rămâne mereu un bun şi înţelept povăţuitor. Şi când noi, cei mai tineri, avem nevoie de un sfat, de o apreciere profesionistă, apelăm la ea, mai ales azi când e o raritate să ai cu cine face un schimb de opinii pe marginea unei cărţi citite, a procesului literar în general. Zic acest lucru deoarece la noi boema literară lipseşte cu desăvârşire. „În ultima vreme, mi-a mărturisit într-o conversaţie telefonică, trăiesc fiecare zi tot mai intens dând tot mai multă atenţie clipei ce zboară cu viteza fulgerului. Nu mai am rapiditatea şi eficienţa de odinioară. Dar nu mă opresc. Pentru mine secretul fericirii constă în faptul de a fi cotropită de muncă, de a conştientiza că în viaţă câştigi dar şi pierzi, în măsura în care eşti capabil să faci deosebirea dintre succesele pe care le-ai obţinut şi eşecurile pe care le-ai suferit".

S-a născut într-un sat din câmpia Sorocii, înţesat de fântâni cu apă limpede şi rece ce poartă şi un nume pe potrivă – *Fântânița.* Copilăria, în pofida vremurilor cu război şi foamete, i-a lăsat amintiri neşterse despre bunicii care o răsfăţau, despre părinţii care o iubeau ca pe ochii din cap, despre fraţii care o ocroteau. În preajma lor şi greutăţile le suporta mai uşor. Probabil că are dreptate un scriitor care afirmă că toate întâmplările copilăriei sunt scăldate în culori frumoase când devenim bătrâni. Îşi aducea aminte de timpul când, după terminarea claselor primare, la numai 11 ani, a părăsit casa părintească şi a plecat în satul Ţarigrad, aflat la vreo şase kilometri, unde într-un fost gimnaziu era şcoala de şapte ani. Şi nu de una singură, ci cu încă trei colege de clasă. Peste două săptămâni colegele s-au întors acasă, şi-au agăţat trăistuţele goale în cui şi au pus punct învăţăturii. Ea nu putea să se întoarcă, căci îi făgăduise mamei să-i realizeze visul. Mama fusese eminentă în

toate cele trei clase din timpul țarului Nikolai, dar din cauza lipsurilor nu avusese posibilitatea să-și continue studiile. Tatăl ei căzuse în primul război mondial. Ce mult îi plăcea mamei să evoce anii de școală când directorul pleca primăvara la muncile de câmp și ea îi ținea locul. Și mai era ceva la mijloc: nu făcea față prășitului și seceratului, cu atât mai mult păscutului Joenei. O singură dată a fost cu vaca la imaș, dar nu va uita niciodată stresul pe care l-a avut. Joiana era o mare alintătură, încăpățânată și năzuroasă întocmai ca și văcarul ei de fiecare zi, fratele Ion. După ce o priponise, animalul se ghiftuise cu iarbă verde și mustoasă, firește îi veni pofta să se servească „la desert" și cu câte ceva din lanurile gospodarilor. Prin urmare, se tot învârti în jurul țărușului până îl scoase din pământ și o luă la sănătoasa. Văcărița își împletise o coroniță din flori de câmp și se oglindea în apa fântânii. Când își ridică privirea, Joiana se ospăta în depărtare cu un dovleac galben. Apoi se îndreptă plăcut satisfăcută spre casă. Acasă sora răbdă cu stoicism ironiile fratelui Ion.

Plăpândă și mlădioasă, râvnea totuși să-și croiască un drum în viață, să-și ajute părinții. Nu a mai apucat să o facă pentru că răpuși de munci istovitoare și de boli cronice mama Anastasia și tatăl Pavel s-au înălțat la ceruri în floarea vârstei lăsându-i doar amintiri scumpe și sfaturi înțelepte. De la mama, ființă veselă și sociabilă, i-au rămas în amintire îndemnul și dorința ca fiica să încerce să vadă latura luminoasă a oamenilor. Tatăl, fire sensibilă și curioasă, îi cultiva dragostea pentru frumosul din jur, pentru poveștile și cântecele populare. Așa că se văzu nevoită să țină piept tuturor greutăților. În timp ce fostele ei colege își ajutau părinții la treburile gospodărești, ei, trei veri și trei toamne, i-a fost tovarăș de drum trăistuța în care mama îi strecura o pâine, un pumn de nuci și câteva mere. La fiecare două-trei săptămâni parcurgea pe jos cei câțiva kilometri dus și întors. Umbla mai mult desculță. Respira aerul îmbălsămat al gliei, admira macii roșii din lanurile de grâu și secară pe lângă care trecea, își clătea mâinile și obrajii în iazul ce scânteia și vălura lin pe marginea acelui drum al frământărilor adolescentine. Două întâmplări dramatice i s-au implântat adânc în inimă în acei trei ani de școală în Țarigrad. În clasa a șaptea, pe timpul foametei, bunica cea iubitoare a venit la școală la sfârșitul examenelor să o ia acasă. Când s-au întors, belciugele de la ușă erau smulse și tăbultocul, cu o țâră de făină de porumb la fund, furat. Au bocit amândouă ca la mort. Iar în toamnă părinții, de răul aceleiași foamete, au vândut casa părintească și s-au mutat cu traiul în fostul târg evreiesc Briceva, în care rămăseseră întregi vreo zece-douăzeci de case după bombardamentul masiv de la începutul celui de-al Doilea Război Mondial. Despărțirea de casa părintească și de bunica a fost aproape insuportabilă. Până la urmă însă omul se deprinde cu de toate. Târgul era situat la numai doi kilometri de satul Baraboi unde plecă să-și urmeze studiile în clasele a VIII-a - a X-a. A avut profesori de zile mari, competenți și pasionați de profesie. Pe doi dintre ei îi va purta în suflet toată viața. Renumitul profesor Leonid Culibabă îi va altoi dragostea pentru limba maternă și limba franceză, Ludmila Vidrașcu, pentru limba rusă.

Ambii profesori o îndemnau să urmeze studiile la facultate la filologie pe care i-o predau. A învins profesorul de limba maternă.

În anul 1951 vine să se înscrie la facultatea de litere a Institutului Pedagogic de Stat din Chișinău. Anii de studenție au fost memorabili și cei mai frumoși. Studenții erau însetați de carte, curați la suflet și prietenoși, majoritatea sosiți de la țară. Mai târziu unii dintre ei au devenit personalități de vază ale culturii naționale. Obținând diplomă de merit, Eugenia David a lucrat câteva luni profesoară la școala din Boian, o așezare pitorească din regiunea Cernăuți, cu săteni purtând straie naționale și respectând cu strictețe obiceiurile strămoșești. Îi plăceau copiii, însă nu avea vocație, nobila profesie de pedagog o depășea.

Un fericit concurs de împrejurări o readuce în capitală, unde urmează aspirantura la același institut. Numai că i se propusese o temă lingvistică cu iz de naftalină ce nu o inspira, ea preferând literatura. Printr-un alt fericit concurs de împrejurări devine redactor la secția de literatură artistică a Editurii de Stat „Cartea Moldovenească". Din primele zile își dă seama că în sfârșit și-a aflat vocația. A avut marele noroc să lucreze alături de persoane competente, școlite în liceele și universitățile din România interbelică. Ei, care suferea de mâncărime de limbă, un an întreg nu i se auzi gura, ascultând ce se vorbește și în special cum se vorbește. Se vorbea frumos și corect românește. La început colaboratorii nu s-au arătat entuziasmați de apariția ei în sânul redacției, apoi, încetul cu încetul, au acceptat-o. Unde mai pui că le făcu și un bun serviciu. În portofoliul redacției de mai multe luni zăcea manuscrisul piesei lui Ion Druță „Casa Mare". Scriitorul nu era agreat de putere, ba chiar luat la ochi. Firește nici unul dintre colaboratori nu dorea să-și creeze probleme. Ea, însă, încă puțin versată în ceea ce se numește mesaj artistic, așternu pe hârtie un aviz „argumentat" care imediat fu tradus în limba rusă. Ca să vezi ce mare cinste pe capul unui redactor cu caș la gură! Pe deasupra avizul mai și fu expediat în capitala imperiului sovietic. Maestrul era învinuit de anchilozare în clișeele tradiționaliste perimate, în văduvirea eroilor de fericirea pe care o merită într-un stat liber, de a-și uni destinele în pofida unei mari diferențe de vârstă. Pe atunci ea, tânără colaboratoare, încă nu conștientiza că arta conține în ea un soi de superadevăr, că e mai acceptabilă și mai veridică decât faptul real. Astăzi Eugenia David, cu umorul ce o caracterizează, râde voioasă când urmărește pe ecranul azuriu cum „se sparg" canoanele, cum femei de vârstă înaintată recurg la operații plastice pentru a-și salva căsnicia cu tineri imberbi și se gândește că cele scrise de ea cândva nu erau chiar curate aberații. Totuși după acel „aviz" a căutat să se ferească de concluzii pripite și nu a mai repetat asemenea gafe.

Cincisprezece ani de zile a trudit în cadrul editurii redactând zeci și sute de manuscrise originale și traduceri. Pe vremurile acelea răspunderea pentru calitatea textului cădea, în exclusivitate, pe umerii redactorului. Unele lucrări erau rescrise. Ea avea priceperea să confere cursivitate și fluență frazei, să plaseze cuvântul potrivit la locul potrivit.

Mereu i se propunea să fie șefă, Eugenia David însă refuza din cauza lipsei de capacități organizatorice. Totuși până la urmă se lăsă înduplecată și doi ani de zile dirijă secția de literatură artistică, spre marea satisfacție a subalternilor și a autorilor. Însă, după cum era de așteptat, „liberalismul" ei s-a soldat cu destituirea din funcție. Într-o culegere de versuri a înzestratului poet Ion Vatamanu nomenclaturiștii comuniști, excesiv de vigilenți , descoperiră... (ferească sfântul!) tricolorul românesc. Cartea nu a mai apărut, iar ea a scăpat de povara „șefiei".

Cu autorii s-a aflat în cele mai strânse relații de colaborare, respectându-le personalitatea, indiferent de harul pe care îl posedau. O prozatoare inteligentă și perspicace de la noi a afirmat odată că Eugeniei David îi plac mai mult scriitorii decât opera lor. Era adevărat, confirmă ea. Parcă aleși pe sprânceană, chipeși, impozanți, manierați, curtenitori, mulți dintre ei foarte instruiți, cum să nu-i placă? A păstrat însă mereu o anumită distanță, iar de la distanță oamenii par inocenți și enigmatici.

A cunoscut și s-a bucurat de respect și simpatie din partea tuturor autorilor mai în vârstă și mai tineri pentru că i-a tratat și ea cu respect și bunăvoință, înțelegând cât de complicată și responsabilă este munca creatorilor de valori spirituale.

Emilian Bucov, Bogdan Istru, George Meniuc, Petru Zadnipru și în mod deosebit Andrei Lupan erau adevărați îndrumători și dascăli ai generației în creștere, care avea să le ia locul și să le continue cauza. Se bucurau sincer de fiecare nume nou, le analizau cu toată seriozitatea încercările literare și le inspirau încredere.

Ochiul vigilent al cenzurii de partid venea să anihileze condițiile avantajoase în care se aflau oamenii de creație.

Ziarele, revistele, editurile promovau scriitorii, onorariile se plăteau regulat și în mod obligatoriu, creatorul își putea duce traiul din scris. Mulți scriitori se consacrau în totalitate scrisului profesionist și nu erau nevoiți să se afle în serviciul public. De dragul adevărului, se cuvine să menționeze că acei care îndrăzneau să iasă din tiparele realismului socialist și ale zugrăvirii omului nou, fericit că viețuiește în cea mai liberă și cea mai dreaptă societate, erau ținuți în vizorul puterii.

În anul 1973 s-a transferat la revista literară „Nistru" ca șefă a secției proză. Adevărul e că de data aceasta avea doar un singur subaltern, responsabil de proza scurtă. De regulă subalternii fiind, personalități dăruite cu har nu se rețineau multă vreme în redacție. Remarcabilul poet Dumitru Matcovschi într-un dialog cu Eugenia David mărturisea: „Pe atunci învățam a redacta „operele" marilor clasici „moldovenești". Ce-i drept, mai mult tu le redactai". La aceste spuse se poate subscrie și cunoscutul poet, prozator și publicist Nicolae Dabija, un alt „subaltern" de scurtă durată al Eugeniei David.

Prin mâinile Eugeniei David au trecut aproape toate manuscrisele de proză scurtă şi de proporţii. S-a evidenţiat mereu printr-o atitudine grijulie faţă de cuvântul scris, printr-un comportament amical şi călduros faţă de autori, prin susţinerea şi încurajarea lor. Era receptivă la orice nume nou şi încerca să le dea undă verde de îndată ce-şi prezentau lucrările la revistă. Îşi aduce aminte de tinerii debutanţi care i-au captat atenţia şi pe care i-a promovat cu toată convingerea. Haralambie Moraru, Vasile Gârneţ, Ion Bogatu, Viorel Mihail, Valeriu Babanschi, Boris Druţă, Ianoş Ţurcanu şi alţii care nu i-au înşelat aşteptările. De la bun început ei s-au evidenţiat prin individualitate şi libertate de gândire. Eugenia David, fiind tolerantă, totodată avea darul de a intui vocaţia, talentul. Poate de aceea majoritatea autorilor jinduiau să-şi vadă manuscrisele pe masa ei din cabinetul secţiei de proză. Îi prefera pe scriitorii introvestiţi, pe acei care se străduiau să respecte adevărul vieţii, să nu cadă în platitudini şi descrieri sterile, superficiale de eroi imaculaţi în persoana secretarilor de partid de toate rangurile care împânziseră proza autohtonă. Asemenea autori, foarte bine cotaţi în sferele înalte de atunci, o lăsau indiferentă şi nu încerca să irosească orzul pe gâşte. În schimb îi citea cu plăcere pe autorii serioşi, onești şi venea cu propuneri menite să îmbunătăţească manuscrisele. Din păcate, erau şi de acei care, în urma observaţiilor ei, în loc să mai stoarcă apa din manuscrise, le umflau şi mai tare. Din opera acelor „descriptivişti" astăzi nu a rămas mai nimic.

Amintirile o duc spre acele vremuri când intelectualii luptau înverşunat cu invazia limbii ruse. Se depuneau toate eforturile pentru a menţine limba maternă pe linia de plutire şi în această luptă erau antrenaţi toţi scriitorii. Este deja cunoscut că în perioada sovietică, la cultivarea limbii române în Basarabia un rol important l-au jucat traducerile artistice. Cărţile traduse apăreau în tiraje de zeci de mii de exemplare şi dispăreau din librării într-o lună de zile.

Eugenia David a semnat prima traducere în anul 1959. Deoarece începutul e anevoie, a trebuit să muncească în sudoarea frunţii, să studieze versiunile unor traducători de vază, să însuşească arta traducerii, să acumuleze experienţă. Abilitatea, măestria în acest domeniu se obţine pe parcurs. Traducătorul trebuie să ţină minte mereu că totdeauna este loc pentru mai bine, că perfecţiunea nu are limită. La noi traducătorii nu au fost răsfăţaţi chiar dacă trudeau în condiţii vitrege, într-un anturaj lingvistic poluat de altă limbă. Cu atât mai mare i-a fost bucuria când reputatul traducător Alexandru Cosmescu, citind într-o corectură a revistei „Nistru" o nuvelă tradusă sub care dintr-o greşeală de tipar lipsea numele traducătorului, a fost plăcut impresionat de calitatea versiunii. Versiunea îi aparţinea Eugeniei David. Cuvinte de apreciere au fost rostite şi scrise de Vlad Pohilă, Victor Prohin, Serafim Saka şi alţii. Munca de traducător presupune cunoaştere, asiduitate, simţ acut al limbii şi fireşte inspiraţie.

Eugenia David a tradus în limba română lucrări semnate de scriitori ruşi, letoni, lituanieni, estoni, chinezi, japonezi, englezi, germani etc. Din păcate, soar-

ta acestor traduceri este pecetluită pentru că, fiind editate în grafie chirilică, ele nu vor fi citite de generația tânără. În felul acesta se va pierde munca de o viață nu numai a ei ci și a multor altor traducători din țară. În grafie latină din cele aproape treizeci de titluri de carte traduse au văzut lumina tiparului doar câteva: *Voiaj de nuntă,* o culegere de nuvele din literatura universală, *Planeta pomilor de anul nou,* povestire pentru copii de Gianni Rodari, *Șapte ani și șapte luni*, roman de Ihil Șraibman. Atât. Desigur, i-ar părea foarte rău să nu ajungă în biblioteci și pe masa tinerilor cititori cel puțin traducerea cunoscutului roman *Tess D'Urbrville* al clasicului literaturii engleze Thomas Hardy și traducerea culegerii de povestiri *Povestiri* a cunoscutului scriitor rus Vasili Belov asupra cărora a muncit cu har și dăruire.

În anii nouăzeci, odată cu instaurarea regimului democratic ce-ți oferă dreptul la libera exprimare, după ce a muncit o viață pe ogorul literelor traducând zeci de cărți, în care numele ei figura doar pe foaia de titlu, lecturând sute de cărți, în care numele ei figura doar în căsuța tehnică, pe care aproape nimeni nu-l reținea, se ambiționează să se facă măcar un pic auzită, pune mâna pe peniță și scrie primul său articol pe care, cu bunăvoința și binecuvântarea echipei redacționale, îl publică în revista „Săptămâna". Stilul laconic, bătăios, îndrăzneț, fără menajamente trezește curiozitate și acaparează cititorul. Astfel, până în prezent Eugenia David își bucură simpatizanții cu materiale de problemă, iar de curând o reputată ziaristă a rămas surprinsă aflând că scrie abia din anii nouăzeci, căci ea credea că face acest lucru din fragedă tinerețe.

În anul 2003 îi apare o culegere de creionări, dialoguri și traduceri „Viața ca o iluzie" în care îmbină fericit momente autobiografice cu ficțiunea, iar în anul 2013, revăzuită și adăugată, cartea este reeditată. Fire mereu activă și vioaie, cu sufletul tânăr și receptiv, Eugenia David nu duce lipsă de prieteni din toate generațiile. Urmând sfatul mamei sale, ea vede la oameni doar latura lor luminoasă și nu se zgârcește a le spune un cuvânt de laudă și încurajare atunci când o merită. De câțiva ani, întrucât nu recunoaște viața tihnită și pasivă, traduce, în lipsa comenzilor de literatură artistică, lucrări de psihanaliză, deja din limba română în limba rusă, alegându-se cu informații utile. Dotată cu simțul umorului, reușește să țină piept senectuții, să-și păstreze sufletul activ și receptiv la problemele vieții noastre actuale, să muncească. Această calitate a caracterizat-o și o caracterizează. De aceea se bucură de iubire și respect, de aceea sfaturile ei sincere și înțelepte adună în jurul ei atât tineri debutanți în ale scrisului cât și scriitori veterani. Izvorâte dintr-o lungă experiență de muncă și de viață, aprecierile Eugeniei David contează, sunt așteptate și luate în considerare pentru că poartă amprenta obiectivității și a competenței. Și astăzi ea este la curent cu noile apariții editoriale și pe cele mai reușite le citește, cu creionul în mână, și dacă observă vreo mică inadvertență neapărat o aduce, cu aceeași bunăvoință și dragoste de verbul matern, la cunoștința autorului respectiv. Bucurându-se de succesele autorilor îndrumați și de acei care continuă

să fie la înălţimea creaţiei valorice, se bucură şi de succesele autorilor din actuala generaţie. În acelaşi timp se întristează că ei nu au condiţiile de odinioară şi ajung cu mult mai greu la cititor. Dar talentul dacă este, este, dacă nu este, nu este, după cum zicea Şalom Aleihem, şi până la urmă se materializează, în ciuda tuturor vremurilor de restriște. Astăzi apar şi cărţi întâmplătoare, publicate de cei care au bani, nu şi talent, dar acestea sunt lucruri incidentale.

Eugenia David, precum s-a exprimat un înţelept al lumii, toată viaţa cât a trăit... a învăţat să îmbătrânească frumos. Vorbesc despre bătrâneţe având în vedere toamna de aur a omului, vârstă plină de înţelepciune, de poveţe inteligente, de dorinţa de a te afla în preajma acelui om. Mereu activă, se află în vâltoarea evenimentelor şi este o planetă atractivă. Nu pot trece cu vederea acea concluzie pe care a făcut-o într-o creionare chiar ea: „Viaţa este totuşi o mare şi frumoasă iluzie. Iar prezenţa amintirilor ne ajută să persistăm în această iluzie...” Nu putem să nu fim de acord cu ea...

EUGENIU DOGA

La mijloc de septembrie
nucii plîngeau, iar teii
lăcrimau în voia capricioasă a ploiii...

L-am întîlnit pe platoul de filmare din cadrul emisiunii *Telematinal* la Compania de Stat Moldteleradio în ziua de 31 mai 1992. Vreau să recunosc amintindu-mi, că la început nici nu l-am cunoscut. Stătea modest pe un scaun, la o masă îmbrăcat elegant şi mîhnit, aşteptînd să fie invitat într-un dialog direct cu telespectatorii. Era în toiul războiului declanşat de Rusia în Transnistria şi

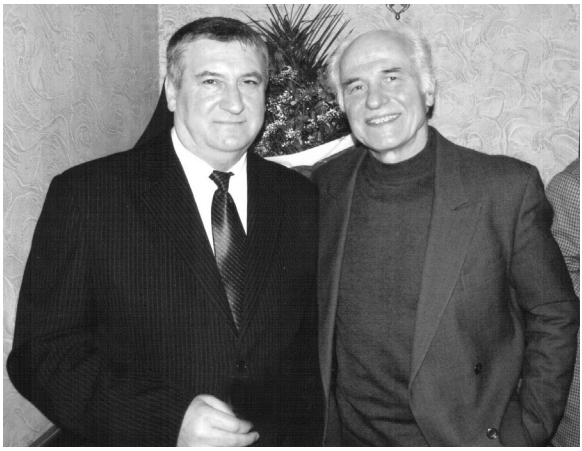

pe monitorul din faţa noastră urmăream evenimentele sîngeroase cauzate de hoardele căzăceşti la podul de pe Nistru, unde tancurile ruseşti înaintau dinspre Tiraspol spre Tighina... În vreme ce treceau minutele mi s-a părut că dumnealui se ajită, devenind iritat. Aşteptam şi eu ca să-mi vină rîndul să intru în emisie. Stăteam alături de el, cînd, deodată, i-am auzit afirmaţia:

– Moldova noastră e o mică… Rusie! Și accentuă: Noi toți suntem ruși: în gîndire, în modul de comportare, în maniere. Ne deosebește doar limba... Am în vedere, aici, la Chișinău. Pe cînd acolo, în Transnistria și acest lucru nu mai există… În satul meu. Mocra, limba română a dispărut! Maestrul a mai vorbit tare și indignat. Doamne, ce face Rusia acolo!.. Iar eu, acum, mai mult locuiesc la Moscova. Reiese că mă aflu între dușmanii poporului meu… Ieri, am ramas statuie după ce-am vorbit c-un capitan de politie, întors de la Nistru, din tranșee… Maestrul își sterse sudoarea de pe frunte și, căutînd oarecare consolare, mă întrebă revoltat: Cum se poate una ca-aceasta?! Cazaci din Rusia la Cocieri, Coșnita! Acolo trăiesc oameni pașnici, plini de demnitate! Și se împușcă… Pentru ce mor oamenii acolo? Ce întreprinde conducerea de la Chișinău?! Prin conciliere e posibil de rezolvat ghemul de probleme în Transnistria? Cred că e tîrziu. Prea multe greșeli s-au comis?!

– Oamenii de-acolo nu vor să se separe de Moldova, am îngînat eu.

– Separatismul nu e atît la Tiraspol, cît aici, la Chișinău. Da! Da!, iar accentuă compozitorul. Cui i-a trebuit ca membrii Frontului Popular să trîmbițeze că suntem români?! Fără a se lua în considerație că psihologia *transnistreanului* diferă de cea a *basarabeanului*… Zeci de ani Rusia a dus o politică, precum că românii din Basarabia sunt capitaliști, leneși. Lucrul acesta s-a făcut pînă la 1940, apoi, prin inerție, această spălare de creier a continuat pînă nu demult… Mai continuă și azi! Chiar mama mea, căreia ucrainenii i-au schimbat *naționalitatea* în actele civile din *moldoveancă* în *ucraineancă*, era categoric predispusă împotriva basarabenilor! N-avea nici o explicație, dar așa se comporta, de parcă oamenii dintre Nistru și Prut i-ar fi făcut vreun rău… Mama mea a devenit foarte indignată cînd am anunțat-o că intenționez să mă căsătoresc cu o fată din Basarabia, deși domnișoara avea numele *Mișova*. Ea, chiar a insistat ca fratele meu să divorțeze de soția lui, basarabeană...Iată care-i buba! *Transnistrenii* niciodată nu vor accepta că sunt români și nu moldoveni! De ce Frontul Popular, conducerea nu a luat în considerație acest lucru chiar din clipa Declarației de Independență!? Intelectualitatea în frunte cu Grigore Vieru, Dumitru Matcovschi, Nicolae Dabija, la fel nu s-a gîndit bine la acest moment! Scriitorii de la Chișinău au avut o revistă care ne unea – „Nistru"! Acum Dumitru Matcovschi i-a schimbat numele în „*Basarabia*"! Bine măi – dar ce ne facem cu Transnistria?! Și cu imnul s-a produs o gafă! De ce nu s-au discutat cu societatea, cu noi, muzicanții profesioniști?! Cum credeți, un rusofon din Tiraspol, sau chair din Chișinău, Bălți, un găgăuz de la Comrat, o să-ți cînte dumitale „*Desteaptă-te române*"?! Dacă ne-am declarat un stat independent și suveran, de ce am luat un imn cu împrumut?.. Mai există și o societate care au numit-o „*Pro Bucovina și Basarabia*"! Dar eu, ca transnistrean, unde mă aflu?!, ochii maestrului se scaldau în tristețe. De ce n-ar fi *Pro Bucovina, pro Moldova, pro Transnistria*?! Dacă zicem că nu-i agreem pe ruși, de ce am acceptat cuvântul „Basarabia" – porecla dată de ei pentru toată Moldova dintre Nistru și Prut? Trăiesc cu impresia că la București nu prea știu că în Transnistria locuiesc și moldoveni… *Podul de flori* trebuia să se facă

mai întîi la Nistru şi pe urmă la Prut. Poate din această cauză azi, poftim, la Nistru e un pod de gloanţe! Iată ce miopie are conducerea noastră!.. Faţa maestrului devenea din ce în ce mai indignată. Stăteam cu privirile ţintite la el, apoi l-am intrebat:

– Credeţi că intelectualii ruşi de la Moscova nu ne cunosc istoria, şi nu vor să ne susţină în mişcarea noastră de eliberare naţională?

– Mă îndoiesc dacă avem vreun susţinător fidel printre el. Intelectualitatea rusă, ca şi întreg poporul rus se consideră cei mai puternici, cei mai frumoşi, cei mai deştepti. Am întîlnit acolo intelectuali de mare calibru, dar… şovini pînă în măduva oaselor! Ruşii se nasc şovini odată cu laptele mamei…

Aceasta a fost convorbirea noastră avută în incinta clădirii Televiziunii naţionale de atunci. După ce am participat la emisiune, maestrul era cu maşina şi mi-a propus să plecam împreună spre casă. Imbrăcat într-un costum negru la patru ace, se potrivea elegant la volan. Pe drum mi-a spus că este încîntat de cele citite într-un articol semnat de un oarecare Malahov de la Moscova, care a oglindit realitatea percepută de el în Moldova şi Transnistria. A regretat că n-are la dispoziţie cîteva numere ale ziarului „Nezavisimaia Moldova" pentru a le oferi şoviniştilor de la Moscova le să citească... La despărţire i-am făcut o propunere ca să-l intervievez şi să public opiniile lui faţă de problema Transnistriei în presa naţională de la Chişinău. Spre uimirea mea a mi s-a destăinuit:

– Ştiu, am citit articole semnate de dumneata în „Literatura şi arta". Ai opinii serioase. Vino mîine dimineaţă la mine, dar preventiv sună-mă la numărul de telefon *22-16-08*.

O noapte m-am gîndit ce întrebări să-i pun maestrului renumit în toată lumea mai ales cu celebrul său vals...

A doua zi l-am telfonat şi el m-a invitat la dînsul acasă în apartamentul 31 de pe bulevardul Ştefan cel Mare, 3, scara 2. L-am surprins în pantaloni sportivi, într-un pullover de culoare cărămizie şi m-a invitat să trec în biroul de lucru, ticsit de lucruri scumpe, toate parcă aruncate la nimereală. Mi-a explicat că tărăboiul e din cauza că în casa lui de pe strada Eminescu (aflată în vecinătatea teatrului I.L.Caragiale) la moment a început reparaţia. Primăria i-a oferit aceste patru camere de apartament la bloc vremelnic. S-a aşezat mai apoi pe un scaun de lîngă un pian vechi – despre care mi-a spus că e un obiect de anticariat, o relicvă care a aparţinut dinastiei *Mendelson*. Tot atunci, maestrul a conectat magnetofonul cu ultimele sale lucrări – nişte valsuri, pare-mi-se, pe motive religioase, care m-au impresionat. Mi-a spus că această muzică a fost înregistrată la Moscova. Compozitorul parcă auzea acele valsuri pentru prima oară, îi juca mereu mimica serioasă şi mă întreba cu ochii dacă accept noile sale compoziţii. În birou mai erau multe televizoare şi veselă fină de cristal. Era şi premiul din cristal ceh, pe care mi-a spus că la obţinut, pare-mi-se în anul 1991 la Brno…

Predispus de a realize interviul m-am interesat de unde provine dragostea lui faţă de folclorul românesc şi… dacă în creaţia sa foloseşte elemente ale folclorului din… Transnistria?

–N-am auzit de folclor transnistrean – mi-a raspuns oarecum încurcat. Orice compozitor în creația lui are inspirația venită de la Dumnezeu. Nu sunt în stare să explic cum de am devenit compozitorul unor melodii pe care le-a îndrăgit lumea. Nu pot pricepe cine m-a inspirit să scriu muzica la baletul „Luceafarul”...

Celelalte întrebări cu răspunsurile lui le-am publicat în ziarul „Sfatul Țării” în ziua de 4 iulie 1992, la rubrica „Quo vadis” pe care doresc integral să-l reproduc

„Vând durerea mea dușmanilor...”

Interviu realizat cu Eugeniu Doga despre baștina compozitorului și nu numai despre ea.

Dacă rușii ne calcă de atîțea ani demnitatea, de ce acceptăm să ținem la glotonimul „Basarabia”, cu care tot ei au numit o parte din teritoriul furat al Moldovei? Deșteptarea națională din Basarabia i-a prins complet nepregătiți pe moldovenii din Transnistria. Greșelile ce le-am comis trebuie să le rezolvăm noi înde noi, la o masă a înțelegerii.

– De ce sînteți trist, maiestre?

– Nu știu ce să fac. Mi s-a furat Patria. Acasă, la Mocra, n-am fost de un an și jumătate. Nu mă pot duce la mormîntul mamei.Toate podurile peste Nistru au fost distruse, cîmpiile, livezile minate. Ce se întîmplă, Doamne... De la Moscova mai că nu mă fugăresc, aici, la Chișinău, n-am casă. Casa mea se repară al treilea an și nu se vede sfîrșitul.

– Să sperăm... că în perspectivă lucrurile se vor schimba spre bine.

– Din păcate, perspectiva o văd și mai tristă. Din cauza miopiei noastre de orice nivel, am pierdut pentru multă vreme Transnistria. Rușii, de facto, au recunoscut republica-fantomă – pe toate căile posibile și imposibile îi ajută, le dau separatiștilor bani, armament, îi susțin prin puternicul lor aparat propagandistic de la Moscova. Stau acolo și văd cum Centrul dezinformează opinia publică mondială, afirmînd că Transnistria-i „iskonno russkaia zemlea” (Pămînt străbun rusesc). Ziaristul Nevzorov de la Sankt-Petersburg propagă insistent nostalgia Rusiei Mari...

– Nevzorov nu constituie toată intelectualitatea rusă. Am citit zilele trecute Apelul intelectualilor noștri către confrații lor rușii în legătură cu expansiunea în Transnistria. Sperăm să aibă un efect cît de cît. Să-i influențeze pe invadatorii ruși să se retragă din Transnistria.

– Nu fi naiv, dragul meu. Tot ce se întîmplă acum în societatea rusă, tot ce se propagă în presa rusă este o concepție a lor, aproape generală. Nu prea cred ca intelectualitatea rusă să dea vreun răspuns. Nici noi nu trebuie să credem că un răspuns la un apel poate schimba lucrurile în esență. Eu sînt în genere împotriva apelurilor. Cui și la ce ajută ele – apelurile? Mai bine am acționa, decît am vorbi în van.

– Ce aveţi în vedere cînd spuneţi să acţionăm? Şi ce trebuie să întreprindem la concret?

– Propaganda moscovită e antimoldovenească, acţionează cu puterea ursului, iar noi nu folosim decît acele surse care ne sînt disponibile.Cînd lucram la Sovietul Suprem al URSS, duceam lipsă de informaţie elementară de la Guvernul Moldovei despre ceea ce se întîmplă la noi. A fost greşită teza: „N-avem ce căuta la Moscova". Nu uita că acolo îşi au sediul cele mai prestigioase agenţii de presă din lume, iar noi am stat cu mîinile în buzunar. N-am întîlnit nici un ziarist din Moldova care să fi insistat să se publice în presa din Rusia, de la Moscova. Nici reprezentanţa noastră de acolo nu face faţă. E adevărat, A.Matkovschi spune că i se refuză. Dar sîntem oare destul de insistenţi? De ce nu se folosesc relaţiile mele, ale lui I. Druţă, ale altora? Zilele trecute am ascultat conferinţa de presă de la Tiraspol, cu participarea mass-mediei de peste hotare. În ultimul moment cei de la Chişinău au refuzat să participe la ea, deoarece erau prezenţi şi separatiştii. Să participăm la masă şi cu dracul, numai ca ţara noastră să fie întreagă, lumea să ştie adevărul despre situaţia noastră. Nu sînt ziarist, dar consider că la noi nu se face nici un fel de antipropagandă. Zău, am să mă deplasez odată în periferia Rusiei pentru a studia traiul ruşilor de-acolo. Să le demonstrez cum se lezează drepturile moldovenilor din Rusia, care n-au nici o şcoală, nici o grădiniţă, nici un ziar în limba română.

– Aşa credeţi despre toată presa de la Chişinău?

– Eu, ca moldovean de peste Nistru, nu-mi prea am loc în spaţiul ei. Tot timpul se operează mai des cu termenul „basarabenii". E ştiut că Basarabia este teritoriul dintre Nistru şi Prut. Dar eu cine sînt? Apropo, spunem că ruşii ne intimidează, ne calcă demnitatea de atîţea ani, dar nimeni nu se întreabă de ce acceptăm termenul „Basarabia", cu care ruşii au numit o parte din Moldova? I-am reproşat odată lui N.Dabija, la care mi-a răspuns că Eminescu zicea Basarabia, avînd în vedere şi Transnistria. L-am citit şi eu pe Eminescu, dar n-am întîlnit această afirmaţie. În genere, cînd se operează cu termenul „basarabean", noi, transnistrenii, avem impresia că rămînem într-o parte. Am avut o singură revistă care ne unea – „Nistru" – şi Dumitru Matcovschi I-a schimbat şi acesteia denumirea. Avem asociaţia „Pro Basarabia şi Bucovina", şi noi, transnistrenii, iar rămînem la o parte. De ce n-ar fi mai potrivit să se numească „Pro Moldova şi Bucovina". E rău?

– Credeţi că aceste formalităţi îi intimidează pe moldovenii din Transnistria ca să fie solidari cu cei din Basarabia?

– Trebuie să ţinem cont de psihologia populaţiei de peste Nistru.Ca să-ţi fie clar, o să-ţi vorbesc despre copilăria mea. M-am născut la Mocra, lîngă Rîbniţa, deşi toate rubedeniile mele sînt de la Saharna, din Basarabia. În satul nostru, încă înainte de război, bătrînii vorbeau moldoveneşte, iar copiii ucraineşte. Nu era şcoală naţională. La Mocra toată conducerea era rusească, ruşii aveau salarii şi posturi bune, duceau un trai decent. Moldovenii, robiţi pămîntului, aveau şi ei dreptul la un trai mai bun, dar stăpînitorii le dădeau de înţeles că pentru aceasta trebuie să

însuşească rusa, neavînd perspectivă decît să accepte politica de deznaționalizare. Propaganda sovietică a susţinut tot timpul că basarabenii sînt capitalişti, lenoşi, murdari, o rasă inferioară, alt popor cu altă limbă decît moldovenii din Transnistria... Această ideologie s-a implantat bine în mentalitatea transnistrenilor, dacă vreți, a trecut aproape într-o ură față de basarabeni. Și, spre marele nostru regret, la o parte a populației, această ideologie mai persistă și azi. Spre rușinea mea, am început să învăţ românește la 21 de ani, cînd m-am stabilit deja cu traiul la Chișinău. Noi, transnistrenii, mulți ani nu am avut ajutor și apărare de la majoritatea moldovenilor din Basarabia. Deșteptarea națională a basarabenilor i-a surprins complect nepregătiți pe moldovenii din Transnistria. Prin 1988-1989, cînd la Chișinău se lupta pentru limbă și alfabet, nici conducerea, nici intelectualii nu și-au dat străduința să înțeleagă sentimentele lor – transnistrenii fiind mereu numiți *mancurți, șantiști.* Conducerea republicii s-a dus să-i viziteze abia cînd ei, sărmanii, luptau în tranșee, trăgînd din pistoale unii în alții.

– Credeți că factorul propagandistic a servit temei pentru separatismul moldovenilor transnistreni?

– Baza separatismului moldovenilor din Transnistria s-a pus aici, la Chișinău. Chiar în zorii renașterii noastre naționale s-au ignorat interesele transnistrenilor. A fost nevoie să promovăm atent reformele esențiale sociale și economice. Termenul de „român" pentru masa covîrșitoare din Transnistria este o insultă. De ce nu am făcut un pod de flori mai întîi la Nistru, apoi la Prut? Acum la podul de la Nistru șuieră gloanțele... Problema s-a agravat din vina noastră, a unor intelectuali sau pseudointelectuali, care prin declarații înflăcărate, exprimau numai suferințele românilor din partea dreaptă a Nistrului. Am impresia că pînă la declanșarea conflictului armat de la Nistru, bucureștenii mai că nu au știut că pe malul stîng locuiesc și moldoveni.

– Am putea ceva recupera azi, la concret?

– Trebuie să ne concentrăm toate forțele intelectuale și să revenim pe baricade. Așa, ca la anul 1989. Acuma lupta e cu mult mai aprigă – pe viață și pe moarte. Politica s-o facă specialiștii și nu gloata străzii. Nu e atît de mare țărișoara noastră ca să nu ne putem isprăvi. La urma urmei trebuie să ne dăm bine seama că acest lucru o cere istoria, o cere Dumnezeu. Să folosim energia lui Druc, a Frontului Popular.

Am aflat cu mare amărăciune de la polițiștii noștri că după ce ei au dus lupte grele, suferind pierderi colosale cu vieți omenești la Tighina,Coșnița,Cocieri și cucerind poziții strategice, deodată cineva de sus, le-a dat ordin să se retragă. Oare nu este o trădare la mijloc? Cum s-a putut ca să-l aresteze pe I.Smirnov, apoi să-l elibereze din cauza că niște babe s-au lungit de-a lungul căii fierate? În calitatea mea de deputat unional, am participat la elaborarea unor legi federale cu privire la răspunderea pentru încălcarea funcționării ritmice a transportului feroviar. Trebuiau trase la răspundere atunci și aceste amazoane. Este o vorbă:

cum e ciobanul, aşa e şi turma. Cu toate-acestea , n-aş dori să cred c-am ajuns cu toate lucrurile în impas.

– Ţineam să vă întreb: cum se reflectă starea lucrurilor din Moldova asupra creaţiei d-voastră?

– În ultima vreme scriu încet, dar mult. Starea sufletească se reflectă în opera mea şi cei de la Moscova profită, îmi exploatează durerea. Scriu muzică pentru filme.Dacă mai înainte, colaborînd cu regizorul, pregăteam muzică pentru un anumit epizod, acuma citesc scenariul şi scriu muzică fără a ţine cont de epizoade. Adică eu dictez situaţia.Şi o fac plin de durere: Patria mi-au răpit-o duşmanii, eu colaborez mult cu dînşii… Din decembrie 1991 am dureri de cap şi inimă. Vînd durerea mea duşmanilor.Dar lucrez…

– Aţi accepta vreo ofertă de la Bucureşti?

– Mi se pare că acolo nu mă ştiu, nu mă cunosc. Nu este o pretenţie ci o constatare. Am fost invitat să concertez în multe ţări, numai nu la Bucureşti. Dacă aş avea vreo propunere concretă, nu aş sta pe gînduri.

– De la cine a moştenit Eugeniu Doga talentul de a scrie muzică atît de frumoasă? S-ar putea afirma că muzica pe care o scrieţi provine din izvorul unui folclor trasnistrean?

– Am considerat că omul se naşte cu un cod genetic propriu, programat de la naştere. Muzica mea nu-şi are obîrşia de la Mocra sau din Basarabia.De la mama şi de la tata n-am împrumutat nici un fel de deprindere în domeniu.Ei nu se ocupau de muzică.Ei făceau ceea ce făceau toţi ţăranii de la Mocra: lucrau pămîntul din zori şi pînă în noapte. E adevărat că printre rudele mele am avut şi oameni împătimiţi de muzică. Mama mărturisea că am avut strămoşi lăutari. Unul dintre ei a fost Anton Chişleanu, compunea muzică la vioară.

Folclorul naţional l-am luat de pe masă, pe gratis. Apoi am muncit mult, am studiat muzica altor popoare şi am ajuns să scriu ceea ce ascultă toată lumea.Uneori nici eu nu pot să-mi explic de unde vine muzica mea. Bunăoară ascultînd muzica la baletul „Luceafărul", nu pricep de unde mi-au venit în minte aceste melodii. Nicicînd nu-mi pun scopul să scriu o melodie într-un anumit fel. Scriu cum mă inspir, de la natură…

De asemenea sînt un om pragmatic.Dacă scriu muzică pentru un film care reflectă realitatea poloneză de la răscrucea secolelor XYIII-XIX, studiez neapărat istoria acelei epoci. Dar scriu numai ceea ce consider de cuviinţă că-mi place.

După ce am absolvit două conservatoare, am simţit că m-au învăţat insuficient de a putea scrie muzică serioasă. Doi ani nu am compus nimic. Chiar credeam că m-am despărţit de pupitru pentru totdeauna. În domeniul muzicii, ca şi în alte genuri ale artei, e musai să faci o descoperire pentru tine însuţi, ceva interesant. A mai spus-o cineva – nu toată muzica frumoasă e şi nouă. Şi nu toată muzica nouă e frumoasă. Trebuie să cauţi cheia spre ceva inedit, original. Probabil că eu am găsit acea cheie spre sufletele oamenilor, cărora le place muzica pe care o scriu.

– Maiestre, care este originea numelui D-voastră de familie?

– Adeseori mi se reproşează că numele meu de familie corect, ar suna „Doagă". Nu este adevărat.Citiți în fiece dicționar român-italian şi veți găsi cuvîntul „doga" care înseamnă o specie de copac din familia stejarului.Al doilea sens al cuvîntului mai înseamnă un obiect de lux, o podoabă ce se pune la haină. Nu uitaţi că diftongii la latini au apărut cu mult mai tîrziu iar numele meu de familie înseamnă mai mult decît o doagă.

– Să revenim din nou la problema Transnistriei... Nu sunteţi tentat de a scrie un „Blestem" pentru acei moldoveni, care au trecut de partea separatiştilor, au organizat congresul antimoldovenesc la Tiraspol?..

– Trebuie să recunoaştem că în decursul celor 70 de ani de putere sovietică s-a format multă populație nouă. *Homo sovieticus* îl poți întîlni la Tiraspol, Chişinău, Tallin,Kiev, la Moscova, oriunde în spațiul ex-sovietic. Are o față a lui, acest homo sovieticus.De a se comporta în situații de acest fel, de a gîndi, de a analaza. Acest *image* sovietic îşi şterge originalitatea națională, inclusiv a acelor moldoveni despre care ai pomenit. Ei mai păstrează în suflet nostalgia după trecut, a imperiului, al dominației fratelui mai mare. De această molimă suferă şi pămîntenii mei. Consider că nu este cazul să-i blestem.Ei sînt nişte rătăciți.Pe omul rătăcit să nu-l blestemi, ci să-l ajuți. Dar vreau să cred că majoritatea transnistrenilor sînt oameni foarte cumsecade.

Profitînd de ocazie, aş vrea să transmit un mesaj minunaților mei pămînteni, moldovenilor din Transnistria. Fraților, uniți-vă! Fiți mai uniți ca niciodată cu moldovenii de pe ambele maluri ale Nistrului. S-au comis multe greşeli în familia noastră, însă aceste greşeli nu trebuie să ni le rezolve duşmanii care ne-au inundat țara cu viclenie şi forță.Cazacii şi mercenarii au venit peste noi cu gînduri mîrşave, care vor să vă jefuiască crunt. Cred în înțelepciunea voastră.Nu am cunoscut oameni mai harnici, mai gospodari ca moldovenii din Transnistria. Vreau cît mai curînd să pot veni liber la Mocra, la mormîntul mamei, să trăim liber, în înțelegere, împreună moldovenii cu reprtezentanții altor popoare, în prietenie şi frăție în Moldova noastră unică cu inima la Chişinău. Acele greşeli comise, neapărat le vom rezolva noi între noi la o masă a înțelegerii..."

Atunci, după ce mi-a acordat interviul, la el în ospeție a venit Profesorul dr., Victor Craciun – preşedinte al *Ligii culturale pentru unitatea românilor de pretutindeni,* împreună cu P.C.Arhimandrit *Simeon*, senator în Parlamentul României. Oaspeții erau gălăgioşi. Arhimandritul era îmbrăcat în rasă şi mi s-a părut foarte voluminos. Avea un zîmbet larg din hățişul barbii mari, cu sceptru în mînă. *Victor Crăciun*, în ciuda faptului că era vara afară, era imbracat în costum gros şi cravată la gît. Maestrul curînd iar a conectat muzica la magnetofon şi-i lamuri arhimandritului sensul cuvintelor în limba rusă interpretate de către artista de la Moscova. Deodată peste noi năvăli *Rici* – o căţeluşcă de rasă engleză, pe care fiica maestrului – Viorica – ne-a spus c-a adus-o din Ungaria cu cîteva luni în urmă. Căţeluşca lătra strident, încurca în discuție, fapt care-l scoase din sărite pe maestru. În cele din

urmă o apuca de blăniță și c-o înjurătură „crucea mă-tii" o izolă în odaia vecină. Degrabă Eugeniu Doga aduse o sticlă cu rachiu, ne-a turnat la toți în păhărele, iar dînsul și-a picurat pe fundul paharului:

– Nu accept tăria, lamuri el. Nu-mi provoacă placere. Asijderi cum jocul de cărți, sau, bunăoară, să discut c-un om neinteresant…

Printre vorbele sale și-a exprimat indignarea față de cuplurile familiare de cîntăreți-compozitori Ion și Doina Aldea-Teodorovici, care erau în viață (au decedat în toamnă) și familia Chiriac…

Acea întîlnire cu frații români a durat o perioadă scurtă. Maestrul iar îi reproșă lui Victor Crăciun, de ce a numit asociația *„Pro Basarabia" și nu „Pro Moldova"? Eu, transnistreanul Eugeniu Doga, cui rămîn*? Domnul Crăciun atunci a recunoscut că în timpul întrevederilor sale cu Mircea Snegur mereu a menționat că este oportun să se organizeze un pod de flori la Nistru… Maestrul a spus cu o mare tristețe:

– Acum e tîrziu... Foarte tîrziu. Azi acolo poate avea loc doar o nenorocire cu o ploae de... gloanțe, și continuă oftînd: Sărmanii mei moldoveni din Transnistria! Cît de rătăciți și supuși pericolului sunt ei azi! Cazacii ruși, ucrainenii i-au făcut praf de pușcă...

Ne-am despărțit cu toții în curte. Cînd Victor Crăciun avera să urce în automobil, întîmplător cu ușa l-a atins pe maestru mai jos de brîu.

– Amice, zimbi cu renumita lui larghețe, Eugen Doga, ia seama! Mai sunt bărbat și-mi trebuie!..

Rămași amîndoi, la despărțire mi-a strîns mâna și a zis:

– Păcat că n-am avut posibilitatea să vorbim despre mai multe... De ce nu ai un casetofon? Ar fi fost cu mult mai comod să vorbesc, decît ceea ce ai însemnat pe hîrtie…

După apariția interviului în ziarul parlamentului, oricît m-am străduit nu am mai putut afla părerea lui. Curînd după aceea am nimerit la spital, am fost supus unei intervenții chirurgicale și m-am împăcat cu gîndul că articolul a trecut neobservat nu numai de către el ci și pe lîngă opinia publică. Țara era în război cu Rusia și, zilnic urmăream la televizor cu înfrigurare, cum sosesc sicriile de la Nistru. Valuri de durere se revărsau peste Basarabia de cu zori și pînă-n seară.

Tot în acea perioada am cunoscut-o pe fiica lui, Viorica, o doamnă ce semăna leit cu maestrul. Nici ea nu citise articolul…

Am avut prilejul de a mă reîntîlni peste doi ani cu maestrul, la o nuntă. Era o seară de vară, înăbușitoare. Am încercat să-i amintesc, dar mi-a spus cu cinceritate că nu a citit cele scrise de mine în *Sfatul Țării*… M-a invitat la el acasă ca pe viitor să-i aduc ziarul. De cîteva ori am trecut pragul casei lui de pe strada Eminescu, unde deja se mutase după reparație, dar mă întîlnea doar soția lui, de etnie rusă, originară din Sankt-Petersburg, dar care vorbea la perfecție româna. Am rămas cu impresia că în familia marelui compozitor totdeauna dăinuiește pacea și buna intelegere, iar viața lui a fost ocrotită cu multă pricepere și talent de acea femeie cultă

care l-a călăuzit în viață. Poate de-atîta maestrul a avut posibilitate să-şi dezvolte talentul, avînd un suport trainic al familiei. Despre soţia lui în Chişinău totdeauna s-au vorbit lucruri dintre cele mai frumoase. Chiar Nicolae Dabija, într-un articol „Rusoaicele", a dat-o ca exemplu celorlalte, care alături de soţ ne-a învăţat limba şi ne-a promovat cultura naţională. Într-o zi de septembrie 2002 am întîlnit-o pe Viorica Doga în parc cu mama ei. Erau mîndre şi fericite că amîndouă purtau un cărucior cu un băieţel. Maestrul Doga e un bunel fericit, deoarece fiica Viorica i-a adus pe lume un nepoţel, numindu-l *Eugeniu Doga* !

Treceau anii şi regretam că nu am ocazia ca să-l mai întîlnesc cumva să pot vorbi cu el, deoarece simţeam că timpul nu ne iartă şi, conform legii lui, ne putem despărţi pentru totdeauna.

Adeseori ascult muzica aproape de starea sufletului meu, care îmi răscoleşte biografia şi mă face să fiu optimist. Nu doresc să cred că ceea ce a creat generaţia lui, (care este şi a mea) nu v-a fi utilă pentru timpurile de mîine. Oare noi, cei de ieri nu mai putem concura cu timpurilor care vin? Ascult muzica lui Doga şi savurez pulsul vieţii eterne. Sunt fericit că l-am cunoscut pe acest contemporan al timpurilor mele. Am mai avut ocazia să conversez cu el în seara de ***16 februarie 2008*** în incinta cafenelei „Pani-Pit", la ziua de naştere a lui Grigore Vieru. Era bine dispus, folosea hărţăgos, jargonul său bogat de la *Mocra*, satul lui de baştină. I-am amintit că odată l-am intervievat şi aş dori să mai conversez cu el, dacă este posibil. Cu buzele vinete de vin roşu, m-a privit cu luare aminte. L-am întrebat dacă şi-a schimbat părerea despre oamenii din Transnistria? Mi-a spus: „Totuna ruşii vor pleca acasă la ei, dar cu ce putem veni noi, în locul ocupanţior în Transnistria? Şi a răspuns, zîmbind: Cu dansurile, cu muzica noastră naţională!"

Prin luna februarie-martie 2010 la Chişinău se zvonea că maestrul e bolnav… Zvonurile erau zvonuri şi mă rugam lui Dumnezeu să-i dea multă sănătate şi să trăiască încă mulţi ani şi să ne fascineze cu opera lui nemuritoare. M-am bucurat cînd în toamna anului 2012 am călătorit cu acelaşi avion spre Moscova. Maestrul era vesel, sociabil şi pleca să creeze.

GLEBUS SAINCIUC

(pictor)

La 5 februarie 1990 împlineam 35 de ani. Mă aflam la un amic în incinta Casei Presei. La un moment dat în acel birou a intrat un bătrînel slăbuţ, îngrijit, cu un penel în mînă. A dorit să afle cine sunt. M-am recomandat şi dînsul a fost bucuros de cunoştinţă. A spus că citeşte cu regularitate articolele mele bătăioase şi, cu acel prilej, a dorit să-mi facă portretul în creion. Mai bine zis a spus că vrea să-mi facă o şarjă. Cu o repeziciune uimitoare m-am pomenit cu o foaie A4, pe care era însăilat chipul meu. Anticipînd evenimentele vreau să menţionez că acea lucrare, semnată

de G. Sainciuc, o păstrez şi azi în arhiva mea. Pictorul mereu îşi amintea cele citite despre banditul Grigore Kotovschi, spunînd că tatăl lui, care a trăit în acele vremi la Chişinău, îi vorbea deseori despre cursele celui mai mare tâlhar din Basarabia de la începutul secolului XIX. Îmi aprecia curajul, fiind unul dintre puţinii care am divulgat nişte lucruri adevărate şi de mine documentate. La despărţire mi-a dat numărul de telefon şi m-a invitat, cu prima ocazie, să-i fac o vizită la atelierul său. A mai specificat că doreşte să mă vadă în vizită la el împreună cu fiica Daniela. Peste o vreme, cam prin luna septembrie 1992, am mers la el la atelierul situat pe strada Dimo din sectorul Râşcani al Chişinăului. M-a impresionat că atelierul, unde muncea Gleb Sainciuc împreună cu soţia sa Valentina Russu-Ciobanu, era înconjurat de butuci de poamă, ai căror struguri atârnau pe coardele lungi de oţel lucitor. M-a primit cu multă căldură. Îndată a rupt cîţiva struguri copţi, i-a spălat la robinetul din curte şi m-a îndemnat să mă conving cît de gustoase sunt bobiţele. Vroiam să văd renumitele lui măşti şi am intrat înăuntrul clădirii. M-am aşezat în faţa lui şi m-a rugat ca pe o hîrtie albă să desenez… o vacă! Precum am aflat ulterior aceasta era o tradiţie, fiecare vizitator care, venea la el în atelier, era obligat să deseneze o vacă!

– Zilele trecute a vizitat atelierul meu, preşedintele Mircea Snegur! M-a surprins pictorul. El, fără a şovăi, a desenat vaca…

Apoi pictorul a făcut o descriere aproape a tuturor lucrărilor sale care erau împrăştiate pestetot în acele două nivele unde era amplasat atelierul. Pînze, sculpturi, măşti, placarde… El purta nişte blugi eftini, parul lui era tuns scurt, faţa îi era roşie cu un nas mare şi ochi inteligenţi. În vorbă semăna mai mult cu un ţăran mucalit de la ţară. Am stat la o masă cu picioarele scurte, fară a mă servi cu ceva, şi am discutat, ceva mărunt şi neinteresant… Am mîncat din strugurii dulci, apoi m-a invitat să ieşim în curte,unde am întîlnit-o pe soţia lui, care avea şi dînsa acolo atelier de creaţie. Era o femeie în vârstă, micuţă, cu un şal colorat aruncat pe umere. Se dovedi destul de sociabilă şi-mi povesti cu entuziasm ceva despre pînzele realizate de ea. Maestrul care mă însoţea şi asculta vorbele soţiei care părea un ghid de muzeu, zîmbea ironic…

Cînd i-am sugerat pictorului ca să-mi facă şi mie o mască el m-a privit oarecum absent şi mi s-a părut că nu i-a plăcut ideia…Am plecat de la el cu puţine impresii din timpul acelei vizite din atelierul de creaţie a lui Gleb Sainciuc. Următorii ani au trecut repede Îl întîlneam frecvent pe la toate manifestaţiile, ne salutam tacit şi el se aşeza totdeauna într-un loc comod desenînd tot ce-l impresiona. Trecuse vreme şi de

câte ori mă întîlneam cu el aveam impresia că încearcă să mă ocolească. Nu aveam nici o pică pe el, fiind conştient că nu este omul pe care poate să-l frapeze scrisul meu. El era din pleiada oamenilor de cultură veche, cu şcoală veche românească, dînsul vorbea o limbă clară, corectă şi, cred eu, interesul lui era canalizat în cercul oamenilor de talia lui. Ţin minte că l-am întîlnit în ziua cînd dînsul a împlinit 80 de ani, amintindu-i că el este cu 2 ani mai tînăr decît tatăl meu. Iar tatăl meu, deja de atîta vreme nu mai era în viaţă...M-a bătut uşurel pe umăr şi mi-a spus ca să mă surprindă:

– De ce nu mă telefonezi, dragă!? Eu, cu soţia, mereu te citim şi mereu ne amintim de tine... Am acelaşi număr de telefon atît la domiciliu cît şi la atelier. Sună, vino...

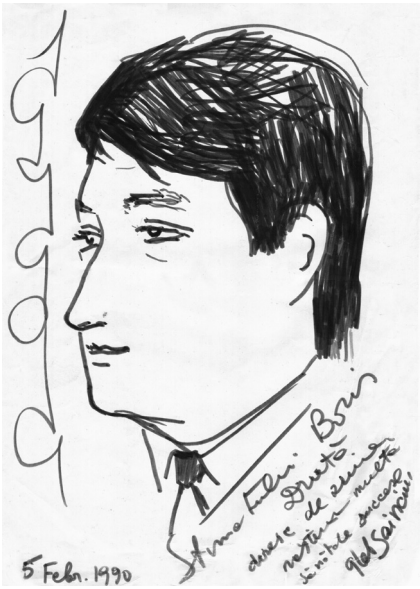

Văzut de Glebus Sainciuc

Avea acelaşi mers de orăşean, era îmbracat în aceiaşi blugi eftini şi cu aceeaşi geantă jerpelită la umăr. Faţa deşi îi era senină, tot mai mult i se acoperea de pete cafenii şi bubuşoare mici. Părul, puţin zburlit, puţin neingrijit nu-i trada vîrsta, iar ochii lui optimişti dădeau de înţeles că va trece hotarul mileniului doi şi, mai are multe planuri frumoase nerealizate şi totul se poate de atins în viaţa asta. Mă obseda părerea că el va atinge vîrsta de 100 de ani. Era mobil, mereu în mişcare, mereu oriunde...

O nouă reîntîlnire cu el am avut-o în stradă, în luna august anul 2000. M-a îmbrăţişat părinteşte şi mi-a spus că mereu mă caută la telefoane, dar nu mă poate găsi.

– Am decis să-ţi fac portretul, m-a surprins el. Pentru festivitatea Zilei naţionale *„Limba noastră”*, şi o să-l expun la vernisajul meu care se preconizează la Centru de arte plastice „Brâncuşi”. A notat, precizînd iar numerele mele de telefon (la acea vreme încă nu erau răspîndite celularele), mi-a spus că neapărat o să mă găsească şi mi-a mai spus cu admiraţie că urmăreşte mereu ceea ce public şi, din generaţia mea, mă evidenţiez bine. Deaceea a şi decis să realizeze portretul meu! A mai desenat pe o foaie de hîrtie locul amplasării casei lui din Chişinău de pe strada Gheorghe Ureche, 38, şi a zis, să vin, cînd îmi va spune, ca să pozez.

La 17 august 2000 m-a chemat şi am mers la el acasă. M-am pomenit într-o curte cu o casă veche, ţărănească, la poartă cu un nuc bătrîn, răsuros. Chiar la intrare în ogradă era un robinet din care stăpînul lua apă, iar alături o buturugă groasă a unui salcîm, pe care stăpînul îmi spuse că l-a tăiat cu cîteva luni în urmă. Într-o cuşcă din preajma buturugii de salcîm stătea în lanţ un dulău fioros. O voce

scurtă l-a făcut să se calmeze. ...

– Copacul era de-o seamă cu mine, mi-a explicat pictorul despre buturugă. Îmi pare rău că l-am tăiat, dar n-a fost altă soluţie.

În pragul casei, cu prispă şi pridvor, sprijinită de un dereg, ne întîlni doamna Valentina Rusu-Ciobanu, soţia lui, cu parul tuns scurt, carunt, cu ochelari, care, după ce mă salută, merse în grădina din faţa casei să îngrijească curpenii de roşii şi chiperi. Maestrul mi-a potolit curiozitatea spunînd că el s-a născut anume în această casă, care a fost construită de către părinţii lui. Tata era originar de prin Bucovina, iar mama de la Olăneşti, de pe malul Nistrului. La părinţi au fost şase copii. La moment, mi-a spus că dintre toţi au rămas doar el şi sora de 90 de ani, care locuieşte la Târgovişte. M-a surprins, comunicându-mi că provine din copii-gemeni, dar sora geamănă demult a decedat. El totdeauna a locuit aici, dindată de cum s-a căsătorit la fel a rămas prin moştenire să locuiască în această casă părintească. Aici s-a născut şi a crescut Lică, unicul lui fecior, despre care ştiam că este pictor cunoscut şi un bun cunoscător al istoriei oraşului Chişinău. La acea vreme publicase şi o carte, dar pe care n-o citisem. Am aflat tot atunci că în mahala cu el au locuit părinţii Mariei Cebotari, renumita cântăreaţă de operă.

– Maria a cântat într-un cor bisericesc mai întâi, alături de sora mea la renumitul dirijor, Berezovschi. Pe Maria a observat-o un regizor al teatrului de operă din Riga, care venise intr-un turneu la Chişinău după revoluţia rusă din 1917. Acel conducător al trupei i-a convins pe părinţii ei ca să-i permită să-l însoţească mai departe în turneele ce le avea de făcut prin Europa. Apoi, acel bărbat de cultură s-a căsătorit cu ea, dar nu le-a fost hărăzit să trăiască mulţi ani împreună, fiindcă au divorţat. Pe Maria Cebotari n-o ţin minte. Când ea a plecat din Chişinău în Europa, eu abia împlinisem 2 ani. Poate ea şi m-a ţinut în braţe atunci, fiindcă familiile noastre erai prietene, mergeau unii la alţii. Sora mai mare, care acum locuieşte la Târgovişte, o ţine bine minte, au cîntat împreună la cor... Anul trecut, datorită unui om de afacere din România, au putut să-i găsească pe feciorii Mariei: unul locuieste în Anglia, are un fecior şi o fiică, iar celălalt în Australia şi are 4 copii. Cel mai mic, a fost la Chişinău, cînd s-au celebrat 90 de ani de la naşterea mamei lui, Maria Cebotari. Tot atunci, pe locul unde s-a aflat casa celebrei artiste, a fost inaugurată o placă comemorativă... Lîngă mine au locuit multe personalităţi ale timpului: Ion Druţă, Zinaida Julea şi alţi artişti, nici nu-i mai ţin minte. Pictorul Aurel David a avut în casa mea viză de reşedinţă. Savantul Isaak Bersucher, s-a nascut aici, şi a locuit împreună cu părinţii lîngă noi...

În acea casă, cu miros de istorie, care îmi amintea de casa bunelului Nică unde a locuit ultimii 50 de ani ai vieţii, se păstrau lucruri frumoase despre care aveam să le aflu mai apoi. Pictorul, mereu asistat de soţia lui, parcă-mi stăteau la dispoziţie ca să-mi potolească curiozităţile. Mă interesam despre evenimentele ce le-au trăit dînşii la Chişinău în anii cînt era administraţia românească, apoi cum au venit ocupanţii ruşi în 1940, cum a fost foametea din 1946-1947, şi alte evenimente de epo-

că. În casa cu multe odăi domnea dezordinea de creație, de grinzi atîrnau șiraguri de ierburi medicinale, ardei, nuci, pe pereți atîrnau fotografii vechi, care păstrau chipurile străbunilor și viața de cîndva dintr-o mahala a Chișinăului.

Acum, regret, că nu l-am întrebat și nu-mi pot explica de ce dumnealui în perioada sovietică s-a numit *Gleb*, iar odată cu venirea renașterii naționale, deja se semna cu numele de *Glebus*…

Pictorul mereu se lăuda că este un moldovean orășen get-beget și ține foarte mult la istoria localității date. A scos dintr-un dulap proaspăta carte apărută în anul 2000, la editura „Muzeum" semnată de fiul Lică Sainciuc „*Colina antenelor de bruiaj*", pe care mi-a dăruit-o cu amabilitate. Apoi mi-a demonstrat niște proiecte executate de către feciorul Lică, care avea intenția de a fonda în viitor un complex muzeistic și expozițional care va fi amplasat în acea parte veche a orașului, cu denumirea de „*Bunavrestire*". Mi-a plăcut proiectul și, i-am promis maestrului, că neapărat voi publica câteva materiale în „Literatura și arta", întru susținerea intențiilor nobile ale lui Lică. Feciorul nu era acasă, dar niciodată nu am întrebat unde locuiește. Aveam impresia că locuiesc separat. Pictorul, împreună cu soția, mi-au arătat grădina lor cu viță de vie și copaci, după care am convenit ca să facem un grafic de lucru. Eu zilele trecute revenisem de la odihnă de pe litoralul Mării Negre, la Eforie Sud mă tunsesem scurt, eram bronzat, dar am hotărît să pozez pentru ca maestrul să mă picteze așa cum eram surprins la moment. M-a așezat pe un scaun în una din odăile lui, a instalat un stativ în față și multă vreme m-a privit din diferite părți, chibzuind cum ar fi mai potrivit pentru el să mă imortalizeze. A vrut mai întîi să mă picteze întorcînd vertical pînza dreptunghiulară, dar, într-un sfîrșit, s-a dezis de acea idee, anunțîndu-mă c-o să mă deseneze în poziția orizontală a tabloului.

Apoi s-a apropiat de mine, cu ajutorul cretei a fixat două punctișoare pe scaun în perimetrul cărora puteam doar să mă clintesc, apoi a atîrnat la fereastra din spatele meu, un cearșaf alb și, într-un sfîrșit, tăcut a început să lucreze. Într-o mînă ținea mai multe pensule deodată, schimba culorile din tubușoare. Din când în când prefera să schimbe cu mine câte o vorbă, interesându-se mult despre practica mea de avocat. Îi povesteam cu plăcere cazuri, întîmplări din cele ce știam și el mai apoi și-a amintit despre anul 1971 când a fost supus unei grele încercări. Fiul Lică atunci a comis un grav accident rutier, au pătimit oameni și el singur s-a ales cu leziuni corporale. Îmi vorbea cu voce stinsă că atunci a avut nefericita ocazie de a se confrunta cu organele de drept… cîte drumuri a făcut, pe cîți birocrați i-a mituit numai ca fiul, care se căia și și-a recunoscut vina, să se aleagă cu o pedeapsă convențională... Referindu-se la problemele de justiție care intuiam că pentru el este o temă cam exotică, a mai povestit cum într-o seara, întorcându-se de la servici, a fost agresat în stradă de frații Roșca, care l-au jefuit. I-au luat pașaportul, ceasul… Cei doi tâlhari au fost prinși, puși pe banca acuzaților și, chiar dacă au fost judecați, el a declarat la ședința de judecată că îi iartă… Maestrul muncea cu multă sîrguință declarând a mirare: „*S-au mirat atunci judecătorii de gestul meu mărinimos, când*

am declarat că iert tâlharii. Am spus şi procurorilor că aşa sunt eu. Altfel nu pot!..”

Seansurile de pozare, dacă pot fi numite aşa, au fost mai multe în decurs de două săptămâni. Trebuia să se usuce o vopsea, să facă unele lucrări de menaj şi încă multe lucruri legate de pictură. Am convenit cu el ca să nu privesc la cele ce realiza fragmentar, decît doar să apreciez lucrul final. Mi-a spus că a pictat portrele tuturor scriitorilor contemporani, din generaţia mea: Claudia Partole, Iulian Filip, Vsevolod Cernei şi încă mulţi alţii. În una din acele zile mi-a povestit despre pictorul Aurel David, autorul *stampei lui Eminescu*:

– L-am cunoscut bine pe Aurel, zise el. Era un barbat mic de statură, energic, muncitor şi foarte dibaci în ale sale. Avea mare trecere la femei! Dar, meteahna paharului i-a jucat festa. Se bucura chiar cînd avea ocazia să bea un pahar cu vin! Băutura l-a şi dus pretimpuriu în mormânt… referindu-se la capodopera lui David, Gleb Sainciuc a confirmat: Stampa, dumnealui a realizat-o, parcă din întîmplare… A avut dreptate acel filosof care a afirmat că lucrurile geniale se realizează întîmplător…În stampa lui Eminescu Aurel David a redat tot geniul şi tragicul poetului nostru naţional!..Vreau să spun că l-am cunoscut bine pe poetul *Emilian Bucov*. Era un fel de fraier în comportarea lui zilnică, dar era foarte talentat. Cu şcoală românească de la Bucureşti, chiar dacă era lipovan de la Chilia! Mi-amintesc cum am fost la el să-i fac masca sau să-l pictez şi el tot timpul a băut cogniac. Mă impunea şi pe mine să servesc, dar am refuzat. Eu demult nu servesc alcool şi dînsul s-a supărat. Era comunist, dar a scris şi rînduri frumoase A fost plin de har şi talent, deşi era doctrinat! Erou al muncii socialiste!...Bine i-am cunoscut pe mulţi poeţi, scriitori ca: Bogdan Istru, Valentin Roşca, Petru Zadnipru, Ion Druţă, Leonid Corneanu, Liviu Deleanu, Samson Şleahu, Iosif Balţan… L-am cunoscut bine şi pe renumitul dirijor şi iscusit viorist Serghei Lunchevici, care, la fel, deseori o cam îndesea cu paharul!.. În genere, dragul meu, mulţi dintre oamenii intelectuali, cu har, talentaţi, au plecat pretimpuriu din viaţă din cauza abuzului de alcool…Dumneata serveşti bine?.. Acuma două luni am terminat vinul. Te-aş fi servit, dar las” că degrabă vom culege roada nouă...

Aceste fragmente de discuţie mi le spunea în timpul cît stăteam obosindu-mă între cele două puncte semnate cu creta, pozînd în faţa pictorului. În clipele de răgaz, iar ieşeam pe prispa casei şi vorbeam despre toate lucrurile vieţii. În ogradă se coceau strugurii pe viţa de vie. Erau nişte zile liniştite, însorite de toamnă. În jur se răspîndea miros plăcut de poamă capşună. Aşa se numeşte la Ineasca acest sort de viţă de vie, dar e mai mult cunoscut cu denumirea de *Lidia*. Maestrul reaminti că aceşti butuci *încărcaţi* de struguri au fost sădiţi încă de tatăl lui, care a supravieţuit peste 90 de ani, dar care a decedat cu vreo 27 de ani în urmă. Mi-a povestit că tatăl lui a fost funcţionar de stat de mic rang. După ce a devenit pensionar se ocupa de creşterea zarzavaturilor. Creştea soiuri de patlagele foarte timpurii. Când au năvălit ruşii în anul 1940 el n-a fost deportat, poate din motivul, că deja demult era pensionar. Tata a fost un bărbat serios, iubea să lucreze pământul dar nu avea

aptitudini de a picta. Deaceea, cînd Gleb şi-a manifestat aptitudinile în domeniul desenului, el nu i-a interzis să se ocupe cu ceea ce-i plăcea feciorului. Maestrul mi-a spus că soţia, *Valentina Rusu-Ciobanu,* provine din mamă de origine lituaniană. Am auzit atunci în ogradă că ea, îl numea clar şi răspicat pe numele de „Glebus". Poate de aici vine şi explicaţia că multă vreme opinia publică de la noi l-a cunoscut pe maestru, cu numele de „Gleb". În timpul pauzelor ne asezam pe un pat de sub nuc din scînduri foarte vechi şi, maestrul, cu un cosor desfăcea nuci, servindu-mă cu miez. Continua să-şi amintească despre Emil Loteanu, I.C.Ciobanu, Aureliu Busuioc, Grigore Vieru, şi încă mulţi alţii pe care a avut onoarea în decursul anilor să-i aibă oaspeţi în casa lui. O filă aparte a fost amintirea despre colegul lui de breaslă *Igor Vieru*. L-a considerat şi îl consideră un om genial al meseriei sale, cum în Moldova demult nu mai este asemenea artist plastic. Şi-amintea deseori despre Igor Vieru, mai ales cum el se exprima în limba rusă, cu un accent specific moldovenilor de la nordul republicii. Igor avea o dicţie originală, cu nuanţe pe alocuri ridicole în exprimarea limbii ruse şi când vorbea, de multe ori nu puteai să-ţi stăpîneşti rîsul… Fiul lui Roland, este un bun prieten cu Lică şi este un meşter inconfundabil la sculptat în lemn. Face lucruri frumoase! Cu Igor Vieru a avut tangenţe comune în creaţie, s-au înţeles şi au prietenit cu familiile. *„Ce păcat că a plecat atît de tînăr dintre noi! Ce păcat că a plecat pretimpuriu!..*" spunea maestrul, apoi îşi aminti despre Ilie Bogdesco, care era originar din Transnistria, şi se considera un comunist pînă în măduva oaselor! A servit partidului totdeauna şi, mîndria naţională nu însemna pentru el mare lucru. Nu voia să audă că are proveniență română şi, în genere, el voia să se considere că este rus, chiar dacă numele de familie (schimonosit de el) are vădită proveniență românească, chiar dacă a realizat nişte tablorui minunate pe motivul Mioriţei, care se află acum în patrimonial galeriei de arte *Tretiacov* din Moscova. În toiul desfăşurării mişcării de renaştere naţională *Ilie Bogdesco* a propus proectul unui alfabet nou: nici chirilic, nici latin. Multă lume l-a ironizat din cauza acestei idei, mulţi au râs de el şi, poate deaceea, cînd Moldova a trecut la limba de Stat şi grafia latină, el ne-a părăsit, stabilindu-se cu traiul la Sankt-Petersburg... Păcat că nu a rămas să ne slujească. Incontestabil este un mare talent i-a purtat totdeauna respectul...

Pozarea mea continua şi maestrul mereu îmi dădea indicaţii cum să mă comport si, în celelalte el, harnic, energic continua să-mi realizeze portretul. Mi-a mai spus, că cei pe care i-a pictat adeseori veneau la el cu o recetă a lor. Adică i-au dat sfat în ce ipostază, poziţie să fie pictaţi. Iar eu i-am spus că nu am nici o doleanţă deosebită şi îl las să muncească la opera sa, la propria-i discreţie. I-am spus doar că aş vrea să mă prezinte într-o cămaşă naţională şi să nu mă reprezinte trist… Maestrul, ascultîndu-mă a zîmbit, şi mi-a dat de înţeles că o să aibă în vedere doleanţa mea. Fruntea i se încrunta, avea gene stufoase şi, când se concentra, obţinea o mina sobra, extrem de serioasă. Apoi mi-a vorbit despre călătoriile lui prin toate republicile ex-sovietice, participînd la Erevan, Alma Ata, Tallin, Vilnius,

Kiev, Moscova, Duşambe, Aşhabad la zilele culturii şi prieteniei...

– De ce aţi început a face măşti, maestre? L-am intrebat.

– Nimic deosebit, a afirmat el. E o artă străveche. De la japonezi, grecii antici, *carnavalele* din Italia, Europa, America Latină... Pe când învăţam la liceu, le făceam caricaturi colegilor. Apoi a venit o perioadă când m-am decis să fac o mască, apoi două... Acuma am foarte multe, care reprezintă chipurile multor personalităţi de la noi şi de peste hotare. Lucrând la fiece tip, creând o mască, simt că mă descătuşez, mă relaxez. Mai ales cînd e gata şi eu o pun pe faţă şi ies în faţa publicului! Încerc a le imita manierele, mişcările, adaog la mască şi elemente din vestimentaţia tipajului. Ţie, probabil eu n-o să-ţi fac masca, mi se destăinui el deodată, surprinzîndu-mă: Chiar dacă pozezi bine în faţa mea... Toţi oamenii talentaţi pozează bine. Intuiesc c-o să-mi vină greu sa realizez portretul tău. Ai un chip nestandart şi contradictoriu... Da, masca totuna n-am să ţi-o pot face... Principalul e că eşti talentat, ţi-am citit opera, tot repeta el, deodată iar mă privi şi zise fără a avea vreo legatură: Oamenii talentaţi se resping între ei şi nu se pot consolida. Prostălanii însă, uşor se grupează şi devin puternici!.. Maestrul muncea cu pasiune şi abnegaţie, în ochii lui cu fiece moment, mergînd spre finisarea tabloului, se citea plăcerea pentru munca prestată. Afară se făcea tot mai cald. Se stabilise o temperatură de plus 40°C! În ograda casei lui era umbră şi răcoare. În acele zile, opinia publică mondială, urmărea cu sufletul la gură epopeea, sfîrşita cu mult tragism al submarinei rusesc „Kursk". Toţi 118 de marinari, după o săptămână de speranţe, au fost declaraţi morţi... la fundul Oceanului Îngheţat de Nord... După ce am pozat trei zile consecutiv, maestrul a spus că e necesar să facem o pauză.

– În acest răstimp am să lucrez independent.

Cînd ne-am revăzut peste o săptămână, maestrul era dispus, afirmînd în faţa penelului:

– Ai *un chip de soldat roman*, mi-a zis el parcă-n glumă parcă în serios. Nici măcar *dac* nu eşti, ci *roman* get-beget!

În acea zi, în discuţia noastră a intervenit, cu vocea-i domoală şi calmă, soţia Valentina. Am observat că ea îi cosea maestrului o pestelcă. Îi spuse că în fundul gradinii si-a rupt crengile unui prun şi au căzut pe hatul vecinului. Ochii ei demonstrau că e necăjită de această pierdere. Avea ceva asemănător cu înfăţişarea unei ţărăncuţe îmbătrînită de la ţară. În vreme ce Glebus Sainciuc merse să se clarifice cu creanga doborîtă de vînt, ea mi s-a destăinuit că îi coase câte ceva soţului, îl lecuieşte cu masaj uneori, dar deja nu mai poate face mîncăruri gustoase, dar e mândră că e meşteriţă la... murături. Mai ales roşii în borcane! Revenind la discuţia pe marginea articolului meu scandalos, despre opera lui A. Puşkin, care a vorbit urât despre moldoveni, dînsa a surîs cu ironie: „A scris porcării despre neamul nostrum, dar... uite, cum l-au pus în frunte peste tot comuniştii!.. La *Dolna*, mi-amintesc, era un gospodar cu nume, Fundureanu, care avea o gospodărie cu *acaret* şi o livadă de toată frumuseţea în preajma pădurii. Au trecut mulţi ani,

Fundureanu a murit, livada s-a părăginit şi, cînd s-au stabilit sovieticii după 1944, au distrus acel colţ de rai, l-au nivelat şi locului pitoresc i-au zis *„poiana Zamfirei*" şi au deschis complexul memorial *A.Puşkin*. Turiştii, care vin la faţa locului, privesc aiuriţi de fericire, spunîndu-li-se tîmpenia, precum că în acel loc Saşa Puşkin, ar fi văzut-o pentru prima oară pe ţiganca Zamfira! Mare aiureală!.." Doamna Valentina povestea liniştită, cu o voce domoală, despre timpurile sovieticilor, despre tematica ce trebuia s-o realizeze uneori pe pînze, deopotrivă cu soţul. „Munceam istovitor la unele tablouri, apoi prezentam lucrările în faţa unei comisii de la Ministerul culturii. La masă stăteau nişte descreieraţi, care, rar dintre ei, aveau idee de pictură... Acei impostori chiţibuşari te făceau să-ţi curgă şiroaie de sudoare pînă aprobau şi puneau verdictul... În clipele, cînd lucrările noastre erau respinse, împreună cu Gleb, ca să evităm incomoditatea,veneam cu ele, hăt, după miezul nopţii ascunzîndu-le într-un iatac din casă, să nu ne vadă părinţii... Eram nevoiţi să lucrăm doar la comenzi comuniste, fiind cu gândul că toate vor trece. Adică, nu era libertatea de creaţie,mizai doar pe faptul că poţi astfel obţine un cîştig pentru a-ţi întreţine familia…" O ascultam pe doamna Valentina care mereu vorbea lucruri interesante pentru mine, ştiind că n-o să mă plictisească această basarabeancă intelectuală de seama părinţilor mei. Era o fericire să stai la taifas cu această femeie josuţă, îngrijită şi cu un caracter pronunţat, pe care puteai să-l descoperi, numai dacă începeai să discuţi cu ea...La rândul meu doream să aflu mai multă istorie despre viaţa Chişinăului de pînă la 1940.

– În oraş erau mulţi ruşi, evrei, dar ei nu erau de nimeni prigoniţi. Când au venit tancurile sovietice, în iunie 1940, nimeni nu le-a întîlnit, aşa cum arătau comuniştii în cronici cinematografice... Ceea ce arătau ei în cronici, s-a făcut organizat, planificat, mai apoi, la o paradă improvizată. Lumea se temea de militarii ruşi veniţi în haine puturoase...Viaţa oraşului de pînă atunci era liniştită şi interersantă. Pînă la război, autorităţile române au construit actuala clădire a Teatrului Naţional „Mihai Eminescu". Românii au conceput edificiul original, dar când aveau să-l finiseze au venit ruşii si, totul au schimbat după gustul lor. În oraş mai era şi un stadion, actualul „Dinamo", dar fără tribune, ci numai nişte scaune în părţi... Lumea, tineretul de-atunci, practica pestetot voleiul. La Chişinău erau tineri, care făceau parte din componenţa selecţionatei de volei a României... Cunosc acest lucru, deoarece tatăl meu era mare amator de sport. Mă lua cu el peste tot, mai ales la fotbal... Mai era în centrul oraşului şi un cinematograf, situat la colţul clădirii primăriei de azi, pe strada Puşkin, care se numea *„Orfeu".* Acolo, la parter, era o cafenea, cu statuete care ţineau în mâini lumânări, iar la etajul doi era situată sala de cinema. Nu era ca şi acuma, ca să între toţi la comandă. Aveau acces în acel local de cultură doar cei care plăteau. Publicul, dacă achita taxa, putea să intre cînd considera de cuviinţă: la început, la mijlocul, la sfîrşitul spectacolului şi parcă nu se încurca unul pe altul. Era respect, linişte, stimă… La cinematograful *Orfeu* se demonstrau filme de producţie americană, franceză,

italiană... La Chişinău erau multe şcoli primare, licee, colegii, forfoteau străzile de studenţi entuziasmaţi. Procesul de învăţământ era foarte dezvoltat, mai ales după reforma din 1929. Se obţineau studii trainice, sănătoase. În această privinţă, lumea era foarte mulţumită. Se considera un mare prestigiu de a avea studii de liceu. În clasele noastre primare învăţători erau nişte tineri, veniţi din regat, îndrăgostiţi de profesia lor. Era o fericire să fii scolarul lor...

Tot în acea zi, după ce a revenit din grădină, unde a curăţat terenul şi a pus creanga doborîtă la trunchiul de lîngă cuşca câinelui de la poartă, el şi-a amintit despre poetul Paul Mihnea, un poet evreu talentat, dar care era mereu necăjit de o boală schizofrenică, având mereu impresia că cineva îl umrăreşte, îl spionează. Mereu îl bănuia pe confratele său *Ihil Şraibman*, că este un securist!.. „L-am cunoscut pe *Liviu Deleanu*, a continuat Gleb Sainciuc, i-am facut un portret, prin 1963. Am cunoscut-o bine şi pe soţia lui, Baca Deleanu, o femeie cam iute si băgăreaţă peste tot. La realizarea portretului lui *Paul Mihnea* şi-a manifestat vădită nemulţumire, învinuindu-mă că am comis elemente de modernism! Era o oportunistă inteligentă!.. L-am cunoscut foarte bine şi pe poetul *Andrei Lupan*. Mergeam de multe ori la el in ospeţie. Chiar dacă era om de partid, şi-a educat cele trei fete în limba română. Acuma cele trei fiice ale lui s-au adresat cu o scrisoare către conducerea de vârf a Republicii ca să-l lase pe tatăl lor în pace. Să nu-i înalţe un bust nici pe Aleea Clasicilor şi nici în altă parte şi să nu-l ponegrească... L-am cunoscut bine pe *Aureliu Busuioc*. Acesta era băiat bun, pînă cînd într-o bună zi a devenit secretar la USM şi s-a făcut dintr-odată rău, birocrat şi se putra ţigăneşte! Colegii au început să-l urască. Cînd şi-a celebrat semicentenarul, nu s-a prezentat mai nimeni să-l felicirte, deşi el comandase autobuse pentru a-i duce pe meseni la restaurant... Apoi, cînd a devenit om simplu, lumea iarăşi a început să se ataseze de el... La Moscova am fost o dată cu *Emilian Bucov* şi am văzut ce beţii şi aventuri făcea el pe-acolo! Nu acceptam băuturile alcoolice ca şi acuma, dar el s-a supărat pe mine, numindu-mă *edinolişnic*, fiindcă nu-i ţineam companie. Cînd ruşii de la Moscova au înţeles că aşa sunt, m-au lăsat în pace... Din cauza beţiei mulţi au plecat pretimpuriu din viaţă: Ion Gheorghiţă, Ion Bolduma, Aurel David.... Nu m-au încîntat nicicînd faptele lor *beţivăneşti*...

Cînd a finalizat portretul, sincer să fiu, nu am rămas încîntat dar am stimat şi voi stima totdeauna talentul acestui inedit artist. Tabloul a fost expus în cadrul mai multor expoziţii de la Centrul Expoziţional „Constantin Brâncuşi". Relaţiile mele cu maestrul au continuat multă vreme şi după aceea. Am mers de cîteva ori la el acasă, aveam ce discuta, ce polemiza. De fiecare dată, cînd făceam vreo poznă publicistică, mă telefona, exprimîndu-şi susţinerea. La 19 aprilie 2001 mă telefonă invitîndu-mă la Uniunea arhitecţilor, de pe str. Coşbuc, unde am participat la o gală cu demonstrarea măştilor... *arhitecţilor notorii de la noi*... Era o festivitate a familie Sainciuc. Pentru prima oară l-am cunoscut acolo pe Lică, am făcut cunoştinţă cu mai multe tablouri de artă realizate de doama Valentina

Rusu-Ciobanu și Glebus Sainciuc. Maestrul ca totdeauna mă primi cu amabilitate, ca pe un veritabil scriitor, netezindu-și barba și musteţile sure. Asista intelectualitatea orașului. Mi-a plăcut că m-a prezentat publicului, drept un scriitor și un jurist de forță…În acea zi m-a mirat încă o dată energia și talentul maestrului la vărsta de 83 de ani. Era energic ca un copil…

În octombrie 2002 plecam cu Janet, soția mea, la Ambasada Canadei din București, pentru a susține interviul. Pe peronul de la Chișinău l-am întîlnit pe maestrul cu soția și mai mulți oameni în jurul lui, care o petreceau pe o nepoată spre Brucsel. Nepoata lui era româncă, dar stabilită mai demult în Belgia cu mama ei pictoriță, fusese în vacanță și, la accea oră se reîntorcea acasă. Maestrul m-a privit cu multă căldură și m-a prezentat ca de obicei celor prezenți... În tren, spre București, am călătorit în compania acelei nepoate, care s-a dovedit a fi o fire sociabilă și veselă. Chiar s-au împrietenit cu Jana și, la revenirea mea acasă, i-am telefont maestrului.

– Nepoata, la fel e foarte bucuroasă de cunoștința cu dumneata și vă transmite calde felicitări și urări de sănătate.

După 2005 îl întîlneam tot mai rar. De fiecare dată, îmi spunea entuziasmat că a citit cele scrise de mine în „LA", mă felicita cu multă căldură și sinceritate. Odată, într-un miez de seară, mi-a telefonat, rugîndu-mă ca să cumpăr de la el portretul meu. Nu mi-a nimit suma, dar a mai adăugat că are nevoie de bani... I-am spus că nu am posibilitate și, atunci dînsul mi-a propus să rog administrația muzeului de literatură „*M.Kogălniceanu*" ca să facă această achiziție. I-am spus că nu aș dori să mă ocup cu asemenea gen de tratative. Credeam că s-a supărat, dar, timpul a demonstrat gradul lui de inteligență și, cînd l-am contactat la telefon și i-am spus că doresc să-i fac o vizită, a acceptat cu plăcere. Ba mai mult. Nu simțisem în vorba lui nici o umbră de obidă sau suspiciune. Atunci mi-a spus că mă citește mereu în „LA" și este încîntat de ceea ce scriu eu. Mi-a mai spus că îi place cum scrie și Efim Josanu.

În una din zile, în ajun de 8 martie 2006, ninsese frumos și eu, împreună cu o prietenă, am mers la el. Era frig afară și în casa lui plină de dezordine. La bucătărie se auzea vorba soției lui și a nepoatei. Nepoata, cea care locuia în Belgia, s-a uitat la mine, de parcă mă vedea pentru prima oară. .. Am dialogat mult cu maestrul despre mai multe. Maestrul părea, ca totdeauna veșnic: aceeași virstă, aceleași gînduri, aceeași luciditate. În cele din urmă a rugat-o pe prietenă ca să deseneze o vacă, după care i-a făcut portretul. M-am întors acasă fericit, că am asemenea cunoștință.... L-am întîlnit apoi la 16 februarie 2008, la serata de omagiere a zilei de naștere a lui Grigore Vieru. El s-a apropiat de mine și mi-a spus că așteaptă pentru ca eu să procur portretul meu. Are nevoie de bani! Părea un bătrîn din piatră necioplită și calcar... I-am reproșat că nu-mi face masca și dînsul a spus, că neapărat o s-o facă, de cum va mai acumula ceva bani, deoarece el ține la mine și mă apreciază. Tot el mi-a mijlocit cunoștința cu Edik Șraibman

cînd acesta a fost acasă cu soţia lui, şi care se stabilise cu traiul în Florida. Edic a contribuit la apariţia articolelor despre mine peste ocean. Cîteodată mă telefona, precum am spus, dacă publicam ceva şi mă felicita, zicînd că îi place cum scriu şi mă citeşte.

În anul 2009 vara mi-a telefonat şi m-a rugat să merg la Centrul de artă Brîncuş" la expoziţia lui dedicată celor 90 de ani de la naştere. Am mers şi mi-am văzut încă o dată portretul pe care nu aveam posibilitate financiară ca să-l procur, ceea ce îmi părea foarte rău. Nu ştiu nici azi care e soarta acelei lucrări.

La onorabila vîrstă de 93 de ani, Maestrul a decedat la Chişinău în ziua de 16 octombrie 2012.

PAVEL NICĂ

(prozator, publicist)

Pe acest intelectual notoriu l-am cunoscut pe cînd activa la redacţia *„Literatura şi arta"* Era o fire sociabilă, modestă. Iarna mereu purta un palton de culoare cenuşie, o căciulă brumărie de cârlan. Avea pletele lungi negre ca pana corbului. Vara, cînd dădeau căldurile, obişnuia să poarte sacou, cămaşă şi cravată. De multe ori ne întâlneam, vorbeam întruna despre toate, îndeosebi despre cele ce se publicau. Uneori serveam împreună şi cîte un pahar cu vin. Odată, la redacţie, în timpul unei sindrofii, a rostit un toast, referindu-se la mine:

– Îmi place cum progresează Borea. Dacă la începutul carierei lui, se observau careva lacune, acum, cu fiece an scrie tot mai bine şi mai bine...

Ştiam despre nea Pavel, cum i se mai zicea, că este născut prin părţile Hiliuţilor, Rîşcani, a studiat la Universitatea de Stat din Moldova şi de vreo 20 de ani e în slujba scrisului. Mai ştiam că ducea o viaţă modestă, trăia din salariu, are o fată şi un băiat. Publica neostoit articole înţelepte, ingenioase, bătăioase uneori…

Îndeaproape l-am cunoscut în toamna anului 1998, cînd m-a telefonat şi mi-a cerut ajutorul. Seara a venit, împreună cu fiul, un băiat mărunţel, cu ochii ageri ca şi ai tatălui. Mi-a adus cadou o sticlă cu cogniac şi o cutie cu cafea solubilă. Ochii lui lăcrimau, era disperat şi a continuat sincer: „Am o problemă cu fiică-mea, mi-a zis. A plecat de-acasă, împreună cu nepoţii minori Petru şi Pavel…Dar asta nu-i cel mai rău, Borea. Fiica a fost minţită de către o mafie care au îndemnat-o să vîndă apartamentul, care se află pe un palier cu al meu, şi, a lipsit astfel nepoţii de spaţiu locativ…"

Despre acea înstrăinare, dînsul a aflat întîmplător…Nu avea nici un document care ar fi confirmat sau infirmat cele comise de către fiica lui, pentru a-i da un sfat concret. Studiind situaţia, din spusele lui, am dedus, că cedarea de-facto a apartamentului, este posibilă doar printr-un proces civil şi va fi o procedară îndelungată, dar posibilă de a salva situaţia… Am scris din numele lui o acţiune reconvenţională în instanţa de judecată şi l-am îndemnat să se calmeze, promiţîn-

du-i c-o să-l ajut cu tot ce-mi este în putere.

– Cum se poate ca nepoţii să rămînă fără acoperiş de-asupra capului? Mă întrebă nea Pavel. Doar statul trebuie să aibă grijă...

– Ce zice fiica? Am întrebat.

– Spune c-a fost minţită. Eu am fost la notarul Colomeeţ, am rugat-o să nu autentifice contractul de vînzare-cumpărare către afacerişti, fiindcă fiica nu-şi poate da seama de graviditatea cazului. Ea a primit un împrumut iluzoriu, dar inconştient, a fost indusă în eroare şi a vîndut apartamentul pentru un preţ de nimic.Nepoţii au rămas fără locuinţă.

– Cîţi bani a primit pentru apartament?

Pavel Nică cu soţia Victoria. Italia, 2007

– Spune că 3000 de dolari, dar... fiica, acuma n-are nici un bănuţ, Borea. Iaca care-i tragedia… Ajută-mă Borea, la tine e unica speranţă, îmi zicea el.

M-am angajat să-l ajut în problema dată.

Nea Pavel prefera să vorbească pe toate temele care erau la ordinea zilei în societate. La acea vreme el deja plecase de la „*Literatura şi arta*" şi muncea redactor la ziarul „*Luceafărul*", aflat sub patronajul lui *Mircea Snegur*. Avînd pregătit un eseu întitulat „*Un gazz pentru Republica Moldova"*, deoarece Nicolae Dabija îl ţinea mai mult de un an în sertar, i l-am propus spre publicare la „Luceafărul". După mari împotriviri (precum mi-a mărturisit el mai tîrziu), din partea redactorului Vaculovschi, eseul meu a fost publicat, pe capitole, în cîteva numere consecutive…

Deseori venea la mine cu durerea lui, considerînd că fiica lui, din prostie a pierdut apartamentul. Dar, pricipalul era că sfaturile mele au prins să-l ajute. Adică, problema nu era rezolvată ci mereu tergiversată, iar el avea speranţă. Din acele considerente îi plăcea societatea mea şi astfel aveam mereu prilejul să discutăm despre dosarul de judecată, care avea să dureze cîţiva ani în şir. Într-o zi mi-a comunicat la telefon că fiica deja a revenit acasă şi... a trecut de partea lui şi afirmă cu siguranţă că a fost minţită de către nişte afacerişri, care i-au promis marea şi sarea. Din banii primiţi la moment din acea vînzare fiica a crezut că o să facă averi fabuloase, dar a falimentat numai peste o lună... Nu mai avea bani ca să-i restituie şi apartamentul n-avea cum să-l răscumpere. Curînd a venit la mine, împreună cu

fiica, o fire simpatică, dar cu nişte comportări stranii, care mai întîi zîmbea, apoi se revolta, şi iar se indigna pe o oarecare femeie cu numele *Prînceataja*, care a dus-o în eroare şi, prin escrocherie, a impus-o să iscălească contractul de vînzare-cumpărare… I-am spus ceea ce trebuie să facă şi, lucrurile s-au desfăşurat mai departe astfel că reclamanţii au început să cedeze…Nădăjduiam că în 2001 dosarul în cauză va fi cîştigat şi locuinţa va fi salvată…Domnul Pavel adeseori mă contacta şi venea la mine necăjit. Deseori vorbeam despre literatură. Putea să-mi vorbească ore întregi despre o frază, despre un cuvînt, convingîndu-mă cît de erudit este. Uneori îi propuneam să servim ceva din tărie. După ce lua un pahar, două, iar începea să se plîngă pe soarta lui. La timpul, cînd muncea la televiziunea sovietică moldovenească, a fost persecutat de către organele KGB-ului, iar cînd a sosit timpul, comuniştii l-au trimis la lichidarea consecinţelor exploziei nucleare de la Cernobîl, la salvarea populaţiei radiate. Acuma ajunsese într-o sărăcie lucie. Soţia, feciorul, fiica, cei doi nepoţi nu lucrau nicăieri. Iar pe de-asupra şi această problemă cu vînzarea apartamentului pe care putea să ia o avere întreagă, dar fiica a primit doar o brumă de bani... Într-o zi mi-a mai zis şi altele:

– Borea, tu ştii că copiii mei nici nu ştiu că eu sunt… scriitor?! Nu-i interesează nimic. Iar Laura a început să devină extrasenzitivă…Vorbeşte cu îngerii din ceruri, nu-l suportă pe soţul ei în preajmă, bănuindu-l de... *incest*! Între Dumnezeu şi diavol este omul!.. Soţia regretă, că atunci cînd era gravidă cu fiica, nu şi-a întrerupt sarcina…

Nea Pavel o idolatriza pe soţia lui, Victoriţa! În viaţa mea n-am întîlnit un bărbat mai credincios soţiei lui! Îmi mai spunea că are un manuscris valoros, apreciat de către scriitorul Vasile Vasilache şi, dacă ar dispune de posibilităţi financiare, l-ar publica, convins că va produce senzaţie. M-a rugat să-i găsesc un sponsor… Fiind veşnic lefter ce am putut să-i spun? L-am încurajat pentru intenţie şi l-am rugat să scrie cartea mai întîi în variantă electronică, apoi vom căuta oameni de bună credinţă... Pe la mijlocul lui mai 2001 el mi-a propus să mă ajute la redactare. Lucram la cartea mea „Luciana" şi, deoarece Gheorghe Erizeanu, directorul editurii „Cartier" îmi promisese publicarea ei, trebuia să mă grăbesc cu finisarea ei pentru a nu-l face să se răzgîndească. Şi i-am propus lui nea Pavel să-mi redacteze „Arabescurile". El a acceptat şi astfel, aveam ocazia să contactăm mai frecvent. Ori că mă măgulea, ori că păstra o altă formă a etichetei, dar de fiecare dată cînd îmi telefona, zicea că citeşte unele lucruri fenomenale, inedite, originale, pe care nimeni niciodată nu le-a scris. În timpul acelor discuţii, îşi amintea cu deosebită plăcere despre amicul său, caricaturistul *Dumitru Trifan*. Îl cunoscusem pe acest om de o modestie cum nu s-a mai întîlnit între noi, moldovenii! Nenea Pavel îşi amintea cîtă luciditate şi intelect avusese acest geniu al evenimentelor de la 1987-1995, din Basarabia noastră. Îmi aminteam de personalitatea lui Dumitru Trifan, şi de mărinimia acestui fiu al neamului… Cu nenea Pavel era interesant să discuţi şi, după fiecare întîlnire, îmi dădeam seama că am un conlocutor talentat, modest şi priceput. Uneori, după ce stăteam de vorbă, regretam, că abordez teme serioase în

cărţile mele şi, cît de minunat ar fi, dacă m-aş apuca să scriu, romanul cu tematica *a lea Ostap Bender* sau *bravul soldat Şveik*.

La începutul anului 2003 mi-a vorbit cu voce de om...muribund. Trăind într-un stat cu un grad de criminalitate mare pînă şi în toate sferele, inclusiv în justiţie, a pierdut procesul de judecată şi pînă la urmă au venit mişeiii de i-au luat apartamentul. Au spart uşa, înlocuind-o cu alta de fier. Fiica, nepoţii au fost daţi afară, în stradă, iar Guvernul şi comuniştii stau într-o parte şi zîmbeau... Mi-a spus că nu are pică pe mine, dar nu mai crede în nimic şi, unul Dumnezeu ştie...

Procesul s-a pierdut în toate instanţele. Prin aprilie 2003 ne-am întîlnit şi l-am ajutat ca să se adreseze cu o cerere la Curtea Europeană de la Strasburg.

Mi s-a părut descumpănit, dar atunci, spre surprinderea mea, mi-a pus în faţă primul semnal al cărţii sale, despre avaria termonucleară de la Cernobîl. Mi s-a lăudat că i-a sponsorizat-o un om cu inimă bună din România, dar nu ţin minte cum îi zice tipului. S-a lăudat că această carte, prin valoarea sa, are perspectivă să fie publicată în Canada, SUA, Australia! Era bucuros c-a putut realiza această carte, convins că, odată cu apariţia acestui document de epocă, o să-i schimbe viaţa lui complectamente spre bine... În ochii lui erau scîntei de speranţă. Era destoinic, plin de mîndrie, doar afectat de birocraţia juridică care-şi întinse caracatiţa peste viaţa lui tihnită şi, din păcate, nimeni nu mai putea să-l ajute.

Cu toate-acestea relaţiile noastre de colaborare continuau. Îmi vorbea despre Curtea Europeană de la Strasburg, sperînd că i se va face dreptate. Mai ales că la acea cerere noi anexasem fotografiile ambilor nepoţi rămaşi fără de casă...

–Să ştii, Borea, că totuşi este Dumnezeu! Am întîlnit un om de suflet din România. Îi zice Isidor Doctoreanu, care, datorită lui, am deja semnalul cărţii „*Cernobîl–tragedia secolului XX*"

(Ecologie încotro...)... Am descris în ea acele zile de coşmar, petrecute la Cernobîl, unde am fost trimis prin ordinul semnat de către comunistul...Nicolae Dabija, redactorul.şef de-atunci al revistei „*Literatura şi arta*". Pe pagina a patra a cărţii era publicat (în rusește) ordinul nr. 56 de la 18 noiembrie 1987, prin care N.Dabija, îl delega pe P.Nică să plece la Cernobîl ca să contribuie la lichidarea avariei secolului...

M-am bucurat pentru reuşita lui nea Pavel. L-am servit c-un pahar cu vin şi, el, după ce s-a mai liniştit, a început cu vehemenţă să-l critice pe Nicolae Dabija, care i-a provocat mult rău cînd lucra în cadrul redacţiei. N-am îndrăznit să polemizez, fiindcă Nicolae îmi este prieten, dar nici să-l contrazic. Erau nişte chestii despre care ştiau numai ei, trăite împreună şi, credeam că sunt dator să-l contrazic. Mi-a mai spus atunci că a fost persecutat şi urmărit de KGB, fiind bănuit de naţionalism...

Peste o vreme a venit la mine, povestindu-mi fericit cum a avut loc lansarea cărţii la Palatul sindicatelor din sectorul Râşcani din Chişinău, unde a asistat multă lume, împreună cu primarul *Serafim Urecheanu*, fiind înalt apreciat. A atenţionat, că, deşi a fost invitat la lansare, Nicolae Dabija nu a binevoit să participe... Mi-a dăruit un exemplar al acelei cărţi cu următorul autograf: „*Domnului Boris Druţă!*

Îngerul meu păzitor, citeşte această cărţuluie pe care numele meu e scris alb pe negru şi vei vedea că mai sînt în lumea asta oameni, ca şi tine, care luptă pînă la capăt pentru emanciparea naţională a acestui neam. Multă sănătate, noroc şi voie bună. Pavel Nică", 8 mai 2003 după Hristos".

I-am propus să-mi redacteze o nuvelă, la care lucram şi el a căzut de acord. Lucrul l-am făcut repede şi mi s-a părut că ne-am împrietenit pentru totdeauna. Nea Pavel, mi-a zis:

– Deşi sunt mai mare decît tine cu 13 ani, am impresia că suntem de-o seamă. În multe privinţe gîndim la fel... Să nu te superi, dar eşti un scriitor – semănătorist! Asta nu e deloc rău. Operele tale vor servi pe viitor un imbold, ca un geniu al literaturii de mîine să facă din ele epopee. Eşti mereu în căutare, frămîntare, zbucium, scrii lucruri trăite, reale...Nu posezi artistismul, lirismul stilul lui Ion Druţă, Vasile Vasilache, dar eşti un iscusit cronicar al contemporanietăţii...Apreciez mult nuvela „*Abatorul*". E de mare valoare. Nuvela ta va fi luată în consideraţie de vreun regizor de teatru, de film şi va avea rezonanţă!

Sincer să fiu, mă incomoda cuvîntul „*semănătorist*", dar dînsul continua să mă liniştească că termenul nu e chiar atăt de rău, şi mulţi dintre scriitori nici nu merită să fie numiţi astfel.

– Cine? M-am interesat eu.

–Ehe! Ei sunt atît de mulţi. I-al pe acelaşi Gheorghe Gheorghiu, Victor Dumbrăveanu, Dragoş Vicol, Vasile Gîrneţ, Vitalie Ciobanu... Ultimii sunt dobă de carte, dar ce folos... Regret mult că Grig Vieru a vorbit urît despre tine prin ranchiuna lui. Îl stimez pe maestrul, dar în privinţa ta el nu a avut dreptate...

La 12 iunie 2003, ca din senin mi s-a oferit o foaie de odihnă la Cahul, pe care i-am dăruit-o lui nea Nică şi el, după multe consultări cu Doamna Victoria (soţia lui), a decis să plece. Eram mîndru că acestui om chinuit, hărţuit din toate părţile, am izbutit ca să-i pot face un bine...De la sanatoriu a revenit bine dispus şi am reînceput să lucrăm la unele din operele mele. Într-o bună zi mi-a spus:

– A citit cărţile tale *Isidor Doctoreanu* şi a rămas plăcut impresionat. A promis că va contribui să-ţi editeze o carte la Bucureşti. Mi-a spus că i-a plăcut îndeosebi eseul „Masca mortuară..."

Nu prea am dat atenţie celor spuse. Mai mult vroiam să-l ascult, să-mi povestească despre marii lui prieteni: Dumitru Trifan, Fidelschi, Vaculovschi... Vorbea interesant, pînă începea să se sufoce, din cauza problemei legate de sistemul respirator, drept consecinţă a avariei de la Cernobîl. Părea că i se coboară pe gît un nod şi nu-i dădea voie să se răsufle. Îmi era milă văzîndu-l cum se chinuie. Şi iar, a cîta oară, revenea la problema lui dureroasă:

– Cum se poate ca nepoţii mei să trăiască fără de casă? În care ţară locuim, Borea? Doar totul este clar că s-a comis o crimă faţă de fiica mea...Ce să mai fac, Borea, învaţă-mă?..

Începea să plîngă şi eu, descumpănit, îl îndemnam, servindu-l cu cîte un pahar.

După ce-şi revenea puţin, părea mai luniştit, dar totuna ochii lui rămîneau absenţi, trişti...

M-am convins că este un intelectual, patriot de marcă, pe nedrept dat uitării. Deseori asculta melodiile mele, şi cădea pe gînduri.

– Măi prostule! Tu nu-ţi înţelegi valoarea. Tu trebuie să cînţi! Îmi zicea uneori.

În iarna anilor 2004-2005 dialogam mereu despre literatură. Vorbea cu deosebită căldură despre talentul lui Grigore Vieru, Nicolae Dabija, Vasile Vasilache, despre agramatismul lui... Ion Druţă...

– De ce spui aşa, mă supăram eu.

–Păi, nu Boris Druţă, concretiza el, slobozind un surîs blajin. E vorba despre Ion Druţă. El este un adevărat agramat. Pe el l-au redactat din gros evreii de la Chişinău, apoi cei de la Moscova. Să nu fi avut redactori buni, cu şcoală lingvistică românească, cine ştie cum arătau nuvelele lui...

Nu vroiam să-l cred cînd îl auzeam vorbind în culori sumbre despre criticul Ion Ciocanu.

– E un securist pînă-n măduva oaselor, care s-a gîndit şi a avut grijă doar de interesul său. Ce a făcut el, Domnule, cu romanul meu, cînd a nimerit la „*Hyperion*"?! Şi-a bătut joc. În timp ce romanul meu a fost aprobat de către criticul Gheorghe Mazilu, de către Consiliul de proză al US, de I.K.Ciobanu, care a afirmat că este o proză fenominală, acest demnitar, mi-a zis: *„Domnule Nică, proza dumitale este ilizibilă"*. Nici nu cunoşteam acest termen, m-am uitat în dicţionar şi am înţeles ce a avut dînsul în vedere. Cert este că a făcut în fel şi chip ca romanul meu să nu vadă lumina tiparului niciodată... Atunci el se cîrceia, se oţăra şi scotea nişte sunete bizare de durere, făcea eforturi să-şi revină şi, apoi surîdea blajin, îşi netezea pletele negre ca tăciunele şi mă îndemna să-l urmez afară, unde avea să aprindă o ţigară. Ştiind că nu fumez, îmi striga de la balcon:„Să ştii că tu eşti un adevărat talent! Despre proza Dumitale, cîndva o să se vorbească de bine. Deocamdată, asta este realitatea. Cine o să vorbească: Dolgan? Ciocanu? Nu miza pe nimeni, Borea! N-avem critică!...

Într-o seară de septembrie 2005, ne-am întîlnit în stradă, la o bere. După o halbă, două, trei, mă privi saşiu şi-mi zise:

– Da tu ştii, că Mihai Dolgan este plagiator?.. Cînd a scris teza de doctorant, a furat din arhiva Academiei de Ştiinţe de la Bucureşti lucrarea unui savant român, a tradus-o în rusă şi, la Moscova a dat-o drept a lui! Lucrul acesta s-a confirmat într-o bună zi, cînd la „Literatura şi arta" s-a prezentat un savant de dincolo de Prut cu probe reale... Dabija a reuşit să aplaneze conflictul...

– Ştii, tu, cum Aurel David a pictat stampa lui Eminescu?

– La fel e un plagiat? am făcut eu nedumirit.

– Întocmai, puiul tăticului! Prin anii '60 ai secolului trecut, la Chişinău, din lunca Prutului, a venit un ţăran la Uniunea artiştilor plastici. Primul om pe care l-a întîlnit, a fost David... Acel ţăran i-a spus pictorului că ştie pe de rost toată opera lui Eminescu şi i-a propus schema renumitei stampe, în formă de arbore... Pictorul a

luat acea foaie cu schiţa şi, peste o vreme a prezentat-o, sub numele lui!..

– De unde o mai cunoşti şi pe asta? l-am întrebat eu.

– Măi, prostule, măi, rîse prietenește badea Pavel. Activam la „Literatura şi arta" cînd la redactorul-şef de atunci Valeriu Senic, a venit în audienţă o persoană cu probe fixe şi cu explicaţii. De problema dată m-am ocupat eu, împreună cu Bătrînu şi Tăzlăuanu. Am stabilit că vizitatorul are dreptate şi i-am raportat redactorului-şef. Valeriu Senic, fiind la ora ceea un mare român, după ce s-a convins că avem dreptate, ne-a chemat şi a spus categoric:

– Nu-i exlus, dar în cazul dat propun să păstrăm tăcere! Totuna din aceasta nu are nimeni de căştigat. Stampa există, e confirmat dreptul de autor şi nu se va petrece altceva decît numai zîzanie în societate... Am avut totdeauna rezerve faţă de Valeriu, dar pentru aceasta l-am stimat... Acum înţeleg şi drama lui, care se presupune că atunci, cînd a înţeles-o şi el, s-a stins din viaţă. Dumnezeu să-l aibă în paza sa!

Precum avea obiceiul la un pahar de băutură, nea Pavel începu a se referi la opera mea, numindu-mă, în felul lui, „măi, prostule", sau „puiu tăticului"!

– Tu eşti un fel de Balzac al zilelor noastre. Ironic, caustic, sarcastic! E nervul scrierilor tale...

– Nu-ţi bate joc de mine, bade, i-am reproşat, cunoscînd realitatea valorii mele.

– Ba, da! Am dreptate! Tu nu eşti un agramat şi depravat al scrisului! Având o părere modestă despre tine, să ştii că o literatură mare se face pe soclul unei literaturi mici. Numele tău, fii sigur, va rămîne în literatură, chiar dacă cei ce azi trebuie s-o spună, preferă să tacă.

Pentru prima dată ascultam asemenea laude la adresa mea şi mă amuzam, conştient de faptul că nea Pavel astfel încearcă să-mi acorde un vot de încredere şi o încurajare pentru că îl susţin în marea durere care o avea. Îmi plăcea să mă aflu mereu în compania lui, avînd un om cu o mentalitate clară şi excelent în analizele pe toate tărîmurile sociale...

La finele anului 2007, nea Pavel mi-a comunicat cu deosebită mîndrie că Mihai Cimpoi l-a anunţat că toate actele sunt deja în regulă şi, curînd va fi primit în rîndul Uniunii Scriitorilor din Moldova. Această noutate îi venise de la Academicianul nostru pe neaşteptate şi surprinzător. Apoi, tot atunci, mă anunţă că o editură privată din Italia îi editează şi, deja l-a invitat la lansarea cărţii lui despre tragedia veacului XX ca autor şi participant direct. Îl vedeam în acele clipe plin de fericire şi entuziasm. Taman în acele zile i-am dăruit o cămaşă de culoare cenuşie şi, dînsul îmbrăcând-o, avea o înfăţişare de tînăr îndrăgostit.

– Borea, merg la Milano împreună cu Victoriţa, dulcea şi inestimabila mea soţie, îmi zise el.

După ce s-a întors din Italia, nea Pavel era plin de impresii. Fusese prima lui călătorie în viaţă în Europa Occidentală. Îmi povestea cum a traversat frontiera cu Elveţia, cum cresc viile, livezile, ce frumos l-au întîlnit cei care au organizat călătoria. Părea

și mai entuziasmat și mai pornit spre lucruri frumoase. Doar de cum își amintea că fiica împreună cu nepoții au fost deposedați de apartamnent de către structurile mafiote, susținute de către organele de drept din Moldova, devenea neliniștit și necăjit. Durerea se intensifica și mai tare, cînd îmi spunea, că fiica deloc nu se interesează de soarta apartamentului. Către toamna anului 2008 a început să se agraveze și starea sănătății lui. Atunci în una din zile mi-a spus adevărul, că este bolnav de cancer și, numai datorită străduințelor lui, se menține în viață. Mi-a spus că în fiece dimineață iese în parcul din vecinătatea blocului și face un șir de exerciții de gimnastică. Apoi proceduri speciale. O vreme s-a ocupat de menținerea sănătății lui, chiar fiica Laura, care avea talentul extrasenzitiv. De rînd cu toate procedurile, mi-a spus că lucrează deosebit de prodigios asupra unei lucrări literare. Curînd, în octombrie 2008 a venit la mine cu un manuscris și m-a rugat să-i culeg la calculator, în variantă electornică. Era o nouă nuvelă. L-am ajutat și i-am tapat textul mare sub dictarea lui. După cîteva zile, ținînd în mînă vreo cîteva zeci de file scrise curat, a mers cu ele la Mihai Cimpoi și la *Vlad Zbîrciog*, care stăteau în capul Uniunii de atunci. Nu mi-a fost clar de ce a mers cu nuvela la acești doi, dar a revenit de acolo cu mici corecturi. Cu toate-acestea nea Pavel s-a lăudat că nuvela a fost acceptată și se bucură că lucrarea l-a ținut în mrejele ei cîteva luni, iar acum are de gînd să i-o prezinte lui Nicolae Dabija, la „Literatura și arta". Era convins că nuvela va fi publicată. Spera mult să o publice. Nu era sigur cum s-o numească – nuvelă, povestire, eseu și, spre surprinderea mea, mă anunță că dorește... să mi-o dedice ca unui bun și devotat prieten! De ce a hotărît să procedeze așa nu pot ști și nici nu am insistat să aflu. Totuși am insistat categoric sa nu facă acest lucru... Eram sigur că nuvela e bună, dar autorul a insistat ca să mai muncim o vreme la ea, adăugînd corecturile și, în cele din urmă am realizat o variantă finală, la ziua de 1 noiembrie 2008. Am simțit că în toate acele zile precedente nea Pavel lucrase la nuvelă fiind foarte bolnav. Cum numai pleca de la mine îmi telefona soția Victoriția, care se îngrijora de starea lui. Știind că speranța lui este acea nuvelă, așteptam cu deosebită curiozitate ca Nicolae Dabija să o accepte spre publicare, mai ales că nea Pavel era sigur că redactorul n-are nici un temei să-l refuze. Doar n-a publicat demult la săptămînalul unde a muncit câteva decenii. Așteptam împreună emoționați să se petreacă evenimentul în ajunul Anului Nou. Lui Nicolae Dabija i-a plăcut nuvela și, spre marea fericire a lui nea Pavel, în decembrie 2008 a fost publicată. Bucuria, însă, a fost de scurtă durată. Îndată după sărbătorile de Anul Nou, starea sănătății lui se agravă vertiginos. Avînd cancer pulmonar trebuia internat la Institutul oncologic. Soția Victoria de fiecare dată plîngea la telefon și-mi spunea că Pavel a refuzat să treacă proceduri de terapie chimică, acceptînd doar un curs de lecuire la Clinica *LeciSanUpr*. Într-o zi de ianuarie ploioasă și rece l-am vizitat la spitalul din Drumul Viilor, unde se trata. Era palid, necăjit, dar se străduia să fie mobilizat. Spunea că o să se însănătoșească și vom continua să luptam să i se întoarcă apartamentul fiicei, nepoților. Dacă pînă atunci fuma țigară după țigară,

aflîndu-ne afată şi-a permis să fumeze doar una, chibzuind mai apoi, ca peste zi, să-şi permită să fumeze încă două. În total trei, aşa cum îi promisese soţiei. Îmi vorbea cu multă dragoste mereu despre soţia lui, care însemna totul ce avea mai scump într-o viaţă de om. Această dragoste era reciprocă, fiindcă *soaţa* lui, mă telefona des, întrebîndu-mă despre starea sănătăţii soţului şi mă anunţa cu înfrigurare că se teme foarte mult să nu-l piardă în acel 2009.

Revenind de la spital, spre marea noastră amărăciune, *badea Pavel*, (uneori aşa îi spuneam) a căzut la pat. Cancerul a început să-şi facă mendrele în sistemul lui respirator. Medicii iar i-au recomandat să meargă pentru a-şi continua tratamentul la Institutul oncologic. Şi iar toţi ai familiei (din spusele soţiei) s-au opus, menţionînd că acele proceduri de terapie chimică, îi vor dăuna şi mai mult. Pe la sfîrşitul lui ianuarie *2009* pentru prima oară, l-am vizitat acasă la blocul de pe strada Matei Basarab din Chişinău. Nea Pavel era în buna cunoştinţă, se mişca greoi. Am vorbit pe marginea subiectului nuvelei „Doroteea". El a condamnat-o pe eroina principală, pe care o cunoscuse, dar m-a sfătuit să n-o blestem, doar s-o alung din memorie...

– Borea, dragul meu, a spus el. Tu ai atîţea copii, părinţii care au murit... Acestea sunt bucuriile şi necazurile tale, nu trebuie să te chinui cu gîndurile la o tîrfă. A procedat aşa cu tine, folosindu-te, înseamnă că ea, foarte degrabă, de unde nu se aşteaptă, va primi lovitura ce i se cuvine. Tu şterge-o pentru totdeauna din memorie. Ea nu mai există! Dumnezeu cu dînsa...

Ne-am despărţit prietenește, sărutîndu-ne pe obraz, precum iubea el s-o facă*. La 27 februarie 2009, pe la miez de noapte, doamna Victoria, mi-a telefonat spunîndu-mi printre lacrimi că Pavel Nică, iubitul ei soţ, a trecut la cele veşnice!* M-am pomenit deodată cu mult mai sărac şi lipsit de mult sprijin în pasiunea mea literară. Dumnezeu să-l aibă în paza sa! Nu-l voi uita niciodată cît a pătimit dînsul din cauza problemei cu locuinţa fiicei, cît de mult mă ajuta el cu sfaturile, cînd îmi citea o povestire. Din tot ce scrisesem lui îi plăcea mai mult nuvela „Abatorul".

Iată aşa s-a încheiat viaţa şi legătura mea cu unul dintre cei mai scumpi prieteni ai mei. *La 1 martie 2009, într-o zi extraordinar de frumoasă, am fost la el acasă, luîndu-mi rămas bun.* Badea Pavel stătea în sicriu îmbrăcat ca un mire. I-am sărutat fruntea şi l-am rugat în sinea mea să mă ierte pentru cele ce nu am izbutit să fac pentru el.Vor trece anii si mă voi convinge tot mai mult că un om de aşa cumsecădenie şi bunătate sufletească, lipsit de invidie şi de ranchiună, ca badea Pavel Nică, întîlneşti foarte rar. Iar puţinele cărţi ce a izbutit să le publice, vor rămîne veşnice pentru rubedeniile lui care, cred eu l-au stimat şi iubit toate zilele cît a avut el să le trăiască.

În vara anului 2009, împreună cu Doamna Victoria, am fost la mormîntul lui badea Pavel de la cimitirul „*Sfântul Lazăr*" de pe str. Doina. Mi s-a părut că iar m-am întîlnit cu marele meu prieten pe care atît de mult îl apreciez şi azi şi căruia îi simt atît de mult lipsa.

VASILE VÂȘCU

(martir al neamului)

Acest om a fost un patimit al intemperiilor timpului, care la 1985 ocupa un post mare de stat (Prim-vice prim ministru al RSSM). El a fost judecat fabricîndu-i-se un dosar penal pentru luare de mita, fals de acte s.a. La acea vreme, fiind avocat-stagiar, vizitam procesul judiciar care se desfăşura la Curtea Supremă de Justiţie (pe atunci se numea Judecătoria Supremă a RSSM), şi învăţam cum se desfăşoară apărarea. Colegii mai în vîrstă, care apărau circa 16 inculpaţi în frunte cu Vasile Vâşcu, îşi îndeplineau cu iscusinţă datoria. M-a uimit doar avocatul lui Vasile Vâşcu, care avea o poziţie mai mult de procuror decît de apărător... Era o părere subiectivă şi nu doream s-o spun nimănui, considerînd că multe nu-mi sunt înţelese. Nu-mi era clar de ce acel avocat, care îl apăra pe Vâşcu, în susţinerile verbale, a spus despre inculpat: „Cetăţeanul Vâşcu a coborît atît de jos în comportarea sa morală!..." Mi-amintesc că în sala de judecată asista sora lui şi, cînd procurorul a solicitat să-i dea pedepsa de 15 ani privaţiune de libertate, dînsa a început să boceas-că ca la mort, cerînd îndurare de la puterea sovietică comunistă. Îl judeca pe Vasile Vâşcu Colegiul penal al Curţii Supreme de la Moscova, în persoana unui judecător din Belorusia pe nume Arestovici...Toţi inculpaţii au fost condamnaţi la ani grei de închisoare, iar Vasile Vâşcu a primit 14 ani de detenţie cu confiscarea averii... Procesul a avut rezonanţă în tot Imperiul Rus şi, cu fiece prilej, pentru a produce spaimă în societate, toate canalele de *mass media* trîmbiţau numele acestui fost demnitar de stat.

Multă vreme nu mi-a fost cunoscută soarta acestui om, deşi totdeauna căutam o modalitate de a studia acel dosar, despre care a vorbit toată lumea. Odată cu începutul Mişcării de renaştere naţională, la sfîrşitul anilor '90 ai secolului trecut, în presă apăreau tot mai multe articole despre el, iar într-o bună zi din presă am aflat că Vasile Vâşcu e la Chişinău şi a fost graţat de către preşedintele RM, Mircea Snegur. Au mai trecut cîţiva ani şi am aflat, că dînsul a devenit consilierul primarului de Chişinău şi este bănuit de către ziaristul Pavel Jeverdan, că este cel condamnat pentru luare de mită şi locul lui nu este la primărie...

Personal, l-am cunoscut în primavara anului 1997. Activam în cadrul emisiunii „Telematinal" TV. I-am cerut o întîlnire şi l-am intervievat pe o banca din parcul central al Chişinăului. Posibil că acel interviu n-a fost atît de reuşit. Cred însă că telespec-

tatorii erau curioşi să afle câte ceva despre persoana intervievată. Mai cred că şi lui V.Vâşcu i-a plăcut cum am amplasat materialul şi l-am dat în eter. De la acea vreme am devenit buni cunoscuţi. Mereu ne întîlneam în stradă şi stăteam la taifas. La început o făceam atent, ca să nu-i lezez onoarea, cu amintirile despre trecut, dar de la o vreme am simţit că el este leger în discuţie şi abordează orice problemă şi tot ce s-a întîmplat cu el acum zece ani în urmă… Îmi plăcea cum discută, convingîndu-mă că posedă un intellect bine pus la punct. Aveam în faţă istoria perioadei comuniste din Moldova. La acele întîlniri i-am propus să realizăm împreună un film documentar despre tot ce s-a întîmplat pînă la arestarea lui în aprilie 1985 şi ceea ce s-a petrecut după aceea. Dînsul a căzut de accord să povestească în faţa camerei de luat vederi cum s-a răzvrătit în acele condiţii contra regimului, atenţionînd populaţia despre rusificarea Basarabiei, cum el a cerut în forumurile oficiale oficializarea limbii moldoveneşti drept limbă de Stat, trecerea la grafia latină. Mai apoi, aflîndu-se la acel post suprem în stat, printr-o foaie volantă, a atenţionat că la Chişinău sunt reduse la maximum şcolile cu predare în limba maternă… Nu-mi venea să cred că la acea vreme, cînd înflorea şovinismul agresiv rus şi era împotriva a tot ce e naţional, cu scopul de a schimba radical procentul demografic din ţinut în favoarea elementului slav se putea proceda astfel. La părerea noastră această procedură fariseică a rușilor, a fost elementul principal de ocupaţie… Vasile Vâşcu mi-a povestit lucruri curioase, interesante despre colegii lui, băieţi tineri de atunci de origine română, de la conducerea de vărf, *cum anihilau tot ce putea fi considerat mişcare de renaştere naţională*, cum vorbeau toţi în limba rusă… alde Grigore Eremei, Ivan Calin, Ivan Ustian, Petru Lucinschi etc. îndoctrinaţi cu ideologia comunistă. Că oamenii timpului lor, aveau puţină substanţă patriotică în ei. Ignorau adevărata istorie a neamului, preferau cu preponderenţă (*să nu-l supere pe Ivan!)* să vorbească doar în limba rusă… Mi-a mai spus că în anii de detenţie şi-a dat seama că serviciile speciale ale Moscovei cu sediul în Chişinău, l-au depistat şi, în stilul binecunoscut la sovietici, i-au fabricat un dosar penal, străduindu-se (*nu fără concursul cozilor de topor*), în loc de un proces politic, să-i dea o conotaţie de criminal de ordin comun. Accentua că la dosarul voluminos au existat două volume cu învinuiri de comitere a crimelor politice. Aşa s-a întîmplat, că exact, în acea perioadă (*anul 1985*) Mihail Gorbaciov trîmbiţase lumii jurnaliştilor francezi printr-un interviu că în URSS nu există disidenţă. Printr-o ordonanţă învinuirea de săvîrşire a fraudelor politice au fost desjungată. Procesul s-a desfăşurat în incinta Curţii Supreme din Chişinău… Despre toatea cestea mi-a vorbit atunci cu lux de amănunte. Într-o duminică mi-a propus să facem o călătorie la mănăstirea de la Hîncu, la preotul Filaret să ne împărtăşim. În acea zi, de dimineaţă, împreună cu soţia Janet, l-am însoţit pe Vasile Vâşcu la mănăstirea care, la acea vreme, era în schele de construcţie. Ajunşi acolo am fost primiţi cu mult respect Stareţul ne-a onorat cu deosebită atenţie ca faşă de nişte personae însemnate. Tot atunci am aflat că Vasile Vâşcu, prin pîrghiile sale administrative de la primăria Chişinău, a adus o contribuţie substanţială la finanţarea reconstrucţiei complexului monahal. Eram însoţiţi de fiul

lui mai mare, la volanul maşinii. La finele slujbei, preoţii ne-.au împărtăşit pe toţi, apoi am fost invitaţi să stăm cu toţi la o masă în una din *chilii*. S-a vorbit despre diferite lucruri, dar pe mine mai mult mă preocupa personalitatea lui Vasile Vâşcu, care era mereu alături de mine. Cînd am ieşit de acolo ploua şi nu am izbutit să realizăm un filmuleţ documentar pus în gînd. Fiul avea cameră de luat vederi, a făcut cîteva probe, dar ploaia rece de aprilie se înteţise şi am fost nevoiţi să finalizăm. Revenind în drum spre Chişinău îmi povesti din viaţa demnitarilor sovietici cu care a avut prilejul să conlucreze la comitetul central al partidului comunist şi la guvernul Moldovei sovietice. Mă surprinse cu afirmaţia că şi în ziua de azi corupţia înfloreşte în eşaloanele conducerii de vîrf. Aduse un exemplu cum demnitarii din Guvernul Republicii Moldova au acceptat un credit de 20 milioane de dolari de la Guvernul Canedei. Eram martori că în acel an în Moldova fusese roadă. Costul unui kilogram de grîu costa 60 de bănuţi şi ţăranii n-aveau piaţă de desfacere... Însă, demnitarii noştri naţionali, au acceptat creditul, dar canadienii au pus condiţia: 20 de milioane de dolari n-o să vi-i dăm lichizi, dar în formă de furaj pentru animale. La preţul de 2 lei 20 bănuţi kilogramul! Cineva de la conducere, care a primit comision de milioane în buzunarul său, a acceptat asemenea formă de credit… În portul Odesa s-a descărcat cantitatea de grîu, care unul Dumnezeu ştie unde a fost el folosit!..

– Mi se pare o absurditate, am apreciat eu.

– Să ştii, dragule meu, că cele mai mari delapidări se fac la cel mai înalt nivel. O semnătură a unui demnitar, uneori ascunde furt de milioane, şi mi-a explicat: acel credit a fost acceptat deoarece canadienii nu aveau unde vinde grîul lor şi… cineva a primit pentru asta comisioane de milionae. Astfel unii se îmbogăţesc parcă legitim, dar în realitate…

Mi se părea că Vasile Vâşcu ceva încurcă, deoarece aşa ceva nu putea să se întîmple, îndeosebi la mijlocul anilor 90 ai secolului trecut, cînd Moldova cobora tot mai mult în mizerie. Nu se achitau slariile, pensile, electricitatea consumatorii o primeau pe grafic, etc…

Tot în acea călătorie mi-a povestit, cum a dialogat cu Mircea Snegur, care pe atunci era Preşedintele RM, ca să nu semneze *Memorandumul* referitor la problema Transnistriei, impus de Rusia ocupantă.

– Babacul (*aşa i se zicea lui M.Snegur în popor*) m-a primit în audienţă... Acum, noul Preşedinte Petru Lucinschi, nu pot şti dacă va proceda la fel... Soţia lui, Antonina, este o rusoaică şovină şi nu-i priveşte cu ochi buni pe basarabeni, deşi are fondul ei…

Apoi ,în cadrul discuţiei am revenit la vremile, cînd în fruntea Moldovei se afla *Ivan Bodiul*. Doream mult să aflu despre acel care s-a aflat în fruntea republicii foarte mulţi ani.

– Ivan Bodiul era un om harnic, gospodăros, orator iscusit, dar deznaţionalizat. Făcea multe lucruri frumoase, însă nu punea accentul pe dezvoltarea în speţă a elementului românesc din ţinut... Cînd ieşea la tribună părea un adevărat artist!

Prelegerile sale erau consistente, la temă, puţină demagogie. Grupa de nomenclaturişti tineri era mare, dar ne ţinea pe toţi la distanţă. Nu avea favoriţi. Cel care se evidenţia prin conformismul său, era Gheorghe Eremei: avid de bani, de avere, mare carierist...Ivan Bodiul a fost omul Moscovei şi facea în Moldova tot ce i se spunea de acolo. Cunosc multe detalii, dar cred că e timpuriu să ţi le spun...Mulţi dintre comuniştii înveteraţi de ieri azi sunt din nou la conducere…

Apoi mi-a povestit despre tot calvarul sistemului penitenciar sovietic care l-a simţit pe pielea lui, cînd şi-a ispăşit pedeapsa în inima Uralului din Rusia…Devenea oarecum nervos, vorbea cu durere despre ceea ce au facut comuniştii cu el... În mărturisirile lui era gîndire logică, analiză sănătoasă a evenimentelor, expunerea poziţiilor clare. Cînd ne-am săturat să tot vorbim pe teme serioase, deodată dînsul mi s-a destăinuit fără nici un ocoliş, să îi mai plac femeile tinere! El ştia că am mulţi copii de la mai multe femei şi nu mă condamna ci, dimpotrivă, spunea că fac un lucru mare pentru ameliorarea situaţiei demografice din Moldova! Mi-a mai spus atunci el cîte ceva şi despre Părintele Filaret de la mănăstire, care ne-a acordat amabilitate şi atenţie. Am aflat că această faţă bisericească e un fost lucrator al poliţiei economice şi în urmă cu cîteva luni cineva a atentat la viaţa lui în vreme ce dormea în chilia sa. Dar, a scăpat cu zile... Am mai aflat de la el şi despre un oarecare *Ciurbanov*, ginerele lui Leonid Brejnev, împreună cu care şi-a ispăşit pedeapsa la penitenciarul de la Nijnii Taghil din inima Uralului.

– Cum numai primeam vreun colet de acasă, îndată începea să se linguşească să ne împărţim. El, însă, dacă primea colet, se ascundea de ceilalţi şi înfuleca de unul singur... Vasile Vâşcu slobozea un rîs pretenţios, apreciind evenimentul prin rusisme de tipul „*Bleaghi*", sau „*Iohu mati*!"... În cele din urmă, aproape de a ne despărţi a făcut o destăinuire sinceră: – Activam în Guvernul Moldovei sovietice şi eram ateu înverşunat, dar cînd am nimerit în puşcărie, toată lumea mă considera om pierdut…Pomenindu-mă într-o celulă cu miros de guzgani, am înţeles, deodată, că este o salvare, şi ea se numeşte Dumnezeu! Am început sa studiez *Biblia*, şi am devenit credincios pînă în măduva oaselor. Acum cred şi voi crede pînă la moarte că există o putere supranaturală a lui Dumnezeu, dominantă asupra tuturor nimicniciilor noastre mărunte…

La despărţire am convenit, totuşi să revenim la planul de a realiza cu el un film documentar, unde el sincer, neîntrerupt o să povestească toate cîte s-a petrecut cu el în viaţă. Pentru asta m-am dus la un demnitar de la casa radio şi i-am spus despre intenţiile mele, zicînd că Vasile Vâşcu este un martir al neamului şi trebuie să fie reabilitat, mai adăugînd că el este un adevărat patrimoniu al nostru: om deştept, economist cu experienţă de administrator. Edilul, însă, care era de seama lui Vâşcu, şi lucrase o viaţă pe tărîmul frontului ideologiei comuniste, s-a bunghit la mine, şi mi-a reproşat că n-are să facă asemenea lucru, fiindcă V.Vâşcu a fost condamnat pentru luare de mită şi nimeni încă nu l-a reabilitat… Am înţeles atunci, că acea personalitate este mereu în vizorul cuiva şi la vreo cîteva zile, i-am mărturisit des-

pre cele întîmplate. Vasile Vâșcu a ascultat spusele mele, apoi a zîmbit cu sarcasm:

– Esti naiv! Deocamdată nimeni n-o să atingă deget de deget pentru a-mi restabili numele de om cinstit. Lucrurile se vor limpezi mai târziu. Societatea încă nu este pregătită pentru acest lucru…

În acea vreme, mai exact, în octombrie 1998, publicația „*Glasul Națiunii*" a înserat articolul semnat de mine „Jazzul Moldovei pentru mileniul trei", în care mă refeream și la cazul lui. Domnul Vâșcu mi-a telefonat, mulțumindu-mi, dar a spus că la anii lui, deja vrea să-i trăiască în liniște și pace, să aibă doar grijile familiei, copiilor, nepoților.

...Odată, întîmplător l-am întîlnit lîngă „Casa Presei", într-o cafenea, și i-am dăruit cartea *Sarcofagul*, în care publicasem eseul „*Masca mortuara a Moldovei pentru mileniul trei*". Era luna decembrie 2000. Atunci mi-a spus că a ajutat cu mijloace băneşti biserica din Peresecina, pe copiii de la școala nr.2 din Chișinău, personal procurîndu-le costume sportive, a mai făcut și alte acțiuni caritabile…Apoi a dorit să revenim la problema legată de dosarul lui, să mă ocup de problema reabilitării. I-am amintit că e un lucru, practic, imposibil, avînd în vedere climatul politic și revenirea spectaculoasă la guvernare a comuniștilor. Înțelegînd că pornim într-o aventură m-a invitat la el acasă, într-un apartament modest situat într-un bloc din vecinătatea bisericii Sfîntul Panteleimon. Am făcut cunoștință îndeaproape cu soția lui, o femeie cu părul bogat, cărunt, frumos îngrijit, cu ochii triști și o față inteligentă, plină de suferințe. Servind cafeaua, am făcut planuri de viitor. Tot atunci am aflat că *nea Vasile* (așa prefer să-i zic) a suferit cu cîțiva ani în urmă o serioasă intervenție chirurgicală la inimă în Germania. Are proteză la cord și fiece zi pentru el este o victorie dacă o supraviețuiește. Maladia s-a ivit, confirma el, din cauza suferințelor provocate cînd comuniștii l-au murdărit și l-au aruncat la gunoi, prin dosarul penal… Ascultînd toate planurile noastre de viitor, legate de reabilitarea dumnealui, soția îi spuse cu voce stinsă:

–*Vasea*, astâmpără-te. N-o să dobîndești nimic… Îți faci doar rău ție. Și la un moment dat ea a lăcrimat spunând că nu vede sfîrșitul scîrbei din casa lor!

Am ieșit atunci tulburat de atmosfera ce o simțisem în casa lui și în stradă am mai conversat cu nenea Vasile, spunîndu-mi că acuma, după ce a trecut ceva timp de la intervenția chirurgicală, medicii au depistat o hernie în regiunea linguriței și, probabil că va merge din nou la operatie... În cele din urmă, pentru a mai ameliora atmosfera apăsătoare, mi-a zîmbit și mi-a reamintit că… stimează bărbații alde mine, care nu posedă arta și pot să iubească femeile! A fi în stare să iubești o femeie este un lucru de mare responsabilitate, a mai accentuat el. A vrut să mai descarce atmosfera și am revenit iar la problemă, mulțumit că mi-am dat consimțămîntul să mă ocup de dosarul lui...

În luna februarie a anului 2001, deja în calitatea mea de avocat, am studiat cele peste 35 de volume ale dosarului penal aflat în arhiva Curții Supreme de Justiție. În cele din urmă am ajuns la convingerea că, la acel moment, cînd Vasile Vâșcu a

fost arestat, era vorba de o comandă politică. Lui îi plăcea entuziasmul meu şi am convenit ca s-o începem cu un material serios, analitic publicînd în presă cele depistate în dosar. Prin intermediul saptămînalului „LA", Nicolae Dabija ne-a susţinut şi am publicat la 8 februarie 2001 articolul „*Destinul lui Vasile Vâşcu*", cu urmatorul conţinut:

În luna aprilie 1985 regimul comunist a fabricat împotriva lui Vasile Vâşcu vice Preşedinte al Consiliului de Miniştri al RSSM şi a altor cetăţeni moldoveni, un proces judiciar, în rezultatul căruia persoanele implicate au avut de suferit, fiind condamnate la ani grei de închisoare.Un timp îndelungat de la pronunţarea sentinţei, în anul 1986, accessul la materialele dosarului era interzis, deoarece el s-a aflat în arhivele moscovite.

În rezultatul studierii cazului, m-am convins că dosarul menţionat este o mostră a fărădelegii de care, probabil, la moment nimeni nu mai doreşte să se ocupe de el serios.

Studiind materialele dosarului, am descoperit că în anul 1994 Plenara Judecatoriei Supreme a R.Moldova a examinat Protestul Preşedintelui acestei instituţii, Pavel Barabalat, prin care se punea la ordinea zilei casarea sentinţei Colegiului penal al Judecatoriei Supreme a URSS de la 3 ianuarie 1986, ca fiind nelegală. La acea şedinţă a participat Procurorul general al RM Dumitru Postovan, care s-a opus admiterii acestui protest. La examinarea protestului instanţa nu l-a citat legal pe Vasile Vâşcu, desfăşurînd şedinta propriu-zisă fără participarea lui, care, dacă avea să-i fie oferită o asemenea posibilitate, îşi prezenta punctul de vedere asupra procesului.

Plenara Judecătoriei Supreme a RM, nu fără de concursul Procurorului Dumitru Postovan a respins protestul, menţinînd sentinţa Judecatoriei Supreme a URSS (Moscova).

Despre o atare şedinţă am aflat abia în decembrie 2000, şi am adresat la Curtea Supremă de Justiţie a RM o Contestaţie, solicitînd anularea Deciziei Plenarei Judecatoriei Supreme din aprilie 1994. Reeşind din aceea că Vasile Vâşcu şi alţi cetăţeni nicicînd n-au fost judecaţi de către Justiţia Statului Republica Moldova în care locuiesc, în corespundere cu prevederile Constituţiei actuale, am insistat să obţinem (după 16 ani) accesul la justiţie, pentru a ne spune punctul de vedere faţă de procesul desfăşurat în anul 1986. Concomitent, am înaintat către Procurorul general al RM D-l Mircea Iuga o solicitare de a se pronunţa un recurs în anulare, anexînd argumente indubitabile. La 19 ianuarie 2001 de la Procuratura Generală a parvenit răspunsul cu nr.12-67/86 , care ne informează: „Răspuns, referitor la condamnarea ilegală a lui V.Vâşcu veţi primi după examinarea contestaţiei în anulare în Plenul Curţii Supreme de Justiţie. Procurorul secţiei... V.Ceclu"

Am început să ne pregătim de ziua cînd Curtea Supremă de Justiţie a RM, în sfîrşit, ne va oferi ocazia de a ne expune argumentele, care ar confirma ilegalitatea sentinţei pronunţate de către Judecatoria Supremă a URSS împotriva lui Vasile Vâşcu. La cancelaria Curţii Supreme de Justiţie ni s-a comunicat că şedinţa judiciara în

privința contestării va avea loc la 29 ianuarie 2001. Prin poștă, la 18 ianuarie 2001, (cu o zi înainte de răspunsul Procuraturii) primesc scrisoarea nr.4-1c/a-1/2001, cu urmatorul conținut: *„...potrivit art.1 CPP RM, în procesul penal se aplică legea care este în vigoare respectiv în timpul cercetării penale, anchetei preliminare sau examinării cauzei în instanța de judecată.*

Capitolul XXXII din Codul de procedură penală (în redacția la momentul examinării acestei cauze de către instanțele de judecată) procedura în fața instanței de supraveghere nu prevedea citarea condamnatului la examinarea protestelor de supraveghere sau participarea lui. Prin urmare procedura de examinare a fost respectată.

Institutul „Contestație în anulare" la momentul examinării acestei cauze în instanța de judecată nu exista și, deci aceste prevederi nu pot fi aplicate asupra cauzelor examinate pînă la intrarea acestor norme în vigoare.

Prin urmare, contestația în anulare nu poate fi pusă pe rol spre examinare".

Luînd in considerație cele menționate, refuzul Curții Supreme de Justiție a RM din ianuarie 2001 de a examina Contestația în anulare, poate fi considerat ca o privațiune premeditată asupra dreptului cetățeanului la justiție, prevăzut de art. 20 al Constituției RM, și ale altor legi internaționale. La 19 iunie 2000 Plenul Curții de Justiție RM a adoptat hotărîrea nr.17 „Privind aplicarea judiciară de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale Convenției pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale", în care se spune: „*La 13 iulie 1995 RM a devenit membru cu drepturi depline al Consiliului Europei și prin Hotărîrea Parlamentului din 24 iulie 1997 au fost ratificate Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților fundamentale (CEDO), încheiată la Roma la 4 noiembrie 1950, și protocoalele adiționale nr.1,2,3,4,5,6,7,8 și 11 care au intrat în vigoare pentru R. Moldova la 12 septembrie 1997... Aderînd la CEDO, R. Moldova și-a asumat obligația de a garanta drepturile și libertățile proclamate tuturor persoanelor aflate sub jurisdicția sa. Din prevederile Constituției RM rezultă că CEDO constituie o parte integrantă a sistemului legal intern și, respectiv urmează a fi aplicată direct ca oricare lege a RM cu deosebirea că CEDO are prioritate față de legile interne care îi contravin*".

Pentru o argumentare amplă privind necesitatea reexaminării dosarului V.Vâșcu aș dori să mentionez:

1. Vasile Vâșcu a fost judecat în anii 1985-1986 de un complet de judecată a Moscovei sosit la Chișinău în cadrul fostei Uniuni Sovietice – stat imperial, care a inclus forțat, în componența sa, contrar legilor internaționale (pactul Molotov-Ribbentrop), teritoriul Basarabiei la 28 iunie 1940 prin întroducerea forțelor militare de ocupație.

Reeșind din garanțiile prevăzute de Constituția actuală a Republicii Moldova, V.Vâșcu are dreptul la revizuirea acelui proces fabricat, prin accesul direct la justiția statului independent, al cărui cetățean este.

2. Tentativa Curții Supreme de Justiție de a argumenta refuzul de a pune pe rol Contestația în anulare ignoră faptul că justiția în URSS a fost un instrument al Par-

tidului comunist, cînd judecătorii, procurorii, fiind membri de partid erau obligaţi să execute voinţa şi chiar comanda partidului căruia le serveau. În cadrul mai multor interviuri, conferinţe de presă, prin intermediul mass-media, preşedintele Curţii Supreme de Justiţie D-l Victor Puşcaş, în nenumăratele sale publicaţii periodice a afirmat că în fostul impreiu, nu a existat justiţie independentă fiindcă conducerea PCUS dirija toate aspectele societăţii sovietice. În cazul lui V. Vâşcu este cunoscut faptul că acest dosar a fost fabricat la comandă politică.

Vasile Vâşcu, ocupînd postul de vice-preşedinte al Consiliului de Miniştri al RSSM, la 9 aprilie 1985 a fost exclus din membrii PCUS de către Biroul CC al PCM, în componenţa căruia erau demnitarii de-atunci: Grosu, Voronin, Calenic, Calin, Chictenko, Savociko, Smirnov, Stepanov, Ustian. Aceştea, chiar cu încălcarea Statutului PC, clandestin, fără a-l invita la şedinţă pentru ca să depună careva explicaţii, au formulat în decizia lor acuzaţia, precum că V. Vâşcu a comis „abuz în funcţia de servici în scopuri meschine"(art. 184 CP RSSM).

Această formulare ignora din start prezumţia nevinovăţiei – postulat fundamental al justiţiei independente, recunoscut de către organismele internaţionale, la care adera pe-atunci şi URSS. O atare „învinuire" se putea confirma doar în rezultatul unui proces judiciar. De menţionat că în dosarul personal al lui V. Vâşcu în Arhiva de Stat este anexat demersul lui Ivan Ceban, la comanda Biroului CC PRM, care a fost prezentat cu două zile mai tîrziu, după excluderea lui V. Vâşcu din partid, la 11 aprilie 1985, prin care Procuratura RSSM, afirma negru pe alb, că V. Vâşcu a comis crime, prevăzute de art.187, al.2 CP RSSM, pentru care era prevăzută pedeapsa capitală – împuşcarea!

Printr-un Ucaz, semnat de Ivan Calin, Preşedintele Prezidiumului Sovietului Suprem al RSSM, la 10 aprilie 1985 V.Vâşcu a fost eliberat din funcţia de vice-preşedinte al Consiliului de Miniştri al RSSM, sub aceeaşi acuzaţie, formulată de către Ivan Ceban. (Atentionez: ordinea cronologică a „evenimentelor" menţionate mai sus, corespunde intocmai şi o las la analiza şi discreţia cititorilor).

În aşa mod decizia de excludere din membrii PCUS la 9 aprilie 1985 a fost adoptată de către Biroul CC al PCM fără elementare probe, fapt ce confirmă existenţa comenzii politice de intentare, cu orice preţ, a unui proces penal împotriva lui V.Vâşcu. Este important, că această instanţă supremă de partid a formulat comanda de destituire din postul de vice-preşedinte al Guvernului... cu o zi înainte de arestarea lui V.Vâşcu. Necunoscînd această decizie mişelească, V. Vâşcu pe parcursul zilei de 10 aprilie 1985 de la ora 8 pînă la 16 (asistau şi membrii Biroului CC PCM Ustian, Voronin, Stepanov!) a participat la şedinţa lărgită a Consiliului de Miniştri, fără să-şi dea seama ce-l aştepta la sfîrşitul zilei.

La acel moment V.Vâşcu era şi deputat în Sovietului Suprem al RSSM. Conform Legii URSS „Despre statutul deputatului" din 1972, p.10 deputatul poate fi rechemat în cazul cînd, prin intermediul unui proces de judecată, i se va dovedi vinovăţia. Însă, V.Vâşcu a fost rechemat din deputaţi în iunie 1985, cu 6 luni inante de pronunţarea

sentinței de judecată (3 ianuarie 1986). Oare aceste fapte nu confirmă elocvent și incontestabil fariseismul, samovolnicia organelor de partid și agramația totală de respectare a normelor juridice în regimul sovietic?

Este semificativ faptul că, V.Vâșcu a fost arestat în biroul său de servici, la ora 16 și 30 de minute, în ziua de 10 aprilie 1985, cu niște învinuiri, neconfirmate, declarative, punîndu-i-se în mod demonstrativ cătușele pe mîini. În dosar (vol.1) pe mandatul de arest, sancționat de procurorul RSSM Ivan Ceban, V.Vâșcu, a semnat atunci că nu este de acord cu acele formulări confuze si absurde. („Căpetenia unui grup criminal"!).

Biroul CC al PCM, încălcînd Constituția RSSM (art.159), și anume principiul prezumției nevinovăției, care prevedea că nici o persoană nu poate fi considerată culpabilă, decît în rezultatul unei sentințe de judecată, a publicat la 11 aprilie 1985 în ziarele „Moldova socialistă" și „Sovetskaia Moldavia" informația, precum că V.Vâșcu este destituit din post, pentru „abuz în servici în scopuri meschine".

3. Studiind materialele dosarului, am descoperit documente originale, care confirmă existența acuzațiilor politice contra lui V.Vâșcu, (vol.7), de genul: „agitație, propagandă antisovietică", „provocare a vrajbei naționale", chemări la demonstrații, contra rusificării masive, chemări de a retroceda teritoriile istorice ale Moldovei - Bucovina de Nord și sudul Basarabiei etc, învinuiri, încadrate în semnele art. art. 67, 71 ale Codului penal RSSM, care prevedeau o pedeapsă de pînă la 7 (șapte) ani privațiune de libertate. Aceste învinuiri, ulterior, de către Procuratura RSSM, au fost incluse în rechizitoriu... După ce dosarul a fost raportat la Procuratura generală a URSS, satrapii de-acolo au insistat ca acuzațiile politice contra lui V. Vâșcu să fie separate într-un dosar aparte pentru a evita revolta opiniei publice, iar procesului respectiv să i se dea o conotație pur criminală. Cu această misiune, avea să se ocupe KGB-ul de la Chișinău. Este deja stabilit că misiunea aceasta o îndeplinea un anchetator de la această organizație, care era inclus în „echipa „de cercetare a cazului", precum și colonelul S.T. Orlinski (numele acestuia l-am depistat din publicațiile în presă). Argumentul privind atribuția KGB-ului la fabricarea și cercetarea cazului „Vâșcu" la Chișinău este confirmat și de către N.G.Lupascu, locotenent colonel în rezervă al KGB-ului în publicația sa „E timpul să privim adevărul în față" publicat in ziarul „Curierul de seară" în anul 1996, care afirma: „Spre a se evita „vîlva" în jurul cazului, s-a decis ca dl V. Vâșcu, din antisovietic, să fie diferit judecății drept criminal de rînd". La 20 octombrie 1985 Procuratura RSSM de atunci, care era total dependentă de Moscova, conform afirmațiilor lui V.Vâșcu, a desjugat învinuirile politice într-un dosar aparte, care pînă astăzi zace undeva prin safeuri păstrînd sigiliul „strict secret".

În aceste condiții este clar că, V.Vâșcu nu avea nici o șansă de a evita condamnarea, mai ales că judecătorii, anchetatorii, procurorii erau membri de partid, și erau obligați ca să-l considere apriori dușman al statului sovietic.

Anume aici este ascuns adevarul... Din arhive am descoperit că la 8 octombrie 1985, Procurorul RSSM Ivan Ceban îi adresa tovarășului S.C.Grosu, primului secretar

al CC al PCM de-atunci, o scrsoare secretă, cu următorul conținut: „...În vara anului 1984, în scopul desfășurării agitației antisovietice și incitării la vrajbă națională, Vâșcu V. și Moreac V., cu complicitatea lui Iutiș F., au întocmit textul unui manifest sub formă de apel către poporul moldovenesc în numele unui pretins „Front patriotic din Moldova" – manifest ce conținea insinuări calomnioase care defăimau orînduirea de stat și socială, precum și concepții naționaliste.

Astfel în textul acestui manifest, întocmit în limba moldovenească (Avînd titlul „Către moldoveni și moldovence", nota lui V. Vâșcu) și în spiritul incitării la vrajbă națională, procesul obiectiv de formare a componenței multinaționale a populației din Moldova era prezentat sub formă de insinuări clevetitoare potrivit cărora în republică ar avea loc, chipurile, lezarea drepturilor persoanelor de naționalitate moldovenească, oprimarea lor din partea persoanelor de naționalitate rusă și de către alte naționalități din URSS, care au ocupat posturile-cheie în aparatele de stat și de partid din republică.

Se afirma de asemenea, că în republică are loc, chipurile un proces de rusificare și că moldovenii și-ar pierde identitatea națională, că în republică există un numar limitat de școli moldovenești de cultură generală, drept, care, chipurile copiii multor moldoveni sunt lipsiți de posibilitatea de a obține studii în limba maternă... Era exprimată de pe poziții șovine, cererea de alipire la RSS Moldovenească a unei părți din teritoriul RSS Ucrainene: regiunea Cernăuți și fosta regiune Ismail. Manifestul cuprindea chemarea de a se organiza o demonstrație națională în Piața Biruinței din or. Chișinău...".

Aceste chemari V.Vâșcu le făcea la 1984! Cu cinci ani înainte de desfășurarea Marii Adunări Naționale în 1989, cînd poporul băștinaș a cucerit realizarea celor cerute: limba de Stat, grafie latină, tricolorul... Astăzi, se mai întîlnesc forțe ostile, care încearcă în fel și chip să pună la îndoială viziunea politică a lui V. Vâșcu la acel moment. Studiind materialele dosarului m-am convins, cu mare regret, că la acea vreme, V. Vâșcu nu a avut susținere în această privință de la nimeni. Ba mai mult. Unele persoane notorii de la noi, printre care și scriitori, poeți, fiind interogați de către anchetatorii regimului, la întrebarea dacă împărtășesc ideile politice ale lui V.Vâșcu, s-au prefăcut că nu doresc să știe nimica... Și mai regretabil este faptul că nici fostul KGB nu dorește de a limpezi lucrurile. La 4 ianuarie 2001 m-am adresat cu o scrisoare, de a obține unele date despre activitatea politică a lui V.Vâșcu, mai ales că s-au ocupat de cazul dat, precum am menționat, și colaboratorii ei. La 18 ianuarie, prin scrisoarea nr. D-2, mi se răspunde: „Vă comunicăm că actualmente, Serviciul de Informații și Securitate a R.Moldova nu dispune de careva materiale ce ar confirma aplicarea unor restricții către cet. V.Vâșcu, din motive politice. În legătură spre acest fapt, cu regret, nu avem posibilitate de a Vă oferi informația solicitată. Șeful Aparatului directorul P. Bolun". Ce pot spune? Eterna frică a moldovenilor! Vom ramîne pe veci cu capul plecat, să nu-l taie sabia. Oare cît vom mai trăi umuliți, aplecați, înfricoșați?

4. Sancționîndu-se arestarea, la 10 aprilie 1985 , procurorul Ivan Ceban nota în mandatul de arestare, că V.Vâșcu este „căpetenia unui grup criminal, mituier etc...” În viziunea acestui securist (pînă la ocuparea funcției de procuror, a exercitat funcția de vice-președinte al KGB-ului de la Chișinău), erau deja menționate articolele codului penal al RSSM, după care V.Vâșcu era recunoscut vinovat de săvîrșirea crimelor. Deși, procesul judiciar propriu-zis s-a încheiat la 3 ianuarie 1986, la 10 aprilie 1985 sentința împotriva lui V.Vâșcu era deja formulată...Mai trezește uimire că însăși, Procurorul Ivan Ceban, în loc să asigure legalitatea arestării, personal exercita funcția de anchetator, în biroul său de serviciu, dobîndind marturisiri, prin presiuni psihologice. Aceasta demonstrează că procurorul Ivan Ceban a încălcat grosolan legea (art. art. 34, 35 CPP RSSM), care prevedea că procurorii superiori asigură supravegherea anchetării. Apare întrebarea: Cui putea adresa V.Vâșcu o petiție pentru a-și apăra drepturile, dacă instanțele politice, de stat, procuratura apriori l-au declarat criminal, chiar înainte de a începe anchetarea penala!? Este paradoxal și incredibil faptul, că în materialele studiate nu am descoperit vreo ordonanță a anchetatorului, prin care s-ar confirma că împotriva lui Vasile Vâșcu, personal este intentat dosar penal!

Nota: V.Vâșcu, executînd funcția de vice-președinte al Consiliului de Miniștri a RSSM din 1 iunie 1981,la 31 martie 1985 din nou a fost ales de către Sovietul Suprem al RSSM în această calitate, pentru un termen de 4 (patru) ani. Dar,la 10 aprilie 1985 – arestat! Cum se putea întîmpla că de la 31 martie 1985, pînă la 10 aprilie al aceluiași an (doar în 10 zile!) V.Vâșcu să fi săvîrșit crima ce se sancționa cu pedeapsa capitală!? Este clar, că așa ceva se putea întîmpla numai în rezultatul unei comenzi politice, bine dirijate din culisele partidului comunist.

5. În pofida faptului că V.Vâșcu a fost arestat sub acuzația de „căpetenie a unui grup criminal”, ulterior, în timpul desfășurării judecății, complexul de judecată condus de către membrul Judecătoriei Supreme a URSS N. Arestovici, a inclus în sentință urmatoarea enunțare: „Constatările organelor de anchetă cu privire la existența a două grupări criminale... se bazează pe depozițiile contradictorii ale acuzaților... și existența lor în judecată nu s-a confirmat”.

Acest fapt confirmă falsificarea premeditată de către Procurorul RSSM a motivelor ce au servit la arestarea lui V.Vâșcu.

6. În monografia „Infracțiuni care împiedică înfăptuirea justiției”, a actualului președinte al Tribunalului mun. Chișinău Gh.Ulianovski, paj.18, citim următoarele: „Latura obiectivă a oricărei infracțiuni se realizează printr-o manifestare exterioară a omului – acțiune sau inacțiune – care atinge, lezează valorile și relațiile sociale ocrotite prin legea penală, atingere care poate consta într-o anumită schimbare în realitatea obiectivă denumită ca urmare infracțională”. Dînd citirea acestui citat, informez, că sentința împotriva lui V.Vâșcu este bazată doar pe unele presupuneri. Or, cum se poate de înțeles că el a fost condamnat pentru luare de mită, dar anchetarea nu s-a străduit să verifice, care au fost acțiunile sau inacțiunile concrete, cu probe documentare (dispoziții, ordine, instrucții etc.) semnate de V.Vâșcu pentru ca com-

plicii să aibă motive pentru a-l mitui. Judecata, îndeplinind comanda partidului, în sentință s-a bazat doar pe mărturisiri verbale depuse de către participanții la proces.

In cele 35 volume ale dosarului, nu este depistat nici un caz de estorcare, ce l-ar fi întreprins V. Vâșcu față de acele persoane, care, chipurile l-au mituit.

7. Anchetarea s-a infiltrat violent în viața privată a lui V.Vâșcu, doar cu scopul fix: de a-l compromite cu orice mijloace, de a-i distruge nu numai reputația de om onest, ci și de a-i distruge familia, care, în pofida la toate sălbătăciile întreprinse de către comunisti, astăzi prezintă un exemplu pentru alte familii, prin educația copiilor. Cum poate fi explicat faptul, că același Birou al CC RRM a dat indicații, fără nici un drept, ca familia lui Vâșcu, de-acum la 24 aprilie 1985, în mod abuziv, să fie evacuată din apartamentul în care locuia deja al 14 an?!

8. Un argument incontestabil că în procesului a fost aplicată violența asupra persoanei, prezintă faptul lezării dreptului la apărare, pe care-l avea V.Vâșcu la acel moment. Aflîndu-se în stare de arest, la penitenciarul nr.3 din Chișinău V.Vâșcu a expediat în adresa Prezidiumului Colegiului avocaților din RSSM cîteva demersuri, prin care solicita ca interesele să-i fie apărate de către avocatul Ion Cucu, pe care-l cunoștea personal. Conducerea Prezidiumului Colegiului avocaților RSSM, însă i-a refuzat printr-o scrisoare de servici, chipurile... „Avocatul Ion Cucu nu poate să vă asiste, deoarece este ocupat în alt proces..." Realitatea este, însă alta. În convorbirile confidențiale, cu colegul de breaslă, am revenit la acele vremuri și am aflat, că primind o asemenea solicitare, Ion Cucu a fost avertizat, chiar de către conducerea Procuraturii, KGB-ului, nu cumva să accepte antrenarea sa în procesul „Vâșcu", fiindcă va avea „mari probleme"... După părerea noastră avocatul care i-a prezentat interesele lui V.Vâșcu în judecată (membru de partid, fost colaborator al securității și procuraturii lui Ivan Ceban) nu și-a onorat nici pe departe obligațiunile permise de lege. Ori cum se explică faptul că avocatul din procesul judiciar, a fost propus chiar de însăși Ivan Ceban?! De ce avocatul, care dispunea de o sumedenie de argumente nu s-a folosit de căile ce îi permitea legea de-atunci, pentru a contesta sentința în Procuratura URSS ? Acest lucru l-a facut, însăși condamnatul, și în anul 1990 a izbutit să convingă instanța imperială, ca să înainteze un protest la Plenara Judecătoriei URSS, care i-a redus lui V.Vâșcu termenul de pedeapsă de la 14 la 10 ani? Oare nu este temei de bănuială și la acest compartiment?

9. Revenind la refuzul Curții Supreme de Justiție a RM de a pune pe rol contestația în anulare a Deciziei Plenare a Judecătoriei Supreme a R.Moldova din 4.04.1994, aș dori să amintesc, că art.357 al Codului de procedură penală al RM , prevedea ca „în caz de necesitate la ședința judiciară, care examinează cauza în supraveghere, pot fi invitați, pentru a da explicații, condamnatul, apărătorii...". Oare Plenara Judecatoriei Supreme de atunci, precum și instanța superioară judiciară a republicii, nu a considerat și nu consideră, că acest caz de rezonanță trebuie limpezit? Oare nu este momentul ca acest multpătimit om, Vasile Vâșcu, să fie chemat în fața justiției, să-l asculte, să fie analizate argumentele lui ce ar confirma nevinovăția? În anul 1994 era

în ascensiune evoluția procesului de reformă a justiției, de democratizare a societății. Participarea nemijlocită a lui V.Vâșcu la Plenara Judecătoriei Supreme a RM pentru prima dată i-ar fi dat prilejul să se afle în fața justiției statului al carui cetațean este. Prezența lui astăzi în fața instanței naționale supreme, ar constitui o demonstrație reală a realizarii justiției independente de partide politice.

10. Chintesența protestului Președintelui Judecătoriei Supreme a R.Moldova, Pavel Barbalat, de la 1994, se baza pe un argument important:

Folosirea în timpul anchetării preliminare față de Vasile Vâșcu a substanțelor psihotrope.

La materialele de lucru ale Plenarei din 4.04.1994 sunt anexate concluziile unei comisii medico-legale, ce demonstrează că asupra lui V.Vâșcu, în timpul anchetei i-au fost administrate substanțe psihotrope. În rezultatul aplicării lor lui V.Vâșcu (banuesc că și față de ceilalți complici ai procesului), ancheta a comis o crimă abominabilă contra umanității, reglementată de articolul 3 al Convenției Europene pentru Apararea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale, care stipulează: „Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante". Am convingerea, că prin aplicarea acestor substanțe, organele speciale puteau obține depoziții de la V.Vâșcu, precum că el a participat la asasinarea președintelui SUA, D.F.Kennedy! Satrapii legii comuniste de atunci îl atacau psihologic pe V.Vâșcu permanent amenințîndu-l, că pentru crimele săvîrșite va fi condamnat la pedeapsa capitală. Procurorul Zarecinii, acuzatorul de stat în proces a constatat fără emoții că V.Vâșcu merită pedeapsa cu moartea! Oare ce fire de om trebuie să fii ca să rezişti, în fața acestor salbătăcii inumane??? Nu în zadar, în multiplele convorbiri cu V.Vâșcu, el este convins că numai bunul Dumnezeu i-a salvat viața, după ce a fost supus torturilor și trecînd prin acest calvar antiuman.

Consider, că o eventuală revenire la un proces public de judecată, ar deschide posibilitatea de a se atrage un grup de experți în materie, cărora punîndu-li-se intrebări, privind motivele formulate de către psihiatrul Covalski, în aprilie 1985 a diagnosticului urmări ale „dereglării organice ale creieruului" (în original– „последствия органического поражения головного мозга") și aplicarea medicamentelor cu efecte psihotrope (aminazin, rodedorm, s.a.), ar clarifica un aspect primordial de încălcare a legii.

11. Dacă Instanța Superioară de Justiției din R.Moldova nu dorește să profite de evoluția democratică a societății, de posibilitățile de astăzi pentru a apăra drepturile cetățenilor, încălcate de către un regim totalitar, nu-mi rămîne decît să regret. Juriștii noștri cu duiumul își susțin tezele de doctorat, participă la forumuri internaționale, primesc distincții de Stat, însă în realitate, în cazul dat, demonstrează un fapt contradictoriu. Nu mai vorbim de partea umană. La cererea de contestare am anexat probe, prin care se denotă că în timpul ședinței Plenarei Judecătoriei Supreme a RM, V.Vâșcu se află în spital, pe patul de suferințe, în stare de convalescență după o intervenție chirurgicală la cord, într-o clinică din Germania. Realmente Dumnea-

lui, la moment nu avea nici o posibilitate de a fi prezent la şedinţă. Se prea poate că Plenumul nici nu ştia, poate nici nu-l interesa! unde se află persoana în cauză. De altfel amînarea examinării, cazului ar fi făcut posibil ca V.Vâşcu să fie reprezentat în instanţă măcar de către avocat. Cui i-a convenit această grabă? Cui îi este convenabil astăzi, ca d-l V.Vâşcu să nu fie reabilitat?

12. Consider, că refuzul de acces la justiţie lezează drepturile lui V. Vâşcu, încălcate, acum 16 ani, numai din motivul că D-lui a fost şi ramîne patriot. Tendinţa de a descoperi adevărurile, ascunse sub valurile minciunii comuniste, abia a început. Vor veni de curînd tineri, îndrăzneţi, lipsiţi de stereotipuri comuniste, clarvăzători, care se vor debarasa de clişeele acuzatoare ale justiţiei sovietice şi vor revizui un proces falsificat, ce constituie de fapt o crimă continuă...

DupĂ ce am prezentat argumentele de mai sus, doresc să nu mi se reproseze că repararea drepturilor în Ţara noastră se referă la cazurle petrecute doar după 12 septembrie 1997. Hotărîrea Plenarei Curţii Supreme de Justiţie a RM nr.17 de la 19.06.2000, care menţionează că asupra încălcărilor dreptului faţă de cetăţenii care au un caracter continuu, nu se răsfrînge termenul de 12 septembrie 1997.

Fapt incontestabil, că acuzaţiile politice, preparate în octombrie 1985 în dosar aparte, nu sunt discutate în judecată, sau clasate pînă în prezent, demonstrează că procesul „Vâşcu" trebuie să fie finisat în ansamblu, cu analiza minuţioasă a aspectelor de falsificare susmenţionate.

În baza studierii dosarului am constatat contradicţii fundamentale în depoziţiile celorlalţi participanţi la process ajungînd la convingerea că dînşii (Gh.Postolache, V.Moreac, N.Bîzgu, A.Doschinescu, Gh.Filat, Gh.Iutiş etc.), au fost arestaţi sub motive inventate de Procuratura RSSM. Nici unul dintre ei n-a fost arestat cu acuzaţia de relaţii de mituire cu V.Vâşcu. Numai în condiţiile de privaţiune de libertate ei au fost impuşi să facă depoziţii „benevole", care au fost folosite pentru arestarea şi acuzarea lui V.Vâşcu, care trebuia nimicit ca persoană politică cu concepţii patriotice. Altfel, cum se ecplică faptul că A. Doschinescu a fost arestat la 18 martie 1985, grav bolnav de pneumonie, cu febră, chiar din spitalul de tuberculoză şi numai la 4 aprilie 1985, sub presiunea colonelului V.Vlasiuc – şeful penitenciarului, a început să depună mărturii „convenabile anchetei"?

Aparţinem cu toţii unei generaţii, care încearcă cu precauţie şi neîncredere în sine să apere normele juridice ale societăţii civilizate... Vă îndemn să nu daţi dovadă de indiferenţă şi lipsă de principialitate. Vă rog să nu vehiculaţi cu stereotipurile, precum că V.Vâşcu a dat dovadă de „autodemascare benevolă". Studiind dosarul m-a cuprins teama că viforul totalitarismului şi teroarei comuniste se mai poate repeta. Dacă vom lăsa orgoliile la o parte, vom face abstracţie de persoanele, care încă nu doresc reabilitarea lui V.Vâşcu, Comitetul Helsinki pentru apărarea drepturilor omului, SIS-ul va contribui substanţial la efectuarea investigaţiilor, datorită informaţiilor de care dispune prin arhive, Procuratura Generală va înainta un recurs în anulare, iar Curtea Supremă de Justiţie a RM, va reveni la o examinare

decentă a dosarului, toate-acestea ar constitui un act de curaj, prin depistare adevărului în fața istoriei și neamului.

P.S.

Articolul avea publicate și două fotografii. Una cu V. Vâșcu cînd era în zenitul slavei, iar a doua el, împreună cu mama Domnica, în anul 1980.

Publicația a avut rezonanță printre oamenii de vîrsta a doua, care cunoșteau cazul.

Articolul „*Destinul lui Vasile Vâșcu*", din 8 februarie 2001, a fost expediat spre examinare Curții Supreme de Justiție, Procuraturii Generale, Comitetului Helsinki pentru Drepturile Omului din R.Moldova și Serviciului de Informare și Securitate al R.Moldova, propunîndu-le acestor organizații statale să-și expună punctul de vedere în problema respectivă. Au reacționat toate instanțele vizate, cu excepția Serviciului de Informație și Securitate (SIS), care, în tradiția KGB-ului, o face pe **niznaiul**, continuînd să păstreze tăcere… Iată cum în avizul său nr.0838 din 17 martie 2001 Comitetul Helsinki pentru Drepturile Omului din R.Moldova menționează:

„*Examinînd argumentele avocatului Boris Druță, referitoare la cazul Vasile Vâșcu, Comitetul Helsinki pentru Drepturile Omului din R.Moldova, majoritatea, le consideră întemeiate. În primul rînd orice dosar în care este prezentat aspectul politic merită o atenție deosebită. Or, după cum știm, activitatea politică independentă de ideologia PCUS în acea perioadă era considerată antisovietică, antistatală și era persecutată în mod drastic. Existența unui atare episod în dosarul penal și, cu atît mai mult, desjugarea episodului politic numai după obținerea garanțiilor că dosarul penal de unul singur excludea orice revenire la activitatea politică a lui Vasile Vâșcu, ne face să credem că anume acesta era scopul intentării acțiunii penale.*

Această presupunere se confirmă indirect prin aplicarea față de Vasile Vâșcu a substanțelor psihotrope și prin faptul că „… existența a două grupări criminale nu s-a dovedit în ședința de judecată". Aici putem presupune că conducătorii de atunci ai Partidului Comunist, dorind să distrugă opoziția politico-ideologică, au elaborat cîteva versiuni cu implicarea presoanelor din anturajul lui V.Vâșcu, asupra cărora au făcut presiuni psihice și fizice (vezi pag. 4 din scrisoarea informativă a lui V.Vlasiuc, șeful Izolatorului de Anchetă nr.3 al MAI al RSSM adresată pe 23.11.1985 lui V.Smirnov, secretarul doi al CC al PCM), în scopul obținerii mărturiilor false necesare.Merită atenție și faptul că pe parcursul anchetei lui V.Vâșcu i-a fost pus un diagnostic psihiatric: „Dereglări organice în funcționarea creierului". Nu este exclus că această variantă a dosarului era pregătită pentru cazul cînd acuzarea penală pînă la urmă va eșua.

Într-adevăr, faptul că învinuirea de corupție a fost mai întîi făcută (deci și cercetată, dovedită) de structurile de partid, cu urmări grave pentru bănuit, și doar după aceasta de către organele de drept poate fi considerat drept încălcare a prezumției de nevinovăție, pe de o parte, și o confirmare a dependenței puterii judecătorești de puterea politică din acea perioadă, pe de altă parte.

Odată ce sînt prezente nuanțe politice și chiar episoade întregi la dosar cu învinuiri politice , considerăm că acest caz trebuie să fie examinat sub aspectul prevederilor legii RM privind reabilitarea victimelor represiunilor politice.

Considerăm că procedura contestației în anulare se potrivește cît se poate de bine în acest caz pentru a fi admisă o atare contestație, care ar permite examinarea cauzei sub aspectul de fapt și de drept – pe de o parte, și examinarea ei sub aspect de principiu – pe de altă parte.

În primul caz ar putea fi reabilitată o persoană care se pretinde a fi victimă a regimului totalitar comunist, iar în al doilea caz, instanța de judecată competentă s-ar expune asupra neadmiterii pe viitor a implicării partidelor politice, a altor ramuri ale puterii de Stat în activitatea și independența judiciarului – condiție necesară a unei societăți democratice.

Președintele Comitetului Helsinki pentru

Drepturile Omului din Republica Moldova

Curînd, am primit ecouri în adresa redacției, printre care doresc să dau citire la unele.

Vasile Vâșcu a suferit pentru cauza națională

Am fost surprins că, după ani, Boris Druță, a revenit la dosarul lui Vasile Vâșcu. Răvășindu-mi amintirile din timpurile cînd obținusem acces la arhivele de la Moscova, unde erau depozitate cele 35 de volume ale dosarului, pe care le-am studiat minuțios timp de 3 săptămîni, apoi vizitele la Nijni Taghil, unde-și ispășea pedeapsa Vasile Vâșcu, ***volens-nolens*** *ajung la concluzia că totuși există Dumnezeu pe pămînt. Vreau să cred că justiția moldovenească de azi, așa cum este ea și o știe toată lumea, va încerca să hotărască soarta acestui om, împotriva căruia la 1985 partidul comunist i-a fabricat un dosar penal din motive politice. La vremea cînd am început să mă ocup de studierea dosarului, abia începuse „perestroika". Deja apăruseră cîteva publicații, care au încercat să atenționeze publicul și justiția din URSS… La acea vreme, pe lîngă primele reabilitări masive ale victimelor staliniste, se desfășura procesul penal cu aviatorul german Rust, care printr-un miracol, uimind întreaga lume, a zburat deasupra unei părți a URSS, aterizînd chiar lîngă zidurile Kremlinului, fuseseră judecați responsabilii pentru avaria de la Cernobîl, naufragiul vaporului „Amiralul Nahimov", fusese condamnat Ciurbanov, ginerele fostului secretar al PCUS, L.Brejnev… Pe fonul acelor procese de rezonanță ca un spectacol bine regizat de conducerea de vîrf a RSSM, se desfășurase și cel al pămînteanului nostru Vasile Vâșcu. După condamnare, l-am vizitat în repetate rînduri la Nijni Taghil și în multiplele convorbiri am aflat multe adevăruri. M-am convins, comparînd cele auzite cu cele studiate, că dosarul este o falsificare pură…Atunci am ajuns la concluzia că va fi nevoie de mulți ani pentru a elucida motivele de răfuială cu V.Vâșcu din partea celor care se aflau pe atunci la conducere. Mă bucur că Boris Druță, colegul meu de breaslă, a descoperit același lucru. Părerea lui coincide întru totul cu cea a lui Novomir Limonov, descrisă în cartea „Protivostoianie", editată în 1991 la Moscova. Adevărul care este acoperit cu minciuna ustură… Anticipînd nervozitatea celora care*

au mistificat acest dosar, consider că ei nu vor izbuti să ascundă adevărul. Sunt convins că bunul meu coleg și Vasile Vâșcu vor trece prin multe încercări, dar pînă la urmă vor reuși…Se spune că și pe soare sunt pete, iar maxima populară afirmă că nimeni dintre muritori nu poate fi, în tumultul vieții noastre întortocheate, cheie de biserică. Vasile Vâșcu încă în 1984 a îndrăznit să protesteze prin Manifestul său împotriva fărădelegilor, luînd o atitudine ce punea în pericol securitatea lui și a familiei sale…Aflîndu-se în cohorta conducerii de vîrf, unde majoritatea erau oameni cu sentimentul patriotic anihilat, muribund, cînd chiar intelectualitatea nu avea curajul să declare deschis revendicările privind dreptul la limba de Stat, identitatea națională etc., Vasile Vâșcu a lansat un manifest politic… al cărui conținut a fost dat publicității în articolul semnat de către colegul meu. La acea vreme reacția a fost evidentă. Serviciile KGB-ului l-au depistat. Cine a fost turnătorul, trădătorul va spune istoria, cînd se va obține acces la arhive. Evident, în 1984, purtătorul unei asemenea idei era sortit la eșec, deși… ideile „rebele" ale lui Vasile Vâșcu, expuse în Manifest, astăzi constituie baza politică a R. Moldova.

Atunci însă asemenea chemări constituiau o subminare a ideologiei totalitare, o amenințare directă la securitatea statului URSS. Asemenea persoane trebuiau nimicite cu orice preț… Trecuse perioada stalinismului, cînd se admitea exterminarea fără a se face vreo anchetă, și de data aceasta Moscova a recurs la un șiretlic.Cu scopul de a-l înjosi, de a-l murdări, de a-l nimici psihic și fizic, a camuflat adevărul și, precum a descoperit și colegul Boris Druță, în articolul publicat, Vasile Vâșcu, din patriot al neamului, a fost făcut de către lacheii partidului un corupt… Acesta e adevărul! Neavînd dovezi de vinovăție, Moscova, prin lacheii de la Chișinău, pentru a discredita persoana lui, pe cînd acesta se mai afla într-o funcție de stat, a format un grup operativ de anchetă antrenînd Procuratura, Securitatea și Ministerul de Interne…În acest grup au fost atrase toate forțele oficiale și neoficiale (turnătorii,informatorii), punîndu-le în sarcină misiunea de a colecta tot ce putea fi considerat criminal, numai ca să-l ponegrească, să-l compromită. De aceea, imediat după arestare (generația mai în vîrstă își amintește), la Chișinău KGB-ul răspîndea zvonuri despre Vasile Vâșcu dintre cele mai deocheate. Precum că el făcea băi de lapte, că a delapidat milioane, îngropate undeva în lingouri, etc… Aceste zvonuri erau în favoarea partidului.S-a ajuns la o situație paradoxală: agenții de la securitate dăduseră peste persoane corupte din Ministerul de Interne, iar cei de la Interne descoperiseră corupții la procuratură.Despre aceasta vorbește foarte clar fostul șef al penitenciarului, V.Vlasiuc, în demersul său către secretarul doi al CC al PCM V.Smirnov .

„Implementarea" lui V.Vâșcu în scenariul deja regizat nu constituia o problemă pentru aparatul represiv sovietic. Toți reținuții în cazul dat erau puși în situații primejdioase pentru viața lor; erau cazați într-o celulă cu infractori inveterați etc. Li se punea una și aceeași sarcină: să-l discrediteze pe Vasile Vâșcu! Pentru a dobîndi aceste „autodenunțări", aparatul de anchetă folosea toate mijloacele care îi stăteau la dispoziție fără a fi controlați și opriți de cineva. Amenințările cu moartea (al. 2, art. 187, CP al RSSM, prevedea o asemenea pedeapsă), torturile psihologice la

interogatoriu, gălăgia infernală, lipsa de hrană normală, administrarea substanţelor psihotrope etc. în cele din urmă îşi atingeau scopul. Arestaţii au devenit nişte zombi, ascultători, executând orice dispoziţie, semnînd orice document. Dorinţa organelor de partid de a-l distruge pe Vasile Vâşcu era atît de înverşunată, încît ancheta se referea la 113 epizoade de învinuire, dintre care judecata moscovită, nu i-a putut incrimina decît... 13. Dar şi acele 13 epizoade au fost dobîndite prin încălcări esenţiale ale legislaţiei de procedură penală şi materială. Îmi amintesc despre nedumerirea de la finalul cercetării dosarului, cînd am constatat că majoritatea epizoadelor de învinuire aveau drept „dovadă" doar autodenunţarea lui. Întrebîndu-l cum s-a întîmplat acest lucru, Vasile Vâşcu, a răspuns cu durere:

– În urma medicamentelor şi presiunilor psihice, devenisem o fiinţă amorfă, fără de voinţă, fără să-mi pot controla acţiunile. Dacă cineva dintre anchetatori mi-ar fi pus în faţă o autodenunţare, precum că eu aş fi ucis vreo rudă apropiată, iscăleam în mod automat... Nu doresc nici duşmanilor să treacă prin calvarul cela...

Deşi, în afară de articolul lui Boris Druţă, anterior au apărut mai multe articole pe tema dată, totul rămîne neschimbat. S-au schimbat timpurile, guvernele, juriştii noştri pleacă masiv în vizite peste hotare, avem la Chişinău asociaţii de protecţie a drepturilor omului, organisme internaţionale, dar nimic nu se schimbă... Îmi amintesc aici de zicala populară: „Lupul păru-şi schimbă, dar năravul ba". Citind articolul lui Boris Druţă, două lucruri m-au făcut să scriu. Primul, deja menţionat, că susţin ADEVĂRUL. Celălalt e că apelez la specialiştii antrenaţi în jurisprudenţă îndemnîndu-i să se debaraseze de indiferenţă şi lîncezeală. Celor, cărora li se vor atinge strunele „amorului propriu", le doresc să citească atent articolele anterioare şi sunt convins că, în urma unei studieri minuţioase, a luării de atitudini serioase a Procuraturii faţă de materialele dosarului, în fine va fi iniţiată procedura de reabilitare a lui Vasile Vâşcu. Nutresc mari speranţe faţă de Femida naţională, privesc cu optimism spre contingentul juriştilor tineri , cu mentalitate nouă, avansată . Pentru elucidarea Adevărului sunt gata să intru într-o polemică sănătoasă cu oricare doritor, mai ales că dosarul în cauză ne stă la dispoziţie în arhivă. Deci, îndemn colegii să se încadreze într- o polemică sănătoasă, bazată pe documente veritabile, care vor contribui neapărat la dezvăluirea ADEVĂRULUI, care va veni neapărat şi ne va însănătoşi societatea. Ion ROHAC, avocat, Glodeni.

Vasile Vâșcu trebuie reabilitat necondiționat

Am citit cu mare interes articolul avocatului Boris Druță.Ca fost deținut politic din Basarabia, am rămas dezamăgit de noutatea că V. Vâșcu, până la momentul de față, nu este reabilitat. Cunosc fariseismul comuniștilor, bătîndu-și joc de oamenii patrioți. Ca lucrător în comerț, știu că Vasile Vâșcu a fost un conducător deștept, lucid, cu autoritate, un mare patriot. Mi-amintesc că era unicul din conducerea de vârf care, cu diferite ocazii, vorbea de la tribună în limba maternă. Sunt întrutotul

de acord cu autorul că dosarul lui Vâșcu a constituit o mostră de comandă politică a satrapilor conducerii de atunci. Sunt convins, ca om trecut prin lagărele gulagului, că față de el au fost folosite metode antiumane, substanțe psihotrope. Minciuna totdeauna iese la suprafață. Comuniștii s-au străduit (și, evident se mai străduiesc) ca fărădelegile lor să nu iasă la iveală. Din cauza minciunii am pătimit eu, familia mea. Pe tata călăii comuniști l-au omorât în închisoare… Oare nu constituie o crimă contra umanității atrocitățile, faptele murdare pe care le-a comis pe teritoriul Basarabiei regimul sovietic de ocupație? Oare nu merită condamnare? Mulți dintre călăii de-atunci, care astăzi se află încă în vârful piramidei, se împotrivesc ca Vasile Vâșcu să fie reabilitat. Mă aliniez celora care sunt pentru susținerea lui Vasile Vâșcu și cred că dacă nu azi, apoi mâine, minciuna va fi dezvăluită.

Sunt un om în etate, am împlinit 86 de ani. Comuniștii au încercat să mă distrugă, m-au judecat din motive politice, fiindcă am avut eterna părere că Basarabia este pământ românesc. O asemenea concepție a avut și o are Vasile Vâșcu. Sper că în curând vor veni oameni noi la cârma legislației, oameni progresiști, care vor dori să democratizeze societatea. Regret că SIS-ul are aceeași poziție ca și KGB-ul sovietic, iar satrapii care l-au condamnat pe Vasile Vâșcu, se mai află la putere, fie că în Parlament, fie că sunt încă demnitari la Procuratură, fie că au devenit peste noapte… avocați. Îmi este rușine că se întâmplă asemenea lucruri în societatea noastră, când crima contra lui Vasile Vâșcu continuă, iar oamenii puterii stau cu mâinile în buzunare, plini de indiferență. Oare unde este demnitatea noastră națională?

Fac apel către conducerea de vârf a R. Moldova, către Ion Iliescu, Președintele României, către ambasadele de pe teritoriul țării noastre, de a se implica în problema dată, fiindcă are loc o încălcare flagrantă a drepturilor cetățeanului. Sper că vocea mea va fi auzită și Vasile Vâșcu, care este deja bolnav, dar cu inima onestă, va fi reabilitat.

În toate țările eliberate de sub jugul comunist s-au adoptat legi pentru reabilitarea totală a foștilor deținuți politici, victime nevinovate ale regimului comunist. Numai în R. Moldova, care trăiește în continuare cu legile sovietice, oamenii se chinuie să demonstreze că au fost nevinovați, judecați pe nedrept. Se știe că în ultimele decenii guvernul sovietic căuta să ne spună că nu există în țară deținuți politici, dar… oamenii nevinovați, acuzați de naționalism, erau judecați în baza articolelor de drept comun, excluzînd binecunoscutul articol 58. Asociația noastră s-a adresat nu o dată Parlamentului, justiției din R. Moldova, ca toate victimele regimului comunist să fie reabilitate printr-o lege unică, astfel fiind curmate chinurile oamenilor nevinovați. Articolul lui B.Druță demonstrează încă o dată comportarea justiției de azi, în care mai activează vechile cadre sovietice comuniste, care se împotrivesc reabilitării jertfelor regimului comunist din URSS.

Ne adresăm dvs. cu propunerea de a fi publicat în „Literatura și arta” facsimilul documentului original al Procuraturii din RSSM, semnat de procurorul Ceban, în

care sunt confirmate sau expuse acuzațiile politice la adresa lui Vasile Vâșcu, care în realitate a fost judecat pentru idei naționaliste în baza unui articol de drept comun.

Asociația noastră vă roagă să vă angajați în campania pentru elaborarea de către Parlament a legii privind reabilitarea. lui. Alexandru USATIUC-BULGAR, fost deținut politic în GULAG.

Am așteptat să se facă dreptate

Multstimate dle B. Druță, vreau de la bun început să vă mulțumesc pentru că ați publicat un document pe care oamenii de bună-credință l-au așteptat în ultimii ani.

*Dl Vâșcu este o personalitate creativ***ă** *și energic***ă***. Impresionantă este capacitatea domniei sale de a-i mobiliza pe cei din jur la o conlucrare eficientă. Sunt convinsă că de-ar fi fost dl Vâșcu la conducere, republica evita multe calamități sociale. Din cauza potențialului creativ și organizatoric, dânsul a fost ținut la închisoare, fără a fi reabilitat. În 1984-1985 nimeni nu a putut să-l ajute. Știind aceasta, dânsul a încercat să ne apere, să lupte, pentru ca noi să avem mai multă libertate. Merită tot respectul și copiii, și soția domniei sale, doamna Iulia, care în niște împrejurări atât de dramatice, își trăiește viața cu demnitate.*

Stimate dle Druță, personal consider că nu a putut altcineva să scrie mai bine și mai convingător despre destinul lui Vasile Vâșcu. Ne-a impresionat atât talentul dvs. de jurist și publicist, cât și curajul civic. Să vă dea Dumnezeu sănătate pentru ca să puteți lucra în continuare în condițiile falsei democrații din republica noastră.

Dacă demnitarii din organele de drept, iarăși vor da dovadă de lașitate și conformism politic, adică de lipsă de onestitate – nu le-o va ierta Istoria. Iar pentru noi aceasta va însemna că trebuie să continuăm lupta pentru adevăr. Ar fi o rușine să nu-i susținem pe bărbații neamului.

Cu profund respect, Irina CIOBANU

Curtea Supremă de Justiție deliberează…

*La 19 martie 2001, Plenul Curții Supreme de Justiție a R.Moldova a refuzat acce*sul lui Vasile Vâșcu la justiție.Vă amintim că argumentele expuse în Contestația în anulare se refereau la faptul că în 1993 Președintele Judecătoriei Supreme din R.Moldova a înaintat un protest de anulare a sentinței din 3 ianuarie 1986. În acel document se constata că împotriva lui V. Vâșcu au fost administrate substanțe psihotrope în timpul efectuării anchetei. La 4 aprilie 1994, cînd a fost pus în discuție acest protest, V.Vâșcu nu a fost legal citat, nu a fost invitat la ședință nici el, nici apărătorul, care ar fi putut să-i apere drepturile. La materialele dosarului au fost anexate certificate medicale care confirmă că în aprilie 1994 el era în stare de convalescență după o intervenție chirurgicală la inimă în Germania.

În baza căror argumente Plenul Curții Supreme de Justiție din R.Moldova a refuzat accesul la justiție?

Citǎm din dosarul nr.4-1 c/a-1/2001, cu păstrarea ortografiei în original: „... Verificînd argumentele contestaţiei în anulare, Plenul consideră că necesită să fie respinsă ca inadmisibilă din următoarele motive.

Potrivit art.1, al. 4, Cod procedură penală în procesul penal se aplică legea de procedură penală care este în vigoare respectiv în timpul cercetării penale, anchetei preliminare sau examinării cauzei în instanţa de judecată. Capitolul 32 din Codul de procedură penală (în redacţia la momentul examinării acestei cauze de către instanţele de judecată) procedura în faţa instanţei de supraveghere nu prevedea citarea condamnatului la examinarea protestelor de supraveghere sau participarea lui.

Prin urmare, procedura de examinare a acestei cauze a fost respectată de către instanţe.

Institutul „Contestaţie în anulare" la momentul examinării acestei cauze în instanţele de judecată nu exista, deci aceste prevederi nu pot fi aplicate asupra cauzelor examinate pînă la intrarea în vigoare a acestor norme.

Cu atît mai mult, potrivit art.353, Cod de procedură penală, contestaţia în anulare pentru cazurile prevăzute în art.351, pct. 1 şi 2 din acelaşi Cod, poate fi introdusă de către persoana împotriva căreia se face executarea cel mai tîrziu în termen de 10 zile de la începerea executării, iar de către celelalte părţi în termen de 30 de zile de la data pronunţării hotărîrii a cărei anulare se cere, prin urmare, termenul de înaintare a contestaţiei în anulare demult a expirat.

Pentru aceste motive, Plenul consideră că contestaţia în anulare necesită să fie respinsă ca inadmisibilă. Potrivit art.369/5, Cod procedură penală, Plenul Curţii Supreme de Justiţie

hotărăşte:

contestaţia în anulare împotriva Hotărîrii Plenului Judecătoriei Supreme a Republicii Moldova din 4 aprilie 1994 declarată de Vâşcu Vasile Constantin se respinge ca inadmisibilă.

Preşedintele Plenului Curţii Supreme de Justiţie, Constantin Gurschi".

Referindu-se la documentul dat, avocatul B.Druţă ne-a declarat, că „Plenul Curţii Supreme de Justiţie din R.Moldova este un organ judiciar colegial, cu dreptul de iniţiativă legislativă. Prin urmare,instanţa respectivă are competenţa de a adopta hotărîri obligatorii pentru aplicarea efectivă a procedurii judiciare în cazurile neîntîlnite anterior în practica judiciară.... Cazul Vâşcu reprezintă anume o situaţie, în care se cere o atitudine neformală din partea justiţiei autohtone, care ar permite dezvăluirea legală a motivelor acestui protest politic apărut încă în anii '80 ai secolului XX din partea unui demnitar sovietic de origine basarabeană.

Nu doresc să comentez Hotărîrea Plenului, din motive etice. Aş vrea ca cititorii să intuiască corectitudinea instanţei în cauză. Pentru aceasta dau citire pct.1,2 şi 5 al articolului 1 din Codul de procedură penală al RM, care prevăd următoarele: „Pe teritoriul Republicii Moldova procedura în cauzele penale este determinată de

Constituţia RM, de tratatele internaţionale la care R.Moldova este parte şi de Codul de procedură penală.

Constituţia Republicii Moldova are supremaţie asupra legislaţiei de procedură penală.

În procedura penală nu pot avea putere juridică legile şi alte acte normative care anulează sau limitează drepturile şi libertăţile omului, care încalcă independenţa judecătorească, procedura contradicţională, care contravine principiilor şi normelor unanim recunoscute de dreptul internaţional, tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte…".

Notă: Articolul 20 al Constituţiei Republicii Moldova stipulează: „Orice persoană are dreptul să se adreseze justiţiei pentru apărarea drepturilor, a libertăţilor şi a intereselor sale legitime. Nici o lege nu poate îngrădi exercitarea dreptului de adresare în justiţie". Apare o întrebare retorică: Dacă Legea Fundamentală a statului nostru are supremaţie asupra Legislaţiei de procedură penală, apoi cine poate împiedica aplicarea întocmai a Constituţiei în practica judiciară? Cine şi cînd îi va oferi lui V. Vâşcu accesul la justiţia autohtonă?

(Cor. „Literarua şi arta")

Justiţie cu ochii-nchişi şi urechile-astupate

Curioase şi stranii lucruri se întîmplă în cadrul organelor justiţiei naţionale! Este binecunoscut principiul juridic internaţional: orice persoană căreia i-a fost sau îi este pusă în pericol viaţa sau securitatea recurge la justiţia statului al cărui cetăţean este. În Republica Moldova ai impresia că acei, care sunt împuterniciţi de popor să facă dreptate oricărui cetăţean se pare că fac totul că cetăţeanul să nu-şi poată dovedi dreptatea… În calitate de apărător, îmi exprim nedumerirea de cîtă indiferenţă dau dovadă organele de justiţie faţă de argumentele pe care le-am descoperit la o depărtare de ani şi care, în mod normal, ar trebui să fie luate în consideraţie, dat fiind faptul că aceste constatări se referă direct la cazul dat, ba, chiar explică motivele apariţiei acestui dosar. Deja a patra lună tot adresăm petiţii instanţelor de resort, dar pînă la momentul de faţă nu se găseşte nici un demnitar, care ar încerca să examineze cu zel profesionist cele expuse în petiţiile noastre, ar cerceta dosarul propriu-zis. Stranie mi s-a părut şi atitudinea formală faţă de examinarea dosarului în cadrul Plenarei din 19 martie 2001, cînd Vasile Vâşcu pentru prima dată după 16 ani, s-a pomenit în faţa justiţiei naţionale , a vorbit aproape 25 de minute, prezentînd argumente temeinice, bazate pe dovezi materiale, descoperite în ultimele luni prin arhivă… Instanţa însă nu i-a pus nici o întrebare, nu a reacţionat în nici un fel la argumentele lui, ca după 5 minute de deliberare să anunţe că i se refuză accesul la justiţie… Să am iertare, dar cred că este un nonsens să numeşti act de justiţie o şedinţă la care nu se pune nici o întrebare reclamantului, nu sunt confruntate părerile apărării cu cele ale acuzatorului . Regret că „Puterea a treia în

Stat" nu dorește să deschidă larg ușile justiției, să aerisească încăperile pline încă de o mentalitate veche, să privească mai atent în jur și să observe că deja circa de 10 ani trăim în alt stat , un stat național, pretins stat de drept, suveran și independent întru apărarea drepturilor omului.

Și în cele din urmă încă o noutate:

Vorba e că, după ce am prezentat Procuraturii Generale o sumedenie de circumstanțe noi, apărute în vizorul nostru cu mult mai tîrziu după pronunțarea sentinței din ianuarie 1986, circumstanțe care, în corespundere cu legislația de procedură în vigoare, sunt suficiente pentru revizuirea procesului, la 29 martie 2001 primim scrisoarea cu nr.12-67/86, având următorul conținut: „Vă comunicăm că argumentele cererii Dvs. au fost verificate din nou la Procuratura Generală. S-a constatat că temeiuri pentru contestarea hotărîrilor judecătorești menționate ce țin de condamnarea lui V.Vâșcu nu sunt. Mai mult ca atît, căile extraordinare de atac în această cauză pentru Procuratura Generală s-au epuizat".

Iată că, fără a se studia cele 35 de volume, fără a fi luate în considerație motivele noi, descoperite în arhive, se confirmă cu certitudine falsificarea dosarului, Procuratura s-a epuizat. Vorba românului: Să taci nu poți, dar să vorbești nu ai cui!

Nota redacției:

Cu regret, Procuratura nu dă răspuns la nici unul din cele 12 puncte argumentate de către B. Druță în articolul din 8 februarie 2001. Este o mostră de atitudine birocratică, practicată în timpul sovietic. Asemenea scrisori cu argumente superficiale, banale,de servici etc. V.Vâșcu a primit cu duiumul de la organele judiciare sovietice de la 1986 încoace. Ni se pare chiar că e vorba de o pastișare a răspunsurilor anterioare , deoarece avem la îndemînă asemenea „documente".

Redacția „LA" așteaptă cu insistență un răspuns concret la cele 12 puncte enumerate de autorul articolului , care ar prezenta un interes deosebit pentru cititori.

Nea Vasile era în floarea vîrstei.La 7 mai 2001 am sărbătorit ziua de naștere la vila Președintelui țării de la Holercani, un loc de poveste. Mai precis a fost la 8 mai. Pentru prima oară, în acel an m-am scăldat în Nistru. Îl admiram, cu multă invidie sănătoasă, cum poate și reușește un om ca să se mențină pe firul vieții plăcerilor și frumusetii.Bătrînețea trecea pe-alături de el și mă bucuram împreună cu el…

La 12-13 mai 2001, la insistența lui, împreună cu poetul Gheorghe Ciocoi, am mers într-o vizită la Chetrosu, Drochia. În drum am trecut pe la soborul construit în Drochia la inițiativa domnului Vâșcu și a lui Ion Druță. Ploua, dar aceasta nu ne-a împiedicat să admirăm acea capodoperă a secolului XX, cu care se vor putea mîndri generațiile celorlalte secole. Totul era superb și nou, proaspăt vopsit, văruit…Pe la amiază am ajuns la Chetrosu, satul de baștină al lui nenea Vasile. Ne-am întîlnit cu cele două surori ale lui, sure la cap și amîndouă împovărate de griji.S-au pregătit de sosirea noastră. Au copt în cuptor plăcinte, au făcut răcituri și alte bucate. Ne-au servit cu multă bunăvoință. Apoi, după ce am luat masa, am mers tustrei la Primărie, unde ne aștepta activul satului: cîțiva învățători, consilieri, primarul. A

fost o întîlnire de suflet. Eu m-am referit detailat la dosarul lui Vasile Vâşcu, am demonstrat sus şi tare că dumnealui a fost o victimă, împotriva căruia, la comanda PCUS, i s-a fabricat un dosar politic. Oamenii din sală mă ascultau cu gurile căscate, de parcă auzeau lucrurile pentru prima oară. Cînd mi-am terminat discursul şi, vorbele le-a preluat poetul Gheorghe Ciocoi, nenea Vasile s-a înclinat spre mine, zicîndu-mi: „Poate prea multe ai spus despre mine… Să nu creadă ei că am venit ca să facem aici propagandă întru apărarea numelui meu…". După cuvîntarea poetului, a luat cuvîntul Vasile Vâşcu care, cu multă durere, a vorbit despre problemele satului, despre economia dezastruoasă a ţării, despre politica comuniştilor… Seara, un gospodar Mereuţă din sat ne-a invitat la el acasă, la o masă bogată pregătită de soţia lui. Am stat la lumina lumînărilor, iarăşi discutînd despre problemele cotidiene. Eu deja o încheiasem cu băutul spirtoaselor şi tonul în toate îl dădea Gheorghe Ciocoi, un om cumsecade, înţelept şi vorbăreţ. Noi, mesenii, am constatat că în acea seară, la masă sunt două locuri libere:

– Aici trebuia să stea directorul şcolii, a zis amfitrionul Mereuţă. Dar nu ştiu de ce a ocolit invitaţia…E un director nou şi, probabil, are careva temeri…

A doua zi a avut loc o întîlnire cu elevii şi învăţătorii de la şcoală.A fost o întîlnire cu sala plină, dar înainte de-aceasta directorul, un om în haine vechi, cu ochelari, ne-a prevenit…să nu citim politică la elevi…prevenirea lui m-a uimit şi eu l-am asigurat că nu suntem în campania electorală. Pur şi simplu am venit să le citim copiilor poezii şi eu să le dăruiesc un set de cărţi.

Despre această întîlnire maestrul Ciocoi a şi publicat o informaţie în „LA".

La începutul lui iulie 2001, nea Vasile a insistat ca eu să pregătesc manuscrisul unei cărţi, care să poarte titlul „Aspectele politice în dosarul Vâşcu". Am îndeplinit această doleanţă şi, după ce i-am prezentat discheta domnului Vidraşcu (directorul Editurii „Litera"), am convenit că vom continua lucrul la carte după revenirea lui din concediu. Domnul Vâşcu avea foaie de odihnă la Sovata. Eu am plecat la Zatoca pentru o săptămînă. Cînd am revenit din concediu, am primit vestea că Vasile Vâşcu, în loc de vacanţă, a nimerit în secţia de reanimare, în rezultatul unui atac de cord.

La începutul anului 2002, chiar în primele zile, am început să lucrăm activ tot adunînd materiale în calculator pentru cartea despre dosarul politic a lui Vasile Vâşcu. Nenea Vasile în acele zile arăta binişor, dar ca de obicei, cînd începea să-şi amintească de evenimentele din anii trecuţi, se enerva şi, uneori ridica vocea, încît mi se crea impresia că el strigă la mine.Apoi se calma şi continuam lucrul...

Lansarea cărţii lui a avut loc în ziua de 10 aprilie, în incinta bibliotecii municipale „Onisifor Ghibu". Festivitatea a început cu un interviu mai vechi avut cu el în 1996. Apoi am luat cuvîntul eu, producînd impresie (aşa mi s-a comunicat). Mi se pare că în acea clipă el a înţeles adevăratul meu aport la această ispravă. Despre mine Ion Borşevici, care era moderator, a spus că Vasile Vâşcu a avut noroc de un avocat de marcă. Nu m-am lăsat măgulit de acele cuvinte. Eram sigur că am făcut

ceea ce am putut şi, mai departe colaborarea mea cu Vasile Vâşcu se încheie. Poate pentru totdeauna. Chiar şi din considerentele că el nu dorea să mă remunereze. Probabil nici nu avea pentru ce.La serată au asistat multe personalităţi de la noi şi eu m-am pomenit în centrul atenţiei. Dar, cu nea Vasile, deja nu doream să colaborez, fiindcă el continua să rămînă un om pragmatic cu interesele familiei şi la patrimoniul lui nu mai aveam nici un acces. Doar de m-aş fi hotărît ca să muncesc pentru el pe gratis.

Către finele anului 2003 am înţeles definitiv esenţa acestui om cu nuanţe de ospitalitate şi omenie, faţă de cei care-i vor binele. Sunt convins că în sînul familiei lui peste un anumit timp o să răsară un lăstărel, care se va strădui să facă mai mult decît a putut să facă bunicul şi străbunicul lor. Iar Vasile Vâşcu să-i mulţumească lui Dumnezeu, că m-a întîlnit şi-i las amprentele pe aceste file...

În iulie 2005 am încercat să-l mai ajut o dată pentru a trimite dosarul lui la Curtea Europeană pentru apărarea drepturilor omului, dar el, probabil că s-a gîndit mai întîi de toate la bunăstarea copiilor săi, căci a zis că se v-a mai gîndi. Aşa şi nu s-a mai decis ca s-o facă... Şi am simţit că s-a supărat pe mine pentru totdeauna, convingîndu-mă încă o dată în plus că sunt un netrebnic şi incapabil să păstrez şi să cimentez o prietenie, o relaţie cu un om în etate...

Prin luna noiembrie 2008, aflîndu-mă la Ineşti, am primit neaşteptat de la el un sunet cu rugămîntea ca să-i alcătuiesc un proiect de scrisoare in limba rusă, din partea deputaţilor comunişti ai Parlamentului Moldovei, în care aceştea, chipurile, roagă instanţele ca să înainteze organelor de drept cererea de revizuirea a dosarului lui Vasile Vâşcu, pentru a-l reabilita complect. I-am trimis o versiune electronică la calculator şi mi-a răspuns că e bine. Din vorbele lui am înţeles că se simte foarte rău şi îi este greu să creadă că va mai trăi mult cu problema lui la inimă. Dar spera că se vor găsi organe competente în Moldova ca să-l reabiliteze pentru cele făcute în tinereţe şi el să plece la cimitir cu inima curată şi împăcată. Deşi nu prea înţelegeam de ce are el nevoie de acest lucru acum....!?

În anul 2009 m-a chemat şi a dorit ca să renovam adresările noastre la sistemul judiciar şi la CEDO. L-am ascultat cu atenţie şi am căzut de acord. Doar că i-am arătat tarifele după care el urma să depună în casa BIA „Boris DRUŢĂ" taxa respectivă pentru deservirea juridică. Dînsul a privit mirat tariful, i s-a părut mare (cinci mii de lei) şi a spus că este un om sărac, cu o pensie mică şi nu este capabil să mă plătească. Cu aceasta ne-am despărţit. Mi s-a părut că ne-am despărţit pentru totdeauna.. Mi s-a părut mai îmbătrînit şi mai nervos. Cînd mi s-a plîns că rău se împacă cu soţia, care îi face reproşuri că nu este în stare cu capacităţile lui... să cîştige şi să acumuleze ... un milion de dolari!.. La 28 februarie 2010 m-a invitat la el şi m-a rugat ca să iscălesc o anexă publicată în carte şi să o ştampilez în calitatea mea de avocat. Am făcut-o cu plăcere. M-am întîlnit cu el în ograda casei lui de pe str. 31 august. Slăbise cu totul. Mi-a spus că s-a ivit o speranţă că Mircea Snegur, ex preşedintele RM, poate merge cu un set de acte la Preşedintele interimar Mihai

Ghimpu ca să ridice problema reabilitării lui Vâșcu. I-am spus că voi merge cu plăcere și eu în audiență la președintele RM, dacă este nevoie. Doar cu Mihai Ghimpu mă cunosc de-a binelea.

La 7 mai 2010 nea Vasile a împlinit 70 de ani. L-am felicitat desigur. Mi-a răspuns la telefon o voce slabă și chinuită. Eu am încercat să glumesc, cerîndu-i categoric ca la 5 februarie 2055 să vină la celebrarea centenarului meu de naștere, împreună cu soția, deoarece am comandat restaurantul și... tacîmul. El a surîs, s-a înviorat și a promis că va veni... În numărul din „Literatura și arta" la paj.6 din 6 mai 2010 a fost publicat un amplu material despre comemorarea martirului. A mai fost încă o dată publicat Manifestul politic lansat în iunie 1984 „Moldoveni și moldovence, patrioți ai neamului nostru!". Mi-a părut bine că în cadrul acestor materiale a fost amintit și numele meu. Chiar a fost publicată o fotografie văzută de mine pentru prima oară, unde stau la masă în cadrul lansării cărții de la biblioteca „Onisifor Ghibu" alături de marele Grigore Vieru. S-a reprodus cuvîntarea mea de la acea lansare, cu următorul conținut: „Această carte a avut posibilitatea să apară datorită faptului că foarte mulți dintre cei prezenți în sală, ziariști și specialiști din alte domenii, au contribuit la scrierea acestei cărți prin materialele proprii, publicate timp de 12 ani, începînd cu 1989 și terminînd cu 2001. În calitatea mea de avocat, m-am gîndit încă în 1995-1996 să pătrund în fenomenul „Vasile Vâșcu" din exterior, sub aspect profesional. Am studiat minuțios acest dosar, fiindcă a fost o pură fabricație, despre care vă veți convinge.În acea perioadă am pregătit niște materiale voluminoase în cadrul unor emisiuni de la Radioteleviziunea Națională, care mai apoi au fost nimicite de către administrația de atunci a acestei instituții, fiindcă dezvăluiau adevărul despre cazul Vâșcu".

I-am mai telefonat lui nea Vasile o dată să-mi trimită și mie fotografia publicată alături de Grigore Vieru și mi-a promis s-o facă. Ultima oară i-am scris la 18 mai 2010 prin internet, fără să știu că... în acea noapte martirul neamului nostru Vasile Vâșcu trecea la cele veșnice... Cînd am aflat noutatea m-am cutremurat! Ceva, ceva am pierdut din viața mea. Nea Vasile a plecat dintre noi nedreptățit.

Am participat la procesiunea funerară din incinta blocului central a clădirii Academiei de Știință a RM. Au fost mulți care-l cunoșteau, pe față la mulți dintre ei puteai citi amprentele vinovăției. Nimeni nu s-a străduit dintre cei aflați la putere să-l reabiliteze. În ziua cînd corpul lui neînsuflețit era dus spre cimitirul de pe strada Armenească, la canalul de televiziune *Publica TV*, am ținut în direct un mic discurs de comemorare a martirului... Azi la cimitirul de pe strada Armenească, în spatele bisericii stă un monument modest unde-și doarme somnul de veci cel care a fost Vasile Vâșcu. Dumnezeu să-l aibă în pază!

În anul 2010 am publicat cartea *„Pe insula Șerpilor sirenele cântă...românește"*, unde am înserat următorul articol, întru memoria generațiilor viitoare.

Vasile Vâșcu

Unul din remarcabilii luptători pentru demnitatea națională din perioada brejnevistă din Moldova a fost Vasilie Vâşcu, originar din satul Chetrosu, raionul Drochia. În anii 1981 - 1985 Vasile Vâşcu s-a aflat în funcția de prim-viceministru al Guvernului RSS Moldovenești. Aflându-se la una din cele mai înalte posturi, pe care ruşii o aveau în Basarabia, el s-a ridicat împotriva nedreptăților comise de regimul de ocupație rusească, pentru care la 9 aprilie 1985 a fost arestat. „Dosarul Vâşcu" a figurat pe primele pagini ale celor mai importante ziare imperiale ruseşti. Dosarul penal de condamnare conține 35 de volume şi se află în Arhiva Curții Supreme de Justiție a R.Moldova. Vasile Vâşcu a fost condamnat la 14 ani de închisoare. Cauza principală pentru care a fost osândit (deşi ruşii nu au dorit să-i facă publicitate) a fost „Manifestul politic" scris de către acest om cu rang înalt în conducerea rusească a Basarabiei la 1984.

În calitatea mea de avocat, am participat la studierea acestui „dosar" şi mare mi-a fost uimirea când am depistat că în timpul anchetărilor, organele secrete, dirijate de Moscova, i-au administrat în mâncare lui Vasile Vâşcu, pe timpul când se afla în penitenciarul de la Chişinău, substanțe psihotrope. Pentru a-l înfrânge şi a-l impune să dea declarații împotriva lui, cu scopul de a voala conținutul politic, de a-l prezenta lumii, ca un criminal de drept comun. Remarc: nimeni din „camarazii lui" de servici (înalți demnitari moldoveni ca şi el) alde Gh. Eremei, Ivan Ustian, Petru Lucinschi, Ivan Calin, Țâu, care acum „luptă" să demonstreze că au fost şi ei patrioți, scriind cărți voluminoase de memorii, cu scopul de a intra în istorie, nu i-au luat apărarea.

(Conform mărturisirilor lui V. Vâşcu textul a fost scris de mână, cu literele alfabetului chirilic, apoi dactilografiat).

(pag.80-81 din carte)

Moldoveni și moldovence, patrioți ai neamului nostru

În ajunul aniversării a 60-a a formării RASSM, care va fi marcată la 12 octombrie 1984, noi, moldovenii, băştinaşii acestui pământ, trebuie să ne cerem drepturile noastre la limba de Stat, dezvoltarea şi avansarea cadrelor naţionale, aşa cum prevede politica naţională a PCUS. Exemplu pentru noi trebuie să servească Republicile Baltice, Georgia şi Armenia, care au consfinţit prin conştiinţa lor sovietică limba naţională a băştinaşilor în calitate de limbă de Stat.

Noi trăim de sute de ani pe pământul moldovenesc, moştenit din moşi-strămoşi, însă suntem mereu conduşi de venetici şi străini. Astăzi suntem umiliţi de presiunea organelor de partid şi de stat, siliţi să vorbim în limba rusă, care este străină neamului nostru.

Cine sunt astăzi acei care ne conduc? În majoritate: ruşi, ucraineni şi reprezentanţi ai altor naţiuni, care au venit aici nechemaţi şi au devenit o povară în calea noastră spre libertatea naţională. În componenţa secretarilor organizaţiilor orăşeneşti şi raionale de partid peste 70% sunt ne-moldoveni: la ministere şi comitetele de stat 80-

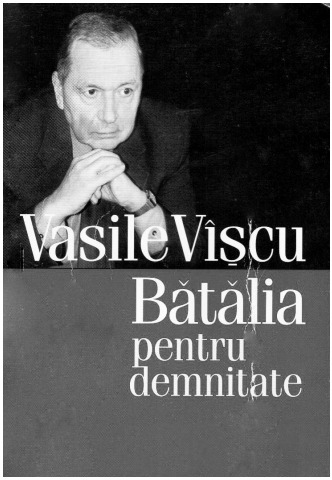

90% din angajaţi sunt nebăştinaşi. Oriunde te-ai adresa în limba moldovenească, ţi se răspunde în limba rusă. Aproape nici unul dintre venetici nu doreşte să însuşească limba moldovenească. Cît timp vom răbda această ruşine naţională?

Situaţia se agravează din motivul că copiii noştri însuşesc prost limba maternă, fiind siliţi să facă studiile în şcoli, tehnicumuri şi instituţii superioare în limba rusă.

În Chişinău astăzi există oficial numai 8 şcoli naţionale, celelalte 80 sunt numai ruse sau moldo-ruse, directorii şi pedagogii fiind în majoritatea lor vorbitori de limba rusă. La Bender şi Tiraspol există numai câte o şcoală cu predare în limba moldovenească, iar la Râbniţa – nici una.

O astfel de situaţie nu mai poate fi tolerată.

În anul 1940 pământurile moldoveneşti au fost rupte din hotarele istorice ale Basarabiei şi trecute arbitrar de către clica lui Stalin şi Molotov în componenţa Ucrainei. Este vorba de fostele judeţe Hotin, Cetatea Albă, Ismail. Aceasta este o nedreptate istorică care trebuie să fie reparată.

A sosit timpul să ne unim cu toţii, noi, moldovenii, şi să declarăm deschis drepturile noastre la folosirea limbii materne în organele de partid şi de stat, creşterea reţelei de şcoli naţionale la oraşe şi retrocedarea pământurilor strămoşeşti.

Pentru a ne onora demnitatea noastră naţională trebuie să ne unim şi să cerem insistent respectarea drepturilor noastre istorice.

Fiecare dintre cei care vor primi acest apel, să-l transcrie în zece exemplare şi să-l transmită celor mai apropiaţi prieteni, adevăraţi patrioţi ai neamului nostru.

Ne bizuim pe participarea cea mai activă a elevilor şi studenţilor, tuturor tinerilor. Trimiteţi acest apel învăţătorilor, profesorilor, medicilor, colegilor din şcoli, tehnicumuri, instituţii de învăţământ superior, scriitorilor; lucrătorilor de partid şi comsomol!

Chemarea noastră este: Unire, moldoveni! Dreptatea şi adevărul sunt de partea noastră!

Frontul Patriotic din Moldova

Martirului Vasile Vâșcu

Păşind prin ploi şi vînturi grele,
Trădat din stânga şi din dreapta
De „patrioți” şi de lichele –
Păstrat-ai verticalitatea!

Dîrzenia pentru neam şi frate –
Spre Moldovence, Moldoveni!
C-un Manifest de Demnitate
Tu ne-ai chemat să fim mai demni!

Ai tăi, lachei de la Putere,
Ironicei te-au urmărit...
S-au bucurat de- a ta durere
Şi te-au trădat, te-au umilit!

Dar tu – cu inimă română,
Trădarea lor ai înfruntat...
Iar azi – acea progenitură –
Mai vrea la tron, neruşinat...

Urzupătorii, fără minte,
Se cred, dar falşi, şi ei martiri:
Azi demolează vechi morminte
Şi calcă legile-n Psaltiri...

Ție, cel om cu-nțelepciune,
Loc în istorie-ți urzesc –
Rămîi martiru-n nemurire
Pentru tot neamul românesc!

VLADIMIR CURBET

(conducător artistic al ansamblului „Joc")

Pe la mijlocul lui aprilie 1999 am acordat un interviu la un post de televiziune, în cadrul căruia m-am exprimat, că n-ar fi rău ca în fruntea selecționatei de fotbal a Moldovei să fie numit maestrul...Vladimir Curbet. L-am adus exemplu ca specialist, care în decursul anilor a reuşit să pregătească un colectiv excepțional de dansatori ai ansamblului coreografic „Joc", care ne-a dus faima pe toate meridianele globului cucerind publicul mondial. Rămîn la convingerea că a organiza, a pregati un ansamblu de talie mondială este mai mult decît talentul unui antrenor în domeniul sportului preferat. La acea vreme aveam în fruntea naționalei de fotbal un armean, cetățean al... *Austriei,* care nu a făcut mare lucru!

La 23 aprilie 1999 în sala Uniunii Scriitorilor avea loc lansarea cărții a lui *Iurie Sadovnic*, unde asista şi maestrul. Cîntăreţul *orheian*, în cartea lui avea o poezie dedicată lui Vladimir Curbet. Atunci am aflat că ei sunt pămînteni, amîndoi născuți la Susleni. Eu, pomenindu-mă în vecinătatea lui cu scaunul, m-am apropiat, şi l-am întrebat dacă este de acord cu părerea mea, expusă în cadrul emisiunii televizate, că dumnealui ar fi potrivit ca selecționer... de fotbal. El m-a privit îndelung, oarecum supărat, spunîndu-mi, îndreptându-şi ochelarii mari:

– N-am privit acea emisiune, fiindcă mă aflam într-un turneu la Pechin, în China... Totuşi, consider că numai atunci vom avea o selecționată puternică de fotbal, dacă o să angajăm flăcăi deai noştri puternici, mai ales de la sate! Patriotismul în orice dome-

niu are factor major în toate sferele de activitate... şi, făcînd o pauză, iar mă ţinti cu privirea ce o desluşeam, de după lentinele întunecate ale ochelarilor: Dumneata cine eşti?

– Boris Druţă…

– A!, făcu el absent, înţelegînd că numele meu nu-i spunea nimic…

Mă simţeam jenat, convins că n-a citit niciodată cele ce am scris mulţi ani în presa periodică. Chiar regretam că am început cu el discuţia. Îl apreciam ca pe un mare om de cultură, pe care generaţii întregi l-au admirat şi aplaudat. Şi cînd colo, vin cu întrebările mele mediocre... Atunci conducătorul artistic al ansamblului naţional *Joc*, mi s-a părut adîncit în meditaţii, mereu solicitat de oamenii care-i avea alături. Părul lui rar dar negru (poate ca era vopsit) îl prezenta în închipuirea mea ca pe un haiduc coborît din codrii Orheiului. Avînd posibilitate, considerînd că întrec măsura modestiei, i-am dăruit un exemplar al cărţii mele de curînd apărute, „*Catacomba*". A acceptat cadoul, răsfoi mirat paginile şi iar m-a privit mirat ca pe un exponat de muzeu, astfel că mă pierdusem cu totul. Nu aveam ce să-i spun, deoarece privirile lui, pline de neîncredere, mă convingeau că el cu adevărat nu mă cunoaşte. În cele din urmă a pus cartea în geantă şi a chibzuit:

– Numai băieţi patrioţi alde *Iura Sadovnic*, pot atinge performanţe pe arena mondială!...Cu vreo ocazie, o sa ne întîlnim şi, o s-avem ce vorbi…Mi-a strâns mâna si, dupa ce a stat o vreme de-o parte, şi-a cerut permisiunea de a ieşi la tribună să spună cîteva cuvinte în susţinerea cărţii bardului orheian…

În cuvîntul său Vladimir Curbet a vorbit frumos, alegînd frazele bogate în exprimări româneşti, aşa cum vorbesc oamenii noştri din centrul Moldovei, parcă repetînd cele declarate mie odinioara, susţinînd că săteanul lui Iurie Sadovnic este incontestabil

La serata de omagiere a poetului Grigore Vieru, 2006

un artist patriot. E un bard al culturii autohtone, a menționat el, continuînd să afirme că ar fi de dorit să avem grijă de asemenea persoane care își aduc o mare contribuție la îmbogățirea patrimoniului cultural al neamului. S-a mai referit atunci și la *patriotismul local*, amintind că mai toți intelectualii din conducerea și guvernarea noastră sunt de origine de la nordul republicii, iar Iurie Sadovnic, ca să vedeți, e de la centru, din codrii Orheiului, venit în cultura noastră cu vocea-i sigură de haiduc! Maestrul crea impresia, ca este abia la prima lui tinerețe. Avea rezerve de energie intelectuală încă pentru mulți ani înainte, chiar dacă „Jocul" nu avea destulă finanțare ca pe timpul comuniștilor și lumea prindea să uite de el. Mi s-a întipărit în memorie cum Maestrul, ca un colos singuratic, stătea în cîmpia neglijenței noastre, meditînd asupra manuscriselor sale pe care rîvnea să le vadă publicate într-o operă completă, care i-ar încorona activitate coregrafică.

Apoi a sosit ziua de 16 februarie 2008, cînd ne-am reîntîlnit la ziua de naștere a lui Grigore Vieru în incinta cafenelei *Pani Pit* din centrul Chișinăului. Vladimir Curbet avea același costum, aceiași ochelari mari cu lentinele întunecate.Mi-a povestit cu multă amabilitate că și-a început cariera profesionistă în anul 1957. Au urmat unele detalii neînsemnate, dar a accentuat că atunci cînd a venit să lucreze la ansamblul coregrafic de dansuri populare „Joc", în tot colectivul de peste 50 de oameni erau doar cîțiva moldoveni. Restul erau rusoaice, ucrainence, tătăroaice venite de pe tot întinsul URSS, dar mai ales erau persoane care trecuseră vîrsta de 30 de ani. Desigur, toată conversația, toată documentația se făcea doar în limba rusă. Doar costumele erau naționale. Strigăturile ce le spuneau dansatorii în timpul jocului sunau cam caraghios… Dar cel mai mult ce l-a dezamăgit, e că dansatorii profesioniști angajați nu prea doreau să muncească serios asupra dansului. Maestrul mi-a lămurit că dansul românesc se deosebește mult de dansurile tuturor popoarelor deoarece dansatorul, la executarea figurilor, participă cu picioarele, mîinile, corpul, sufletul, cu vocea. E nevoie de putere fizică!.. El a încercat chiar din primele clipe ale aflării lui la coinducere să revoluționeze tot. S-a hotărît că trebuie să ridice calitatea dansului la un nivel care și-l dorea, în corespundere cu datinile și tradițiile populare, respirația căruia o simți, mai ales dacă ești născut în satul basarabean. Deaceea s-a adresat către conducerea de vîrf a țării punînd condițiile: ori îi permit să angajeze moldoveni în ansamblu, sau el nu va avea ce face și pleacă. Conducerea sovietcă și demnitarii de partid de la Chișinău, responsabili pe cultură, după multă meditație, au căzut de acord și i-au permis să activeze conform planurilor sale. Maestrul a mers din sat în sat și a selectat fete și băieți de la țară. Accentua, cît n-ar fi de straniu, că la acei ani a fost susținut și ajutat personal de către fostul prim secretar al Partidului comunist din Modova, *tovarășul Serdiuk*. Acesta, se vede că l-a înțeles, îi plăceau dansurile populare moldovenești și, fiind un om înțelegător, a conștientizat că o republică unională trebuie să aibă jocurile sale care, în condițiile noastre geografice, nu pot fi neglijate, deși uneori sunt identice cu cele din România. Totul parcă mergea bine, dar tînărul

conducător nu era mulţumit de atitudinea dansatorilor faţă de obligaţiile lor. Cînd a văzut că în componenţa ansamblului sunt numai persoane de naţionalitate rusă, ucraineană, tătară cu vîrsta de peste 30 de ani, îndeosebi fetele care purtau fuste scurte să li se vadă chiloţii... *„În genere, îmi spuse maestrul, toată viaţa am pătimit din cauza nervului scularii, nu puteam lucra, stăteam numai cu mîinile în buzunar. Acele rusoaice mă vroiau în pat, era o ademenire fariseică, dar eu urmăream scopul de a face un ansamblu aşa cum doream şi mi se permisese. Apoi, cineva a mai început să mă tachineze, mai ales cînd le ceream sacrificiu pentru a dansa în iureşul dansului moldovenesc. Rusoii, însă, erau cam leneşi, veneau la repetiţii în stare de ebrietate şi, atunci i-am declarat lui Artiom Lazarev (ministrul culturii RSSM), apoi primului secretar Serdiuk că, în asemenea condiţii nu mai doresc să fiu şef". Îmi accentuă că pînă la el încercaseră să stea la timona ansamblului circa 12 conducători! „Abia abia m-au putut reţiune demnitarii în acest post. Simţind că eu le trebuiesc, i-am cerut ministrului culturii că numai moldovenii pot dansa româneşte şi în ansamblul de dansuri populare trebuie să fac eu, personal, o selecta de dansatori autohtoni".* Nu i s-a permis şi, atunci el a plecat din fruntea colectivului, însă peste cîteva săptămîni, aceiaşi Serdiuc, A. Lazarev l-au chemat înapoi, permiţîndu-i să procedeze în privinţa selecţiei aşa cum consideră de cuviinţă şi i-au permis să facă selecţie. „Am anunţat un concrus, a mărturisit maestrul, trecînd ca prin sită circa 800 de candidaţi şi în rezultat m-am ales cu vreo 30 de băieţi şi fete aleşi ca pe sprînceană. Am umblat prin satele din dreapta şi din stînga Nistrului, pe la Prut şi am învăţat folclorul. Apoi, am început cu ei să lucrez, în zbuciumul marilor căutări, în antrenamente zilnice, istovitoare". Maestrul multe a învăţat de la coregrafii din Rusia, care îi erau asistenţi. Adunînd cu migală o echipă nouă, tînără, avînd la dispoziţie specialişti cu şcoli serioase din Moscova şi Sankt-Petersburg, a prezentat dansurile în faţa comisiei de stat. Au fost opinii de aprobare şi contradictorii, mereu fiind supuşi gradului de comparaţie cu dansurile ce se făceau în renumitul ansamblu a lui Igor Moiseev. Într-un tîrziu a fost aprobat repertoriul şi unanim s-a decis că Vladimir Curbet este un bun conducător, iar dansurile lui se joacă, spre deosebire de cele jucate de ansamblul lui Igor Moiseev, după melodii moldoveneşti, ca la ţară, cum o fac ţăranii… Potrivind că mă interesez despre arta dansului mi-a povestit cîteva file din biografia lui. Am aflat că este copilul unei mame tinere (avea 16 ani cînd l-a născut) şi, a unui locotenent militar român de la Iaşi, care purta numele de *Vasile Calistru*. Mama l-a întîlnit pe acel Vasile la pichetul de grăniceri de la Susleni avea doar 15-16 ani… Curînd după naşterea lui, tata, în calitate de militar activ, a mers la frontiera dintre România şi Serbia, pentru a lichida un conflict armat, şi acolo a fost ucis. În ziua cînd l-au înmorîntat pe bravul subofiţer Vasile Calistru, bunicul a murit de infarct, chiar lîngă groapă. Vasile era unicul fecior la părinţi, durerea legată de pierderea lui a fost cumplită şi bunicul care lucra avocat la Iaşi, nu a putut suporta durerea, iar bunica Alexandra şi-a ieşit din minţi şi s-a lecuit o habă de vreme în Franţa, după care

și-a revenit. După moartea soțului mama lui a mai stat la Iași și în București vreo 3-4 ani, pînă cînd a venit o rudă de la Susleni și a luat-o acasă. Mama s-a recăsătorit la Susleni cu *Cozma Curbet, de la care Vladimir și-a luat numele lui de familie* Așa s-a întîmplat că mama adevărată a lui Vladimir l-a abandonat de curînd și el a fost crescut de Cozma Curbet, un om de o bunătate rară, înțelept și cărturar. Cozma Curbet nu a avut copii și l-a înfiat… Cele mai calde relații le-a purtat cu bunica Alexandra, pînă după războiul din 1941-1945, cînd s-a închis frontiera la Prut… Deodată maestrul a început să plîngă, mărturisind cum rușii, cînd Cozma nu a vrut să se dea în colhoz, i-au luat toată gospodăria și i-au lăsat săraci lipiți pămîntului. Își aminti despre timpul foametei din anii 1946-1947 cum măcinau crengi de salcîm, le amestecau cu macuh și făceau mămăligă, cum scormoneau copiii, cu ochii duși în orbite, în pămîntul din grădină căutînd și mîncînd rădăcini de pătrunjel… Revenind la începutul carierei sale de conducător coregrafic al *Jocului* și-a amintit că în cele din urmă s-a decis să muncească asiduu, zi de zi. Marele succes al ansamblului Joc, după o perioadă de inactivitate, a venit în vara anului 1957, fiind marcat în timpul festivalului mondial al tineretului de la Moscova, Rusia. De atunci faima dansului național s-a dus în toată lumea… Maestrul a continuat: „Am împlinit vîrsta de 78 de ani. Datorită mie s-au lansat pe scenele lumii muzicanții Gheorghe Mustea, Dumitru Blajinu, Vasile Iovu, apoi celebrii dansatori în persoana lui Spirison Mocanu, Dumitru Furnică… Deja peste 50 de ani mă aflu în fruntea ansamblului academic „Joc”… Dansurile interpretate de colectivul ansamblului renumit a lui Igor Moiseev, deși sunt executate la perfecție, mi s-au părut caraghioase. În dansurile lor sunt multe elemente de balet, acrobație, pantomimă chiar, dar lipsește esențialul: farmecul, sufletul nostru național, care poate să-l redee doar dacă este dansat de către un român… Dansul popular poate fi interpretat cu veridicitate doar de către reprezentantul acelui popor, în mijlocul căreia s-a născut, repetă el. I-am învățat și-i învăț pe dansatori să aibă ținută, mîndrie scenică! Astăzi nu-mi pare rău de ceea ce am făcut în viața mea… Și , deodată dînsul m-a invitat la el acasă, ca să-l vizitez , fiindcă are mai multe cărți pe care dorește să mi le dăruiiască. Mi-a lăsat cartea de vizită și am convenit în viitor să ne întîlnim. Dar soarta așa ne-a hărăzit că această întîlnire așa și nu a avut loc.

DUMITRU MATCOVSCHI

(poet, prozator, dramaturg, publicist)

L-am cunoscut în toamna anului 1984 pe cînd eram la casa de creație a scriitorilor din Pițunda, Abhazia. Mai venise la casa creație scriitorul *Haralambie Moraru*, redactorul șef al săptămînalului „Literatura și arta” *Valeriu Senic* , prozatorul *Gheorghe Gheorghiu* și poetul *Dumitru Matcovschi*. Fusesem cazați într-un bloc cu

13 etaje, chiar pe malul Mării Negre. Eram asiguraţi cu hrană de patru ori pe zi. Fiecare avea apartament aparte, ceea ce ne crea condiţii ideale pentru creaţie. Pe atunci încă nu eram membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova, nu mă bucuram de careva facilităţi, deaceea, adunînd din modesta mea avere, m-am pricopsit cu o foaie la casa de creaţie, exclusiv din contul meu. Lucram la primul meu roman „*Acoperiş de-asupra ploii*"... Din primele clipe am înţeles că numele meu nu-i spune nimic scriitorului Dumitru Matcovschi, care mi s-a părut frumos ca un zeu, brunet, cu musteţi, şi o ţinută atletică, mereu concentrat. Ieşeam toţi în fiecare seară după orele mesei, pe o bancă de lîngă bloc să tăifăsuim. Dintre toţi se evidenţia doar el. Purta la gât medalion cu lăntujel de aur, făcîndu-mi impresia din vorba sa, că e cam şmecher. Femeile mai tinere îl absorbeau din priviri şi, deseori câte una dintre ele confirma cu discernămînt, că noi, românii basarabeni, semănăm mult cu ţiganii, avîndu-l în vedere pe tînărul Dumitru Matcovschi, care avea o frunte lată, senină, şi peliţa smeadă a feţei. După discuţiile de pe banchetă, mai în fiecare seară, ne invita la el în apartament şi ne citea din cele ce scria în decursul zilei. Haralambie Moraru mereu se contra cu el. În discuţie intervenea des şi Valeriu Senic, cînd ascultam poetul citind din piesa dedicată lui Ioan Vodă cel Cumplit... El citea rar, clar, dar mi se părea ca e o piesă plictisitoare, neînteresantă, poate din cauza că nu cunoşteam nimic din istoria acestui domnitor. Piesa era scrisă, pe cît îmi amintesc, în rînduri lungi, *a lea Vasile Alecsandri* şi poetul frecvent repeta cuvântul „Doamne". Mai apoi am observat că poetul se caracteriza prin modestie şi individualitate. Dacă ceilalţi ne ţineam în gaşcă, el prefera să stea mai mult de unul singur. De cîteva ori am încercat să leg cu el vorbă despre literatură, dar el mă privea oarecum indiferent şi ocolea orice polemică, simţind probabil că nu am o pregătire bună pentru asemenea gen de discuţii. Parcă în rîs, oarecum ironic, mă îndemna seara, la discotecă, să acostez vreo rusoaică blondă, care erau destul de multe la casa de creaţie... În una din seri, pe scena sălii de festivităţi, au luat cuvîntul mai mulţi scriitori consacraţi din URSS, printre care era şi Dumitru Matcovschi ca reprezentant al Uniunii Scriitorilor din Moldova. Dînsul a citit nişte versuri lirice traduse în limba rusă, fiind aplaudat de către cei din sală. Ne mîndream cu toţii de succesele lui. Femeile tinere îl venerau, îndeosebi blondele, care-l porecleau *Budulai*... La finele aflării noastre la Piţunda a acceptat să ne fotografiem în colectiv, împreună cu delegaţia scriitorilor de la Chişinău şi cu un poet din Tagikistan, care se numea Ato Hojaev. La acea pozare s-a alăturat şi soţia lui Haralambrie Moraru, *Mihaela Perciun*.

În acea toamnă din 1984, în Abhazia, împreună am vizitat *complexul monahal de la poalele muntelui Afon*. Pestetot domnea curăţenia, ordinea şi în jurul catedralei se plimbau călugări tineri, care purtau sub rasa lor blugi americani, foarte la modă la vremi. Apoi am vizitat peştera Ciorilor sau *Krubera*, amplasată la o altitudine de 2.191 de metri între cel mai ridicat şi cel mai scăzut punct explorat şi cu o lungime de circa 16 km. Diferenţa de altitudine de la intrare în peşteră şi cel mai adânc punct explorat este de peste 2000 de metri. Este cea mai adâncă peşteră cunoscută de pe Pământ. M-au frapat *stalactitele* şi *stalagmitele* uriaşe, sunetul picăturilor de apă ce semăna cu o simfonie fantastică. În acea atmosferă a miracolului, ghidul ne dădea explicaţii despre istoricul peşterii, iar nişte difuzoare transmiteau muzică divină, creîndu-ne impresia că ne aflăm pe altă planetă. *Dumitru Matcovschi* făcea mereu însemnări într-o condică şi, multă vreme, în acel drum păstră o mină plină de meditaţie. Mi se crea impresia că vizitarea peşterii l-a emoţionat mult. Cîteva zile, cîteva seri nu a ieşit pe banca din preajma blocului. Iar eu, în una din acele zile, am mers pentru prima dată la culesul mandarinelor, într-un colhoz din apropiere, unde am uimit localnicii prin hărnicia noastră moldovenească, izbutind să culeg o remorcă de fructe aurii numai în cîteva ore. Drept recompensă ţăranii abhazi mi-au dăruit un sac cu mandarine, şi la revenire la casa de creaţie, le-am împărţit membrilor delegaţiei noastre. Menţionez acest detaliu fiindcă la acea vreme în Republica Moldova erau mare deficit frunctele citrice.

După 1984, personal, nu am avut nici o întrevedere cu poetul. În următorii ani el avu o viaţă activă, rodnică pe tărîmul renaşterii naţionale. A fost deputat, tribun şi... a nimerit în acel controversat accident rutier... Eram convins că dînsul m-a uitat şi nu-mi ţine minte nici numele. Însă, spre surprinderea mea, în vara anului 1994, mă pomenesc cu un sunet de telefon din partea redactorului-şef al revistei literare „Basarabia" de atunci, care era Dumitru Matcovschi. I-am recunoscut vocea lui obosită, mereu întreruptă de o tuse uşoară, dar sufocantă. Ştiam că a trecut prin cumpene de neînchipuit pînă şi-a redobîndit vocea.

– Boris Druţă? Întrebă el şi continuă: Ţii minte, cînd am fost împreună la Piţunda?.. Ţi-aminteşti cum alergai după rusoaice tinerele?

– A trecut o groază de vreme la mijloc, maestre!

– Dragă Boris. A apărut un conflict la redacţie şi dacă dispui de timp vino mîne pînă la *Basarabia*...

A doua zi, intrînd în biroul lui de pe strada 31 August 1989, am întîlnit un bărbat palid la faţă ca ceara, cu musteţile însurite. Nu-l văzusem de multă vreme. M-a privit necăjit de boală, şi cu răsuflarea lui sufocată, mi-a spus încet:

– Leo Butnaru, pestetot se laudă că e martirul neamului, că a stat la zdup pentru chestiuni naţionaliste... Mai în scurt, îşi face capital politic dincolo de Prut. Te rog, dacă e posibil, prin intermediul Ministerului de Interne, să se afle, la concret, pentru care păcate a stat el la zdup ... Dar, să ştim doar amindoi despre-aceasta!

Nu mi-a plăcut această misiune şi i-am spus:

– Aveţi posibilitatea s-o faceţi printr-o interpelare către Ministerul de resort în mod oficial, prin intermediul revistei. Am spus-o cam cu duritate în voce, deoarece Leo Butnaru a fost şi ramîne pentru mine un poet bun.

– Nici tu nu doreşti sa ma ajuţi, făcu necăjit, petrecîndu-mă cu privirea cum ies din birou.

Pe parcxursul anilor, îl întâlneam ocazional pe la „Casa Presei", mă uimea cum merge sprijinit în cîrjă... N-am avut nicicind convorbiri de lungă durată cu el. Aveam impresia de fiecare dată, cînd îl salutam, că este activ, ştie toate dedesubturile şi amănuntele ce se petrec în societate. Odată, cu ocazia lansării cărţii cîntăreţului Iurie Sadovnic, la Uniunea Scriitorilor m-am pomenit alături de el cu scaunul. Era ziua de 23 aprilie 1999. Scriitorul *Vlad Olărescu* i-a oferit cuvîntul, dar el a refuzat categoric să urce pe scenă, spunînd că el a venit la această întrunire ca să... asculte. Atunci nu mi s-a părut obosit. Am încercat să-i amintesc despre zilele petrecute la Piţunda în anul 1984. Spre surprinderea mea m-a întrebat unde se află acum Halarambie Moraru? ...apoi a continuat, afirmînd că Haralambie e un scriitor care şi-a băut talentul. Tot atunci, după ce a răsfoit cartea lui Iurie Sadovnic, mi-a spus cu dezamăgire:

– Asta nu-i literatură, ci nişte versuri de familie, de buzunar. Am ajuns la vremea că facem din orice literatură! Degrabă şi deridicătoarele de la Uniune vor deveni membre ale US din Moldova! Mihai Cimpoi a devalorizat complect noţiunea de scriitor... Cei admişi în rîndurile Uniunii, au dreptul la vot ca şi mine, care am scris şi am editat peste 50 de cărţi!..Nu-i lucru bun! Nimeni n-a iubit democraţia. Nici chiar Winston Churchill, prim ministrul Marii Britanii. Înainte, cînd exista URSS-ul, dragul meu Boris, se petreceau lucruri minunate! Aveam legături literare cu Turkmenia, Kazahstanul, Uzbekistanul, Tagikistanul, Kirghizia, Ukraina, Belorusia, Ţările Baltice, nemaivorbind de Rusia... Acum nu ne mai cunoaşte nimeni. Păcat!.. Apoi şi-a amintit ... În una din zilele trecute acordasem un interviu la un post de televiziune, prin care îmi spusesem părerea referitor la fotbalul din republică. Mi-a zimbit ironic: – Nu ştiam că eşti atît de bine informat în problemele acestui joc. Mi-a plăcut cînd ai zis, că *Vladimir Curbet* ar fi potrivit ca antrenor al selecţionatei naţionale la fotbal. Curioasă idee!..

În acea zi i-am dăruit cartea mea care apăruse şi o întitulasem „Catacomba". A răsfoit-o şi n-a zis nimic, decît că mă admiră pentru harnicia de a scrie şi a publica multe şi de toate; că sunt un adevărat *ostaş al scrisului*, nepărtinitor şi combatant!..

Despre acea întîlnire de la lansarea cărţii lui Iurie Sadovnic, seara, în cadrul emisiunii televizate „Mesager", cameramanul ne-a fixat pe amindoi alături...

În februarie 2000, administraţia de la „Casa limbii române" a organizat lansarea cărţilor mele. L-am invitat să mă onoreze cu prezenţa, dar el m-a refuzat, răspunzîndu-mi la telefon: *„Oare n-ai ce face?!".*

La 12 decembrie anul 2002, în cadrul Adunării generale a Uniunii Scriitorilor din Moldova, Dumitru Matcovschi a ţinut un discurs de la tribună, parcă năpustindu-se asupra lui Mihai Cimpoi. Cineva din sală a încercat să-l tempereze, să-l calmeze, dar poetul a replicat netacticos şi brutal la adresa oponentului, strigînd în microfon: *„Taci, măi din gură!"* Mi s-a părut şi mai necăjit şi mai bolnav, înţelegînd că se revoltă împotriva fărădelegilor conducerii Uniunii Scriitorilor, care deja nu mai era organizaţia revoluţionară de cândva. Demonstra că *Uniunea* s-a transformat într-o organizaţie de afaceri şi este păcat, că în fruntea ei stă cocoţat *academicianul*! Poetul avea într-o mînă bastonul, în alta o cuşmă brumărie, şi mi se părea îmbătrînit, că ţine ultimul său discurs din viaţă…

Curînd am aflat că peste poet s-au abătut şi alte nenorociri. A decedat fratele lui, care multă vreme a muncit corespondent la radio, transmiţînd reportaje de la Moscova. Apoi am citit în ziare un necrolog care anunţa despre decesul tatălui său… După aceea l-am văzut la şedinţa Fondului literar de la US. Mergea şi se sprijinea în cîrjă, ochii bolnavi mă piviră parcă plini de indiferenţă şi n-a vrut să schimbe cu mine două vorbe. Se revolta că acea casă de creaţie de la Peresecina s-a distrus complect şi nu mai există nici o modalitate să fie salvată. Se sufoca mereu cînd vorbea şi era vădit că e bolnav. Semăna cu un leu, care după o încăierare cu victima, deşi ieşise învingător nu mai avea puteri să supravieţuiască. Acea oboseală nu avea nici un semn că se va calma…

În vara anului 2007 am participat cu el şi Nicolae Dabija la o adunare a Forumului românilor de pretutindeni la Şoldăneşti. Era o zi senină, cu multe cireşe coapte. Acolo ne-am fotografiat. După adunarea festivă, am mers mai mulţi în ospeţie la un activist al Forumului din localitate, unde am stat la masă. Poetul era calm şi povestea multe lucruri despre viaţa din trecut, amintindu-şi vremile cînd lucra la cărţile lui… Următorul lucru care mi s-a întipărit în minte au fost clipele, cînd am publicat în săptămînalul „Literatura şi arta" articolul *Călăii*. Mi-a telefonat, zicînd că e un articol de zile mari şi mi-a mulţumit că l-am vizat şi pe el ca pe o victimă a regimului comunist…La ultima adunare a Uniunii Scriitorilor la care am asistat (nu mai ţin minte anul, data), i s-a oferit cuvîntul şi el, pare-mi-se mai întîi i-a reproşat lui *Andrei Burac*, numindu-l o maşină de vorbărae, care ţine discursuri interminabile la fiece adunare scriitoricească. A menţionat acest lucru, reproşînd majorităţii scriitorilor, că ne irosim forţele în nimicuri, fără a reflecta adevăratele probleme stringente. Apoi poetul şi-a acsat discursul său, vorbind cu durere despre situaţia politică din Basarabia, menţionînd că ruşii *îşi bat joc* de populaţia română din Transnistria şi Tighina, iar scriitoriii noştri tac, se prefac a nu observa realitatea… Cînd şi-a sfîrşit discursul nu toţi l-au aplaudat şi el, cu paşii lui neîndemînatici, sprijinit în cîrjă a ieşit de pe scenă şi a dat cu ochii de mine. Mi-a întins mîna şi mi-a zîmbit. Aveam impresia că mă consideră o persoană net inferioară lui şi eu mă emoţionam, conştient că am în faţă o personalitate literară notorie. Dar, presupunerea mea era doar o părere. Mereu mă

bătea peste umăr şi mă lăuda, zicîndu-mi că ceea ce fac, nu este deloc rău. Atunci ne-am fotografiat şi am această fotografie plăcută unde el e zîmbitor şi mulţumit.

În vara anului 2010, cu prilejul dezvelirii monumentului lui Ihil Şraibman la Vadul Raşcov, am încercat să-l invit şi pe dînsul în delegaţia care mergea încolo, împreună cu mulţi intelectuali evrei. Ascultîndu-mi vocea la telefon, a spus că l-au mai invitat şi alţii, dar nu poate merge din cauza sănătăţii şubrede. Cineva atunci mi-a spus, că poate fi apreciat refuzul lui ca o invidie, că un clasic al literaturii evreieşti, precum este Ihil Şraibman, i-a luat-o înainte, mai ales că scriitorului de limbă idiş, la Vadul Raşcov i se dezveleşte un monument chiar în central satului unde acela s-a născut! O fi aşa sau nu, însă bîrfele sunt bîrfe…

L-am mai întîlnit de cîteva ori în incinta US, dar deja se vedea că este răpus de boli, suferinţe şi avea o faţă tristă, necăjită.

În luna mai 2013 colegul *Serafim Belicov* a spus că poetul se află într-o stare gravă, chipurile că i se va face o nouă intervenţie chirurgicală. Tot Chişinăul se şuşotea în privinţa stării sănătăţii maestrului. *Dar, orîcît nu ne-am rugat Domnului, să-l mai lase printre noi, tocmai cînd se împlineau 73 de ani de la ultimatumul ruşilor de a ocupa Basarabia, adică la 26 iunie, Dumitru Matcovschi, marele nostru poet Martir, a trecut la cele veşnice.* În oraş a fost mare agitaţie. Corpul neînsufleţit a fost dus mai întîi la biserica Sfîntul Dumitru (în seara de 27.06.2013) iar a doua zi pentru ca toţi să poată să-şi ia rămass bun de la el, a fost dus în incinta academiei RM. Au venit multe oficialităţi guvernamentale. Îl deplîngeau toţi, îi înşirau meritele şi se vedea clar cît de mare a fost Personalitatea lui şi cît de răi suntem noi, că am fost cu el nedrepţi…La ceremonia funerară a vorbit preşedintele AŞ Gh.Duca, Preşedintele RM N.Timofti şi alţii. În după amiaza acelei zile sicriul cu corpul neînsufleţit a fost dus pe ultimul drum, spre satul lui de baştină, Vadul lui Raşcov. Acolo i-a fost dorinţa ca să-şi afle somnul de veci, printre străbunii lui, pe malul Nistrului. Poetul a fost înmormîntat la 29 iunie 2013, cînd în Republica Moldova, drept semn de apreciere a numelui lui a fost decretată zi de doliu.

EUGEN CIOCLEA

(poet, traducător)

Era modest la vorbă şi la comportament. Deseori îl întîlneam la barul de la Uniunea Scriitorilor, rar se avînta în polemici cu oponenţii. De cele mai multe ori asculta, fuma îngîndurat şi, doar cînd se potoleau spiritele, vorbea abia auzit, cu vocea lui de bas, spunîndu-şi punctul de vedere. Trecuse de vîrsta celor 50 de ani, era cărunţit, purta ochelari cenuşii, barbă şi mustăţe. Aflasem de la alţi scriitori că s-a născut într-o familie de intelectuali de la nordul Moldovei. Era fiul lui Sergiu Cioclea, profesor de limbă şi literatură română şi al Iuliei Cioclea, la fel profesoară, că a studiat la Facultatea de Matematică a Universităţii „*Mihail Lo-*

monosov" din Moscova şi se cotează ca unul dintre cei mai moderni poeţi contemporani din R.Moldova. Am mai aflat că Eugen, fiind la Moscova, a avut un conflict cu nişte persoane care l-au snopit în bătaie, în rezultatul căreia s-a ales cu grave leziuni corporale. A suportat o intervenţie chirurgicală serioasă la creier, medicii s-au luptat pentru a-i salva viaţa, fixîndu-i o placă de titan la craniu, şi că, după ce s-a însănătoşit, avea probleme cu paharul... Cică nu prea consuma alcool, dar dacă intra în băutură, păzea! Era regretabil să aud aşa ceva, deoarece am avut intelectuali de marcă care sufereau de această patimă. Însă, consideram aceste zvonuri minuscule, la nivel de bîrfe. Revenind la Chişinău a muncit la redacţia „*Tinerimea Moldovei*", publicînd articole de polemică, mai mult orientate împotriva democraţilor. Scrisul lui strălucea în gîndire şi expresii inteligente. Nu-i cunoşteam opera, chiar de auzeam de la mulţi cunoscuţi că este un talent de excepţie. Numai cînd am citit o bună parte dintre poeziile lui din volumul de debut „*Numitorul comun*" m-am convins că posedă gînduri profunde, filosofice, rafinate. Am constatat că versurile lui sunt rezultatul unei munci şi a unui talent indiscutabil. Vroiam să-l cunosc mai îndeaproape. Plecase de la redacţia ziarului şi o vreme nu ştiam la ce munceşte, cine îi sunt prietenii. Faptul că stătea mereu la terasa barului de la Uniunea Scriitorilor în compania lui *Nicolae Esinencu, Emilian Galaicu-Păun, Nicolae Popa, Vsevolod Cernei* încă nu-mi puteam da seama cine este el ca om şi dacă poate discuta cu mine. Am încercat de cîteva ori să comunic cu el, dar de fiecare dată îl găseam în stare de ebrietate, mă privea oparecum arogant, dîndu-mi de înţeles că nu are timp să-l irosească cu mine. Nici eu, în asemenea situaţii, nu insistam. Întîlnindu-ne, doar ne salutam. Numai în una din zile m-a oprit din drumul meu, amintindu-mi plin de seriozitate, găngăvindu-se:

– Eşti Boris Druţă?! Să ştii că eu m-am născut în satul cu denumirea *Druţă*!?

– Iar tu, Eugen Cioclea şi... te-ai născut la 4 august 1948!

– Bravo! făcu el mirat şi tot atunci continuă cu vocea gîngăvită: Trebuie să mă serveşti c-o bere.

În acea zi de vară, nu mai ţin minte anul, s-a ivit un prilej să stăm într-un bar la un pahar de vorbă. Eugen mi-a spus că preferă mai bine tărie decît bere... Am aflat de la el că poartă cele mai frumoase amintiri despre anii petrecuţi la Moscova, unde a scris majoritatea versurilor care, ulterior au fost incluse în cele cîteva cărţi... La un interval de timp, cînd ochii lui mijeau a somnolenţă, îmi făcu o destăinuire şocantă:

–Medicii mi-au pus fiolă sub omoplat, să mă lecuiască de alcoolism, dar... mi-am ales moartea!

Am zîmbit uimit, puţin derutat. Credeam că glumeşte. Am îndrăznit să-i dau sfat:

–Bea cafea, ceai..., lapte...

–E greu...Imposibil, oftă el şi mă privi cu nişte ochi de geniu. Deodată mi se păru că am în faţă un chip de leu care e bolnav mortal, îşi trăieşte ultimele clipe dar curînd va mai face ultimul efort pentru a se arunca asupra pradei. După altă pauză, iar mă surprinse cu vocea lui adeseori întreruptă de gîngăveală: –Cele mai bune poezii uneori sunt realizate şi în stare de beţie, cînd eşti năvălit de gînduri întortocheate. 80 la sută din poezia universală este scrisa de poeti beţivani.

–Pablo Neruda scria aproape totdeauna treaz, am încercat să-i reproşez, mai enumerînd pe degete: Mihail Eminescu, Gabriela Mistrall, Marina Ţvetaieva, Grigore Vieru …

Iarăşi m-a privit neîncrezător, simţind că nu-l aranjează mersul discuţiei. A tăcut o vreme şi, m-a fulgereat regretul că nu fac parte din cercul scriitorilor, care se bucură de o largă apreciere în lumea literară. Într-un sfîrşit dînsul mi-a spus:

–Citesc deseori *nebuniile* tale din „*Literatura şi arta*". Eşti tradiţional, primitiv, *semănătorist*...Aşa eşti tu! Nu mai poţi fi altul!

Nu m-a supărat aprecierea lui, fiindcă era spusă de un intelectual, care ştia rostul cuvîntului scris mai bine decît altcineva. Ceea ce îmi spuse nu era o noutate pentru mine, fiindcă totdeauna am conştientizat locul meu în literatura noastră şi n-am trăit cu mari pretenţii. Mă bucuram că am ocazia să vorbesc cu el, făcînd abstracţie de pasiunea lui faţă de alcool. Îmi închipuiam că un om, care a suferit o intervenţie chirurgicală serioasă, precum aflasem, că are implantată la craniu o placă de titan pe locul unde i s-a operat creerul, mai poartă o gîndire lucidă. I-am spus că am citit cu mult interes cartea lui *Numitorul comun* cu prefaţa criticului literar *Eugen Lungu, alte versuri din periodică* şi deodată m-am gîndit că îl pot frapa, recitind pe de rost una dintre poeziile scrise de el:

Mi se spune că m-am născut în cămaşă.
Maică-mea, chiar mă convinge!
Simt, le răspund,
dar ce vreţi de la mine,
nu vi-i de-ajuns
că mă strînge?

Nu vi-i de-ajuns că din faşă o port, –
fiu-meu s-o moştenească!
Nici să mi-o spăl nu am voie s-o scot.
Acele n-au s-o cîrpească.

Ruptă-i din umere. Ruptă-i pe piept.

Ca libertatea în sine.
Tac. Sunt cuminte. Sunt înțelept.
Forța decide.

Isprava mea nu l-a uimit. A scos doar niște sunete neînțelese și iar m-a privit îndelung. L-am rugat să-mi dăruiască una din cărțile lui cu autograf.

–Am publicat 3000 de exemplare a *Numitorului comun*, dar acum nu am nici una, a zis el. Poate pe acasă am. Dacă am să găsesc, numaidecît o să-ți fac o donație...

Curînd s-au mai alăturat la masa noastră poeți consacrați ca Anatol Ciocanu, Ion Vieru, Nicolae Popa și fotograful Nicolae Răileanu care ne-a făcut cîteva poze. Apoi ne-am despărțit. Au urmat alte întîlniri la sala cu cămin de la Uniunea Scriitorilor, unde ne adunam să participăm la vreo lansare de carte. Între noi vorbea tăcerea. Dacă era vreo masă de la terasa barului din curte, stătea alături de oameni cu paharul dinainte, ceea ce nu m-a pasionat niciodată. Auzeam doar cum ei vorbesc și despre poezie, despre optzeciști, nouăzeciști, dracul știe ce terminologii mai inventa protipendada, elita de poeți elevați! Nu am fost niciodată de acord cu faptul că Eugen Cioclea a fost declarat de către cineva *cel mai trist poet al Europei*, sau ceva de genul acesta. Invidiam colegii din generația lui și regretam că nu fac parte și eu dintr-un curent literar. Sincer să fiu nu m-au frapat prea tare creația celora care se loveau cu pumnul în burtă că sunt *șaizeciști, șaptezeciști, optzeciști, nouăzeciști*.... Eugen Cioclea pentru mine era poetul, creația căruia o consideram apropiată de cea a lui Nichita Stanescu... Aceste concluzii aproximative mi se pare că au coincis cu părerea criticii de la noi, fiindcă citisem următoarele afirmații: *„E. Cioclea nu e nici șaptezecist și nici cu optzeciștii nu are prea multe afinități, ba chiar și ștampila cu un termen mai general cum e cel de „postmodernist" este refuzată de el ca fiind străină și nereprezentativă pentru ceea ce scrie. Se știe că în perioadele aride din istoria literaturii un poet talentat poate ține de unul singur locul unei întregi generații, poate că la același lucru se gândește și Cioclea atunci când se opune clasificărilor*.„

Ultima noastră întîlnire a avut loc, întîmplător.Ne-am deplasat amîndoi cu un maxi taxi în direcția sectorului Botanica. Eu mergeam la Curtea de Apel Chișinău, iar dînsul spre casă. Eugen era bine, cu barba și mustețile îngrijite , strîngea în brațe o geantă neagră, spunîndu-mi că are în ea manuscrisul unei noi traduceri... Mi-a lăsat numărul de telefon și am convenit să ne telefonăm și, poate să ne întîlnim. I-am amintit că mi-a promis c-o să-mi doneze o carte cu autograf... A căzut de acord și, doar rămăsese să convenim cînd. În următoarele luni l-am telefonat de multe ori, dar simțeam că cineva ridică receptorul, tace, apoi se întrerupea legătura... N-am insistat, fiind, convins că ne vom mai întîlni ocazional.

Într-o zi la început de toamnă din anul 2013 am fost zguduit de noutatea că Eugen Cioclea a fost găsit mort în apartamentul său din sectorul Botanica. Am asistat la procesiunea funerară care a avut loc în incinta holului de la Uniunea Scriitorilor. Afară se îngălbeneau frunzele pe copaci și era o toamnă frumoasă, poetică. La în-

mormîntarea marelui poet asista mult tineret de la licee şi alte instituţii superioare, multe oficialităţi. S-au pronunţat mulţi scriitori, în frunte cu *Arcadie Suceveanu*, aducîndu-i cele mai frumoase elogii de recunoştinţă. M-am convins că am pierdut un valoros om de cultură. În acele clipe am realizat personal mai multe fotografii, imortalizînd procesiunea funerară. Apoi, după solemnitate, s-a anunţat că corpul neînsufleţit al poetului va fi dus şi înmormîntat la baştină, în satul unde a văzut lumina zilei şi de unde a pornit în lume în căutarea cuvîntului frumos românesc din Basarabia.

VASILE ANESTIADE

(academician, profesor în medicină)

În anul 1994 am devenit laureat al săptămânalului „*Literatura şi arta*". Nicolae Dabija ne-a invitat la redacţie pe toţi cei nominalizaţi ca să ne înmîneze cîte-o Diplomă de Onoare şi un modest premiu bănesc. Asistau personalităţi cu pondere la acea vreme, printre care era şi un bătrînel josoţ, în costum negru şi c-o tichie rotundă, la fel de culoare neagră aşezată pe creştet. Era profesorul Vasile Anestiade, pămînteanul meu, născut la Sărătenii Vechi, despre care auzisem şi, mai ştiam că fratele lui, fostul rector al Universităţii de Medicină din Chişinău, a realizat prima dată în Moldova o intervenţie chirurgicală la inimă. Ştiam că e născut la 4 mai 1928, este un specialist în domeniul morfologiei şi e membru titular al Academiei de Ştiinţe din Moldova. Membru PCUS din 1962. În anul 1991, s-a creat Centrul de Patobiologie şi Patologie, al cărui director a fost numit academicianul Vasile Anestiade. Este căsătorit cu Zinaida Anestiadi, medic endocrinolog de frunte în Moldova. Pe lîngă celelalte mai cunoşteam că Vasile Anestiade este deţinătorul Premiului de Stat (1977), a fost decorat cu ordinele Insigna de Onoare (1971), Prietenia popoarelor (1981), Gloria Muncii (1996); două ordine Drapelul Roşu de Muncă (1961, 1971), Ordinul Republicii (2005), *Golden Fortune of International Academic Rating of Popularity,* Георгиевская медаль Честь. Слава. Труд. *IV* степень *Nr.420 (23.11.03, Kiev)*, Medalia 50 de ani de la Victorie (Ierusalim, 1999), Medalia S. I. Vavilov (1976), Medalia Dimitrie Cantemir (2003) şi 60 de ani ai AŞM (2006); Rector de Onoare la Alma Mater (2008), Cetăţean de Onoare al Baştinei (2011). Despre unele distincţii aveam să aflu mai tîrziu, e adevărat, dar atunci, în acea clipă profesorul mi s-a părut îmbătrînit şi firav. Nicolae Dabija ne oferea fiecăruia dintre premianţi să spunem cîteva cuvinte. Ne plictisisem să ascultăm discursul interminabil

al lui Boris Movilă, apoi cel savant al poetului Valeriu Matei, după care a vorbit Academicianul Vasile Anestiade. Profesorul vorbea graseind uşurel, amintindu-ne că săptămînalul, în jurul lui Nicolae Dabija, adună floarea intelectualităţii din Chişinău şi misiunea noastră este de a oglindi pe paginile zearului cele mai arzătoare probleme legate de istorie, politică, ştiinţă… Ne-a povestit că s-a întors zilele trecute de la un simpozion internaţional, unde a reprezentat Moldova, şi a spus cu mîndrie că specialiştii noştri în domeniul medicinei sunt recunoscuţi peste hotare. Speră că generaţia tînără de la noi, căreia i se deschid posibilităţile de a învăţa în diferite ţări, o să ne ducă faima mai departe… După ce şi-a terminat discursul, a scos dintr-o cutioară un medalion care reprezenta o inimioară aurită şi i-l dărui poetului Grigore Vieru. Era o atmosferă sinceră, de solemnitate şi bunăvoinţă. Ca de obicei, după partea festivă, am trecut în altă încăpere, unde ne aşteptau plăcintele, tartinele, alcoolul şi cafeaua. În timpul mesei au răsunat toasturi la adresa ziarului, redactorului-şef. Poetul Valeriu Matei mi l-a recomandat pe profesor, amintindumi, că sunt ca şi el, de prin părţile Teleneştilor. Vasile Anestiade, cu o blîndeţe deosebită, mi-a strîns mîna, m-a cuprins şi a spus că mă cunoaşte din cele ce a citit scris de mine, dar nu ştia că suntem şi pămînteni… La despărţire, dumnealui mi-a dat numărul de telefon de la domiciliu, de la servici, insistînd, cu prima ocazie, să trec pe la dînsul, în vizită.

Multă vreme nu mă hotăram să-l contactez, stînd la îndoială dacă voi putea găsi o temă de conversaţie din motivul că suntem de specialităţi diferite. Nu ştiam dacă îl interesează jurisprudenţa. Şi iată că peste un an, iarăşi am devenit laureaţi ai săptămînalului şi, din nou ne-am revăzut în incinta redacţiei de pe strada Sfatul Ţării,2 din Chişinău. M-a recunoscut şi şi-a exprimat nemulţumirea că îl ignorez, nu-i telefonez şi nu trec pe la el în ospeţie.

– Ce fel de pămîntean te consideri dumneata, dacă nu răspunzi la chemarea mea?

– Sunt încă tînăr, i-am răspuns în glumă. Am posibilitate să mă corectez…

– Laboratorul unde muncesc, concretiză el, se află nu departe, pe strada *31 august 1989*, chiar în vecinatatea casei Uniunii Scriitorilor din RM.

N-am avut încotro. Într-o zi l-am telefonat şi am mers la servici, în laboratorul lui. De data aceasta profesorul era îmbrăcat în halat alb, m-a întîlnit vioi, energic, plin de voie bună. Doar, rareori cînd vorbea, ochii lui se încruntau, emanînd seriozitate. M-a invitat să iau loc în faţa lui pe un jilţ comod, şi mi-a povestit despre copilăria şi adolescenţa petrecută în satul natal, de pe malul Răutului. Am aflat de la el că bunicii, părinţii au fost gospodari înstăriţi la Sărătenii Vechi, care au dorit mult ca el şi fratele lui să fie oameni cu carte în viaţă. El şi fratele Nicolae au studiat medicina la Iaşi, despre care păstrează cele mai luminoase amintiri. În anul 1940, cînd ruşii au ocupat Basarabia, pe fratele Nicolae, care deja absolvise facultatea, l-au trimis la reciclare, la un spital din Lvov, Ucraina. Îmi povestea plin de emoţii, despre vremea, cînd împlinise doar 16 ani şi a început să muncească în calitate de

învățător la școala din Telenești, cum acolo, din principiu, în acel an de învățământ 1940-1941 a dorit să predea elevilor obiectul de studiu limba română, deoarece nu cunoștea despre existența glotonimului de „*limba moldovenească*"... Apoi trecu la anul cînd s-a început războiul și fratele a devenit medic militar. Din cele mărturisite, am înțeles că profesorul purta cele mai emoționante amintiri despre fratele mai mare, care i-a fost totdeauna exemplu și l-a uibit nespus de mult, cu care polemiza pe probleme de medicină. Împreună au participat la fondarea cadrului didactic autohton de la Universitate; cum fratele a efectuat primele intervenții chirugicale la inimă și cum el a decedat în floarea vârstei... O filă aparte pentru el era amintirea despre timpul cînd a ocupat funcția de rector al Institutului de Medicină (azi Universitatea „N.Testemițanu"). Pe timpul lui acea instituție era considerată una dintre cele mai prestigioase instituții de profil din fosta URSS.

– Primisem o directivă secretă, unde se indica: majoritatea specialiștilor să fie pregătiți și orientați pentru a pleca să muncească în susținertea personalului din complexul militar al URSS. Era o absurditate să mă împotrivesc, dar am făcut așa, că după absolvire, în calitate de medici, pe toate întinsurile URSS-ului plecau majoritatea alolingvilor. Primeam multe replici din partea conaționalilor, care erau nemulțumiți că nu sunt trimiși și ei prin unitățile militare unde erau asigurați cu spațiu locativ, privilegii, salarii etc…Eu m-am străduit ca specialiștii buni, moldoveni, să rămînă în țară. Poporul nostru la fel are nevoie de sănătate! Azi, în majoritatea spitalelor de la noi, sunt medici de-ai noștri? Profesorul făcu o pauză, mă privi încruntat, serios și continuă: Desigur, simțeam că sunt urmărit de către organelle kagebiste, care îndeplineau directivele Moscovei, de a schimba procentajul demografic în favoarea alolingvilor, dar… Aveam argumentul, prezentîndu-le cererile absolvenților ruși, care insistau, după primirea diplomelor, să le ofer posibilitatea de a deveni medici militari… Totdeauna mă bucuram cînd aflam că în diferite domenii sunt specialiști de-ai noștri, moldoveni! Eu am apucat timpurile cînd moldovenii trăiau în mizerie, nu aveau specialiști și, alolingvii ne considerau înapoiați… Mi-amintesc de anul 1966, cînd am participat la un congres internațional al *patomorfologilor,* care a avut loc la Moscova, și pe aeroportul Domodedovo, am făcut cunoștință cu un ghid, care s-a recomandat: *Mircea Druc*! E vorba de ex-primul nostru ministru. Atunci Druc îndeplinea funcția de traducător din spaniolă în rusește și viceversa... Fără a ne cunoaște la acea vreme, Mircea Druc a încercat sa mă provoace la o discutie cu referire la problema noastră națională. El a spus că, chipurile, Moldova noastră se află sub ocupație rusească, că a venit timpul să începem o mișcare de eliberare națională…Atunci, acel început de discuție, fără a-l cunoaște, mă enervase… Credeam și rămîn convins pînă în ziua de azi că el atunci îndeplinea rolul de provocator, informator al KGB-ului. În anul 1966, organele KGB-ului nu puteau admite ca la asemenea post de traducător să stea o persoană care nu conlucra și nu îndeplinea comenzile lor provocatoare. I-am spus atunci lui Mircea Druc: „Dumneata ori nu ești în stare să te orientezi în spațiu,

sau eşti pus la cale de a mă provoca la nişte acţiuni murdare...” M-a lăsat în pace, dar, rămîn la convingerea că atunci, în virtutea situaţiei, Mircea Druc colabora cu securitatea sovietică.. Ştii ce s-a întîmplat cu mine în acel an? Ivan Bodiul, fostul prim secretar al *pcm*, nu avea ochi să mă vadă... Într-o zi, în ajunul unui congres ordinar al pcm, a trimis în biroul meu de rector un provocator de origine rusă, cu aparataj de recepţie, împreună cu un moldovean. Rusoiul insista să mă provoace la o discuţie de felul, cum tratez eu politica naţională din *RSSM*... Intuind că am de furcă cu *securiştii*, am profitat de ocazia cînd unul dintre ei, lăsînd geanta sa pe scaun, a ieşit la veceu, să fumeze. Celălalt, care a rămas, era moldovean şi mi-a spus în şoaptă, chipurile, că el nu împărtăşeşte poziţia şovină a colegului său care a mers să fumeze... Am înţeles lucrurile din capul locului: adica ne-a lasat pe noi, doi moldoveni, să discutam între patru ochi... Eu, însa l-am dojenit pe acel moldovean, manevrând cu citate din Lenin si Marx, respectînd cu strictеţe ideologia politicii partidului comunist în problema naţională. Cînd reapăru securistul rus, a achipuit aparatura din geantă şi în cele din urmă persoanele au plecat descurajate... Totuşi, la următorul congres al *pcm*, unde am asistat în calitate de delegat şi rector, în luarea sa de cuvînt, fostul şef al KGB-ului de la Chişinău, a spus că în cadrul Institutului de medicină *s-au cuibărit multe elemente nationaliste chiar în conducerea de vărf*, făcînd aluzie şi la mine... fără a fi nominalizat. Discursul acelui demnitar comunist m-a înfuriat grozav. N-am putut răbda şi peste cîteva zile, am insistat să fiu primit în audienţă la primul secretar al comuniştilor Ivan Bodiul. Furia mea era nestăvilită şi eu, fără a păstra eticheta, mi-am permis să-l iau în răspăr: cum de-şi permite dumnealui să-mi trimută agenţi ai securităţii pentru a înscrie convorbirile mele cu oponenţii!?. I-am adus exemplu istoria legată cu vizita stranie a celor două personae de la KGB, care au venit special să mă provoace la o discuţie cu privire la problema naţională... Recunosc, oricît de autoritar se cuvenea să fie cu mine, atunci, ascultîndu-mă, citindu-mi indignarea întemeiată din ochi, Ivan Bodiul se facea cînd albastru, cînd verde, iesindu-şi din pepene. I-am spus dacă nu încetează asemenea gen de provocare, eu pun biletul de partid pe masă, părăsesc instituţia şi merg urgent la Moscova, unde, prin legăturile mele, o să ajung la Leonid Brejnev şi o să-i povestesc ce se face aici la noi, la Chişinău, cum se încearcă a persecuta cadrele naţionale... Ei, bine. În cele din urmă am fost rugat să mă calmez, am aplanat şituaţia şi de la acel moment, cît m-am aflat la cîrma Institutului, niciodată n-am simţit vreo provocare similară.

– Sper că nu cariera administrativă, ştiinţifică? am îndrăznit să-l întreb.

– Ba da... Îmi pare rău că, la timpul respectiv, după ce plecasem din funcţia de rector, cînd eram încă tînăr, nu am acceptat invitaţia de a lucra la *Dubno*, în Rusia. Mi se promitea lucru bun, perspectivă ştiinţifică minunată. Am refuzat invitaţia colegului meu de a activa la centrul ştiinţific din Vancuver, Canada. Dacă acceptam, poate azi nu trăiam în mizeria în care mă aflu. Azi nu mi se plăteşte pensia la timp, am un salariu mizerabil...

Cu toate-acestea marele savant, în decursul anilor a dat dovadă de mare curaj civic, îndeosebi cînd forţele distructive au pus la îndoială că limba care o vorbim nu este cea română. Mi-aminteasc cum în anul 1994, membrii prezidiumului Academiei de Ştiinţe din R.Moldova printre care Vasile Anestiade şi Vsevolod Moscalenco, doctor în ştiinţe fizico-matematice, semnau o scrisoare publicată în „Literatura şi Arta", ca răspuns la solicitarea Parlamentului, în fruntea cărora erau agrarienii, foştii preşedinţi de colhozuri, înveteraţi comunişti, care doreau să pună o platformă ştiinţifică pentru teoria *moldovenismului* dorindu-se o aliniere docilă şi a savanţilor. *„Există o singură limbă cu o singură denumire: Limba română, au declarat cei doi semnatari. Realitatea ne obligă a ne redobândi limba cultă, literară, ştiinţifică... Schilodirea limbii este un sacrilegiu, ce nu-i este permis nici unui regim. De aceeaşi opinie e şi academicianul Eugeniu Coşeriu, băştinaşul nostru, cunoscutul specialist în lingvistică (Tübingen, Germania), care a spus următoarele: „Vehicularea termenului de limbă moldovenească este o fraudă sub aspect ştiinţific, o utopie sub aspect practic, iar sub aspect politic – un act de genocid cultural".* Luînd această atitudine Vasile Anestiade, expusă şi publicată în „Literatura şi arta", a avut o mare rezonanţă, chiar dacă Petru Lucinschi, împreună cu agrarienii, au coinfirmat un neadevăr istoric în art.13 al Constituţiei RM, prin care se spune că limba noastră de Stat este cea moldovenească... În timpul acelei vizite profesorul mi-a arătat pe un dulap îngrijit aranjate multe mostre şi cadouri primite de la somităţile ştiinţifice din străinătate. Apoi m-a servict la masa lui de birou cu ciocolată şi cogniac scump. Fiind bine dispus, a început să pronunţe cîteva fraze în limba engleză, convingîndu-mă că o posedă foarte bine, comentînd şi în română despre ascensiunea vieţii omului. Pe standul care-l comenta în engleză şi română era reprezentat omul în clipa cînd era copil, apoi adolescent, apoi matur, apoi în etate şi în cele din urmă gîrbovit de bătrîneţe. Mi-a lămurit că atunci, cînd omul e copil, moartea are un interes faţă de el. Îl pîndeşte pestetot cu luneta...Cînd devine adolescent arma care îl pereclitează este una obişnuită. Apoi, cînd omul devine matur, moartea îl pîndeşte cu arcul. Bătrîn fiind deja, moartea pierde orice interes faţă de om, deoarece pomul vieţii lui se scutură de rod şi sfîrşitul lui este inevitabil...

Mi-au plăcut acele explicaţii comentate şi pe stand, cu ajutorul unui dispozitiv care emana o rază laser. Aveam senzaţia că mă aflam în faţa icoanelor pe care mi le comenta mama Vera sau bunelul Nică în biserica de la Ineasca...

În convorbirea sa profesorul tot mai mult accentua şi se mîndrea că este grec de proveniență, specificînd că numele lui înseamnă *naşterea lui Hristos*. Vorbea despre Grecia, unde avusese prilej să călătorească de mai multe ori, ca despre o ţară scumpă şi irepetabilă. Într-un tîrziu, parcă dezmeticindu-se că mă are în faţă, iarăşi mă privi cu blîndeţe, îmbrăţişîndu-mă ca să-mi spună:

– Părinţii tăi ce fac? Se mîndresc cu tine...

– Mama, apoi tata au decedat...

– Să ştii că m-ai amărît cu vestea asta. Dumnezeu să-i ierte!

După acea zi am mai avut o întîlnire la el în laborator. M-a chemat cînd soția lui adusese plăcinte cu bostan coapte în cuptor, ca la mama acasă. În cabinet era cam racoare si profesorul se grăbi să umple paharele cu cogniac „*Metaxa*", adus din călătoria sa în Grecia. Vasul în care era cogniacul avea o configurație originală, din ceramică albă (!). Profesorul se mândrea că l-a procurat dintr-un restaurant de la poalele muntelui *Atos*. De cum băutura ne încălzi, discuția noastră deveni mai vioaie. Savantul ba zîmbea, ba își încrunta privirea, precum îi era obiceiul, de parcă lua aminte cine sunt și cu ce ocazie am venit la el, ca să-mi spună într-un tîrziu:

– Știi, dragule, că eu, împreună cu soția, care tot de la Telenești este, te citim cu regularitate!

– Nu mă consider scriitor. Am spus eu. Îmi place să scriu…

– Ba, nu… Atingi multe probleme. Tu, totdeauna ai de spus ceva convingător… Te admirăm și…M-a amărît cînd am citit cum scriitorul Vasile Gîrneț a publicat într-o revistă o notă usturătoare, analizînd schița dumitale „*Iaca-s răi moldovenii*". Te-a avertizat ranchiunos, precum că dumneata nu cunoști geografia deoarece în loc de localitatea *Eforie*, ai scris *Euforie*... I-am transmis lui Gîrneț, prin Vitalie Ciobanu, ca să te lase în pace, fiindcă ești un băiat de-al nostru, pămînteanul meu!..

– Stimate domnule Academician, am zis eu zîmbind. E foarte bine că a atras atenția asupra schiței. Vasile Gîrneț și Vitalie Ciobanu sunt scriitori culți, le stimez opera… Nu mă supăr deloc…Așa e creația, mai facem și greșeli.

– Să stii că vă citesc cu admirație! Căzu de acord cu mine într-un sfîrșit. Dar… așa e lumea! Mai dăunăzi, cănd am împlinit vîrsta de 75 de ani, cu această ocazie Petru Lucinschi, chipurile, și-a amintit de mine, și a emis un decret cu decorarea mea. Nu știu de ce am mers ca să primesc acea medalie. Nu recunosc nici o distincție oferită din mila conducerii de azi. Mi se par false...

În timpul acelei întîlniri, cînd sticla cu cogniac era aproape goală, savantul și din numele soției mi-a lăsat în condica mea următorul autograf: „*12.02.1999. Zi fericită pentru noi. Băștinașul nostru, D-l Boris Druță, om de spirit, etalon care respectă datinile confesionale, tradițiile, se jertfește păstrînd pentru strămoșii d-lui patrimoniul spiritual prin ființa urmașilor, reușește a fi juristul înzestrat și dotat. Om al scrisului, tată, patriot al plaiurilor autohtone. Îi dorim sănătate, inspirație! Să-i dea Dumnezeu putere să scoată în lume frumoșii copii pe care natura i-a dăruit. La mulți ani, maestre! V. Anestiade. Băștinașul Dvs.".*

Recitind aceste rînduri, am îndrăznit să aflu:

– Domnule Academician, de-ați ști cîtă lume mă condamnă că am mulți copii de la diferite femei. Sufăr. Mă consider afemeiat, amoral, dar… eu pe toți i-am recunoscut și-i iubesc! Oare a avea copii, chiar și extraconjugali, este o greșeală?…

–Nu asculta pe nimeni… Ai drumul vieții tale și, mîndrește-te! Ca medic îți spun: e plină lumea de bărbați și femei sterile! Sau sunt mulți care nu-și doresc copii.Aceștea din urmă sunt niște ticăloși. Iar tu ai făcut deja un lucru mare și noi

cu soţia ne mîndrim şi dorim să te avem în ospeţie oricînd. Doar suntem pămînteni, de la Teleneşti! Din Centrul Moldovei!

Expresia lui cu referire la patriotismul local mă incuraja la noi fapte. Am plecat de la el cu o senzaţie de optimism, dorind să fac ceva frumos, ca în viitor să-i îndreptăţesc încrederea. Nu prea cunoşteam, precum nu cunosc nici azi, meritele lui în domeniul descoperirilor ştiinţifice, dar din cele povestite de el m-am convins că a fost un mare patriot al acestui pămînt şi şi-a consacrat toată viaţa pentru a ne face mai frumoşi şi mai sănătoşi. Gîndind la el ajung încă o dată la convingerea, că marea istorie o fac oamenii modeşti, şimpli care, prin truda lor, realizează ceea ce nu fac toţi conducătorii de ţări, luaţi împreună, la o anumită perioadă istorică. Trăiam cu impresia, că în timpul cînd dragostea faţă de lecturi în societate, s-a redus la maximum, undeva într-o casă, la lumina lămpilor de noapte ochii neobosiţi ai academicianului Vasile Anestiade, cearcă să afle ceva din cele scrise de mine pe paginile ziarelor. Chiar dacă majoritatea intelectualilor de la noi apreciază alte cărţi şi alte valori spirituale, trăiam cu bucuria că atunci, în anii 90 ai secolului trecut eram cu toţii mai aproape de aspiraţiile adevărate ale poporului nostru.

CEL MAI IUBIT DINTRE PĂMÎNTENI

(academician, profesor, medic chirurg)

Vladimir Hotineanu

Să recunoaştem din capul locului că despre o persoană publică vorbim cu prilejul unor jubilee legate de activitatea sa ori în campania electorală. Ca fiecare dintre noi care e obsedat de sentimentul unui patriotism local, aş dori să vorbesc despre consîngeanul meu Vladimir Hotineanu, marcantă personalitate contemporană, actualul ministru al Sănătăţii din R.Moldova. De amintit că acest medic, doctor habilitat, chirurg de notorietate, vine din tîrgul Teleneştilor, unde miam petrecut copilăria şi adolescenţa, din tîrgul codrean unde mai odinioară clocotea o viaţă romantică provincială, cu diferite graiuri, cu dughenele unde vindeau evreii, cu bisericile creştine ortodoxe ale moldovenilor şi lipovenilor, cu vechea sinagogă din preajma Ciulucului. Parcă mai ieri aveam aceiaşi dascăli la şcoala medie-internat, cu parcul de salcîmi împărăteşti din preajma Casei de Cultură. Pînă la adolescenţă Vladimir Hotineanu a suferit, împreună cu părinţii deportaţi în Kazahstan. După ce a revenit acasă, avînd educaţia cărţilor, a mers

în lumea miraculoasă a cunoştinţelor. Mă bucur că, în adolescenţă, am admirat aceleaşi coline invadate de mirozna de flori din împrejurimile Teleneştilor, aceiaşi codri ale Budăilor, acelaşi soare mereu răsărit dinspre dealul Ineştilor. Natura basarabeană cu farmecul ei, educaţia primită de la părinţi pentru dragostea de oameni şi faţă de carte 1-au făcut să devină un adevărat patriot. Înalt, voinic, ca un adevărat dac, cu priviri inteligente, cu un limbaj în care foloseşte expresii pline de tîlc şi înţelepciune, pline de rafinament frază cu frază, de parcă ar citi din carte,Vladimir Hotineanu impresionează prin discursurile sale de la radio şi televiziune, prin articolele de ziar. În afară de părerea mea personală, confraţii lui de breaslă afirmă în unanimitate că e un specialist iscusit, că e un administrator nonconformist, principial, necruţător faţă de cei care nu-şi onorează obligaţiile. Priveşti la el şi ţi se pare că este coborît cu adevărat din neamul străjerilor vechilor cetăţi moldave, astfel că i se potriveşte de minune numele de familie al Hotinului de pe bătrînul Nistru. Dimitrie Cantemir afirma că pe locul Ţeleneştilor ar fi existat o cetate gotică (dovada acestei afirmaţii sunt rămăşiţele găsite în împrejurimi), iar Vladimir Hotineanu, actualul ministru al Sănătăţii, parcă ar fi descălecat dinspre Hotin să străjuiască această citadelă a demnităţii noastre. Este lucid în expresie şi în gîndire, convingător în fapte, de parcă ar chema oamenii să se mobilizeze, fie în sala de operaţie, confruntîndu-se cu maladiile pacienţilor, fie în adunările din sala Guvernului, fie în zonele afectate de inundaţii. Pestetot, unde clocoteşte viaţa, unde fierb problemele zi de zi. Oamenii sunt diverşi în fapte şi în comportament, fie în lumea medicilor, fie în cea a pacienţilor. Mi-am permis undeva într-un articol de ziar să fiu neatent faţă de el în exprimare, fapt pentru care regret, dar Vladimir Hotineanu nu este personalitatea sentimentalismelor. El este pragmatic, este un om al acţiunii şi sunt mîndru, sunt fericit că îl cunosc anume aşa. Sunt mîndru că Ministerul Sănătăţii are în fruntea sa un profesionist de marcă, cu capacităţi organizatorice care te cuceresc. Sunt mîndru de conaţionalul meu şi aş dori să fie ca el cît mai mulţi, în toate domeniile de activitate. Sunt sigur că oameni ca Vladimir Hotineanu constituie generaţia, care e capabilă să ne scoată din mizerie, din nevoi, căci lor le este sortită această nobilă misiune a istoriei. Vladimir Hotineanu înseamnă istorie, fiindcă oameni ca el făuresc Istoria.

SILVESTRU MAXIMILIAN

(Specialist în domeniul economiei și matematicii, profesor universitar, doctor habilitat)

Pot sa afirm cu mîndrie că acest om al ştiinţei şi înţelepciunii a fost directorul şcolii din Ineşti în anul 1962, cînd la 1 septembrie am mers în clasa I. Era o zi însorită, cu multe flori. *Nina Tudosan,* prima mea învăţătoare, ne-a condus, pe cei peste 30 de pici, în curtea şcolii ca să ne prezinte directorului. Îmi amintesc cum stătea, alături de alţi învăţători, în grădina de meri a şcolii, la o masă acoperită cu o faţă de masă albastră, pe care stătea o vază cu flori. Era un bărbat tînăr, cu o înfăţişare de atlet, plin de energie, cu o frezură bogată şi priviri inteligente. Cu vorba lui calculată

ne-a felicitat cu prima zi de şcoală şi ne-a spus:

– Aţi venit în lumea cunoştinţelor. Copilăria voastră, împreună cu grădiniţa, a rămas în urmă… Băieţii vor învăţa cum să construiască *colivii* pentru păsări, pentru ca să devină adevăraţi bărbaţi, iar fetele vor învăţa a coase la canava, în cruciliţe…

În acele timpuri, la orele de muncă băieţii făceau dulgherie în atelier, iar fetele la lecţiile de gospodărire învăţau a coase, a împleti, a modela… Deci, directorul ne dădu de înţeles că degrabă vom creşte şi mai mari… Pentru mine această amintire e sacră. Ulterior, peste ani, am aflat că Silvestru Maximilian s-a născut la 2 ianuarie 1936 în satul Căzăneşti, judeţul Orhei. După studiile medii făcute în satuil Chiţcani, raionul Teleneşti, urmează facultatea de matematică a Institutului pedagogic „Aleco Russo" din Bălţi (1954-1958). A lucrat în calitate de professor de martematică în satele Sagaidac, Gura Galbenă, raionul Cimişlia, apoi director de şcoală în satul nostru în perioada 1958-1965. Îşi continuă studiile la Institutul Central Economico-Matematic al Academiei de Ştiinţe din URSS (Moscova,1965-1969). A susţinut teza de doctor în economie la specialitatea *Metode matematice în economie* cu tema: *Optimizarea fluxurilor export-import ale Uniunii Sovietice* (1970). Tratarea ştiinţifică a tezei este actuală şi pentru alte sisteme economice, inclusiv cele de piaţă. Fiind doctor în ştiinţe economice este acceptat numai în calitate de laborant al Institutului de Economie al Academiei de Ştiinţe din Moldova, de către directorul de atunci (1969-1972) al acestei instituţii, N.P.Frolov, un şovin rus.

Constuctivismul şi calităţile profesionale ale lui Silvestru Maximilian sunt observate de către Constantin Gaindric şi Petru Soltan, care-i propun colaborare ştiinţifică. Ocupă postul de director adjunct al Institutului de Cercetări Ştiinţifice în domeniul Planificării (1972-1986). Pe timpurile triste ale Moldovei în cadrul URSS a contribuit esenţial la pregătirea specialiştilor de înaltă calificare prin trimiterea la doctorantură, stagieri la Moscova, Kiev, Novosibirsk, Leningrad a peste 100 de moldoveni, fapt pentru care este forţat să părăsească instituţia şi îşi continuă activitatea la Univertsitatea de Stat din Moldova, la catedra *Matematica în economie* (1986-1990). Susţine teza de doctor habilitat *Modelarea matematică a funcţionării economiei naţionale a Republicii Moldova* (1989) la acelaşi Institut Economico-Matematic din Moscova. Această teză ştiinţifică poate fi utilă şi în perioada economiei de piaţă: este independentă de politică, constructivă, propune metode matematice pentru soluţionarea problemelor economice. Deţine funcţia de director al Institutului Naţional de Economiei (1990-1993); şef de catedră; profesor universitar la Universitatea Liberă Internaţională din Moldova (1993-2001). Profesor Universitar la Universitatea de Stat din Moldova, la Facultatea „Matematică şi Informatică", la

catedrele „Tehnologii de programare” și „Optimizarea discretă”.

Rezultatele cercetărilor sale științifice în domeniul matematicii în economie sunt sistematizate în peste 100 de lucrări . Este autor a 9 monografii, lucrări științifice în domeniul modelării matematice a proceselor economice, elaborării algoritmilor pentru soluționarea la calculator a unor probleme economice. Modelarea matematicii în aceste lucrări nu poate fi depășită de timp. La USM susține cursuri la patru catedre: *Tehnologii de programare.Economia generală. Optimizare discretă. Modelarea proceselor economice.*

A pregătit peste șapte doctori în științe – din R.Moldova, Ucraina, România, Rusia, Zimbabwe. A fost președinte al Consiliului specializat pentru conferirea gradelor științifice de doctor și doctor habilitat în științe economice, matematice (1999-2000), specialitățile: metode economico-matematice, relații economice internaționale. A fost expert al Comisiei Superioare de Atestare din Republica Moldova (1992-2002). A participat activ la susținerea intereselor naționale, fiind membru al grupului de experți prin hotărîrea Parlamentului din 1991. Un suport didactic le-a acordat și elevilor prin publicațiile din Foaia matematică, la rubrica *Pentru amuzament* (6 probleme distractive). În articolele din mass media (peste 400) este un apărător înflăcărat al intereselor neamului. Participant la mai multe congrese, simpozioane, conferințe internaționale de specialitate: Ungaria, Rusia, România, Ucraina, Cehia. Este redactor științific a peste 50 de publicații. Membru de Onoare al consiliului științific al revistei *Artemis* din Chișinău. Titluri onorifice: Doctor Magna cum Laudae (ULIM), Laureat a mai multor premii.

Toate aceste informații le-am obținut din blogul de pe internet smaximilian. ulim.md , care îmi permit să demonstrez meritul omului vieții mele pe care l-am

Primul preşedinte al Federaţiei Ruse, Boris Elţin, la o recepţie cu Silvestru Maximilian

cunoscut când am făcut primii paşi în lumea mare. Revenind la îndepărtaţii mei ani ai copilăriei, doresc să continui amintirea despre Silvestru Maximilian, primul meu director de şcoală de la Inești. Mi-amintesc cum directorul deseori ne aduna la careu, şi vorbea cumpătat, intelligent despre succesele şi problemele cu care se confrunta şcoala. Uneori, dacă făceam vreo şotie, avea obiceiul să ne invite ca pe nişte oameni deosebiţi alături de el şi prefera să comenteze faptele noastre, uşor să ne dogenească şi să ne citească lecţii de morală. Convorbirea cu el era atît de însemnată pentru orice elev, lăsa amprentele unui efect sporit, că nu mai doreai să ai o nouă confruntare cu dînsul. Spre deosebire de alţi profesori, el nu striga la elevi, nu ne amenința c-o să cheme părinţii, dar, după asemenea întîlnire, îţi trezea stima, respectul şi nedorința de a mai avea o reîntîlnire cu el, o lecţie de morală. Ştiam că este originar din satul Căzăneşti de pe malul Răutului, din acelaşi raion. La acei ani, la şcoala noastră veniseră o pleiadă întreagă de învăţători (aşa se numeau atunci profesorii) ca *Zinaida Bodiul, Alexei Andoni, Veronica şi Mihail Corobcă, Aurelia Tîrsînă, soţii Elizaveta şi Ion Dovgani* şi încă mulţi alţii, care constituiau un colectiv de profesori tineri, şi el, în calitatea sa de director, obţinuse stima şi respectul. Precum am aflat peste ani, Silvestru Maximilian i-a impus pe majoritatea învăţătorilor, care aveau doar şcoala de profil de la Orhei, să meargă, la Institutul „Alecu Russo" din Bălţi, ulterior, majoritatea dintre ei au obţinut studii superioare. În şcoală domnea ordinea şi disciplina, pestetot erau vazoane cu flori, iar pe terenurile aferente au fost sădiţi pomi fructiferi. Directorul locuia în sat, într-o casă din dealul Călugărului, de lîngă biserică, unde pînă la 1940 locuise dascălul Petrovici. Soţia lui Galina, o ucraineancă suplă, frumoasă, cu păr negru, lucra la punctul medical din sat. Peste o anumită perioadă de vreme, întîmplarea a făcut că directorul s-a împrietenit cu tatăl meu, un om care prefera să citească ziare, reviste, cărţi, se interesa întruna despre situaţia din ţară şi cea internaţională. Într-un an era problemă cu pîinea, din cauza politicii nechibzuite a liderului de la Kremlin *Nichita Hruşciov*. În toate magazinele din Teleneşti, precum şi la noi în sat, se formau cozi enorme după la pâine şi în văzduh mirosea a foame, deşi pe şoseaua care lega satul cu Orheiul erau depozitate movile enorme de porumb, care se stricau sub cerul liber şi de-asupra lor pluteau cârduri de ciori croncănitoare. Această privelişte monstruoasă îmi stă şi acum în faţă. Directorul şcolii obţinuse dreptul, ca fiecare învăţător să fie asigurat, în mod obligatoriu, odată pe spătămînă, la magazinul din sat cu cîte o pîine… Tata participase la război, pe frontul românesc, cunoştea bine evenimentele timpului său şi, totdeauna avea teme interesante de discuţie, care îl pasionau şi pe tînărul director. Deseori se întîlneau la noi acasă cu *Vsevolod Vladimirovici* (aşa se numea el atunci) la un pahar de vin şi vorbeau mereu despre problemele vieţii, legate şi de viitorul copiilor, mai ales al acelora care erau capabili. Directorul îi amintea lui tata, că ţăranii de veacuri au avut harul de a prelucra pământul, dar vremile s-au schimbat şi acum trebuie să se gîndească că a venit vremea să li se dea voie odraslelor să meargă mai departe la învăţătură. Pe atunci, la începutul anilor '60 ai secolului trecut, la Ineasca, precum şi în majoritatea satelor din Moldova, mai dăinuia tradiţia

milenară, ca copiii, ajungînd la maturitate, să rămînă în sat, lîngă părinţi. Unicul lucru care-l făceau băieţii e că mergeau să facă serviciul militar, apoi cînd reveneau la baştină, se căsătoreau, apoi, satul prin clăci, sărea de le făcea casă frumoasă şi rămîneau să prelucreze pămîntul. Şi aşa din tată în fiu. Directorul, însă, precum am spus, dorea ca ţăranii moldoveni, să-şi schimbe mentalitatea , fiindcă sunt capabili şi ar trebui să se şcolească. Îl convingea mereu pe tata şi mama ca să ne dea la şcoală mai departe atît pe sora cît şi pe noi, doi fraţi. Fratelui meu Ion, dînsul îi preda matematica, spunea că are capacităţi deosebite şi cerca să-i convingă pe părinţi că ar fi un păcat ca el să nu meargă mai departe la şcoli mari. Mama şi tata erau bucuroşi de a-l avea oaspete. El nu făcea abuz de alcool, precum îşi permiteau unii dintre învăţători, avea în vorba sa amprentele înţelepciunii şi, probabil îi era interesant să se afle în compania tatălui meu. Directorul a devenit prietenul familiei noastre. Uneori venea împreună cu doamna Galina, soţia lui, şi micuţa lor fiică.

Nu terminasem patru clase primare, cînd directorul a plecat să înveţe la aspirantură, tocmai la Moscova. O vreme soţia Galina a rămas în sat cu copiii, apoi a plecat şi ea la oraş după soţ. Eram încă mic şi nu ştiam unde s-a stabilit fostul director cu traiul, dar mi-amintesc că la sărbători, familia noastră primea de la el, cu regularitate, cărţi poştale cu felicitări şi urări de sănătate. În anul 1969 fratele Ion a absolvit scoala din sat şi a plecat la cea medie din Telenesti. Acolo el nu prea se isprăvea cu învăţătura, deoarece, ca totdeauna, învăţătorii doreau ca tata, care lucrea brighadier în colhoz, sa-i asigure cu produse agricole. Aşa se formase o părere în familia noastră. Tata, fiind un om principial, nu dorea să le facă pe plac unor învăţători de acolo astfel în rezultat, fratele, în pofida capacităţilor lui, se pomeni cu probleme, era ameninţat să ramînă repetent. După ce absolvise cu chiu cu vai clasa IX, părinţii, fără a se sfătui cu cineva, l-au dat pe fratele Ion să înveţe la o şcoală de meserii din Chişinău. La acea vreme elevii din asemenea şcoli erau consideraţi incapabili la învăţătură, puteau doar să obţină o meserie. Silvestru Maximilian, venind odată la Ineşti de la Moscova în vacanţă, la familie, aflînd despre decizia părinţilor în privinţa fratelui, i-a învinuit că au făcut o mare greşală. S-a revoltat zicînd, că un băiat cu mari capacităţi ca fratele, nu a meritat să fie dus la o şcoală de meserii considerată lipsită de prestigiu. Fostul director spuse că la asemenea şcoli învaţă copiii slabi la învăţătură, cu înclinaţii huliganice… Într-un sfîrşit i-a sfătuit pe părinţi: cădupă terminarea şcolii de meserii, o să-l ajute să-şi continuie studiile. După cîţiva ani familia lui Silvestru Maximilian s-a mutat cu traiul la Chişinău, eu mi-am continuat studiile, iar fratele a plecat să-şi facă serviciul militar în forţele maritime. Apoi a venit timpul că am plecat şi eu la armată. Fratele s-a demobilizat înaintea mea cu un an şi mare mi-a fost bucuria, cînd am primit vestea de acasă, că el a devenit, la îndrumarea lui Silvestru Maximilian, student la Institutul agricol în numele lui „*M.V.Frunze*" (azi, Universitatea Agrară), instituţie pe care a absolvit-o cu menţiune.

Silvestru Maximilian era steaua îndrumatoare a familiei noastre şi tata se sfătuia cu el, fărcîndu-i vizite la Chişinău. În anul 1975, cînd m-am demobilizat şi eu din ar-

mată, m-am dus la el şi i-am spus că doresc să învăţ la facultatea de Drept. Dînsul nu a rămas entuziasmat de intenţia mea, dar s-a consultat cu colegul lui de aspirantură Constantin Florea, profesor la facultatea de Drept, care a susţinut ideea mea. Totuşi fostul meu director a încercat să mă convingă să-mi alleg o altă profesie, legată de problemele economice, fiindcă matematica şi ştiinţele exacte au mari perspective. Eu, însă, am rămas ferm pe poziţii şi atunci el mi-a zis:

– Îmi pare bine că eşti îndărătnic. Înseamnă că ştii ce doreşti în viaţă.

Fiind student la drept, la anul întîi, într-o zi m-a chemat la el şi mi-a spus:

– Fii atent. La facultatea voastra sunt multe persoane capabile să facă rău. Să-ţi cîntăreşti vorbele şi, ia aminte cum te exprimi, îndeosebi cînd te vei referi la problema naţională şi unirea cu România. Printre colegii tăi sunt mulţi agenţi de la securitate. Deseori vei fi provocat… Să nu te aprinzi. Mai bine lasă de la tine şi străduie-te să înveţi bine! Să nu mă faci de ruşine, deoarece eu am pus acolo obrazul pentru tine şi, ceea ce ţi-am spus eu, să nu te împărtăşeşti cu nimeni…

I-am urmat sfaturile lui şi, după ce am absolvit facultatea, pe la anul 1989, am început să citesc în presa noastră tot mai multe articole semnate de el, cu numele lui cu *Silvestru* , şi nu Vsevolod, cum îl numeau ruşii. Ne-am revăzut după mai mulţi ani, cînd, deja publicam şi devenisem şi eu cunoscut. S-a bucurat că-i sunt discipol şi, odată în incinta redacţiei „Literatura şi arta", mi s-a destăinuit:

– Nu-mi pot explica, dar eu cîndva mai mult credeam în capacităţile fratelui, decît ale tale. Bravo! Mă mîndresc cu tine!

A fost cea mai preţioasă apreciere a unui om, care a fost considerat prietenul familiei noastre. Prin anii '90 ai secolului trecut ne întîlneam tot mai frecvent prin oraş, pe la adunări şi discutam diferite probleme ale timpului. Totdeauna era îmbrăcat elegant, cu ochelari şi vorbea cumpătat, calculat, exprimîndu-şi opinia. Împreună am participat în campania alegerilor electorală în parlamentul din prima legislatură, fiindu-i persoană de încredere. Mi-a părut rău că a pierdut scrutinul fiindcă în faţa alegătorilor totdeauna îşi expunea platforma sa economică de dezvoltare a R. Moldova în viitor. Vorbea corect, argumentat, plin de convingere. Ideile lui economice au fost înalt apreciate şi de către Mircea Snegur, primul nostru preşedinte, care l-a angajat în aparatul său în calitate de consilier pe probleme economice. Pe atunci deseori lua cuvîntul la ecranele telavizorului, la radio apărîndu-şi ideile faţă de oponenţii săi înverşunaţi.

În luna martie 2000, cînd am primit primele exemplare ale noii mele cărţii „*Copiii serenadelor*", de la editura „Museum", unde am publicat şi romanul *Acoperiş deasupra ploii*, i l-am dăruit cu dedicaţie lui ca unui prieten al familiei noastre, dînsul, desigur s-a bucurat. M-a lăudat că am devenit scriitor, se mîndreşte că i-am fost elev la şcoala din Ineşti şi totdeauna a avut încredere în capacităţile mele intelectuale. Şi eu totdeauna l-am venerat pe Silvestru Maximilian, ca pe un om de omenie, ca pe un onest şi mare prieten al familiei noastre.

VASILE ȚAPOC

(Savant, filosof, doctor habilitat)

În viață îi apreciem pe cei, care ne-au îndrumat și format ca personalitate. Unul dintre acești oameni pentru mine este Vasile Țapoc, doctor habilitat în științe filosofice, profesor universitar, redactor-șef al revistei „File de Filosofie", specialist în ontologie și teoria cunoașterii, istoria filosofiei universale și naționale. A absolvit facultatea de Filologie și Istorie a USM (1966) și a susținut teza de doctorant în domeniul filosofiei la Universitatea *„M.V.Lomonosov"* din Moscova (1973). Activează la catedra de Filosofie a USM în calitate de lector superior, conferențiar. Din 1986 – șeful catedrei Științe sociale și prorector la Institutul de Arte, iar din 1998 este șeful catedrei de Filosofie a USM. Susține teza de doctor cu titlul „*Legătura reciprocă dintre intuitiv și discursiv în activitatea creativă*" (1974), cea de doctor habilitat pe tema „*Structura contradictorie a procesului de creație*" (1990). A publicat circa 140 de lucrări științifice și metodico-didactice.

L-am cunoscut pentru prima dată în luna decembrie a anului 1978. Ca un mare prieten al părinților primei mele soții, m-a invitat în ospeție la domiciliul situat pe bul.Moscova, din Chișinău. Tot atunci am făcut cunoștință și cu soția lui, nașa Eugenia. În casa lui erau multe cărți și o atmosferă de creație. Eram student la anul IV și mă interesa îndeosebi filosofia și…literatura. Făceam în taină primele încercări literare și aveam nevoie ca niciodată de cărțile scriitorilor români ca *Zaharia Stancu, Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, Nichita Stănescu*. Am aflat că savantul în tinerețe visa să devină scriitor. Făcea cu îndrăzneală primele încercări și procura orice novație editorială nu numai la magazinul de carte românească din Chișinău, ci chiar la Cernăuți sau Odesa, unde mergea în zilele de odihnă împreună cu prietenii de la Facultatea de Litere. Pe timpul *dezghețului hrușciovist*, atît la Chișinău cît și în alte orașe ale URSS funcționau magazine de carte românească. Atunci, precum mi-a spus el, sacrifică toate mijloacele financiare, dar procura noile cărți apărute pe rafturile acelui magazin, pe care ulterior comuniștii l-au închis. În ziua, cînd am mers la el în ospeție, m-am convins că, în biblioteca lui personală erau operele a mai toți autorii literaturii clasice române și ai celei contemporane. Mi-a spus, că la moment, fiind aspirant la Moscova, mai continua să procure cărți de acolo, de la magazinul *Drujba,* unde exista o secție de literatură română. Îmi fugeau ochii după acele cărți, cînd mi le punea în față una după alta. Apoi, continuînd să discutăm, m-am convins că este un om care posedă cunoștințe enciclopedice și eram în stare să-l ascult ore întregi…

Îmi plăcea cum el allege cuvintele, frazele, cum se adresează soţiei, celor doi copii: *Vasile şi Virgiliu*.

Apoi am fost învitat să stăm la masă, împreună cu familia lui. Tot atunci am înţeles că am nimerit într-o lume a înţelepciunii, a oamenilor iubitori de cunoştinţe, de cărţi. Originari amîndoi de la nordul republicii (nănaşa s-a născut la Hădărăuţi, iar naşul la Clocuşna), considerau că oamenii trebuie să înveţe carte. Aveau un cerc de prieteni inteligenţi, cu educaţie elevată. M-a frapat mult şi măestria culinară a naşei Eugenia, *samogonul de Clocuşna* din sfeclă, care te făcea vorbăreţ şi-ţi mărea pofta de mîncare. La acea masă am discutat pe teme dragi sufletului meu şi eu descoperisem o lume nouă, neîntîlnită pînă atunci în cercul meu de cunoscuţi. Tot în acea seară m-am ales cu cîteva cărţi scrise în grafie latină despre teoria literaturii, despre biografia lui Mihai Eminescu, nuvele de Liviu Rebreanu, romane de Marin Preda, poezii de Nichita Stănescu.

Apoi a fost nunta mea într-o zi de duminică geroasă la Ineasca unde au participat şi colegii mei de universitate. Naşul Vasile şi naşa Eugenia şi-au onorat cu multă dragoste obligaţiunile, iar eu parcă devenisem fiul şi cel mai apropiat om al lor. De atunci, cu regularitate, ne invita la el în ospeţie şi, eu, capul unei familii tinere, îl ascultam, încercam să-i urmez sfaturile. Dînsul mai era încă aspirant la Universitatea „M.V.Lomonosov" din Moscova. Cînd venea acasă în vacanţă pentru mine era o adevărată sărbătoare. Erudiţia lui mă cucerea. Îmi povestea cum studiază la biblioteca naţională din Rusia, cum atingea uneori recordul, lecturînd pînă la 300-400 de pagini de carte.Era pasionat de filosofie, de artă. Aflasem de la el despre *Matis, Sezanne,*

O fotografie de familie

Dally, putea explica secretul unui tablou, unei simfonii, interpreta în felul său istoria, tradițiile, obiceiurile neamului nostru, își expunea clar poziția față de politica de cucerire a rușilor în privința Basarabiei.

Odată cu absolvirea facultății, conducerea de la Universitate și-a bătut joc de mine și m-a trimis să muncesc în raionul Donduşeni pe un deal, la o porcărie, în calitate de inginer pe securitatea muncii. O făcuse cu bună știință ca să nu rămîn cu traiul în oraș. Nu eram membru al *pcus*, nici agent al securității. O făcuseră acei demnitari slugoi, care m-au pedepsit pentru concepțiile și poziția mea față de regim Îmi plăcea să povestesc bancuri și anecdote despre Lenin, Stalin, Brejnev…. Aveam familie tînără și un copil și, am refuzat angajarea la acel post și, cu ajutorul direct al prietenului familiei noastre, *Silvestru Maximilian*, am reușit să obțin libertatea de a-mi găsi un loc de muncă după plac. Aflîndu-mă în acea situație naşul Vasile Țapoc, a insistat ca să revin la Chișinău cu traiul. M-a convins că eu trebuie să revin și să-mi găsesc un loc de muncă în capitală datorită capacităților mele! El credea în forțele mele intelectuale cît și în viitorul copiilor mei. Cu sprijinul lui moral în toamna anului 1980 m-am stabilit cu traiul la Chișinău. El, împreună cu naşa, m-a ajutat să-mi găsesc gazdă la familia Tonu de la Botanica și de atunci, continuam cu regularitate să ne vedem, îndeosebi la el acasă. În aceași atmosferă a cărților și a convorbirilor multdorite de mine. Mi se pare că îi plăceau și lui unele idei de ale mele. Începusem să public povestirile mele. Materializam împreună, discutam temele stridente ale societății. Iar cînd ne întorceam de la el din ospeție, aduceam multe cărți românești pe care le citeam împreună cu soția nopți în șir. Îndeosebi mă pasionau cărțile filosofice ale lui *Montaigne, Helveţius, Spinoza*. Erau cam complicate pentru mine, dar el mă încuraja și-mi spunea că îmi vor prinde bine. Mă îndemna să citesc cît mai mult, să mă concentrez la cutare sau cutare carte sau publicații din reviste și ziare. Tot la îndemnul lui mergeam la fonoteca bibliotecii unde puteam asculta diferite genuri de muzică, inclusiv cea a lui George Enescu, Ciprian Porumbescu, cea a lui Mozzart, F. List, Schopen, Bah, Ceaicovski… Studiam albumuri cu reproducțiile impresioniștilor, postimpresioniștilor, peredvijnicilor, reprezentanților curetului cubism, dadaism. Ceea ce nu-mi era clar, discutam ore întregi cînd ne revedeam. Doream să fiu cît mai mult în compania lui. Înțelesem și pot recunoaște și la înălțimea zilelor de azi, că întîlnirea cu Vasile Țapoc pentru mine a fost cel mai mare noroc din viață. Îmi plăcea să-l ascult cum povestea despre copilăria lui anevoioasă de la Clocușna, cum tata Andrei și mama Maria l-au educat împreună cu fratele Gheorghe, în spiritul gospodăririi și cumsecădeniei. Apoi cum, după școala primară din Clocușna, și-a continuat studiile în satul Ocnița, apoi a mers la Universitate, la facultatea de litere. Am aflat de la el despre moravurile și obiceiurile de la Nord, pe care dînsul le-a memorizat și le-a valorificat în viață. Pe nănașa, o domnișoară firavă și zveltă, rămasă pretimpuriu fără părinți, a cunoscut-o la școala medie din Ocnița și s-au căsătorit.

După cum am mai spus, deși eram angajat la servici, în orele libere și în zilele de duminică frecventam biblioteca națională, fiind pasionat de lecturile recomandate

de naşul. Pe de-asupra pot afirma că la acele vremi, la începutul anilor 80 ai secolului trecut, printre intelectualii din Chişinău era o tradiţie nescrisă, ca în zilele de oihnă, să frecventeze bibliotecile. În sălile de lecutră îl puteai vedea pe critical literar Mihai Cimpoi, pe Nicolae Dabija, Grigore Vieru, Vladimir Beşleagă, Vasile Vasilache, Valentin Guţu, Vasile Romanciuc, Petru Bogatu, şi… mai toţi membrii Uniunii Scriitorilor! Preferam secţia de literatură străină, unde citeam reviste literare şi cărţi ale autorilor români... Făceam noi şi noi descoperiri şi mă avîntam tot mai mult să scriu, în speranţa că îmi voi atinge visul copilăriei, să devin scriitor. Cînd mă reîntîlneam cu nănaşul, nu ne mai săturam să discutăm despre cele citite, despre toate problemele vieţii care apăreau în societate. Ca fini, naşii ne doreau mereu în compania lor şi majoritatea sărbătorilor le petreceam împreună. Buni prieteni ai familiei lor era sora geamănă a nănaşei, Zina şi soţul ei, Mihail Zagaevschi care se stabiliseră cu traiul în satul Taraclia, Căuşeni. Ei munciseră mulţi ani în calitate de specialişti în *Congo Brazavil*. Aveau maşină şi, veneau des în ospeţie. Întîlnirile erau vesele, agitate şi inteligente. Chiar dacă eram cel mai tînăr printre ei, mi se oferea deseori cuvîntul, ca să-mi spun punctul de vedere. Uneori le cîntam la chitară. De multe ori călătoream la nordul republicii, la Cosăuţi, Soroca, satul de baştină al naşului Mihail (cumnatul nănaşei) şi la Clocuşna, unde ne aşteptau socrii *Ion Şi Zinaida Cozma* cu masa întinsă. Apoi, la întoarcere acasă, mai treceam pe la Hodărăuţi, Lipnic, Ineasca şi tot aşa… Compania naşilor a fost benefică mai ales în primii mei ani de trai în Chişinău. Mă înfruntam cu dificultăţi materiale, locuiam cu familia la gazdă, însă, datorită naşilor mei, toate le depăşeam cu speranţă şi optimism.

Naşul pleca frecvent la cursuri de perfecţionare. Pregătea teza de doctor habilitat. De la Moscova totdeauna revenea cu veşti bune, spunîndu-ne că acolo mulţi moldoveni îşi continuă studiile şi pe viitor vom avea oameni deştepţi…

Timpul trecea şi eu am devenit scriitor, dar munceam în calitate de avocat şi, în corespundere cu legea de la acele timpuri, mergeam deseori la Moscova pe chestiuni de servici, la Curtea Supremă de Justiţie din URSS (se numea Judecătoria Supremă a URSS). Mă întîlneam cu Vasile Ţapoc acolo şi mă gândeam cît de fericit este că se afla într-un megapolis cu atîtea posibilităţi. Din îndemnul lui frecventam teatrele, galeriile de artă, diferite vernisaje şi, într-o zi m-am înscris în calitate de abonat la biblioteca centrală din Rusia care purta numele lui Lenin, pe care am frecventat-o doar o singură dată, fiindcă deplasarea se sfîrşise şi, foarte curînd s-a destrămat URSS-ul şi nu mai aveam nici un motiv să fac vizite la Moscova. Naşul a suiştinut cu success teza, devenind doctor habilitat în filosofie şi a revenit la Chişinău să le predea studenţilor. Relaţiile noastre au rămas ca totdeauna calde şi frumoase. Totdeauna cînd aveam vreo problemă mergeam la el după sfat. Cu naşul meu am fost totdeauna atent şi m-am purtat faţă de el cu mult respect. În luna decembrie 1999, în „Literatura şi arta", am publicat fotografia lui şi un articol în care am depus mult suflet, omagiindu-l cu ocazia împlinirii a 60 de ani de viaţă. Articolul era întitulat. *„E tot ce-avem mai drag şi scump"…sau (Vasile Ţapoc la 60 de ani).* Vreau să redau cu dragoste conţinutul

acelor consemnări: „*Pogorît de la Clocușna, din Țara de Sus, Vasile Țapoc, fiul lui moș Andrei și al mătușii Maria, țărani care au purtat hlamida tradițiilor și datinilor naționale, a devenit în decursul vieții sale un îndrăgostit de cărți înțelepte. A devenit un filosof al timpurilor noastre, dovedind cu toată claritatea, că și un descendent din vița patriarhală a țăranului basarabean, în afară de obișnuința milenară de-a ține coarnele plugului, poate pătrunde în marele templu al înțelepciunii. Din fragedă tinerețe, luînd toiagul pribegiei , poposind pe la școli mari, a învins înstrăinarea cu greutățile ei, potolindu-și zi de zi setea de cunoștințe. Alături de buna lui soție, Eugenia, cu cei doi feciori, Virgiliu și Vasile, a locuit pe la gazde, a suferit tradiționalele lipsuri, pe care le aveau de suportat pe atunci majoritatea fiilor și fiicelor de țărani veniți la școală de la sate, pentru ca să rămînă o familie trainică și frumoasă, în casa cărora vei găsi mereu ospitalitatea și cuvîntul de susținere.*

Vasile Țapoc, doctor habilitat în filosofie,n-a fost niciodată un om al tribunelor și al micului ecran, precum sunt mulți dintre semenii lui. Harnic, modest și onest, și-a făcut și își face datoria de savant și profesor. Însă nici pentru o clipă n-a stat de-o parte, n-a fost indiferent față de aspirațiile și grijile poporului. Iată o frază înțeleaptă pe care am auzit-o de la el: „Decît să blestemi întunericul, mai bine aprinde o lumînare!" Cuvîntul, sfaturile, pe care le-am primit de la domnia sa, au emanat totdeauna căldură și înțelepciune. În anii regimului sovietic mă îndemna să-i studiez mai profund pe Montaigne, Helvețius, Kant, Hegel, Erasm de Rotterdams, pe Noica, Eliade, Filipide, îmi punea la dispoziție din biblioteca sa personală volume de Rebreanu, Zaharia Stancu, Marin Preda, cărți pe care le adunase cu mult sîrg încă din perioada dezghețului hrușciovist, cînd era student la Universitate, iar la Chișinău exista o librărie de carte românească… M-a îndemnat pe atunci să rămîn să locuiesc la oraș. „Dacă vom pleca cu toții la țară, cine va constitui atunci intelectualitatea națională, pe care sovieticii au distrus-o?.." m-a întrebat el la 1980, cînd absolvisem facultatea… Acel îndemn m-a făcut să rămîn în vîltoarea greutăților citadine, fără locuință, fără un suport material cît de cît. Datorită lui mi-am găsit consolarea în lecturi. Am început să scriu… Pentru acestea îi sunt recunoscător atît eu, cît și copiii mei…

Vasile Țapoc, te frapează prin modestia sa, prin profunzimea vorbelor sale cu tîlc, parcă citate din filele filosofice antice, îndemnîndu-te să urmezi sfaturile acelui înțelept care afirma că omul cît trăiește trebuie să învețe… a îmbătrîni frumos! Din aceste considerente rămînem mereu tineri.

Vasile Țapoc la cei 60 de ani ai săi, rămîne a fi omul cărților. Uneori nici nu ne dăm seama cît de bogați suntem, avînd oamenii care ne înconjoară. Desigur, învățăcelul său mai comite și unele greșeli , dar am fost totdeauna conștient de faptul că am noroc de sfaturile dumisale înțelepte, de îndemnul de a fi sincer în viață. Soarta mi-a hărăzit să mă întîlnesc cu Vasile Țapoc și anume datorită lui am realizat ceea ce am realizat.

Vîrsta pe care o împlinește în aceste zile Vasile Țapoc e una tînără. Îi urez cu această ocazie multă sănătate , bucuria zilelor de azi și de mîine, să-și poarte cu cinste și mîndrie frumosul nume moștenit de la părinții lui de la Clocușna, un sat pitoresc din Țara de Sus".

Să evităm eternele căderi

Viaţa este diversă cu problemele ei. Mulţi dintre cunoscuţii cercului nostru de prieteni au îmbătrînit, alţii au decedat, unii s-au împotmolit în tumultul familiei, griji faţă de copii, nepoţi şi,precum se întîmplă în viaţa omului, odată cu vărsta, te întîlneşti din ce în ce în ce mai rar, comunicînd deseori doar prin telefon. Cu tîmpul naşul a avut probleme de sănătate. În anul 2001, prin luna noiembrie, a nimerit în spital. L-am vizitat şi am discutat îndelung despre toate. Apoi, la 14 decembrie am fost la aniversarea a 60 de ani de la naşterea nănaşei Eugenia. Ea, în ajun, şi-a fracturat o mînă şi era descumpănită, dar am fost în ospeţie şi deja eu îi încurajam amintindule că viaţa este frumoasă şi nu trebuie să ne părăsească speranţele. Dar mă întrista faptul că anii ne pot îmbătrîni atît de mult. Ne-am amintit despre anii frumoasei mele tinereţe şi, după serată, vreo cîteva zile nu mi-am putut reveni. Parcă eram şocat deaceastă descoperire, că nănaşii mei au cam îmbătrînit…

Cu toate-acestea, în anii care au urmat, se bucurau cînd mergeam la ei în ospeţie. În vara anului 2002 naşii mei au celebrat 40 de ani de căsnicie comună. Naşa era ca niciodată veselă şi bine dispusă. În fiecare an la 14 şi 23 decembrie, vin la ei căci e ziua lor de naştere. În aceste zile atît naşul cît şi naşa devin parcă mai tineri şi mai veseli. De fiecare dată vin fiii, nurorile, nepoţeii.

În decembrie 2004 am fost la ei în ospeţie, împreună cu fiica Nelly. Le-am dus cărţile „*Flori de dor pentru Şalom"* şi „*Madona din Ineasca*", precum şi discul cu muzica mea. Naşa a rămas frapată că eu fac muzică. Naşului i-au plăcut cărţile.Mi-a spus, că el priveşte uneori fotografiile de pe perete, de pe timpurile cînd eram mai tineri şi i se pare că viaţa trecută a fost un vis. Nu e o realitate... Naşul în acea zi împlinea 65 de ani.Îmi povestea cum, la sfatul meu, le-a ridicat la Clocuşna monumente frumoase părinţilor .Şi-mi mulţumeau mie că sunt băiat bun şi le dau sfaturi şi, vin pe la ei. Ne-am amintit de multe momente frumoase din viaţa noastră, de pe timpurile, cînd eu trăiam cu Ala şi eram nevoiaşi într-un oraş mare ca Chişinău.Şi le mulţumeam pentru binele ce mi l-au făcut în viaţă mie personal. Le-am dus ambilor cadouri, nu dintre cele mai scumpe, dar atenţia totuşi i-a mulţumit. Ca totdeauna vedeam în ochii lor bunătate, sinceritate şi bucurie că avem ocazia să ne revedem. Chiar şi atît de rar. În anul 2008, în sara de revelion l-am felicitat pe el şi pe nănaşa cu sosirea Noului An. Ca totdeauna s-au bucurat şi m-a invitat în ospeţie. Am fost la ei în vizită prin aprilie 2009. Naşul era ca totdeauna cărunţit de înţelepciune. M-au întîlnit ca pe un copil al lor, punîndu-mi pe masă bucăţica cea mai bună şi mi-au spus că eu oricînd sunt binevenit în casa lor.

La 23 februarie 2010, în incinta Bibliotecii Naţionale, a avut loc lansarea cărţii mele „Sub steaua lui David, cu Dumnezeu". Pentru prima dată naşul meu a venit şi m-a felicitat. A luat cuvîntul şi a făcut nişte declaraţii înţelepte, de filosof, fiind apreciat de către intelectualii evrei. M-am mîndrit încă o dată pentru faptul că am asemenea naş.

În luna iunie 2010, m-a invitat la el şi mi-a dat pe stic următorul articol, pentru a-l include în cartea ce o voi reedita.

O carte despre un popor de la care avem multe de învățat

Cartea scriitorului *Boris Druță,* a cărui creaţie este atât de variată, m-a impresionat, răvăşindu-mi sufletul, şi m-a readus în memorie sentimente demult uitate, dar calde şi plăcute, legate de întâlnirile mele cu evreii pe care le-am avut pe parcursul vieţii. Întâlniri nemijlocite sau prin intermediul cărţilor.

Prima întâlnire cu evreul, de care sunt legate şi primele conştientizări a prezenţei mele în lume, a avut loc în casa părintească, în primii ani de după război. Pe evreu îl chema Iţec, era din orăşelul Secureni, situat la 4 km de satul meu de baştină Clocuşna. Acesta umbla prin sat şi cosea sau cârpea cojoace şi cojocele. Rămăsese singur, deşi avuse pe timpuri soţie şi două fiice, despre care nu aducea niciodată vorba. Deaceea rămânea în familia „clientului" atâta timp, cât avea de lucru. Era glumeţ, îndeosebi cu copiii gazdei, dar cu privirea permanent tristă.

Această primă întâlnire, mi-a revenit în memorie, când am luat cunoştinţă de conţinutul cărţii asupra căreia meditäm. Anterior această amintire apărea de fiecare dată atunci când venea vorba despre filosoful şi psihiatrul austriac de origine evreiască *Victor Emil Frankl*, autorul *Logoterapiei.* Acesta punea la temelia vindecării omului acelaşi principiu pe care-l recomanda şi strămoşul nostru dac Zamolxis: „înainte de a-ţi vindeca trupul, însănătoşeşte-ţi sufletul", aplicând procedura tratamentului sufletului prin *logos*, adică prin înţelepciune. Această terapie V.Frankl şi-o aplicase sieşi când, ieşit din lagărul de concentrare, de unde ca prin minune a rămas viu, şi a aflat zguduitoarea veste, că de acest noroc nu au avut parte copiii şi soţia. De la disperare pe V.Frankl l-a salvat anume *Logoterapia,* pe care ulterior a propagat-o în întreaga lume, vindecând şi multe suflete disperate. Aveau ceva comun aceşti doi evrei, care nu s-au cunoscut niciodată: Iţec de la Secureni şi V.Frankl, originar din Viena, de la care am învăţat că în orice condiţii, trebuie să rămânem oameni, pe care ar putea miza comunitatea.

Îmi amintesc cu satisfacţie despre prietenii tinereţii mele care au fost *Boris Aşchinadze* la Clocuşna şi *Dima Şehter*, originar din Bălţi, pe care l-am cunoscut în timpul serviciului militar. Ambii erau „băieţi de nădejde" în toate situaţiile vieţii şi de la care am învăţat că trebuie să ţii mult la prietenia pe care ţi-o acordă cineva.

Printre mulţi alţi evrei, pe care i-am cunoscut şi au influenţat în crearea mea de mai departe, de rând cu alţi oameni de cultură români, ruşi şi de alte naţionalităţi, au fost prof.univ. dr.hab, *Natan Solomonovici Griumbaum*, care mi-a fost profesor de limbă latină şi *Lev Borisovici Şteinman* conf. dr. în filosofie la Universitatea de Stat din Republica Moldova şi profesorul universitar doctorul habilitat *David Izrailevici Dubrovschi* de la Universitatea „M.V.Lomonosov" din Moscova, cu care am intreţinut discuţii de maximă importanţă, care m-au ajutat ulterior în activitatea de cercetare în filosofie.

Dar cel mai mult m-au impresionat şi au influenţat asupra vieţii mele spirituale cărţile a trei mari personalităţi de obârşie evreiască: *Nicolae Steinhardt*,

care şi-a petrecut mai mulţi ani în puşcăriile din România „socialistă", cu *Jurnalul fericirii*, scris în anii de detenţie (politică) 1959-1964; *Eseurile biblice* ale şef rabinului dr. Moses Rosen, personalitate de elită culturală care veghează asupra păstrării demnităţii Comunităţii evreieşti din România şi marele filosof al contemporanietăţii Martin Buber prin lucrarea sa *Eu şi Tu*, lucrare de mare valoare nu doar pentru filosofia teoretică, speculativă, ci, în primul rând, pentru filosofia vieţii.

Dată fiind importanţa *deosebită* a filosofiei lui *M.Buber* mă voi opri pe scurt doar asupra caracterizării esenţei ei. El consideră că omul a fost creat pentru a trăi într-un univers tridimensional: numai aici îi este dat să poată accede la plenitudine, cu condiţia de a se angaja total. Universul tridimensional al lui *M.Buber* este simbolizat prin profetul-trecut, eul-prezent şi Mesia-viitor. Profetul-trecut conferă omului rădăcinile sale, care permit sevei să urce în trunchiul lui; cât durează viaţa unui om, istoria traversează eul prezent; dimensiunea lui Mesia-viitor, a proiectării eului dincolo de sine însuşi, a proiectării umanităţii de ea însăşi, este la fel de indispensabilă omului ca şi oxigenul pe care-l respiră. Graţie acestei dimensiuni, energia pe care omul şi-o trage din rădăcinile sale devine manifestă. Aici e concentrată semnificaţia gândirii lui M.Buber: cele trei dimensiuni care, în viziunea evreiască, sunt constitutive universului uman, rămân lipsite de valoare atîta timp cât nu dialogează între ele. Punerea în dialog a celor trei dimensiuni, în dialog autentic, nu va fi niciodată efectivă, atîta timp pînă cînd nu va tinde să se limiteze la speculativ. Dialogul autentic între trecut, prezent şi viitor este dialogul trăit, încercat de fiecare dintre noi oră de oră, clipă de clipă, de-a lungul întregii vieţi pe această lume. Este o idee, fără urmă de îndoială, pe care M.Buber a reţinut-o din iudaism: *„Thora este Thora vieţii".*

Aceasta e viaţa trăită de M. Buber şi marea învăţătură a poporului său şi a întregii omeniri. De ea e înduioşat scriitorul *Boris Druţă* şi încearcă s-o repună în practică ca mod de viaţă în mediul basarabean contemporan, prin lucrarea sa de factură enciclopedică *Sub steaua lui David***.** Altfel spus el încearcă să ne ofere modelul evreiesc de gândire şi, principalul, de trăire al acestei gândiri în mod autentic, fără a ne lăsa dominaţi de condiţiile nefavorabile în care ne aflăm. Sper sincer să-i reuşească.

Lucrarea mai prezintă şi un omagiu adus acelor evrei, care, pe parcursul istoriei contemporane, n-au rămas indiferenţi faţă de soarta poporului care i-a acceptat şi cu care au convieţuit şi au contribuit la dezvoltarea culturii, învăţământului şi ştiinţei, menţinând prin toate acestea trează speranţa noastră spre o altă viaţă.

Prin toate acestea, ca şi prin faptul că scriitorul B.Druţă nu practică o literatură de „modă sezonieră", care din start e sortită depăşirii, ci rămâne devotat paradigmei buberiene a aprofundării şi propagării tradiţiilor noastre culturale, bazate pe valorile perene ale limbii, credinţei religioase şi adevărului istoric.

Cartea lui B.Druță *Sub steaua lui David* are o valoare educativă incontestabilă. Îi urăm autorului acestei lucrări, pătrunsă de idei filosofice existenţiale, bun venit în universul spiritual.

Acum ne întîlnim cu prima ocazie şi le sunt recunoscător căci această familie m-a format ca personalitate şi vreau ca ei să fie prezenţi în mod obligatoriu la masa solemnă în ziua de 5 februarie 2015, cînd voi atinge o vîrstă respectabilă. Pentru dînşii eu deja am comandat tacîmul şi vor sta cu certitudine alături de mine, în semn de mare dagoste şi recunoştinţă pentru binele ce mi l-au oferit şi mi-l oferă în viaţă.

Iata doar cîteva dintre publicaţiile savantului:

În căutarea pietrei filosofale: Mircea Eliade – 100 de ani de la naştere, *Studia Universitatis* (Seria Ştiinţe Umanistice), Nr. 4 / 2007 / ISSN 1857-209X; *Dezvoltarea umană în condiţiile globalizării*, Revista de Filozofie, Sociologie şi Ştiinţe Politice, Nr. 3(148)/2008/ISSN 1957-2294; *Eroism în cultura scrisă*, *Studia Universitatis* (Seria Ştiinţe Umanistice), Nr. 10(30) / 2009 / ISSN 1857-209X; *Forţa educatoare a filosofiei româneşti: Centenarul naşterii lui Constantin Noica (1909-1987)*, *Studia Universitatis* (Seria Ştiinţe Umanistice), Nr. 10(30) / 2009 / ISSN 1857-209X; *Menirea universităţii în societatea contemporană*, *Studia Universitatis* (Seria Ştiinţe Umanistice), Nr. 4(44) / 2011 / ISSN 1857-209X.

PĂRINȚII

Cu mama şi tata în pragul casei părinteşti. Ineşti 1971

Suntem la părinţi trei: eu, Ana şi Ion

Cu fratele studenţi

Mama

La Ineşti, i se spunea Vera lui Nică a lui Gheorghe a lui Andrei a lui Axintoaie Druță (1922-1975). S-a căsătorit cu tata în iarna anului 1940. În primii ani de căsătorie a născut patru copii (Petrică, Taniușa, Lida şi Teodora), dar au murit de mici. După sora Ana, 1950 si fratele Ion, 1952 al şaptelea copil, m-am născut eu. După mine, am mai avut un frate Gheorghiță, 1960, care a trăit doar un an. Era o femeie mică la statură (1m 60cm) se pricepea în toate ale gospodăriei. Ştia a coase, a toarce, a țese, se pricepea în medicina populară, pregătea diferite bucate, porăitoare la nunți, cumătrii, avea o voce frumoasă, cînta în strana bisericii. A trecut prin război, foame şi tot felul de greutăți ale timpului. Vroia ca noi, copiii ei, să fim oameni cu carte. Cu două clase românești, stabilindu-mă cu traiul la Chişinău, uneori îmi scria scrisori cu grafie latină, un fragment din care propun cititorilor.

Ineşti, 1979

Data 9? septembre
buna ziua sau cum tea găsi
mica omea scrisoare scumpul
meu ficior boris află și despre
voi căci suntem sănătoș ceât
dorim și ție multă sănătate
boris cu omai duci cu veata cemi
faci nu ți dor de acasă ~~ei~~ căci
mamei tare îi dor de tine tare
am mult de lucru și nuare cine
să ~~mafute~~ măafute mă gndesc
numai la voi dacă asi acasă
mas afuta și voi ceva dar
nu are cine ~~bar~~ borea ne
ân treb cesemai audes prin sat
noi nauzim nimic nou dar scri
scrisoare lui badea sârgi căci
el stă suparat căci nu ai trime
t nici oscrisoare nici tu nici
ionel spune caci nici nu ol

recunoaștet de cumnat și asa
făcei tot psibelu și screți șlui
scrisoare și află caci noi poamo
încă nu am culeso nici sfecla
nu miau scoso și am un pectar
și so de ~~sotse~~ sotci de sfeclă
și aș că am de lucru
nam când eu să mă orup cu
nebuniele cele care tau scris ~~tata~~
tata eu tot asa lucrez ~~x~~ cum ~~tar~~
lucram încă și mai mult și îs
tot asa cum am fost și de as fi
să nătoș să venit acare căi av
et la ci trage căci a cand tau
trimes tata scrisoarea despre mine
de ~~s~~ rău aniuta au citito și mia
spus ce tea ~~s~~ scris tatutu dar nedrept
scumpul mame ficior boris ~~vung~~
te sărută mama cu dor aștept răspuns

Mama uneori
îmi trimitea scrisori…

Tata

A supraviețiuit 81 de ani (1917-1998). Născut într-o familie numerioasă şi săracă, la Ineşti i se spunea Victor a lui Ion a lui Manolache Druță. Avea 5 clase româneşti. Şi-a făcut serviciul militar în armata română. În războiul din 1941-1945 s-a aflat în armata activă pe frontul românesc. Trei ani i-a petrecut ca prizonier de război în Rusia. A suferit foamea din 1946-1947, apoi a fost activist în colhoz (brigadir) în satul natal. Pentru munca sîrguincioasă a fost decorat cu distincții şi medalii. Era sociabil, un bun organizator şi devotat muncii. Toată viața a regretat că n-a avut posibilitate să învețe carte la şcoli mari. Era un mare patriot, ne insufla dragostea față de tot ce este românesc. Vorbea cu mult dor şi simpatie despre România de peste Prut, unde şi-a petrecut tinerețea. A dorit totdeauna ca noi, copiii lui, să fim oameni învățați. Deprinsese scrisul chirilic şi, deseori îmi scria scrisori.

Eram student la drept şi tata se mândrea cu mine...

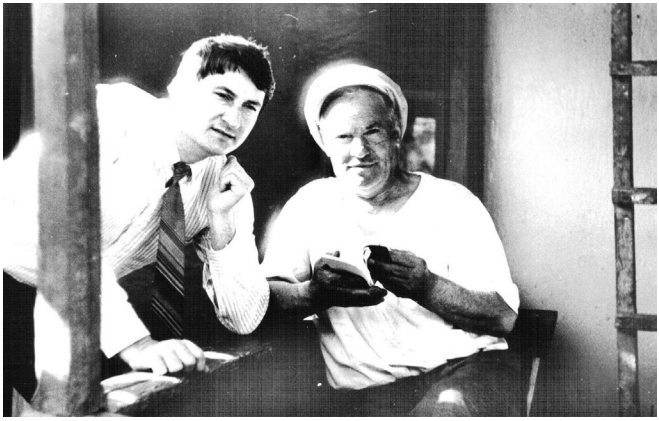

Tata face cunoştinţă cu prima mea carte. Ineşti, 1989

Victor Druță (1917–1998)

Sergentul V. Druță (în dreapta) în Armata Română. 1939

...şi tata îmi scria scrisori...

Copiii din mahalaua copilăriei mele

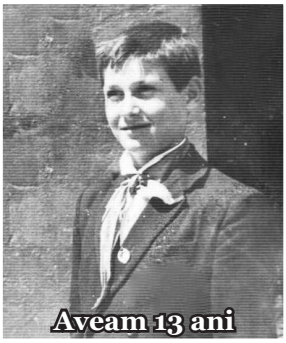

Aveam 13 ani

În drum spre tabăra pionerească

Alături de colegii de la şcoala din Teleneşti, 1971

Cu moş Vasile *Anastei* Ţurcanu, vărul Pavel, amicul Mihail şi eu (din dreapta) la o nuntă de la Ineşti. Aveam 11 ani

Cu prietenul de şcoală Ion Ţopa

La o întîlnire cu colegii de şcoală

INEȘTENII

INEASCA

INEŞTI, satul în care m-am născut, este cel mai frumos şi cel mai pitoresc sat din lume! De nu m-aş fi născut la Ineşti (am mai botezat localitatea INEASCA), nu deveneam scriitor. Acolo e leagănul copilăriei, acolo e valea lui Zosca, După Vii, la Toba, acolo e Chitca şi Pădurea, acolo e Lipăgăul, cele două biserici, cu cimitirile unde-şi duc somnul de veci strămunii mei. În afara de cele pomenite, Ineasca are locurile pitoreşti care îl înconjoară: mahalaua Bordocenilor, Dealul Călugărului, Lunca, la Coliță, Dealul Cheptuşoaiei, izvorul Velniței, Ponoarele cu viile vechi ale lui Grişman, Trandafirescu, Inspectorul, cu Borta lui Dănilă, în cealaltă parte se află vîrful Hozmîcului, Podişul cu viile şi livezile lui, iar cînd te cobori la vale pe la fîntîna lui Glod ajungi spre coclaurile Hîrtopului, cu malurile lutoase, pline de cuiburile prigoriilor din preajma păduricei de la Stănica. Dincolo de rîul Ciuluc, de veacuri şi-au avut parcelele lor de pămînt, strămunii mei pe locul Prihonului, în valea Bălțatei, cu fîntîni multe, printre care şi cea a lui moş Nică (bunelul meu), pe valea Brînduşilor pînă la Planul Popii, apoi la viile de la Cerna… Dar cea mai mare comoară a satului sunt oamenii lui, cu datinile şi tradițiile care se mai păstrează. Dacă cineva mi-ar sta cu argumente grele cercînd să-mi dovedească cu tot adinsul că altă localitate poate concura în farmec şi frumusețe, m-aş da bătut doar cu o condiție: Satul meu, Ineşti, Ineasca, este cel mai frumos, cel mai pitoresc, cel mai scump, iar tot ce vine după el, e pe locul doi, trei, patru, cinci… Pentru a aduce lumină mai multă față de istoria satului meu, vreau să citiți aceast curiculum savant al Academicianului …

Colecția
„Singur în fața strămoșilor”

Vlad Ciubucciu
doctor în istorie, scriitor documentarist

NEAMUL DRUȚĂ
DIN INEȘTII ORHEIULUI

- repere genealogico-etimologice

Chișinău 2013

Argument

Neamul Druță apare în actele oficiale ale vremii de abia în prima treime a secolului al XIX-lea. Astăzi însă nu înseamnă că strămoșii acestui neam nu au habitat localitatea Inești, Ocolul Culei, ținutul Orheiului cu mult înainte. O dovadă de rigoare a acestei supoziții e faptul real că, în secolele premergătoare, locuitorii Moldovei voievodale nu onorau numele de familie ca atare. În satele mici, mai ales, adresarea către (și despre) o persoană se practica simplu de tot - după numele de botez.

Acest gând este bine ilustrat de cartografia satului Ineşti din anul 1773 (anexa 1). Ineștenii sunt atestați oficial cu numele de botez (Pavel, Petre, Vasile) și doar în cazul când în localitate apăreau doi sau trei indivizi cu același nume de botez imediat (pentru a-i diferenția) li se aplica patronimul: Apostol Țurcan[1], Apostol Merticariu, Simion Sân Merticariu sau forme comode de diferențiere – Sandul Zăt (ginere) lui Apostol, Grigoraș brat lui Vasile etc.

Numele de familie, la general vorbind, în Basarabia țaristă a apărut la începutul secolului al XIX-lea, cu finalizare către mijlocul acestui secol. În particular, acest proces formațional a fost accelerat de presiunea administrativă a formulei ruseşti (cu trei elemente: nume de botez, patronimic zis „отчество” și numele de familie) de înscriere oficială a individului.

La ruși persista deja numele de familie.

În aceste circumstanțe patronimicul Druță trecu în nume de familie, cum deja se prezintă în cartografiile țariste din anii 1835 și 1850 (anexele 2 și 3).

Etimologia numelui Druță este multiplă. Subsemnatul, elaborând arborele genealogic al scriitorului Ion Druță, m-am pronunțat asupra variantei Andrei-Andruță – Druță (formă trunchiată). Însă, lucrând asupra cărții „Taina numelui tău”, am convenit asupra altei variante – Druță, nume mic, procreștin, deviat prin sufixare a etimonului (nume-tulpină) Dru (i)+ță.

Mai limpede se pronunță etimologizarea toponimului Inești, care cu siguranță provine de la numele-tulpină, nume mic (de botez), precreștin – In (Ina, Inea, Inu, Inul), cum este atestat în documente medievale. La ora actuală, proveniența denumirii satului Inești se confundă, din neștire, cu locul de cultivare a inului[2].

Cea mai veche, mai bine zis prima atestare documentară a moșiei (localității) Inești coboară spre anul 1643, cînd la vânzarea unei „selişti de sat” – Negoieștii este prezent în calitate de martor Ureche ot Ineşti (anexa 4). Din contexte e clar că localitatea Inești deja exista.

În curgerea timpului Ineștii apar în centrul atenției la vânzarea-cumpărarea altor moșii:

[1] Pentru a limpezi aspectul teoretic al patronimelor de tip Țurcan, Merticaru a se vedea cartea subsemnatului „Taina numelui tău” (reflecții paleolongvistice). Chișinău, 2012.
[2] Vlad Ciubucciu, „Taina numelui tău”, pag. 149.

• 1665, Gavril Hatco şi Guţul din Ineşti la vânzarea unei părţi din moşia Balcaşeştilor (anexa 5).

• 1670, Istratie ot Ineşti la vânzarea de către Enache, nepotul Miculu Buză Neagră a unor părţi din moşia Pupăzeni (anexa 6).

• 1734, Mihai Brahă din Ineşti care, alături de „alţi oameni buni şi bătrâni di prinprejur", a părticipat „să adiverească şi să îndreptezi hotarâle" moşiei mănăstirii Golăria din Iaşi (anexa 7).

• 1787, Ion Stratan ot Ineşti, mazil, prezent la hotărnicirea moşiilor „Dumnelui vistiernic Matei Cantacuzino" (anexa 8).

• 1815, în acest an satul Enești (Ineşti) este atestat ca moşie într-un răvaş original al lui Arghir Cuza Spatar către nepotul său Toderaşco (Crupenschi), (anexa 9).

Mărturii documentare
care adeveresc prezența la Inești a neamului Druță

La începutul secolului al XIX-lea neamul Druţă este atestat în registre mitricale ale bisericii locale cu hramul Sf. Arhanghel Mihail, construită din lemn la 1807 (în formă de corabie) şi rezidită la 1911, din piatră[3], şi desigur, în cartografiile ţariste („ревизская сказка") ale satului Ineşti din anii 1835 (anexa 2) şi 1850 (anexa 3).

În urma confruntării datelor din aceste două cartografii constatăm prezenţa la Ineşti a cinci familii Druţă, din care coboară druţeştii ineşteni din ziua de astăzi:

[3] Anuarul Eparhiei Chişinăului şi Hotinului. Chişinau, 1922, pag.163.

I. 1741 Ioan Druţă

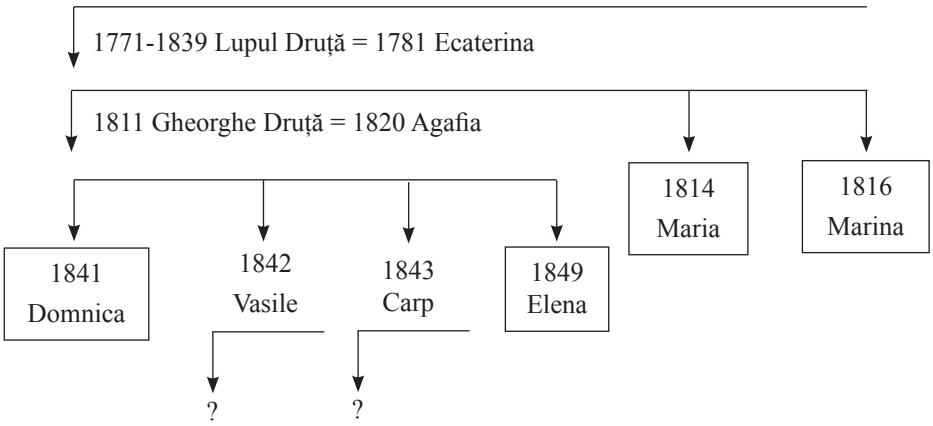

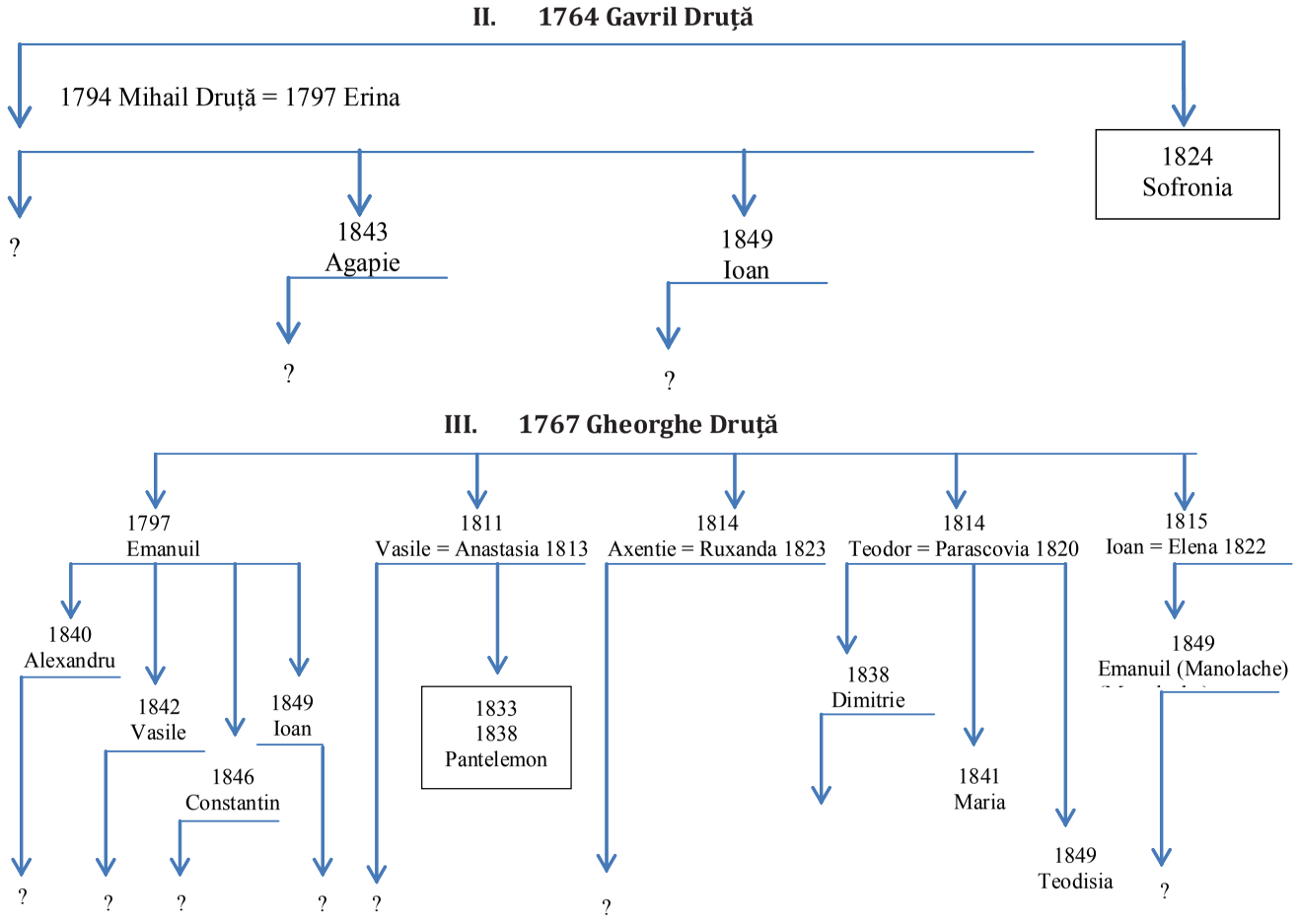
II. 1764 Gavril Druţă
1794 Mihail Druță = 1797 Erina
?
1843
Agapie
?
1849
Ioan
?
1824
Sofronia
III. 1767 Gheorghe Druţă
1797
Emanuil
1840
Alexandru
?
1842
Vasile
?
1846
Constantin
?
1849
Ioan
?
1811
Vasile = Anastasia 1813
1833
1838
Pantelemon
?
1814
Axentie = Ruxanda 1823
?
1814
Teodor = Parascovia 1820
1838
Dimitrie
1841
Maria
1849
Teodisia
1815
Ioan = Elena 1822
1849
Emanuil (Manolache)
?

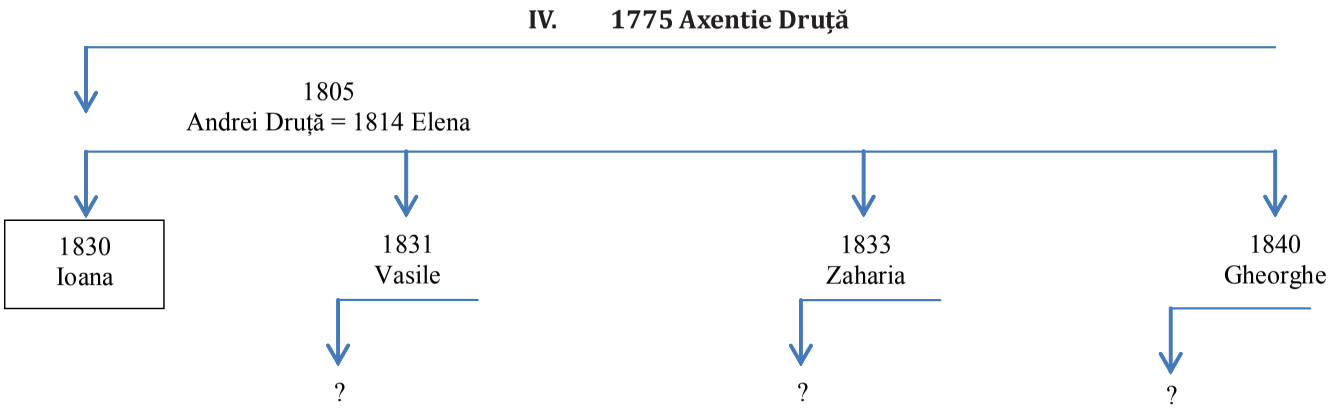
IV. 1775 Axentie Druță
1805
Andrei Druță = 1814 Elena
1830
Ioana
1831
Vasile
1833
Zaharia
1840
Gheorghe
?
?
?
V. 1779 Luchian Druță
1809
Nistor Druță = Maria 1813
1834
Eftimia

Iar acum să confruntăm informaţia istorică din cele 5 scheme genealogice prezentate mai sus cu memoria istorică a druţeştilor ineşteni la ora actuală, spusele dlui Boris Druță (n. 1955):

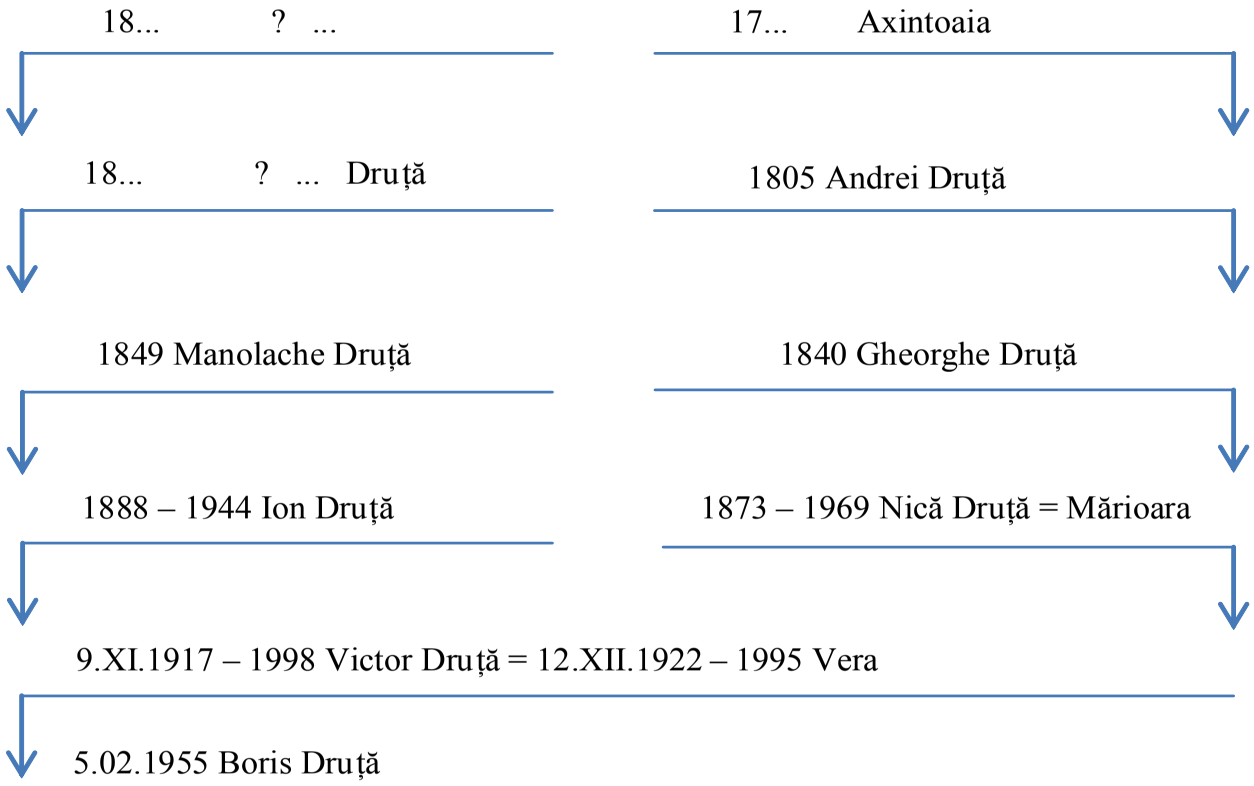

În consecință, observăm că linia paternă în frunte cu Manolache urcă spre Gheorghe Druță (n. 1767), fiul căruia Ioan Druță (n. 1815) este tatăl lui Emanuil (Manolache, n. 1849).

Linia maternă a druțeștilor în frunte cu Axintoaia se oprește la soțul acesteia – Axintie Druță (n. 1775).

În acest fel, am limpezit bine cele două încrengături druțiene – paternă și maternă (anexa 10).

Concomitent, clarificăm enigma căsătoriei între două neamuri druțești: Victor Druță (n. 1917) și Vera Druță (n. 1922).

Sunt veri de gradul IV.

Disci et salvavi anima meam.

Anexa 1

Extrase

din „Moldova în epoca feudalismului", vol. VII, partea I, pag. 86, Ocolul Culii; Chișinău, 1975.

• Инешты Карпузешты (stăpâni); 16 (case și bordeie); 1 (cler); Ioan Stratan, Grigoraș сын Попов[4], Маноиль брать его (mazili și ruptași)[5]; 2 волинтира по салвагвардіи его сіятельства; 4 работника Елинки Карпузоае; 6 вдовыхъ бабъ (toți scutiți).

Extrase

din „Moldova în epoca feudalismului", vol. VII, partea II, pag. 408, Ocolul Culii, ținutul Orhei – Lăpușna.

Ineștii

25[6] – toată suma caselor

8[7] – scădere rufeturile (scutiri n. n.), însă:

3 volintiri

2 mazili

1 popă

3 femei sărace

17 – rămîn birnici

[4] Fiul lui Popa, care e nume de botez.

[5] Mazilii și ruptașii – două categorii sociale privilegiate din Moldova voievodală. În Basarabia țaristă, la 10 martie 1847, prin ukaz țarist ambele categorii au fost identificate cu odnodvorții ruși (urmași de grăniceri). În Moldova, mazilii erau coborâtori din boierime; iar ruptașii, de regulă, din cler.

[6] De fapt, 26.

[7] De fapt, 26.

Birnicii

1. Pavăl
2. Nazipa
3. Petre
4. Vasile
5. Toader Cojocar
6. Ion Dascăl
7. Apostol Ţurcan
8. Simion Sin Merticariu
9. Toader Mamina
10. Sandul Zăt lui Apostol
11. Apostol Merticariu
12. Grigoraş brat lui Vasile
13. Vasile Saviu
14. Gheorghi Sămănţul
15. Gavril Avram
16. Nichita Rusul
17. Apostul.

Rufeturi

1. Stoian Sârbul, Volintir
2. Ioniţă Stavilă, Volintir
3. Ion Trătanu, căpitan[8], volintir
4. Grigoraş sân Popa[9] Maftei
5. Năstas Grec[10], izbaşă
6. Popa[11] Ioniţă
7. Ileana Carpuzoai[12]
8. Maria, săracă
9. Dochiţa săracă.

[8] Căpitan de mazili.
[9] Aici: nume de botez.
[10] Aici: patronimic de la numele de (!) botez, neaoş. grec (u), confundat de alcătuitorul cărţii cu etnia.
[11] Aici: nume de botez.
[12] Văduva lui Carpuz, stăpânul vechi al satului.

Anexa 2

Extrase
din catografia ţaristă a satului Ineşti, jud. Orhei anul 1835

Ревизская сказка

1835 года апрѣля мѣсяца 20 дня Бессарабской области Ясково уѣзда села Инештъ принадлежащаго надгорному совѣтнику Сандулу Феодосеегу. Россійского-поданному о состоящихъ мужеска и женска пола душъ.

- Василій Георгіевъ Друци 24 лѣтъ
Сынъ его Пантелемонъ 2 года
Жена его Анастасия 22 лѣтъ

- Нистор Лукіановъ Друци 26 лѣтъ
Жена его Марія 22 лѣтъ
Дочь его Евтимія 1 годъ

- Михаилъ Гавриловъ Друци 41 годъ
Жена Ерина 38 лѣтъ
Сестра его Софронія 10 лѣтъ

• Андрей Аксентіевъ Друци 30 лѣтъ
Жена Елена 21; дочери его Анастасія 7; Иоанна 5 лѣтъ

• Лупулъ Ивановъ Друци (?)
Сынъ Георгій (?)
Жена его Екатерина 54 лѣтъ
Дочери его Марія 21 годъ; Марина 19 лѣтъ

Бурлаки
- Емануиль Георгіевъ Друци 28 лѣтъ
- Феодорь Георгіевъ Друци 21 лѣтъ
- Смаранда Георгіева, дочь Друци (?)
- Иванъ Георгіевъ Друци 20 лѣтъ

Anexa 3

Extrase
din catagrafia țaristă a satului Ineștii Orheiului, anul 1850

Ревизская сказка

1850 года октября 24 дня Бессарабской области Ясского уѣзда села Инештъ принадлежащаво наследникамъ умершаго надворнаго совѣтника Сандула Феодосеева живущижъ мужескаго и женскаго пола душахъ однодворцевъ и царанъ.

• Емануилъ Георгіевъ Друци (28) 43 лѣтъ
Сыновья его Александръ 10; Василій 8; К-тинъ 4; Иванъ 1 годъ

• Аксентій Георгіевъ Друци (21) 36 лѣтъ
Жена его Руксанда 27 лѣтъ

• Иванъ Георгіевъ Друци (20) 35 лѣтъ
Сынъ его Емануилъ 1 годъ
Жена его Елена Иванова 28 лѣтъ
• Феодоръ Георгіевъ Друци (21) 36 лѣтъ
Сынъ его Дмитрій 12
Жена его Парасковья Пинтиліева Золѣтъ
Дочери его Марія 9; Феодосія 1 годъ

• Лупул Ивановъ Друци (64)+1839
Сынъ его Георгій (24) 39 лѣтъ
Сыновья Георгія – Карпъ 7; Василій 8 лѣтъ
Жена Георгія – Агафія Еремеева 30 лѣтъ

Дочери его Домника 9; Елена 1 годъ
Племянници Настасія 18; Мария 10 лѣтъ

• Андрей Аксентіевъ Друци (30) 45 лѣтъ
Сыновья его Василій (4) 19; Захарій (2) 17; Георгій 10 лѣтъ
Дочь его (Ioana) 20 лѣтъ

• Михаилъ Гавриловъ Друци (41) 56 лѣтъ
Сыновья его Агапій 7; Иванъ 1 годъ
Жена его Настасія Кондратіева 31 годъ
Воспитанникъ его, умершего Ивана Фомеско, сыновія Николай (2) 17 и Иліе 9 лѣтъ

• Василій Георгіевъ Друци (24) 39 лѣтъ
Сыновья его Пантелемонь (2) +1837; Аксентій 11; Ивань 8; Георгій 6; Афтеній 4 лѣтъ
Жена его Настасія Гаврилова 37 лѣтъ.

Anexa 4

Extras
din „Satul şi târgul Teleneştii, judeţul Orhei”,
alcătuitor Mihai Costăchescu, Iaşi, 1930, pag. 7

1643. ...Nepoţii lui Preabici vând lui Scherlet de Zorile(a)ni o „selişte de sat” – Negoieştii din ţinutul Bârladului.

Apar martori, păpărcea din Mihăilaşca, ţinutul Orheiului, Ureche ot Ineşti[13], Nuor de Telineşti, Popa[14] Vasile de Telineşti, Ionaşcu, fratele lui Nuor[15] şi Simion diac de Stoineşti şi Todoriţă de Mărtineşti.

Anexa 5

Extrase
din „Moldova în epoca feudalismului”, vol. V, p. 108, Chişinău, 1987

1665 (7173)... Iaşi. Zapis de vânzare de la Gavril, feciorul Sandei din Balcaşeşti pentru o parte din moşia Balcaşeştilor cumpărată de fostul pârcălab Leca, cu 15 taluri.

[13] La subsol, M. Costăchescu menţionează că în „Dicţionarul geografic” pag. 123, satul Ineşti e situat pe (pârâul) Ciuluc, şi „în apropiere de Telineşti”.
[14] Aici: nume de botez.
[15] Mai apoi numele (mic, de botez) Nuor a început să fie scris de către pisari (că aşa deja i se spunea în sat) – Nour (astăzi e nume de familie în Basarabia).

Copie.

Eu, Gavril, feciorul, Sandei din Balcaşeşti, cu acest zapis adeveresc că de a mea bună voie am vândut a mea dreaptă parte de pământ, cât se va alege la împărţeală în ocina Bălcăşeştilor, fostului pârcălab Leca, cu preţ de 15 taluri, în Zilele vătavului Stolnicului Pantelei, Istratie şi Donic din Dănceni, Gavril Hateo, Guţul din Ineşti.

Anul 1773, Iaşi

A iscălit Gavril, fiul Sandei.

A tradus traducătorul Ozmidov.

Că această copie cu traducerea făcută de traducătorul Judecătoriei civile a regiunii Basarabiei, Ozmidov, e dreaptă, întru aceea mai susnumita judecătorie a iscălit şi cu punerea peceţii de stat întăreşte.

Octombrie, ziua 23, 1837

Acesor Bozâmer.

Secretar Gabur.

şef de secţie Beldiman.

Anexa 6

Extrase

din „Documente privitoare la târgul şi ţinutul Orheiului", Bucureşti, 1944, pag. 126, de Aurel Sava.

1670, februarie 4, Pupezeni (Zapis).

Enache, feciorul Ştefaniei, nepotul Micului Buză Neagră, vinde lui Ilie Sturza biv[16] paharnic, părţile de moşie ale bunicului său din sat din Pupăzeni.

Adică eu, Enache, scriu şi mărturisesc cu acest zapis al mieu cum am vândut parte(a) moaşe[17] – mea Parasca, a fetei Micului lui Buză Neagră din sat din Pupăzeni, de la Lebedina, din bătrâna[18] moşului Micului a patra parte şi am vândut-o de nime nevoit, nici asuprit, singur de bună voe a mea şi am vândut-o dumisale lui Ilie Sturza biv paharnic drept 30 lei. Şi la vânzare(a) mea au fost (martori n. N.) Ursul din Bogzăşti şi Vasile feciorul lui Necolai de Branişte, şi Mirăuţă Buliga din Ţiberiha[19], şi Andreiu feciorul lui Bulboacă şi Popa[20] Corne de Hâjdieni, şi Chirică de Negureşti şi mulţi oameni buni.

Zapisul l-am scris cu Enache, feciorul Ştefanii, nepotul Micului Buză Neagră ot Pupăzeni. Să se ştie.

[16] Slav.: бывшій

[17] Aici: forma femenină de la „moş", unchi.

[18] Lot de pământ moştenit de la strămoş (bătrân).

[19] Act. Ţibirica (Călăraşi).

[20] Aici: nume de botez.

Anexa 7

Extrase

din „Moldova în epoca feudalismului", vol. VIII, p. 128, Chișinău, 1998

1734 (7242), iulie 31. Iași

Ia Костандин Николае воевода, божіе милості господаръ Земли Молдавской.

Adecă au vinit înainte(a) Domniei meale și denainte(a) a lor noștri moldovenești boiari, a mare și a mici, rugătoriul nostru, chir Gherasim egumănul, și cu tot săborul de la sfânta mănăstire Golăria de aice, din Iași, unde iaste hramul Inălțare(a) Domnului și Mîntuitorului nostru Isus Hristos, și mi-au arătat o mărturie din văleatul 7242 (1734), ghenvarie 20, de la boiarenul nostru, Dumnealui Lupul Ghenca, biv[21] spătar, întru care mărturie ni-au scris că din poronca noastră ce i-am fostu scris o carte pentru moșiia sfintii mănăstiri, pentru satul Mihălașe, pre valea Răutului în ținutul Orheiului, care se hotărăște cu hotarul satului Furcenii a lui Grigoraşco Rusul, biv stolnic, ca să adiverească și să îndreptezi hotarâle.

[...] Au mersu Lupul Ghenca, la aceste moșii mai sus însemnate, dimpreună cu Grigoraşco Rusul stolnic, și cu fiiu-său Iordache, și cu nepotu-seu Carpu căpitan, fiind de fați(ă) și Serafim, epitropul mănăstirei Golăi, cu dresele[22] mănăstirei, ș-au strânsu și pre alți oameni buni și bătrâni di prinprejur, anume Darie Liahul, om bătrân din Ciohoreni, și Maftei Coreţchie din Furceni, și Carpu Cerchez ot Chiperceni, și Mihai Brahă din Inești, și Grigoraș sân vornicului ot Zubrești, și alții mulți [...].

Anexa 8

Extrase

din „Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în secolul al XVIII-lea. (1787-1800). Cărți domnești și Zapise. Moldova în epoca feudalismului", vol. XI, Chișinău, 2008, pag. 43

1787, septembrie 30.

Hotarnicia Bogzăștilor.

Facem știre cu această mărturie a noastră că din luminată poronca preînălțat Domnului nostru, măria sa Alexandru Ioan Mavrocordat voievod, fiind rânduiți cu luminată carte a Măriei sale, în care se poruncește, că la ținut(ul) Orheiului, pe Măletin, are Dumnealui vistiernic Matei Cantacuzino câteva părți de moșii, danii și cumpărătură în câteva săliști, adică în Crăsnășeni, în Bogzăști, în Săsăni, în Sângureni, în Crivăț, în Luncă, în Haștieni și într-alti părți.

[…] Deci, după poroncă, am mersu la stare(a) locului, strângând pe toți răzășii acestor moșii, anumi Constandin Leca ot Văsieni, răzeș de Crăsnășeni, di Bogzăști, di Săsăni, din Văsăieni, Ion Strătan ot Inești mazil, I Gavril Chirică mazil ot Săsăni […] etc.

[21] Fost

[22] Acte de confirmare de către domnul Moldovei, a proprietății asupra moșiei mănăstirești.

Anexa 9

Extrase

din „Documente basarabene” (scrisori şi răvaşe), 1660-1860, întocmite de L. T. Boga, Chişinău, 1928, vol. II, pag. 30.

Caută îţi holbezi ochii şi răvaşul acesta să-l arzi în foc...

Cu părintească dragoste mă închin Dumitale nepoate Todiraşcu[23].

Cinstita acrisoare (a) Dumitale din 2 acestii curgătoare luni mart, în 20, am primit şi m-am bucurat de întregime(a) sănătăţii Duimitale, slăvind pe milostivul Dumnezeu dintru a cărui milă şi noi sănătoşi ne aflăm.

Şi fiindcă Dumneata scrii că să te înştiinţăm pre largu că am vândut şi parte(a) dumneavoastră ce să cuvine din moşiile Cuzăşti, cu greşeală am vândut-o în vreme(a) proînţelăciuni(i) lui Dumitrachi Eni, cari pară în zioa de astăzi nici nimi.

Şi eu fiind nepotul lui Matei aice m-am alcătuit şi am dat dumnealui cercetare(a) comitetului, ci au dezbătut moşiile cari să arată sânt Cuzăşti şi cari sânt di pe Sămion cile-au avut tatăl nostru danii di cari s-au vândut Voloşcovul şi s-au luat banii, iar pol[24] sat Grumăzăştii; iar la Eneşti[25] şi n-au luat banii şi eu am plătit banii fraţilor.

Fiind al Dumitale părinte i[26] sluga Arghir
Cuza Spătar. Eşi, 1815, mart 20.

Anexa 10

Cartea neamului[27]

Druță din Ineștii Orheiului

= încrengătura paternă și maternă =

1767 Gheorghe Druță

1815 Teodor Druță= Parascovia 1820

1849 Manolache (Manoil)

1888 – 1944 Ion Druță

1775 Axentia Druță

1805 Andrei Druță = Elena Beker 1814

1840 Gheorghe

1873 – 1969 Nică = Mărioara

1917 – 1998 Victor Druță = 1922 – 1995 Vera Druță

1955 Boris Druță

[23] Teodor Crupenschi
[24] Slav. Половина.
[25] Inești
[26] Şi.
[27] În Sf. Scriptură Cartea neamului înseamnă arbore genealogic.

Despre Trifan Druță, deportat în Siberia, ucis de călăii ruși

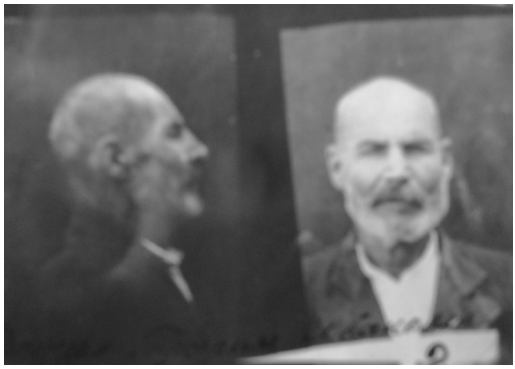

A fost cel mai de frunte gospodar din Inești pînă la 28 iunie 1940. Născut la 1872. Avea mult pămînt, multe oi. Se slăvea prin fabricarea brînzei de oi, a vinului, produse pe care le exporta în toată Basarabia, Ucraina, la Kiev, Vinița, la Secureni, Cernăuți, Tighina.

A fost căsătorit de două ori. De la prima căsătorie l-a avut pe fiul Vasile, născut în anul 1910. Din a doua căsătorie cu Elizaveta, an.n. 1908 l-a avut pe fiul Tudor,1935 şi Simion,1937.

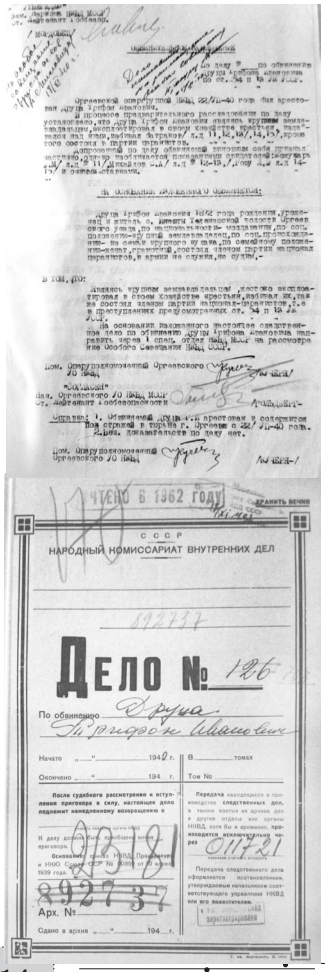

Îndată după 28 iunie 1940, moş Trifan a fost arestat de către ruşi şi dus la puşcăria din Orhei. Din rechizitoriul din arhiva kaghebistră din noiembrie 1940, desprindem următoarele: Druță Trifan Ivanovici, născut în 1872, originar din satul Inești, volostea Telenești, județul Orhei, moldovean, situația socială latifundiar, proveniență culăcească.E căsătorit, ştiutor de carte, membru al partidului național-țărănist, nu a făcut armată, anterior nejudecat. Cele incriminate le-a recunoscut parțial (era membru al partidului țărănist), dar nu a bătut pe nimeni. Cu toateacestea vina se dovedeşte prin mărturisirile lui Cojocari F.M., Mihailov C.A., Roşu L.F., pentru care el se învinuieşte în comiterea crimelor prevăzute de art. 54,p.13 al Codului penal din RSS Ucraineană. Actualmente Druță Trifan se află la închisoarea din Orhei. Şeful Goldberg.

Ulterior am descoperit în arhivă, că moş Trifan Druță a fost dus în regiunea lacului Baikal din fundul Siberiei, unde s-a stins din viață în anul 1943. Mormîntul lui nu se cunoaşte.

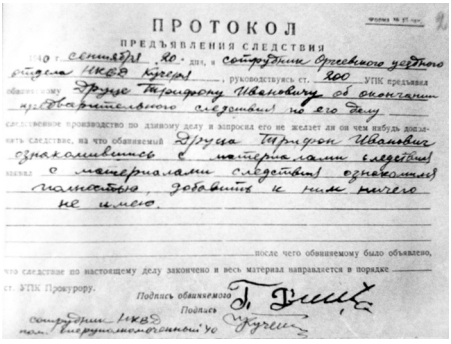

După 1989 a fost reabilitat.

La fîntîna lui nea Tudor Șoltoianu

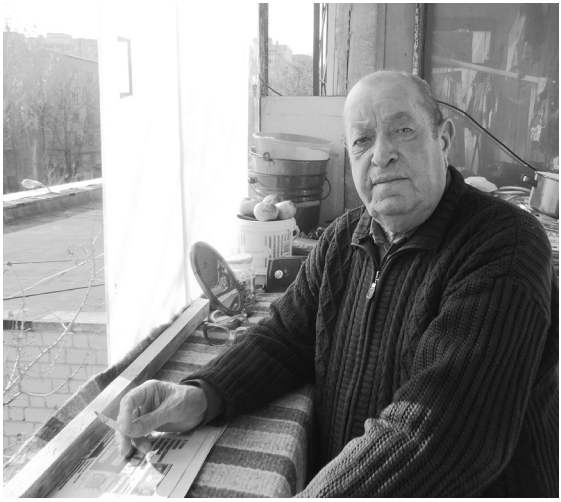

În acea zi dogoritoare, cu multă zarvă, oamenii din Ineşti au ieşit la marginea satului.

Învălmăşiţi şi în panică ruşii îşi luau *tălpăşiţa*, iar cineva răspîndise zvonul că pe la amiază vor sosi românii. Se adunase mai tot satul cu buchete de flori, în haine de sărbătoare. Pe şoseauna pietruită unul după altul goneau spre Orhei camioane cu soldaţi ruşi, înarmaţi cu arme lungi ca prăjinile, încît de departe se părea că sunt transportaţi oameni cu suliţe negre. În zare se profila tîrgul Teleneştilor, deaspura căruia se ridica pălălaie şi un nor gros de fum. Înainte de a se retrage militarii ruşi au încendiat toate dughenele expropriate ale evreilor în vara trecută, alte clădiri în care ei îşi avuseseră administraţia, să nu nimerească nimic în mîna celora care le călcau pe urme. Curînd după camioane, apărură două maşini blindate care încheiau coloana armatei care bătea în retragere spre Nistru.

Oamenii de la marginea satului nici să le atragă atenţie ruşilor care sosiţi pe 28 iunie 1940 peste capul lor le-au închis biserica, le-au interzis să creadă în Dumnezeu. Vorbeau agitaţi că degrabă, după Movila care despărţea Ineştii de Teleneşti, vor apărea oştirile române, împreună cu boierii refugiaţi şi ei vara trecută peste Prut: *Trandafirescu, Grişman, Inspectorul, împreună cu preotul Bazeliuc...* Nu va fi printre ei *moş Trifan Druţă*, gospodarul care făcea vin de calitate şi cea mai bună brînză de oi din Basarabia, pe care ruşii cu un an în urmă l-au arestat şi l-au ucis în drum spre Siberia. În acea aşteptare solemnă, ţăranii din Ineşti, de la mic la mare erau convinşi că românii le vor da înapoi desetinele, copiii iar vor purta cruciuliţe la gît şi se vor duce la şcoală... O parte se dădeau cu părerea că la 22 iunie s-a pornit războiul în lume şi pînă cînd nu se va termina să nu se aştepte la nimic bun... În acea învălmăşeală o voce tînără de pe dealul *Lipăgăului* strigă ca să audă toţi:

– Fugiţi dea-colo! Ruşii au să-mpuşte!..

De la mic la mare, îmbulziţi pe *şleahul* ce trecea printre casele acoperite cu stuf spre marginea satului, s-au făcut a nu auzi vocea alarmată. Vroiau şi erau curioşi să vadă cum dinspre Teleneşti spre Orhei vor trece călări oştirile române. Mulţi aveau jerbe de vîzdoage, ţigăncuşi şi astre. Sperau că românii o să le

aducă iar credinţa în Dumnezeu, că se va instaura liniştea şi pacea de pînă la 28 iunie. În fruntea mulţimii ieşise Vasiliţa, soţia lui Grişa Nicolaenco, o femeie în port naţional, cu un prosop pe braţe şi un colac mare, împletit, scos odinioară din cuptor. Vroia să-i întîmpine pe fraţii ostaşi români creştineşte, cu pîine şi sare. Mulţi săteni ieşiseră dintr-o simplă curiozitate, aşa cum se întîlnesc oamenii acasă după un an de despărţire. Curînd, în jurul Vasiliţei se adunase un grup de flăcăi Gheorghe Ţurcanu, gospodarii Mina Druţă, Petre Şoltoianu...Ei vor ieşi primii în întîmpinare pe un medean din preajma grădinii cu viţă de vie verde a gospodarului Vasile Druţă...

În următoarele clipe, ineştenii cu ochii spre Movilă, căutînd spre cotitura de unde trebuiau să apară românii, nu aveau cum să observe că în partea opusă a drumului spre Orhei, la Gura Hîrtopului, în vecinătatea fîntînii lui Glod, s-a desprins de coloana în retragere o blindată. Mulţimea nu pricepu nimic cînd peste capul oamenilor zburară cîteva proiectile lovind în animalele care păşteau liniştite pe şesul Ciulucului. Se auzi explozia asurzitoare a grenadelor. Ruşii, traseră o singură canonadă asupra populaţiei paşnice, apoi, porniră motorul acelei blindate, ajungînd din urmă grosul coloanei să se topească după Malul Galben... La marginea Ineştilor se auzeau ţipete, răcnete. În mulţime era şi ciobănaşul Tudor Şoltoianu, care lăsase pe şes cîrdul de cărlani, veni să caşte gura, şi fuse atins de schije. Daţi în panică, plini de sînge mulţimea fugea care şincotro. Numai grupul mic în frunte cu Vasiliţa Nicolaenco stătea doborît la pămînt, iar în jur se formase o groapă rotundă făcută de proiectil. În timp ce satul fusese supus bombardamentului şi oamenii îi boceau pe cei morţi, Ciulucul îşi mîna spre Răut apele liniştite şi monotone în albia şerpuitoare pe tot şesul cu zeci de animale ucise odinioară.

Odată cu lăsarea amurgului rudele au ridicat cele patru cadavre.

Victimele din acea zi au fost primele la începutul dureros al războiului, despre care oamenii şi-au amintit peste foarte mulţi ani, cînd ruşii după 1989 s-au cărăbănit în marea majoritate *la matuşka lor* şi a fost posibil să se amintească ceea ce nu poate fi uitat...

Placa comemorativă de lângă fântâna lui nea Tudor, în memoria ineştenilor ucişi de trupele ruseşti

Astăzi la Inești, în colțul grădinii lui moș Vasile Druță, din sîrguința lui Tudor Șoltoianu, care a supraviețuit timpurile cînd rușii trîmbițaseră o jumătate de secol că ne-au fost eliberatori și pacifiști, a construit o fîntînă. Generația mai tînără, cunoștea doar din auzite despre urgia petrecută cîndva la marginea satului, dar au venit să sfințească fîntîna de la locul tragediei. Lîngă fîntînă pe o placă de marmură albă, cu litere negre, stă și azi cioplită modesta inscripție:

În memoria consătenilor Mina Druță, Petru Șoltoianu, Gheorghe Țurcanu, Vasilisa Nicolaenco. Toți decedați pe locul acesta în urma exploziei unei grenade. 22.07.1941.

Oamenii folosesc apa mai mult pentru animale, fiindcă este amară. Se zice că e amară din cauza lacrimilor vărsate de săteni după acel bombardament, amintind despre acele vremuri vitrege cînd patru consăteni nevinovați au fost răpuși... Nimic nu trebuie uitat! Nimic nu se uită! Sătenii mei știu a păstra memoria și nimeni, în vecii vecilor, n-are să le interzică să rămână patrioți ai neamului, ai țării lor, ai multpătimitului pămînt, pe nume Basarabia.

În fîntîna lui nea Tudor Șoltoianu
Apa e adîncă și amară
Parcă adunînd cu jalea răni aduse
De furia barbariei ruse!
Patru flori atunci murit-au dintr-odată
De grenade ucigașe aruncate
Peste –acele vieți nevinovate...
Apa în adîncuri nu-și găsește alinare
Oare cît vor mai fi lacrimile-amare
În fîntîna lui nea Tudor Șoltoianu?

Inești

Pe Zinaida Andoni și soțul ei, Alexei Andoni i-am cunoscut fiind elev, la școala din Inești. Erau tineri, cavaler și domnișoară. Apoi s-au căsătorit și toată viața și-au dedicat-o pedagogiei, învățînd zeci de generații de elevi, care demult ș-au croit un drum în viață...Astăzi Zinaida Andoni continuă să instruiască și să învețe copiii. Ori de cîte ori merg acasă, în satul meu, sunt copleșit de magnetismul și peisajul fermecător al dealurilor, văilor, de cîmpia ce-l înconjoară, dar mai ales de oamenii lui. Mă bucur că satul meu de baștină și-a păstrat spiritualitatea și verticalitatea. Fiind deseori invitat la școală, participînd la dialoguri, la manifestațiile elevilor, mă conving cîte talente are satul meu. Dansurile, cîntecele strămoșești, expozițiile organizate de elevii inești îmi dau speranțe și optimism. Mă bucur, desigur, că frumusețea domnește în inimile sătenilor. Mă bucur că la Inești sunt profersori care muncesc pe tărîmul pedagogic circa 50 de ani. Pregătesc, îndrumează elevii și-i fac oameni. Zinaida Andoni, împreună cu Alexei, regretatul ei

Un copil talentat Cătălin Druţă

O actiţă de la Dumnezeu – Nadina Druţă

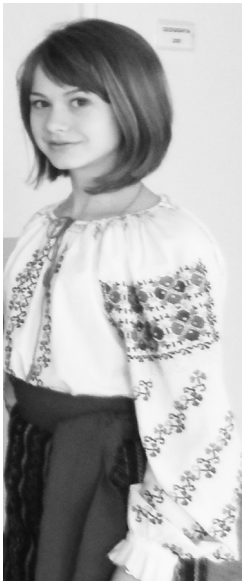

Pictoriţa Cornelia Druţă

soţ, au muncit la şcoala din sat aproape o jumătate de secol! Nu-mi vine să cred că şi eu am fost elevul lor. Iar acum am întîlnit o pictoriţă Cornelia Druţă, o actriţă Diana Druţă şi un băiat Timofei Druţă care strălucesc prin talentul lor. Cornelia mi-a dăruit un tablou inedit şi, mi se pare că este o pictoriţă cu viziuni serioase. Diana a jucat pe scena şcolii într-un fragment din *Casa mare* a lui Ion Druţă a strălucit. Timofei are şi el talent în pictură, recită frumos. Toţi trei sunt elevii Zinaidei Andoni, care, ca un prifesor cu stagiu şi har deosebit, este capabilă să lanseze pe orbita conştiinţei noastre naţionale mari personalităţi. Da, nu am greşit. În Moldova la ziua de azi, doamna Zinaida se poate mîndri că are în fiece domeniu specialişti pregătiţi de ea. Rămîn la convingerea că toţi acei oameni cu studii, care obţin ceva în viaţă, îşi au începutul formării lor în primele clase, cînd au fost îndrumaţi de un

Profesoara Zinaida Andoni cu discipolele sale

Din creaţia Corneliei Druţă

bun şi capabil pedagog. Priviţi la aceste feţe senine ale acestor copii dotaţi de pe fotografii şi vă veţi convinge că sunt un viitor sigur al poporului nostru şi vom avea prilejul să ne mîndrim şi să-i apreciem. Acest prilej de mîndrie ne-a oferit scumpa mea profesoară care pînă în

prezent este energică, plină de har, alături de aceşti minunaţi discipoli. Pot afirma cu certitudine că Zinaida Andoni este fericită şi mulţumită de viaţa pe care o trăieşte, deoarece nu fiecare om poate să se laude că munca lui zi de zi, făureşte viitorul iar acesta este viitorul satului meu, care m-a creat şi m-a lansat în lume, şi-mi prilejuieşte mereu simţămîntul de a mă mîndri cu cei care vin din urma mea săteni talentaţi, înzestraţi cu multă cumsecădenie şi omenie.

Vladimir Druţă,
directorul şcolii
din Ineşti, 2013

Cu flăcăi şi fete mari de la Ineşti

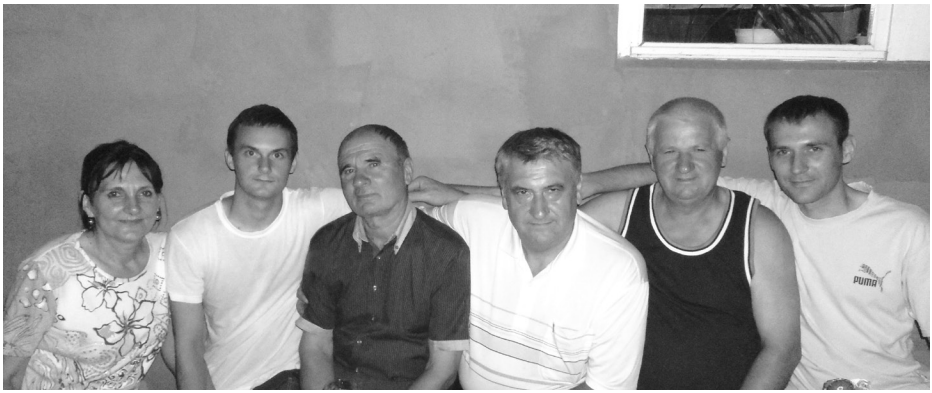

Cei mai apropiaţi de la Ineşti

02.05.2011

02.05.2011

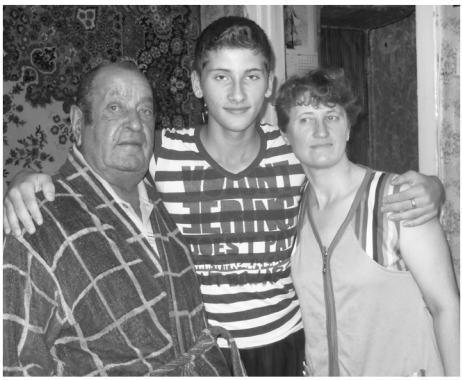

Nea Tudor, Dorinel şi Larisa Şoltoianu

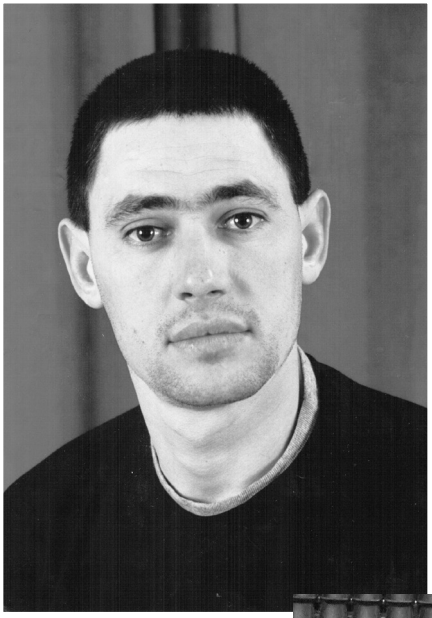

Săteanul nostru Ion Şoltoianu, dublu campion mondial, european, campion absolul al URSS la lupte marțiale

Împreună cu profesori de la şcoala din Ineşti

De la stînga: fratele Ion (de retusat barba), Jinel Platon şi vărul Jora,Ineşti 2011

Tata în mijlocul gospodarilor din Ineşti, 1966

Nina Tudosan – prima mea învățătoare

Directorul şcolii din Ineşti, Mihail Pîrţache, alături de cei apropiaţi. Ineşti, 1969

Săteanul Alexandru Şoltoianu a fost membru al Frontului Patriotic Naţional din Moldova, unul dintre semnatarii apelului adresat lui Nicolae Ceauşescu în 1972. După denunţarea acestor semnatari, a fost deportat pentru 4 ani în Siberia învinuit de apartenenţa la Frontul Patriotic Naţional din Moldova. Conform dosarului penal fabricat de KGB, A. Şoltoianu a fost arestat în luna decembrie 1972 la Lvov (Ucraina), şi judecat pentru formarea şi conducerea unui partid naţionalist, anticomunist, antisovietic (Partidul Renaşterii Naţionale, din Moldova). A fost deţinut în lagărul nr. 19 din Mordovia, unde se afla în detenţie şi Gheorghe Ghimpu. A petrecut 14 ani în GULAG-ul sovietic.

Martirul neamului nostru Alexandru Şoltoianu şi soţia sa Tatiana, în tinereţea lor

În vizita la cumetrii mei. Familia Ţurcanu, Ineşti, 2013

Verişoarele mele din Ineşti

Verişoara Galina Druță-Bogdan

Fina şi cumătra Galina Druță

Cu nepotul Ion, 1986

Rudele şi părinții mă petreceau la armată, Ineşti, 9 mai 1973

Oameni apropiati din Ineşti

Moş Ion şi mătuşa Panaghia Druță cu nepoțelul

Tata şi socrul meu Ion Cosma la o sărbătoare de Paşti. Ineşti, 1979.

Verişori, verişori...

Cu rudele apropiate

ARMATA

STUDENȚIA

**Ostaș în armata sovietică,
Luțc, Ucraina, 1974**

**Cu amicul de arme, guțulul,
Mihasi Lesiuc**

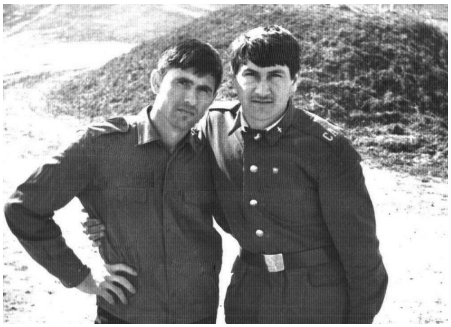

**Mă împăcam de minune
cu tagicul Carim Gadoev**

**Evreul Evghenii Parlov
mi-a fost un bun prieten**

Выпуск 1975 юридического факультета КГУ им. В.И. Ленина 1980

Дораш Г.С.
доцент, К.Ю.Н.

Тютекин Ю.И.
К.Ю.Н., доцент, засл. юр. МССР

Волчинский В.К.
К.Ю.Н. доц.

Яковлев В.Н.
Д.Ю.Н., засл. юр. МССР.

Карлов Т.И.
дек. К.Ю.Н.

Мельник Б.Е.
ректор у-та

Леошкевич Д.И.
К.Ю.Н., доцент, засл. юр. МССР

Негру Ф.П.
К.Ю.Н., рук. группы

Флоря К.Н.
доцент, К.Ю.Н., зав. каф.

Которобай М.П.
преподаватель

Кибак Г.А.
зам. дек. К.Ю.Н.

Ганачук М.Н.

Гаина В.В.

Сандуляк Т.М.

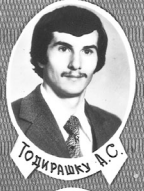
Тодирашку А.С.

Зара В.Ф.

Дьяков И.Г.

Покатилова А.Н.

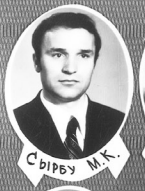
Сырбу М.К.

Спыну М.Ф.

Грибой В.И.

Рапопу И.Н.

Терзиогло С.Г.

Русу В.М.

Друца Б.В.

Иордаки А.Ф.

Стайку М.Н.

Самойленко Г.И.

Чебан-Голубчук О.А.

Левицкий А.Г.

Житорашу Г.В.

Бордя Г.Ф.

Student la Facultatea de Drept a Universității de Stat din Moldova (1975-1980)

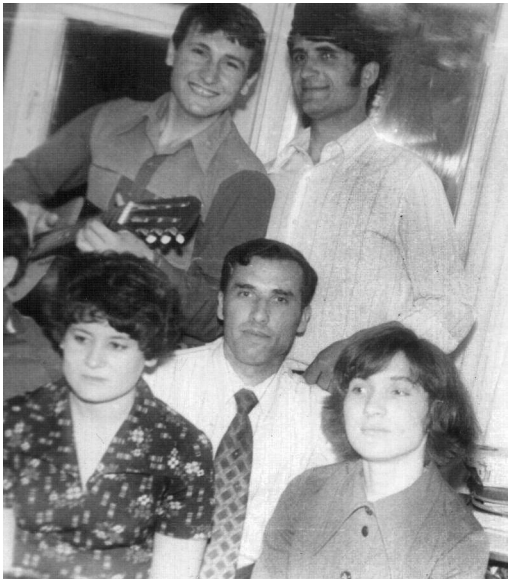

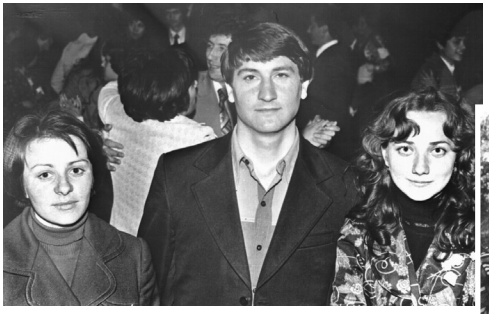

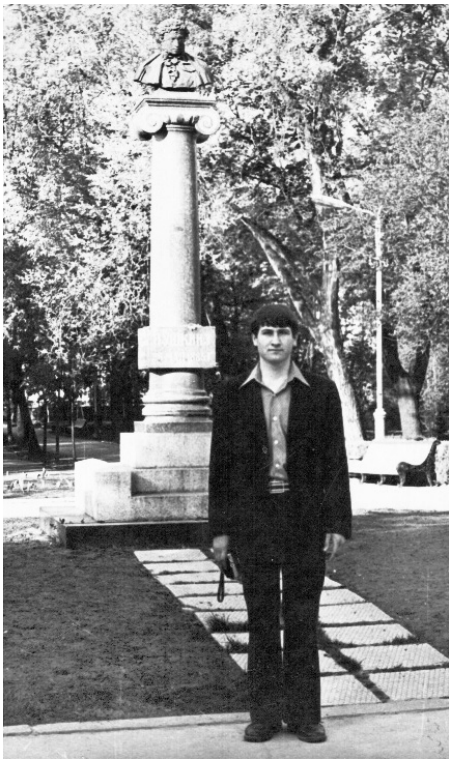

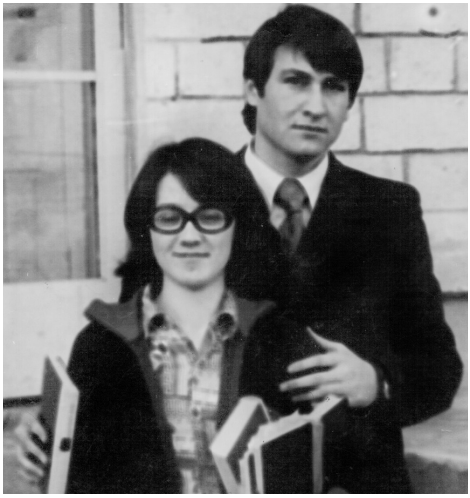

PUBLICISTICĂ

Slava Farber, omul care și-a făurit fericirea prin cîntec

Înalt, viguros asemănător la chip cu David în fața uriașului Goliat, Slava Farber, acest intelectual evreu de marcă, este cunoscut mai mult în străinătate, decît în Moldova prin vocea lui puternică interpretînd cele mai frumoase cîntece în limba idiș.

Neștiindu-l nici eu, chiar din primele clipe, cînd l-am ascultat cîntînd un adevărat imn al demnității, nostalgiei și tristeței, pe versurile poetului *Mihail Filchel, Visul în idiș (Сон на идиш)* am rămas copleșit, întrebîndu-mă cum poate el să redeie atît de convingător spiritul unui popor, care îl reprezintă. De atunci, ori de cîte ori ascult cîntecele lui Slava, zile întregi trăiesc răsunîndu-mi aidoma vocea lui, îi fredonez melodiile. În sălile de concert, unde am prilejul să asist, simt cum vocea lui captivează sufletele oamenilor. Dumnealui culege cu hărnicie și pricepere selectivă acele perle nestemate, clădite cu durere, dar și cu multă iscusință de către evreiii care au poposit cu mulți ani pe plaiul dintre Nistru și Prut. Zic aceste afirmații, deoarece baștina lui, e acolo unde drumulcoboară spre albia Nistrului, la Vertiuhjeni. Acolo a văzut lumina zilei și și-a petrecut copilăria, în familia lui Șmil și Elika Farber. Îngemănîndu-se cu istoria noastră, cu ale străbunilor lui evrei, Slava de mic copil a fost martor la celebrarea nașterii copiilor, cum se joacă nunțile, cum se muncește zi de zi din sudoarea frunții pentru a ne cîștiga bucata de pîine, cum sunt petrecuți pe ultimul drum oamenii dragi. Întreg spectrul existenței umane el l-a cunoscut din cîntecele intrepretate de bunici și părinți, lăsîndu-i în memorie amintirea cea mai bogată. Acolo, la Vertiujeni a început mica lui istorie a străbunilor lui care au avut parte de clipe de bucurie, de veselie, dar și au suferit mult, de pe urma holocaustului evreilor din războiul trecut, apoi valurile de emigrare, cînd dragii lui consîngeni au părăsit Vertiujenii, lăsînd doar o mică amintire – lespezile funerare care se învechesc odată cu mormintelecare sunt tot mai mult date uitării... Slava Farber, este prietenul meu, deoarece amîndoi ne-am născut la sat și avem aceleași sentimente legate de natură, de tradiții neaoașe, de acele cîntece cu care au trăit secole în șir oamenii legați de viața rurală. Or nu poate fi altfel, deoarece Slava este un reprezentant vrednic al cîntecului evreiesc din

Basarabia care constituie marea noastră mîndrie, căci grație lui, devenim mai buni, mai cunoscuți în lumea întreagă, pe unde el are fericitul prilej să concerteze. Dînsul descoperă perle muzicale din trecut pe care le aduce către generația de azi și de mîine cu tot cu sufletele străbunilor ca să ne încălzească, să ne facă demni de a le păstra memoria. Folclorul evreiesc l-a captivat și nu-i dă voie să evadeze din mrejele copilăriei. Numai un suflet de copil, păstrat în eul nostru prin geniul popular al folclorului și datinilor naționale, este capabil să transmită lumină într-o lume veșnic relativă. Un cîntec de-a lui Slava înseamnă mai mult decît o avere la care oamenii rîvnesc cu nesăbuință. Chiar dacă deseori întîmpină greutăți materiale enorme, Slava realizează și prelucrează orice cîntec vechi, care se credea că este pierdut în valurile ireversibile ale vremii.

În majoritatea localităților din Basarabia deja nu mai locuiesc evrei, dar Slava Farber demonstrează că spiritul lor mai dăinuie și va dăinui atîta timp cît va răsuna cîntecul, transmis prin vocea lui cuceritoare. La cei 60 de ani de viață, prietenul meu rămîne puternic și creativ. Am convingerea că el mai are de trăit încă pe atîta, deoarece în tradiția religioasă a evreilor se dorește totdeauna o viață lungă de pînă la 120 de ani. Mereu activ și inspirat avem ocazia să savurăm multe clipe frumoase, pe care ni le dăruiește și ne va dărui vocea lui de Zeu. Nu poate să nu ne bucure realizările pline de admirație ale lui Slava, care atît de armonios se împletesc în canavaua patrimoniului cultural, din care face parte și cultura etniilor conlocuitoare din țara noastră. Datorită talentului său interpretativ, el familiarizează cu cîntecul evreisc publicul din Rusia, Israel, Ucraina, SUA, Europa. Un cîntec frumos , aidoma unui zbor de cocostîrc pe bolta senină, alină sufletul și ne îndeamnă să trăim, să sperăm, să realizăm lucruri necesare în vremea de azi atît de zbuciumată.

Slava la anii lui frumoși se aseamănă cu un copac vrede, falnic care crește pe o cîmpie plină de flori, adunînd sub ramura sa tot de ce are nevoie sufletul nostru: veselie, nostalgie, istorie, adevăr...

Chiar dacă Ministerul Culturii, guvernul nostru nu i-au acordat nici o distincție, chiar dacă stațiile noastre de radio și televiziune nu-l iau în seamă asta deloc nu înseamnă că el a încetat măcar pentru o clipă să fie marea noastră mîndrie! Iar recunoștința poporului este cea mai mare distincție, fiindcă ea este dată de la Dumnezeu și constituie un lucru veșnic.

Te felicităm, bunul nostru frate! Fii mîndru de frumosul tău nume dat de părinți, prin sufletul tău de copil înzestrat cu miraculosul dar de a semăna binele și frumusețea printre oameni.

La baștina scriitorului național al evreilor din Basarabia Ihil Șraibman

În anul 2010 o grupă de intelectuali, cu preponderență scriitori ai Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, am asistat la ceremonia de inaugurare a monumentului clasicului literaturii evreiești din Basarabia ***Ihil Șraibman,*** eveniment

desfășurat în satul Vadul Rașcov, r. Șoldănești. În această localitate pitorească de pe malul râului Nistru remarcabilul scriitor și-a petrecut copilăria și adolescența, a îmbibat generos sufletul lui romantic cu datinile, tradițiile străbunilor, cu farmecul și coloritul limbii idiș. Aici, în localitatea Vadul Rașcov, a fost cândva o importantă diasporă evreiască. Evreii vorbeau idișul, se ocupau cu negoțul, existau dughene, iarmaroc, funcționau câteva sinagogi. O jumătate din sat era populată de băștinașii moldoveni, cealaltă - de evrei, și între aceste două lumi era o armonie și o conviețuire deosebită. Tradițiile populare și religioase ale acestor două etnii se dezvoltau separat, dar pe alocuri se îmbogățeau una pe alta. Limbile română și idișul, la fel, își aflau exprimare în comunicarea oamenilor. În acea armonie și înțelegere omenească și-a început calea vieții și Ihil Șraibman, omul care a lăsat o amprentă deosebită în istoria literaturii evreiești de expresie idiș nu numai în Basarabia, dar și în întreaga lume. Astăzi, lecturând opera scriitorului, am ajuns la ferma convingere că domnului Ihil Șraibman i se poate atribui aprecierea de ***scriitor național al evreilor***! A deveni și a rămâne în istoria literaturii scriitor e una, dar a te afirma ca și scriitor național este ceva deosebit, fiindcă a fi scriitor național al evreilor este onoarea și meritul de a sta în galeria deosebită a creatorilor cuvântului frumos, alături de Moiher Sforim, Șolom Aleihem și alți. Prin cele lăsate în opera sa, Ihil Șraibman ne demonstrează că anume el este etalonul scriitorului național al evreilor, fie prin celebrele sale *Povestiri rașcoviene,* prin romanul *Șapte ani și șapte luni*, prin renumitele sale *miniaturi*, pe care le-a scris în decursul îndelungatei sale vieți. Aici, la Vadul Rașcov, am revenit peste doi ani, într-o frumoasă zi de aprilie 2012... Satul poartă același colorit peisagistic, descris de marele nostru scriitor, doar că aici, cu regret, de circa 30 de ani nu mai locuiește nici un evreu. Numai cimitirul vechi de pe malul Nistrului, cu pietrele funerare ce poartă inscripții vechi ebraice, îndreptate spre cer, par să cheme tragic din Împărăția lui Dumnezeu, trecutul înapoi... Pe drumurile satului mișună oameni vorbitori doar de limba română, în graiul cărora mai auzi câte o întorsătură de frază, citită pe paginile scriitorului evreu. Ihil Șraibman a crescut pe acest meleag, l-a iubit și nu a dorit nicicând să părăsească Basarabia, oricît de frecvente și tentante au fost propunerile venite din străinătate. El a

La baştina lui Ihil Şraibman, satul Vadul Raşcov, Şoldăneşti, 2012

rămas fidel Basarabiei; baştinei copilăriei, folclorului, datinilor, tradiţiilor evreieşti, idişului în care vorbeau străbunii, părinţii, raşcoveanii. El a fost martor în decursul celor 93 ani ai vieţii multe evenimente petrecute în secolului XX. El a fost intelectualul epocii. Unele evenimente l-au bucurat, altele l-au mâhnit, îndeosebi marea tragedie a războiului, cînd pământul Basarabiei a fost presurat cu morminte ale oamenilor din neamul său, ucişi doar pentru faptul că s-au născut evrei... Ihil Şraibman a început să scrie din fragedă tinereţe, apoi în timpul războiului, fiind în evacuare, în perioada de după război cînd antisemitismul lua amploare. Înfruntînd toate greutăţile spirituale, el a fost alături de poporul său, cu cel mai mare fericire a vieţii lui de scriitor care a fost... ***idişul***. Nu în zadar pe mormântul de la cimitirul central evreiesc din Chişinău stau cioplite în granit cuvintele: ***„În idiş eu nu scriu. Idiş eu îl sărut”***. Iar cea mai mare decepţie a vieţii sale a fost faptul că vedea cu ochiul neînarmat cum dispar cititorii acestei limbi atît de mult iubită de el. Actualmente, în Republica Moldova idişul îl vorbesc doar persoane numărate pe degete. Iar la Vadul Raşcov – nimeni. Tristă realitate! La Vadul Raşcov, în centrul satului, se înalţă modest monumentul din marmură albă al scriitorului naţional al evreilor din Basarabia Ihil Şraibman, care ne aminteşte acum şi ne va aminti totdeauna că aici a existat o lume aparte, un grai evreiesc, care a rămas înveşnicit doar în opera scriitorului naţional, Ihil Şraibman. Administraţia locală are grijă ca parcul, aleea şi monumentul din centrul satului să fie îngrijit, au fost sădiţi pomi, iar elevilor din liceul din preajmă mereu li se aminteşte despre marele lor pământean.

M-am bucurat că oamenii simpli îşi amintesc cu drag despre evreii, care au locuit cândva aici, la Vadul Raşcov, poartă cele mai nobile amintiri despre datinile, tradiţiile acelei etnii.

La Chişinău, în decursul anilor, ***au apărut în română numeroase opere ale scriitorului Ihil Şraibman***, în tălmăcirile lui Alexandru Cosmescu, Eugenia David, Ariadna Şalari, Ala Cupcea şi alţii. Moldova e mîndră că discipolii marelui scriitor Mihail Hazin, Boris Sandler astăzi ne reprezintă în lume prin intermediul idişului şi,

anume prin discipolii săi idişul continuă să trăiască... Moldovenii poartă cu sfinţenie amintirea despre ultimul scriitor care a scris în idiş din Basarabia. Astăzi, Primăria Chişinău intenţionează să dea numele unei străzi în memoria clasicului literaturii, scriitorului naţional al evreilor din Basarabia. În lumea de azi sunt împrăştiaţi mulţi evrei descendenţi din Basarabia. Sunt şi mulţi scriitori, dar Ihil Şraibman este unic şi irepetabil în creaţia sa. Noi încă nu conştientizăm pe deplin valoarea inestimabilă a acestui intelectual de marcă care a fost Ihil Şraibman. Sunt convins că în viitor încă multe instituţii din străinătate vor apela la opera inconfundabilă a lui...

La Vadul Raşcov, în localitatea tihnită de pe malul Nistrului basarabean, stă falnic monumentul lui Ihil Şraibman cu toţi eroii cărţilor lui, cu tot farmecul tradiţiilor, datinilor, glumelor, folclorului evreiesc, cultivat de sute de ani prin părţile locului în valorosul idiş. M-am despărţit în acea zi de satul cu dealurile împădurite, de potecile cu casele ascunse în verdeaţă, de ruinele sinagogii, de cimitirul vechi, unde-şi dorm somnul de veci strămoşii scriitorului naţional al evreilor şi m-am convins că Ihil Şraibman e mereu la el acasă, e în sufletul nostru şi monumentul va sta pe malul Nistrului, în Basarabia, atâta timp cât va exista lumea, oamenii şi pământul.

Dragostea și la țîntirim e dragoste...

Prietenul meu Ştefan Agachi împlineşte 60 de ani... Trec anii ca apa unui râu şi noi devenim tot mai mult robii amintirilor. Parcă mai ieri, aflându-mă la Ştefan Vodă în incinta judecătoriei, judecătorul Agachi Ştefan mi-a oferit nişte versuri de ale lui, anexate la nişte caricaturi, cerîndu-mi să-mi expun părerea. Chiar de la primul rând am înţeles că în faţa mea am un coleg de breaslă, cu un sclipitor talent literar, umoristic. Chiar dacă Ştefan are o înfăţişare sobră, serioasă, iar privirile lui parcă îţi pătrund sufletul, era cazul să înţeleg că lumea din jurul său, privită de el, nu corespunde înfăţişării şi chipului. Chiar atunci i-am propus să editäm o carte, astfel în anul 1995 i-a apărut prima culegere de poezii şi epigrame cu desene umoristice, cu titlul „Însurătoarea mea din urmă". Mă mândresc că am scris prefaţa la prima lui culegere. De atunci Ştefan scrie continuu şi se plasează printre primii 20 de scriitori activi din Republica Moldova.

Mă uimeşte mereu, fiindcă în toate cazurile vieţii depistează umorul, hazliul, satira din noi. În calitatea lui de jurist, poliţist, apoi judecător, a întîlnit mii de cazuri dintre cele mai dramatice din viaţa oamenilor, şi el ştie a găsi acele fraze miezoase, consistente care conţin raţiune, înţelepciune, dar mai ales umor. Uneori mi se crează impresia că Ştefan Agachi, aidoma depănării unui fir dintr-un caier de lână, desprinde ceea ce este mai frumos, mai atrăgător pentru cititor. Caricaturile realizate de el, la fel, te poartă imaginar în diversele sfere ale vieţii sociale, precum marele scriitor rus Anton Cehov oglindea realitatea epocii lui prin proza scurtă.

Actualmente, pot afirma cu certitudine că *parodiile, pamfletele, caricaturile* re-

alizate de Ştefan Agachi îl plasează ca pe un fenomen unic, inedit în literatura noastră. Prin cărţile lui „Piatra din sân", „Poezii şi epigrame" (1999); „Sălbaticul de pe insulă", „Microfonul 1" (2003); „Calul Troian", Aforisme (2007); „Şapte duminici", „Poezii pentru copii" (2009); „Timpuri şi năravuri", „Epigrame şi aforisme" (2010); „Banii lui moş Goriţă", „Nuvele şi miniaturi umoristice" (2012); „Primăvara, aşteptând Veşnicia" (2012); „Ţinta", „Album de caricaturi", „Spre Europa" (2012), autorul continuă să ne convingă că este mereu pe redutele din prima linie ale literaturii basarabene.

Plasându-l alături de marii lui pământeni Petru Cărare, Aurel Scobioală, am convingerea că Ştefan Agachi este unul dintre cei mai talentaţi epigramişti, umorişti din Republica Moldova. În calitatea sa de poet, caricaturist, epigramist Ştefan Agachi este membru al Uniunii Scriitorilor, al Epigramiştilor şi Caricaturiştilor din Moldova, deţinătorul mai multor diplome şi premii în cadrul diverselor concursuri de carte, poezie şi epigrame desfăşurate în Republica Moldova şi România.

În vizită la Ştefan Agachi la Ştefan-Vodă. 2013

Talentul lui înnăscut demonstrează că adevăraţii scriitori se nasc nu doar la facultăţile de litere şi jurnalism. Ştefan a distrus această ideie, fiindcă ştie cu mult har să descrie viaţa în caricaturile lui, activitate în care depune suflet, ingeniozitate. Afirm cu certitudine că astăzi el se plasează în vârful piramidei umoristice din Moldova. Simplu şi inconfundabil, Ştefan Agachi te convinge că în cele mai diverse cazuri, inclusiv dramatice ale vieţii cotidiene, se află umorul, hazul şi satira. Este original şi demn de invidiat de toată cohorta epigramiştilor, care se află unul mai talentat decât altul.

Cu toate acestea, Ştefan Agachi este cel mai bun dintre ei. Prin palmaresul cărţilor sale, prin anii acumulaţi în frumoasa lui biografie, Ştefan mereu rămâne acelaşi - serios la înfăţişare, iar prin talentul lui ne face să râdem de noi, de prostia şi naivitatea noastră. Vârsta nu-l afectează. Devenind pensionar, sunt convins că el va publica şi mai multe cărţi, fiindcă sertarele meselor lui de lucru sunt pline de caricaturi şi manuscrise.

Azi, la cei 60 de ani ai lui, pot afirma că în viitorul apropiat dumnealui ne va surprinde cu noi cărţi, care ne vor face să râdem de vecinul lacom, hrăpăreţ, de ministrul beţivan şi birocrat, de dragostea de a muri la ţîntirim, de un preşedinte al

ţării arogant, incompetent, împreună cu odrasla lui avidă după bani, fiindcă ochiul lui ager pătrunde şi vede cususurile, prostia oamenilor de la opincă până la vlădică...

În aceste zile, la vârsta respectabilă pe care o atinge, doresc să spun că aşa este Ştefan Agachi, şi altfel nu poate fi. Deoarece el iubeşte viaţa, adevărul, realitatea - lucruri sfinte pentru un adevărat şi onest scriitor, valoare inconfundabilă a literaturii noastre.

Să trăim azi, căci mâine avem timp să glumim la ţântirim, căci şi acolo un epigramist descoperă mult umor, umor fin cu mult usturici. Viaţa oamenilor este o sală de judecată, unde fiecare vine cu destinul plin de drame şi metehne, cu vorbele pline de înţelepciune, dar şi cu prostie omenească. Iar Ştefan Agachi, cu spiritul lui de observaţie, notează, descrie epoca noastră plină de metehne, dar şi de farmec. Harul cel mai mare al prietenului meu este că el ştie a descoperi umorul acolo unde nu te aştepţi, inclusiv la îndrăgostiţii din ţântirim... Mulţumim că eşti la datorie, dragul nostru coleg, Ştefan Agachi! Mulţi ani înainte!

Şarjă prietenească de Ştefan Agachi

La casa care-mi amintește de copilărie

Pentru majoritatea dintre noi, veniți de la sate în oraş, este firesc să rămânem copleşiți mereu de nostalgia după tot ce este legat de viaţa rurală. Naştem şi creştem copii departe de bunici, de tradiții şi datini, de sărbătorile religioase. Aşa s-a întâmplat şi cu mine, iar câțiva dintre copiii mei au fost văduviți de această posibilitate. Acum, după mulți ani, când mai am copii minori, am avut fericitul prilej să-i întâlnesc pe Ion şi Maria Roibu de la Grătieştii din coastele Chişinăului. Oameni în vârstă, oameni de omenie, ospitalieri, dornici oricând să le trec pragul casei, de parcă aş fi copilul lor, iar copiii mei – nepoții lor. Cu nea Ion şi tanti Maria oricând avem ce discuta, punem țara la cale sau, pur şi simplu, petrecem frumos o parte din timpul liber. De se coc cireşele, zarzărele, corcodușele, nucile, poama...totdeauna sunt dorit, aşteptat. Uneori, rămânând în oraşul-furnicar, simți cum toate sărbătorile religioase, pe care obişnuiai să le trăieşti pe la bunei, la părinți în satul natal, trec pe alături...

E minunat când găseşti oameni care-ți oferă posibilitatea de a te reîntoarce de fiecare dată cu faţa la trecuta copilărie, adolescenţă, tinereţe... Oameni, care te încântă. La anii mei, când am nevoie de inspiraţie, de o pornire lirică, sufletească, mă

pomenesc în stradă cu privirile ironice ale unei domnişoare care mă priveşte oarecum zeflemitor, chipurile, ce mai vreai şi tu moşule, amintindu-mi de vîrsta care o am, şi această disperare caut un refugiu în mijlocul oamenilor simpli, pe care se ține căldura Pământului. Pentru un scriitor aflat în clipe de dezamăgire, disperare, descumpănire, dornic a se izbăvi de rutină, de singurătate acest refugiu înseamnă foarte mult. Sunt fericit că nea Ion şi tanti Maria mă aşteaptă, mă invită mereu la un pahar de vorbă şi eu am unde îmi completa golurile sufleteşti. De la ei aud o vorbă cu tâlc, tot ei îmi relatează date biografice relevante din viața din trecut în preajma Chişinăului. Toată viața nea Ion a muncit în calitate de şofer, iar tanti Maria – vânzătoare. Au trăit o viață tumultoasă. Nea Ion a avut părinți înstăriți, gospodăroşi. Apoi au venit ruşii şi toate cele adunate s-au irosit. Acum a încercat să caute dreptatea, dar cu justiția noastră e greu de găsit. În arhiva familiei s-au păstrat doar nişte acte îngălbenite de vreme, care amintesc despre timpurile când aveam țara întregită, România, şi beneficiam de reforma funciară, de respectul față de omul gospodar… Într-un timp, nea Ion purta stindardul în fruntea demonstranților pe la mitingurile renaşterii naționale, era simplu participant, credea în idealuri, în lupta pentru cauza națională din partea lui Iura Rosca, apoi a aderat la alți lideri-pseudopatrioți ca, în cele din urmă, să se dezamăgească total, simțind că *revoluția,* precum a spus cineva, *o fac oamenii oneşti, iar de roadele ei se bucură potlogarii...* Dezamăgit de toate celelalte, însă, crede, împreună cu soția, în oameni de omenie, în propriile sale forțe. În familie, în prieteni, căci anume aici e Patria şi patriotismul: în cercul restrâns de oameni apropiați! Mă bucur că sunt prietenul familiei lor, dorit de ei… Mă bucur că în jurul gospodăriei lor e curățenie, mă bucur de zestrea frumos amenajată de gospodina casei doamna Maria, care e demnă de nea Ion gospodarul! Copiii mei totdeauna sunt aşteptați la ei, suntem chemați să le fim oaspeți şi simt o mândrie că dânşii doresc să mă vadă ca pe un musafir al lor. Cunoscându-i de mai mulți ani pe nea Ion şi tanti Maria, găsim timp pentru plimbări pe străzile Chişinăului, discutând diverse probleme de viață, sau pur şi simplu stând la un ceai, la o cafea, la un pahar cu vin. Aşa s-a întâmplat că destinul, dar şi a diverselor împrejurări mulți dintre copiii mei nu şi-au cunoscut bunicii, iar dânşii le completează această lipsă. Dor de oameni… Renumita povestire a clasicului nostru Ion Druță!

Cu nea Ion Roibu şi soția sa, Maria

Oamenii, în decursul vieții lor, dar mai ales la o vîrstă înaintată, sunt mereu dornici să vorbească, să asculte o părere, să se sfătuie. În sat unul s-a căsătorit, altuia i-a născut soția, celălalt a murit, altcineva s-a întors de la închisoare, al patrulea face politică mare şi se pricopseşte cu avere! Aceşti doi oameni sunt dragi inimii mele, sufletului meu şi, Dumnezeu să le dea multă sănătate pe viitor, căci mă conving cu fiece zi că am nevoie de dragostea lor față de mine… Întâlnindu-ne, discuțiile curg şi curg şi ne este interesant, captivant. Ajungem la unele concluzii, ne exprimăm opiniile. Tanti Maria ne serveşte cu bucate pregătite de ea cu iscusință. Sunt oameni de mentalitate veche, dar şi de mentalitate nouă, cu voință, capabili să condamne tot ce e rău şi să accepte tot ce este bun în comportamentul sătenilor, inclusiv al celora de la conducere. Ambii citesc sistematic ziarul „Literatura şi arta", se interesează de cele descoperite şi rămân fideli acestui săptămânal, găsit în fiecare zi de joi la poartă. Apoi mă telefonează, se interesează, mă cheamă să comentez cutare sau cutare întâmplare. Vremea trece, vremea vine... E păcat să le refuz invitațiile, când mă cheamă mereu să fiu oaspetele lor. Vreau să mă ghidez de zicala: „Mai răruț şi mai drăguț", însă nu-mi reuşeşte. La insistențele lui nea Ion şi ale tanti Maria este imposibil… Iarna trecută, când tanti Maria a bolit la spital, nea Ion stătea fidel la patul de suferință a soției sale şi îmi spunea că nu este singur, fiindcă se gândeşte la mine, la ziua când ne vom revedea iar… S-a bucurat şi se mai bucură că la anii lui nu este singur, are neamuri multe, nepoți, prieteni în persoana mea. Şi din nou când merg la ei, însoțit de copiii mei, nea Ion şi tantei Maria pun tot ce au mai bun pe masă şi sunt bucuroşi să ne vadă. Dornici de comunicare, dorul de oameni nu-i slăbeşte, fiindcă aşa e constituită viața. Până la noi, cu noi şi după noi… Indiferent de faptul că, tot mai des, foarte multă lume moare răpusă de cancer, de diferite boli şi rămânem puțini, tot mai puțini... Iar eu, alături de aceşti minunați oameni simpli ai timpurilor mele, cât există, cât trăiesc – mă simt bogat, cuprins de dorința de a trăi, cu dorință de neam, cu dorința față de toată căldura care mi-o dă Pământul… E minunat că am nişte prieteni precum sunt nea Ion şi tanti Maria Roibu de la Grătieşti, în fața cărora nu-mi rămâne decât, precum se spune la Ineasca, să mă închin de sănătate.

CĂLĂTORIILE

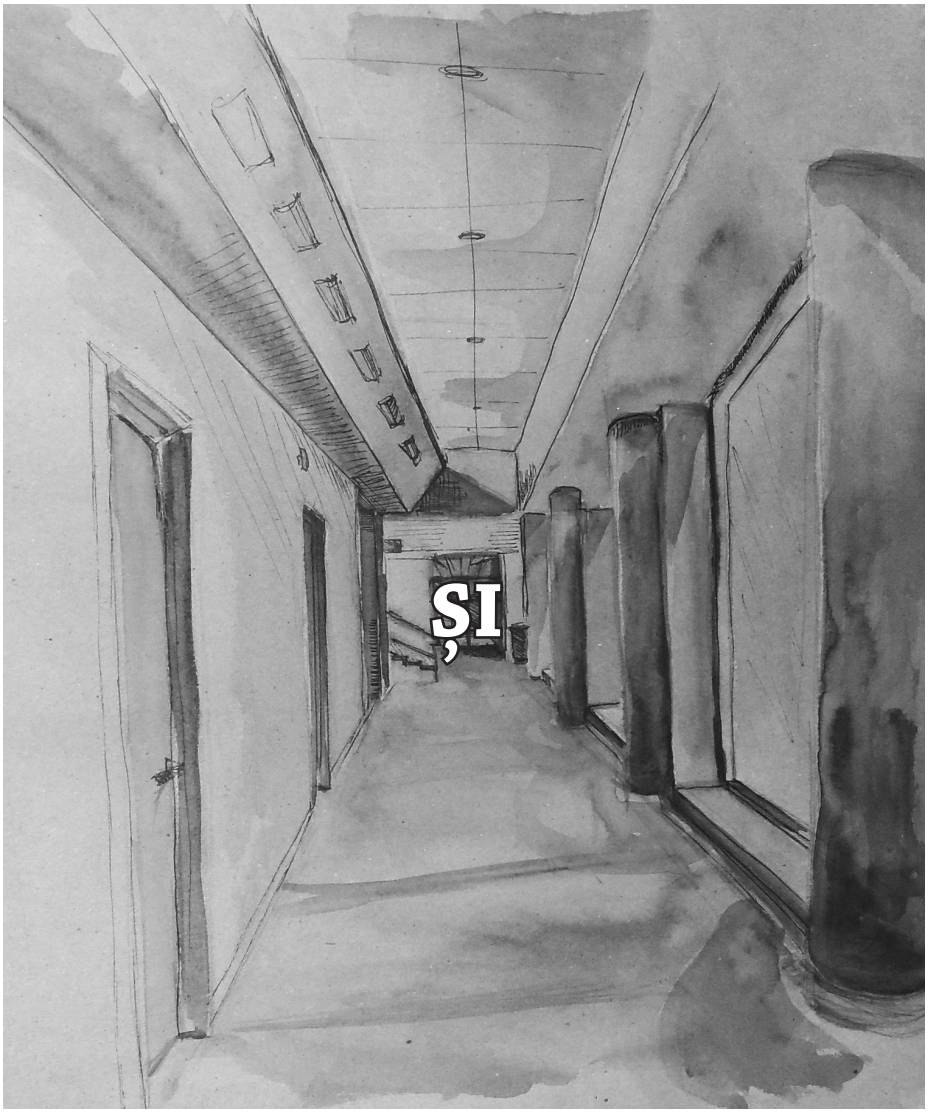

PRIETENII

În Kamciatka, ţara vulcanilor, 1987

În pragul casei unde s-a născut marele Eminescu. Ipoteşti, 1990

În preajma monumentului ridicat genocidului poporului armean. Erevan, 1991

Israel, 2011

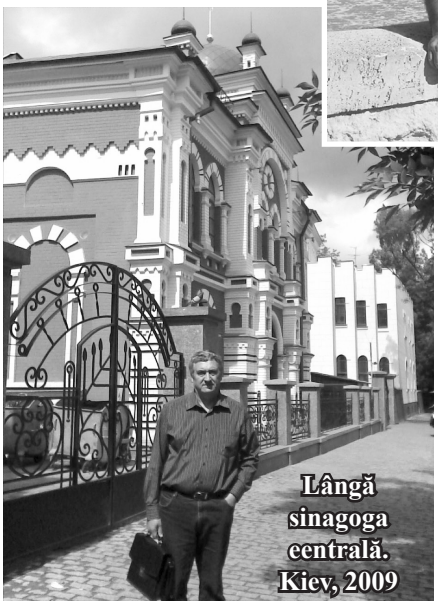

Lângă sinagoga centrală. Kiev, 2009

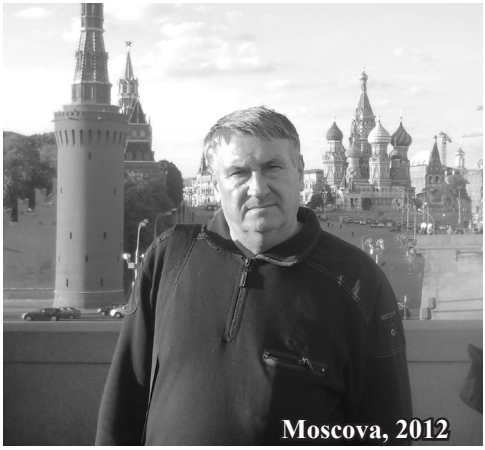

Moscova, 2012

Lângă piramide şi sfinxul egiptean, 2014

Cu Tudor Negru

Cu pictorul Gheorghe Vrabie

Autograf de la Vladimir Beşleagă

Cu Mihail Gheorghe Ciubotaru

Cu poeta Miroslava Metleaeva

Alături de Claudia Partole

Cu Arcadie Suceveanu

Alături de Gheorghe Duca

Cu Nicolae Esinenco şi Gheorghe Vodă

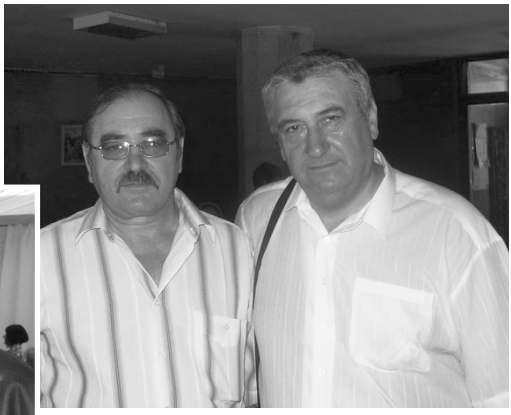

Cu epigramistul Ion Diviza

Cu Aureliu Busuioc

Cu nea Gheorghe Roşca,
gospodar de la Durleşti

Cu Călina Trifan

La săptămânalul *Literatura şi arta* alături de Alexandru Donos, Ion Găină, Mihai Cimpoi şi Nina Josu

Alături de scriitorul Nicolae Dabija

Alături de actorul Sandu Grecu

Cu Marina la mormântul soțului ei, Ihil Şraibman

De vorbă cu Stela Harmelina, intelectual evreu de marcă

Cu Boris Dubosarschi

Cu omul de cultură Gheorghe Reabțov

În vizită la soții Perlov în orașul Aşkelon, Israel, 2011

Cu intectuali evrei

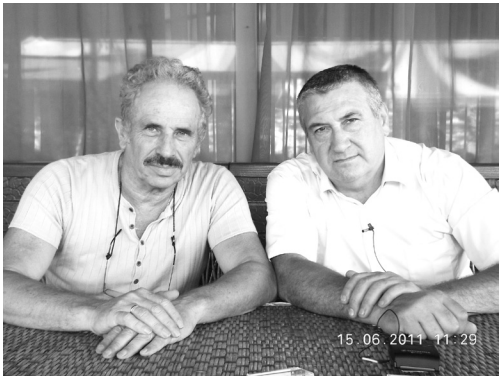

Cu scriitorul Boris Sandler

Cu muzicianul Sergo Benghelsdorf

Cu nana Elena Prisăcari

Fermecătoarea Larisa Carpuşor

La masă cu prieteni, 2010

Cu bunica gemenilor mei Vinea Paierele, Corjova, Dubăsari

Cu Zinovie Ciobanu la Iermoclia, Ştefan-Vodă

Alături de Anatol Codru

Nenea Ghera, fiica Elena, bunica Vinea şi fiul Petrică

Nicolae Dabija cu feciorii mei Sorin şi Petrică

**Amicul Mihai ŞUŞU, stabilit cu traiul în SUA,
şi-a vizitat foştii colegi de breaslă. Chişinău, 2014**

Cu Alexandru Bantoş

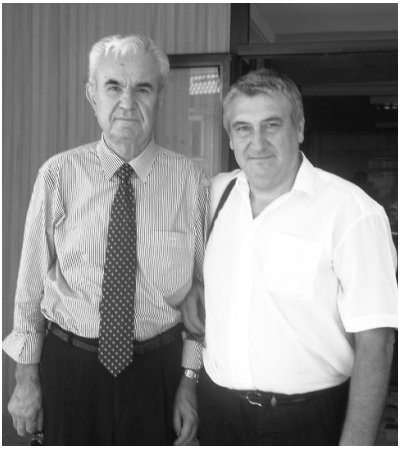

Cu Andrei Strâmbeanu

Subsemnatul, Ştefan Sofronovici, Dumitru Băluță şi Ion Proca

Cu pictorii Eleonora Romanesco şi Mihail Petric

Cu Boris Balan

Cu Petru Hadârcă şi soția sa

Cu fostele mele învățătoare: Aurelia Tîrsînă şi Zinaida Andoni, Ineşti, 2013

Cu pământeanul Gheorghe Mustea

Cu amicul Anatol Țurcanu

Împreună cu frații Fusu

Cu scriitorul Valeriu Matei

Numan Taşmatov, prietenul meu din Uzbekistan

Cu amicii Andrei Beşliu şi Sergiu Busuioc

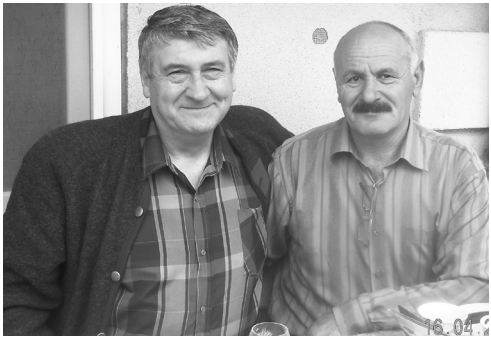

Cu Eugeniu Leşanu

Cu Alexandru Horațiu Frișcu, Sandru Aristin Cupcea, Ion Ciocanu

Cu Alexandru Bârsa

Soții Lipovan

Alături de actorul Nicolae Darie, soția sa, şi medicul, uncheşul Nicolae Cucoş

Prietenii mei buni din Buftea, soții Elena şi Mihai Naida

Maisea şi Leonid Cogan au venit din Israel în vizită la Chişinău, 2013

Cu oamenii apropiați, dragi inimii mele, la Clocuşna, 2012

Soții Andrei şi Maria Beşliu

Fiica lor Carolina

La botezul finului Maximilian

Medicul Iurie Bazeliuc este prietenul meu

Cu pianista Aliona Vardanian

Nepoata Tatiana Druță

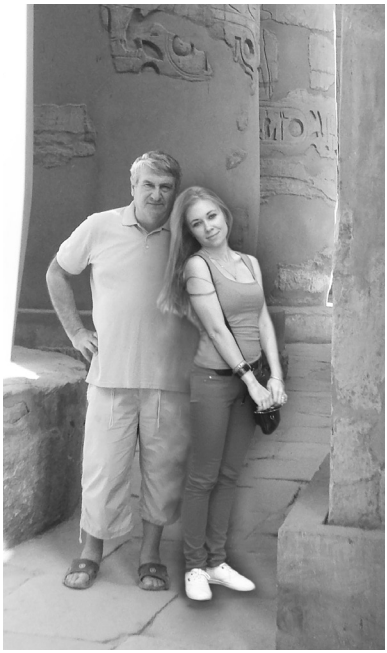

Cu Olga Bogomâia din Belorusia

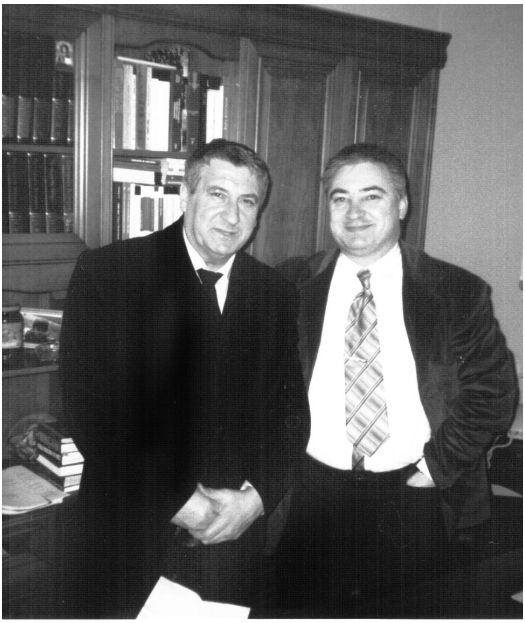

În vizită la redutabilul avocat Viorel Gore din Târgu-Mureş

Cu prietenii de familie

Cu prietenul copilăriei,
Vasile Botezatu

Cu Rodica Vartic

Cu medicul Vasile Druță și soția sa, Nora

Prietenii mei țigani

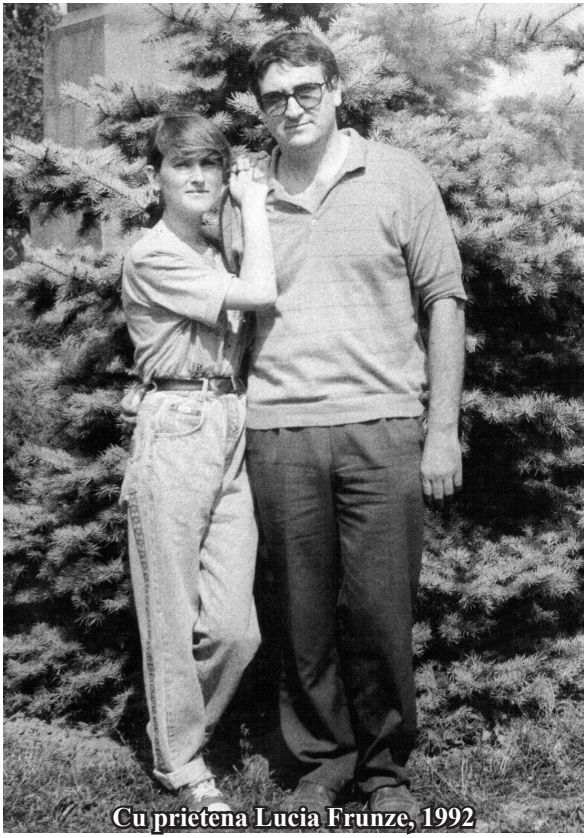

Cu prietena Lucia Frunze, 1992

Nepoata cu strănepoata

Cu Jenica Bejan și Irina Digodi la bibliotecă, 1993

COPIII MEI

Cu fiica Daniela

Cu fiica Veronica

Cu fiul Victor

Cu fiica Nelly

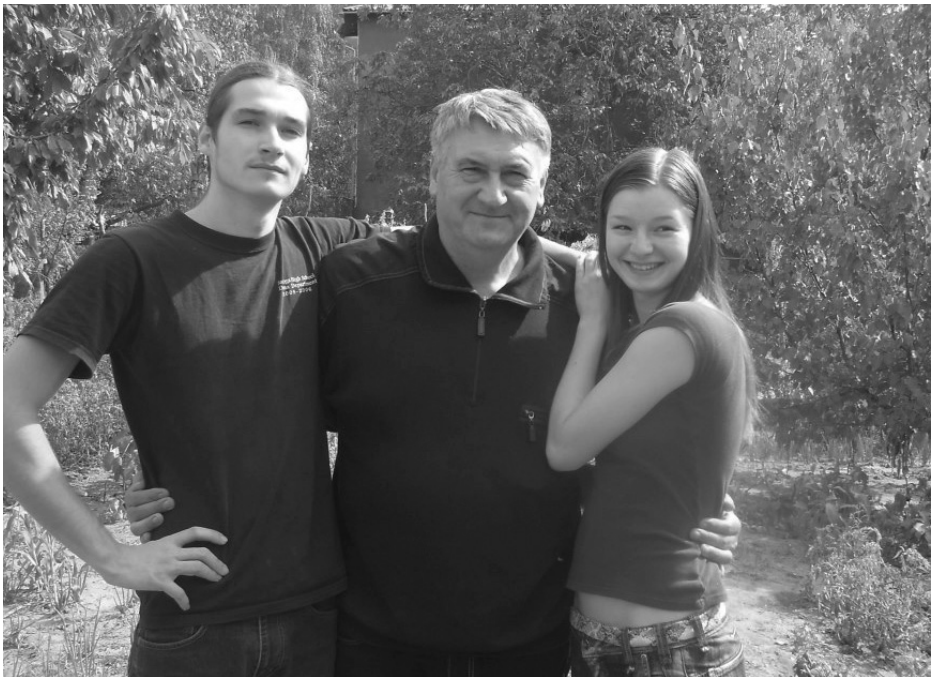

Cu gemenii Petrică şi Elena, stundeți la Universitatea de Medicină din Iaşi

Cu Sorin sosit în ospeție de la Montreal, Canada, Chişinău, 2011

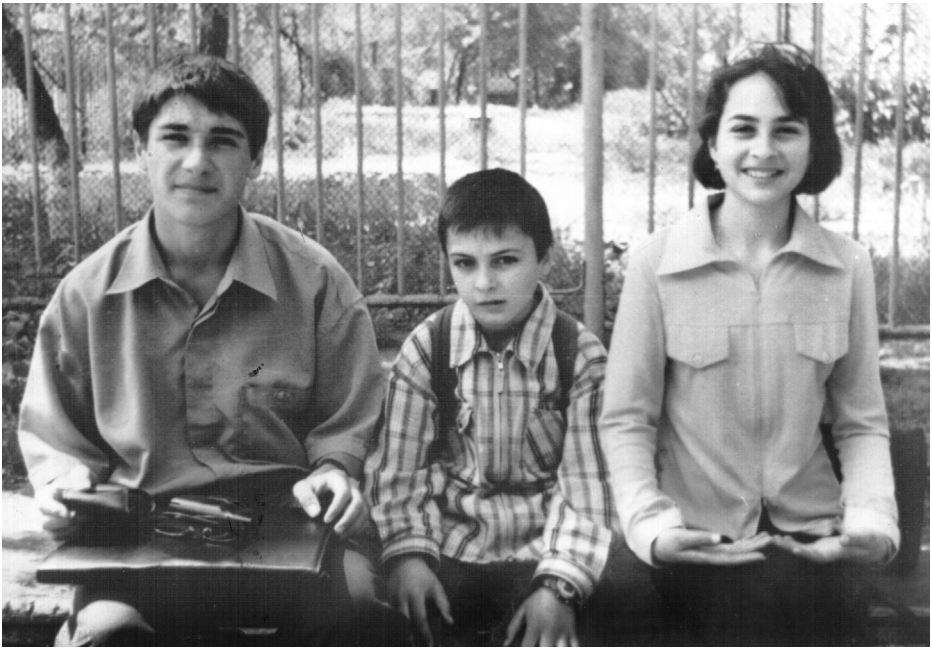

(De la stânga) Copiii mei: Victor, Radu şi Nelly

Cu fiica Nicolata

Fiul Petrică şi Valerica, 2014

Cu fiicele Nicoleta, Nelly şi Elena

Fiica Nelly e avocat la Chişinău

Nicoleta şi bunica Tatiana

Fiul Victor cu nora Anişoara

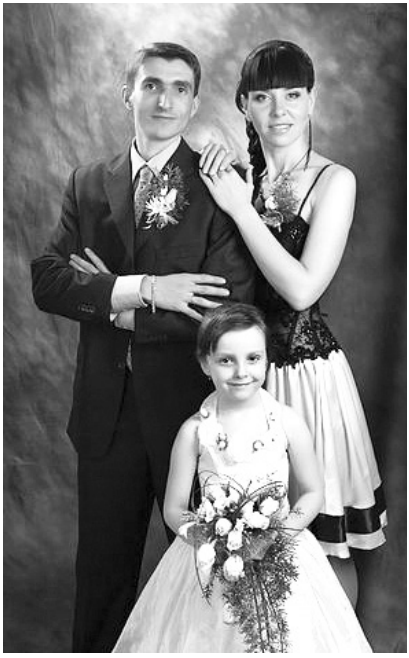

Familia fiicei Dainela (soţul Radu şi nepoata Cornelia-Adelina)

Cuscrii Aurica şi Gheorghe de la Tohatin

Cu nepoata cea mai mare Cornelia-Adelina, Chişinău, 2011

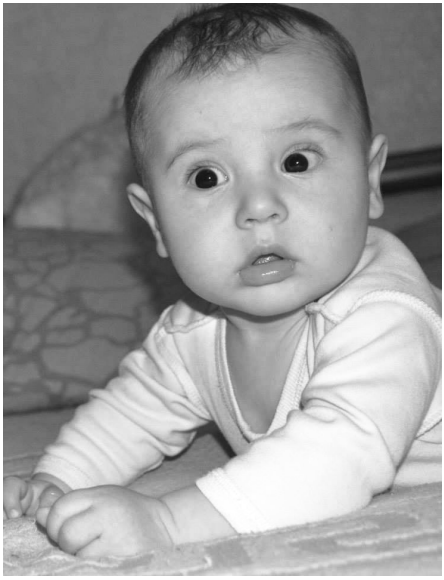

Nepoțica Mădălina (stînga) și nepotul Victoraș Druță

CUPRINS

Să evităm eternele căderi… 4

PROZĂ

Femeia care nu l-a iubit niciodată 7
Povara ultimului drum 35
P O R C Ă L Ă I I 47
Cugetătile lui Sorin 54
Ileana de la Zăludeni în Hurgada 63
Domnişoara matură 67

POEME

Anotimpurile femeii dragi 81
Iubire de demult 82
Scrisoare Rusiei la 200 ani de ocupaţie 83
Sfârşit de faur 84
Amurg 85
Două momente 86
Momentul I 86
Momentul II 87
Surprize 88
Femeiea – cireaşă 89
Aduceţi Basarabia acasă! 90
Să fii tu... 91
Să nu-mi distrugi iubirea 92
Gânduri multe, regăsite... 93
Meditaţii 94
Sindromul aşteptării 95
Oboseala 96
Zi ratată... 98
Dorinţa 99
Cântare tristă 100
Iunie la Bălţi 102
Blestemul Soarelui 103
Umbra din mine 104
Leagănul de vis al iubirii fără de răspuns 105
Umilinţa 106
Cântecul fiului Sorin 108
Morala 111
Umbra privelegiată 112
Pentru NP 113
O. Bogomia 115

Scrisoare morţii mele 116
Catren femeii dragi 117
Bietul sentimentalist romantic 118

AMINTIRI DESPRE...

ALEXANDRU COSMESCU 120
GRIGORE VIERU 131
ANATOL CIOCANU 175
ION DRUȚĂ 202
NICOLAE VIERU 210
VASILE VASILACHE 212
MARIA BIEŞU 218
ION CONSTANTIN CIOBANU 221
ION VATAMANU 225
ION BOLDUMA 229
LEONIDA LARI 230
GHEORGHE GHIMPU 235
EMIL LOTEANU 239
ALEXEI MARINAT 248
DUMITRU TRIFAN 250
ANDREI VARTIC 253
VALERIU SENIC 255
ANATOL ROŞCOVANU 262
STELIANA GRAMA 275
GHEORGHE GHEORGHIU 279
ALEXANDRU USATIUC-BULGAR 280
GHEORGHE CINCILEI 285
GHEORGHE URSCHI 287
PETRU CĂRARE 290
EUGENIA DAVID 293
EUGENIU DOGA 300
GLEBUS SAINCIUC 309
PAVEL NICĂ 320
VASILE VÂŞCU 329
VLADIMIR CURBET 357
DUMITRU MATCOVSCHI 361
EUGEN CIOCLEA 366
VASILE ANESTIADE 370
VLADIMIR HOTINEANU 376
SILVESTRU MAXIMILIAN 377
VASILE ŢAPOC 383

PĂRINȚII 392
INEȘTENII 400
NEAMUL DRUȚĂ DIN INEȘTII ORHEIULUI 401
Despre Trifan Druță, deportat în Siberia, ucis de călăii ruși 414
La fîntîna lui nea Tudor Șoltoianu 415
ARMATA și STUDENȚIA 434

PUBLICISTICĂ

Slava Farber, omul care și-a făurit fericirea prin cîntec 441
La baștina scriitorului național al evreilor din Basarabia Ihil Șraibman 443
Dragostea și la țîntirim e dragoste... 445
La casa care-mi amintește de copilărie 447
Călătoriile și Prietenii 450
Copiii mei 474